

મે હે ર બા બા

એમનું જીવન-ચરિત્ર
શિક્ષણ-ઉપદેશ, સંદેશ.

*

પુસ્તક પહેલું

૧૯૪૩

“મન્મીલ”

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગૂજરાતી કૉપીરાઇટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૨૩૮-૧૭ કિંમત ૨-૦-૦

ગ્રંથનામ મેટરિયાલ

વર્ગિક Δ૮૪૪૧૨૧૭ મેટરિ

મે હે ર બા બા

એમનું જીવન-ચરિત્ર,
શિક્ષણ-ઉપદેશ, સંદેશ.

પુસ્તક પહેલું

લખનાર—“ મન્મીલ ”

(કરામચૌહાણ હોરમસજ દાદાચાનજી)

૧૯૪૩

રૂપિયા બે

We must live for God and die for God.

This war is a necessary evil; it is in God's plan, which is to awaken humanity to higher values. If humanity fails to profit by the lessons of war, it will have suffered in vain. This war is teaching that even the man in the street can rise to the greatest heights of sacrifice for the sake of a selfless cause; and it is also teaching that all the mundane things of the world,—wealth, possessions, power, fame, family and even the very tenor of life on earth,—are transitory and devoid of lasting value. The incidents of war, shall, through the lessons which they bring, win over man for God, Who is the Truth; and they will initiate him into a new life, which is inspired by true and lasting values. People are making unlimited sacrifices and enduring untold sufferings for the sake of their country or political ideology; they are, therefore, capable of the same sacrifices and endurance for the sake of God or the Truth. All religions have unequivocally claimed man for the life in the Truth; and it is sheer folly to fight in the name of religions. It is time that men had a fresh vision of the Truth that all life is one, and that God is the only thing, which is real and the only thing that matters. God is worth-living for; and He is also worth-dying for: all else is a vain and empty, pursuit of illusory values.

Meherabad,
AHMEDNAGAR.
1st December, 1942.

MEHER BABA

I have come, not to teach but to awaken.

of the world's population.

અર્પણ

દુઃખિયારી દુનિયાને !

સુખિયારો નવીન યુગ ફરી
જગતમાં જલદી સ્થાપિત થાય,
એ મારેની અંતઃકરણની પ્રાર્થના
અને સદ્ગુરુ આશિષ સહિત!!

પ્રકાશક —

અદી કે. ધરાની
સેક્રટરી, પબ્લીકેશન કમીટી,
ધી મેહરબાબા યુનીવર્સલ
સ્પીરીચ્યુઅલ સેન્ટર,
મેહરબાબા-અહમદનગર.

અપનાર —

ફરેદુન આર. મહેતા
સાંજ વર્તમાન પ્રેસ,
પેરાજ બીલ્ડીંગ,
અગાલો સ્ટ્રીટ,
કોટ, મુંબઈ.

Δ ૮૪૪૧૨૩ મેહર

સર્વ હક પ્રકાશકને સ્વાધિન

વિધાયીક

પ્રકાશક ૨૩૬૧૪૬ મેહર

મેહરબાબા સેન્ટર યુનિવર્સલ

નીચે દર્શાવેલી જગ્યાઓએથી આ પુસ્તક મુંબઈમાં મળી
શકેશે —

૧

ધી ન્યુ બુક કંપની

કિતાબ મહાલ

૧૯૦, હૉર્નબી રોડ,

કોટ

૨

અંન. અંમ. ત્રિપાઠી કંપની

બુક સેલર્સ

પ્રિન્સિસ સ્ટ્રીટ,

મુંબઈ. ૨

૩

માણિકશા દારાશાહ મહેતા

સ્થાપક

ધી મેહર જપ મંડળ

જનવાળા બીલ્ડીંગ,

કંપટન કોલોની, તારદેવ

૪

નવરોજ હોરમસજી

દાદાચાનજી

સોરાબ બરૂઆ હાઉસ,

ફાંગબી, વીનસેન્ટ રોડ, દાદર

FORE-WORD

એક સેવાભાવી વ્યક્તિ તરફના બે બોલ

ભક્તિ મનુષ્યનો અમૂલ્ય ખજાનો છે. દરેક ભક્તિ છેવટે પરવરદેગારને માટેજ હોય છે. પરવરદેગાર નિરાકાર છે અને જો આકારમાં છે તો મનુષ્ય આંખોથી દેખાતા નથી. તેથીજ મનુષ્યની ભક્તિ વખતે વખત અમુક મનુષ્ય-આકાર તરફ દોડે છે, અને તે વ્યક્તિ મારફતે પરવરદેગારને આકારમાં જોવાને યા નિરાકારમાં પીછાણવાને તલબ કરે છે. બાળક, જુવાન, ઉમરે પુરેલાં, સ્ત્રી, મરદ, પૂર્વના કે પશ્ચિમનાં આ ભક્તિની બાબદમાં એકજ રસ્તો લે છે. જ્યારે એ ભક્તિ ઉત્પન્ન થાય છે, ત્યારે ઉમર, જડુ-જાલુ, કાળું-મોરું, ઉંચું-નીચું, આ જાત કે બીજી જાત, ન્યાત, ધર્મ એ સઘળું ભુલાઈ જાય છે, અને તેજ પરવરદેગારની એક્યતા અને મહાન શક્તિનો પુરાવો આપે છે.

હઝારો જુલો કરતું મનુષ્ય, સાધારણ મનુષ્ય, પવિત્ર મનુષ્ય, સઘળાં મોડે યા વહેલે આ ભક્તિને આધીન થાય છે. દરેક મનુષ્યનો જ્યારે વખત આવે છે ત્યારે તે પરવરદેગારને કોઈ “સદગુરૂ” આકાર મારફતે પોહોંચવાને તલબ કરે છે. એવી હાલતમાં, તે “સદગુરૂ” આકારને પવિત્ર, પુણ્ય, મુક્તિ પામેલા, જગતમાં સર્વથી આલા, ખરાં જીવંતી માને છે, અને પોતાનું સર્વસ્વ તેમને અર્પણ કરવાને તૈયાર થાય છે, યા તેમની કરવા માટે છે. તે સદગુરૂ આકારને “શા માટે” પુણ્ય કહી શકાય, “કેમ જાણ્યું” કે તેવણુ સદગુરૂ છે, એવા સવાલોનો જવાબ તે સદગુરૂનો ખરો ભક્ત નમનતાપથી હસીને, શાંતતાથી, ગુપચુપ રહીનેજ આપી શકે. એનો જવાબ શબ્દોમાં કોઈ આપી ન શકે.

કોઇ મને જો પુછે કે શા માટે ‘સદગુર’ નો અલકાળ શ્રી મેહરબાબાને અપાયો છે; એઓને લોકો શા માટે માને છે; ભક્તિ ધરાવે છે; માન આપે છે; હૃદયમાં કોતરી રાખે છે; એઓ ખરા સદગુર છે યા ખોટા; એઓ શું કરે છે; શું કરી બતાવ્યું છે; શું કરનાર છે; તો એ સઘળા સવાલોનો જવાબ મારી પાસે એકજ છે, અને એકજ રીતે આપી શકું. “આ સઘળાઓને જોઇ લો” એમ એક આંગળીથી પૂર્વ, પશ્ચિમ, ઉત્તર, દક્ષિણ, તરફ દુનિયાનો નકશો બતાવું અને “દરેક બાજુ તેઓના હજારો ભક્તો એમ માની રહ્યા છે” — એજ જવાબ આપી શકાય. સદગુરને આપણે ન માનીયે યા કબુલ રાખીયે અને બીજાઓ માને તો આપણે ખરા અને બીજાઓ ખોટા; આપણે અકલમંદ અને બીજાઓ આંધળા ભક્તિથી દોરવાઇ ગયલા; એમ બોલવામાં અને તેવા ખ્યાલોમાં સંતોષ માનવામાં કેટલાકો પોતાની સફળ જીંદગીની તક ગુમાવે છે.

જેમ દરેક ધર્મને અને ધર્મ-સ્થાપકને માનની નજરે જોવાની આપણી ફરજ છે, તેજ પ્રમાણે કોઇપણ મનુષ્યના સદગુરને માનની નેગાહથી જોવાની દરેકની ફરજ છે.

સદગુર મેહરબાબા જગતના હજારો નરનારીઓને, બાળકોને, પુર્વ કે પશ્ચિમનાને ખેંચી રહ્યા છે. એમનું આકર્ષણ તેઓના હૃદયમાં કોતરાઇ રહ્યું છે, એઓ તરફની ભક્તિમાં તેઓ સુખ માને છે. તે ભક્તિના આધારે ઘણાઓ, ભલી, શાંત અને પવિત્ર જીંદગી ગુજારનાર થયા છે; ખોટો રસ્તો છોડી, ખોદાનો રાહ લીધા છે; ભલું ઇચ્છે છે, ભલું કરે છે; કપટ, અદેખાઇ, મોહ, હવસથી અળગા થયા છે. મેહરબાબા તેઓનું સુખ છે એમ તેઓને લાગે છે.

જગતમાં ભારે દુઃખ છે, કંગાલ્યત છે, દલગીરી છે. હજારો, લાખો, કરોડો, માણસો દુઃખમાં, ઝઘડાઓમાં, લઝમ્મોમાં, અને ખુદ પોતાની નબળાઇમાં કચડાઇ જાય છે. તેવા દુઃખમય સમયમાં, આપણી નિરાશાને આશામાં, આપણા બાતેનનાં તોફાનને

િતિમાં, આપણી કંગાલ્યતને સંતોષમાં ફેરવી નાખવાને, જગતમાં
પરે ભલાઇ છે અને ભલાઇ લાવી શકાય છે; મનુષ્ય ખુદ પોતે
મલો છે અને ભલો થઇ શકે છે. પરમેશ્વરની હસ્તી છેજ, એવો
વેશ્વાસ, એવું વાતાવરણ અને એવી હાલત પેદા કરનાર એક
સદગુરુ હોઇ શકે.

ઘણાઓમાં આવો ફેરફાર સદગુરુ મેહરબાબાએ કીધો છે.
િવણ તરફની ભક્તિથી અને ક્રીદાગીરીથી તેઓની જીંદગીમાં દુઃખ
જતાં આરામ આવ્યો છે. તેથીજ આ વ્યક્તિ — સદગુરુ મેહરબાબાને
માટે મારાં ખરાં જીગરથી માન, મહોબત અને ભક્તિ રાખું છું.
િવણ સાહેબની જીંદગી માટે લખાયેલી આ કિતાબમાં થોડી
ીટીઆ લખવાની મને તક મળી છે, તેને પરવરદેગારના તથા
મેહરબાબાનાં આશિરવાદ સમજું છું.

શ્રી મેહરબાબાનાં શિક્ષણોમાં કોઇપણ પૂર્વ કે પશ્ચિમનાને
સંધા જેવું લાગશે નહીં. બધા ધર્મને માન આપવું, બધા
ર્મસ્થાપકો માટે ક્રિદાગીરી ધરાવવી, જગતમાં અંતરમાં પરવરદેગારને
મલવું, પવિત્ર જીંદગી ગુળરવી, સઘળાંઓને એક ખુદાના બાળકો
ણવાં, જગતનાં દુઃખોને ટાળવાં, બધાંને એક ગણવાં, ઉંચાં-નિચાં
તહી ગણવાં, એવાં ઉત્તમ શિક્ષણો બાતેનમાં આપી, પૂર્વ અને
પશ્ચિમના સમાજોને એક કરવાની કોશિષો એઓ સાહેબ કરી રહ્યા છે.

જગતને ખરા સહબરથી ખરા રસ્તે મળે છે. અને તેથીજ
ણાઓ એઓ તરફ ખેંચાયા જાય છે. એઓએ પૂર્વ અને પશ્ચિમના
મુલકોમાં વારંવાર મુસાફરીઓ કરી છે અને પશ્ચિમના ઘણા શાગેરદો
પૂર્વ તરફ માનથી, ઇઝતથી, એકભાવથી જોતાં થયાં છે. પૂર્વના
શાગીરદો પશ્ચિમના સમાજો તરફ તેવાંજ માનથી જીવે છે. એજ
તવા જમાનાની આગાહી આપે છે, કે જેમાં શ્રી મેહરબાબા ઉત્તમ
માગ બજવી રહ્યા છે. ભાઇ ફરામરોઝ દાદાચાનજી મેહરબાબાના

ભક્ત છે. એ ભાષ્યે ધણા વર્ષો મેહરબાબાની સેવામાં ગુઝારીયાં છે. તેઓની જીંદગીનો અહોવાલ આ કિતાબમાં પોતાના અનુભવ-અભ્યાસ અને ભક્તિથી લખ્યો છે, તે માટે તેઓને ધન્યવાદ આપું છું. સદગુરૂની જીંદગીનું વર્ણન કરવું અને જાહેરમાં આપવું એ ખરી સેવા છે. આ કિતાબમાં ઘણું યા થોડું કોઈના માનવામાં નહીં આવે, અને સઘળાઓ માનવાને બંધાયલા પણ નથી. પણ વાંચવું, વિચાર કરવો, જે સારું લાગે તે લઈ લેવું એ ઉત્તમ માર્ગ છે.

આવી કિતાબો, માન્યતા હોય કે અમાન્યતા હોય, તો પણ સાથે સાથે આશિરવાદો લાવે છે. તે આશિરવાદો ખુલ્લાં મનથી વાંચનારાઓને જરૂર મળે, તેનો ઉપયોગ સઘળાઓ પોતાના અને જનસમાજના લલાં માટે જરૂર કરી શકે. એ આશિરવાદો સઘળાંઓને ફળો એવી દુવા અને પ્રાર્થના ગુઝારું છું.

જમશેદ નસરવાનજી મહેતા

કરાંચી, ૧૩ મી નવેમ્બર ૧૯૪૨.

વાંચકને જે બોલ

“In order that God may enter the soul, everything else must be thrown out of it, everything sinful, but also every kind of attachment to the things of the world.”

—ECHHART.

“આપણા આત્મામાં પરમાત્મા પ્રવેશ કરે એટલા ખાતર તે માહેલી બીજી વસ્તુઓ બાહર ફેંકી દેવી જોઈએ — માત્ર પાપથી ભરી વસ્તુઓજ નહિ પણ દુનિયવિ વસ્તુઓ પ્રત્યેનો કાષ્ઠપણુ પ્રકારનો મોહ ત્યજી દેવા જોઈએ.”

આત્મ-માર્ગે આગળ વધવા ઇચ્છતા યા ખુદા-શનાસીની તમન્ના ધરાવતા સાધક અને શોધક માટે આ બહુ અર્થ-સુચક અને મનન કરવા યોગ્ય શબ્દો છે. અને જગતના લોક પણ એ વાત ધ્યાનમાં ધરી તો દુનિયાની તમામ આધિ, વ્યાધિ, ને ઉપાધિઓ આપોઆપ દૂર થઈ જાય. કારણ એ સત્ય હકીકત છે. દુનિયવી માયાના આવરણમાં પરોવાયલું આપણું મન જ્યાં સુધી એ માયા માહેથી બહાર નીકળે નહિ, એ સધળી માયાવી વળગણોથી આપણો આત્મા અલગ ને શુદ્ધ થાય નહિ, ત્યાં સુધી તેમાં પરમાત્મા પ્રવેશ કરીજ કેમ શકે? આપણે ત્યાં આવનાર કોઈ સાધારણ પરોણાને આવકાર આપવા માટે આપણે કેટલી અફાડતીક ને ધરફડી કર્યે છીએ? પરોણાને ન ગમે યા ઠીક ન લાગે એવી ન જોઈતી વસ્તુઓ દૂર કરી દઈ, ધર સાફસુક ને ઠીકઠીક બનાવી, સધળા તૈયારી આગમયથી કરી રાખવાને કેટલી બધી કાળજી રાખ્યે છીએ? તો આપણે સર્વથી મોટા ને મહોબતવંતો પરોણો — બલકે આપણા આત્માનો અધિકારી અને દીક્ષા-જીવનનો માલિક, જેને આપણે દુનિયવી, માયાવિ

મોહની નાદમાં વિસારી મેલી આપણાથી અલગ કર્યો છે — તેને પાછો આપણા તરફ આકર્ષી લેવા, તેને આમંત્રણ અને આવકાર આપવા આપણે બીજી સધળી વાતો ને વસ્તુઓને અંતરમાંથી દૂર કરવાની કોટલી મોટી જરૂર છે? તેવી તૈયારી આપણી ન થાય ત્યાં સુધી એવી મુલાકાતનીયા મેલાપ માટે ઇચ્છા રાખવીજ અ-ધર્મીત છે.

પણ એકવાર એ તલબ આપણા અંતરમાં ઉભરી નીકળી, એ તૈયારી થઇ રહી, કે પછી તો કવિરાજ કહે તેમ —

જસી મીઠી લગત હય, ગામ કથાકી ગાય,
વૈસી લગે હરી કથા — તો તરવો કયો ખાત ?

આપણને જેમ દુનિયવી વાતોમાં પ્રથમ મીઠાસ લાગતો હતો ને રસ આવતો હતો, તેવાજ મીઠાસ ને રસ હરી-કથા કહેતાં ઇશ્વરી વાતોમાં પણ આવશેજ. અને એકવાર એ હરી-રસનો ચટકો લાગ્યો, ઇશ્વર-પ્રેમના તે દર્યાવમાં તરવાની તલબ ઉભરી આવી કે પછીથી તે દર્યો તરી જવાની શી મોટી વાત ?

પછી તો જેમ તરસ્યો આદમી પાણીની તલબ કરતો તેની શોધમાં ફરે, તેમ પરમાત્મા પ્રેમની પ્યાસથી ટળવળતો આત્મા બીજી સર્વસ્વ ત્યજીને તેનીજ શોધમાં નીકળવાનો, અને seek and ye shall find “શોધે તેને જડે” એ સીદ્ધાંત અનુસાર, તેને જરૂરજ કોઇ ખુદાનો લાલ, પરમાત્માનો દુસાયો પ્રેમી મળવાનોજ, બદકે પરમાત્માને પહોંચેલી કોઇ મહા-વ્યક્તિ સાથ ભેટો થવાનો, તેનો સંબંધ સાંધવાનો યોગાયોગ પણ ઉત્પન્ન થઇ જવાનોજ.

આમ અનુકુળ સંજોગોનું જોડાણ થતે થતે, આપદે તે પરમેશ્વર પંથે લાગેલો પુનરી આગળ અને આગળ વધતો રહી પોતાના દીલની પ્યાસ બુજાવવા, હરી-કથામાં તેને પ્રથમ જે રસ આવતો હતો તે રસનો પ્યાલોજ પી જઇ, હરીનેજ ભેટી લઇ, તેમાંજ એક થઇ, પોતાની જાંદગી અને જન્મો-જન્મનું સાર્થક કરી લેશે.

પરમેશ્વર-પ્રાપ્તિ અર્થેની આવી જોરાવર તલબ ધરાવનાર આત્માઓ, — ગમે એટલા થોડા પણ — આ જગતમાં હસ્તિ ધરાવે છે. અને તેવા સાચા તલબગાર પ્રેમી સાધકોનો હાથ ધરી, તેમને ઇશ્વર માર્ગે લગાડી આગળ વધારવા કોઈ ખુદાના લાલ પુન્યાત્માઓ, જેઓ પોતે ઇશ્વરમાં મળી જઈ તે ઉંચ અવસ્થાનો આનંદ ભોગવી રહ્યા છે અને બીજા એ આનંદના તલબગારોને તે અનુભવ ચખ્ખાડવા ઇતેઝાર રહે છે, તેવા દેવિ મહાત્માઓ કે સિદ્ધ-પુરૂષો પણ કેઠે ને કેઠે મળી આવશેજ.

મતલબ, પ્રથમ તૈયારી ને તલબ બરપા થવી જોઈએ, અને તે તલબ બરપા કરવા અર્થે માયાના આવરણોથી મુક્ત થવું જોઈએ. એ વાત જો કે બહુ કઠીણ છે, તોયે કુદરતે તેનો ઇલાજ પણ કરીજ રાખ્યો છે. જગતની જુઠી માયામાં વસી, તેની મોહ-જળમાં ફસી ગયલા વિલાસી આત્માઓને એ મહામાયાની મોહ-જળમાંથી અલગ ને મુક્ત કરવા અર્થે, બીજા પોતે મુક્ત થઈ ચૂકેલા અને અનંત ઇશ્વરી આનંદની મોજ ભોગવી રહેલા મહાત્માઓ ને અવતારો દરેક યુગમાં મોજુદ હોય છેજ. તેમનું કર્તવ્યજ દુનિયવી, માયાવી અંધકારના અજ્ઞાનમાં જોયાં ખાઈ રહેલા કમનસીબ જીવોને માયાના પાશમાંથી છોડવી, તે આત્માઓને જ્ઞાનની રોશની આપી ઇશ્વરપંથે વળાવવા, તેમના જીવનનું તારણ કરવું. એ કાર્ય-ક્રમ કુદરતમાં ચાલ્યોજ રહ્યો છે. પ્રગતિ-કરણને કાયદે પ્રત્યેક આત્મા જન્મો-જન્મ પ્રકાર-પ્રકારના અનુભવો મેળવતો આયંદે એજ ધ્યેય (goal) તરફ આગળ વધ્યો જાય છે. અમુક તબક્કે આવ્યા બાદ થોડાકને તેનું જ્ઞાન થાય છે — બાકી બધા તે તબક્કે આવી પહોંચે ત્યાં સુધી મોટેભાજે પોતાની થઈ રહેલી પ્રગતિથી અજાણજ રહેવા પામે છે.

જીવનનો ખરો હેતુ (goal of humanity), જે ઇશ્વરમાં મળી જઈ તે ઉંચ અવસ્થાનું જ્ઞાન અને સતત અનુભવ મેળવવાનો

છે, એ વાતથી તદ્દન અજાણ, અજ્ઞાન ને અલ્પ રહેલા દુનિયાની દરેક પ્રજાના મોટા જ્ઞાત્રીઓ, કામ-કંચન પાછળ ચા સંસાર-બંધવારના અનેક રાક્ષાઓમાં અટવાઇ, આ મનુષ્ય જીવનનો ફેરો વ્યર્થ ગુમાવી રહ્યા છે. એવા અજ્ઞાન માનવ જ્ઞાત્રીઓને પાછા ઈશ્વર-પથે વળાવવા અર્થે, તેમજ પોતાના ઉંચ આદર્શ (ideal) જીવન અને ઉમદા જ્ઞાન-ઉપદેશો વડે સાચા જીવન અને મુમુક્ષુઓને પોતા તરફ ખેંચી, તેમના જીવનને ઈશ્વરી રાહ અને રોહ દોરવા જે પ્રેમી, પરમાર્થી, પુન્યવિ, પુણ્ય મહાત્માઓ અને અવતારો આ અવનીમાં સુપચાપ પણ અચુક કામગીરી કરી રહ્યા છે — તે માટેલા એક સદ્યુરૂ શ્રી મેહુરબાખા છે, જેઓ પોતાની ઉંચ ઈશ્વરી અવસ્થાના આનંદ, અનુભવ અને જ્ઞાનનો લાભ આજ લગભગ વીસ વરસોથી જન-સમાજને આપી રહ્યા છે; જેના પ્રતાપે પોતા પાછળ દુનિયાની દરેક મોટી પ્રજા અને ધર્મોના હઝારો ભાવિકો, ભક્તો, સાધકો, અને પ્રેમીઓનું મંડળ જમાવી રહ્યા છે — જે ખીના સર્વને હચરત-જ કરી રહી છે. “સૌંદર્ય ચાને શાભાની શાહદત” Testament of Beauty માં રાખરટ શિલ્પ કહે છે તેમ —

જેઓ જન્મથીજ ઉંચ ભુ-ચાદની બક્ષેસ ધરાવે છે,

જેઓને ખુદના પ્યારા પયગમ્બરો તરીકે દુનિયા ઓળખે છે,

જેઓ સમાજના રક્ષક અને તારક લેખાય છે,

જેઓ પ્રભુ-પરમાત્માને અંતર-દ્રષ્ટિથી નિહાળી રહેલા એવા પરમ-આત્માઓ,

જેઓ પોતે પ્રેમી હોઇ ખીજાઓ માટે પ્રેમ કરવા યોગ્ય છે,

જેઓના મુખારક નામો તેમના પ્રેમીઓના જીવનમાં અમર કૌતલ્લહ રહે એવા મુક્તિના તે મુખ્ય અધિકારી મહાત્માઓ,

જેઓમાં જન્મનેભરનું ડહાપણ સમામલું છે,

જેમના પ્રત્યે જગતના લોકની ભવિષ્યની તમામ આશ્ચર્યો
રીંગાઇ રહી છે,

એવા જે મહાન શિક્ષાગુરુઓ અને તેમની જગભરમાં ફેલાયેલી
વિખ્યાતી અને સમાજને રહેલી જરૂરીયાત, ઉપર વર્ણવેલાં કારણોને
લીધેજ રહી છે !

વિસમી સદીના આજના વિજ્ઞાનના બહોળા સુધારા-વધારામાં
આગળ વધેલા જમાનામાં, ઉપર વર્ણવેલી વિગતોને બેઠવાર જીવનમાં
અમલમાં મેલી ચુકેલા એક આદર્શ શિક્ષાગુરુની જીવંત પ્રતિમા, જે
આજ વરસોથી આપણા વચ્ચે વસી રહી છે, તે હઝરત મેહેરબાબા
છે. એઓના અંગત સમાગમમાં આવી, તરેહ તરેહના વિલક્ષણ
અનુભવો પ્રાપ્ત કરી ચૂકેલા પૂર્વ-પશ્ચિમના હઝારો ભાવિકો આ
ખીનાની જીવતી શાહદત છે. એ માહેલા એક બાહોશ ઇંગ્લીશ
લેખક અને જર્નલાલીસ્ટ — આદર્સ ખી. પરદમ, (જેઓ સાહિત્ય,
કળા-હુન્નર અને વિજ્ઞાનને અર્પણ થયેલાં એક ઇંગ્લીશ અઠવાડીક
“The Everyman”ના અધિપતી હતા તેઓ) પોતાના વિદ્વાતભર્યા
લેખોમાં મેહેરબાબા વિષે, પોતાના અંગત અનુભવથી, બહુજ મનન કરવા
યોગ્ય અને જાણવાજોગ હકીકતો રજુ કરે છે. મેહેરબાબાના પશ્ચિમના
પ્રથમ પ્રવાસ દરમ્યાન ઇંગ્લેંડમાં ડેવનશીયરની એક રીટ્રીટ
(આશ્રમ) માં મી. પરદમ પોતે થોડા દિવસ રહી આવ્યા હતા, અને
મેહેરબાબા સાથે અંગત મુલાકાત અને વાતચીત કરી હતી. ઉપરાંત
ત્યાં આશ્રમમાં વસી રહેલા, તેમજ ખીજા આવતા-જતા સંખ્યાબંધ
ભાવિકોના રકમ-રકમના અનુભવોનું બારીક અવલોકન કરીને,
ઘણીક વિગતો તેમના પોતાના મુખથી સાંભળીને, જાતિ અનુભવ
મેળવવા બાદ, પશ્ચિમની પ્રજાને આ મહાન શિક્ષાગુરુની ઓળખ
આપવાની દરજ વિચારી, ત્રણ ઉમદા લેખો લખી પોતાને હસ્તકના
જર્નલ “The Everyman”માં પ્રગટ કર્યા હતા, જે માહેલા બે આ

પુસ્તકમાં પાછળ રજુ કર્યા છે. એ માહેલા થોડાક અગત્યના ઉતારા અત્રે ખાસ રજુ કરે છું, જે ઉપરથી સાધારણ વાંચકને મેહરબાબાની પ્રથમ પિછણ આપોઆપ થઈ શકશે.

“મેહરબાબા શું છે યા કોણ છે, તે લોકોએ પોતેજ શોધી કાઢવું નોંધયે. કોઈપણ રીતની તકરાર કર્યા વગર એમના માહેથી સ્ફૂર્તિ સત્તાજ સામા માણસની ખાતર જમા કરે છે. એમની પિછણ અંતરથી યાને દીલથીજ કરી લેવી નોંધયે.....

એઓ કોઈ સિદ્ધાંત યા ઉપદેશ આપતા નથી. એઓ પોતેજ સત્યની એક જીવતા જાગતી મૂર્તિ છે.....

ખુબીની વાત તો એ છે કે સત્ય જાણવા માટે માત્ર એમની હાજરીમાં રહેવું એજ પુરતું છે. એમને બોલવાની જરૂર નથી કારણ એમના પોતા માહેજ સત્યની શક્તિ સમાઈ છે.....

એઓ કોઈના સમાગમમાં આવવા અચકાતા નથી, જો કે બનતાં સુધી જાહેર જીવનથી અલગ, એકાંતમાં અને સુપચાપ પોતાનું કર્તવ્ય બજાવ્યા જવાનું વધુ પસંદ કરે છે. તેમની હાજરીજ ગુપ્ત દિશ્વ-દ્રષ્ટિ યાને બહુ દૂરનું જોવાની જ્ઞાન-શક્તિનું ભાન કરાવે છે; યાને એઓમાં બહુ દૂરનું જોવા અને જાણવાની ગુપ્ત, અદ્ભૂત શક્તિ છે એમ એઓની હાજરીમાંજ આપણને જણાઈ જાય છે.....

મેહરબાબા એક એવા જ્ઞાનના અધિકારી છે, જે ઇશ્વર-જ્ઞાન કહેવાય છે, અને જેમાં ખીજી બધું જ્ઞાન સમાઈ જાય છે. તે પ્રાપ્ત કરવા અર્થે સાધકોને જે કાંઈ નિયમો ઘટે છે તે એઓ આપે છે, જે ધ્યાન-ચિંતન, સ્વાર્થ-રહિત સેવા, પવિત્ર ધારણા યાને નિર્માળ હેતુ છે.....

તેઓ કોઈપાસ કશી માંગણી કરતા નથી, પણ જેઓ મદદ અર્થે એમની આગળ આવે છે, તેઓએ એમના કહ્યા મુજબ વર્તન કરવાને તૈયાર થવું નોંધયે — જે કોઈવાર કઠીણ પણ હોય છે....

સૌથી વધુ તો મેં મેહરબાબામાં વહેવારપણું જોયું છે. તેઓ દરરોજની દુનિયવી જીંદગીના બનાવો સાથે સંબંધ રાખે છે. તેઓ લોકોને દુનિયા તજી એકાંતવાસ ધરવા આમંત્રણ આપતા નથી, પણ આ દુનિયવી જીવનના સદ-ઉપયોગથી આપણું આત્મિક સાર્થક કરી લઈ આ જીવનની ઉંચી કિંમત અંકાવે છે.....

એઓ પોતે થઈ જાહેરમાં દેખાવ કરવાની દરકાર રાખતા નથી. એ ઉપરથી એમ ન માની લેવું કે એઓ કોઈ અ-વહેવાર ગુપ્ત-જ્ઞાની યોગીરાજ છે, જે રોજની દુનિયવી વહેવાર જીંદગીથી અલગ, એકાંત અને દૂર રહે છે. તેઓ સાધારણ મનુષ્ય જીવનને લગતી દુનિયવી બાબતોનું જ્ઞાન ધરાવે છે. એઓ કહે છે કે આપણે દુનિયામાં રહેવું, પણ દુનિયાના થવું નહિ.....

તેઓ એક ક્રિશ્ચિયનને પોતાનો ખ્રીસ્તી ધર્મ તજી દેવા કહેતા નથી. યાને તેને ક્રિશ્ચિયન બનતો અટકાવતા નથી. પરંતુ મહાન શિક્ષાગુરુ ક્રાઇસ્ટના એક સાચા ભાવિક અને ભક્ત કેમ બનવું તે શીખાડે છે, યાને ક્રાઇસ્ટ જે કહ્યું છે તે ઉપર અમલ કેમ કરવો તે દર્શાવે છે, સમજાવે છે. આજના નાસ્તિક વિચારના સ્ત્રી-પુરૂષોને પણ એઓ કોઈ અમુક કાયદા યા સિદ્ધાંત સ્વિકારવા કહેતા નથી. પરંતુ નમ્રતા અને ખાકસારીથી દરેકના પોતાના અંતર માટે સમાયલા ઇશ્વરને શરણ જવા કહે છે. પશ્ચિમના ગુપ્ત-જ્ઞાનીઓએ જે કહ્યું છે તેજ મેહરબાબા પણ કહે છે. પરંતુ મેહરબાબા માત્ર તે કહીનેજ રહેતા નથી પણ તે મુજબનું વર્તન કરીને યાને તેવું જીવન પોતે ગુજરીને દુનિયાને નક્કલ કરવાનુંજ દાખલો આપે છે.....

ખીજા કોઈપણ એવા પુરૂષને હું મળ્યો નથી જેમના વિષે હું આટલી ખાતરી સાથે આ (ઉપર મુજબ) યોગી શકું.

થોડું અને કાચુ-પાકુ જ્ઞાન ધરાવનાર અધુરા ગુરૂઓ પણ હસ્તિ ધરાવે છે, અને તેવાઓને આપણે વારંવાર મળ્યે છીએ. પરંતુ એક પૂર્ણ-જ્ઞાની અને અનુભવી ગુરૂ — એટલે સદગુરૂ — તે કવચીતજ મળી આવે છે. જ્યારે કોઇને આવા એક મહા-ગુરૂ સાથે મેળાપ થઇ જાય છે, ત્યારે તેના જીવનની એક ફેરવાયલી ધડી યાને જીવન-પલટોજ લેખી શકાય. તે નસીબ દરેકને હોતું નથી. પુસ્તકોમાં તો આપણે ઘણા ગુરૂઓને મળ્યે છીએ, પરંતુ તેઓને હાડ-માંસ સાથના મનુષ્ય અવતારમાં યાને જીવતા મળવું એ બહેતર છે. મુશ્કેલી માત્ર એજ છે કે તેઓ જન-સમાજની નજરે પડવા ચાહતા નથી.....

જેઓ ગુરૂને પિછાણી લેય છે તેઓ નમ્ર, સાદા પણ શુદ્ધ અંતરના, દુનિયા અને જીવનથી ના-ઉમીદ થયલા, યા ઉંચ આત્મિક જીવન માટે ઉમીદ ધરાવનારા હોય છે. પોતે પોતાથીજ ધરાધ-ભરાધ ગયલા, યાને પોતાની અકકલ, આવડ અને હુશીયારી માટે મોટા પણ ખોટા ધખારા ધરાવનાર યાને મગરૂર ધસમે તેને પિછાણી શકશે નહિ. ‘જે અંતરની નિર્મળતા યાને વિશુદ્ધ અંતઃકરણથી મારી સાથે ચાલશે તેજ મારો સાથી. તેને હું એવી રીતે અંતરથી પ્રગટ થઇશ જે બહુ ભણેલાઓ સમજ શકેજ નહિ’.....”

x

x

x

x

સંસાર-સાગરના તરેહ તરેહની આફતોના ઉછળતા મોજાઓની દ્યાએ હંકરાઇ, અહિંથી તહીં અફળાતી આપણી જીંદગીની કીસ્તીને સહીસલામત કિનારે લઇ જનાર નાખુદા — ખુદા — ની પનાહમાં જ્યારે આપણે પોતાને મેલી દઇએ, ત્યારેજ તેતેના હવાલો લઇ આફતમાં પડેલાન ઉગારે છે. આવીજ કોઇ બારીક અને કટોકટીની પળોએ, જ્યારે અકળાયલો જીવ ધમ્ધરને પણ વિસારી મેલી જીવન અકારૂ કરવાની અણીપર હોય, ત્યારેજ ધમ્ધર એક મા બીજા રૂપે પ્રગટ થઇ

ભક્તના સંસાર-સાગરમાં ડોલતી નાવનું સુકાન પોતે હાથ ધરે છે. આ લખનારને થયેલો એવોજ અનુભવ તેના જીવનમાં મેહુરબાબાની આમદ અને યોગખનું કારણ થઈ પડ્યો હતો. તે ધડીથી એમના અંગત પરિચય, શિક્ષણ અને તરબિયત હેઠળ અદાર વરસથી ઘડાયેલા આ જીવે જે કાંઈ જોયું, જાણ્યું અને અનુભવ્યું છે — તે સઘળું આ અવનીપર ઉતરી આવેલી કોઈ ધર્મશ્રી-વ્યક્તિનોજ ખ્યાલ આપે છે, જેની હાજરીમાં એક ધડીભર ઉભા રહેવું એ પણ આ જીવન સફળ કરવા જેટલું ભાગ્યશાળી લેખાય. બાબાના પ્રાધવેટ સેફ્ટરી દાખલ વરસોના એમની સાથના અંગત સંબંધ, તેમજ એમની મુલાકાતે આવી ગયેલા હઝારો ભાવિકો સાથના અંગત પરિચયથી, એ અનુભવ આ લખનારનો એકલાનોજ નહી, પણ હઝારોનો છે, જેઓને એ શુભ સાહ્ય પ્રાપ્ત થયું છે. તે શુભ સાહ્ય બીજા ઘણાઓને મળે, એજ ઇચ્છા અને ઉમીદથી આ પુન્યમાન અશો સાહેબ મેહુરબાબાનું જીવન-ચરિત્ર તૈયાર કર્યું છે. એજ હેતુ હરદમ હૈયે રાખી, એ માહેલી ભુલ-ચુકોને લઈ ચલાવી, સાચો સાર ગૃહણ કરી લેવો. વિશ્વના બહોળા વિસ્તારની એમની કામગીરી માટે જે અસંખ્ય પ્રકારની ઘટનાઓ ઘડાઈ છે, તે માહેલી કોઈ નહીં ને કોઈ પ્રત્યેક વાંચકના જીવનને ઉજ્જવળ બનાવવાની પ્રેરણા આપશેજ. આમ પોતાને રૂપતું-પરતુંજ હજમ કરવાની પ્રમાણીક કોશિશ કરે, તો પ્રત્યેક જણ એ માહેથી ઘણું ઉપયોગી જ્ઞાન ગૃહણ કરી શકશે.

જે ઐયામ માહેથી હાલ દુનિયા પસાર થઈ રહી છે, તે કોઈ સાધારણ ઐયામ નથી, પણ સદીઓ બાદ આવતો એક એવો યુગ છે જે પોતાની સાથ નવ-જીવનનો નવીન સંદેશ લાવે છે. દુનિયા ઉપર-તળે થઈ રહી છે; જમાનેભરની બધી ઉભરી નીકળી, જગ પાપથી તરબોળ થઈ રહી છે. તે માહેથી તેને ઉગારી, તેનો આત્મિક ઉદ્ધાર કરવાના હેતુથી જે મહાન દૈવી વ્યક્તિ હેઠળ ઉતરી આવી છે, તેને નિર્માણ થયેલી ફરજ તે વરસોથી ચુપચાપ બગ્નવી રહી છે.

ભૂતકાળમાં જ્યારે એવી મહાન વ્યક્તિઓ હેઠળ આવી, જગ-ઉદ્ધારનું કાર્ય કરી રહી હતી, ત્યારે જનતાએ તે દરેકને જીવંતીભર ત્રાસ આપી, આયંદે તેમના લોહીમાં હાથ ઝોળ્યા હતા. અજ્ઞાનના અંધકારથી દોરવાયલી દુનિયાની આ એક કર્ણ કહાણી હરવેળા ફરી અને ફરી રજુ થાય છે. પરંતુ આ બહુ આનંદ આપનારી ખીના છે, કે વિસમી સદીના આજના વિજ્ઞાન અને સુધારા-વધારામાં આગળ વધેલા “જડવાદી” લેખાતા જમાનામાં, અને પશ્ચિમની જડવાદી પ્રજાએ પણ આ જનતાને આત્મભાગે આગળ વધારવા અને જગતને આત્મિક આંચકો આપવા આવેલા પૂણ્યાત્મા હઝરત મેહુરખાખાની કદર અને પિછાણ પહેલીજ ઓળખમાં કરી લીધી છે. એ ત્યાંની પ્રજાઓની “સાદી સમજ” અને ખુદાઈ ભાગે તરફની તેમની તલખગારીનું એક શુભ ચિન્હજ લેખી શકાય !

જે પ્રેમ-મૂર્તિ જનતાના સર્વથી મોટા સૈવક તરીકે પોતાને લેખાવી, પૂર્વ-પશ્ચિમમાં એમર પોતાના દૈવી પ્રેમનો પ્રવાહજ પ્રકટાવી રહી છે, જે જનતાને “કશું શીખાડવા નહીં પણ જગાડવાનેજ આવી છે” — જગાડી રહી છે, તેજ મહાન વ્યક્તિ મેહુરખાખાની અગાધ લીલાનું જીવન-ચરિત્ર આ પુસ્તકમાં રજુ થાય છે. તે મોકળાં મન અને ખુલ્લાં દીલથી વાંચી, એ અશો આત્માની ઓળખ કરી લઇ, તેમના સહવાસમાં આવી, તેમના આશિષથી કૃતાર્થ થઇ, આ જીવનનો ફેરો સફળ કરવા સર્વ સામર્થવાન થાવો, એજ દુવા આજ દુઃખથી દાઝેલી દુનિયા માટે ગુજરીશું !

એક સદગુરૂને ઓળખવા એ ઇનસાનની અપ-શુદ્ધિનું બળ નથી. તેની ઓળખ યા સમાગમ થવા બાદ, જે કાંઈ બેયું યા અનુભવ્યું હોય તે ખીન્નને કહી સંભળાવવું — એ તેથી પણ વધુ મુશ્કેલ છે. પરંતુ એક સદગુરૂનું જીવન-ચરિત્ર જનતા સનમુખ રજુ કરવું, એ તો સર્વથી મુશ્કેલ છે. તો “મન્ત્રીલ” ની આ મીસ્કાન કલમ, પ્રથમ-પ્રયાસમાં એક સદગુરૂનું જીવન-ચરિત્ર જનતા સનમુખ રજુ કરે એ સરકશીજ લેખાય !

આ જે કાંઈ અત્રે રજી થયું છે — તે સંધ્યું તેનીજ કૃપાનું પરીણામ છે, જેની ઝાળખ તે જનતાને આપી રહ્યું છે. તેજ હાથોએ એ લખાવ્યું છે, જે જનતાની સેવા માટેજ સરળાઈ ઓઘેર દુઃખ્યાંઓનાં દુઃખ ટાળી રહ્યા છે, ભુખ્યાંઓની ભુખ ભાંજી રહ્યા છે, અને પ્રેમ-તળસ્યાઓની તળસ છીમાવી રહ્યા છે !

તેનીજ કૃપા હશે તો ભવિષ્યમાં હજી તેની ઝાળખ અથે^૧ ધણું^૨ રજી કરવું^૩ રહ્યું^૪ છે, તે કરી શકીશું.

સદગુરૂ મેહરબાબાના આશિષ જનતાપર હવે જલદી ઉતરે !

* * * * *
કરાંચી અને સીંધની વિખ્યાત વ્યક્તિ અને એક સાચા સેવાભાવી નર — ભલા ભાઈ જમશેદ નસરવાનજી મેહેતા — એ આ પુસ્તકનો Fore-word લખી હમારી અદના કોશેષને ઉત્તેજન દીધું છે, એ માટે એમનો આભારી છું. મેહરબાબા સરીખા જનતાના એક સાચા તારકના આ જીવન-ચરિત્ર સાથે ભાઈ જમશેદ સરીખા જન-સેવકનું નામ જોડાયલું જોઈ હમને પણ નેહાયત આનંદજ ખરપા થયો છે.

આ પુસ્તક તૈયાર કરવામાં, મેહરબાબાના પરમ-ભક્તો અને હમારા સેવા-ભાવિ ભાઈઓની દીલોળની ભરી હમશરીકીની નોંધ લેવી જરૂરી છે. આ પુસ્તક રચવામાં ઘણી ઠરેલ, ડહાપણભરી, અને ઉપયોગી સુચનાઓ કરવા ઉપરાંત, સર્વના પ્રેરણા ભારે કાળજી અને ખંતથી તપાસવાની રંજ ઉઠાવનાર ભાઈ જમશેદજી મં. દેશાઈ, તેમજ એને છપાવી તૈયાર કરવાની અતી જંજળભરી સેવા ઉઠાવનાર ભાઈ ઘેરામશાહ ડી. જસાવાલા, તથા મેહર જપ-મંડળના ઉત્સાહી, પ્રેમી જવાન ભાઈઓ — સર્વેની અથાગ જહેમત અને મદદ માટે એ બધા ગુરૂ-બંધુઓનો અંતરથી અહેસાન માનું છું. અને આવી ખીજી ઘણી ઘણી ગુરૂ-સેવા, જન-સેવા બજાવી સદગુરૂ મેહરબાબાના આશિષથી એ સર્વે કૃતાર્થ થાવો, એજ દુવા એ સર્વ ભાઈઓના હકમાં ગુઝારું છું !

સાંકળિયું

પ્રકરણ	વિષય	પાનું
૧	પ્રથમ દર્શન	૧
૨	મેહરબાબાનો જન્મ	૧૧
૩	હઝરત બાબાજન	૨૯
૪	મેરવાનના મનની ભાન-ભ્રમિત સ્થિતિ ...	૩૫
૫	દ્વિત્ય ગુરુ દર્શન	૪૦
૬	મેહરબાબાની પહેલવહેલી ભાવિક મંડળી ...	૫૨
૭	એક કદમ આગળ ! (મન્ઝીલે-મીમ) ...	૫૭
૮	પવિત્ર સ્થળોની મુલાકાત... ..	૬૭
૯	બાબાની ચેતવણી !	૭૧
૧૦	બાબા સાથના પ્રથમ પ્રવાસો અને અવનવા અનુભવો	૭૬
૧૧	મેહરબાબાની જગ-ઉદ્ધાર અર્થેની જન-સેવાનું પ્રથમ સ્થાનક — મેહરાબાદ	૯૩
૧૨	મેહરાબાદ સંસ્થાનની જુદી જુદી સંસ્થાઓ	૯૭
૧૩	દુનિયાભરમા થનારી ઉથલ-પાથલો અર્થેની મેહરબાબાની કામગીરી	૧૧૬
૧૪	સત-સંગની ચમત્કારી અસરો	૧૩૪
૧૫	બાબાના થોડા ઉપદેશો	૧૪૮
૧૬	મેહરાબાદથી-મુંબઇ	૧૬૯
૧૭	દુનિયાની પહેલી ગ્રેમ-પાઠશાળા	૨૦૦
૧૮	સંતોના વિચિત્ર વર્તન !... ..	૨૦૮
૧૯	૧૯૨૯-૧૯૩૧ — બાબાના પૂર્વમાં પ્રવાસો ...	૨૧૮
૨૦	પશ્ચિમના પ્રવાસો	૨૨૨

પ્રકરણ	વિષય	પાનું
૨૧	સદગુરુ — મી૦ પરદમનો વિદ્તાભર્યો લેખ ...	૨૩૫
૨૨	પશ્ચિમમાં પૂર્વનું તેજ પ્રકટાવનાર મૂર્તિ ! ...	૨૪૫
૨૩	મેહરબાબા અમેરીકામાં	૨૫૭
૨૪	વળતી મુસાફરી — વિદ્યાગીરીનો વિયોગ ! ...	૨૬૭
૨૫	મેહરબાબાના પ્રથમ-દશન અને મુલાકાત ! પશ્ચિમના ભાવિકો તે કેમ લે છે ? ...	૨૭૫
૨૬	પશ્ચિમમાં બાબાની પિછાણ	૨૮૪
૨૭	મેહરબાબા પશ્ચિમમાં બીજીવાર	૨૯૪
૨૮	હંગડના છાપામાં બાબા માટેના ઉત્તમ લેખો.	૨૯૮
૨૯	હંગડના “The Everyman” જર્નલમાં બાબા માટે મી૦ પરદમનો વિદ્તા ભર્યો બીજો લેખ	૩૪૪
૩૦	બાબા પોતે વિરોધ ઉત્પન્ન કરે છે ! ...	૩૫૭
૩૧	મેહરબાબા અમેરીકામાં બીજીવાર	૩૬૪
૩૨	પેસીફીક મારફત પૂર્વ તરફ	૩૮૦
૩૩	૧૯૩૨ થી ૧૯૪૨-પશ્ચિમના પ્રવાસોનો ડુંક ઈતેખાવ	૩૮૫
૩૪	બાબા માટે ઝેરસમજ-તે કેમ ખરપા થાય છે ?	૩૯૧
૩૫	બાબાની દરબારના બે અનમૂળ “રત્નો !” ...	૩૯૮
૩૬	ખુદાઈ દિવાનાઓ અને “મસ્ત-આશ્રમ” ...	૪૦૫
૩૭	લગાઈ અને હાલના મામલા સંબંધે બાબાએ આપેલા સંદેશો	૪૨૪

र.

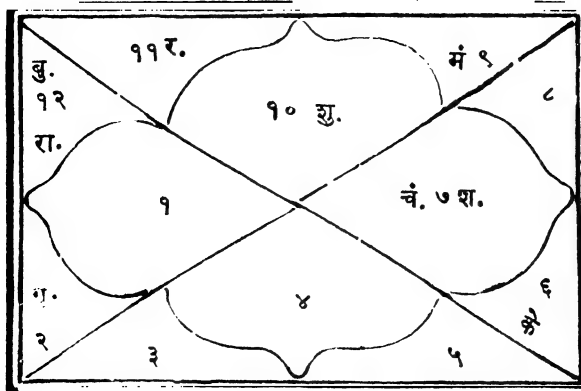
३०

२५

क

९

२४

પરમાત્મા સ્વરૂપ શ્રી મેહુરબાબા સાહેબની જન્મ કુંડલી

તૈયાર કરનાર: — ગણપતિશંકર નરહરીશંકર ભટ્ટ, (નવસારી).

સમય: — સંવત ૧૯૫૦ માઘ વદી ૬ રવીવાર.

તા. ૨૫ ફેબ્રુઆરી, ૧૮૯૪.

કદીમી રોજ તેશતર તીર (૧૩ મો) માહ મુબારક
મેહુર (૭ મો.) ય. ઝ. સને ૧૨૬૩.

મુસલમાની તા. ૧૮ માહે શાબાન હીજરી સને ૧૩૧૧.
શાકે ૧૮૧૫. સવારે બામદાદે મુ'બ્બ ટાઇમ, કલાક ૫-ને
અમ્મલે — પુનામાં.

યોગાચ્છિતામણી ગ્રંથે.

કુલ દીપક યોગ: સ્યાદ્ બ્રાતૃયો યદી કોણગ: ।

પરોપકાર યુક્ત: સ્યાદ્ યોગે સ્મિન્ મનુજ સ્તદા ॥૮।

અર્થ: જેની જન્મ કુંડલીમાં ત્રીજા ભુવનનો સ્વામિ ત્રિકોણમાં
રહેલો હોય, તે કુલ-દીપક નામનો યોગ થતો હોય, તે મનુષ્ય
પરોપકારી થાય છે.

તાત કોણ વ્યય પ્રાપ્તા: શનિ મૌમેજ્ય માસ્કરા: ।

પરબ્રહ્મણિ યુક્તાત્મા જાતકસ્ય તદા મવેત્ ॥૧૪૦॥

અર્થ: શનિ, મંગલ, ગુરુ વ સૂર્ય એ ચારે ગ્રહો દશમ, નવમ,
પંચમ અગર ખારમે સ્થાને હોય, તે મનુષ્યનો આત્મા
પરબ્રહ્મ સાથે-નિમગ્ન થાય છે.

તાતપર્ય

(૧) — પહેલા સ્લોકમાં જણાવ્યા પ્રમાણે ત્રીજા ભુવનનો સ્વામિ
ગુરુ ત્રિકોણમાં પંચમ સ્થાનમાં રહેલો છે. એટલે કુલ-
દીપક નામનો યોગ ઉપજતો હોય એ યોગમાં જન્મેલો
મનુષ્ય પરોપકારી હોય છે.

(૨) — જ્યોતિષ શાસ્ત્રમાં લગ્નથી અથવા ચંદ્રથી સ્થાનો ગણવા જણાવેલું છે; તે પ્રમાણે ખીજા શ્લોકમાં જણાવ્યા મુજબ શનિ, મંગલ અને ગુરુ લગ્નથી પિતૃ, ત્રિકોણ અને ખારમા સ્થાને રહેલા છે. અને સૂર્ય પણ ચંદ્રથી પાંચમે સ્થાને ત્રિકોણમાં રહેલો છે. એટલે આ યોગમાં જન્મેલા મનુષ્યનો આત્મા પરબ્રહ્મ સાથે નીમજન (તદ્રુપ=એકરસ) થવાનો યોગ લાગુ પડે છે. અને વળી, ગુરુ પાંચમે શુકના સ્થાનમાં હોવાથી કળા-નિધિ નામનો યોગ થાય છે તેનું ફળ નીચે પ્રમાણે: —

જાતક પારિજાત ગ્રંથે: અધ્યાય ૭ શ્લોક ૧૫૯.

કામી કલા નિધિ ભવઃ સુગુણા મિરામઃ સંસ્તૂય માન ચરણો નરપાલ મુખ્યૈઃ ॥
સેના તુરંગ મદ વારણ શંખમેરી વાદ્યાન્વિતો વીગતરોગ મયારિસંઘઃ ॥

અર્થ: — ઉત્તમ ગુણોમાં રમણ કરનાર હોય, તેવીજ કામના-યુક્ત, તથા સૈન્ય, ઘોડાઓ, હાથીઓ અને માણસોનું પાલણ કરનાર રાજાઓ અથવા તેવીજ સંપત્તિવાળા મુખ્ય માણસો પણ જેના ચરણોની સેવા કરે એવો, તથા રોગ, ભય, અને શત્રુ રહિત, કળા-નિધી યોગમાં જન્મેલો મનુષ્ય હોય છે.

શ્રીજી મેહેરવાન શહેરીયાર ધરાની, તે બ્રહ્મ-સ્વરૂપ શ્રી “મેહેરબાબા” સાહેબની આ જન્મ-કુંડલી તૈયાર કરી, તે જોશી નાનુભાઈ મણીશંકર તથા જોશી શંકરરાવ રામચંદ્ર, એ બે જોશીઓએ તપાસી ખાતરી કરીને એ કુંડલીને ઉપર જણાવેલું ફળ લાગુ હોવાનું જણાવ્યું છે.

મે હેર બાબા

એમનું જીવન ચરિત્ર

પ્રકરણ પહેલું

પ્રથમ દર્શન

જગતને આભાર હેઠળ મેલી ગયલાં નામાંકિત
નર-નારીઓ

દુનિયાની હસ્તિની શરૂઆતથી આજ સુધીમાં જગતમાં
લક્ષલક્ષાં મહાન નરનારીઓ થઈ ગયાં છે, જેમનાં જીવન-ક્રાંતિ
તવારિખનાં પાનામાં સોનેરી હરફે સચવાઈ રહ્યાં છે. તેઓ પોતાનાં
લલાઈભર્યાં કર્મોની કલ્પમે વડે બાગેઆલમમાં એવાં તો સુંદર,
સુગંધી દરખ્તો રોપી ગયાં છે, જેમનાં સુગંધી ફળ-ફુલોનો પમરાટ
આજે પણ આ સરાએ જ્ઞાનીમાં સચર કરતાં ઇનસાનોનાં મગજને
તરો-તાઝી બક્ષે છે. કોઈ ધન-દોલતના દાન-ધર્મથી, તો કોઈ
ઇશ્મે-હુનરનાં હયરનભર્યાં જ્ઞાનથી, કોઈ સાહિત્યનાં ક્ષેત્રમાં
કલ્પમ-બાઝીની કમાલ્યતથી, તો કોઈ કોમ, ધર્મ યા દેશ-સેવાના
સ્વભોગી સત્કર્મોથી, આમ જુદી જુદી દીશાઓમાં તે મહાન
નર-નારીઓ પરમાર્થનાં કાર્યો કરી જગતને પોતાના આભાર હેઠળ
મેલી ગયાં છે. તેમની તે કમાલ્યત, કાબેલ્યત, લીયાકત, અને
લલાઈભર્યાં જનસેવાનાં કર્તવ્યોથી જગતને કાંઈ નાનો સુનો ફાયદો
હાંસેલ થયો નથી. છતાં, એ સર્વ કાર્યો જગતનાં લોકોનાં આ
જીંદગીના ફેરાના ફાયદા માટેજ હતાં, યાને કે આ ગમે એવાં
બાહોશ, સખાવતી, પરોપકારી, ધર્મી-સકર્મી નરનારીઓની નજર

ફક્ત ધનસાનની આ દુનિયવિ જીંદગીના ફાયદા પુરતીજ રહેવાથી, તેટલીજ સાંકડી સીમામાં તેમની સખાવતો અને સત્કર્મો સંકોચાઈ રહ્યાં છે, કારણ આ દુનિયવિ જીંદગીની બહાર, આત્મિક યા ઇશ્વરી વાતાવરણમાં તેમની નજર કે બુદ્ધિ પહોંચી શકીજ ન હતી.

જગતને ખુદાઇ રાહ દર્શાવી ગયલા મહાન અવતારો

પરંતુ જેઓ આ દુનિયવિ હદની પેલેપાર અંતર યા આત્મિક શક્તિથી જોવાને સામર્થ્યવાન છે, જેઓ ચોતાની તે અંતર શક્તિથી ખુદ પર્માત્માને પહોંચી, પિછાણી અને તેમાંજ પરોવાઇ એકતાન થવા પામ્યા છે, તેવી સખળ શક્તિ ધરાવનારા મહાન સૌસ્થંતો અને અવતારોની અદ્ભુત કામગીરી નિરાળીજ છે. કારણ આ મહાન સૌસ્થંતો, જેઓ ખુદ ખુદામાંજ મળી જઇ ખુદ-રૂપ બની ગયા છે, તેઓએ જીવતાં જીવત સેંકડોને મુક્તિ આપવા ઉપરાંત કુલ જનતાને મોક્ષ માર્ગે આંચકો આપી આગળ ધપાવી રહ્યા છે. વળી દુનિયાના લોકોને ધર્મ-નિતીના સાદા, સરળ અને નાદર નિયમો દર્શાવવા ઉપરાંત, અંતિમ સત્ય (TRUTH) ની રાહ બતાવી, માત્ર આ ખાકી જીવનના સુખ માટેજ નહિ, પરંતુ જન્મ-મરણના અસંખ્ય ફેરાઓમાંથી મુક્તિ મેળવી, ખુદાની નજદીક પહોંચવા માટે આધ્યાત્મિક માર્ગનું શિક્ષણ અને રહસ્ય પણ સમજાવી ગયા છે. આ અવતારો પર તેઓએ જે અપાર આભાર કર્યા છે તે અવલોકન કહી શકાય.

જગતનું તારણ કરનારા પુણ્યાત્મા-સદગુરુઓ !

“Great Souls that lead us out of “the encircling gloom” into “the promised land” are not accidentally born. They come at a time when the world is waiting for them in eager expectations.”

તમામ સૃષ્ટિ મંડળનો અચળ અને નિયમિત કારોબાર એક સર્વવ્યાપિ સત્યના સર્વોત્તમ નિયમાનુસાર ચાલી રહ્યો છે. વિશ્વના તમામ વહિવટ અર્થે સત્યના સર્વોત્તમ સ્વરૂપ યાને પરમાત્માને પરિપૂર્ણ પામેલી મહાન વ્યક્તિઓની અમુક સંખ્યા રોઝે અવલંબી નિમાણ થઇ, આજની ધડી તક સૃષ્ટિનો સંઘળો કારોબાર ચલાવતી રહી છે, અને રહેશે. સંપૂર્ણ અશ્વર્યતાને પામેલી આ મહાન વ્યક્તિઓ “સદગુરુ” ના એકાબથી ઓળખાય છે. આવા એક ‘સદગુરુ’ તે કોણ? તે એક જીવાત્મા છે જે સંપૂર્ણતાએ પહોંચી શિવાત્મા થયો છે. તે એક વ્યક્તિ છે જેણે ઇશ્વર સાથે યોગ મેળવ્યો છે. તે એક આત્મા છે જેણે પોતામાં સમાયલાં નૂરમંદ કીરતારનાં નૂર અને ખુદાઇ ખાસિયતો ધિરે ધિરે ખીલવી, આપદે તે નૂરમાં મળી જઇ, તે મીનોઇ માલેકની તમામ ખુબીવંતી ખાસિયતોને અંગીકાર કરી, તેમાં એકતાન થઇ ગયો છે. જે કર્તવ્ય બજાવવામાં આજે આપણ સર્વ ઇનસાન મથન અને કોશેશ કરી રહ્યાં છીએ તે કર્તવ્ય તે મહાત્મા ફતેહ સાથે પૂર્ણપણે બજાવી ચુક્યો છે. દુનિયાના દરેક ધર્મ આવા સંપૂર્ણતાએ પહોંચેલા પુન્ય સદગુરુઓની હસ્તિની ગવાહિ આપે છે, જેઓ ધર્મ-સ્થાપક યા પયગમબરના માનભર્યા એકાબથી ઓળખાય છે. ઇરાનવેઝમાં અશો જરથુશ્ત્ર, હિંદમાં શ્રી રામ અને શ્રી કૃષ્ણ, અને પાછળા જમાનામાં પ્રગટ થયેલા ગૌતમ બુદ્ધ સાહેબ, પેલેસ્ટાઇનમાં જાહેર થયેલા ઇસસ ક્રીસ્ટ, અરેબ્યામાં અવતાર ધારણ કરેલા હુઝૂરત મહમદ સાહેબ — એ દરેકે ઇશ્વરી હાલતનો અનુભવ મેળવી, ફક્ત જગ-કલ્યાણ અર્થે જ પોતાની તે પરિપૂર્ણ અવસ્થામાંથી પાછા હેઠળ સ્થૂળ ભુવન (Gross Plane) માં ઉતર્યા હતા, અને આ દુનિયા મધેની હસ્તિ અને હાજરીથી પોતાની આસપાસના અપૂર્ણ ઇનસાનોને પોતાના જેવી સંપૂર્ણતાએ પહોંચાડવાની જીવંત કોશેશ કરી, જનતાના સાચા તારક થઇ ગયા છે.

અવળી મતિના ધનસાનની અધમતા અને અપકાર છતાં અવતારી સદગુરુઓની અપાર લીલા અને અદ્ભુત કામગીરી

પરંતુ આ માયાવિ જગતની મિથ્યા મોહિનીમાં ફસાયલા ધનસાને, પોતાની અજ્ઞાનતાના અંધકારને સખ્યે, તે પ્રત્યેક મહાત્મા અને અવતારની જાહેરી દેશાંતર દરમિયાન, તેમના વિચાર, વચન અને વર્તન સામે કાદવ ફેંકી, તેમના પર ગજબ સિતમ ગુનોરી સત્તાવવામાં કાંઈજ બાકી રાખ્યું નથી. પ્રત્યેક ધર્મના મહાન પયગમ્બરના જીવન ચરિત્રો ધનસાનના આ જુદા-સિતમની અતિ અફસોસભરી વર્તણૂકનાં જગર-ચાક કરનારા જતાંતો રજુ કરે છે. અવળી મતિના ધનસાનની આ અધમતા અને અપકારો છતાં, તે મહાન પુણ્ય અવતારો પોતાના જગ-ઉદ્ધારના કર્તવ્યમાં કંઈ પાછળ થોડા પડ્યા? તેઓએ તો તે તમામ દુનિયાભરની મુસીબતો સામે ટકકર ઝીલી પોતાના કાર્યો સંપૂર્ણ કર્યાં, પોતાને નિર્માણ થયેલી ફરજો બીન-દહેશતે બળવી, પોતાનાં અમૂલ્ય પર્માત્મા-જ્ઞાન અને અનુભવની રોશનીનો ફેલાવો કરી તેના તેજસ્વી કિરણો વડે જગતમાંથી અજ્ઞાનતાનો અંધકાર દુર કરવામાં કાંઈ જેવો તેવો હિસ્સો નથી આપ્યો. તેમના સુવચનો અને શ્રેષ્ઠ સિદ્ધાંતો અચળ હોવાને સખ્યેજ તેમના દેહ-ત્યાગ બાદ, સદીઓ અને ઝમાનાઓ વીતી જવા છતાં, તે સવળાં તેમના ધર્મમાં માનનારી પ્રજાઓમાં પળાતા આવ્યા છે, એટલુંજ નહિ પરંતુ પારકા ધર્મના સમજુ આદર્શોના અંતઃકરણને પણ અસર કરી હલાવી રહ્યાં છે.

પૂર્વમાં આત્મિક જાગૃતિ — પશ્ચિમમાં જડવાદ

સારે નસીબે આપણો આ પૂર્વ ગોળાર્ધ (Eastern Hemisphere) આ આત્મિક જ્ઞાનની પ્રગતિમાં બહુ આગળ

વધેલો છે. જાહેરી દુનિયવિ નઝરે પશ્ચિમની પ્રજાઓને તાબે અને આધારે રહેવાને લીધે પૂર્વની પ્રજાઓ, ખાસ કરી આપણા ગરીબજા હિંદ દેશની પરચરંગી કામો, આજની પશ્ચિમની સાયનટીફીક કેળવણીથી તેમજ બીજાં દુનિયવિ સુખોથી બાકાત રહેવા પામી છે. પરીણામે તેઓ ગરીબાઇ અને કંગાલ્યત, બલ્કે દરિદ્રતામાં રહેવાને લીધે, ઇશ્વર આરાધનામાં વધુ મશગુલ રહેવાથી તેટલા પ્રમાણમાં ઇશ્વરી અને આત્મિક શક્તિઓની નજદીકમાં રહેવા પામી છે. તેથી તેઓ મધેજ મહાન દૈવિક વ્યક્તિઓ — વલીઓ, મઝહુબો, સાધુ સંતો, સત્પુરુષો અને મહાન સૌમ્યતા કિંવા અવતારો — અકેક પછી અકેક ચાલુ અવતર્યા જાય છે, એ તવારીખી સચાઇ (Historical Fact) છે.

ખુદાને પુજેલી આવી સંખ્યાબંધ વ્યક્તિઓ અત્રે, આપણા હિંદ મુલકમાં, આજે પણ હસ્તિ ધરાવે છે, જેઓની લીલા અને મહિમા કંઈ ઔરજ છે. તેઓ જાહેરમાં ઝાઝો દેખાવ દેતી નથી, કારણ એ સર્વ જાહેરી દેખાવ બલ્કે દુન્યા માત્ર એક સ્વપ્નુંજ છે એવો અંગત અનુભવ હોવાથી, તેઓને તેવા દેખાવો કરવાની બીલકુલ દરકાર નથી. બલ્કે તેઓ માહેલી ધણીક વ્યક્તિઓ તો પોતાના અનંત આનંદની લહેરમાં મસ્ત બની, જે દુન્યા આજે “મારૂં મારૂં” કરી અકેકના ટોટા પીસવા તૈયાર થઇ રહી છે, તેની નાદાન અકકલ પર હસ્તી બેઠી છે. જ્યારે બીજી થોડી મહાન વ્યક્તિઓ, જેમને ખાસ ફરજ નિર્માણ થઇ છે, તેઓ જગતનાં તારણ અર્થે બહુ ભારે કામગીરી કરતી રહી છે. તેમની મહત્વતા, અગાધ શક્તિ, લીલા અને કર્તવ્યનો ખ્યાલ સાધારણ દુનિયાનાં લોકોને સહેલથી આવી શકે એમ નથી. ટુંકમાં ફક્ત એટલુંજ કહેવું પુરતું છે કે જગતમાં આજે એમરે ચાલી રહેલી તરેહવાર ઉથલપાથલો પાછળ આ મહાન ઇશ્વરી વ્યક્તિઓનો હાથ છે, અને તેઓ જગતનાં તારણ અર્થે બહુ મોટું કષ્ટ માથે

અવળી મતિના ઇનસાનની અધમતા અને અપકાર છતાં અવતારી સદગુણોની અપાર લીલા અને અદ્ભુત કામગીરી

પરંતુ આ માયાવિ જગતની મિથ્યા મોહિનીમાં ફસાયલા ઇનસાને, પોતાની અજ્ઞાનતાના અધિકારને સખખે, તે પ્રત્યેક મહાત્મા અને અવતારની જીંદગીની હૈયાતિ દરમ્યાન, તેમના વિચાર, વચન અને વર્તન સામે કાદવ ફેંકી, તેમના પર ગજબ સિતમ ગુનોરી સતાવવામાં કાંઇજ બાકી રાખ્યું નથી. પ્રત્યેક ધર્મના મહાન પયગમ્બરના જીવન ચરિત્રો ઇનસાનના આ જુદમ-સિતમની અતિ અફસોસભરી વર્તણૂકનાં જગર-ચાક કરનારા વૃતાંતો રજુ કરે છે. અવળી મતિના ઇનસાનની આ અધમતા અને અપકારો છતાં, તે મહાન પુણ્ય અવતારો પોતાના જગ-ઉદ્ધારના કર્તવ્યમાં કંઈ પાછળ થોડા પડ્યા ? તેઓએ તો તે તમામ દુનિયાભરની મુસીબતો સામે ટકકર ઝીલી પોતાના કાર્યો સંપૂર્ણ કર્યા, પોતાને નિર્માણ થયેલી ફરજો બીન-દહેશતે બળવી, પોતાનાં અમૂલ્ય પર્માત્મા-જ્ઞાન અને અનુભવની રોશનીનો ફેલાવો કરી તેના તેજસ્વી કિરણો વડે જગતમાંથી અજ્ઞાનતાનો અધિકાર દુર કરવામાં કાંઈ જેવો તેવો હિસ્સો નથી આપ્યો. તેમના સુવચનો અને શ્રેષ્ઠ સિદ્ધાંતો અચળ હોવાને સખખેજ તેમના દેહ-ત્યાગ બાદ, સદીઓ અને ઝમાનાઓ વીતી જવા છતાં, તે સદગુણો તેમના ધર્મમાં માનનારી પ્રજાઓમાં પળાતા આવ્યા છે, એટલુંજ નહિ પરંતુ પારકા ધર્મના સમજુ આદર્શોના અંતઃકરણને પણ અસર કરી હલાવી રહ્યાં છે.

પૂર્વમાં આત્મિક જાગૃતિ — પશ્ચિમમાં જડવાદ

સારે નસીબે આપણો આ પૂર્વ ગોળાર્ધ (Eastern Hemisphere) આ આત્મિક જ્ઞાનની પ્રગતિમાં બહુ આગળ

વધેલો છે. જાહેરી દુનિયવિ નઝરે પશ્ચિમની પ્રજાઓને તાબે અને આધારે રહેવાને લીધે પૂર્વની પ્રજાઓ, ખાસ કરી આપણા ગરીબક હિંદ દેશની પરંગી કામો, આજની પશ્ચિમની સાયનટીરીક કેળવણીથી તેમજ બીજાં દુનિયવિ સુખોથી બાકાત રહેવા પામી છે. પરીણામે તેઓ ગરીબાઇ અને કંગાલ્યત, બલકે દરિદ્રતામાં રહેવાને લીધે, ઇશ્વર આરાધનામાં વધુ મશગુલ રહેવાથી તેટલા પ્રમાણમાં ઇશ્વરી અને આત્મિક શક્તિઓની નજદીકમાં રહેવા પામી છે. તેથી તેઓ મધેજ મહાન દૈવિક વ્યક્તિઓ — વલીઓ, મઝહુબો, સાધુ સંતો, સત્પુરુષો અને મહાન સૌમ્યંતો કિંવા અવતારો — અકેક પછી અકેક ચાલુ અવતર્યા જાય છે, એ તવારીખી સચાઇ (Historical Fact) છે.

ખુદાને પુએલી આવી સંખ્યાબંધ વ્યક્તિઓ અત્રે, આપણા હિંદ મુલકમાં, આજે પણ હસ્તિ ધરાવે છે, જેઓની લીલા અને મહિમા કંઈ ઔરજ છે. તેઓ જાહેરમાં ઝાઝો દેખાવ ફેલી નથી, કારણ એ સર્વ જાહેરી દેખાવ બલકે દુન્યા માત્ર એક સ્વપ્નુંજ છે એવો અંગત અનુભવ હોવાથી, તેઓને તેવા દેખાવો કરવાની બીલકુલ દરકાર નથી. બલકે તેઓ માહેલી ધણીક વ્યક્તિઓ તો પોતાના અનંત આનંદની લહેરમાં મસ્ત બની, જે દુન્યા આજે “માડું માડું” કરી અકેકના ટોટા પીસવા તૈયાર થઇ રહી છે, તેની નાદાન અકકલ પર હસ્તી બેઠી છે. જ્યારે બીજી થોડી મહાન વ્યક્તિઓ, જેમને ખાસ ફરજ નિર્માણ થઇ છે, તેઓ જગતનાં તારણ અર્થે બહુ બારે કામગીરી કરતી રહી છે. તેમની મહત્વતા, અગાધ શક્તિ, લીલા અને કર્તવ્યનો ખ્યાલ સાધારણ દુનિયાનાં લોકોને સહેલથી આવી શકે એમ નથી. હુકમાં ફકત એટલુંજ કહેવું પુરતું છે કે જગતમાં આજે ચોમર ચાલી રહેલી તરેહવાર ઉથલપાથલો પાછળ આ મહાન ઇશ્વરી વ્યક્તિઓનો હાથ છે, અને તેઓ જગતનાં તારણ અર્થે બહુ મોટું કષ્ટ માથે

કેડાવી રહી છે. ઇશ્વરી લીલાને પુગી અને પામી ચુકેલા આવા થોડાક મહાન સદ્ગુણો, જેઓ ખુદ આપણા વચ્ચેજ વસી રહેલા હતા અને છે, જેઓના પવિત્ર અને મુખ્યારક દર્શન, સહવાસ અને આશિષનો લાભ આજે હજારો ભાવિકો મેળવી રહ્યા છે, તેમના આશરો હેઠળ આવી, તેમના આશિષથી કૃતાર્થ થઇ, દુનિયાના દરેક મહાન પયગમબર અને અવતારે સમજાવેલી નીતિ-તેકી અને સચાઇના નાદર નિયમોની યાદ મજબુત કરી તે પાળવા ઉપરાંત, સત-સંગના અગણિત ફાયદા હાંસલ કરવાના લાભ અને તક, ખાસ કરી આજના જડવાદી અને જુઠાણાનાં જમાનામાં, ખાસો-આમના મની શકે એટલા મોટા ભાગને મળવા પામે એજ ઉમદા હેતુથી પ્રેરાઇને, તેમના જીવન-ક્રતાંત, લીલા અને કર્તવ્યો જાહેર આલમ સનમુખ રજુ કરવા આ પુસ્તક પ્રગટ કર્યું છે.

દુનિયા કેઇ ચીઝથી ખાલી નથી

ખરા-ખોટાનું તોલ કરો !

આજે જગતમાં કંઈ ભલભલા સંત-મહાત્માઓ હોવાત પડ્યા છે, જેઓ એક યા બીજી રીતે અદ્ભુત શક્તિઓ ધરાવે છે, જે મારફતે તેઓ ગુપ્ત રીતે જગતનું કલ્યાણ પણ કરી રહ્યા છે. છતાં જગતની મિથ્યા માયા મોહિનીમાં મશગુલ બનેલી જાહેર આલમનો મોટો ભાગ તેમની હસ્તિ વટીકથી અંજાણ છે. જો કે આજકાલ ડગલે ને પગલે ઉગી નીકળેલા કહેવાતા જુદાગરો, જ્યોતિષો, સાધુસંતો, અને “બનાવટી બાવાઓથી” દુનિયા ખાલી નથી, અને તેવા અસંખ્ય ટોંગી ધુતારાઓના ફયલો-ફરેબમાં ફસેલા પણ કંઈ લાખો ઇસમો હસ્તિ ધરાવતા હશે, છતાં તેથી કેઇને નીરાશ થવાની જરૂર નથી. ઘણા ખોટા ટોંગી-ધુતારાઓ ઉભાઇ જવાથી એમ નથી ઇતું કે ખરા અને સાચા સદ્ગુણો

હસ્તિ ધરાવતાજ નથી. તેમ તો કોઇ કાળે બનયું નથી ને બનનાર પણ નથી. કારણ રોજે અવલથી હરહંમેશ જગતના તારણ અર્થે ચોક્કસ સંખ્યાની મહાન વ્યક્તિઓ ચાલુ કામગીરી કરતીજ આવી છે, હાલે કરતી રહી છે અને તેજ મીસાલ કાર્ય કરતીજ રહેશે. ખોટી માત્ર દુન્યાનાં લોકો માટે તેમને શોધી કાઢી, પીઝાણીને નજદીક પહોંચવાની છે; ખરાખોટાનું તોલ કરવાની છે.

આજે એવા અસંખ્ય કમનસીબો હશે, જેઓ આ દુરેખી દુનિયાના દગા ફટકાથી, કોઇ પૈસે-ટકે, તો કોઇ સંસાર બહેવારે, તો કોઇ દુઃખદર્દે, આમ એક યા બીજાં કારણથી મહાત્ અને લાચાર બની, આ જીવતી જીંદગીને એક બોળ અને શ્રાપ સમાન ગણી, દુખ અને નિરાશામાં દહાડા કાઢતા હશે. કંઈકો પોતાની સાચી મુસ્તકીમ મહોબતમાં મહાત્ અને નાસીપાસ થવાથી દુનિયા અકારી કરી બેઠા હશે; અને એ સર્વ પોતાનું દુઃખ કોણની આગળ રડવું, કોણ દીલસોઝની આગળ પોતાનાં જલાપાથી જળતાં જગરનો ઉભરો ખાલી કરવો, એ તેમને સુઝવું ન હશે. કારણ એવા ખરા દીલસોઝ, દયાના ખાનાર અને દિલાસાનાં દેનાર વિશ્વાસુ અઝિઝો, અફસોસ, આજે કેટલા થોડા છે? એ દુઃખદાયક સ્થિતિમાં ખરા માર્ગ દર્શાવનાર દિલસોઝ રાહબરો કોણ છે? અકળાયલી આવમને સાંતવન દેનારા ક્યાં છે?

ગુરુ કરો યા સત-સંગ સાંધો!

આવા દુનિયવિ દુઃખોથી હયરાન થઇ રહેલા અને ટાંગી-પુતારાઓથી નિરાશ થઇ અફસોસ કરતાં કમનસીબોની દયાનો ખાનાર સાચો દિલસોઝ એક સંત યા સદગુરુજ છે. એવા એક સાચા જ્ઞાની સત્પુરુષ નજીક પહોંચી જઇ તેમની સમક્ષ સચી શ્રદ્ધાથી જીવ જીવેલા દેવાથી પોતાની પનાહ હેઠળ આવેલા આ દુખિયારાનું દુઃખ ઘુસ્ત પારખી લઇ તે સદગુરુ તેને સાચો અને રામબાણુ ઇલાજ

ખતાવશે, એટલુંજ નહિ પણ તેને ખુદાઇ રાહે દોરવી તે જીવાત્માનું તારણ કરશે!

તેજ મીસાલ, ઇશ્વર-જ્ઞાન યા અનુભવની અભિલાષા ધરાવતા ઇતેઝાર સાધકો પણ આવા કોઇ સાચા, ઇશ્વર-જ્ઞાની અને ઇશ્વરમાંજ એકતાન થયલા સત્પુરુષનો સહવાસ શોધે તો તેજ તેમને જીવન-મરણના આ ચોર્યાસીના ફેરાઓમાંથી છોડવી, મોક્ષ યાને મુક્તિ આપી, તેમને સેવટની સચાઇ (Truth) તરફ દોરવશે! કારણ તેઓ જેમ કોઇ ચીજથી મહોતાજમંદ નથી, તેમ તેઓને કોઇ ચીજની અભિલાષા પણ નથી. જેઓ ખુદ ખુદામાંજ મળી ગયલા તેમને વળી બીજી તમન્નાજ શી? જગતનાં તારણ અર્થેજ તેઓ ગુપ્ત કામગીરી કરતા બેઠા છે, તો પછી તેમના પગ પકડનારનેજ તેઓ કેમ ભુલે? તેથીજ કહ્યું છે કે —

“આ દુનિયામાં દરેક ઇનસાબની પહેલી ફરજ પોતાનાં એક સાચા ગુરૂને શોધવાની અને તેના પોતાના ફાયદા માટે તે ગુરૂને શરણ જવાની છે.”

અને જે તમારી સાચા દીલની તેવી ભાવનાજ હશે તો સત્તર ઠેકાણે ઠગાઇ, ઠોકરાવાબાદ પણ તમને આયદે કોઇ સાચા સંતનો ભેટો થશેજ — એ સત્ય માનવું.

ભવપાર! જીવન સાફલ્ય!!

માન નહી, અપમાન નહી, અયસે શીતલ સંત,
ભવસાગર ઉતર પડે, તોરે જમકે દંત.

યાને સાચા સંત લોકો એટલા ઠંડા અને શાંત હોય છે કે તેમને માન-અપમાન કશાની કનવાર રહેતીજ નથી. તેઓનું કતબ્બ ફક્ત જમ-ફુત (મોતના દૈત્ય) ના દાંત તોડી, ઇનસાનને જન્મ-મરણના ફેરામાંથી મુક્તિ અપાવી ભવસાગર તરાવી લઇ જવાનું છે.

તેમનો ધર્મ એકજ — સત્યાષ્ટ (Truth) — છે. તેઓ પોતે જાહેરી દેખાવે અને દુનિયાનાં લોકોની નજરે ગમે એ ધર્મના દેખાવ યા લેખાવ, છતાં હિંદુ, મુસલમાન, પારસી, ઇરાની, ખ્રીસ્તી. સર્વ તેમને મનથી એકજ છે. બલકે તે સર્વ કોમના સભાસદો આજે પણ તેમના સાથે અને સહવાસ હેઠળ “એકજ બાપના બેટા” તરીકે વસી રહેલા છે. તમારા ધર્મથી તમને વટલાવી, યા તે પરથી તમારું યજ્ઞીન ઓછું કરાવી, તમને અધર્મી યા યજ્ઞીન વગરના બનાવશે એવી કોઈપણ ધાસ્તી રાખવીજ નહિ. બલકે તમારા ધર્મની જે ખરી બાતેની ખુબી અને રહસ્ય તમો નહીં સમજી શક્યા હોવો, યા જે સમજવાની તમારી ગમે એવી જોરાવર અભિલાષા છતાં તમારા અંતઃકરણને સંતોષ મળે એમ કોઈ સમજાવી ન શક્યું હશે, તો તેઓ તે તમને તદ્દન સંતોષકારક રીતે સમજાવી, તમારા મનનું સમાધાન કરશે, તેનીખી દીલમાં ખાત્રી રાખવી ! તમારું ખચીતજ કલ્યાણ કરશે ! તે વેળા તમો ગોચા એમજ કહેશો કે —

તુલસી સુખે સીલ પડો, કે હરી હૃદયસે જાય,
બલીહારી વેા દુઃખકી કે પલમે રામ મીલાય.

તે સુખો પર ધીકકાર પડજો કે જે ભોગવવાની માયામાં હો. મારા હરિ કહેતાં ઇશ્વરને ભુલ્યો, તેને મારા અંતઃકરણથી દુર કર્યો તેના કરતાં તો તે દુઃખો ભલાં જેણે મારા હરિની યાદ અને સ્મરણ કરાવ્યું અને તેની સાથ મેલાપ કરાવ્યો. જરથોસ્તીઓના અવસ્તામાં કહ્યું છે કે —

“જેઓ આજળ યજ્ઞ ગયા તથા હાલમાં છે, તેઓમાંના જેઓ સ્વભોગ આપવામાં સૌથી સરસ છે, તથા જેઓને અહુરમઝદ જાણે છે, તેવા મહાત્મા સદપુરુષોને તેઓનાં નામથી હું યાદ કરું, તથા ખરા પ્યારથી હું તેઓની નજદીક પહોંચું.” (વેદુક્ષત્ર ગાથા).

કારણ —

“God incarnates Himself in human form to make manifest to man the Perfection of Divinity. Through these manifestations, man can talk with God and see His play.

પોતાનું ઐશ્વર્ય માનવ જાતને પૂર્ણપણે પ્રદર્શિત કરવા પરમાત્મા પોતે માનવ અવતાર ધારણ કરે છે. આવા માનવ-અવતારો મારફતેજ મનુષ્ય ઇશ્વર સાથે વાત કરી શકે અને તેની લીલા નિહાળી શકે —”

હાલના જમાનામાં આ શબ્દોની અચુક સચ્ચાઈ જનતા સમક્ષ પ્રદર્શિત કરી રહેલી દૈવી વ્યક્તિઓ માણેલી એક — સદગુરુ **એહેરબાબા** — છે, જેઓના અંગત સહવાસ અને આશિષની પરાક્રમથી હજારો ઇસમો પોતાના મનનું સમાધાન કરવા ઉપરાંત અધ્યાત્મ માર્ગે આગળ વધવા નસીબવાન નિવડ્યા છે ! તે સર્વેના જીવનમાં અદ્ભુત ફેરફાર કરાવી તેમને ખુદાની નાદમા લગાડનાર એ મહાગુરુની અદ્ભુત શક્તિ, અપાર લીલા અને અણહદ પ્રેમનો રસીલો અહેવાલ આ પુસ્તકમા રજુ થાય છે.

આવા એક આ જમાનાના જીવંત શિક્ષાગુરુની આત્મિક રાહબરી હેઠળ આ જીવનનો ફેરો સફળ કરવા સર્વે નસીબવાન નીવડે એજ આશા અને ઉમીદ સાથે આપણે હવે મૂળ વિષય — **એહેરબાબાના જીવન-વૃત્તાંત** — માટે પ્રવેશ કરીશું.

પ્રકરણ બીજું

મેહેરબાખાનો જન્મ

જન્મની માત્ર થોડાજ કલાક આગમ્ય પોતાના માતૃશ્રીને લવિષ્ય માટે એક બહુ અર્થસૂચક આગાહી દર્શાવતું સ્વપ્ન આપી, દુનિયાની લવિષ્યની ચલવલમાં બહુ અગત્યનો અને આગેવાન લાગ લગવનાર આ અવતારિ સદ્ગુરુ-મેહેરબાખા-એ રોજ તીર, માહ મેહેર (કદીમ) સને ૧૨૬૩ ચઝદેઝદી, તા. ૨૫ મી ફેબ્રુઆરી ૧૮૯૪ ઇસ્વી ને વાર રવિને દીને બડી બામદાદે પાંચ કલાકે આ અવનિમાં દેહ ધારણ કર્યો. એમના જન્મ ભૂમિ-પૂના-મધેની શરૂઆતની છ'દગી તેમજ ઇશ્વર અનુભવ અને ત્યારબાદના જગ — ઉદારના કત'ચોતું સવિસ્તર વ્યાન આવા એક નાના પુસ્તકમાં સમાવણું અશક્ય છે. તે માટે તો વોલ્યુમે જોઈશે અને લખાશે. હાલ આ શરૂઆતના નાનકડાં પુસ્તકમાં તો તે સર્વ ઉપર ટપકેથી ટૂંકમાંજ વર્ણવીશું.

એમનો જન્મ જરથોસ્તી મઝહબમાં માનનારા માતૃપિતાને ધરથવાથી જાતે એચો ઇરાની જરથોસ્તી લેખાય છે, — તો જો કે એમના ઉંચ ઇશ્વરી અનુભવે તો એચોને સર્વ ધર્મ સમાન છે, અને સર્વ ધર્મો એમનાજ છે.

એમનું જન્મ-નામ મેરવાન છે અને એમના માતૃપિતા પૂનાના રહેવાસી હોવે એચોએ શરૂઆતનું જીવન પૂના મધેજ ગુજલું હતું.

એમના પિતા — એક સુફી દરવીશ

એમના પિતાશ્રી શહેરીયારજી બહુજ પ્રેમાળ અતઃકરણના, સાફ મનોવૃત્તિના સદ્ગૃહસ્થ હતા, તથા સાચા ખુદા-પરસ્ત અને મોટા સુફી હતા. તેઓ ખુદાશનાસીના અત્યંત શોખીન હોવાથી તેમણે

પોતાની જીંદગીના આઠ વરસ ઇરાનમાં અને દશ વરસ હિંદુસ્તાનમાં મળી અઢાર વરસો એક દરવીશ યાને વૈરાગી તરીકે પવિત્ર સ્થળોની તિથિ અર્થે પગ રસ્તે મુસાફરી કરવામાં ગાળ્યાં હતાં. એમને આ અઢાર વર્ષોમાં અપાર સહનશક્તિથી અસંખ્ય કષ્ટો સોસ્યાં હતાં, તેમજ તે દરમિયાન અદ્ભુત અનુભવો પ્રાપ્ત કર્યા હતા. એમના માર્ગમાં હરદમ રાહબરી અને મદદ કરનારી એક અણુદીઠ વ્યક્તિ (Guiding Spirit) હતી, જેની બરકતેજ તેઓ મોત જીવતના ભય અને જોખમમાંથી હરદમ મોકળા ને બચેલા રહેતા હતા.

અઢાર વરસોની રખડ બાદ, કહે છે કે, જ્યારે એક દિવસ એક નદી ઓળંગવાની કોશિશમાં માછલો ભર ચાલી થાકથી લોથપોથ થઇ જમીન પર પડ્યા પડ્યા નિદ્રાવશ થયા હતા, તે વેળા સ્વપ્નામાં એજ વ્યક્તિ એમને અર્થસુચક સંદેશ કહી ગઇ કે “તું જે માગે છે તે તારે નસિયે નથી. તારી ઓલાદને નસિયે છે. તેથી હવે તું પાછો ફર અને સંસાર કર!” સ્વપ્ન માહેથી બિદાર થતાં શેહેરીયારજી પોતાને નદીની પેલે પાર જઇ પુગેલા જુએ છે, અને અઢાર વરસની ઉલટ અને રંજ પછી આ પરિણામ આવવાથી ગમે એવી નાસીપાસી છતાં, પોતાની રાહબર વ્યક્તિની સલાહ માન્ય કરી ઘર તરફ પાછા ફરે છે અને વિચિત્ર સંજોગો વચ્ચે એમના વિવાહ પણ થવા પામે છે. આવા એક ઇશ્વર પ્રેમી પિતાને ત્યાં સપુત મહેરબાખાએ ખીન્ન પુત્ર તરીકે જન્મ લીધો, અને પોતાના પીદરે જુઓર્ગવાર તરફથી વારસામાં મળેલા એજ ઉમદા ઇશ્વર-પ્રેમમાં નાનપણથી લીન રહી આયદે ઇશ્વરમાંજ એક થઇ, આજે હજારોતું તારણ કરી રહ્યા છે!

મેહેરબાખાના જન્મ આગમચની

આશ્ચર્યકારક આગાહી!

વળી એઓ આ અવનિપર અવતર્યા આગમચ થયલી અચુક આગાહી માટે કહે છે કે એમના જન્મની માત્ર ૫-૬ કલાક આગમચ

એમના માતૃશ્રી શીરીનખાઇને એક બહુજ ઉમદા સ્વપ્ન પડ્યું હતું. “જાણે એક ઝબરદસ્ત અને ભારે દબદબાબયું” સરઘસ ચાલી રહ્યું છે, જેમાં હજારો ઇસમો સામેલ છે, અને જેનો મહેમાર જેવા ખીજ હજારો તમાશખીનોની જંગી ઠઠ મળી છે. આ દમામદાર સરઘસમાં એમના માતૃશ્રી પણ ચાલી રહ્યાં છે, અને તે જંગી સરઘસના ભવ્ય દેખાવથી ગોચા ચકિત્ થઇ રહ્યાં છે.” સ્વપ્નમાંથી બિદાર થતાં એમના માતાએ પોતાના વૃદ્ધ માતાને એ વાત જણાવતાં તે યુજોર્ગ ખાઇએ આ સ્વપ્નાની કમાલ તાસીર પોતાની બેટીને કહી સંભળાવી કે — “તારે પેટે એક એવો ભાગ્યવંત દીકરો અવતરશે કે જે દુનિયામાં નામ કાઢશે; તેને આવા જંગી સરઘસો અને લોકોની મોટી ઠઠ વચ્ચેજ વસવું પડશે, અને તે અનુપમ માન મેળવવા પામશે!” અને ખચીતજ અજબજબ જેવું કે “જનની જણુ તો ભગત જણુ, કાં દાતા, કાં શુર” એ કહેતી મુજબ, આ સુભાગ્ય માતાએ એક એવા પુત્રને જન્મ આપ્યો કે જેના પૂન-પ્રતાપે આજે હજારો ઇસમો ખુદા-શનાસી યાને ઇશ્વર-જ્ઞાનના અભિલાષી બની સમાર્જે લાગી રહ્યાં છે, અને ચાહવું ખુદાનું છે, તો ભવિષ્યમાં હજારો બદકે લાખો ખીજઓ પણ એમની રાહબરીથી એજ રાહ દોરવાતાં રહેશે!

પણોતો પુત્ર પારણેથી જણાય !

વળી એઓ જ્યારે માત્ર અગિયાર મહિનાની નાની વયના હતા તે વેળાએ એક દિવસ ઘરના કમ્પાઉંડમાં ઝડ આગળ એમને ખેલતા હોડી, એમના માતૃશ્રી કામે ગુંતાયાં. થોડીવારે તેઓ કાંઇ કામે પાછા ફરી એમના નજદીકથી પસાર થતાં, તેમણે એક મોટા નાગને આ નાના બાળકના શરીરની આસપાસ વિંટળાઇ ખેલતો જોયો. તે માતાએ પોતાના નાનાં બચ્ચાંનો જન જોખમમાં આવેલો જોઇ ગભરાટમાં મોટેથી ચીસ પાડી, અને પળવારમાં આસપાસના લોકો દોડી આવી ત્યાં એકકાં થઇ ગયાં, મગર કોઇને

કશું દીરયું નહિ ! નાગનું ન નામ કે ન નિશાન ! એમના માતૃશ્રીએ તેને ત્યાંજ નઝરે નઝર જોયો હતો એટલુંજ નહિ, પણ તે બાળકને કશી રીતની ઇજા કર્યા વગર તેના શરીરની આસપાસ વિંટળાઈ ખેલતો પણ જોયો હતો ! પરંતુ ત્યાં એકલાં થયેલાં બીજાં આમાના તે કોઈને કંઈજ જણાયું નહિ ! આ શું બેદ હતો તે કોઈ સમજી શક્યું નહિ ! છતાં જીંદગીના જોખમમાંથી તે કુલ બચ્યાના થયલા આવા કરામતી બચાવ માટે, તેમ વળી નાગના દર્શનને એક પવિત્ર અને શુભ ચિન્હ લેખી, ઘર મધે લલિત્રિયા કોઈ મોટી દેવી શક્તિની હાજરી માની, ઘરમાં સર્વેએ શુભ સગન કર્યા !

આ બાબદમાં જાણવું જરૂરી છે કે નાગનું કેટલું આમ એકાએક જણાવું એ એક શુભ નિશાન લેખવામાં આવે છે, અને જેને માથે એકાદ નાગ પોતાની ફેણ ફેલાવી નાચે યા જેલ કરે, તે ભવિષ્યમાં બહુ મહાન માણસ થવાની આગાહી દર્શાવે છે એવી માન્યતા છે, અને આ માન્યતા મુજબ એ નિશાન અને આગાહી એક લેખે સાચીજ છે એમ આજે મહેરબાબા સાહેબના દાખલા પરથી માલમ પડે છે.

દિવ્ય નૂરાંની !

બચપણથીજ સામાની નઝર આકર્ષિત ને મન હરી લેય એવો ખુબસુરત ચહેરો ધરાવતું આ બાળક હતું, અને આજે પણ એઓ સાહેબના નૂરાની ભર્યા ખોરેહમંદ દિદાર તેના દર્શન કરનારને પહેલી નઝરે આકર્ષિત લેય એટલા અદ્ભુત અને ખેંચાણકારક છે. વળી આ શારીરિક યાને જાહેરી ખુબસુરતી સાથે આ બાળક-મેહેર-ની બાતેની યાને અંતરની શુદ્ધતા પણ અજબબી લરી હતી; યાને નાનો “મેહેર,” (જેને “મેરવાન” ના લાડકાં નામથી ઓળખવામાં આવતો હતો તે) જેવો દેખાવે ખુબસુરત તેવાજ દિલનો દિલાવર, દયાળુ, પ્રેમી અને અંતઃકરણનો શુદ્ધ હતો.

અચપણથી મોટાઇના ગુણ લક્ષણો !

મેરવાન જેલો ચાલાક તેલોજ ઉઘોગી હતો. રમત-ગમતનો શોખીન — ખાસ કરીને ક્રીકેટ અને હૉકીની રમતોમાં તો પ્રવિણ હતો. તે એક અચ્છો વીકેટ-કીપર અને ખેલાડી (બેટ્સમેન) હતો. ચાલવામાં એટલો તેજ અને ઝડપી હતો કે સાથવાળાઓને દોડવું પડતું. કુદરત અને તેની બલીહારીનો પરસ્તાર હતો અને કવિતા તેમજ ગાયનોમાં ભારે ઉત્સાહ અને શોખ ધરાવતો. સાહિત્યનો પણ શોખીન હતો, અને શેક્સ્પીયર, વર્ડસ્વર્થ, શેલી અને બીજા મશહૂર ઇંગ્રેજ તેમજ હિંદી અને ઇરાની કવિઓના નામીયાં પુસ્તકો ઘણી ઉલટ અને શોખથી વાંચતો હતો. એમનો સર્વથી માનીતો કવિ ફારસી શાયર હાફેઝ હતો.

અચપણથીજ તે સઘળામાં “સરદારી” અને “વડપણ” ભોગવતો આવ્યો છે. સ્કુલ તેમજ કોલેજમાં હંમેશ પોતાના વર્ગના સાથીઓમાં તે “વડપણ” ધરાવતો. એ “વડપણ” તે કોઇ જખરદસ્તીથી યા દાલી મોટાઇને ખાતર પોતે નહિ લેતો, પણ જ્યાં હોય ત્યાં એની સાથના જોડીદારોજ એને હંમેશ “વડપણ” આપતા. કેકે કશો ઝઘડો થતો તો તેનો નિકાલ કરાવા સૌ મેરવાન આગળજ આવતા અને કોઇપણ બાબદમાં કશીપણ સલાહ અર્થે સૌ મેરવાન કનેજ જતા.

કૉલેજમાં અભ્યાસ કરતી વેળા ઓએ એક અલગ કલબ ઉભી કીધી હતી, જેનું નામ “સાર્વજનિક” Cosmopolitan Club રાખ્યું હતું. તેના ખાસ નિયમોમાં — મેમ્બરોએ જુગાર યા મદદ ખેલવો નહિ, ભાંડ ભાષા વાપરવી નહિ અને કળ્યો—કંકાસ કરવો નહિ — એ મુખ્ય હતા. નાનપણથીજ સૌને ન્યાત-જાતના કોઇપણ રીતના બેદબાવથી અલગ અને દૂર રાખી, સર્વ જાતિના લોકોને એકત્ર કરવાની એમની વલણ ભવિષ્યની એ માર્ગેની મહાન સાર્વજનિક (Universal) કમગીરીનીજ આગાહી દર્શાવતી નિશાન હતી.

વળી મેરવાનને કોઇકોઇવાર એકાંતમાં ખેસવાની જગા તરીકે મરણ બાદ સર્વના સેવકના આરામની જગાઓ, જેવી કે મસાન, કબ્રસ્તાન યા પારસી-ઇરાનીઓના દોખમા વીગેરે સાધારણ દુનિયવી લોકોને ડરામણી લાગે એવી જગાઓએ જઇ ખેસવાનો પણ વિચિત્ર શોખ હતો !

ઉત્તમ ચારિત્ર !

મેરવાન નાની વયથીજ અતિપથ ચાલાક હતો, એટલે ગાયન, બંદગી અને એમના લહેરી સ્વભાવને લીધે બીજી ઘણી તરેહની નિર્દોષ મોજમગ્નિઓ અને રમતગમતના શોખ છતાં, ૧૬ વર્ષની વયે મુબઇની યુનિવર્સિટીની મેટ્રિકની પરીક્ષામાં પસાર થઇ, પૂનાની દખ્ખણ કોલેજમાં જોડાઇ, ૧૮ મે વર્ષે એઓ ઇન્ટર ક્લાસમાં અભ્યાસ કરતા હતા. એઓ અંગ્રેજી ઉપરાંત ફારસી ભાષાનું ઉત્તમ (classical) જ્ઞાન ધરાવે છે; ઉપરાંત ગુજરાતી, મરાઠી અને ઉર્દુ ભાષાઓ પર પણ બહુ અચ્છો કાબુ ધરાવે છે.

એ વેળા એમની જીંદગીએ તદ્દન જુદીજ — એમને અવલથી નિર્માણ થયેલી જગ-ઉદ્ધારની મહાન ફરજને માટેની — ઇશ્વરી વલણ અખત્યાર કરી. એમને ઇશ્વરજ્ઞાન અને અનુભવ પ્રાપ્ત થયાં. આ અલાહિક અનુભવ એમને કેવા સંજોગોમાં થવા પામ્યો તે આપણે આગળ જોઇશું. પરંતુ તે આગમયની એમની જીંદગી પણ નમુનેદાર હતી. નાનપણથીજ એમના આચાર-વિચાર બહુ ઉચ્ચ હતા અને એમનું ચારિત્ર પણ બીલકુલ નિષ્કલંક અને સ્વચ્છ હતું. એઓએ સંપૂર્ણ બ્રહ્મચર્ય પાળ્યું છે. બચપણ અને તરૂણાવસ્થાના આ આદર્શ સદગુણો અને નિર્મળ ચારિત્ર જન્મો-જન્મની એમની આગલી તૈયારી અને લાયકાતનોજ ખયાલ આપવા ઉપરાંત એમની ભવિષ્યની ઉચ્ચ હાલત અને દૈવી દરજ્જાની મુંગી ગવાહિ અને અચુક આગમચેતી દર્શાવતાં હતાં.

એમની સાથે બચપણથીજ ફરનારા એમના અંગત અને બની મિત્રોએ એમના માટે કહેલી સર્વ હકિકતો દર્શાવતાં બહુ લંબાણ થઇ નમ. તેનો દુઃક સાર કહેતાં એટલુંજ જણાવવું પુરતું થઇ પડશે કે એઓની બુદ્ધિ નાનપણથી બહુજ તેજ હતી. સ્વભાવે તેઓ અસલથીજ હંમેશા પુરા-મીઝાજ અને આનંદી હતા. વળી એઓ અંતઃકરણના શુદ્ધ, દિલના અતિ દિલાવર, દયાળુ અને પ્રેમી હતા, જે સર્વ ઉમદા સદગુણો આજે પણ એમના એકેએક વર્તનમાં સ્પષ્ટ માલમ પડી આવે છે. એમના બાપીકા જરથોસ્તી મઝહબ પ્રત્યે એમની શ્રદ્ધા અતિષે જોરાવર હતી, અને આજે પણ છે. એમનો હલક બહુજ મીઠો છે, અને ખુલ્લું આવાજે પાક અવસ્તા કલામોની બંદગી કરતા એમને રોજ બડી બામદાદમાં સમજવા એ તો ગોચા એમના મહોલ્લાના રહેનારા ધાર્મિક મનોવૃત્તિના જરથોસ્તીઓ માટે એક મોજ હતી.

એક ધાર્મિક જરથોસ્તીની આગાહી !

આજ આસરે ૨૫ વરસની વાત ઉપર જ્યારે એઓ પોતાના મિત્રો સહિત ઉદવાડા ખાતે પાક ઇરાનશાહને સેઝદો કરવા ગયા હતા, તે વેળા એમનું ત્યાં ૩-૪ દિવસ રહેવું થયું હતું. એમના મિત્રો જ્યારે ટેબલ પુરસીએ ખીરાજ, મરઘી-મચ્છીના સ્વાદિષ્ટ મિશ્રાનો ઉજાળી, મઝા ઉડાવતા હતા, ત્યારે એઓ હંમેશા જમીનપરજ ખેસી ફકત ચોટલી અને બટાટાનું સાદું ભોજન લઇ, તેમાંજ સંતોષ અને મોજ માનતા હતા. એમને ગાયનનો હદ બહાર શોખ હતો, જેને સખખે ખુદાઇ ઇશ્ક તેમજ નીતિ-રીતિનાં સુંદર ગાયનો મીઠા હલકે હરદમ લલકારતા રહેતા હતા, જેમાંના કોઇકે તો તાબડોતોબ ત્યાંને ત્યાં ગાતાં ગાતાંજ નેડી કાઢતા હતા, અને જે સમજવા આસપાસના જરથોસ્તી રહેનારા અને ઉદવાડે પધારેલા પરીણાઓના મોટા જમેલો ભેગો મળતો હતો. તેઓ સર્વ માટે એમના

તે સુંદર ગાયનો સમજવાની એક જાતની અનુપમ શ્રેણ હતી, એટલુંજ નહિ પણ એમના તરફથી ગવાતાં દરેક ગાયન મધે રળુ થતા નાદર નીતિ-રીતિના લક્ષ્ણો અને તેમાં દર્શાવેલા બહુજ ઉચ્ચ અને ઇશ્વરી આચાર વિચારો સમજનારના મન પર બહુજ ઉંડી અસર કરતા હતા. તેઓમાંના એક ધાર્મિક જરથોસ્ત્રીએ તો એ ઉપરથી તે વેળાજ આગાહી કરી હતી કે “એમના ચહેરાંની તૂંચાંની, ઘોલવા ચાલવાની ઢપ-છપ, તેમજ એમનાં પોતાનાજ જોડેલાં ખુદાઇ ગાયનો મધે સમાવેલા ઉંચ આચાર-વિચાર પરથી એઓ આગળ ચાલતાં કેઇ મહાન માણસ થશે, અને બહુ મોટું નામ કાઢશે. ખચિત કાંઇખી થશે તો ખરાજ!” અને તે પવિત્ર સ્થળે કોઇ શુભ ઘડીએ નિકળેલી આ સગવડાંની વાણી કેટલે દરજ્જે ફિલિબુત થવા પામી છે તેની અચુક ગવાહિ તો આજે એમના આશરા, આશિષ અને સહવાસનો કિંમતી લાભ લઇ ચૂકેલા હજારો ભાવિકો આપે છે, અને ભવિષ્યમાં ખીજા અસંખ્ય આસામીઓ પણ આપશે.

સંગીતના શોખીન

ગઝલો ગાનાર અને જોડનાર

એઓ વયપણથીજ ગાયનના બહુ શોખીન હતા; આજે પણ છે. નાની વયથીજ ઉચ્ચ આદર્શો અને શુદ્ધ પ્રેમ દર્શાવતાં ગાયનો અને ઉત્તમ ગઝલો મીઠા હલકે ગાનારજ નહિ, પણ સુંદર શલી અને એખારતમાં જોડનાર પણ હતા. એમને ઇશ્વરી અનુભવ પ્રાપ્ત થયો તે આગમ્યના એમનાં જોડેલાં ગાયનો અને ગઝલો પણ ઇશ્વર-પ્રેમ, ઇશ્વર-લીલા, દુનિયાની નાપાયદારી, આ માયાવિ જગતનો મિથ્યા મોહ, વિગેરે બહુજ ઉચ્ચ આચાર વિચારો અને આદર્શો દર્શાવતાં હતાં; અને એમને ઇશ્વર-અનુભવ મળવા બાદ જોડેલાં

ગાયનો તો ગોચા ઉચ્ચ ઇશ્વરી હાલત, અનુભવ, અને તે પરમ-આનંદનો ખ્યાલ આપતો અગ્નયણ ખજનોજ છે.

જવાન વયે અને અભ્યાસ કરતી વખતે જોડેલાં આવાં ઉમદા ગાયનો અને ગઝલો વરસો અગાઉ મુંબઈ મધ્યે પ્રગટ થતાં “સાંજ વર્તમાન” મધ્યે, એમના “હુમા” ના તખલ્લુસ હેઠળ, પ્રગટ થઈ ગયાં હતાં, જે ઉપરથી એમનાં બહોળાં જ્ઞાન, ઉત્તમ ચારિત્ર અને ઇશ્વર પ્રત્યેના પ્રેમનો ખ્યાલ જીજ્ઞાસુઓને સહેલથી આવી શકે છે. વળી ખુબી તો એ કે આ ગાયનોમાંના ઘણા એકાએક આનંદની લહેરમાં, કશા પણ પ્રયત્ન વગર રચેલાં હતાં, જેના કિંમતિ લક્ષ્યે ખીલકુલ આપોઆપ એમના મૂખમાંથી ગાતાં ગાતાંજ બહાર પડતા હતા.

તેઓ ગુજરાતી ઉપરાંત ફારસી તેમજ હિંદી ભાષાઓમાં પણ કવિતા અને ગઝલો અચ્છી રીતે જોડી શકે છે. એમની જોડેલી અનેક ગઝલોમાંની નીચે રજુ કરેલી એક એમના ખુદાઈ જ્ઞાન, અનુભવ, ઉમદા ફિલસુફી, અને કવિતાઈ શક્તિનો અચ્છો ખ્યાલ આપે છે.

“પ્રેમની પરિસીમા!”

જલ્લગીરી પાક યજ્ઞાંતી છે, સૌ ઇસરારમાં;
ખાકમાંખી, બાદમાંખી, આબમાંખી, નારમાં-૧
માલીકે કાંતો મકાં તે, સાહીબે હરદો જેહાં;
ઝરરા ઝરરામાં નેહાન, હસ્તિ રહી ઇજહારમાં-૨
શમ્શખી જલતો રહ્યો છે, ઇશ્કમાં યજ્ઞાનની;
મૈત પરવાનાનું છે, 'ગર શમ્શના દીદારમાં-૩
ગુલ ખીલી નીકળે છે હર સુબહ, ઝીકમાં યજ્ઞાનની;
ખુલખુલે શયદા ફીદાએ, ગુલ રજું ગુલઝારમાં-૪

ઇશ્કની ઐશ્વર્યગી, હર ૭-સમાં જાંદારમાં;
 પ્રેમની હરઆન બલહારી, દરે દીવારમાં.-૫
 મઝહબો મીલતથી નાવાકે છે ખાલેસ આશકી;
 છે તસવુર ચારનું, હરદમ ખીયાલે ઝારમાં.-૬
 દોલતો તાકાત વ અકલો-હોશથી ખાહર છે પ્રેમ;
 એકસાં શાહો ગદા છે, ઇશ્કની દરબારમાં.-૭
 આશકી આસાન નથી, હર શખ્સની હીંમત કહાં!
 છે ખરીદારી બમુસ્કીલ, ઇશ્કના ખાઝારમાં.-૮
 મુઝલેસી ને નાતવાની, ખારોઝારી ને સીતમ;
 હરતરેહની હાડમારી, આશકોના ખારમાં.-૯
 એ-દીલી એ-ઇખતીયારી, સાથ બદનામીનો દોર;
 લાખ એવી છે કસોટી, મંઝીલે દુશ્વારમાં.-૧૦
 જગને ખાતર પાકે ઝરાતોસ્તે, ન ખમ્યા શું સીતમ?
 અંત પયગમ્બરનો આવ્યો, દુશ્મની તલવારમાં!-૧૧
 હાથ પગ ખીલાથી વીંધી, જન “ઇસા” નો લીધો;
 સેવટે “મનસુર” નો ખી, દમ મુકાયો દારમાં.-૧૨
 પ્રેમથી પાયો રચાયો, માઝહબની ધમ નો;
 પ્રેમની છે ગાંઠ ઝરાતોસ્તે કરી ઝુનનારમાં.-૧૩
 સતની હરિત પ્રેમથી, પુરવાર ઝરાતોસ્તે કરી;
 સત્ય હો સૈની ઝખાંમાં, ખ્યાલમાં, કીરદારમાં!-૧૪
 ચા ઝરાતુસ્તે નખી, ઉમ્મતને તારી પ્રેમ બક્ષ!
 અર્જ મારી છે અહુરા-મઝદની સરકારમાં.-૧૫

ગઝલની સમજણ

૧. જગતને પેદા કરનાર તે પાક યજ્ઞાંનનું તૂર (પ્રકાશ), તેની ઉત્પત્તિ કરેલી સર્વ વસ્તુઓ (ચાર તત્ત્વો) માં છે, કે જે ખાક કહેતાં મીટી, બાદ કહેતાં હવા, આબ કહેતાં પાણી અને નાર કહેતાં અગ્નિને નામે ઓળખાય છે.

૨. તમામ વિશ્વના અસ્તિત્વનો તથા આ (ખાકી), અને પેલી (મીનોઇ) બન્ને જોહાનનો પેદા કરનાર, એકલો અને એકજ માલીક તે છે, જેની હસ્તિ બારીકમાં બારીક રજકણની મૌલુદગી (અસ્તિત્વ) થી પુરવાર થાય છે, જો કે તેવી બારીક રજકણમાં પણ તે હોવા છતાં, ગુપ્ત અને અદ્રશ્ય રહે છે.

૩. પર્માત્માના પ્રેમમાં શમા (મીલુબતી) બળીજળીને, પીગળી પીગળીને, અંતે પોતાની હસ્તિ નાબુદ કરે છે. ત્યારે તે શમાના રોશન રૂપસાર પર દિવાનો બનીને પરવાનો (પતંગિયું) પણ તેમાં બળીને ભસ્મ થાય છે. x

૪. પામદાદનું પહોર ફાટતાં હમેશાં ગુલાબનું ફુલ પરવરદેગારની ખુશ યાદમાં ખીલી નીકળે છે, જ્યારે તેજ ગુલાબના ઇસ્કમાં ચકચુર બની બુલબુલ તેના કયારાઓમાં મીઠા મધુર સરોદોનો નાદ ફેલાવતો, પ્રેમની મસ્ત ધુંધમાં ભટકતો ફરે છે. *

x પ્રેમની કમાલ સીમા તો બુલો કે એક તરફ શમા (મીલુબતી) પોતે પરમેશ્વર પર પોતાનો પ્રાણ ન્યારે અર્પણ કરે છે, ત્યારે બીજી તરફ તે શમા પર દિવાનો બનેલો પરવાનો (પતંગિયું) તેને — ચાને શમાને — પોતાનો પ્યારો પ્રાણ અર્પણ કરે છે.

* સહવારના સુંદર ઝંઝકામાં ગુલાબની કળીનું ખીલવું, એ બહુ કે પર્માત્માની યાદમાં તેના હોઠનું ખુલવું થાય છે.

૫. ઇશ્કની મૌભુદગી દુન્યાની દરેક જનસ, જનદાર કે નીજીવ, સર્વમાં સમાયલી છે, અને એજ પ્રેમની બલીહારી દરો-દીવારમાં તેમજ બીજી સધળે ઠેકાણે મૌભુદ છે. †

† સાયન્સે યાને વિજ્ઞાનશાસ્ત્રે જગતને ખુલ્લું પુરવાર કરી આપ્યું છે કે સકળ સૃષ્ટિમાં હસ્તિ ધરાવતી દરેક બારીકમાં બારીક રજકણ અથવા પદાર્થ પોતાની આસપાસના એક જાતના વીજળીક પ્રવાહ (Magnetic Attraction) થી ઘેરાયલાં રહે છે, જેનાથી તેઓ બીજી ચીજોને પોતાની તરફ ફાંવે તેમ ખેંચે છે અથવા જમે ત્યારે દુર પણ કરી શકે છે. વળી એજ શાસ્ત્રોએ આ પણ સિદ્ધ કરી આપ્યું છે કે આવી રજકણોમાંની કેટલીક જાતની રજકણો એક બીજાને દુર કરે છે, જ્યારે તેવાજ પ્રકારની બીજી જુદી જાતની રજકણો એક બીજાને પોતા તરફ ખેંચે છે. આવી જુદી જુદી જાતની રજકણો વચ્ચે એક બીજાને ખેંચવા માટેની અમુક શક્તિની સાયનડીસ્ક્રીએ જે શોધ કરી છે તે શોધ પછી તેઓ આગળ જઈ શક્યા નથી. પરંતુ પર્માત્માને પહોંચી ચુકેલા પ્રેમી પુરૂષોએ તો આગળ વધીને એવું પણ અનુભવ્યું છે કે સઘળાનું મુજ માત્ર “પ્રેમ”જ છે, અને પ્રેમથીજ પ્રેમીજનો પર્માત્માને પામે છે. અઝલની આ બે લીટીઓ પણ એજ સાર કાઢે છે કે કોઈ પણ વસ્તુ, અને સઘળી ચીજો ઉપરાંત પૃથ્વીપરની સઘળી બારીકમાં બારીક રજકણો કે પદાર્થો વડીકમાં પ્રેમજ સમાયલો છે. જેમ આશક-માશુકને પ્રેમની હસ્તિનો ખ્યાલ થાય છે, તેમ મેળાપ અને જુદાઈનો પણ અનુભવ થાય છે. જુદાઈની હાલતમાં પણ તે બંને એકબીજાને આહુ ખેંચવાજ કરે છે. જ્યારે તે બંનેના મેળાપનું ક્ષણ તે બાળક હોય છે, જેમાં પણ પ્રેમજ સમાયલો છે. જુદાઈની હાલતમાં ગુરૂ અને શિષ્ય (ચેલા)ની હસ્તિ જુદા જુદા બે પ્રકારની હોય છે, જ્યારે તે બંનેના એક-બીજા સાથના આતેની મેળાપનું ક્ષણ “પર્માત્મા” હોય છે, જે પણ “અખંડ પ્રેમ”જ છે.

પાણી, મીઠી, ચુનો, લાકડું, લોહું, દીવાલ અને દરવાજાનો દાખલો લેતાં આપણને જણારો કે મેલાપ તથા જુદાઈની હાલતનો

૬. દીન, ધર્મ, કોમ, મઝહબ વગેરેના કોઈ પણ સવાલથી પાકીએક “પ્રેમ” તદ્દન અલગ, વેગળોજ છે. બસ પોતાની માથુક (ધ્રુવ) ની ખ્યાલી તસ્વિર હરદમ નઝર સનમુખ ખડી ધરી, મનમાં પણ તેનીજ યાદ નિરંતર ચાલુ રાખવી એજ પ્રેમનો મઝહબ છે.*

પ્રેમ તે સઘળામાં પણ સમાયલોજ છે. દાખલા તરીકે મીટ્ટી સાથ પાણીના મળવાથી છંટ થાય છે; છંટ અને ચુનાના ભેગા મળવાથી દીવાલ થાય છે; લાકડાં અને લોઢાંના સાથે મળવાથી દરવાજો તૈયાર થાય છે. એજ દરવાજો અને દીવાલ જ્યારે છુટાપણુ યાને જુદાઈની હાલતમાં હોય છે (યાને એકમેકને જોડેલાં ને મળેલાં હોતાં નથી) ત્યારે કંઈ ખાસ ઉપયોગમાં આવતાં નથી. બંનેના સાથે મળવાથીજ દરવાજાને આગળ પાછળ ઉંઘાડ-બંધ કરવાની જોગવાઈ થાય છે, અને તે ફારસી શબ્દ “દર — વા — ન” પરથી સ્પષ્ટ જણાઈ આવે છે. ઢુંકમાં ગઝલની આ બે લીટીઓ એજ દેખાડે છે કે તમામ દુન્યામ હસ્તિ અને મૌજુદગી ધરાવતી દરેક ચીજની શરૂઆત તથા છોડો બંને “પ્રેમ” થીજ છે.

* ધર્મના ફરમાનો, દીનના તરીકાઓ, કોમી કાનુનો કે મઝહબના રીતરીવાજો કંઈ પ્રેમને માટે ઘડાયેલાજ નથી. વધુ ખુલાસાવાર કહીએ તો પ્રેમ કરાંને પણ જોતોજ નથી. અને જો જુએ છે તો તે માત્ર પોતાની બહાલી માથુક — ધ્રુવ — નેજ સઘળામાં અને સઘળે ઠેકાણે જુએ છે. એટલે બસ એકજ પર્માત્માને તે બધેબધ નીહાળે છે. દાખલા તરીકે —

“હમ ઇશકકે બંદે હય, મઝહબસે નહીં વાકેફ;
ગર કાબા હુવા તો કયા, બુતખાના હુવા તો કયા!”

યાને કે હમે તો માત્ર પ્રેમનાજ બંદા છીએ, અને મઝહબ શું છે તે કંઈ જાણતાજ નથી. હમારે માટે કાબા અને બુતખાના, એટલે મંદીર અને મસ્જિદ એ સઘળું એકજ છે.

૭. માલ-મીલકતથી, કીંવા જ્ઞેર યા બળથી, અથવા અકકલ-
હુશીયારી સવથી પ્રેમ નીરાળોજ છે. પ્રેમની દરબારમાં પાદશાહ
અને ફકીર, રાય અને રંક, સર્વ સરખાજ છે.

૮. ખુદાના આશક બનવું અને તેની પર આસક્તિ રાખવી,
કાંઈ બચ્ચાંના ખેલ જેવું સહેલ કામ નથી, કેમકે લોખંડના ચણા
ચાવવાની હીંમત કાંઈ હરેક શખસમાં હોતી નથી; પ્રેમના બળરમાં
તેની ખરીદી કરવી બહુજ મોંઘી છે. §

૯. કંગાલ્યત, ભુખમરો, ગરીબી, નાતવાની, હયરાની ને
સરગરદાની તથા અનેક તરેહની બીજી વિપત્તી અને હાડમારીઓ
પર્માત્માના પ્રેમમાં પરોવાયલા પ્રેમી પુરૂષોને ભોગવવી પડે છે.

૧૦ કોમ પરકોમના લોકો તરફથી થતી બદનામીના
એકસરખા હુમલાઓના ચાલુ મારા છતાં, વળતો હુમલો કરવાનો
અધિકાર વટીક ન વાપરતાં, તેઓ તરફનો સખત અણુગમો,
અભાવ યા વેરભાવ ઉપરાંત નાલેશી, નફરતી અને બદનક્ષી તથા
બીજી એવી અનેક, અપાર અને અગણિત કસોટીઓની તરેહવાર
મુશ્કેલીઓ શાંતિથી સોસ્યા પછીજ “મનઝીલે મકસુદ” યાને
ધારેલે ઠેકાણે પહોંચી શકાય છે.

§ એ વિષે ફારસીમાં “હાફેઝે” કહ્યું છે કે —

“જનાબે હસ્કરા દરગાહ ખસી બાલાતર અઝ અકલ અસ્ત,
કસી આન આસ્તાન ખુસદ, કે જન દર આસ્તાન દારદ!”

એટલે કે પ્રેમની દરગાહ, અકલની દરગાહથી બહુજ ઠંચી છે.
અર્થાત પ્રેમની પાયરી અકલથી ઘણી વધારે ઠંચી છે, એટલે જે કોઈ
પોતાનો પ્રાણ પોતાની બોંહેમાજ લઇને ફરી શકે, યાને કે જે શખસ
પર્માત્મા ખાતર પોતાનો પ્રાણ અર્પણ કરી દેવા પણ તૈયાર હોય,
જતે પ્રેમી માત્ર તે પ્રેમની દરગાહને આઘીંબન આપી યુંબન કરી શકે.

૧૧. જડવાદી જમાનાના લોકોને આધ્યાત્મિક જ્ઞાન (ખુદાશનાસી) આવવા સારૂં પાક નથી જરાયુસ્ત્રએ મહા મહા આશ્તો અને સીતમો થું થું સહન નહિ કર્યાં? વળી જુઓ કે એવીજ એક પાકીએહ જીંદગીનો અંતપણુ એક ખુદા-ના-શનાસ નાસ્તિક શત્રુની તકવારથી આવવા પામ્યો!

૧૨. પવિત્ર નથી “ક્રસા” (ક્રાઇસ્ટ) નો તો એથી પણ વધુ હેબતનાક અંત આવ્યો અને યાહુદી લોકોએ તે મહાન પયગમ્બરને લાકડાંના “ક્રોસ” સાથે જકડી, તે ઉપર તેઓના હાથે પગે ખીલા કોકી વીંધી નાખ્યા, અને એવી જંગલી, હેવાન્યત, દયાહીણુ રીતે રીખાવી રીખાવીને તેમનો પ્રાણ લીધો! એવોજ કમનસીબ હાલ “મનસુર” નો પણ થયો, જેને પણ અંતે શુળીએ ચઢાવ્યો ત્યારેજ લોક સંતોષ પામ્યાં.

૧૩. માઝદયસ્તની ધર્મનો મુળ પાયો જુઓ તો તે પણ પ્રેમના પવિત્ર બંધારણ ઉપરજ રચાયો છે; પયગમ્બર ઝરથોસ્તે કુસ્તી બાંધતી વેળાએ વચમાં જે ગાંઠ વાળવાની ઉમદા તાલીમ માટે શરિયત ફરમાવી છે તે ગાંઠ પણ પ્રેમનીજ ગાંઠ છે.

૧૪. સચ્ચાઇ પ્રેમથીજ મેળવાય છે. મનશની, ગવશની અને કુનશની એટલે સત્ય વિચારો, સત્ય ઓલો તથા સત્યનાંજ કામો કરો! આવા પવિત્ર કલામો પોતાના ફરમાન લેખે આપી નથી ઝરાતોસ્તે સચ્ચાઇજ માત્ર પુરવાર કરી છે.

૧૫. યા અશો ઝરાયુસ્ત્ર! તે પાક કેરેઘારની જનાબમાં આ મારી માત્ર એકજ અરજ ગુન્ઝું છું કે, “તારી પુઠે ચાલી, તને માનનારા તમામ બસ્તે-કુસ્તીઆન હમદીનોને તું પ્રેમનીજ બહેસ કર્યો જા.”

એમનું ચાલુ ખુદાઈ ચિંતન.

વળી નાનપણથીજ એમના પિતાશ્રીના પવિત્ર અને ઉત્તમ વારસા — ખુદાશનાસી — પ્રત્યે એમને અત્યંત પ્રેમ અને શોખ હોવાથી પોતાની પુરસદનો વખત Divine Meditation ચાને ખુદાઈ ખયાલોમાંજ મશગુલ રહી, “હાફેઝ” સરીખા એક ખુદા-રસીદા (God-realized) સુફી શાયરની “છકે હકિકે” ચાને પરમાત્મા-પ્રેમ માંહે તરખોળ કરાવનારી ગઝલો પોતે વાંચતા અને સમજતા; એટલુંજ નહિ પણ ખીજાઓને પણ આનંદથી સમજાવવામાં એક પ્રકારની મોજ માનતા હતા. આજે પણ મંડળીયા કોઇને પણ અપાતા ઉપદેશો દરમ્યાન પોતાના ઇશ્વર જ્ઞાન અને અનુભવને આધારે એજ જગ-મશહુર અંતર-જ્ઞાની શાયરની ગઝલો માંહે સમયકા ગુલ્લ અર્થે સમજાવતા રહે છે, એવી બાતેની સમજણ અને જ્ઞાન એઓ સરખા સર્વજ્ઞાની સદગુરૂ સિવાય ખીજ કોણ આપી શકે?

અંતર-જ્ઞાનનો પહેલો આંચકો!

સદગુરૂમે વો શક્તિ હય, જે તત દિખાવે સાર,

પાવ પલકમે પાર ઉતારે, દર્શન દે દાતાર!

પરમાત્માને પરિપૂર્ણ પામી અને પિછાણી ચુકેલા સદગુરૂમાં એટલી તો સખળ શક્તિ હોય છે કે એક સાચા ઇશ્વર પ્રેમીને ઝટ પિછાણી લઇ આંખના એક પલકારામાં તેને ઇશ્વર-દર્શન કરાવી દે છે.

ઇ. સ. ૧૯૧૨ માં જ્યારે એઓ ૧૮ વર્ષની ઉંમરે પૂનાની દખલ કોલેજમાં ઇન્ટર ક્લાસમાં અભ્યાસ કરતા હતા, તે વેળા એક દિવસે પૂના કમ્પ મધ્યે માલકમ બઝારે નજીક એક લીમડાના ઝાડ હેઠળ વરસોથી વાસો કરી રહેલાં એક મુસ્લીમ સ્ત્રી-ઋષિણી — જેઓ હઝરત બાબાજાનના મુખારક નામથી વિખ્યાત હતાં —

તેમની દૈવિક દ્રષ્ટિ મેરવાન ઉપર અચાનક પડી. બાબાજન સાથે મેરવાનને પ્રથમ મુલાકાત થતાં બરોબર એમના જીવનમાં પલટો થઈ ગયો !

સૌદા પડા બાઝારમે, પારીખ હો તો મુલ,

મુલ રહત હય ધુળમે, શાખામે ફળ ફુલ.

બસ — હીરાનો પારખનાર ઝવેરી મળી ગયો ! તેણે તે ખરા આબદાર હીરાની પારખ ને કદર તુરત કરી દીધી. લાંબા વખતથી અહિં વસવાટ કરી રહેલાં આ જુઝોર્ગ હઝરત આગળ અત્યાર આગમય કાંઈ હઝારો ભાવિકો અને પુઝરીઓ આવી ગયા હશે, પરંતુ પોતાના અલૌકિક અંતર-જ્ઞાન અને ઇશ્વર-અનુભવના અનમુળ વારસા માટે અત્યાર તલક તો કોઈ પણ તેમને લાયક જણાયો નહિ. આ — મેરવાન — જ એક લાયક ઉમીદવાર અને ખુદાનો સાચો આશક આજ તલકમાં જણાયો, અને આ ઇશ્વરી માથુકે તેને જોતાં બરોબર તાબડોલ તેની ઇશ્વરી લીલા અને લીલાકતની પિછાણ કરી દીધી, તેનાં જીવનમાં સદાને માટે વાસો કર્યો ! તે પ્રેમી ખુદાઈ માથુકે આ સાચા ખુદા-પ્રેમીની કદર કરી પોતાની તરફથી અનમુળ અંતર-જ્ઞાનનો લ્હાવો ચખાડ્યો — યાને પરમાત્માને પહોંચી ચુકેલી તે મહાન વ્યક્તિએ પોતાના ઇશ્વર અનુભવનો અનુપમ અને અનમુળ વારસો આ પ્રેમીને પહોંચાડ્યો !

જે જેનું ચિંતન કરે, તે તે મય થઈ જાય,

પ્રભુ ચિંતી પ્રભુમય થવું, કીટ ભ્રમરને ન્યાય.

કીટ યાને એક નાના લીલા રંગના જીવડાને નાનું કાદવનું ઘર બનાવી ભમરી ત્યાં લાવીને રાખે છે, અને પછી પજોપળ આવીને તે જીવડાને ભમરી ડંશ માર્યા કરતી રહે છે; એટલે ભમરીનીજ ધાસ્તી અને ધ્યાનમાં તે કીટ યાને કીડો હરદમ રહે

છે, જેથી તે કાડો પોતેજ ભમરી સ્વરૂપ બનીને (યાને ભમરી થઈને) ઉડી જાય છે. તેજ પ્રમાણે જે જેનું ચાલુ ચિંતન યાને મનન કરતો રહે તે આશંકે તેમાંજ મળી જઈ એકરૂપ થઈ જાય છે. એટલે રાતદીન પ્રભુના ચિંતનમાંજ રહી પ્રાણુ તેને અર્પણ કરવાથી પ્રભુ-મયજ થઈ જવાય છે.

એજ નિયમે મેરવાનનું મન, ઉપર કહ્યું તેમ, છેક બચપણથીજ ખુદાઈ ખ્યાલોમાં રમતું રહેવાથી વખત આવે હઝરત બાબાજીન સરીખી ખુદાઈ વ્યક્તિ તરફ એમને કુદરતીજ ખેંચાણ થયું, અને તેઓએ પણ પોતાની નજદીક આવતા હઝારો માણેથી આ એકજ ખરા ખુદાના લાલને પિછાણી, તે એક — મેરવાન એટલે મેહરબાબા — તેજ ખુદાઈ જ્ઞાન અને અનુભવ આપ્યો. એટલુંજ નહિ પણ એક દિવસ આસપાસની મંડળીની હાજરીમાં મેરવાન તરફ આંગળી બતાવી બોલ્યાં — “આ માફ *અમ્યુ* આગળ જતે અડધી દુનિયાને હલાવશે અને (આત્મિક) ઉથલપાથલ કરશે!”

* હઝરત બાબાજીન હંમેશ મેરવાનને “મેરા અમ્યા” — જ કહતાં આવ્યાં હતાં.

પ્રકરણ ત્રીજું

હઝરત બાબાબાન

પુના કેમ્પ મધે એક લીમડાના ઝાડ હેઠળ વરસોથી વાસો કરી રહેલાં આ અતિ આલા દરજ્જાના મુસ્લીમ મહા-વલી સી-ઝવિણીની જીંદગીની સવિસ્તર હકિકત મળી શકતી નથી, ને જે થોડી ઘણી મળી શકી છે તે એમની ઝખર-દસ્ત આત્મિક શક્તી અને લીલાનો બહુજ ઝાંખો ખ્યાલ આપે છે. એટલે તે સર્વ છોડી દઇ, ફક્ત વાંચનારાઓની જાણ માટે દુ'કમાં એટલુંજ જણાવવું પુરતું થઇ પડશે કે આ પુસ્તક મધે વર્ણવેલા મેહુરબાબાને ખોદાનો અનુભવ કરાવનાર એજ મહાન વ્યક્તી છે. અને વધુ તો એ કે આત્મિક બાબદોનો વરસોનો સંબંધ અને અંગત અનુભવ ધરાવનારા અને સદગુરુ-પદની પ્રાપ્તી પામેલા મેહુરબાબાના પોતાના કહેવા મુજબ હઝરત બાબાબાન દુનિયામાં બહુજ ઝખરદસ્ત ગુપ્ત કામગીરી કરી રહ્યાં હતાં. એટલે આવા એક આલા અને અવ્વલ દરજ્જેના ઔલીયાની હસ્તિ, લીલા અને અપરંપાર શક્તિથી અંજાણુ જનસમાજને માહિતગાર કરવાની ખાસ જરૂર એટલાજ કાજે રહી કે જાણકારો અને અંતર-જ્ઞાનની અભિલાશા ધરાવનારા ભાવિકો તેમની મઝરના પરીત્ર દર્શનથી પાવંદ થઇ, પોતાના પ્રેમ અને શ્રદ્ધા મુજબ તેઓશ્રીના પાક આશીષથી નસીબવાન થાય !

સંસારી જીવન તરફ બચપણથીજ અભાવ

એઓને માટે કહે છે કે કોઇ રાજવંશી ખાનદાનના બાઇ હતાં. એઓ સુરત યાને દેખાવે અત્યંત ખુબસુરત હતાં, તેમ સીરત યાને સ્વભાવે પણ બહુજ અસીલ ને ચારિત્રના શુદ્ધ હતાં. એમને રૂઢાની વિદ્યા અને માર્ગ તરફ નાનપણથીજ અજબ આકર્ષણ હતું અને એ વલણને કારણે દુનિયવી જીવનમાં કશોજ ઉત્સાહ ધરાવતાં ન હતાં.

સંસારી જીવન માટે એમનો અભાવ છતાં ઉમ્મરમાં આવતાં, માત્ર ૧૫ વરસની નાની વયે, એમના માબાપે એમની શાદી નક્કી કરી. તે માટેની જોડવણ અને તેઓના દરજ્જાને જાળવી રાખવા માટે સઘળો સાજ સજાઈ તૈયાર થયો હતો. પરંતુ શાદીની કિંયાની થોડો વખત આગમ્ય એકાએક પરણતી કન્યા ગુમ થઈ જવે ત્યાં સઘળે સ્વભાવિક હોહાકાર થઈ રહ્યો હતો. એઓ ગુમ થઈ જવા બાદ ગમે એવી ચાંપતી ને ચાલુ શોધ કરવા છતાં કશોજ પત્તો લાગ્યો ન હતો — તે આજની ધડી સુધી !

૬૫ વર્ષે થયેલો ગુરૂ-મેળાપ અને તેમને હાથ સાક્ષાત્કાર !

કહે છે કે ત્યારબાદ એઓએ વરસો સુધી દરવીશી જીવન ધારણ કર્યું, ને એમને આ રૂઢાની રાહ આગળ પાડનાર કોઈ રાહબર (ગુરૂ) ની તલબમાં ૫૦ સાત તક ફરવા બાદ ૬૫ વરસની ઉંમરે એમને કોઈ ગુરૂ મળ્યા, જેઓએ એમને સાક્ષાત્કાર (ઉંચ દૈવિક અનુભવ) આપ્યો. સહવારે ઘી ખાઈ સાંજે પહેલવાન બની જવા જેવી, અને બસ એક હુકમી આવ્યા બરોબર ચટ-ને-પટ ગુરૂ મળી જાય ને જ્ઞાન થઈ જાય એવી કમઅકલી આશ-ઉમીદ સહેવતા અધુરા અને અધીરા અભિલાષિઓ માટે આ એક ધડો લેવા લાયક દાખલો છે. આવી રાજવંશી જાણજલાલી અને અયશ-આરામથી ભર્યાં દુનિયવી જીવન તરફ પીઠ ફેરવી, સર્વસ્વ ત્યાગ કરી, સન્યાસ લઈ ચુકેલાં આ સ્ત્રી-ઋષિણીઓ પોતાની જવાનીની સર્વથી કિંમતી મુદ્દત દરમ્યાન, લગભગ અર્ધી સદી સુધી ગુરૂની તલબ કરતાં, અસંખ્ય કષ્ટો વ્હોરી ગામેગામ રજાણી-રખડી રહ્યાં ત્યારે — યાને એમની લાયકાત સંપૂર્ણ થઈ અને વખત આવ્યો — ત્યારેજ ગુરૂ મળ્યા. સંતો અને સદગુરૂઓને તપ્પતડ સવાલો પુછી તેમની તપાસ લેવાની લાહેરી અને હુશ્યારી ખતાવનારા આજકાલના અલ્પજ્ઞાની અકલમંદો આવા ઉમદા સ્વભોગ અને અડધી સદી સુધીની ધીરજ ધરનારના ઉદાહરણ ઉપરથી કંઈ ધડો લઈ શકે એજ ઉમીદ છે !

પંળખમાં જીવતાં દાદી દીધાં !

આ ઉંચું ધશ્વરી અનુભવ પ્રાપ્ત થવા બાદ જ્યારે હઝરત બાબાજીન પંળખમાં કોઇ જગે હરીહાર થઇ બેઠાં હતાં, ત્યારે એમની આસપાસ સેંકડો મુસ્લીમ મુરીદો અને લકતો જમા થવા ઉપરાંત તેથી પણ વધુ સંખ્યામાં હિંદુ અને બીજી કોમના ભાવિકો ભેગાં થયાં હતાં; સૌ પોતાના ધર્મ અને રૂઢી-રિવાજ મુજબ પોતાનો ભક્તિભાવ પ્રદર્શીત કરતાં હતાં. આ ઉપરથી કેટલાક અજ્ઞાન ધર્મજનુની મુસ્લીમોએ એમને અધર્મી અને કાફર માનીને, કહે છે કે કેટલે ઉપાદી જઇ, જીવતાં જમીનમાં ગારી (દાદી) દીધાં હતાં. એ માહે પંળખી લશ્કરી સીપાહોની એક ટોળા પણ હતી

વરસો બાદ પૂનામાં પાછાં સજીવન !

ત્યારબાદ એજ લશ્કરી ટુકડી છેલ્લાં મહાન યુદ્ધમાં લડતાં કપાઇને નાશ પામી હતી, તે માહેલા જે થોડા બચ્યા તેઓની પલટન જ્યારે વરસોબાદ પુના ખાતે આવી રહી, ત્યારે ત્યાં માલકમ બજાર નજદીક એક ઝાડ તળે આજ છુરોગ ખાઇને જીવંત બેઠેલાં જોઇ, તેમને અન્યબીનો આંચકો લાગ્યો ! નજરથી જોયલું પણ અમાન્ય હોય એવી સ્થિતિ થઇ પડી ! વળી એમની આસપાસ અસલ પંળખની બેઠક કરતાં અતી મોટી સંખ્યામાં લોકની દહ જામતી, જેમાં હિંદુ, મુસ્લીમ, પારસી, છરાની, ખ્રીસ્તી વીગેરે સઘળા કોમના નરનારીઓ નજર આવતાં. તે સર્વનો એમના માટેનો પુજ્યભાવ નિહાળી આ સીપાહો તો ફાટીજ રહ્યા. તેઓનું અંતર પોતાના પાપી કર્મની યાદથી ડંબવા લાગ્યું, એટલે તેઓએ પણ તેમના પગ પર માથું મેલી માફી ચાહી, ખરાં દીલથી પાપનો પશ્ચાતાપ કર્યો ! બાબાજીને તેમને આનંદથી માફી બક્ષી, એટલુંજ નહિ પણ પોતાના આશિષ અને અંગત સહવાસનો પણ લાભ આપ્યો.

એમના માટે પણ ઘણી જાણવાબોગ હકિકતો લખી શકાય અને એમના આશિષથી કૃતાર્થ થઇ ચુકેલા સેંકડો નહિ પણ

હઝારો ભાવિકો એમના મોજેગ્યોની અદ્ભુત વાતો અહેસાનભર્યાં જીગરે આજે પણુ યાદ કરે છે. એમની અદ્ભુત લીલા અને અપાર શક્તિનો ખરો ખ્યાલ એમને હાથ દૈવિક અનુભવ મેળવી ચુકેલા મહેરબાબા એકલાજ આપી શકે. તેઓના કહેવા મુજબ તો આ જુઓર્ગ હઝરત બાબાજીન એમને દાદારના દર્શન કરાવનાર, એમના તારક ગુરુ અને પર્માત્માને પરિપુર્ણ પામી ચુકેલા, મહેરબાં મુરશદ હતા. તેઓ ફકિરોના બાદશાહ, રહેમના દર્યાવ હતાં, જેઓની રહેમની એકજ નઝર કોઇ બંદા પર પડવા પામે તો ગદા યાને ગરીબમાં ગરીબ કંગાળ પણુ એક લહેજમાં શાહ સુલતાન બનવા પામે! જેઓની મોટાઇ બચુવા પિછાણુવાની કોશેષમાં પુરી પાકીજગી પાળનારા પાક પરહેઝગારો, બાહોશ ઇનસાનો, બહેસ્તની હુરો, ફીરેસ્તાઓ અને યઝદ અમશાસ્પંદો એ સર્વ હયરાન થઇ રહ્યા છે, એવા એ આલા હરવેસ્પઆગાહ હઝરત સાહેબ હતાં!

એમની રૂહાની દરબાર મધે આખા દેશ માહેથી રકમ-રકમના માણસો રોગ આવતાં હતાં. કોઇ કાંઇ ઇચ્છાથી, કોઇ કાંઇ ઇચ્છાથી. મગર તે સર્વના જીગરની તમવા પુરી કરી તેમને સંતોષવાને ફક્ત એમના નૂરાંની, ખુરેહમંદ દીદારના દર્શનજ કાફી (પુરતાં) હતાં, એટલુંજ કહેવું બસ છે. એઓની ઉમર, બાણકારોના કહેવા મુજબ, એઓ ઇ. સ. ૧૯૩૧ માં રહેલત પામ્યાં તે વેળા આશરે ૧૨૫ વરસની હતી.*

* વધુ માહિતી માટે વાંચો — મહેરબાબા! એક મુસ્લીમ શબ્દ ડોક્ટર અબ્દુલ ગની મુનસીફના લખેલા ઉવિદ્વતા ભર્યા ઇમેજ લેખો —

“હઝરત બાબાજીન” (જીવન-વૃત્તાંત) ‘મહેરબાબા જનરલ’ અંક ફેબ્રુઆરી ૧૯૩૬.

“હઝરત બાબાજીન” (ચમતકારો) ‘મહેરબાબા જનરલ’ અંક જુલાઇ ૧૯૩૬ અને

“હઝરત બાબાજીન કે મુખતેસર હાલાત વ કરામાત” (કર્તુ કેતાબ) — લેખક-જનાબ હરમાન ખાન સાહેબ કયફ પૂનવી — સમ્યા પીર સીટ, કેમ્પ, પૂના.

સાક્ષાત્કારનો અદ્ભુત અનુભવ !

આ અદ્ભુત અનુભવ પ્રથમ કેમ થવા પામ્યો, તે શું હતો અને તે દરમ્યાન મેરવાનની હાલત કેવી થવા પામી હતી તેનો કાંઈક ખ્યાલ મેળવશું. કહે છે કે જ્યારે હંમેશ મુજબ મેરવાન એક દિવસે પોતાની બાઈસીકલ પર સવાર થઈ, માલકમ બજાર રોડ ઉપરથી પસાર થતા હતા, તે વેળાએ હુઝરત બાબાજીન સાથે એમની નજર એક થતાં, બાબાજીને એમને નજીક ખોલાવ્યા. આવી કોઈ મુલાકાત કરવાની જરાએ મરજી ન હોવા છતાં કોઈ અણુદીઠ આકર્ષણથી પ્રેરાઈ મેરવાન તેમની નજીક ગયો. બાબાજીને એકાએક ઉઠી, મેરવાનની અને સર્વની અગ્નયણી વચ્ચે, મેરવાનને હરખમેર બગલગીરી ઠીઠી, તેના કપાળ પર પ્રેમથી ચુંબન કર્યું ! બસ — તે ઘડીથી મેરવાનને જાણે આત્મિક જીવનનું આમંત્રણ થયું, કોઈ અદ્ભુત અવલ્લય, અલૌકિક અનુભવ થયો ! પંદરેક મીનીટ તે ગુપ્ત-ચુપ બાબાજીન નજીક ખેડો, અને ત્યારબાદ એકાએક ઉઠી ચાલવા માંડ્યું. તે ક્યારે, ક્યાં ને કેમ જઈ રહ્યો હતો તેનું કશુંએ જ્ઞાન ન હતું ! આસપાસની જગ્યા જાણે તેની નજર આગળથી પાછળ હડી જતી હોય, અને પગ હેઠળની જમીન પણ પાછળ સરી જઈ પોતે હવા પર ચાલતો હોય એ મીસાલ અંધર ચાલવા લાગ્યો. કાળ, સ્થળ કે સ્થિતિનું જ્ઞાન પણ નષ્ટ થઈ ગયું ! આવી જ્ઞાનભુલી હાલતે પણ તે ધર આવ્યો અને સીધો બિછાણા પર જઈ પડ્યો. ઉંઘવાની કોશિશ કરી, પણ ઉંઘ ક્યાંથી આવે ? જાણે લાખોલાખ કેન્ડલ પાવરના જોરાવર વીજળિક રાશનીના પ્રવાહો એમના શરીર માહેથી પસાર થઈ રહ્યા છે, અને શરીરની પ્રત્યેક નસ-નસ અને જ્ઞાન-તંતુઓ એ વિજળીના પ્રબળ પ્રવાહોના ઝલુઝલાટથી ધમ-ધમી રહ્યાં છે. શારીરિક વેદના અને અંતરના આનંદના વિચિત્ર મિશ્રણથી ભર્યો તે કોઈ વિલક્ષણ અનુભવ હતો ! થોડેવારે તેઓ ખેડોશ થઈ ગયા !

મોડી રાત્રે એમની ખબર લેવા જ્યારે એમના માતૃશ્રી આવ્યાં, ત્યારે એમનો દેખાવ જોઇ તેઓ તો ડઘાઇજ રહ્યાં ! મેરવાન ફાટફાટ થતે ઉઠાડે ડોળે ખીછાણા પર બેઠોશ જવો પડ્યો છે ! “મેરવાન ! મેરવાન !” ના માતાના ચાલુ પોકારોના જવાબમાં તે થોડીવારે બેધ્યાનપણે ઉઠીને બેસે છે, પણ કશું બોલતો નથી. તે જવાન પ્યારાં ફરજંદની આવી ગંભીર હાલત જોઇ તે બહાલી માવતરનું જીગર જલી જાય છે ! તેની તળિયત માટે ફિકરમંદ બની ડાકટર-દવાઇના ધલાજ માટેની દોડધામ કરી મુકે છે. પણ તે કશા કારગત લાગતા નથી એમ કહેવાની ભાગ્યેજ જરૂર હોય !

ત્રણ દિવસ આવીજ બેલાન હાલતે હાલ-ચાલ વગર સ્વસ્થ પડી રહેવા બાદ ચોથે દહાડે, શરીરની હીલચાલપરથી, તે સહેજ હોશમાં આવેલો હોય એમ દીસે છે. પણ એજ હાલતમાં મેરવાન મહિનાઓ સુધી રહે છે. બાલ જગતનું, બલકે પોતે શું કરી રહ્યો છે, તેનું તેને કશું ભાન રહેતું નથી, અને જે કાંઇ હીલચાલ તે કરે છે તે મનની કોઇ અણુદીઠ દોરવણીથી સુઝતું હોય એમ લાગે છે. જો એક જગે બેસી ગયો, તો કલાકો સુધી તેજ જગે ને તેજ હાલતમાં બેસી રહેશે. અગર ઉઠીને ચાલવાનું સુઝયું, તો કલાકો સુધી અને માઇલો ભર ચાલ્યાજ કરશે. ખાવું તો હરામ હતું-ગળે ઉતરેજ નહિ. એટલે ઘરમાંથી જખરદસ્તીએ જે ભોજન આપે તે લઇ બહાર કુતરાંને ખવાડી દે, યા ગજવામાં મુકી બહાર જઇ બિસ્ત્રુકોને આપી દે, યા ટેબલના ખાણામાં ભરી સંતાડી દે, જ્યાં તે દિવસો બાદ સડી જઇ વાસ મારે ત્યારેજ માલમ પડતું !

આમ ખીલકુલ ખાધા-પીધા વગરની અને મનની તદન બેફામ હાલત નવ મહિના સુધી રહી. એ મુદત દરમ્યાન મેરવાન રોજ બાબાજીન આગળ જઇ કલાકો સુધી બેસતો, પણ બન્ને વચ્ચે કશી વાત-ચીત થતી નહિ. આત્મિક વાતોની ગુલ આપ-લેની આ ગુપ્ત મુલાકાતો હતી !

પ્રકરણ ચોથું

મેરવાનનાં મનની ભાન-ભ્રમિત સ્થિતી !

આ ઇશ્વરી જ્ઞાન કિંવા અનુભવ મેળવી ચુકેલા આત્માની દ્રષ્ટિ એટલી તો તિક્ષ્ણ હોય છે કે તે અત્યાર તલક કદી નહીં જણાયલું જાણી અને ન દેખાયલું દેખી શકે છે. તે દિધિ-દ્રષ્ટિ કયામત તલકના અસંખ્ય દિવસો પર્યંતનું જોઈ શકે છે, અને પોતાની આવી પ્રબળ શક્તિના પ્રતાપથી એટલો તો ચકિત થઈ જાય છે કે સેવટે તેમાંજ ગુંચવાઈને અન્યથામાં ને અન્યથામાં ગયખ થઈ જાય છે !

અખ તલગ અશ્કકા તુફાન ન હુવાથા સો હુવા,
તુજસે અય દીદેહ, ગીરીયાં ન હુવાથા સો હુવા.

“હમણા સુધી મારી આંખોમાં પ્રેમના આંસુઓનું જે તુફાન નહીં થયું હતું, તે હવે થયું. ઓ મારી આંખો ! તમે રડવાનું નહીં જાણતાં હતાં તે હવે જાણ્યું !”

અંતર જ્ઞાનનાં આ પહેલવહેલા અનુભવ દરમ્યાન મેરવાનની મનોવૃત્તિ આપણુ સાધારણ ઇનસાનની મનોવૃત્તિ કરતાં કાંઈ જુદોજ અનુભવ લેવા લાગી. એટલુંજ નહીં પણ સાધારણ ઇનસાનનાં જીવન અર્થે જરૂરિયાતની ચીજો — ઉંઘ, ભુખ, વગેરે પ્રત્યે પણ એમને એક જાતનો અભાવ ઉત્પન્ન થયો, અને એમની સ્થિતિ એકાદ ભાન-ભ્રમિત, ઉત્તમત ગાંડા ઇનસાન સરીખી થઈ પડી ! અને આસપાસનાંઓની યા દુનિયાની દરકાર કર્યા વિના તેઓ પોતાને ખુદ ઇશ્વરનાં દર્શન કરાવનાર, અને આ નવા ઇશ્વરિ ચિત્ — ચકિત મહિમાનો અનુભવ આપનાર પુજ્ય મુરશદ — હઝરત ખાખાજનની બલિહારી, લીલા, અને ઇશ્કની યાદમાં હરદમ ચકચુર રહેતા.

ધરના માણસોમાં ફેલાયલી ફીકર - ચિંતા !

ધરનાં માણસો અને ખીજ આસપાસનાઓ, આ ગુપ્ત અને અંતર જ્ઞાનની વાત કંઈજ ન સમજવાથી, ગુંચવાઈને કોઈ કદાચ દીલસોઝી દર્શાવતાં, તો કોઈ વળી ગુસ્સો કરી ઠપકો આપતાં યા કદી મશ્કરી વટીક કરતાં, એવી મતલબથી કે કદાપી શરમને મારે એઓ આ તેમની નજરે જણાતાં ઘેલાં-એડાં છોડી દીધે !

મનની આવી વિચિત્ર વલણ વેળા કોણેજના અભ્યાસ-પર ધ્યાન તે ક્યાંથી લાગે ? છતાં જેમતેમ નવ માસ પુરા તો કર્યા. તેમની ભાન-ભ્રમિત હાલતમાં, આવી એકાએક ફેરવાયલી મનની સ્થિતિ ન સમજી શકવે, ધરનાં માણસોને કુદરતી રીતેજ બહુ ચિંતા થઈ પડી, અને જેમ જેમ દિવસો વધતા ગયા તેમ તેમ તેમની ઇતેઝારી પણ વધતીજ ગઈ, અને તેઓ આયદે ડાકટર-દવાઈના ઇલાજો કરવા પડ્યા.

આ મુદત દરમ્યાન મેરવાન ઉંચ ભાનવાળી નિંદ્રાવશ અવસ્થામાં હોવાનાં કારણે ખુદ તેમની યોતાની તરફથી કંઈ પણ ખુલાસો ધરનાં માણસોને મળી શકતો ન હતો. ક્યાંથી મળે ? તે દીલ તો પુકાર કરી રહ્યું હતું, કે —

અઝ સરે બાલીને મન ખરખીઝ અય નાદાન તખીબ !

દર્દમંદે ઇશ્કરા દાર બનેઝ દીદાર નીસ્ત.

અરે ઓ નાદાન તખીબ ! તું મારા તકયા આગળથી ઉઠી જ ! મારાં માથાં આગળ ના ખેસ ! હું તો ખુદાઈ ઇશ્કના આઝારથી પીડાવું છું, અને મારાં એ દર્દ માટે તો મારી માશુક (ઇશ્વર) ના દિદાર જોવા સિવાય ખીજ કોઈ પણ દવાથી મારું દર્દ દુર થનારજ નથી !

તેમ ડાકટર આવતા ખરા, પણ ફોકટ ! જ્યારે એમને શારીરિક દુઃખ-દર્દ જેવું કશું હતુંજ નહી ત્યારે તે બિચારા ભુવેખી શું ને ઇલાજ કરેખી શું ? છતાં, તેઓ યોતાની અઘલ

આવડ મુજબ દવા-દાર કરી ઇલાજ કરમાવતા. પરંતુ સાધારણ ઇનસાનની નઝરે જણાતું મેરવાનનું ભાન, જે ખરેખર તો ઇશ્વર-જ્ઞાનનો અલૌકિક અનુભવ મેળવી રહ્યું હતું, તે પર ડાકટર-દવાઇનાં ઇલાજ તે કયાંથી ચાલે — કેમ ચાલે ?

આ વેળા મેરવાનની સ્થિતિ કેવી કફોડી થઇ પડી હશે તેનો આપણને ઝાંખો ખ્યાલ પણ આવી શકે નહિ. એક તરફથી — અંતરમાં — દૈવિક શક્તિઓ ઇશ્વર-જ્ઞાનના અનુભવ અર્થે કાર્ય કરી રહી હતી, ત્યારે બીજી તરફથી — બહારથી — દુન્યવિ શક્તિઓ યાને ડાકટર-દવાઇની દોડધામ, તેમની ખરી અને અંતરની સ્થિતિથી અંગણુ હોવાને લીધે, માત્ર ઉપર ઉપરથી માની લીધેલાં શારીરિક દુઃખ-દર્દના ઇલાજ ચલાવી રહી હતી. અને આ ઉપર-ઉપરથી અકાંડકાર કરી રહેલાં ધરના અને આસપાસનાઓને તો મેરવાનનું મન તો એજ કહી રહ્યું હતું કે —

“અરે બહાંઓ ! મારા દીલમાં ઉઠી રહેલી આગનો તો કંઈ વિચાર કરો ! એ વતરોએ મારે માટે બીજી કંઈખી ચિંતા કરવાની જરૂર નથી. જો કંઈ કરવુંજ હોય તો મારી માથુક (ખુદા) ને મારી જોડે મેલવી આપવાની કંઈ ગોઠવણ કરો, બાકી મારાં દર્દની તે સિવાય તો બીજી કોઇજ દવા નથી !”

આવી વેળા ખરા કાર્ય-સાધક ઇલાજથી આગાહ અને માહિતગાર ડાકટર તો ઇશ્વર-અનુભવ પ્રાપ્ત કરી ચુકેલો એક સદગુણ હોઇ શકે. આ મનની અને અંતરની બીમારીનો ચમત્કારી ઇલાજ તેની ચમત્કારમાં હોય છે. પરંતુ ધરના દુનિયવિ ઇસમો, જેઓ એવી બાબદથી બીલકુલ બે-ખબર તેમને ગળે પહેલાં તો એ વાતજ કેમ ઉતરે ? એટલે તેઓએ દુન્યવિ ડાકટરી ઇલાજો ગમે એટલા અજમાવયા, પરંતુ તે કોઇપણ રીતે કારગત લાગયા નહી, એમ જણાવવાની કશી જરૂર નથી.

કોઇ હીંદુ ગુરૂને શરણ જવાની ગુપ્ત અર્થશા

આવી ઇશ્વર-જ્ઞાનમાં તદલીન થયલી મગજની લાન-બ્રમિત હાલતમાં એમના નવ માસ પસાર થયા, જે દરમ્યાન અલખતાં હઝરત બાબાજીનની મુલાકાતો તો ચાલુજ હતી. તે વેળાએ આ નવા ખુદાઇ ઇશ્ક, જ્ઞાન અને અનુભવથી તરફથી રહેલું 'મેરવાનનું' દીલ, પોતાનાં મુરશદ સામે પુકારી ઉઠ્યું કે—

ખુદહી ખુદ હમ, તો ફીર કીસ્કી ઇબાદત કીજીયે?

પુગ ખુદકી કીજીયે, ખુદાકી ઇતાઅત કીજીયે?

દીલમે આતા હય ચેહી, કે છોડકે સખ ખીયાલ

શયો રોઝ અપને મુરશદહીકી ખીજમત કીજીયે!

એટલે કે મારા પ્યારા મુરશદ ! જો તેં મને ખુદ ખુદાનાંજ દર્શન કરાવી તેમાં એકતાન કરી દીધો, તો પછી હું ઇબાદત યાને બંદગી તે હવે કોણની કરું? મારી પોતાની પુગ કરું યા ખુદાની? મારાં મનની આવી ગુંચવણ ભરી હાલતમાં મારું દીલ તો એમ કહે છે કે બધા ખીજ ત્રીજ ખ્યાલો છોડી દઇને બસ રાત અને દીન મારા મહેરબાં મુરશદનીજ ખીજમત કર્યા કરું!

અને મેરવાનને ખુદાઇ જ્ઞાનનાં અનંત દર્યાવમાં દુબાડનાર તે મહાગુરૂ અને મુરશદ હઝરત બાબાજીન, જેઓ પોતાના આ પ્રેમી ચેલાની નવ-નવ મહીનાની મુસીબતો અને દર્દે-દીલથી તમામ રીતે વાકેફગાર હતાં, તેઓ તરફથી આ ઇશ્વરી અનુભવની ખીજ મંજલ યાને તખકકા પર મેરવાનને લઇ જવાના ઇરાદાથી હવે વિલક્ષણ રીતે ગુપ્ત આચાર મળી કે, “તારી સંપૂર્ણતા માટે તું એક હીંદુ સદગુરૂને શોધી કાઢ, અને તેમના સહવાસમાં રહી, તેમની આચાર મુજબ, હવે પછીનું તારું અધુરું કાર્ય પૂર્ણ કર!”

ગુરૂની શોધમાં ગામેગામ રખડ!

આ આત્મા અનુસાર ધર્મ-જ્ઞાનનાં સાગરમાં ડુબકી મારી ચુકેલો આ પ્રેમી ચેલો — મેરવાન — હવે પોતાનું તારણ કરનાર હીંદુ ગુરૂની શોધમાં નીકળ્યો. ગામેગામ અને શહેરે શહેર સાત-આઠ મહીના ફરી, અનેક સાધુ સંતો અને સદગુરૂઓનાં દર્શન લીધાં, જેઓમાં બહુ ઉચ્ચ દરજ્જેના સદગુરૂ ક્રેડગાંવના શ્રી નારાયણ મહારાજ, અને નાગપુરના તાબુદીન વલી સાહેબ મુખ્ય હતા. મગર આ સઘળાં સ્થળે એમના ગુરૂ હઝરત બાબાજીનની સુચના અનુસારનો તો કોઈ એમની નજરે પડ્યો નહી. સંખ્યાબંધ સ્થળોએ રખડપટ્ટી કરવા છતાં પણ એમનાં મનને તો કયેજ સંતોષ મળ્યો નહીં. એમની આ મુસાફરીઓમાંની કેટલીક ત્રેનમાં અને કેટલીક પગ રસ્તે પણ કરવી પડી હતી.

સઘળે ઠેકાણે ફરી રહેવા બાદ એમને શેરડી (કાપરગાંવ તાલુકા-નગર જિલ્લા) જવાની ઇચ્છા થઈ, જ્યાં શ્રી સદગુરૂ સચ્ચિદાનંદ સાંઘબાબાની ઐઠક હતી.

એઓ શ્રીનાં મુબારક દર્શન થવા બાદ મેરવાનની અત્યાર તુલીકની મુસાફરીની હાડમારી અને ગુરૂની શોધમાં મળેલી નાસીપાસીમાં કાંઈ આશા આવવા લાગી અને હવે કોઈ ગુરૂ મળશે ખરો એવી કુદરતી ઉલટ, શ્રી * સાંઘબાબાને જોતાંજ, એમનાં દીલમાં ઉત્પન્ન થઈ, અને આ આશા જલ્દીથી પાર પણ પડી! કારણ, અહીં, શેરડીની તદ્દન નજદીકમાંજ, શ્રી ખડોબાનાં દેવળમાં એક મહા સદગુરૂનું પવિત્ર સ્થાનક હતું એમ ખબર થતાંજ એમને ત્યાં જવાની ઉત્કંઠા થઈ, અને કંઈ અજબ ઉલટ, ઉમંગ, અને આશા સાથે એમણે પોતાનાં પગલાં તે તરફ દોડાવ્યાં.

* આ પરમકૃપાળુ પરબ્રહ્મ મહાગુરૂની વીશેષ માહિતી માટે વાંચો:-

“પુણી પરબ્રહ્મ શ્રી. સદગુરૂ સાંઘનાથ મહારાજની જાણવાનેજ વીગતો અને અમત્કારો.” લખનાર:-અમીદાસ લખાનીદાસ મહેતા.

પ્રકરણ પાંચમું

દ્વિત્ય ગુરુ દર્શન !

સદગુરુ સમિચ્છાનંદ

શ્રી ઉપાસની મહારાજ

સાથ મુલાકાત !

હાં, શ્રી ખડાબાનાં મંદીરમાં, એમને શ્રી ઉપાસની મહારાજનાં પહેલવહેલાંજ દર્શન થયાં. તેઓ તે વેળા નિરપેક્ષ સમાધિમાં હતા. તેમનાં દર્શન થતાંજ હઝરત બાબાજીન સાહેબે ગુપ્ત આસામાં વણુવેલા હિંદુ સદગુરુ એજ છે એવી એમના મન પર મજબુત છાપ પહેલીજ નજરે પડી. બલ્કે આ પરમ-પુણ્ય મહાગુરુની માયાવંત મુર્તિનો છાપ એમના જીવનમાં પડતાંજ તે પુકારી ઉડ્યું કે—

આદમ કી સયર કી, દુન્યામેં આયે એક જહાં દેખા !

પ્રુદા શાહીદ હય એ જુત ! તુજસા ન ચહાં દેખા ન જહાં દેખા !

યાને કે—નિસ્તીમાંથી સફર કરીને ફરતો ફરતો હું આય દુનિયામાં આવ્યો અને હયાં ઘણું ઘણું જોયું, પણ હું પ્રુદાના સોગંદ ખાઈને કહું છું, આ સાહેબ ! તારા જેવા તો ખીજે કોઈ પણ નથી આ લોકમાં કે પરલોકમાં દીડો, યાને કે તુજ એક એવો મળ્યો છે, જે મારા પ્યારથી તરફડતાં જીવનની પ્યાસ જીભવી શક્યો છે !

પ્રેમનું પ્રબળ !

આ પહેલીજ નજરે જીગર પર પડેલી મજબુત છાપથી મેરવાને શ્રી ઉપાસની મહારાજ નજદીક રહી તેમનો પગ ધરી રાખવાનો નક્કી નિશ્ચય કર્યો.

હવે મેરવાન પોતા નજદીક શા કારણે આવ્યો છે, અને તેને કોણ દેવી વ્યક્તિએ મોકલાવ્યો છે, એ સમજી અલબત્ત સદગુરુ શ્રી ઉપાસની મહારાજને અંતરજ્ઞાન અને અંતરદ્રષ્ટિથી રોશન તો હતુંજ. છતાં પોતા નજદીક પુર્વિણ થવા આવેલા તે પ્રેમી એલાની કસોટી અર્થે તેમણે તો આવતાં વારજ પ્રથમ પોતા પાસ પડેલા એક મોટો પત્થર ઉંચકી મેરવાન તરફ જોરથી ફેંક્યો, જે આખાદ એમનાં માથાં પર જઈ પડ્યો ! સાધારણ સંજોગોમાં આવો એક પત્થર કોઈનાં પણ માથાં પર લાગતાંજ તે ધાયલ થઈને લોહી-લુહાણ થઈ ભોંયે પડે, પરંતુ અહીં મેરવાનને તો કંઈ વિચિત્ર અનુભવ થયો ! યાને એ જખરદસ્ત પત્થર માથા પર પડ્યા બરાબર તેજ ઝટકે મેરવાનની દૈવિક સ્થિતિનું ઉંચ્ચ જ્ઞાન (higher consciousness) તુરત ત્યાંથી નીચલાં ભુવનોનાં જ્ઞાન તરફ ફરવા લાગ્યું ! અને તે રફતે રફતે હેઠળ આવતાં એમનું સાધારણ દુનિયવિ જ્ઞાન ફરી સ્થાપિત થયું !

વળી પત્થર ફેંકીનેજ ચુપ બેસી ન રહેતાં મહારાજ જોશબેર તરારો કર્યો કે મેરવાને તેમની નજદીક ખીલકુલ રહેવુંજ નહીં અને તેજ ધડી ત્યાંથી ચાલતી પકડવી ! અને એટલુંજ કરીને ચુપ બેસી ન રહેતાં તેમને સખત ઠપકો અને દમ દાટી પણ કમ નહિ આપી !

અને અહીં મેરવાન પણ કોઈ કાચા ગુરુના એલા હતા નહિ ! તેણે તો ગમે એવી મુસીબતમાં પણ મહારાજના પગ પકડી રાખવાનોજ મક્કમ ઠરાવ કર્યો !

મેરવાનનાં મનની દ્રઢતા જાણી લઇ, મહારાજ તેમની વધુ કસોટી કરવાના ઇરાદાથી ઝોર વધુ ખેડ થયા, અને ખુમ બરાડા, સખત શબ્દો અને ધાક ધમજીની એવી ધાંધલ કરી મુકી કે ગમે એવો હિંમતવાન દુનિયવિ ઇસમ પણ ગભરાઇને વંજો માપી જાય ! પણ અહીં, ઉપર કંથું તેમ, હઝરત બાબાજનની ખાસ પસંદગી પામેલો અને અત્યાર આગમ્ય ઘણીક સખત મુસીબતોનાં મારામાંથી પસાર થઇ ચુકેલો મેરવાન સરીખો એક કસાયેલો, ઘડાયેલો, મકકમ મનનો, અને કશાથી પણ ન ડરે એવો જીગરવાળો એલો હતો. એટલે તેમણે તો મહારાજની આ બધી ધાંધલનો ઉત્તર અંતરથી એમજ આપ્યો કે —

જીડકી સઇ, અદા સઇ, ચીંબર જખી સઇ,
સખ કુછ સઇ — પર એક નહીંકી નહી સઇ.

ઓ મહારાજ ! મને તમારું ‘છંછેડવું’, તમારો કાયદો, તમારો ગુરુસો, એ સર્વ કબુલ છે, પણ ફક્ત એકજ — તમારું “ના પાડવું” — મને કબુલ નથી.

અને મહારાજને પણ પોતાના આ ભાવિક એલાની માંગણીનો સ્વીકાર કરવાજ પડ્યો, કારણ નદીના પાણી કંઈ સમુદ્રનાં મોજાઓના અટકાવથી સમુદ્રને મળ્યા વીના રહેનાર છે ? દર્યાનાં પાણીનાં મોજાઓનો જોશ પોતા તરફ વહેતા નદીના પાણીને ગમે એટલીવાર હડસેલી કહાડે છે, છતાં નદીનાં નીર તો તે સમુદ્રનાં પાણી સાથે મળી જઇ એક થવાનો નિશ્ચય કરીનેજ આવ્યાં છે એટલે તેઓ કેમે કરી પાછાં હઠનાર નથી. અને વળી સમુદ્ર પણ તે પાણીને પોતા સાથે એકતાન થતાં અટકાવી શકતો નથી. આપણું દુનિયવી દ્રષ્ટિએ આપણને એવું દીસે છે કે ભરતી વેળાએ સમુદ્રનાં મોજાઓ નદીનાં પાણીને હડસેલી કાઢી પોતે તે જગાએ, “મારું તેની તલવાર”ના નિયમ મુજબ સાહેબી ભોગવે છે, પણ વાસ્તવિક

તો એથી ઉલટું જ બને છે, યાને કે પોતા તરફ પ્રેમથી ધસ્યા આવતા નદીનાં રોહને જોઇ સમુદ્ર એટલો તો હરખમાં આવી જાય છે, કે તે રોહનો એસ્તેકબાલ લેવા પોતે હરખભેર મોળ રૂપે જઈ તેમને ભેટે છે, તેઓમાં એક થઈ દુરવેર પહોંચી જાય છે, અને આયંદે પાછા ફરતી — યાને આઠની — વેળાએ તે નદીનાં રોહનાં પાણીને સાથે લઇને, બલકે બંને એકત્ર થઇનેજ, પાછાં ફરે છે.

તેજ પ્રમાણે ઇશ્વર જ્ઞાનના સમુદ્ર — સદ્ગુરુ — નું વર્તન હોય છે, અને જેઓ તેમને સાચી ભાવનાથી ભેટવા તલબ કરી રહે છે, તેમને જાહુરી ઉપર ઉપરની રીતે ગમે એવી ધાક-ધમકી યા દમ-દાટી દર્શાવે, મગર બાતેનથી તેમની સાથે એકતાન થઇ જાય છે. અને આપણે ઉપર જોયું તેમ, જ્યારે મેરવાને આ મહાગુરુશ્રી ઉપાસની મહારાજને નહીજ છોડવાનો પકડો નિશ્ચયજ કર્યો, ત્યારે પોતાની ઉપર ઉપરની ગમે એવી દેખછતી ગડબડ અને ધાક-ધમકીની ધાંધલ છતાં, અંતરથી તો તેઓ આ પોતાના જીવનમાં વાસો કરવા આવેલા સાચા આશકની મુર્તિને જોઇ આનંદ પામ્યા હતા, બલકે અંતરથી તો ભેટા પણ કરીજ દીધો હતો ! સાચા પ્રેમનું એટલું પ્રબળ છે કે તે ખુદ પર્માત્માને પણ પોતા તરફ ખેંચી શકે છે !

ગુરુની સખત કસોટી !

આઠ આઠ વરસોવેર ઉઠાવેલાં અસહ્ય સંકટો !

પરમેશ્વર સાથે પ્રેમ સાંધવો અને પર્માત્માપદની પ્રાપ્તિ મેળવવી એ કાંઈ નાનીસુતી વાત નથી. એમાં તો સાચા શુરવીરોનું જ કામ છે, જેઓ જીવનો સદો ખેલી શકે. કારણ અહીં, ઇશ્વર-પ્રેમમાં તો પહેલાં તે પ્રેમ-અગ્નિમાં જળી જવાનું છે, ને પછીજ તે પર્માત્માનું નામ પુકારવાનું છે !

ગુરુશ્રી ઉપાસની મહારાજ આગળ મેરવાને અનેક મુશ્કેલી અને અસહ્ય મુસીબતો વચ્ચે આઠ વર્ષો પસાર કર્યાં, જે દરમિયાન

મહારાજે મેરવાનનું અપૂર્ણ ઇશ્વરજ્ઞાન સખતમાં સખત કસોટી બાદ સંપૂર્ણ કર્યું.

દુકંમાં, મેરવાનના બે ગુરૂ થયા. પ્રથમ ગુરૂ હઝરત બાબાબાજન, જેઓએ એમને ઇશ્વરી અનુભવના સાગરમાં દુબાડ્યા, અને બીજા ગુરૂશ્રિ ઉપાસની મહારાજ, જેઓએ એમને ઇશ્વર-અનુભવના સાગરમાંથી ધીમે ધીમે બહાર કઢાડી કિનારા પર મુક્યા.

એમના પોતાનાં શબ્દોમાં કહીએ તો “હઝરત બાબાબાજને મને એક રૂપો (ઇશ્વર-અનુભવ) આપ્યો, અને શ્રિ ઉપાસની મહારાજે મને આ રૂપ્યાની પરિપૂર્ણ ઓળખ અને સમજણ આપી, તેની કીમત સમજવી.”

જેના જીવનમાં ખુદાતાલા તરફના પ્રેમનો વાસો થયો, તેના તન-બદનમાં લોહી યા માંસ કમી નસતી હોય તેની તેને ક્યાં પરવા છે ? ફક્ત તેનો સ્વાસ્થ ચાલે અને હાડકાં ઉપર ચામડું રહે તેટલું જ બસ છે. યાને કે ખુદાની રાહ પર ઉતરી ગયલા જીવને ગમે એવી શારીરિક કષ્ટી અને દુઃખ પણ થાય તો તેની તેને કંઈ ચીંતા નથી, કારણ આ હાડમાંસનું ખોખું એકવાર પડવાનું તો ખરૂં જ, તો તેને માટે કનવાર શી કરવી ? જગતની માયા માટે ઇનસાન જ્યારે પોતાનાં તન પર તરેહવાર સખતી ઉઠાવી લે છે, તો ઇશ્વર પ્રેમ માટે તન રગડાઇને રદ પણ થઇ જાય તો શી ખીસાદ છે ?

આ આઠ વર્ષેના મેહેરબાબાનો અનુભવ સખતમાં સખત કસોટીબર્યો હતો. શારીરિક તેમજ માનસિક મુસીબતો શુમાર વીનાની હતી. કેટલીકવાર દિવસો સુધી મ્હોંપર અન્નપાણી વગર બીલકુલ ઉપવાસી રહેવું પડ્યું હતું, એટલું જ નહીં પણ ઉનાળાનાં સખત ગરમીનાં દિવસોમાં સુર્યના સખત તપતા તરપોટામાં તપવું પડ્યું હતું અને એજ માફક શિયાળામાં સખત ઠંડી ને ઠારમાં થથરવું પડ્યું હતું. તેમજ વળી કોઇ વેળા દિવસો વેર કાદવ-

હીચળમાં પણ બેધ્યાનપણે પડી રહેવું પડ્યું હતું. છતાં એ સઘળી સ્થિતિમાં મેરવાનને તો આત્મિક દૃષ્ટિથી એક જાતનો પરમ-આનંદજ હતો ! કારણ આ આત્મિક ઉન્નતિનો અઘોરિક અનુભવ મેળવતી વેળા મેરવાનની સ્થિતિ અંતરથી તો આનંદમય અને સુખી હતી ! શાયર સલીમે કહ્યું છે તેમ—

અજબ અઝ કુશતે ન ખાશદ બ હરે ખેમએ દુસ્ત,
અજબ અઝ ઝીનદે કે ચુ' જન બેદર આવોદ' સલીમ !

માશુક (ખુદા) ના હરવાળ આગળ આવીને તેણીનો આશક પોતાનો પ્રાણ અર્પણ કરે તો તેમાં નવાઇ જેવું કંઈજ નથી ! પણ આશક પોતાની માશુક (ઇશ્વર) ના હરવાળ પરથી જીવતો પાછો ફરે, એ તો અજબજ છે !

દેહતું ભાન ખતમ !

આ આઠ વર્ષની મુદત દરમ્યાન મેહરબાબા અઘોરિક ઇશ્વર જ્ઞાન-પ્રાપ્ત અને અનુભવવાળી અવસ્થામાંથી દુનિયવિ જાગ્રાવસ્થામાં આવતા હતા, યાને ઇશ્વર-પ્રેમમાં લીન થયેલું એમનું મન ધીમે ધીમે દુનિયવિ દીશા તરફ આવતું ગયું. તે વેળા એમનાં ભ્રમિત મનની સ્થિતિ દુનિયવિ નજરે કેવી હશે તેનો ખ્યાલ એટલાપરથી આવી શકશે કે એ મુદતમાં ઉપર વર્ણવેલા અજબાણી વગરનાં ઉપવાસ અને સખત ઠંડી-ગરમીની વેદના ઉપરાંત કાંઈ પુષ્કળ વેળા એમનું માથું, કોઈ ખાલી જમીન યા સખત પથરોનો સહેજ પણ ખ્યાલ કર્યા વીના ધડોધડ તે સમેત ભાનમાં ને ભાનમાં ચાલુ અફળાતું રહેતું હતું, તે એટલે સુધી કે ઘણીક વેળા તેમાંથી લોહીની ધારા વહેતી હતી. એ બનાવને વર્ષો વહી જવા છતાં, આજે પણ તેની નિશાન એમના કપાળ પર ખારીકથી જોતાં, કાળા ડાહમની ઇલાણીપરથી જણાય છે. ટુંકમાં આ અને એ વતરોગે બીજી એવી અનેક હાડમારીઓ એમણે સહેવી છે, જેનો ખ્યાલ

સાધારણ ઇનસાનને, તે અનુભવ વગર આવી શકેજ નહી. મગર તે સર્વનો એમને કાંઈપણ મુળકો નહી હતો, કારણ ખુદાને મળવાનો માર્ગ ઘણો કઠિણ છે અને તેની રીત પણ આજ છે.

“ભોયે સુલાઉં, ભુખે મારં, તનકી પાકું ખાલ,
ઇતના કરતે ન ભુલે તો પીછે કડું નેહાલ.”

યાને: પરમેશ્વર પ્રાપ્તિની કસોટી કંઈ જેવી તેવી હોતી નથી. આપણી સાધારણ દુનિયવિ ડીઝીઆ, પદવીઆ, લાયકાત અને આધ્યાત્મ મેળવવા તરેહવાર કસોટીઆમાંથી પસાર થવું પડે છે, તો પછી આવી મહાન ઇશ્વરી પદવી પ્રાપ્ત કરવા માટેની કસોટીનું તો પુછવુંજ શું? તે માટે એક ઉમેદવારે ગમે એવી ખડખડી અને કોઇવાર કાદવ કીચડથી ભરેલી ભોંય પર સુવું પડે, એટલુંજ નહીં પણ ખીજ તરેહ તરેહની સખત મુસીબતોનાં મારામાંથી પસાર થવું પડે, બદકે બાજે વખત બદન પરની ચામડી પણ ઉખડી જાય એટલી સખત કસોટી કરવામાં આવે! એ સર્વ સખ્તીઆ દરમ્યાન પણ જે સાચ્યો પ્રેમી તે પર્માત્માને ન ભુલે અને ધાતકીપણા યા જેરઇનસાફની ફર્યાદની એક “આહ” પણ કાઢ્યા વીના નિરંતર રામ નામ ભજતો રહે, તે અલખતે નિહાલ થવાજ જેઇએ, ને થાય છેજ.

એ લાંખી મુદતનાં છેલ્લા છ મહિના, ૧૯૨૧ જુલાઇથી ડીસેમ્બર સુધી, મેરવાન સાકોરીમાંજ શ્રી ઉપાસની મહારાજની નજદીકમાં રહ્યા અને દરરોજ, ખાસ કરીને રાત્રે, કલાકો સુધી ગુરૂ-શિષ્ય બંને સાથે એકાંતમાં રહેતા; જે દરમ્યાન ખીજ કોઇને પણ નજદીક આવવાની સખત મનાઇ હતી. ડીસેમ્બર ૧૯૨૧ માં મેરવાન પોતાની દૈવિક અવસ્થાનાં ઉચ્ચ ભાન સાથે ખાકી દુનિયાનાં નીચલાં ભાનમાં પણ આવ્યો! એ વેળા શ્રી ઉપાસની મહારાજ પોતાનાં શિષ્યોને ખુલ્લા શબ્દોમાં કહી દીધું કે—

“મેં મારં સર્વસ્વ મેરવાનને સોંપી દીધું છે—
ખજનાની ચાવી હવે એને હસ્તક છે!”

વળી થોડે વખત રહી સઘળાને જમા કરી જાહેર કરી દીધું કે “આ છોકરો આગળ જતે દુનિયાને જગાવશે. મેં એને પૂર્ણ બનાવ્યો છે, હવેથી એ આ જમાનાનો સદગુરૂ થયો છે. તમારે હવે મને છોડી એને શરણે જવું! હું આજથી તમોને એમને હસ્તક સોંપું છું અને સાથે સાથે ચેતવી દઉં છું કે તમારે હવેથી એમની આજ્ઞામાં રહેવું ને એઓ જેમ કહે તેમ કરવું—ને એમનેજ દૃઢતાથી વળગી રહેવું! અગર આખી દુનિયા અને હું મળી એક બાબુએ હોવું તોયે તમારે તો મેરવાનનેજ વળગી રહેવું, એમની આજ્ઞાજ માન્ય રાખવી!”

મહારાજે પુર ગંભીરતા સાથે કહેલા આ શબ્દો આજે પણ મેહુરબાબાનાં ભાવિકોના કાનમાં ગણગણે છે. મહારાજની આજ્ઞા તે સર્વેએ બોલેબોલ પાળી છે ને મેહુરબાબાના સહવાસમાં વર્ષો સુધી કસાઈ, આજે તેઓ એમની જગતભરની હિલચાલ કામગીરી અને વિખ્યાતિની અપાર લીલા આનંદ સહિત નિહાળી રહ્યા છે! હજી એથી અધિક વધુ લીલા, એમનાં મૌન તોડવા બાદ ને જગતમાં જાહેર થવા બાદ, જોવાની અને એમનીજ કૃપા દષ્ટિથી સર્વે પોતાનું જીવન પણ સફળ થયલું જોવાની ઉમીદ સહેવી રહી છે! તે વખત હવે નજદીકમાંજ છે, એ હવે સર્વે ખાત્રીથી મા ને છે.

શ્રી સદગુરૂ સચ્ચિદાનંદ ઉપાસની મહારાજનું જીવન—ચરિત્ર ગુજરાતી, મરાઠી અને ઉરદુ — ત્રણ જુદી જુદી ભાષાઓમાં પ્રગટ થયું છે.

પહેલું ગુજરાતીમાં, જાણીતા લેખક સ્વ. શેઠ સૌરાખજી મંચેરજી દેશાઈ અને બહેરામ જમશેદ ધરાની બંનેન

બેગા પ્રયાસથી લખાયલાં જીવન-ચરિત્રનું પુસ્તક નામે “સાકોરીના સદગુરુ” એ વાલ્યુમમાં છે.

ખીજું ઉરદુમાં-મુસ્લીમ આલમમાં મશહુર થયેલા શાયરો શેખ અહમદ અખાસ ખાકે પુનવી અને મુમતાઝઅલી અસરે દહલવી બંનેની બેગી કોશેશથી લખાયલું પુસ્તક — નામે “ગરીબો કા આશરો” છે, અને

ત્રીજું મરાઠીમાં — મહારાષ્ટ્રના પ્રસીદ્ધ લેખક — નાથ માધવની કસાયલી કલમથી લખાયલું મરાઠી પુસ્તક નામે “શ્રી સદગુરુ ઉપાસની મહારાજ — યાંચે જીવન ચરિત્ર છે.”

ઉપરાંત, ઐચ્છાશ્રીના ઉત્તમ ઉપદેશો, મરાઠી માસીકોનો સંગ્રહ નામે “શ્રી સાંઘવાક સુધા” ના પુસ્તકો પણ ગુજરાતીમાં પ્રગટ થયાં છે.

આ ત્રણે પુસ્તકો માટે એ મહાગુરુ વિષે બહુ વિસ્તારીને વિગતો દર્શાવી છે; એટલે ઐચ્છા વીષે અત્રે વધુ લંબાણ નહીં કરતાં, ઉપલામાંથી કોઇપણ સગવડ પડતું પુસ્તક વાંચી એમની અદ્ભુત શક્તિ અને લીલાની માહિતી મેળવવાની જાણસુચ્ચાને અરજ કરી, આપણે આપણા વિષયમાં આગળ વધીશું.

સદગુરુ પદની પ્રાપ્તી

“મથુરા ભાવે દારીકા, ભાવે જા જગન્નાથ,
સત-સંગત, હરી-ભક્તિ ખીન કષ્ટુ ન આવે હાથ.”

ચાહે મથુરા જાવો, ચાહે દારીકા જાવો, યા ચાહે શ્રી જગન્નાથજીનાં દર્શને જાવો, યાને દુનિયાભરનાં પવિત્ર સ્થળોની તિર્થ-જાત્રાએ જાંદગીભરની રખડપટ્ટી કરો, મગર એક સત્પુરુષની

સંગત, કિંવા હરી-ભક્તિ વગર તમારા હાથમાં કંઈ આવવાનું નથી. એટલુંજ નહીં પણ સુકી શાયર હાફે ગાયું છે તેમ —

ગર દર સરત હવાએ વેસાલ અસ્ત હાફેઝા !

બાયદ કે ખાકે દરએ હે એહલે-બસર શવી.

ઇશ્વર સાથ એકતાન થવાની અગર તું અભિલાષા ધરાવતો હોય તો, આ હાફેઝા ! તારે એક સાચા સંત યા સદગુરૂનાં ધરના દરવાજાની મિટ્ટી બનવું જોઈએ ! કારણ તે મહાગુરૂનાં દર્શન આવતા સંકટો, હઝારોનાં જોડા હેઠળ કચડાઈ, ધસાઈ, કસાયા બાદ તેની દરબારના ઉંબર જાળંગવાની કંઈ નજીવી લીયાકત બરપા થાય છે ! જ્ઞાન અને અનુભવની વાત તો બાબુએજ રહી !

આપણે જોઈ ગયા કે આ ઇશ્વર-જ્ઞાન અને અનુભવ દરમ્યાન મેરવાનને કેવી કેવી કષ્ટિ વેઠવી પડી છે. આ તો તે કસોટી દરમ્યાન એએએ સેહેલેલાં અસંખ્ય સંકટોનો માત્ર એક બહુજ ઝાંખો ખ્યાલ છે. તે જાતી અનુભવ વગર તો કલ્પિ શકાયજ નહીં, અને તે સઘળું પણ કાંઈ નાની મુદત માટે નહીં, બલકે આઠ આઠ વર્ષો સુધી એએએ સોસ્યું હતું !

આવી વર્ષોની સખત કસોટી પુરી થવા બાદ, એમના પુન્ય ગુરૂએ “હઝરત બાબાજાન અને શ્રી ઉપાસની મહારાજ” બંનેએ આ વાતનો ઇશારો પોતાનાં લોકોને કરી દીધો, અને તે સર્વને ત્યારેજ કાંઈ ખ્યાલ આવ્યો કે મેરવાનનાં સંકટો દરમ્યાન અદ્રશ્ય રીતે એમને આધ્યાત્મિક પ્રસાદી આપવાની આ છુપી ક્રિયા લાંબા કાળ સુધી ચાલુ રહી હતી. યાને — સુકી શાયર હાફેઝ કહે છે તેમ — “પરદા પાછળ ગુપ્ત (ઇશ્વરી), ક્રિયાઓ ચાલી રહી છે, વાસતે તું નીરાશ નહીં થા !”

દુનિયવિ વારસો સ્વાર્થિ' અને ન્યાત-જાતનાં ભેદવાળો છે.
ખુદાઇ ઇલ્હમનો વારસો બિલકુલ બિન-સ્વાર્થિ' અને
ન્યાત-જાતનાં ભેદથી નિરાળો છે

અત્રે એક અગત્યની બાબદપર જનસમાજનું લક્ષ ખેંચવું જરૂરી છે. આપણે આગળ જોઇ ગયા કે મેરવાનને આત્મ-જ્ઞાન અને અનુભવનો અમુલ્ય વારસો આપનાર સદગુરુઓ — હઝરત બાબાજાન અને શ્રી ઉપાસની મહારાજ — બંને પરકોમના હતા, યાને કે જાહેર આલમમાં અને દુનિયવી દૃષ્ટિએ એક મહોમેદન અને બીજા હીંદુ તરીકે લેખાતા હતા. ઉપરાંત એમના બીજા ગુરુશ્રી ઉપાસની મહારાજ, જેઓ હીંદુ તરીકે લેખાતા હતા, તેમને આ આત્મ-જ્ઞાનનો અમુલ્ય વારસો મોંપી જનાર પરશ્વજ સદગુરુ શ્રી સાંઇબાબા હતા, જેઓ જાહેરમાં એક મહોમેદન તરીકે જણાયલા હતા. એટલે દુનિયવી દૃષ્ટિએ આ અંતરના વારસા હિસ્સાનો ખેલ કંઈ વિચિત્ર જણાય છે. એક મહોમેદન મહાવલી અને ગુરુ પોતાના એલા અને વારસ તરીકે એક હીંદુ શિષ્યને અને એક હીંદુ મહારાજ તેમજ મહોમેદન મહાવલી પોતાના પ્રેમી અને સાચા શિષ્ય અને વારસ તરીકે એક જરથોસ્તી (ઇરાની) ને સ્વિકારે, એ આપણી સાધારણ નજરે ખચીતજ અભ્યયબી બદકે ગુંચવણુભયુ' જણાય છે! મગર આ હીંદુ, મહોમેદન, જરથોસ્તી, ખ્રીસ્તી, વિગેરે ન્યાત જાતના ભેદથી ભમાયલાં મગજમાં એવો ખ્યાલ ઉત્પન્ન કરનાર ઇનસાન ભુલી જાય છે કે આ કોમ-કોમોના અંતર અને ભુદાઇ, જે જાહેરી નજરે જણાય છે, તે ખાતેની નજરમાં બિલકુલ હસ્તિ ધરાવતાજ નથી. યાને કે આ અનમુળ ઇશ્વર-જ્ઞાન અને અનુભવના વારસાની વાતમાં ન્યાતજાતનો કોઇપણ રીતનો ભેદ છેજ નહીં, કારણ તે આપનાર અને લેનાર બંને આ ભેદભાવથી ભરી દુનિયા અને તેના લોકોની બહુજ સાંકડી સીમામાં સંકોચાયલી

સમજ-શક્તિની પેલેપાર પહોંચી ગયલા હોય છે, જ્યાં કોઈ પણ પ્રકારના ભેદ યા દ્વૈત યાને એ-પણાની હસ્તિ માત્ર નથી, બદકે સર્વ એકસાન અને એકજ સ્વરૂપ છે. જ્યાં સુધી આવી ઐક્યતાના જ્ઞાન માટે લાયકાત પ્રાપ્ત થતી નથી ત્યાં સુધી તે જ્ઞાન યા અનુભવ સંપાદન થતાંજ નથી અને તેથીજ આવા અવતારો અને મહા-જ્ઞાની સદ્ગુરુઓ અમુક ધર્મમાં માનનારાં માન્યાપને ત્યાં જન્મ લે છે, છતાં તેઓ સઘળા ધર્મોમાં માનનારા છે. કારણ ધર્મ-કર્મનું ખરું રહસ્ય તેઓજ સમજ્યા છે અને તે સમજીનેજ તેઓએ આવી મહાન પદવિ પ્રાપ્ત કરી છે. ધર્મનાં જુદાં જુદાં નામો અને જાતી ભેદો તેઓના શીખવેલા નથી, પરંતુ તેમના નામ પરથી તેમને માનનારા દુનિયવિ લોકોએજ તે જાતી અને ધર્મ-ભેદ ઉત્પન્ન કર્યા છે, અને એજ ઝઘડામાં તેઓ ચાલુ અટવાયા કરે છે. ઇશ્વર યા આત્મજ્ઞાન તો તેઓને માટે બહુ દુરની વાત છે !

પ્રકરણ છઠું

ચેહરબાબાની પહેલવહેલી ભાવિક મંડળી અને તેમની
આધ્યાત્મિક તરબીયતની શરૂઆત

પૂનામાંની પહેલી “ઝોંપડી”

સાકોરીથી મેરવાન પોતાની હાલત પૂછી થવા બાદ, ગુરૂ આસાનુસાર પોતાને વતન પૂને ગયા. અહીં આવી ગણેશખીંડ રોડ પર પોલીસ ક્વાર્ટર્સ પાછળની એકાંત જગા પસંદ કરી, એક નાની ઝૂંપડી તૈયાર કરાવી તેમાં પોતાની પ્રથમ ખાનગી બેઠક કરી, જ્યાં ઇ. સ. ૧૯૨૨ ના સાલની શરૂઆતમાં એમની પહેલી ભક્ત-મંડળી ભેગી થઇ. અહિં દરરોજ સાંજે સઘળા નોકરી ધંધાથી પરવાર્યા બાદ ભેગા મળતા, આધ્યાત્મ-માર્ગની વાતો ઉપરાંત ધંધર લીલા, પ્રેમ અને ભક્તિભાવના ગાયન-ભજન ગવાતાં, જેમાં “મેરવાન શેઠ” પણ ભાગ લેતા. હિંદુ-મુસ્લીમ બાઇચો એમને પહેલાં “મેરવાન શેઠ” ના નામે બોલાવતા. મેરવાન જેમ ગઝલો ગાવામાં તેમ મૃદંગ (drum) બજાવવામાં પણ કુશળ હતો અને એમના મધુર હલકે ગવાતાં ભક્તિ-ભાવભર્યાં ગાયનો અને ગઝલો તેમજ તાલ-સુરમાં બંધ બેસતા ઠેકાઓ સાથે બજાવાતા મૃદંગ વીગેરેની અનુપમ મોજને આજે પણ સઘળી મંડળી આનંદથી યાદ કરે છે !

દિવસમાં પણ મોટે ભાગે એઓ “ઝોંપડી” ના એકાંતમાં જ રહેતા. રાત્રે તો અંગત મંડળી માહેલા ફક્ત એકજ જણ B. ને પોતાની સાથે ઝુપડીમાં આગળ રહેવાની પરવાનગી હતી, અને રાત્રે નવથી સહવારના ચાર વાગતા સુધી બીજા કોઇને પણ ઝુપડી તરફ નહિ આવવાની સખત તાકીદ હતી.

“ગુરુ-આજ્ઞા” નું મહત્વ — એક ઉપદેશ

સદગુરુઓ જેમ જાહેર રીતે આ સ્થુળ જગતમાં સ્થુળ દેહ મારફત કામગીરી કરે છે, તેમ સૂક્ષ્મ જગતમાં પણ પોતાનું કામ કર્યા જાય છે, જે આપણી ખાકી નજરે દીસતું નથી, તેમ સંકોચિત બુદ્ધિથી સમજાતું એ નથી. આ કામગીરી દરમ્યાન સૂક્ષ્મ ભુવનના આત્માઓ એમની અતરાક્ષમાં આવ-જા કરે છે અને જેવી ઇતેઝારી ને તલબ ખાકી ભુવનના ઇનસાનો એવા સદગુરુની સેવા માટે ધરાવે છે, તેવીજ ઇતેઝારી ને તલબ સૂક્ષ્મ ભૂવનના આત્માઓ પણ એ સદગુરુઓની સેવા માટે ધરાવે છે. તેઓની સેવા કરવાની રીત નિરાળીજ રહે છે. તેવા કોઇનો દેખાવ અણુચીતો મનુષ્યની નજરે પડતાં તે એ-ધડી દધાઇ પણ જાય; બલકે કોઇવાર મગજ પર ધક્કો લાગવે એકામ પણ થઇ જાય. એ કારણે તેમજ ખીજ ઘણા ગુણ સખ્યોસર, સદગુરુ પોતાની આસપાસના સેવાભાવી મંડળને અમુક આજ્ઞા ફરમાવે છે, જે દુનિયવી નજરે વિચિત્ર લાગે છે ને જાણાસા ઉસ્કરે છે. જેઓ એ જાણાસાને ખાતર ગુરુ-આજ્ઞાને અનાદર કરી તેમની આંતરીક કામગીરીમાં દખલ દે છે, તેઓ છકકડ ખાય એ કેવળ સ્વભાવિક છે.

અચરતીભર્યા અનુભવો!

‘ઝોંપડી’ ના વસવાટની મુદત દરમ્યાન એમની સાથે રહેનારી મંડળીને તેમજ આસપાસના ખીજઓને ઘણા અચંખો પમાડે એવા અનુભવો થયા હતા. એ સઘળાનું સવિસ્તર ખ્યાન કરતાં તો પોથા ભરાય! તે ભવિષમાં અનુકુળ પ્રસંગે પ્રગટ થશે, તેટલાં એ અનુભવો માહેલા થોડાક અત્રે ટુંકમાં વર્ણવીશું.

મેરવાનને આ અલૌકિક ઇશ્વરી અનુભવ થવાની વાતે શરૂઆતમાં તો એમના થોડા મિત્રો સિવાય કોઇના ધ્યાનમાંજ નહિ આવે, એ સ્વાભાવિક છે. તેમાં એમની સાથે શીખનારો, ફરનારો,

અને એમને બચપણથી આળખનારા જાતભાઈ ધરાનીઓનો મોટા ભાગ તો આ સઘળી વિલક્ષણ વાતોને વિચિત્ર બહેમી ધખારા ચા ચેલાં—એડાંની ઉપમા આપી ઠઠા મશ્કરી પણ કરતા !

૧. એકવાર એઓ માહેલા થોડાકની એક ટોળકી એમને સવાલો પૂછી, ગભરાવીને એમનું 'ચોકળ બહાર પાડવા ને લાગ ફાવે તો આવા ખોટા ઢોંગ-ધતુરા અને દેખાવો કરવા માટે એમને ઠોકી પણ નાખવાના ધરાદાથી એમની ઝુંપડી પર આવ્યા. પણ એમની હાજરીમાં ખડા રહ્યા બરાબર તેઓ માહેલા કોઈની પણ જ્યાં ઉપડીજ નહિ. સર્વ દિગ્મુઢ અને મુગામંતર બની ગયા ! એટલુંજ નહિ પણ કશું સમજ્યા વગર આવી કમઅકલી દોડધામ અને નાદાન્યત માટે મેરવાને તેમને “નામદ” ની ઉપમા આપી તોયે કશું બોલ્યા વિના શરમના માર્યા નીચું જોઈ રહ્યા ! છેવટે એમને પગે પડી, માફી માગી વિદાય થયા.

+ + + +

૨. રાત્રે નવથી તે સહવારના ચાર વાગતા સુધી કોઈને પણ ઝુંપડી તરફ નહિ આવવાની એમની સખત મનાઈ છતાં, મેરવાનના એક સગા J. ત્યાં શું બને છે તે જોવાની જીજ્ઞાસાથી એક રાત્રે એકલા આવ્યા. આ ઝુંપડી પર J. રોજ મેરવાનને મળવા જતા, એટલે તે ક્યાં આવી તે તેમના પગે આવી રહેલી. પરંતુ જે રાત્રે એઓ મેરવાનની આરાનો અનાદર કરી ત્યાં આવ્યા ત્યારે કલાકો ભર એ અતરાકમાં ચોતરફ ફર્યા કીધા, પણ તે ઝુંપડી જાણે ધરતીમાં ગર્ક થઈ ગઈ હોય એમ નજરે પડીજ નહિ ! આયદે ઠોકી, કંટાળી લાચાર થઈ તેવણુ ધર તરફ પાછા ફર્યા. હવેજ તેમને જ્ઞાન થયું કે મેરવાનની આરા ન માનવાનો આ ફેજ હતો ! બીજે દિવસે સહવારના પુલ-ફળ લઈ તેઓ મેરવાનને મળવા ગયા, પોતાની ભૂલ કબુલ કરી માફી ચાહી. મેરવાને એમને માફી તો બક્ષી અને નારાજ નહિ પણ દલગીર થયા, એટલાજ

કારણે કે આમ કાંઈક અજ્ઞાનપણે પણ આજ્ઞા તોડવાથી ને એમના ચુપ્ત કામમાં ખલલ થવાથી સામાને સોસણું પડે છે; અને એ વાત સ્પષ્ટ સમજવી પણ દીધી. આ બનાવ બાદ બેજ દિવસમાં J. ને ઘર એક માઠો બનાવ બન્યો !

+ + + +

૩. દર રાત્રે મેરવાન સાથે રહેનારી મંડળીના એક ભકત B. ની બદલીએ એક રાત્રે એક હિંદુ ભાવિક A. ને રહેવું પડ્યું. તે એક તાલીમબાજ પહેલવાન અને ઠરબાપેઠની મશહુર પહેલવાનોની ટોળીનો વડો હતો. તેની ફરજ બાબાની ઝુંપડી બહાર જગત ખેસ્ટી રહીને કોઇ ત્યાં નજદીકમાં ન આવે તેની તકેદારી રાખવાની હતી. રાત્રે એક વાગે બાબાએ અંદરથીજ તેને અવાજ આપી પુછ્યું, “કેમ, બરાબર જાગે છે કે ?” “હા” નો જવાબ મળતાં, મેરવાને તેને ચેતવ્યો, “ગમે એ થાય પણ બીહતો ના !”

થોડીજ વારમાં, રાતના ઘોર અંધકારમાં, A. ની નજરે એ જખરદસ્ત આકારો દુરથી આવતા દેખાયા. જેમ જેમ નજદીક આવતા ગયા તેમ તેમ તે લાંબા થતા ગયા ને સેવટે એટલા ઉંચા થઇ ગયા કે આસમાનસે લાગી રહ્યા ! ગમે એવો પીલતન પહેલવાન હોવા છતાં તે આ દેખાવ જોઇ ડહાંધો તો ગયો ને ઘણી મુશ્કેલીએ મુખથી એટલુંજ બોલી શક્યો, “કોણુ હય ?” તુરતજ અંદરથી મેરવાનનો અવાજ આવ્યો “કેમ શું છે ?” તેજ ઘડી તે આકારો ગુમ થઇ ગયા ને તેમની જગે “મેરવાન શેઠ” નજરે પડ્યા. એઓશ્રાની આટલી નજદીક હાજરી ને હિંમત છતાં કહે છે કે A. ને આ દેખાવથી એટલી ધાસ્તી ખેસી ગઇ કે તે જાંદગી ભર આ અનુભવ ભૂલ્યો નહિ !

+ + + +

૪ — એ મુદત દરમ્યાન “મેરવાન શેઠ” દર ગુરવારે સાંજે કર્સ્તપાપેઠમાં પધારતા, જ્યાંના ભાવિકોને એમના દર્શનનો લાભ મળતો. વળી દર રવિવારે મંડળીને લાઇ ફરવા જતા, તેમને હસાવી ખેલાવી ઉપદેશ આપતા. એક રવિવારે, આમ ફરતાં ફરતાં એક જગે એકા હતા તે વેળા, સર્વની અજાણી વચ્ચે, પોતાની સાથની મંડળીના એક ભાવિકની બાઇસીકલ તોડી ટુકડા કરી તે સઘળું નજદીકના કુવામાં નાખી આવવાની આજ્ઞા આપી ! આવો વિચિત્ર હુકમ ફરમાવી શા વારતે આમ “રંગમાં ભંગ” એકાએક કર્યો એ કોઇ સમજી શક્યું નહિ, ને એએએ પણ તે બદલ કશો ખુલાસો કર્યો નહિ ! સઘળા ત્યાંથી નીકળી જ્યારે ઝુંપડી પર પાછા ફર્યા ત્યારે માલમ પડ્યું કે મેરવાન સાથ રાત્રે રહેનાર મંડળીનો મેમ્બર B., કુવામાં સાઇકલ તોડી ફેંકી દીધી તેજ વખતે અકસ્માતિક ઝુંપડી નજદીકના કુવામાં પડી ગયો હતો અને કોઇ ચમત્કારિક રીતેજ ડુબતો બચી ગયો હતો ! “મેરવાન શેઠ” ને એ વિષે પુછવામાં આવતાં સહેજ હસીને સમજણ આપી કે—“B. ને કુવામાં ડુબાડવાને બદલે મેં સાઇકલને ડુબાડી ! એ તો સ્થૂળ સાધનોની અદલાબદલીનું એક સાદું હતું ! — ”

પ્રકરણ સાતમું

એક કદમ આગળ !

“મેરવાન” પરથી “મેહુર-બાબા !”

પોતાના મિત્ર-મંડળ તેમજ ઓળખાણનાઓમાં માનીતાં નામે ઓળખાતા “મેરવાન” માટે બધે ગુરૂઓ તરફથી અપાયેલાં ઇશ્વર જ્ઞાન અને અનુભવનો ઇશારો મળતાં, તેમજ એઓની પોતાની ઉંચ દૈવિક હાલત અને શક્તિના દાખલાઓ નજરે જોવા અને અનુભવવા બાદ, એમની પ્રથમ મંડળીના ભકતો હવે એમને મહોબત સાથે માનની નજરથી જોવા લાગ્યા. “મેરવાન” તું લાડકું મગર તોછકું નામ બદલી એમને “મેહુરબાબા” ના મોભા ભર્યા એલકાબથી ઓળખવા લાગ્યા. એમના એક મુસ્લીમ મુરીદને ઘરના કોઇ શુભ પ્રસંગે ખાસ આમંત્રણથી એઓ નાસીક પધાર્યા ત્યારે પહેલવહેલીવાર એમને “બાબા” ના લાડકાં નામથી ઓળખવામાં આવ્યા હતા. જાહેરની જાણ અર્થે જો કે “મેહુરબાબા” નામ રાખવામાં આવ્યું હતું, અને તે આજ તુલીક ચાલુજ છે, પરંતુ એમની અંગત ભકતમંડળી તો એમને ફક્ત “બાબા” નાજ પ્રિય નામે પ્રથમથી પીછાણતી ને પુકારતી આવી છે, અને આજે પણ એમના પૂર્વ-પશ્ચિમના શિષ્યો એજ નામથી ઓળખે છે. આપણે પણ હવે પછી એમને એ “બાબા” નામેજ ઓળખીશું.

પ્રથમ પાયદળ પ્રવાસ

પૂનાથી મુંબઇ

એજ સાક્ષના મે મહિનામાં, બાબાએ ૪૫ માણસોની ટોળકી સાથ પૂનાથી મુંબઇ પગ રસ્તે પ્રવાસ કર્યો. આ ૪૫ ની મંડળીમાં ૧૨ મુસ્લીમ, ૧૧ પારસી-ઇરાનીઓ, અને બાકીના ૨૨ હિંદુઓ હતા. એટલે પ્રથમથીજ એમનું ભકત-મંડળ પચરંગીજ (cosmopolitan) હતું.

“મંઝીલે — મીમ”

મુંબઈ આવ્યા બાદ દાદર ખાતે એક મકાન વરસ દિવસને માટે ભાડે રાખવામાં આવ્યું, જેને બાબાએ “મંઝીલે મીમ” એટલે “મુરશદતું મકાન” એવું મુબારક નામ આપ્યું. બાબાની ભક્ત મંડળીની આધ્યાત્મિક કેળવણી અને તરબીયતનો પ્રથમ પાયો આ “મંઝીલે મીમ” માં રચાયેલો કઠી શકાય. અહીંના રહેવાસ દરમ્યાનનું મંડળીનું જીવન બહુજ કડક મગર મોતેબર નિયમો ઉપર રચાયેલું હતું, જે માટે નીચલા મુખ્ય હતા : —

૧. સત્યતા—ગમે એવા જીવ જાય એવા જોખમભર્યા સંજોગોમાં પણ સત્યજ યોગ્યું.
૨. અશોષ યાને પવિત્રતા — તનની સ્વચ્છતા સાથે મનને પણ શુદ્ધ (pure) રાખવું. ધુરા વિચારોને મનમાં આવવા પણ ન દેવા.
૩. પરસ્ત્રી ગમનથી પરહેઝ — બદફેલીથી હરદમ બચેલાજ રહેવાનો સર્વથી વધુ કડક નિયમ — અવલથી તે આજની ધરી સુધી — માત્ર ભક્તમંડળી માટેજ નહિ પણ કોઇપણ ભાવિક યા અભિલાષીને એમની પ્રથમ પુછપરછ અને આરા આજ રહેતી અને એજ આરા બહુજ બારીકીથી અમલમાં મેલવાની સર્વને સખતમાં સખત તાકીદ હતી, અને આજે પણ છે.
૪. ખુદી મીરાવો — દેહાભિમાન તજવું જો કે સર્વથી મુશ્કેલ છે તોયે આધ્યાત્મિક માર્ગની તરબીયત માટે ધણુંજ જરૂરી છે, એજ એમનું મુખ્ય શિક્ષણ — અને એજ Elimination of the Ego — યાને સર્વની ખુદી તોડવાનું — એઆનું પોતાનું પણ મુખ્ય કર્તવ્ય યાને મીશન (mission) પણ છે.

૫. કોઇએ કોઇની લાગણી દુખવવી નહિ — સધળા ધર્મે એકજ ખુદાને મળવાના માર્ગ છે, એટલે ધર્મની બાબદમાં તેમજ જીવન બેધારમાં કોઇ પણ રીતે કોઇએ કોઇની લાગણી દુખવવી નહિ.

૬. બંદગી — દરેક સભાસદે પોતપોતાના ધર્મને લગતી બંદગી રાજ કરવી.

એ ઉપરાંત જીવન-બેધારમાં જરૂરના બીજા ઉમદા નિયમો પણ દરેકને પાળવાના હતા, અને બાબા તે પ્રત્યેક નિયમની ઉપર ટપકેતીજ નહિ પણ બારીક અને ઉંઠી સમજણ આપતા રહેતા. એ માટે જાણવાનું મુખ્ય નીચલા હતા: —

૧. બાબાનાં હુકમ સિવાય કોઇએ મંઝીલનું મકાન છોડીને જવું નહિ.
૨. બાબાનાં હુકમ સિવાય કોઇએ પોતાના સગાં-વહાલાં યા ઝોળખાણુનાંએ મળવું નહિ.
૩. રોજીંદી ફરજ પુરી થયા બાદ બહાર જતી વેળા કોઇએ ગજવામાં પૈસાની થેલી (પૉકેટ) રાખવી નહિ.
૪. બાબાએ સોંપેલાં કામે પણ બહાર જવું પડે તો સાથે ફક્ત ત્રામમાં આવ-જવ માટે જરૂરી બે આનાથી વધુ પૈસા રાખવા નહિ.
૫. કોઇએ એક બીજા સાથે ખાવા-પીવાની ચીજો કે કપડાં કાંઈ પણ અદલ-બદલ કરવું યા આપવું-લેવું નહિ.
૬. દરેક જણે રોજ એકવાર જરૂર પોતાની ઝોરડીની ઝાડુ પોતાને હાથે કાઢી તેને સાફ કરવી.
૭. કોઇ પણ આદમી સાથનો સંબંધ તોડી નાખવા બાબાની આજ્ઞા થયે તે તુરત તોડી નાખવો.

રોજીદો કાર્યક્રમ — રાત્રે નવ વાગે સુષ સવારે ચાર વાગતામાં ઉઠવું; ૪ થી ૫ સ્નાન — દરેકે ઠંડા પાણીએ જ નાહવું; એક કલાક બંદગી બાદ નારતો લઈ દરેક જણે તેમી આપેલી ફરજે કામકાજે લાગી જવું.

“સેવા અર્થે ઉઘોગ!”

“સેવાના કાર્ય અર્થે નિત્ય ઉઘોગ” — એજ બાબાનો મુદ્રાવેષ પ્રથમથી હતો — આજે પણ છે. જન સેવા અર્થે પોતાનું જીવન અર્પણ કરી બાબા પોતે પોતાને “જનતાના સર્વથી મોટા સેવક” તરીકે લેખે છે. તે અર્થે દીન રાત અથાગ શ્રમ પ્રથમથીજ લેતા આવ્યા છે. એટલુંજ નહિ પણ પોતાના અનુયાયીઓને સેવા માર્ગેજ આગળ ધપાવવા દરેકને હરદમ કાંઈ નહિ ને કાંઈ કામમાં પહેલેથીજ ગુંતાવી રાખતા આવ્યા છે. એટલે એમના હાથ હેઠળ તરખીયત લેતો કોઈ પણ શિષ્ય સેવા અર્થેના કોઈ પણ ઉઘોગ સિવાય ધડીભર પણ કાંઈ કામ વગર રહી શકતો નહિ. એ માટે એઓ જે કાંઈ ફરજ પ્રત્યેક શિષ્યને ફરમાવતા તે મોટે ભાગે તેની અકલ-આવડત અને પ્રકૃતિને બરતીજ રહેતી. છતાં કોઈ વાર નવાઈ જેવી ફરજે પણ ફરમાવવામાં આવતી.

આંધળા-લુહા લાચાર ભિક્ષુકોની સેવા

મંજીલના વસવાટ દરમ્યાનખીજ રોજીદી ફરજે ઉપરાંત કોઈ કોઈ દિવસ મંડળી માંહેલા થોડાકને મુંબઈ શહેર માંહેથી આંધળા-પાંગળા અને લાચાર-ખેચાર ભિક્ષુકોને શોધી બેગા કરી, તેમને દાદર પરના મંજીલના મકાનમાં પકડી લાવવાની હતી. એ ફરજ બળવતાં અનેક મુશ્કેલીઓનો સામનો કરવો પડતો. કારણ કોઈને અન્ન-વસ્ત્ર કે ધનનું દાન કરી છોડી દેવું એ તો સાધારણ નિયમ છે. પરંતુ ભોજન, વસ્ત્ર અને પૈસાના દાનની ગમે એવી લાલચ આપવા છતાં દુર વેર આવવા માટે કોઈજ તૈયાર ન થાય. તેમાં જ્યારે તેઓને

પોતાનાજ પૈસે ત્રામમાં મુસાફરી કરવાનું કહેવામાં આવે ત્યારે તો કોઈ આવતો હોય તે પણ ના પાડે. મંડળીને તો પોતાના ત્રામ બાડાં પૂરતા એ આનાજ સાથે રાખવાની આગ્રા હતી, એટલે આમ કહેવાની ફરજ પડતી. એ જોઈશું નવાઈ જેવું અને હસવા સરીખું તેટલુંજ અશક્ય કહેવાય ! પરંતુ ફરમાવેલી ફરજ બળવતાં આવા તદ્દન અસાધારણ અને વિચીત્ર સંજોગોના અનુભવો તો પ્રથમથી તે આજની ધડી સુધી એમની ભકત મંડળીને કાંઈ અસંખ્ય મળ્યા છે, જે સર્વની નવાઈ જેવી હકિકત સમજીને કોઈને પણ અચરતીજ બરપા થાય ! આ તો વાંચકને તેનો કાંઈ ખ્યાલ આપવા તે માટેલો એક દાખલો ટુંકમાં રજુ કર્યો છે.

આ સઘળા આંધળા-અપંગોને મંઝીલમાં લાવ્યા બાદ તેઓ માહેલા કોઈને બાબા પોતાને હાથે નહવરાવતા, ને અન્ન-વસ્ત્ર ઉપરાંત કોઈકોઈને રોકડ પૈસા પણ આપી વિદાય કરતા. કોઈકવાર તહેવારો ઉપર આવા ૧૦૦-૨૦૦ “દરિદ્ર-નારાયણો”નો જમાવ થતો, જેઓ સર્વને ભોજન પોતે રહી જમાડતા, ને મંડળીની તેમજ તે ફકીરોની અત્યંત અબળબી વચ્ચે સર્વને પુલોના હાર પણ પહેરાવી વિદાય કરતા !

વચ્ચે વચ્ચે બાબા મંડળી માહેલા કોઈકોઈને ઉપાસ પર રાખતા, તો જો કે તેમના રોજાંદા કામકાજને તો હંમેશ મુજબ કરવાંજ પડતાં હતાં. બલકે ઘણુંખરું આવા ઉપાસને દહાડેજ ભિક્ષુકોને શોધી લાવી ભેગા કરવાની અતી જંગળભરી ને થાકવી નાખનારી ફરજ સોંપતા. એકવાર આખી મંડળીને ઉપાસ પર રાખી તેઓ કને ૪૦૦ ભિક્ષુકો માટે ભોજન તૈયાર કરાવી હંમેશ મુજબ નહવરાવી, ખવરાવી, કપડાં પહેરાવી વિદાય કર્યા હતા !

“શું વિચાર કરી રહ્યા છો ?”

કોઈને પણ કાંઈ વિચારમાં બેઠેલો જોતા કે તુરત બાબા સવાલ કરતા, “શું વિચાર કરી રહ્યા છો ?” અને તે વેળા સઘળી

મંડળી સામે મનમા આવી રહેલા ભલા-ખુરા વિચારો જાહેર કરી દેવાની ફરજ પડતી ! બાપ્પા સર્વ-જ્ઞાની છે અને એમનાથી કંઈજ છુપ્યું નથી એ ખાત્રી તો સર્વને થઈજ ગયલી, જેથી કાંઈખી છુપું તો રાખી શકાયજ નહિ. એટલે ગમે એવા ખરાબ વિચાર પણ કહીજ દેવા પડે ! આની એક અસર એ થતી કે કોઈખી ફાલતુ બેસી વિચાર કરેજ નહિ અને ખુરા વિચારો મનમાં આવવા દેજ નહિ. કોઈકોઈવાર કોઈના મનમાં ઘોળાતા કોઈક વિચિત્ર ખ્યાલો આમ બહાર પડતાં ઘણી ગમત આવતી.

વળી રાત્રે જે સ્વપ્ન પડે તે પણ ખીજે દીને સહવારે સઘળાની સામે જાહેર કરવાની આજ્ઞા હતી, એટલે તે એક નવોજ ધડક ધુન્નરો થઈ પડતો ! હાંસિલે મતલબ, મનમાહે ખુરા વિચારોને પેવસ થવાની તકજ ન આપવી—એજ કડક તરબિયત સર્વને મળતી હતી.

“કડવી કસોટી પણ મીઠા પ્રેમ-લાવ !”

“મંઝીલ”ના વસવાટ દરમ્યાન આમ લગાર કડવી કસોટી અને કડક નિયમો પાળી રહેવાનું હોવા છતાં, એ સર્વ વચ્ચે બાપ્પાની સર્વ તરફની પ્રેમ ભરી માયા-મમતા, એમના તરફથી મળતા વિલક્ષણ અનુભવો તેમજ એઆ શ્રીએ મંડળીના જીવનમાં જાગૃત કરેલી પ્રેમ-જ્યોત અને ઇશ્વરી અનુભવ અર્થેની જોશવર તલબ અને ધગશ ચાલુ જોશભરે રહેવાના કારણે, સઘળા જાણે કોઈ નવીનજ દુન્યામાં વસી જીવન ગુમરી રહ્યા હોય એ મીસાલ અતિથે ઉત્સાહ અને ઉમંગથી આ સઘળી કડક આજ્ઞા પણ બગ્ન લાવતા. સર્વેમાં ચેતન, ઉલટ, ઉમંગ હરદમ સતેજ રાખવા કાળે બાપ્પા ચાલુ ચાનકરૂપી વાતો કરી નસિહતભર્યા ઉપદેશો આપતા, અને તે માંહે રમુજનું તત્વ એટલી અસરકારક રીતે ચમકાવતા કે ગમે એવી થાક યા ત્રાસથી કંટાળી બેચેન થયલા જીવને પણ અજબ રાહત મળતી અને સર્વના આત્માને નવુંજ ચેતન મળતું !

આદર્શ ચારિત્ર ઘડવા માટેની અથાગ કાળજી !

ઉપલી સઘળી વિગતો ઉપરથી સમજી શકાશે કે મેહરબાબાના જીંદગી જીવવાના નાદર નિયમો, અને શિષ્યોને કેળવી તૈયાર કરવાની તરબીયતની પદ્ધતિ કેટલી શ્રેષ્ઠ છે ! તેઓ પોતે જોવા પાકે અને નિર્મળ ચારીત્રના હરદમ રહ્યા છે, તેવાંજ શુદ્ધ અને ઉમદા ચારિત્રના પોતાના હાથ હેઠળના સર્વે શિષ્યોને પણ બનાવવા આતુર અને ખાતીલા રહે છે. આ ઉપરાંત બીજા અનેક નીતિ-રીતીના નાદર નિયમો એમના એલાઓના મન પર મજબુત ઠેસવવાની એમની રીત પણ અતી ઉત્તમ હતી. વળી પ્રત્યેક નિયમ માટે ઉપર ઉપરના ઉપદેશજ નહિ, પણ તે સઘળા પોતે જાતે અમલમાં મેલી બીજાઓને તેનું અનુકરણ કરવાની ગોચા ફરજ પાડતા !

અણહુદ પ્રેમ એમનું સર્વથી અદભુત આકર્ષણ !

પરંતુ, એ સઘળા નિયમો સખતાઈથી અમલમાં મેલવાની દરેકને આજ્ઞા આપવા છતાં, અંતરથી એઓ બહુજ પ્રેમી છે, અને પ્રત્યેક સભાસદ પ્રત્યે એમનો અત્યંત પ્રેમ છે. એમનું આ શુદ્ધ, હૈંવિ અદભુત આકર્ષણ અવ્વલથી તે આજ તલકે એમના હજારો ભાવિકોને એમના તરફ લોહ્યુંબક મીસાલ ખેંચી રાખે છે. જેની સામે એક ઘડીભર ટકી ન શકાય એવું તે બળવાન છે. ગમે એવા વિરોધભાવથી એમનો સામનો કરવા આવેલાને પણ એક પણ વારમાં એ આકર્ષણ આજેઝ કરી દે છે. રાક્ષસી ભેળના બાહોશ આસામીઓ એની અસર તળે “ખે-હોશ” બની ગયા છે. મનની ગમે એવી મકકમતા આ પ્રેમ-આકર્ષણથી મોમ મીસાલ પીગળી જાય છે. મહોબત કે પ્રેમની વાતોને હસી કાઢનારાઓ પણ આ પ્રેમ-મય મુર્તિ સાથે ઘડીભરની હાજરી કે મુલાકાતમાં આજેઝ થઈ સાચા પ્રેમી બન્યા છે.

આ અદ્ભુત આકર્ષણની બળવાન અસર તળે ન્યાતન્તના સંધળા ભેદો આપોઆપ નષ્ટ થઇ ગયા છે. પૂર્વના તેમજ પશ્ચિમના સેંકડો ભાવિકો એમની માહેથી સ્પુર્તા દૈવ પ્રેમની અસર તળે એમના “પરસ્તાર” બન્યા છે. હિંદુ, મુસ્લીમ, ખ્રિસ્તી કોમના હઝારો એમના એ પ્રેમ-આકર્ષણનો અનુભવ મેળવી ચુક્યા છે, એટલુંજ નહિ પણ સ્ત્રી પુરુષના જાતિ-ભેદભાવ પણ ભુલાઇ જાય છે. નિર્ગુણ, નિરંજન, નિરાકાર, ખુદા પર્માત્માનું પરમ-સ્વરૂપ હોઇ એઓ વિશુદ્ધ (Purest of the Pure) છે. સ્ત્રી પુરુષનો જાતિ-ભેદ (sex difference) એમના માટે હસ્તિ ધરાવતો નથી, જેથી એઓ નજદીક આવતાં સ્ત્રી પુરુષોને પણ કરોળ ભેદભાવ રહેતો નથી. એમના એકજ સ્પર્શ (touch) થી અલૈકિક પ્રેમનો અદ્ભુત અનુભવ મેળવી ચુકેલા પ્રેમીઓ પૂર્વ-પશ્ચિમમાં સંધળે હઝારોની સંખ્યામાં હોયાત છે, જેઓ આ બીનાની ગવાહિ પુરે છે. તેઓના હઝારો હસ્ત-પત્રો અને તે માહે વળુંવેલા આપોઆપ ઉદભવતા ઉદગારો કોઇ અલૈકિક અને દૈવ અનુભવનું જ ભાન કરાવે છે. તે માહેલા થોડાક આ પુસ્તકમાં ખાસ રજુ કર્યા છે, જે ઉપરથી વાંચકને એમના આ અદ્ભુત આકર્ષણનો કાંઇ ખયાલ આવી શકે.

લગી હય ઉસ જાદુયે ચશમકી નઝર હમારી આંખોમે,
સમા રહી હય વોહી સુરત—બસ હમારી આંખોમે !

મેહેરબાબા સાહેબના બાબમાં અંગત અનુભવથી કહીયે તો એમના પવિત્ર દિદારન દર્શન થતાંજ કોઇપણ ઇનસાન કુદરતી રીતે તેમના તરફ ખેંચાય છેજ ! દુનિયવી લોભ યા માયાવિ વસ્તુની ઇચ્છાથી એમની નજદીક આવેલો ઇનસાન ચોતાની આશા ક્ષણભૂત થાય યા ન થાય તોયે એમના દર્શન માત્રથી તે ખોરિહમંદ દિદારની પ્રેમભરી મુર્તિનો છાપ ચોતાના જીગરમાં લઇનેજ જાય છે અને હંમેશ મિત્રભાવથી વિદાય થાય છે ! એજ

આ ખીન-સ્વાર્થિ, પરમ-પરમાર્થિ, ગરીબ લાચાર બેચારોના સામ્યો હિતાર્થિ, પરમ-પુણ્ય સદ્ગુરુની અજબ લીલા છે. એમનાજ જોડેલાં એક ઉરદુ ગાયનની નીચલી લીટીઓ એમના પોતાનાજ બાબમાં એટલી તો બંધ-બેસ્તી થઇ પડે છે કે તે અત્રે ટપકાવી લેવાની લાલચ થોભાવી શકતો નથી —

સનમકી સુરત હય જબસે દેખા,
 વો નકશા અખતક સમા હય દીલમે!
 જુદા ધને કી જગરકે દુકડે
 વો દાગ અખતક રહા હય દીલમે!

યાને કે — જ્યારથી મેં મારી મીડી માશુક — ગુરૂની મોહક સુરત જોઇ છે, ત્યારથી તેનું પ્રતિબીંબ યાને જાપ મારા દીલમાં એવો છવાઇ ગયો છે કે તેની જુદાઇના જખમે જો કે મારા જગરના દુકડા કરી નાખ્યા છે, તો પણ જગરમાં જોશબેર પડેલા તેની સુરતના જાપનો દાગ તો હજી રહીજ ગયો છે.

x x x x

સત્સંગમાં આદર્શ જીવન — “ધમપદ” નું વચન !

આ થોડી વિગતો ઉપરથી બાબાની પ્રથમ મંડળીની શરૂઆતની આધ્યાત્મિક કેળવણી, તરબીયત અને જીવનનો કંઈક ખ્યાલ આવી શકશે.

આજના કળીયુગના જમાનામાં એક અવતારી સત્ગુરૂના હાથ હેઠળ તાલીમ લઇ ભવિષ્યની એમની દુનિયાની આત્મિક ઉદ્ધારની કામગીરીમાં હમશરીફી આપવા માટેની આ તૈયારી ચાલી રહી હતી. તે અર્થે એમના અતિ કડક નિયમો સાથનું વડેવાર પણ આદર્શ જીવન ગુજરવાની જરૂર હતી, અને એ કડક કસોટી માટે તેઓશ્રીના એલાઓ પણ તૈયારજ હતા, કારણ તેમને “સેવટની મંઝીલ” સુધી પુગાડી શકે એટલું સામર્થ્ય આ સદ્ગુરૂમાં હતું — એમ તેઓની પૂરેપૂરી ખાતરી હતી. “ધમપદ” નું વચન છે કે —

“માણસ તરીકે જન્મ લેવો બહુ મુશ્કેલ કામ છે; તેથી વધુ મુશ્કેલ લાંબા આયુષ્ય મેળવવાનું છે; એક પયગમબરના જમાનામાં જન્મ લેવો એથી પણ વધુ મુશ્કેલ, પણ પયગમબરના મુખથી સત્વચ્ચે સાંભળવાં એ તો સર્વથી મુશ્કેલ કામ છે.”

આ મુશ્કેલી એજ ખરી કસોટી છે અને એ કસોટી માહેથી પસાર થવું એજ ખરી ખુશનસીબી છે.

માનવ અવતાર સર્વથી શ્રેષ્ઠ !

પ્રગતિ ક્રમ (Process of Evolution) માહેથી પસાર થવા માટે જીવાત્મા પ્રથમ એક નિર્જીવ રજપરથી પ્રગતિ કરતે કરતે ખનીજ પદાર્થ, ઝાડપાનના તબક્કાઓ વીતાવી, જીવ-જંતુ અને પશુ-પંખીની અસંખ્ય યોનીઓ માહેથી પસાર થઇ, સેવટે મનુષ્ય-દેહ ધારણ કરે છે. આ મનુષ્ય-અવતાર તે જીવાત્માએ ધારણ કરેલા અસંખ્ય રૂપ-રૂપાંતરો અને અંગો બાદ સેવટનું રૂપ યાને અવતાર છે. મનુષ્ય દેહથી પર ખીજું કોઇ અંગ, શરીર યા સાધન નથી. પરમેશ્વર-પ્રાપ્તિ અર્થે જીવાત્માનું સેવટનું સાધન આ મનુષ્ય-દેહજ છે. દેવતાઓ અને આકાશી આત્માઓ, ફરેશ્તા અને સ્વર્ગની હસ્તિઓ એ સર્વને પણ સેવટની મંજીલ એટલે ઇશ્વર-મેળાપ અર્થે મનુષ્ય-દેહ ધારણ કરવોજ પડે છે. એથીજ માનવ અવતારનું મહત્વ ભારે છે. તેથીજ તે એક ખરી ખુશનસીબી છે. લાંબા આવરદા ભોગવવા એ વધુ ખુશનસીબી છે, એટલાજ કાળે કે પર્માત્મા નજીક પહોંચવા માટેના પ્રયાસો અર્થે વધુ તક આપે છે. એક પયગમબર યા અવતારના જમાનામાં જન્મ લેવો એ તેથીબી વધુ ખુશનસીબી છે. પરંતુ એક પુણ્ય પયગમબર યા અવતારના અંગત સમાગમમાં આવી તેમના મુખ-કમળથી સત્વચ્ચે સાંભળવાં એ ખુશનસીબી તો અણમુલ છે. જીવનના અંતિમ ધ્યેય યાને સેવટની મંજીલે પહોંચ્યા બરાબર છે, કારણ તેમના આશિષથી કૃતાર્થ થવેજ જીવનનો ફેરો સફળ કરી શકાય છે.

પ્રકરણ આઠમું

પવિત્ર સ્થળોની મુલાકાત !

અજમેર — ખવાળ શરીફ !!

“મંઝીલ”ની મુદત દરમ્યાન બાબા એકવાર અજમેરના પ્રવાસે ગયા હતા. સાથે મંડળીના સાત જણા હતા. ત્યાં એક બહુ ઉંચા અવસ્થાના મુસ્લીમ મહાત્મા — ખવાળ મોહીનુદ્દીન ચીશ્તી ગરીબન નવાજ — થઇ ગયા છે, જેઓ ૧૨૩૫ ના સાલમાં રેહલત પામ્યા હતા. ખવાળ સાહેબને માનનારાઓમાં લાખો મુસ્લીમો ઉપરાંત હિંદુઓની પણ એક મોટી સંખ્યા એમના પ્રત્યે પુન્યભાવ ધરાવે છે. દર વરસે એમના ચારસ ઠાંકણે આખા દેશમાંથી જુદી જુદી કોમના લાખો આદમીઓ એમની મઝાર પર સેઝદો કરવા અજમેર શરીફ આવે છે. બાબાની આત્મી સર્વ મંડળી આ મુસ્લીમ મહાત્માની મઝારે-પાક પર નમન કરી આવ્યા.

પુશ્કરનું પુણ્ય-સ્થાન

ત્યાંથી સઘળા પુશ્કર ગયા, જ્યાં આખા હિંદમાં બ્રહ્માને અર્પણ થયલું એકલું મંદીર પાંધવામાં આવ્યું છે. ત્યાં જઈ હિંદુ રિવાજ મુજબ દર્શન કરી આવવા બાબાએ મંડળીને ફરમાવ્યું.

બાબા “હાજી મલંગ શાહ” ના પહાડપર

તીજે પ્રવાસ મંડળીના થોડા માણસો સહિત કલ્યાણ નજીક આવેલા બાબા હાજી મલંગ શાહના પહાડ ઉપર કરવામાં આવ્યો હતો. સઘળી મંડળી આ મુસ્લીમ સદગુરૂની દરગાહ પર સેઝદો કરી આવી. આ પહાડપર જવાનો ચઢાવ ધણો ઉંચો હતો અને સઘળા ચઢતી વેળા તદન થાકી ગયા હતા, છતાં ત્યાંથી હેઠળ

ઉતરીને પાછા ફરી ૧૪ માઇલ ચાલીને કલ્યાણ આવ્યા ત્યાં સુધી થાક અને તરસથી તદન નસીસ થયલા જીવે પણ કોઇને રસ્તે જરાએ પાણી પીવાની સખત મનાઇ કરી હતી.

બાબાની વિચિત્ર બિમારી !

અજમેરમાં બાબાની તખીયત ખીલકુલ નાદુરસ્ત થઇ ગઇ અને હોજરીમાં ખીગાડો થવે રોજના ૫૦-૬૦ ઝાડા થતા હતા. તે પણ જાત જાતના રંગબેરંગી ! એથી થયલી કમતાકાત ઉપર વળી બાબાએ ચાર ચાર દિવસ કડક ઉપવાસ ધરી કશોજ ખોરાક ન લીધો. આ પ્રકાર જોઇ મંડળી તો ફિકરમંદ તેમજ તાઝુબ હતી ! કોઇને કાંઇ સુઝે, સમજ પડે નહિ, ને બાબા પણ કશો ખુલાસો કરે નહિ ! સિવાય કે તે એમની કોઇ ગુપ્ત કામગીરીના કારણે હતું — એજ. આ તદન લઠ્ઠડતી હાલતે પણ એમનું કામ તો ચાલુજ હતું !

બાબા દૂરથી પણ બધું જાણે છે !

અજમેરથી મુંબઇ આવ્યા બરાબર બાબાએ મંડળીના સર્વને ભેગા કરી સવાલ કર્યો કે “કોઇએ પણ એમની ગેરહાજરીમાં કશી આજ્ઞા તોડી હતી કે ? અગર તોડી પણ હોય તો તુરતજ કબુલ કરી દેવું !” એમ પણ કહ્યું. ફરી ફરીને ઉપરા ઉપરી દરેકને પુછવા છતાં સઘળા તરફથી નકારનોજ જવાબ મળ્યો. મંડળી ઉપરાંત ઘોખી, ભંગીને પણ ઘોલાવીને પૂછ્યું અને સાચે સાચું કબુલ કરી દેવા સમજાવવામાં આવ્યું. પણ જ્યારે કોઇએજ ગુનાહ કબુલ્યો નહિ, ત્યારે બાબાએ, સર્વની અન્યબી વચ્ચે, ખરા ગુનેહગારને હાથ પકડીને તેને પોતા સાથે હેઠળ ભોંયતળીયે લઇ જઇ, જે જગે તેણે બદફેલી કરી હતી તે જગે ઉભો કરી પૂછ્યું — ત્યારે તેના ડોળા ચઢી ગયા ! ત્યારેજ તે ગભરાઇને કબુલ થયો ! આ યુરુ કામ એમની સાથની મંડળીની બહારના માણસ — ઘોખી — તરફથી

થયું હતું, તો પણ સચાઇ અને નિતીરીતીના નાદર નિયમોની આટલી સખતાઇથી અમલ બળવણી છતાં, એમનાજ નિવાસ-સ્થાનમાં અને પવિત્ર વાતાવરણમાં એ થયલું હોવે તે ગુનેહગારની બાબાએ બહુ સખત ખબર લીધી. આ બનાવથી વળી મંડળીને બાબાના ત્રિકાળ-જ્ઞાનની એક વધુ સાબિતી મળવે તેઓ ત્યારબાદ ઔર વધુ એતેલા રહેતા હતા!

બાબાની મુલાકાત માટે તુટાતુટ!

કલ્યાણથી પાછા ફરી મુંબઈ આવતાં, બાબાને મળવા આવેલા ઇંગ્લેન્ડના એ “મંઝીલ”નું મકાન ઘેરી જ લીધું હતું, પણ મંડળીના અંગત સગા-સ્નેહીઓ અને બીજા થોડા અપવાદ સિવાય બાબા કોઇને મળ્યા હતા નહિ.

મંઝીલનો મુકામ ખતમ!

માર્ચ ૧૯૨૩ માં બાબાએ મંડળીને ભેગી કરી જણાવી દીધું કે હવે આ “મંઝીલ”નો મુકામ ખતમ કરી તેમનો ધરાદો થોડાકને સાથે લઇ અહમદનગર જવાનો હતો, જેથી બાકીનાઓએ પોતપોતાનાં ઘરે જવું પડશે. એથી નિરાશ થવાની જરૂર જ ન હતી, કારણ વખત આવવે હું સર્વને પાછા બોલાવી લઇશ. દશ મહિનાના મંઝીલના મુકામ દરમ્યાન જે કડક તાલીમ તરખીયત સર્વને મળી હતી, તે કરતાં વધુ કડક અને વધુ સાદું જીવન હવે પછી સાથે રહેનારાઓને ગુજારવું પડશે! વખત આવવે કડીઆ-મજુરનું હલકું કામ પણ કરવું પડશે! વાસ્તે સાથે આવવા ઇચ્છનારાઓએ એ વાતોનો ખરાબર વિચાર કરી લઇ, પછીજ કબુલ થવું! ઘરે જઇ રહેનારાઓને પણ માસ-મચ્છી, ઇંડાં વીઝેરેતો માંસહારી ખોરાક છોડી દઇ અન્નફળ-શાકના સાદા ખોરાક ઉપર જ રહેવું, એવી આજ્ઞા ફરમાવી હતી!

“હૂપી-વૈલી” — અહમદનગર

ત્યાર બાદ પોતાની સાથમાં થોડાક શિષ્યોને લઈ, બાબા અહમદનગર આવી, જે-તે જેટ નજદીક એમના અંગત અને સુપ્રેમ શિષ્યોના એક મકાનમાં આવી વસ્યા. અહીંથી એમ્રીલની આખરીએ બાબા “હૂપી વૈલી” આવ્યા. આ “રમણીક-ખીણુ” માટે કહે છે કે પૂર્વે શ્રી રામે પોતાના ધર્મ-પત્નિ સીતા અને લક્ષ્મણ સાથે વનવાસ દરમ્યાન અહિં થોડો વખત નિવાસ કર્યો હતો, જેથી એ ખીણુ પણ એક પવિત્ર તિર્થનીજ જગા લેખાય છે. વળી ત્યાંની આબો-હવા પણ બહુ ઉત્તમ છે. અત્રેના સરકારી ડાક બંગલામાં બાબા અને સાથની પારટીને ત્રણ દિવસ રહેવાની જાહેવણ કરવામાં આવી હતી, જે દરમ્યાન શ્રી ઉપાસની મહારાજની પડ મી સાલગ્રેહની ઉજવણી ત્યાં કરવામાં આવી હતી. સઘળી મંડળીએ તે દિવસે ઉપવાસ ધર્યો હતો અને તેમનેજ હાથ મોટા જથ્થામાં ભોજન પકાવી બાબાની અંગત દેખરેખ હેઠળ, ગામના લોકોને વહેંચી આપવામાં આવ્યું હતું. રાત્રે ગામના લોકોની હાજરીમાં મહારાજશ્રીની આરતિ પણ થઈ હતી.

પ્રકરણ નવમું

બાબાની ચેતવણી !

સદગુરૂઓની વિચિત્ર રાહરિતિ !!

“મંઝીલે-મીમ” ના રહેવાસની મુદત દરમ્યાન બાબા કદી કદી પ્રવાસે જતા હતા. પ્રથમ મુલાકાત એઓએ શ્રી ઉપાસની મહારાજની કરી હતી. સાકોરીના આ પ્રવાસ વેળા બાબા પોતાની સાથે ફક્ત એકજ જણને લઇ ગયા હતા. ત્યાંથી પાછા ફર્યા બાદ, બાકીની મંડળીને પણ મહારાજના દર્શનાર્થે એ દિવસને માટે મોકલી આપ્યા હતા. એક દિવસે બાબાએ સર્વ મંડળીને ભેગા કરી પ્રથમ ચેતવણીના શબ્દો કહી સંભળાવ્યા કે—

“એવો પણ પ્રસંગ આવશે કે મહારાજ (શ્રી ઉપાસની) મારે માટે ઉલટું બોલશે. મારી નાલેશી કરશે. જે ધર્મરી અનુભવમાં એઓએ પોતે મને પૂર્ણ કરી સદગુરૂપદ અપાવ્યું છે તેનો પોતેજ નાકાર કરી કહશે કે એ સઘળી બનાવટ છે — ઢોંગ છે — વિગેરે !”

આ સાંભળી સ્વાભાવિક રીતે મંડળી દલગીરી અને ગુંચવણમાં પડી ગઇ. બાબાએ તુરત વેળા વધુ કશે ખુલાસો એ બાબે કર્યો નહિ, પરંતુ મંડળીને અવારનવાર મહારાજના દર્શન અને મુલાકાતે મોકલતાજ રહ્યા અને એઓ પૂર્ણ જ્ઞાની પરબ્રહ્મ સદગુરૂ છે, તેમના પર અખંડ શ્રદ્ધા અને પજ્યભાવ કાયમ રાખવા સર્વને શિખામણ પણ આપતાજ રહેતા !

દરમ્યાન મહારાજ તરફથી મેરવાન માટે વારંવાર આમંત્રણ આવતું, પણ બાબા પ્રથમ મુલાકાત બાદ લાંબો વખત સુધી એમને

મળવા ગયા નહિ ! મંડળીની અરજ ઉપરથી ખુલાસો કરતાં બાબાએ સમજાવ્યું કે—

“ હવે પછીની જગ-કલ્યાણ અર્થેની નિર્માણ થયેલી કામગીરી અર્થે મને બધે મહાગુરુઓ તરફનો હવાલો અને જીરુમેદારી માથે આવી છે. એ જીરુમેદાર (chargeman) તરીકે મને અસહ્ય કષ્ટ વહોરી લેવું પડે છે ને પડશે ! એ બોજ જો કે હું ઝીલી રહ્યો છું, તોપણ તે માહેથી મને થોડીઘણી રાહત આપવા અર્થેજ મહારાજ મળવા બોલાવે છે. પણ એ બોજ પાતાપર લેવાથી મારે ખાતર મહારાજને પાતાને બહુ સોસવું પડશે—તે મને પસંદ નથી. એ કારણે હું એમને મળવા જઇ શકતો નથી !

જગતમાં જડવાદ વધી ગયો છે, એટલે કુલ દુનિયા અધ્યાત્મવાદ સમજશે તો નહિ—પણ દાંત પીસી તેનો સામનો કરશે ! એટલે મારો પણ મોટો વિરોધ કરશે ! તેથી ચેતેલા રહેશો ! મારા શબ્દો અને કર્તવ્યો મારે ઉતાવળું મત બાંધી નહિ દેતા ! મારા શબ્દો આયદે ખરાજ ઠરશે ! પણ તે કેમ, ક્યારે ને ક્યાં તે હુંજ જાણું છું. તેની કલ્પના તમને થઇ શકેજ નહિ ! કારણ, આધ્યાત્મિક અને ઇશ્વરી ગુણ વાતોને સમજવા અલૌકિક બુદ્ધિ બળની જરૂર છે.” આ અર્થસુચક ભવિષ્યવાણી ભાખતો સંદેશ ધણો જલ્દી પુરવાર થયેલો મંડળીએ અનુભવ્યો !

મહારાજ અંતરથી પ્રેમ કરે છે !

આયદે અકટોપ્પર માસમાં બાબા ફરી મહારાજ શ્રીની મુલાકાતે સાકોરી ગયા, જ્યાં એમને જોઇ મહારાજને અતિષે આનંદ થયો ! મહારાજ શ્રીએ એમને હરખબેર આવકાર આપ્યો, એટલુંજ

નહિ પણ, સર્વની અત્યંત અન્યયળી વચ્ચે, પોતાની ભક્ત-
મંડળીને પણ મેહુરબાબાના દર્શન લેવા આજ્ઞા આપી. બાબા માત્ર
અદાર કલાકજ સાકોરીમાં રહ્યા અને ત્યાર બાદ મુંબઈ મંઝીલ તરફ
પાછા ફર્યા, અને મંડળીને મહારાજના દર્શન અવારનવાર મોકલવાનું
ચાલુજ રાખ્યું. બાબા તરફથી પોતાના દર્શનાર્થે આવતી મંડળીને
મહારાજ હંમેશ શિખામણુ આપ્યાજ જતા કે—“તેઓએ ગમે
એવી લીલી-મુકડી વચ્ચે પણ મેરવાન (મેહુરબાબા)નેજ
ચીવરાઈથી વળગી રહી, તેમની આજ્ઞામાંજ રહેવું!
કોઈવાર કંઈ સોસી નહિ શકાય તો મેરવાનનું ધ્યાન
ખેંચવું, અને એમની મદદથી તમારી મુશ્કેલ આસાન
થઈ જશે! પરંતુ કોઈપણ ભોગે એમનો સાથ છોડવો
નહિ!”

મહારાજ તરફથી આ વાતો સમજી, બાબાની મંડળીને બહુ
હરખ થતો, તેમ બાબા અને મહારાજ બંને પ્રત્યેના તેમના પ્રેમ
અને શ્રદ્ધા પણ વધતાંજ ગયાં! પરંતુ એક વાત જે તેમને ગુચવણમાં
નાખતી તે બાબાના પ્રથમ શબ્દો હતા, જેમાં મહારાજ પોતે રહી
બાબાની વિરૂધ્ધ બોલશે એવો ઇશારો કરવામાં આવ્યો હતો.

પણ બહેરમાં વિરોધ!

થોડાજ વખતમાં એ બાબે તેમની ખાતર જમા થઈ ગઈ!
ફેબ્રુઆરી ૧૯૨૩ માં, એટલે ચારજ મહિનામાં, બાબાને અને
સાથની મંડળીને “મંઝીલે મીમ” માં સમાચાર મળ્યા કે મહારાજે
બાબા વિરૂધ્ધ બખાળા કાઢવાનું શરૂ કરી દીધું હતું. વળી આ
ખબર પણ કોઈ અલક્ષતુ આદમી તરફની ન હતી, પરંતુ બાબાના
પૂજ્ય માતૃશ્રી શીરીનમાયને મુખથી સાંભળવામાં આવી, જેઓ
બાબાને ખાસ મળવા માટે મુંબઈ પધાર્યા હતાં!

સાવધાન!!!

આ ખબરથી પોતાની મંડળીને કટકું દુઃખ થતું હશે તે જાણીને બાબાએ તુરત સર્વને ઉપદેશ કર્યો કે—“મહારાજશ્રીની આવી વાતો પાછળ બહુ ઉંડા ભેદ છે અને તેથી કોઇએ એ વાતોને વજન આપવું નહિ, પણ તેમના પ્રથમ શબ્દોજ સઘળાએ ધ્યાનમાં રાખવા, અને મહારાજશ્રી માટે કદી પણ કશેા ભલતો વિચાર કરવો નહિ! તેઓ પૂર્ણ જ્ઞાની પરબ્રહ્મ સદગુરુ છે, અને બાબા પોતે તેમના પોતાના ગુરુ તરીકે સ્વિકાર કરે છે, એ વિષે કોઇએ જરાએ સંશય રાખવો નહિ!”

સદગુરુની ઉલટી રીત! તે કોણ સમજે?

એજ વેળા બાબાએ પોતાના એક શિષ્યને મહારાજના દર્શન માટે સાકોરી ખાસ મોકલાવ્યો. મહારાજ આ વેળા પોતા માટે ખાસ ખનાવેલાં એક લાકડાંના પીંજરામાં પુરાઇ ખેડા હતા. બાબા તરફથી આવેલા શિષ્યને જોતાં બરાબરજ ઉપાસની મહારાજ હંમેશની રીતથી ઉલટ, એકદમ છેડાઇ બાબા વિષે ખુબ બખાળા કાઢવા લાગ્યા કે “મેરવાન કંઈ સાધુ નથી, વેષધારી છે, અને એઓ પોતે તેને માટે જરાએ જોખમદાર નથી!” વિગેરે. પણ બાબાની સંવેળાની ચેતવણીથી સાવધ થયેલો શિષ્ય શાંતજ રહ્યો.

મહારાજનું વિચિત્ર વર્તન!

મહારાજ લગભગ શાંત થવે, બાબાના શિષ્યે તેમને પુછ્યું કે “તમો શા સારું આ પીંજરામાં પુરાઇ હયરાન થઇ રહ્યા છો? અગર હમારે ખાતર તમો આ કષ્ટ સોસી રહ્યા હોવ તો હમારી એવી જરાએ ઇચ્છા નથી. ઔર હમો તમને સુખમાં અને આરામથી રહેલા જોવા ઇતેજાર છીયે!” આ સમજી મહારાજે તેને તે પીંજર તોડી નાખવા આજ્ઞા આપી! બાબાના તે મજબુત બાંધાના શિષ્યે

તેજ ઘડીએ મહારાજનું પીંજરું તોડી નાંખ્યું. ખીજી પળે મહારાજે એકદમ ખફા થઇ તારો કયો કે, “આ તેં શું કયું?”

“મહારાજ તમેજ મને આજ્ઞા આપીને?”

“ત્યારે હું જે કહું તે તું કરશે?” મહારાજે તુરત વળતો સવાલ કર્યો.

“જરૂર!”

“તો આ સામે પડેલો મોટો પથર ઉંચકી લાવ અને તારા સઘળા જોર સમેત તે મારા માથામાં માર!” મહારાજની આ વિચિત્ર અને અશક્ય આજ્ઞા સમજી તે શિષ્ય એ ઘડી ચુપજ થઇ ગયો! એ ઉપરથી મહારાજ વધુ ખીગડ્યા ને બાબા સામે તેમજ તેમની મંડળી સામે ખુબ બબાળા કાઢવા શરૂ કર્યા. તે સઘળું ધીરજ ને શાંતપણે સમજી તે શિષ્ય ત્યાંથી લગાર દલગીર અને નિરાશ થઇ નીકળી ગયો!

બાબાજનની લહેર!

સાકોરીમાં આ વિચિત્ર ઘટના ઘડાઇ રહી છે, ત્યારે ખીજી તરફ પૂના મધે હઝરત બાબાજનની દરબારમાં કાંઇ નવીનજ પ્રકાર નિહાળી શકાય છે! આ બુઝોર્ગ હઝરત, જ્યો બાબાની પ્રથમ મુલાકાત થયા બાદ આજ તલક તેમના વિષે કશું બોલ્યાં ન હતાં, તેઓએ એકાએક બાબાના ફોટો માટે માગણી કરી. એમના એક ભકતે તે રજુ કરતાં બાબાજનને તેને આનંદથી આંખોસે દાખી, તે પર પ્રેમભર્યું ચુંબન કરી, મુખથી ઉદગાર કાઢ્યો — “મેરા બચ્ચા! —” અને આમ મીનીટોભર તેને પ્રેમથી નીહાળતાં રહ્યાં! આસપાસના સર્વ માટે તે એક વિલક્ષણ દ્રવ્ય હતું!

પ્રકરણ દશમું

બાબા સાથના પ્રથમ પ્રવાસો અને અવનવા અનુભવો!

મુંબઈ મધે “મંઝીલે મીમ” ના એમના વસવાટ દરમ્યાન અહમદનગરના એમના એક ભાવિક સદગ્રહસ્થે એમને પોતા તરફ—અહમદનગર નજદીક—આવી વસવાટ કરવાની ખાહેશ દર્શાવી. ‘વળી ખુદાનું કરવું એવું થયું કે હુંક મુદતમાં એજ ગ્રહસ્થને ત્યાં શાદીનો શુભ પ્રસંગ બરપા થયો, એટલે તે પ્રેમી ભક્તના પ્રેમભયાં આમંત્રણનો સ્વિકાર કરી મેહરબાબાને અહમદનગર આવવાનું કારણ મળ્યું. તે વેળાએ એઓ શ્રીનું અત્રે આરનગામ પણ આવવું થયું, અને જાહેરી રીતે ત્યાંની સુંદર આબોહવાને સખાએ, તેમજ બાતેની રીતે અત્રેની આત્મિક વાતાવરણના કારણે એમને આ જગા બહુ પસંદ પડી.

આરનગામમાં આવ-જા

મગર અહિં જાથુકનો વાસો કરવા આગમય, કોઈ ગુલ્લ તેમજ જાહેરી કારણોના સખાએ — એમણે એ વરસ સુધી જુદી જુદી દીશાઓએ પોતાની મંડળી સહીત — હિંદુસ્તાનની મુસાફરી કીધી. ત્યારબાદ ૧૯૨૫ ના ફેબ્રુઆરી માસમાં આરનગામમાં આવી, મંડળીને ઠરીકામ કરી, પોતે પણ ત્યાંજ વાસો કર્યો. આ એ વરસની મુસાફરી દરમ્યાન પણ એઓએ આરનગામમાં ઘણીવાર આવ જાવ કરી હતી, કારણ કે પ્રવાસ દરમ્યાન કોઈ પણ સ્થળે મંડળીને પ્રશ્ન કરતાં, સર્વ એકે અવાજે આરનગામનેજ પસંદગી આપતા હતા અને ત્યાંજ જાંધને વસવાટ કરવા રાજી-ખુશી દર્શાવતા હતા.

અહિં આવી વસવાટ કર્યા બાદ પણ પહેલાં પહેલાં તો અત્રેના ગરગામડેનાં લોકોને એમના વિષે કાંઈજ માહિતી ન હતી. પરંતુ રફતે રફતે એમની ઉંચ હાલત, દૈવી શક્તિ અને લીલાની માહિતી અને અનુભવ જેમ જેમ લોકોને મળતાં ગયાં, તેમ તેમ માત્ર આ આરનગામનાંજ નહિ પરંતુ ખુદ અહમદનગર શહેર અને જીલ્લાનાં લોકો, તેમજ દેશના ખીજ દુર-દુરાડના મુલ્કોમાંથી પણ એમના દર્શનને આવવા લાગ્યાં, જેમની સંખ્યા સેંકડો પરથી વધી રફતે રફતે હજારોની થતી ગઈ.

મેહરબાબા અત્રે આવ્યા બરાબર આ પ્રદેશની અસ્પૃશ્ય જાતિના બાપડા ગરીબ અને અણધારે લોકો, જેઓ કહેવાતા ઉંચ વર્ણના પોતાનાજ જાતભાઈઓથી હીણાયલાં, તબીબલાં અને હાડમાર થયલાં લાચાર અવસ્થાના “ના-વાલીઓ” સરીખાંજ લેખી શકાય, તેઓના એક સાચા “ખુદા-વાલી” અને રક્ષક પોતે થઈ રહ્યાં. તેમના કંગાળ દુનિયવિ જીવનને સુખવાસી બનાવવા ઉપરાંત તેઓના આત્મિક ઉદ્ધાર પણ કરવા અર્થે અથાગ પરીશ્રમથી તેમની જાતી સેવા પોતે ઉઠાવી, એટલુંજ નહિ પણ પોતાના શિષ્યો અને ભાવિકો પાસે પણ આ ખરા ગરીબ ગરબજીઓની ઉમદા સેવા કરાવી લીધી. આ સાચી જન-સેવાનો જાણવાન્નેજ ચિતાર હવે પછીના પ્રકરણોમાં રજુ થાય છે.

ઉત્તર હિંદ અને બલુચીસ્તાનની પહેલી લાંબી મુસાફરી

આરનગાંવ આવી ત્યાં દરીદ્રામ થવા આગમ્ય બાબાએ થોડી મંડળી સહિત લગભગ એક વરસ સુધી હિંદ અને ધરાનના પ્રવાસો કર્યા. ૧૯૨૪ ની તા. ૨૫ મી મેએ, અહમદનગરથી નીકળી પ્રથમ આમ્રા અને મથુરા ગયા, જ્યાં જમના નદીમાં સર્વેએ સ્નાન કર્યું. ત્યાંથી દીલ્હી થઈને કરાંચી ગયા. ત્યાં એક અઠવાડિયું

મુકામ કરી, તા૦ ૭ મી જુને કવેટા જવા ઉપડ્યા. અહીં પગ-
રસ્તે પ્રવાસ કરવાનો ધરાદો કાર્યો અને એ પાયદળ પ્રવાસની ધંતલી
તૈયારી કરવા માંડી. સઘળાઓએ આંગપર કફની અને માથે દુપેટા
લપેટી આ પ્રવાસ કરવાનો હતો. આરનગાવથી નીકળ્યા ત્યારથી
બાબા આખો વખત ઉપવાસ પર હતા, ને એ મહિના આમ
ઉપવાસપરજ પ્રવાસ કરવાની ધારણા રાખી હતી. કવેટામાં મંડળીએ
પણુ ૨૪ થી ૩૨ કલાકનો ઉપવાસ કયે હતો.

ગુજરાતમાં લાંબો પાયદળ પ્રવાસ

આ લાંબા પ્રવાસ માટેની સઘળી તૈયારી કરી, ૨૬ મી જુને
કવેટાથી નીકળી પ્રથમ ત્રેન રસ્તે અમદાવાદ આવ્યા, અને ત્યાંથી
પાયદળ મુસાફરી ગુજરાતમાં શરૂ કરી. દરેકને પોતપોતાનો ખીસ્તરો
ખાંધપર લેવાનો હતો અને જેઓ શરીરે વધુ તગડા અને તાકાતવંત
હતા તેમને વધારાના બોજ તરીકે ચણા મમરાના થેલા પણ ખાંધપર
લાધી લઈ ચાલવાનું હતું. દરેકને પોતપોતાના ધર્મના હિસાબે
ધર્મશ્વરનું નામ મોટે સાદે બોલતા ચાલવાની આજ્ઞા હતી. હિંદુઓ
“રામ,” મુસ્લીમો “અલ્લા” અને પારસી-ધરાનીઓ “યઝદાન”ના
નામો લઈ ચાલતા. એક પાછળ બીજા એમ બંનેની જોડમાં ચાલવા
માટે સર્વની જગા પણ મુકરર કરવામાં આવી હતી. બાબા સઘળી
ટોળકીના આગેવાન તરીકે આગળ ચાલતા હતા. આમ
વિચીત્ર અવતારે પ્રવાસ કરતી આ ટોળકી અમદાવાદથી
તા૦ ૧ લી જુલાઈએ બપોરે અહીં કલાકે નીકળી ગુજરાતના
પ્રદેશમાં ચાલવા લાગી. સાંજના આરેજ ગામમાં આવી ત્યાંની
ધર્મશાળામાં રાતવાસો કર્યો. બીજી સહવારે બામદાદ આગમચ
ચાર વાગતામાં ત્યાંથી નીકળી આગળ વધ્યા, અને જેતલસર
ગામે આવ્યા. હાંથી મુસાફરીની ત્રાસદાયક હાડમારીઓનો ભાગ
શરૂ થયો. ગરમીના દિવસોમાં રસ્તે તાપમાં ચાલતાં થાકથી સર્વની
જીભ તરસે સુકાઈ જતી. પરંતુ રસ્તે નિર્મળ પાણીની નદીના કીનારા

આગળ જઈ, હાથ-મ્હોં ઘોવા સિવાય એક ઝોટ પણ નહિ પીવાની બાબત સખત બનાઈ હતી. એ હાલતે મુસાફરીમાં આગળ વધતાં સર્વના શું હાલ થયા હશે તે કલ્પી લેવું !

બાબાએ પ્રથમથીજ એક ધોરી રસ્તો (main Road) નક્કી કરી તે રસ્તેજ આગળ ચાલ્યા કરવાની સર્વને તાકીદ કરી હતી. છતાં રસ્તે કોઈ રાહદારી સાથે વાતચીત કરતાં મંડળીના માણસને તેણે એક ટુકો રસ્તો સુચવ્યો. બાબા કાંઈજ બોલ્યા નહિ, પણ તે નવે રસ્તે જતાં વચમાંથી રાહ ચુકી જવાઈ ! એટલે પેલા નવા ટુકડા રસ્તાનો ટુકડો બધાને સજ્જડ ભારી પડી ગયો ! કલાકો સુધી અહીંથી તહીં દોડતાં નાહક હયરાની થઈ ને સેવટે સખત ગરમી, ખોરાક પાણીની તંગી અને કોઈ કોઈના ખાંધે વજન લઈ ચાલતાં સઘળા થાકીને લોથ પોથ થઈ પડ્યા ! તેમને રાહત આપવા થોડે રસ્તે ત્રેનથી મુસાફરી કીધી અને તા. ૩ જીએ સહવારે ભરૂચ આવ્યા. અહીંથી ફરી પાયદળ પ્રવાસ શરૂ કર્યો. તેની સાથે નવી મુશ્કેલીઓ અને નવા અનુભવો પણ શરૂ થયા. નર્મદા નદી આળંગી, કિનારે જતાં તેઓ ચીકલમાં ફસી પડ્યા, અને એકાદ એ તો એ મુસીબતમાંથી બાબાની કૃપાથીજ મરતા મરતા બચ્યા ! ત્યાં બાબાએ જે થોડકોને માથે ફેંજ-ફેંપ હતી તે સઘળી પાણીમાં ફેંકી દેવા કહ્યું, એટલે એકસરીખા માથે દુપેટા સહિત સઘળાઓને આગળ ચાલવા ફરમાવ્યું. સાંજ સુધીમાં લગલગ ૩૮ માઇલ ચાલી અંકલેશ્વર આવ્યા. ત્યાંથી ખીજી સહવારે સકાળે નીકળી ત્રેનમાં સુરત ગયા. અહીંથી આગળ પ્રવાસ પાછો પગ રસ્તે શરૂ કર્યો. આખા દિવસમાં ૨૪ માઇલનો લાંબો ટપ્પો પસાર કરી, સાંજ સુધીમાં નવસારી આવી પહોંચ્યા.

નવસારી નગરીમાં એમના મુખારક કદમ !

આ દિવસો પર આખા ગુજરાતમાં ગામેગામ નાના છોકરાંઓ ગુમ થઈ જવાની ખૂબ ફેલાઈ રહી હતી ! એટલે સ્વાભાવિક રીતે

આ જુદી જુદી જાતના અને વિચિત્ર દેખાવના મુસાફરોની ટોળકીને જોઈ ત્યાંના ઘણા લોક તાબરતોળ શક ખાઈ ગયાં ! આ થાકથી પરેશાન થયેલા પ્રવાસીઓની દિવસોની ઉગેલી દાદી અને ઘુળ-મટ્ટીથી ભરેલી કફની, અને માથે લપટેલા દુપેટા વિગેરેના પહેરવેશ સાથના તેમના વિચિત્ર અવતારના ખીલામણા દેખાવથી લગાર ડરી જઈ, ત્યાંના લોકોએ આ પરદેશથી આવેલાઓનેજ કોઈ બચ્ચાંઓ ઉપાડી જનારી ટોળકી સમજી, દૂરથી ડાઘાંને જોવા લાગ્યાં ! એ જુમ પોલીસને કાને પડતાં ત્યાંના ફોજદાર સાહેબ તપાસ કરવા તેઓના ઉતારાના મકાને આવ્યા. ગુજરાતના સાક્ષર અને નવસારી નગરીના જાણીતા શહેરી સ્વં શેઠ સૌરાખજી મ. દેશાઈને પણ એજ વેળા બાબાની પધરામણીની ખબર કોઈ જાણકાર તરફથી મળવે, તેઓ બાબાના દર્શન માટે “સોહરાખ બાગ”ના એમના ઉતારાના મકાને મળવા ગયા. તેમણે તો આવતાંવારજ બાબા સાહેબને ઝાળખી લઈ, તુરત નમન કરી, દર્શન લીધાં. ફોજદાર અને સાથનાં પોલીસના માણસો તો આ દેખાવ જોઈ ડાઘાંજ રહ્યા ! દેશાઈજીએ ખુલાસો કરી દીધો કે એઓ તો એક મોટા સત્પુરુષ શ્રી મહેરબાખા સાહેબ હતા. એટલે ફોજદાર તેમજ પોલીસના માણસો પણ માનથી બાબાને નમન કરી વિદાય થયા !

આ સંઘળી ઘટના જોવી ઘડાઈ તેવીજ અત્રે ટુકમાં વર્ણવી છે, જે ઉપરથી વાંચકવર્ગને તેમજ જનતાને ખ્યાલ જઈ શકશે કે ઇશ્વર-પ્રાપ્તિની ધગસ ધરાવનાર અભિલાષિઓને સદગુરૂ સહવાસ અને કસોટીમા હરતરેહની હાડમારીઓ ઉપરાંત આવી રૂસવાઈના પણ ચિત્રવિચિત્ર રંગદંગો નીહાળવા પડે છે, એટલુંજ નહિ પણ તેનાથી જરાએ ડર્યા કે ડગમગ્યા વગર પોતાના ધ્યેય તરફજ ધ્યાન ધરી, ગુરૂ-આત્મા આધીન રહી, તેઓએ દર્શાવેલા માર્ગે આગળ અને આગળ ચાલ્યા જવું પડે છે !

બાબાના પવિત્ર પગલાંની બરકત !

દેશાધિજીવું આમંત્રણ સ્વિકારી બાબા એમના સ્ટેશન રોડ પરના મુકામે પધાર્યા અને પોતાના પવિત્ર પગલાંથી તે સાચા ભાવિક ભક્તનું મકાન પહેલીવાર પાવન કર્યું ! સોરાબજીના એક વિધવા બહેન, જેઓ વરસોથી ખાટલા વશ હતાં, અને ડાકટર-દવાઈના વરસોના ઉપચારો છતાં બીલકુલ ચાલહાલ કરી શકતાં ન હતાં, તેમને માટે કહે છે કે બાબા શ્રી એમના મકાને પધારવાની ખબર સાંભળતાંજ ખુશાળીનાં માર્યાં તેઓ પલંગપરથી ઉઠી ઉભાં થયાં, ને જાણે તેજ ધડીએ પોતાનું દુઃખ પખોરી નાખીને, પચીસેક વરસો બાદ, પહેલીજવાર પાછલા ખંડમાંથી ચાલતાં આગલા હોલમાં આવ્યાં, બાબાશ્રીને આવકાર આપી એમના દર્શનથી કૃતાર્થ થયાં. આ પ્રથમ દર્શનના અદ્ભુત મોજેજરૂપ અનુભવ આજે પણ એઓ પોતે તેમજ એ ભાવિક કુટુંબ અજાયબી અને અહેસાનની લાગણી સાથે યાદ કરે છે. લગભગ પચીસ વરસની બીજાણા પરની માંદગીને જાણે એકાએક છેડો આવ્યો, અને એ બાઈ ત્યાર પછી તો ઘરમાં ફરતાં હરતાં થઈ ગયાં છે ! “જેસા ભાવ, તેસા અનુભાવ !! પેહલે નમસ્કાર, પછી ચમત્કાર !!”

મુંબઈથી સાકોરી પગ રસ્તે.

નવસારીથી બાબા અને પારડી નાસીક થઈ આરનગાંવ, (અહમદનર) પાછા ફર્યા, અહીં થોડા દિવસ રહીને પુના, હોનાવલાની મુલાકાત લઈ મુંબઈ ગયા, જ્યાં દાદર ખાતે ઇરાની મેનશન નાં ૬ માં આવી રહ્યા. અહીં જ અઠવાડયાં એકાંતમાં રહી તા. ૧૯ મી ઑક્ટોબરે બાબા પોતાની મંડળી સાથે ફરી એકવાર સાકોરી તરફ પાયદળ પ્રવાસે નીકળ્યા. આ વેળા સંઘજાના સામાન માટે એક ખટારો સાથે રાખ્યો હતો. અચ્ચાર દિવસે તેઓ સાકોરીથી

દશ માઇલ છેટે બાબલેશ્વર આવી પહોંચ્યા. અહિં બાબાએ પોતાની સાથે એકજ જણાને રાખી, બાકીનાઓને શ્રી ઉપાસની મહારાજના દર્શનાર્થે મોકલાવ્યા. બીજે દિવસે સહવારે તેઓ બાબલેશ્વરથી નીકળી બપોર સુધીમાં સાકોરી પુગી ગયા. એ દિવસે બાબાની આજ્ઞાથી સર્વેએ ઉપવાસ રાખ્યો હતો. મહારાજનાં દર્શન લઇ તેઓ તેજ સાંજે બાબલેશ્વર પાછા ફર્યા.

ચાલુ પ્રવાસ — ઉપવાસ — એકાંતવાસ !!!

સાકોરીથી ઉપડેલી પારટી અહમદનગર આવી, જ્યાં તેઓએ “ખુશર-કવાર્ટર્સ” માં મુકામ કર્યો. અહિં આવી બાબાએ ધરાનના પ્રવાસ માટેનો ધરાદો જાહેર કીધો અને તે માટે ફેબ્રુઆરીમાં પોતાની સાથે અચ્ચાર જણાને લઇ નીકળવાનું નક્કી કર્યું. તે માટે પાસપોર્ટ વીજેરેની ગોઠવણ કરવા માટેની આજ્ઞા અમુક મેમ્બરોને આપવામાં આવી. એ ગોઠવણ મુજબ સઘળા કરાંચી ઉપડી ગયા અને ૧૪ મી નવેમ્બરે ત્યાં આવી રહ્યા. એકજ અઠવાડયામાં કરાંચીથી ઉપડી મુંબઇ આવ્યા, અને પોતાની સાથે ફક્ત એજ જણાને લઇ લોનાવલા નજદીકમાં એ મહિના એકાંતવાસ રહેવાનો ધરાદો જણાવ્યો. એ મુદત દરમ્યાન બાબા કુડક ઉપવાસ પર હતા. પ્રથમ દર એ દિવસે એટલે ૪૮ કલાકમાં ૩૨ કલાક ઉપવાસ કરતા હતા, જે પાછળથી વધારી ૪૦ કલાક કર્યા, અને દર એ દિવસે નક્કી કરેલા ૮ યા ૬ કલાક દરમ્યાન ખોરાક પણ માત્ર પ્રવાહિજ લેતા — ચાહ, ડોકી, દુધ, યા ફુટનો રસ!

ધરાનનો પ્રથમ પ્રવાસ

તા. ૨૨ મી ફેબ્રુઆરી ૧૯૨૪ ને દીને પોતાની સાથે આઠ શિષ્યોને લઇ, બાબા મુંબઇ બંદરેથી ધરાનના પ્રવાસે નીકળ્યા. ખુશાયર ઉતર્યા બાદ પોતાની સાથના ફક્ત એ જણાને ધરાનના અંદરના ભાગમાં જવાની આજ્ઞા આપી, તેઓએ તુરતજ એક

માલ લઇ જનારી કારગો-ખોટ “ખરજોરા” માં પેસેજ નોંધાવી. બાબા સૌથી નીચલા વર્ગમાંજ પ્રવાસ કરતા હોવાથી આ સ્ટીમરપર પણ ઉઘાટી ડેક ઉપર પ્રવાસ કર્યો હતો. આવી એક નાની સામાન ભરવાની ખોટમાં નીચલા વર્ગના મુસાફરોની સંગાથમાં, આસપાસમાં મેઢાં-બકરાં, ઘોડા, ખચ્ચર, મરઘાં બટકાં વીઝેરેના ગડબડ, ઘાણુ અને નાક ફાટી નાખનારા સોડમ વચ્ચે, અને જ્યાં ખાખ ત્યાંજ ધમસાણુ કરનારા અગ્નિ, અણધર અને કુવડ હોડોની વચ્ચેજ દિવસો પર્યંત વસી પ્રવાસ કર્યો હતો. વળી હાં પણ એમનો પ્રભાવશાળી ચહેરો અને તેજસ્વી આંખોના નૂર નિહાળી સર્વ કોઇ અચરત રહેતાં, અને કોઇ અદ્ભુત આકર્ષણથી ટગરટગર ટીક્યાજ કરતાં ! પરંતુ એમની ઝોળખ કોઇને પણ નહિ આપવાની આજ્ઞાને કારણે કોઇ એમના મુખ્યારક નામથી પિછાણી શકતું નહિ, છતાં કોઇ અજબ આકર્ષણ ધણાને રહેતું અને તેઓ ચાલુ એમને જોયાજ કરતા !

કપીર સાહેબની દરગાહપર ગરીબોને જમણુ

માર્યાના ખીજ અઠવાડયામાં તેઓ કરાંચી આવી પૂજ્યા. અહિંથી નેપાલ જવાનું નક્કી કર્યું. પણ ઝોળખ તો આપવી નહિ, એટલે રક્ષોલ સ્ટેશનથી પરવાનગી મેળવતાં મુફકેલી નડવે એ મુલાકાત રદ કરી, કાશીથી છ મંજલ ઉપર આવેલા મઘહુર ખાતે કપીર સાહેબની દરગાહ પર જવાનું ઠરાવ્યું. ત્યાં આશરે પચાસ ગોર-ગરીબોને જમાડવામાં આવ્યા, તેમજ ઇરાનના વપરાસ માટે રાખેલો સઘજો સીધો પણ ગરીબ-ગરબહોમાં વહેંચી આપવામાં આવ્યો. આ કપીર સાહેબની દરગાહની અતરાફમાં રહેતા સાધુઓ ચાલુ એક-બેકની ગીબત કરતા હતા. એક ખીજને “ભોગી” કહેતો, તો તે વળી સામાને “વેષધારી યા ટોંગી” કહેતો કે તે સન્યાસ ધારણ કરી સ્ત્રીઓના મોહમાં ફસ્યો છે ! અનેકવાર આ સઘજી તેઓની અંદર-અંદરની ભાંજગડ સાંભળી બાબાએ

એકવાર તેઓને ભેગા કરી, “સાધુ જીવનનાં લક્ષણો” સમજાવી એક મનનીય ઉપદેશ આપ્યો કે “આમ જાહેરમાં સાધુનો વેષ ધરી, અંતરમાં આવી હલકી વાસનાઓ અને નિષ્ઠા રાખી આડી ચાલ ચલાવવી, એ આધ્યાત્મિક દ્રષ્ટિથી ધણુંજ નામોશીભયુક્તે તેમજ નુકસાનકારક છે ! વાસ્તે અંદર-બાહર એકજ વૃત્તિ રાખી, જીવનનું સાર્થક કરી લેવું, એજ ખરૂં કર્તવ્ય સમજવું જોઈએ ! —”

અહિંથી બાબા અને સાથની ટોળી કાનપુર આવી. સધળાને છુટા પડવાનો હુકમ આપી બાબા એકલાજ રહ્યા, અને પોતાનું કાંઈ કામ પૂરું કરી માર્યની આખરીએ એકલાજ પ્રવાસ કરતા આરનગાંવ આવ્યા.

પાછા આરનગાંવ !

માર્ચ ૧૯૨૪ માં ફરી થોડી મંડળીને ભેગી કરી આરનગામ મુકામ કર્યો. અહિં ત્રણ મહિનાની ટુંક મુદત દરમ્યાન મંડળીએ તદ્દન સાદા ખોરાક, સખત કામ અને કડક નિયમોથી ભયુક્ત એકાંત જીવન ગુજાર્યું. બાબાની કામગીરી અને મંડળીની કેળવણીનો તે એક નિરાભાજ પ્રકાર હતો.

ધમેલા યોગ !

૧૯૨૪ માં બાબા મહેરાબાદ આવી રહ્યા, ત્યારે છેલ્લી લગાઇ વેળા અહીં જે કેમ્પ હતી તેના જુના બાંધકામોના વરસોના પડી રહેલાં ખંડીયેરો તોડી જગા રહેવા લાયક બનાવવા અર્થે બાહરથી બાકુતી કુલીઓ લાવી સમું કરવાને બદલે એ કામ મંડળીને હાથજ કરાવ્યું. તે કામ માટે પાવડા, તીકમ, કોદાળી વિગેરે સાથ ભેગી થયેલી માટી પત્થર વિગેરે એક જગેથી ઉંચકી બીજી જગે ભરણી કરવા સારૂ ચાલુ “ધમેલા” ઓનો ઉપયોગ કરવો પડતો — ને તે ધમેલાઓમાં માટી, પત્થર વિગેરે લાવ-લઇજ કરવા માટે મંડળીના ઘણા માણસો કામે લાગ્યા હતા. તે ઉપરથી એ વખતના જીવનને

“ધમેલા યોગ” તરીકે મંડળી પીછાણતી આવી છે. આટલી સખત મજુરીનું કામ કરીને ખોરાક પણ તદ્દન સાદો — સવાર-બપોર કુમરી (દુધ વગરની) ચાહ, બપોરે દાળ-ચાવલ અને રાત્રે ઉલગા (એક પ્રકારની મસુરની દાળ જેવી) ભાજી, જેમાં ખીસકુલ ટેસ્ટન નહિ, અને માત્ર નામના બે ચાર દાણાજ ભાજીના — બાકી તો બધું પાણીમાં દોડતું “દોહચાણુ !”

અઠવાડ્યામાં એકવાર ગુરુવારે દુધની ચાહ સાથે બાબાના ઉપદેશ, એટલે ગુરુવાર એ હમારો જાણે તહેવારનો દીન લેખાય ! એ સઘળી કસોટીનું જીવન પણ મંડળીએ ઉલટથીજ ગુજાયું — એ પણ ગુરુ કૃપાનાજ પ્રતાપ ! ગુરુની ઇચ્છા અને કૃપા વિના તેની હાજરીમાં કોઈ અડધો કલાક ઉભો ન રહી શકે, પછી ભલેને તે વરસોથી તપસ્વી, યા પુજારી હોય ! આનો એક જાણવાબેગ દાખલો એક દિવસે બન્યો તે અત્રે વર્ણવેલો વ્યર્થ જશે નહીં.

સન્યાસ ખડો કે સહવાસ !

એક દિવસ એક કોઈ સન્યાસી જેવો શખ્સ ભગવા કફની ધાલી માથે જટા, તેમજ મોઢે-માથે ભભુત લગાડી, હાથમાં શંખ અને ચીપ્પાના સાજ સહિત મેહેરાબાદ આવી ચડ્યો, અને ગુરુ દર્શન અર્થે બાબા આગળ આવ્યો. ત્યારે બાબાએ સહજ વાત વાતમાં તેને પુછ્યું કે તે કોણ હતો, ક્યાંથી આવ્યો, ક્યાં જવાનો વિગેરે. તે સાધુએ કાંઈ તોર અને તકોબરીથી પોતે હિંદની જે જે જગાઓએ ફરી આવ્યો હતો તે બધાંના નામો મોટે મોહડે દીધાં અને તેમાં કાંઈ મગરૂરી માનવા લાગ્યો. તેનું અભીમાન તોડવા બાબાએ તેને સવાલો પુછવા ચાલુજ રાખ્યા, યાને જ્યારે તે પોતે જે જગાઓએ ફરી તીર્થ-યાત્રા કરી આવ્યો હતો તે જગાઓના નામો દઈ રહ્યો — ત્યારે બાબાએ આસ્તે રહીને વળતો સવાલ કર્યો કે “ફીર” ?

સન૦ — “શીર કહાં? — યહાં આયા ઓર આપકા ખી દર્શન હુવા!”

બાબા — “ફીર” ?

સન૦ — “ફીર યહાંસે ગીરનાર જાયેંગે.”

બાબા — “ફીર ?”

સન૦ — “ઓર આગે બડકે આશુકા પહાડ પર શીરેંગે !”

બાબા — “ફીર ?”

સન૦ — “આગે બઢેંગે, તીથ યાત્રા કરતે હી રેંગે !”

બાબા — “ફીર ?”

સન૦ — “શીર કયા ? વયસાહીજ શીરતે રહેંગે !”

બાબા — “કબતક અયસે ફીરતે રહેંગે ?

સન૦ — “જબતક કે ગુરૂ મીલ જાયે ! એક દીન ગુરૂ કૃપા હો જાયેગી, તો ખેડા પાર !

બાબા — કબ ?

સન૦ — હમારા મુકદ્દરમે હોગા જબ !

બાબા — સબકા મુકદ્દરમે તો યેહી લીખા હય કે ઇશ્વરકા દર્શન અનુભવ હો જાય ! લેકીન કોઇ સમજતા નહી. સબ અપની ચલાતા હય !

સન૦ — તો ફીર કયા કરે ?

બાબા — ગુરૂ કરના !

સન૦ — કોઇ મીલતા નહી અયસા. કોઇ દીખતા હી નહી !

બાબા — બહો તુમહારી આંખકી કસુર હાય. ગુરૂ હર જા હય. હુંડના ચાહીયે.

સન૦ — હમ તો તૈયાર હય.

બાબા — હમ તુમકો ઇશ્વર-દર્શન કરવાયેંગે. મગર હમ બોલે વયસા કરોંગે ?

ઇશ્વર-દર્શનની આશથી પેલો સન્યાસી એકદમ હુકકીમાં આવી તૈયાર થઇ ગયો ! બાબાએ પ્રથમ તેને એક

જાડ તળે ખેરવા કહ્યું. તે મુજબ તે જમને
 ખેડો તો ખરો, પણ અડધા કલાક બાદ મંડળીને
 ઉપદેશ કરતાં કરતાં બાબાએ કોઇને જમને જોવા
 મોકલ્યો, તો સન્યાસી ગુમ થયેલો જણાયો ! એ ઉપરથી
 બાબાએ મંડળીને ઉપદેશ કર્યો કે “ભગવા કપડાં પહેરી
 સન્યાસ લેવો સહેલ છે. પણ ગુરૂ મળવો બહુ મુશ્કેલ
 છે. ગુરૂને શરણાગત આવવું એથી પણ મુશ્કેલ છે.
 ગુરૂની આજ્ઞાનુસાર જીવન ગુજારવું સૌથી મુશ્કેલ છે.
 તે ગુરૂ કૃપા વિના થઇ શકતું નથી ! આ સન્યાસીના
 દાખલો જુવો. તે સન્યાસ લઇ પગે ચાલતો, ટાઢ તડકો
 વેઠતો, હાડમાર થતો વરસોથી ફરી રહ્યા છે. કંઈ
 સંખ્યાબંધ પવિત્ર સ્થળોએ તિથિ-યાત્રાએ ફરી આવ્યો
 છે, ને વરસો સુધીની ફરશે — પણ જ્યાં સુધી ગુરૂ મળે
 નહિ ત્યાં સુધી આયજ હાલ ! બસ મોઢે માથે ભભુત
 લગાડી દોડ્યાજ કરવાનું ! કોઈ એવા મહાત્માના
 સમાગમમાં આવે, તો બી એને સારું સુઝેજ નહિ અને
 મ્હો આગળ ધરેલો પ્યાલો પણ ફેંકી દે ! અહીં ફક્ત
 એને જાડ તળે એકલો ખેસી રહેવા કહ્યું, પણ
 અડધો કલાક બી ટક્યો નહિ, ને ચાલ્યો ગયો ! ગુરૂ-
 કૃપા વગર મુશ્કીલ છે ! અને ગુરૂ-કૃપા કંઈ સહેલ
 થતી નથી ! તેને માટે જન્મો-જન્મની તૈયારી જોઇયે,
 લાયકાત જોઇયે ! તેથી જોયો ગુરૂના અંગત સહવાસમાં
 વસી રહ્યા છે—તે ખરા નસીબદારો છે !—”

આ અને બીજા એવાજ બહારથી આવી બાબાના સહવાસમાં
 થોડી મુદત રહી ચાલી ગયલા દાખલાઓ ઉપરથી એમના શિષ્ય
 મંડળની ખાતર જમા થઇ ગઇ છે કે ગુરૂની મરજી અને કૃપા
 વગર એક કલાક પણ એમની નજદીક વસવું મુશ્કીલ છે, અને

જેઓ સર્વસ્વ ત્યજીને આવી હાડમારી વચ્ચે પાણુ એમની સાથે અને સહવાસમાં વસી રહ્યા છે તેનું મુખ્ય કારણ ગુરૂ-કૃપાનુંજ છે. વળી આવી કડક તરખીયત હેઠળનાં મુશ્કેલ જીવન વચ્ચે દીક્ષને બહેલાવનાર તે બાબાની અલૌકિક વાતો અને તેટલાજ મનનિય ઉપદેશો હતા, જે દીનહરની રંજથી નસોસ થયલા જીવોને નવીનજ ચેતન બક્ષી, તેઓનાં જીવનને રસમય બનાવતા. એ માંહેલા એકાદ-બે અહિં ટુંકમાં રજુ કરું છું —

પરમાત્માનો સાચો પ્રેમી !

જે પ્રમાણે રેતીના રણમાં મુસાફરી કરતો આદમી સ્પર્શનાં તપતા તપોઠામાં તરસ લાગવે, લાખોની કિંમતના હિરા મોતી કરતાંએ વધુ ફકત પાણીનીજ તલબ કરે છે, તેજ મીસાલ ખુદાના સાચા આશકને ખુદા સીવાય બીજી સર્વ વસ્તુ નિર્જીવ, નકામીજ લાગે છે. એક સાચા પ્રેમીને ફકત પરમાત્મા સિવાય નામ, કીર્તિ, પૈસા કશાની પરવા રહેતી નથી. જેને ખુદા-પરમાત્મા માટે આવી તલબ નથી, તેનું જીવનજ બળ્યું ! તે માયાના પાશમાં લપટાઈ, હરદય સ્વાર્થ સાધતો રહી, સંસ્કાર-બંધનમાં સપડાતોજ જાય છે. એકજ પરમેશ્વરની સત્ય હરિત સિવાય અન્ય સધળું અનિત્ય, સ્વપ્નવિ, માયાવિ અને ક્ષણિક છે. તે અનંત હરિતને પિછાણવા, પામવા માટેજ મનુષ્ય અવતાર નિર્માણ થયો છે. જીવનનું તેજ ધ્યેય છે. તે ધ્યેય તરફજ ધ્યાન ધરી ખુદાના સાચા આશક બનો !

પરમ સુખ યાને પરમાનંદ !

એકવાર ચાર શિષ્યોને લઈ બાબા નગર નજદીકની “હંપી વેલી” ના ટુંક પ્રવાસે ગયા. તે ઇતિહાસીક પ્રદેશ અને “આનંદી ટેકડી” નાં શાંત, એકાંત અને શુદ્ધ વાતાવરણમાં આનંદની કોઇ લહેરમાં બાબાએ એજ “અનંત આનંદ” ના વિષય ઉપર વાત ચલાવી —

પરબ્રહ્મની તે પૂર્ણ હાલતના પરમ-આનંદનો માત્ર એક લેશભાર પણ ખ્યાલ તમને થાય તો સારી દુન્યાભરનું સુખ તેની આગળ તુચ્છ લાગે ! તે અખંડ આનંદની દહેરમાં તમે એકવાર લવલીન થઇ ગયા કે પ્રત્યેક વિષય યા વસ્તુમાં તમને આનંદ સિવાય બીજું કશું દિસશેજ નહિ ! પ્રત્યેક પદાર્થ પણ તમને નિરાજોજ દીસશે, તમને પરમતત્વ, સત્યનું જ્ઞાન કરાવશે !! જેથી તમને સત્યનું જ્ઞાન થશે !!! તમામ સૃષ્ટિ હાલ જે સર્વને આકૃષ્ટ અને સંકટથી ભરેલી દીસે છે તે તમને નૈસર્ગિક સ્વર્ગના અલૌકિક સુખનો અનુભવ આપશે !

સદગુરુ અને તેમનું સર્કલ

સાક્ષાત્કાર અને કર્તવ્યનો વારસો !

સદગુરુઓનું સામાન્ય કર્તવ્ય જનતાને આત્મ માર્ગે આગળ વધારવાનું છે. તેનું ખાસ કર્તવ્ય પોતાના ખાસ “સર્કલ” યાને અંગત શિષ્ય-મંડળને તૈયાર કરવાનું છે. એ ખાસ સર્કલ હંમેશા ખાર શિષ્યોનું રહે છે. એ ખાર માટે એકને તે પોતાના કર્તવ્યનો હવાલો સોંપી, તેને “ચુખત્યાર” (chargeman) બનાવે છે. તે એકનેજ તે પોતાના જેવો બનાવે છે. તેનેજ તે સઘળો અધિકાર સોંપી જાય છે. તેજ તેનો એકલો વારસ લેખાય છે. આ વારસ પોતાને વારસામાં મળેલો દૈવિક અધિકાર પોતાની સાથના ખાર ખાસ સુઠી કાઢેલા મંડળના દરેક સભ્યને વહેંચી આપે છે. આ અલૌકિક આત્મિક ખજાના અને અધિકારની વહેંચણી માટે અમુક મુદત અને વખત આગમયથીજ નિર્માણ કરવામાં આવેલો હોય છે. તે વેળાએજ તે વહેંચાય છે. આ અલૌકિક ખજાનો તે સાક્ષાત્કાર, યાને ઇશ્વર-દર્શન (God-realization) કહેવાય છે, અને તે સર્વ માટે સમાન છે. તે માટે કશો ફરક યા કમી-ઝસ્તી જેવું કશું હોતું નથી. પરંતુ એ ઇશ્વરના દર્શન, જ્ઞાન અને અનુભવ સાથની સત્તા અને બીજા બોલોમાં

કહીયે તો અધિકાર અલગ અલગ અને કમી-ગત્તી રહે છે. મંડળના પ્રત્યેક સભાસદના સરકલ માહેલા દરજ્જાના આધારે તેમજ એ અલૌકિક “ધૃશ્વર-અનુભવ” પ્રાપ્ત થવા આગમ્યની પ્રત્યેક સભાસદની જાતિ સહનશક્તિના હિસાબે એ અધિકાર અને સત્તા કમી-ગત્તી રહે છે. આ સધજો વારસા-હિસ્સાનો ખેલ ખતમ થવા બાદ, સદગુરુ અને તેનો ખાસ વારસ મુખત્યાર દેહ-ત્યાગ કરે છે. કોઇક વાર સદગુરુ પોતાનું આ કર્તવ્ય ખતમ થવા બાદ અંતરથી દેહ-અવસાન પામવા છતાં બાહ્ય શરીર સાચવી રાખે છે; યાને તેની કામગીરી પુરી થાય છે તોપણ શરીર તો જીવંત રહે છે. કોઇક દાખલાઓમાં આમ અંતર-અવસાન થવા આગમ્ય બાહ્ય શરીર પડી જાય છે. આ દૈવિક ખજાનાની વહેંચણી વાસ્તવિક રીતે જોતાં તો ખાસ મુખત્યાર યાને “ચાર્જમેન” ની આંતરિક ફરજોની વહેંચણી છે, જે મંડળ અથવા “સર્કલ” ના પ્રત્યેક સભ્યને વહેંચી આપવાથી, તે મુખત્યાર પોતાની ફરજમાંથી મુક્ત થાય છે.

હાંસલે મતલબ — સદગુરુના ‘સર્કલ’ના ખાસ અનુયાયીઓને અલૌકિક ધૃશ્વર-અનુભવ એટલે સાક્ષાત્કાર થયા બાદ દરેકને અમુક ફરજો પણ નિર્માણ થાય છે. તે પરમ-પદ યાને ઉચ્ચ દૈવિક અવસ્થાનાં પૂર્ણ જ્ઞાન, અગાધ શક્તિ અને આનંદ વડે તેઓ આ તેમને નિર્માણ થયેલી ફરજો ગમે એવાં કષ્ટો માથે બહોરી લઇને પણ બજાવી શકે છે.

x

x

x

x

બાબાના એકાંતવાસ માટેની ખાસ બોલી-“અગ્ર-કુટિ”

બાબાની આજ્ઞાથી એમને એકાંતવાસે રહેવા અર્થે એક ખાસ નાની બોલી તૈયાર કરવામાં આવી. તા. ૭ મી મેએ બાબા આ બોલી અંદર એકાંતવાસ માટે દાખલ થયા, અને એક અઠવાડિયું અંદરજ રહેલાં રાખ્યું. દરમિયાન એઓ ઉપવાસ પરજ હતા અને

માત્ર પ્રવાહિ, ચાહ, દહિં અને દાળનું પાણીજ લેતા. સાત દિવસે બહાર આવ્યા બાદ, થોડું દાળ-ભાતનું ભોજન કયું અને “સત્યના દર્શન” ઉપર ઉપદેશ આપ્યો. થોડા દિવસ બાદ એઓ ફરી તે ખોલીમાં દાખલ થયા અને પાંચ દિવસ તે માહે એકાંતવાસે રહ્યા. મે—ની આખરીએ મુખ્ય રસ્તે કવેટા જવા માટેની ગોઠવણ થઈ અને સઘળી મંડળી તા. ૨ જુનિ આરનગાંવ છોડી ગઈ.

કવેટામાં “નરવસ” નું મરણ ! બાબાની વિચિત્ર આજ્ઞા ! !

કવેટામાં મંડળીને એક સભાસદ—જે “નરવસ” ના નામથી ઓળખાતો હતો, તે “ઠાઈફાઈડ” તાવથી પટકાયો. બીમારીએ ગંભીર રૂપ લીધું. બાબા રોજ તેની દવા-પાણી અને માવજત માટેની દરેક રીતની કાળજી કરતા હતા. પણ પહેલાંથીજ બધાને એતવી દીધું હતું કે “રૂપો ખોટો” હતો. છતાં તેની સારવાર માટે દરેક આપતા ઉપાય લેવાની મંડળીને ખાસ તાકીદ કરી હતી, અને સાથે સાથે તે ગુજર પામે ત્યારે તેને કયાં ઠેકાણે પાડવો તે માટે ત્યાંની પારસી “આરામગાહ” માં જઈ, જગા પણ નક્કિ કરી, મંડળીને બતાવી હતી. ઉપરાંત એ પણ આજ્ઞા ખાસ આપી હતી કે ‘નરવસ’ ને અવવલમંજલ પહોંચાડવા બાદ તુરત મંડળીએ સીનેમામાં પીકચર જોવા જવું !

બાબાની આ આજ્ઞાઓ માહે એ મુખ્ય વાતો ખુલ્લી જાહેર થાય છે. એક તો એકે એઓ અગમ-નિગમનું જાણનાર છે, જેને આધારે “નરવસ” નાં મરણની વાત નક્કિ જાણીને એઓ પોતે “આરામગાહ” માં જઈ, જગા પણ નક્કિ કરી આવ્યા હતા. તેને અવવલ મંજલ પહોંચાડવા બાદ તુરત સીનેમા શોમાં જવાની આજ્ઞા ફરમાવવાનો હેતુ પણ એજ હતો કે, મોતનો આ બનાવ, જેને દુનિયા કોઈ કંઈ પણ યાને શોકકારક આકૃત માની લઈ આહો—ઝારી

અને ગમગુસારી કરે છે, તે તો પ્રગતિ-માર્ગમાં એ અગત્યનું પગથિયું છે, જન્મ-મરણના ફેરામાં એક અનિવાર્ય બનાવ છે, જેને કોઈ મહા આકૃતિ યા સિતમ માની લઈ તે માટે આહ-અફસોસ કરવો એ અજ્ઞાનપણું અને મુખાંધ છે. પોતાને હસ્તકની મંડળી પણ આ બનાવથી બચવા થતી સ્વાભાવિક ગમગીની જેમ બને એમ જલ્દી ભૂલી જાય તેના રામબાણુ ઇલાજ લેખે મનને ખીજી દીશાએ દોરવી, તેને આનંદ આપનારા સાધનમ ગુંતાવી દેવા અર્થેજ આ આજ્ઞા ખાસ આપવામાં આવી હતી. જીવન-મરણના ભેદનો ઉકેલ કરી ચુકેલા અને અનંત હસ્તિમ જઈ વસેલા પૂણી-જ્ઞાની મહાત્માઓની રાહ-રીતી એવીજ હોય છે ! તેની વિચિત્રતામાંજ વિલક્ષણતા સમાયલી હોય છે !

આ આજ્ઞા આપી બાબા કરાંચી જવા ઉપડી ગયા. બાદ એમના કહેવા મુજબ ‘નરવસ’ થોડાજ દીવસમાં ગુજર પામ્યો. અને બાબાની દેખાડેલી જગાએજ તેમને અવવલ-મંજલ પહોંચાડી, મંડળીના માણસો તુરત સીનેમા શો જોઈ આવ્યા, અને ત્યાંથી ઉપડી કરાંચીમાં બાબાને આવી મળ્યા. જીલાઈની આખરીએ બાબા અને મંડળી મુખાંધ આવ્યા.

પ્રકરણ અગીયારમું

મેહેરબાબાની જન્મ-ઉદ્ધાર અર્થેની જન-સેવાનું

પ્રથમ સ્થાનક

મેહેરબાબા !

હિંદ મધે દખ્ખણમાં અહમદનગર જિલ્લાની રાજધાની શહેર અહમદનગરની દક્ષિણ-પશ્ચિમે આશરે ૩-૪ માઇલ દુર “આરનગાંવ” નામે એક નાનું ગરીબ ગામડિયા અને ખેડુતોથી વસાયલું ગામ છે. આ આરનગામ જમીનથી સહેજ ઉંચી સપાટી પર છે, અને ત્યાંની આબોહવા ઉત્તમ છે. અહિં નજદીકમાંજ એક નાનું સુખવાસી સંસ્થાન સ્થપાયું છે, જેને મહેરબાબા સાહેબના મુખ્યારક નામ ઉપરથી “મેહેર-આબાદ”ના નામથી એમના ભાવિકો ઓળખે છે. અહીં ન્યાતન્તના કોઇ પણ તક્ષવત વગર, પારસી, ઇરાની, હિંદુ, મુસલમાન સર્વ કોમોના સભ્યો આ સુંદર સંસ્થાનના સ્થાપક સદગુરુ મેહેરબાબા સાહેબના સાહ્યા, સહવાસ, અને આરા હેઠળ આજ વરસોથી જન-સેવા બળવા રહ્યા છે. અહીં હજારો ભાવિકો પરમ પૂજ્ય મહેરબાબા સાહેબના પવિત્ર દર્શનાર્થે ચાલુ આવતા રહ્યા છે, તેમના આશિષ લઇ વિદાય થયા છે, અને ઘણાકો પોતાના દિલની આશા ફળીભુત થયલી જોવા નસીબવત નિવડ્યા છે.

આર્ય લોકની તપોભૂમિ

આ આરનગાંવ અને તેની આસપાસનો પ્રદેશ પ્રાચિન કાળમાં આર્ય લોકોની મોટી તપોભૂમિ ગણાતી હતી, એવું ભાવિક લોકો કહે છે. તેની ખરી પુરાણી તવારિખ મળી શકતી નથી, છતાં હાલ અત્રે જણાવેલી બે ચાર દંતકથાઓની સમ્યાધ ઉપરથી ઉપલાં અનુમાન વિષે શક લાવવાનું કશું કારણ રહેતું નથી.

શ્રી વિઠોબાની મૂર્તિ

આરનગામ મઘે શ્રી વિઠ્ઠલનું એક મંદિર છે. એવું કહેવામાં આવે છે કે શ્રી પંઢરપુરમાં જે વિઠોબા નામના અવતાર થઇ ગયા છે, તેઓ શ્રીની મૂર્તિ અતરે પણ છે, અને આ પ્રદેશને શ્રી વિઠોબાના ભાવિકો નાની પંઢરપુર તરીકે પિછાણી, તે માટે માન અને પ્રેમ ધરાવે છે.

ભગવત યુવાળી યુવા

અત્રે આસરે બસો વરસની વાત ઉપર ભગવત યુવાળી યુવા નામના એક સત્પુરુષ થઇ ગયા છે. તેમના સંબંધમાં એવી વાત સમજાયલી છે કે એકવાર જ્યારે એઓ અત્રેના શ્રી વિઠ્ઠલના મંદિરમાં કિર્તન કરતા હતા, તે વેળા એકાએક તે કિર્તનની અધવચ્ચે અટકી જઇ, પોતાના બંને હાથોની હથેલી અકેક પર મૂકી મસળવા લાગ્યા. કિર્તન સમજનારી હાજર રહેલી મંડળીના માણસોએ એકાએક આવી વિચિત્ર વલાણુ વિષે એમને સવાલ કર્યો, ત્યારે એઓએ જવાબ દીધો કે “પંઢરપુરમાં શ્રી વિઠોબાના મંદિરના સભા-મંડપમાં આગ લાગી છે, તે હું-હાથે મસળીને- યુઝાવી રહ્યો છું!” અજબ જેવું એ કે એકાદ બળતી ચીજ આપણે હાથમાં લઇને મસળીને યુગ્મવતી વખતે જેમ આપણા હાથ પર કાળા મેસના ડાઘા પડે તે મીસાલ એમની બંને હાથોની હથેલીમાં કાળા ડાઘા પડ્યા હતા, તો જો કે એમના હાથમાં તો કશું પણ ન હતું! એથી પણ વધારે અજબ જેવું-બહુકે ચમત્કારિક- તો એ હતું કે આ બાબતની ખાતરી કરવા લોકોએ પંઢરપુર, જે ત્યાંથી આશરે સવાસો માઇલ દૂર છે, ત્યાંથી ખપ્પર કઢાવી તો માલમ પડ્યું કે ત્યાંના સભા-મંડપમાં એઓનાં કહેવા મુજબ ખરેખર તેજ વખતે આગ લાગી હતી અને વળી તે હાથ મસળતાં વાર લાગે એટલીજ ટૂંક મુદતમાં યુઝાઇ પણ ગઇ હતી! આ

શુવાળની સમાધિ આરનગમમાં શ્રી વિઠોબાની મૂર્તિના ચરણ આગળ રાખવામાં આવી છે. આ સત્પુરૂષે જીવતાં જીવત સમાધિ લીધી હતી એમ એઓના હાલના પુનરીઓ કહે છે.

એક બીજા સત્પુરૂષ — હઝરત મૌલા

અહિં એક બીજા પણ સત્પુરૂષ નામે હઝરત મૌલાના શમસુદ્દીન ચીશતી-ચાર સાબીરીયા ઉર્ફે મૌલા થઇ ગયા છે. આ મુસલમાન સત્પુરૂષ માટે કહેવામાં આવે છે કે મેહેરબાબા સાહેબ આરનગાંવ નજીક આવી રહેવાની માત્ર ત્રણ-ચાર વરસ આગમ્ય તો એઓ અહમદનગરમાં જ હતા, પરંતુ કોઇ પણ રીતની પ્રસિદ્ધિ કિંવા જાહેરાત તેમને બીલકુલ પસંદ ન હોવાથી તેઓ બનતી કોશેષે દુનિયવિ ગડબડથી દૂર જ રહ્યા હતા, બલકે જાહેરમાં જણાયા જ નહિ. તેથી જ પોતે અહમદનગરમાં હોવા છતાં, ત્યાંનું પુષ્કળ લોક તેમની હસ્તિ વટીકથી બીલકુલ એ-ખબર, બલકે અજ્ઞાન હતું. જે થોડાઓને એઓ સાથે સમાગમ અને એમની અંગત માહિતી હતી, તેમની તરફથી મેળવેલી ખબર મુજબ આ પવિત્ર સત્પુરૂષના આચાર-વિચાર, તેમની રહેણીકરણી તેમજ ઇશ્વરભક્તિ ઇત્યાદી બહુ ઉચ્ચ દરજ્જાનાં હતાં એમ જણાય છે. એઓ કોઇની પાસે કશું પણ સ્વિકારતા ન હતા.

આવતા બનાવની એક ચમત્કારિક આગાહી!

એક દિવસ હઝરત સાહેબ ફરતા ફરતા આરનગાંવની પૂર્વ દિશાએ એ ત્રણ ફર્લોંગ પર આવી અટક્યા, અને પોતાના હાથમાંની લાકડી વડે એક ચોખ્ખું નિશાન કરી ઓટ્યા કે “મારા દેહ-ત્યાગ બાદ મારાં શબને અગર આ જગે લાવી ઇર પાડવામાં આવશે તો મને અતિષે આનંદ થશે!”

એઓ સાહેબની આ ઇચ્છા અનુસાર એમના એક ભકતે એમના અવસાન બાદ એમના શબને અત્રે એઓએ નિશાન કરેલી

જગાએ દર પાડવા અને તે પર એક મઝાર બાંધવાનું વચન આપ્યું ! આ દરગાહની જગા નક્કી થવા બાદ, અહમદનગરના એમના એક ભાવિકે એઓ સાહેબ આગળ આવી એક દિવસ બળાપો કર્યો કે, “હઝરત સાહેબ ! આપે પણ ક્યાં જગા પસંદ કરીધી ? ત્યાં ઉજ્જડ વેરાનમાં કોણ આટલે લાંબે વેરથી આપની મઝાર પર સીઝદા અર્થે આવશે વાર ? ”

જવાબમાં આ ખુઝોર્ગ હઝરત સાહેબે એટલું જ કહ્યું કે “મારા આ દેહત્યાગ બાદ બહુજ દૂંક મુદતમાં ‘ મેહિરબાબા ’ નામના એક સદગુરૂ ત્યાં આવી પોતાનું સંસ્થાન બરપા કરશે; ત્યારેજ તારી આ શંકાનો ખુલાસો તને તુરત મળશે ! ”

આ ખુઝોર્ગ હઝરત સાહેબની અચૂક આગાહી મુજબ, એમના અવસાન બાદ બહુજ દૂંક મુદતમાં સદગુરૂ મહેરબાબાનું અત્રે આવવું થયું, અને તેઓએ પોતાના પવિત્ર સ્થાનક માટે આસપાસની જગાઓમાંથી આ હઝરત મૌલા સાહેબે બતાવેલી જગાજ ખાસ પસંદ કરીધી, જ્યાં થોડાજ વખતમાં સેંકડો નહિ પણ હજારો ભાવિકો બાબા સાહેબની પધરામણી બાદ, એમના મુખારક દર્શન માટે, ગામેગામથી આવવા લાગ્યા અને જ્યાં એક મોટું સંસ્થાન હુંક મુદતમાં સ્થપાયું હતું.

આ જગાનું પવિત્ર વાતાવરણ

મહેરબાબા સાહેબે આજ જગાને ખાસ અગત્યતા અને પસંદગી આપવાનું કારણ હોતું પવિત્ર વાતાવરણ તેમજ અહિં થઈ ગયલા સત્પુરૂષોએ આ જગાને આપેલી અગત્યતાને આભારી છે. તેમ વળી અત્રેના બાપડા તદ્દન અભણ અને લાચાર અવસ્થાના, અને હિણાયલી તબીયતી અ-સ્પૃશ્ય જાતિના ગામડિયાઓ, જેઓને અન્ન-વસ્ત્ર તેમજ વિદ્યાના દાનની ખાસ આવશ્યકતા હતી, તેવા ખરા ગરીબ અને ગરબડિયો નજદીક વસી, તેમની સેવા અને ઉદ્ધાર કરવા માટેનું તે એક ઉત્તમ ક્ષેત્ર હતું !

પ્રકરણ બારમું

મેહેરાબાદ સંસ્થાનની જુદી જુદી સંસ્થાઓ

હઝરત બાબાજાન સ્કુલ

મહેરબાબા સાહેબે અત્રે આવ્યા બાદ વસાવેલાં સંસ્થાને એમના જગ ઉદ્ધારના કાર્યમાં કેવો અગત્યનો ભાગ ભજવ્યો છે તેનો હવે કાંઈક ખ્યાલ મેળવીશું.

કેળવણી એ ઇનસાનના ઉદ્ધારનું પ્રથમ પગથિયું છે, અને તેથીજ અત્રે આવતાં વાર, સૌથી પહેલું કાર્ય જે બાબાએ કર્યું, તે આ પ્રદેશની માંગ-મહાર અને મરાઠી ગરીબ પ્રજાના બચ્ચાંઓ માટે કેળવણીની આશિષદાયક સગવડ કરી આપવાનું હતું, અને તે માટે એક મુક્ત “એંગ્લો-મરાઠી સ્કૂલ” શરૂ કરી. એએ શ્રીને આત્મિક રોશનીનો પ્રથમ પ્રકાશ આપનાર મહાગુરુના મુખારક નામ ઉપરથી આ સ્કુલને “હઝરત બાબાજાન સ્કુલ” નું નામ આપ્યું.

આ સ્કુલની પ્રથમ દોઢ વરસની હયાતિ દરમિયાન, મરાઠી બારાખડીથી તે મરાઠી સાતમા અને ઇંગ્રેજી ચોક્કસ ધોરણ સુધીના વર્ગો ખોલવામાં આવ્યા હતા. અભ્યાસ-ક્રમ સરકારી સ્વિકારાયેલી સ્કુલો પ્રમાણેનોજ ગોઠવવામાં આવ્યો હતો. લગભગ બસો છોકરાંઓ આ શાળાનો લાભ લેતાં હતાં. ખુબી તો એ હતી કે જે અલણોને અંગ્રેજી બારાખડી પણ પૂરી પાઠરી આવડતી ન હતી, તેઓ માત્ર સવા વરસની દૂક મુદતમાં અંગ્રેજી ચોક્કસ રેન્ડની લાયકાત ધરાવતા થયા હતા, અને તે પણ માત્ર અંગ્રેજીજ નહિ પરંતુ બીજા સર્વ વિષયોના અભ્યાસ સાથે સાથે !

શાળા-શિક્ષણ ઉપરાંત, છોકરાઓમાં સારી તરબિયત (discipline) ખીલવવાના હેતુથી, દ્રાલ, ટીપરી, ફિકેટ, હાંકી વગેરે રમત-ગમતો પણ શિખવવામાં આવતી હતી. વળી રાત્રે ભજન પણ કરાવવામાં આવતાં અને માત્ર થોડા મહિનાની દૂંક મુદ્દતમાં આ નાના બાળકો જે સુંદર અને નમુનેદાર રીતે, તાલસૂર સાથે ભજન કરતા, તે કોઇપણ મોટી ભજન કરનારી મંડળીને પણ ખુશ કરે એવાં હિતમ હતાં.

“દરિદ્ર નારાયણ”ની સાચી સેવા!

વળી શાળા શિક્ષણ ઉપરાંત તેમની લાચાર અને ગરીબ સ્થિતિનો ખ્યાલ કરી, તેમજ તે સર્વને પોતાનાજ સહવાસમાં રાખી, તેમનો સંપૂર્ણ ઉદ્ધાર કરવાની ઉમદા નેમથી બાબાએ એ સઘળાને સવાર સાંજ પેટ પુરતું ભોજન, અને ઠંડી, ગરમી, વરસાદ વિગેરે ઋતુઓને અનુકૂળ પડતાં પૂરતાં કપડાંની પણ તદ્દન મુક્ત સગવડ કરી આપી હતી. જેઓ ખીયારા દિવસના માત્ર એકવાર ચઢણી ચોટલીના નીળાંવ ભોજણ પર બારેમાસ નિર્વાહ કરતા હતા અને અંગ પર ફાંટાં તૂટાં, મેલાં-ખાર કપડાં સાથે ચીઠડે હાલ ફરતા હરતા, તેઓ હવે પેટ-પૂરતા દાળ ચાવલ અને દૂધ યા ભાજી ચોટલીના ભરપૂર બબે વારનાં ભોજનથી તૃપ્ત થતા, એટલુંજ નહિ પણ અંગ ઢંકાય અને ઋતુથી બચાવ થાય એવાં સ્વચ્છ કપડાંમાં સજ્જ થઇ, તેઓની સ્થિતિમાં આવો આશિષદાયક અને ચમત્કારી ફેરફાર કરનારા સદગુરુ મહેરબાબાને હઝારો હઝાર દુવા દેતા હતા! વળી કુદરતની પણ શી કરામત કે આ છોકરાઓ માત્ર એકજ વરસની ટુંક મુદ્દતમાં, એઓ શ્રીની અંગત દેખરેખ હેઠળ સખત તાલિમ-તરબિયત અને શાળા-શિક્ષણથી કેળવાઇને એવા તો ઘડાઇ ગયા હતા કે તેઓ ખીલકુલ અણુધડ, ગરીબ માન્ય-મહાર જાતના છોકરાઓ છે એમ માનવાને પણ કોઇ નવા આવનારને પહેલી નજરે આંચકી લાગતી! શાળા શિક્ષણ અને અન્ન-વસ્ત્રની ગોઠવણ

ઉપરાંત આરનગાંવના તેમજ આસપાસના અને દૂર દરાબનાં ખીખાં ગામોથી જે છોકરાઓ આવ્યા હતા, તે સર્વની રહેવાની અને રાત્રે સૂવા માટેની ગોઠવણ પણ અત્રેજ કરવામાં આવી હતી, જેથી આ સ્કૂલ એક નમુનેદાર બોર્ડિંગ-સ્કૂલની ગરજ સારતી હતી; જેઓ કેળવણી જેવી અમૂલ્ય બક્ષેસથી અત્યાર તલક લાચારીના માર્યાં બેનસીબ રહેવા પામ્યા હતા તેઓ માટે આ ખાતું આશિષદાયક થઇ પડી તેમનો ખરો ઉધ્ધાર કરી રહ્યું હતું !

દુનિયાને નકલ કરવા જોગ દાખલો

વળી આ અણુધડ અને અજ્ઞાનતાને સખબે પુવડ રહેણી-કરણીમાં ઉધરેલાં બચ્ચાંઓમાં સક્ષાધ-સુધગાધનો ઉમદા નિયમ ખીલવવા માટે અઠવાડીઆમાં બેવાર દરેકને નહવડાવવામાં આવતા. શાળાના શિક્ષકો તેમજ બાબા સાહેબની સાથે રહેલી ભાવિક મંડળીના સભાસદો એઓ શ્રીની અંગત દેખરેખ હેઠળ, આ માંગ-મહારના પોર્યાઓને નહવડાવતા હતા, એટલુંજ નહિ પણ ખુદ બાબા સાહેબ પોતે જાતે ચાલુ સર્વ નહવડાવનારાઓ વચ્ચે બેસી, આ અસ્પૃશ્ય જાતિના બચ્ચાંઓને પોતાને હાથે હંમેશ નહવડાવતા ! જે પુજ્ય મૂર્તિની હજારો ભાવિકો પ્રેમથી પૂજા કરતા, તેજ પોતે આ અલગાઇ જાય એવી અસ્પૃશ્ય જાતિના માંગ-મહારના પોર્યાઓના દિલનો મેલ સાફ કરે, તેમના પગ વટીક ધુવે, એ દ્રશ્યજ દેખતી આંખોને પણ અમાન્ય હતું ! એ મહાગુરૂની આ જેવી તેવી જનસેવા ન હતી, બલકે એમનું એ ઉમદા વર્તન દુનિયાના લોકો માહેથી ઉંચ કુળનો ગર્વ એકે તકાકે તોડી નાખી પ્રભુની નજરમાં ઉંચ-નીચ સર્વ સમાન છે — એ અંતર-પ્રેરણાને જગાડનારૂ હતું ! વળી તે એમની ઉચ્ચ મનોવૃત્તિ, અને ખરી દીલસોઝીને પાત્ર “દરિદ્ર નારાયણ” ની સાચીસેવાનો એક નકલ કરવાજોગ દાખલોજ દુનિયાને પૂરો પાડતું હતું !

ઉંચ કુળના બ્રાહ્મણને હાથ
અરુપૃથક જાતિના અચ્ચાંચોને સ્નાન !

આમ છોકરાઓને સ્નાન કરાવતી વેળા જેઓ એમના દર્શનાર્થે આવતા તેઓને પણ આ સેવાનો લાભ આપવા અને ન્યાત-જાતની સુગ મનમાંથી કાઢી નાખવા, બાબા તેઓને પણ સ્નાન કરાવા એસાડી દેતા. ઘણાઓ ખુશીથી એ સેવા કરતા ને બાબાની હાજરીમાં આઠલો વખત મળતો એ ધરાદારી ખાસ તે વેળાએજ હાજર રહેતા. બીજાઓ જેઓ આ કામ માટે આનાકાની કરતા તેમને બાબા તરફથી બહુ અર્થસુચક જવાબ મળતો, કે “તમે દેવના દર્શને આવ્યા, તો મારા દેવ આ અરુપૃથક જાતિના અચ્ચાંચો છે; તેમની સેવા કરવી હોય તો અહીં આવો, નહિ તો તમારે ઘરખારે યા મંદીરમાં તમારા દેવ હોય તેના દર્શન લેતા જવ ! અહિંના દેવ તો આજ છે !” આ સાંભળી તે બાપડા સ્તબ્ધજ થઇ રહેતા ! પરંતુ જમાનાઓના ખોટા ધખારાથી જડ થઇ ગયલી તેમની મનોવૃત્તિ આ વાત કચુલ કરવા છતાં, લોક-લાજથી ડરી તેઓ આવી અનુપમ સેવાની ઉત્તમ તકનો લાભ લઇ નહિ શકતા. જતીવેળા બાબાના દર્શન માટેની ઇચ્છા અને અરજના જવાબમાં પણ બાબા એજ કહેતા કે — “દેવ જેની સેવા કરી રહ્યા છે — તે તમારેથી થતી નથી તો પછી કુકટ દર્શનના ઢોંગ કરવાની શું જરૂર છે ? તમારા જે કોઇ દેવ હોય તેના દર્શન કર્યા જવો ! — અહીંના દેવ તો આજ છે — ને તેમની સેવા હું પણ કરી રહ્યો છું ! —”

વળી એજ હલ્કી ગણુતી અસ્પૃશ્ય જાતિના બચ્ચાંઓના અંગપરના મેલાં વસ્ત્રો ધોવા માટે પગારદાર ધોખીઓ રાખવા ઉપરાંત, તેજ મેલાં લુગડાં એઓ શ્રી પોતાને હાથે ધોતા હતા, અને વળી વખતો વખત પોતાના સહવાસ હેઠળ રહેલા ભાવિકો કને એજ અસ્પર્શજાતિના બચ્ચાંઓનાં મેલાં કપડાં ધોવડાવી, આવી ઉમદા સેવા કરવાની ઉત્તમ તક તેમને પણ આપતા હતા.

હિંદ-ઉદ્ધારનો આદર્શ !

દુનિયાના લોકોને આ બાબત કદાપી ખાસ મહત્વની નહિ લાગે, પરંતુ આપણા આ હિંદ દેશ મધે, ખાસ કરી હિંદુ કોમ જેમાં ન્યાત-જાતના અસંખ્ય ભેદો છે, જેને લીધે ખુદ હિંદુ ધર્મમાં જ માનનારા ઉંચ વર્ણના હિંદુઓ પણ પોતાથી ઉતરતી ગણુતી કોમના અસ્પૃશ્ય જાતિના લોકોને સ્પર્શ વટીક કરતા નથી, તે સમજું છ્યાનમાં લેતાં, મેહેરબાબાના હાથ હેઠળ કામ કરતી ભક્ત-મંડળી — ખાસ કરી ઉંચ વર્ણના હિંદુઓ — ને હાથ આ અસ્પૃશ્ય જાતિના બચ્ચાંઓને સ્નાન કરાવવાનું અને તેમના મેલાં કપડાં વિગેરે ધોવાડવાનું કાર્ય ખરેજ નમુનેદાર અને નકલ કરવાજોગ દાખલો દુનિયાને પૂરો પાડે છે ! કારણ કે જેમનો આજો વટીક ઓળંગાય તો અભડાઇ જવાય એવી ઉતરતી મનાતી અને ગણુતી પંક્તિના લોકોના દિલનો મેલ ધોવો, બલકે તેમના પગ વટીક ધોવા, એ આ ઉચ્ચ વર્ણના લોકો માટે કાંઈ નાની સુની વાત નથી ! અને જ્યારે મેહેરબાબા સાહેબ પોતે પોતાના હાથે આ હલ્કી અસ્પૃશ્ય જાતિના બચ્ચાંઓના દિલનો અને કપડાંનો મેલ ધુવે, ત્યારે તે તો એક નહિ વર્ણવી શકાય એટલી હદની કમાલ હતી ! જેઓને આ દેખાવો પોતાની આંખોએ જોવાની તક મળતી હતી તેઓ પહેલી નજરે તો ને જોઈને ચકિત થઈ જતા હતા ! બાજે વખત ફક્ત અહિંનો

રાહઘાટ અને મહેમાર જોવા યા યુનોએસ કરવા આવેલાઓ પણ આ દેખાવ જોઇ, એમની આ ઉંચ મનોવૃત્તિ અને અદ્ભુત સેવાના આવા અસરકારક દ્રષ્ટાંતથી અંતઃકરણના ઉંડાણમાં એઓશ્રી માટે પ્રસંશા અને પ્રેમની છાપ જગરમાં લખતેજ વિદાય થતા હતા !

દુઃખી-દદીઓનાં દુઃખ-નિવારણ માટે મુક્ત દવાખાનું અને હોસ્પીટલ

આ ગરીબ બચ્ચાંઓ તરફના એમના અણહદ પ્રેમ અને લાગણીને સબબે, તેમજ તેમની તબીબી-તંદુરસ્તીની જોખમદારીનો ખ્યાલ કરી, તેમને માટે એક મુક્ત દવાખાનું, તથા સાથે સાથે વધુ ખિમારીવાળાં દુઃખી-દદીઓ માટે એક મુક્ત હોસ્પીટલ પણ ખોલી હતી, જે બંને ખાતાંઓ એઓ શ્રીના મુખ્યારક નામ ઉપરથી “ધી મહેર ચેરીટેબલ ડીસ્પેન્સરી ઍન્ડ હોસ્પીટલ” નાં નામથી ઝાળખાતાં હતાં.

આ મુક્ત દવાખાના અને હોસ્પીટલનો લાભ માત્ર અહીંની શાળામાં શિક્ષણ લેતા છોકરાઓ માટેજ નહિ રાખતાં, અત્રેના તેમજ અતરાફના પ્રદેશના ગર-ગામડાંઓના દુઃખી-દદીઓ માટે પણ એ બંને ખાતાંઓ ખુલ્લાં રાખવામાં આવ્યાં હતાં, અને એક હિંદુ ડૉક્ટરના હાથ હેઠળ લગભગ અડધો ડઝન માણસોનો સ્પૃશ, ગૌર-ગરીબો પ્રત્યે ખરી મમતાથી તેમના દુઃખ-દર્દના નિવારણ કરી, સાચી સેવા બજાવી રહ્યાં હતાં, જેથી આ બંને ખાતાંઓ દુઃખી દદીઓના દુઃખનું નિવારણ કરવાના આશીર્વાદરૂપી સાધનો થઇ પડ્યાં હતાં. દવાખાનામાં રોજીંદા બહારના દુઃખી દદીઓની સંખ્યા શરૂમાં ૪૦ થી વધીને ૧૦૦ ની, અને હોસ્પીટલના અંદરના રહેનારા દદીઓની સંખ્યા પ્રથમ ૪-૫ થી વધી ઘણે ભાગે ૧૫ થી ૨૦ સુધી રહેતી હતી. અને કુલે દશથી વાર હજાર દુઃખી દદીઓને આ બંને ખાતાંઓની સારવારથી રાહત મળી

છે. જે ખીચારા ગરીબ દુઃખી દદી ગામડિયાઓ પોતાને થતાં દુઃખો કોઇ ધલાજની ઝેરહાજરીમાં તેમજ અસાનપણે લઇ ચલાવ્યા કરી, ચાલુ દુખી થતા હતા, તે સર્વના દુઃખ-દર્દના તાકીદના ધલાજ લઇ, આ મુક્ત દવાખાનું અને હોસ્પિટલ કેવી ઉત્તમ સેવા બળવતાં હતાં, તે વર્ણવવાની કશી જરૂર નથી.

ઉપર કહ્યા મુજબ, બહારના ખીજ દદીઓની સારવાર કરવા અને કરાવવા ઉપરાંત, પોતાને હસ્તકની શાળામાં શિક્ષણ લેતાં બચ્ચાંઓની તખીએત-તંદુરસ્તી માટે એઓ શ્રી બહુજ ખંતીલા રહેતા. કોઇની તખીએત સહેજ પણ ખીગડતાં, આ અણુઘડ લોકોના જાતિ ખવાસ અને હંમેશની ટેવ મુજબ, તે જરા પણ લઇ ચલાવવાની સખત મનાઇ હતી, અને દુઃખનો તાબડોલ ધલાજ કરવાની સર્વને સખત તાકીદ હતી. તે માટે રોજ બે વાર સવાર-સાંજ પ્રત્યેક છોકરાની પુછપરછ અને તપાસ થતી, અને તે છોકરાની પોતાની યા તો તપાસ કરનાર શિક્ષક કે સુપરવાઇઝરની સહેજ પણ કસુર જણાતાં, તેમની સખત ખબર લેવામાં આવતી! આ નાના નિર્દોષ નાચાર બચ્ચાંઓ પર બાબાનો અત્યંત, બદકે અભયખી ઉત્પન્ન કરે એટલી હદનો પ્રેમ હતો. તેમના શાળા-શિક્ષણ, ભોજન, કપડાં-ચપડાં, રમત-ગમત વગેરેની બહુજ મનમાનની વ્યવસ્થા કરવા કરાવવા ઉપરાંત, તે સઘળાંમાં કોઇ પણ વાતની કસુર યા ગફલતી સહેજ પણ એઓ લઇ ચલાવતા ન હતા. બચ્ચાંઓને હસતાં-રમતાં અને આનંદી બોધ પોતે પણ તેવાજ આનંદમાં રહેતા, પરંતુ તેઓ માહેલા કોઇને પણ કાંઇ વધુ પ્રમાણમાં દુઃખ-દર્દ થતું તો તે પોતાને થયલું માની, તેની ચાંપતી અને તાકીદની સારવાર માટે પળેપળ ઓકાસી કરતા, અને આરા આપતાજ રહેતા હતા, અને તે સારો થાય ત્યારેજ એમના જીવને કરાર થતો!

વળી આ હોસ્પીટલ અને દવાખાનાના રેકોર્ડ પણ નોંધ લાયક છે, અને ધણીકવાર ઋતુના ફેરફાર યા ખીગાડને સખ્યે તેમજ શારીરિક નબળાઈના કારણે, પહેલાં સાધારણ તાવથી પીડાતા મગર પાછળથી ૧૦૪-૫-૬ ડીગ્રી સુધી ગયલી તાવવાળા, અને કેટલાંક કેસોમાં તો ૩૭-૬-ન્યુમોનીઆથી પટકાઈ પીડાયલાઓને આ ખાતાંઓએ મોતના ડાચાંમાંથી ખેંચી કાઢી ઉગાર્યા છે, જે પરિણામ માટે આજની એકાદ ગમે એવી મોટી હોસ્પીટલ વટીક વાજખી મગફરી લઈ શકે !

ઉડતા રોગોના દર્દીઓ માટે એલાહેદાં આશ્રમે

ઉપર વર્ણવેલાં દવાખાના અને હોસ્પીટલ ઉપરાંત, ગરમી અને એવા ખીજા ઉડતા રોગોથી પીડાતા કમનસીબ દુઃખી-દર્દી ગરીબોના આશરા અને સારવાર માટે પણ બે જુદાં જુદાં આશ્રમે સ્થાપ્યાં હતાં, જ્યાં તે દુનિયાથી હીણાયલા, તળયલા, કમનસીબ દર્દીઓને રહેવા, ખાવા-પીવા, પહેરવા, ઓઢવા વગેરેનો સંઘળો મુક્ત બંદોબસ્ત થવા ઉપરાંત તેમના દુઃખ-દર્દના ઇલાજે પણ કરવામાં આવતા. આ આશ્રમોનો લાભ લઈ ગયલા આજે એવા ઘણા હોય છે, જેમના કોઈકો તો ખીલકુલ સાજા ન થઈ શકે એવાં દર્દી અને આવી દેડે કરાવી ગયા છે, અને આ આશ્રમે અને તેના સ્થાપનાર મહાગુરુને આજે પણ દીલથી દુવા દઈ રહ્યા છે !

ગાર-ગરીબો માટે જુદી ધર્મશાળા

“ શ્રી ઉપાસની સરાય ”

વળી એમના દર્શનાર્થે દૂર દરાઝથી આવતા ગરીબ લોકોના રહેવા, ખાવા, સુવા બેસવાની સગવડ અર્થે એક જુદી ધર્મશાળા સ્થાપવામાં આવી હતી, જે એમના દ્વિત્ય ગુરુ શ્રી ઉપાસની મહારાજના મુખ્યારક નામ ઉપરથી “શ્રી ઉપાસની સરાય” તરીકે ઓળખવામાં આવતી હતી. ત્યાં એમના દર્શને આવેલા દૂર

દરાઝના લોકોની દરેક રીતની સગવડ સાચવવા ઉપરાંત, એમના આશરા, આશિષ અને સહવાસ હેઠળ રહેવા ઇચ્છતા હોય તેવા ગોર-ગરીબોને જાણકનો, યા જ્યાં સુધી ચાહે ત્યાં સુધીનો વાસો કરી રહેવાની પણ સગવડ આપવામાં આવતી હતી. તેઓ સઘળાને એ વારનું પેટ પૂરતું ભોજન મુક્ત મળવા ઉપરાંત, કપડાં-ચપડાંની પણ મુક્ત સગવડ કરી આપવામાં આવતી. આ ધર્મશાળામાં પણ રાજીંદા ૩૦-૩૫ માણસો ચાલુ વસવાટ કરી રહેતાં, જેઓમાં કેટલાક બચારા આંખોનું કિંમતી નૂર ખોલી ખેડેલા કમનસીબ અપંગો અને લૂલાં લંગડાઓ પણ સમાઈ જતા હતા.

“ સાંઘ દરબાર ”

રફતે રફતે બાબાના દર્શને આવતાં લોકોની સંખ્યા વધવા લાગી, અને ભવિષ્યમાં કોઈ મોટી તર-તિરથના ઉત્સવ વેળા આ જગે કેવી જંગી ઠઠ જમનાર હતી એ આગમચથી જાણીને, બાબાએ એક ગંજવર ખુલ્લો હોલ તૈયાર કરવા આજ્ઞા આપી. એ મોટે સડક બાજુની જગા પોતેજ પસંદ કરી, તે હોલને એક નાકે એક મોટા રોજ બંધાવી, તેની અધવચ્ચે પોતાને એકાંતમાં બેસી કંઈ કામ કરવા અર્થે એક નાની લાકડાંની કેબીન પણ તૈયાર કરાવી હતી, અને તેની અંદર માત્ર એકજ માણસ જઈ સુઈ શકે એટલી નાની બનવાવી હતી. તે મોટેના દરેક પ્લાન પણ પોતેજ આપ્યા, જે મુજબ સઘળું સપાટામાં તૈયાર થઈ ગયું, અને મેહરાબાદના સંસ્થાનમાં એક નવીન શાળાગારનો વધારો થયો.

મેહરબાબાના પુજ્ય ગુરના પણ ગુર શીરડી-નિવાસી હઝરત સાંઘબાબાની પવિત્ર યાદમાં, આ હોલને “સાંઘ-દરબાર” નું મુબારક નામ આપવામાં આવ્યું હતું. એ જગે અનેક નાના મોટા મેળાવડાઓ થતા હતા. કોઈ કોઈવાર ત્યાં “લંગરા” થતા અને ગરીબોને જાહેર જમણો પણ આપવામાં આવતાં

હતાં. મહેરબાબાની ૩૧ મી સાલગરેહની જાહેર ઉજવણી વેળા આજ સાંધ-દરબારના સ્ટેજ ઉપર ખીચણ એક દિવસમાં એએએ લગભગ વીસ હજાર ભાવિકોને દર્શન દીધાં હતાં. સ્ટેજ પર એમના માટે ખાસ બનાવેલી લાકડાંની કેબીનમાં એકાંતમાં બેસી બાબા પોતાનું પુસ્તક લખતા હતા, અને અમુક મુદત સુધી એજ નાની કેબીનમાં રાતવાસો પણ કરતા હતા.

આ કુશાદે હોલ ૯૦ ફીટ લાંબો અને ૪૦ ફીટ પહોળો હતો. તેને માથે કોરોજેટ પત્રાનું એક છાપરું બાંધ્યું હતું. એ હોલ મધ્યે મોટા તહેવારો અને માંગળીક પ્રસંગોએ ભાવિકોની મોટી ઠઠ જમા થઈ બેસતી અને ત્યાં ભજન-કિર્તન થતાં. કોઇવાર આ તહેવારો એકથી વધુ દીન પણ ઉજવાતા, ત્યારે જત્રાણુઓની મોટી સંખ્યા રાત્રે ત્યાંજ આરામ પણ કરતી હતી.

શાળા-શિક્ષણ ઉપરાંત ધર્મ કેળવણી, કિરતન અને ભજન

ધર્મ જે ઇનસાનને ખુદાઈ રાહ બતાવે છે, તે વગરની તમામ કેળવણી ફેાકટ છે! જે પોતાના ધર્મ, કર્તવ્ય અને ફરજ સમજ્યો તે સઘળું સમજ્યો. જે ધર્મના રહસ્યથી અંજાણુ, તે ખીણ ત્રીણ ગમે એવી દુનિયવિ કેળવણી છતાં, ખરી કેળવણીથી તદ્દન અંજાણુજ છે. ત્યારે સદગુરૂ મહેરબાબા, જેઓ જગતના તારણ અને આત્મિક ઉત્તરિ અર્થે આ સઘળો શ્રમ ઉઠાવી રહ્યા હતા, તેઓ પોતેજ પોતાના આશરા હેઠળ કેળવણી લેતાં બચ્ચાંઓને ધર્મ અને આત્મિક કેળવણીથી બાકાત રાખીજ કેમ શકે? પોતે ગમે એવી પ્રબળ શક્તિઓ પર કાબુ ધરાવવા છતાં, તેમજ ધર્મ, સંસાર અને સંસ્કાર વગેરે હરેક પ્રકારના દુનિયવિ તેમજ માયાના બંધનથી મુક્ત અને તે સર્વની પેલેપાર હોવા છતાં, એમની સલાહ અને સહબરી ગ્રાહતા આવેલા સર્વને પોતપોતાના ધર્મને માન આપવા અને તેના શિક્ષણ મુજબજ જીવનગુજરવાનાં શિક્ષણ અને

સલાહ આપવા ઉપરાંત, તે દરેક ધર્મનું ખર્ચ અને ઉમદા રહસ્ય પણ સમજાવતા. અત્રે કેળવણી લેતા તમામ છોકરાઓ હિંદુ સંપ્રદાયના હોવાથી, તેમજ અહિં આવતા હજારો ભાવિકોની મોટી સંખ્યા પણ હિંદુ હોવાથી, ધર્મ અને શાસ્ત્ર-કેળવણી અર્થે, હિંદુ વિવાજ મુજબ, મેડેરાબાદમાં સંસ્થાનની શરૂઆત — ૧૯૨૫ થી ૧૯૨૮ સુધી, — અઠવાડ્યામાં એવાર લગ્ન અને કીર્તન — દર રવિવારે પુરાણની કથા, અને દર ગુરુવારે લગ્ન — ચાલુ કરાવ્યાં હતાં. વળી રવિવાર ઉપરાંત દર મહિનાની ૧૮-૧૯-૨૦-૨૧ મી તારીખોએ, તેમજ એવા કોઈ મોટા હિંદુ તહેવારો અને ઉત્સવ ટાંકણે પણ પુરાણ-કથા થતી હતી, જે અહમદનગરના એક જાણીતા વકીલ અને કાબેજ કથા-કરી મીંદાત્રય અણુધળ વકીલ અતિ ઉત્તમ રીતે રજુ કરતા હતા. તેનો લાભ અત્રેની શાળામાં શિક્ષણ લેતા છોકરાઓનેજ નહિ પણ સર્વને આપવા માટે, તેમાં ઉલટ લેનારા કોઈને પણ ભાગ લેવા કશી રીતની મનાઈ ન હતી. આનો એક ઉમદા લાભ એ થતો કે અત્રે શિક્ષણ લેતાં નાદાન બચ્ચાંઓનાં કુમળાં મગજ પર નાનપણથીજ શાસ્ત્રોના ઉમદા સબકોથી નીતિ-રીતિનો ઉંડો છાપ પડતો અને વળી તેઓ રામાયણ અને મહાભારત સરીખાં દુનિયાવર્ણના નામચીન સાહિત્યથી માહિતગાર થતા. ઉપરાંત બહારથી આવનારાઓને આ રીતે એક કાબેલ કથાકરી તરફથી બહુ ઉત્તમ કથાઓ સાંભળવાનો અને તેમાં સમાયલાં નીતિ-રીતિનાં શિક્ષણોનો લાભ મળતો હતો.

વળી અહમદનગરના એક અપંગ લેફ્ટીન અચ્છા લગ્ન-કરી તરફથી દર ગુરુવારે અને રવિવારે તુકારામ, નામદેવ, કબીર, મીરાંબાઈ વગેરે ભકતોના ભક્તિ-ભાવનાં લગ્નનો, અલગો અને પદો રજુ થતાં, જે સાંભળવાં એ પણ એક ઉત્તમ મોજ હતી. કારણ, તુકારામ, નામદેવ, કબીર, મીરાંબાઈ વગેરે ઇશ્વરી અનુભવ મેળવી ચુકેલાં અને આત્મિક ઉન્નતિનું ખર્ચ રહસ્ય સમજનારાં આ

ઉંચ કોટિના સંતોએ પોતાના ધર્શ્વરી આનંદની લહેરમાં જોડેલાં અને ગાયલાં પદોનો મીઠાશ, અને તે પણ વળી અચ્છી તોરથી રજુ કરનારા કાબેલ ગવૈયાના મુખથી, હારમોનિયમ-ટબ્લાની મદદ સાથે રજુ થાય — એ મઝાહ તેના સમજનારાઓ માટે તો આરજ હતી !

આ કીર્તન-ભજનના કારણે, અઠવાડ્યામાં બેવાર — દર ગુરૂ અને રવિવારે — આસપાસના ગામો તેમજ અહમદનગર શહેરના ભાવિકોની મોટી સંખ્યા બાબાના દર્શનાર્થે નિકળી આવતી, અને અઠવાડીયાના આ બે દિવસોએ મહેરાબાદમાં જત્રા ભરાઈ હોય એવો દેખાવ થઈ રહેતો !

ગરીબોકા આસરા — ન જાણે હા-ના કા આસરા !

“હે દાતાર મહારાજ ! બધા લોકો કહે છે કે આપ સધળું જાણો છો. પરંતુ તેમનું એ કહેવું ખોટું છે, કારણ કે લાચાર અનાથ જે કોઈ યાચક આપની પાસે આવે છે તેને ‘નથી’ એ વચન કહેવાનું તો આપ જાણતાજ નથી.”

મુશ્કેલી, મુસીબત, લાચારી, દુઃખ-દર્દની બેઝારી યા બીજી કોઈ પણ મતલબ કે ગરજથી એમની મુલાકાત યા દર્શને આવતા ઇસમના મનને સંતોષવા સાથે, ઉપર લખવા મુજબ, દરેકની રહેવા-ખાવાની હાજતો પણ આશ્રમ મંદિર પુરી પાડવામાં આવતી હતી.

દરેકમાં બાબા પોતે છે એમ સમજીને ગમે એવા દુખી-દર્દી યા લાચાર-બેચારની સાચા દીલથી સેવા બજાવવા એઓ શિષ્ય મંડળને ચાલુ ઉપદેશ અને આજ્ઞા આપતા. ઘરે પધારેલા એકાદ પરોણા મિસાલ દરેકની બની શકતી માવજત કરવાની એમની ભક્ત-મંડળીને ખાસ આજ્ઞા હતી; તે માંહે જોર-ગરીબો, દુઃખી-દર્દીઓ, અને આંધળા-લૂલાંઓ અને લાચાર-બેચારો તરફ વધુ અને તાકીદનું ધ્યાન આપવાની તો ખાસ આજ્ઞા હતી !

મેહેરાબાદ એટલે લાચાર-બેચારોની સેવાનું સ્થાન !

દુકંમાં, આ મેહેરાબાદનું સંસ્થાન ગરીબ લાચાર-બેચારો, દુઃખી-દહીંઆ, આંધળાં-લુલાંઆ વિગેરે કુદરતના કોપથી કમનસીબીમાં કચડાયલાંઆ માટે, તેમના જીવન અર્થેની જરૂરીયાતો તથા સર્વે રીતની સગવડો પુરી પાડનારું એક “સેવાનું સ્થાન” જ થઈ પડ્યું હતું. ખુદ અત્રે રહેનારાજ નહિ, પણ દૂર-દરાઝના મૂલકોથી આવી બાબાનાં દર્શન લઈ એમને હાથે અન્ન-દાન, વસ્ત્ર-દાન વતરોગે ખીજી મદદો લઈ, પોતાની આફતોમાંથી ઉગરવા પામેલા આજે એવાં સેંકડો માણસો હોયાત છે, જેઓ પોતાની અનેક મુસીબતો ટાળનારા, મનને શાંતિ અને દિલને રાહત બક્ષનારા આ મહાગુરુને ખરાં દિલથી યાદ કરી એમનો શબ્દ જીવી લેવા તત્પર છે !

વળી આવા એક પ્રેમી પરમાર્થિ સત્પુરૂષ સનમુખ, પોતાનાં અંતઃકરણની ખીજી અનેક ઇચ્છાઓ પાર પાડવા આવતાં હજારો ભાવિકો માહેલા પુષ્કળ જોતા પોતાની મુશ્કીલ આસાન થયલી જોવા, તો કંઈકા પોતાની એક યા ખીજી રીતની મુરાદ હાંસેલ થયલી જોવા નસીબવંત નીવડ્યાં છે, જેનો પ્રત્યક્ષ પુરાવો અત્રેની આસપાસના પ્રદેશના ગામડાંઓના, અહમદનગર શહેર અને જીલ્લાના, તેમજ નાસીક, મુંબઈ, પૂના, મદ્રાસ, કરાંચી વિગેરે હિંદના અનેક સ્થળોથી એમના દર્શન અને મુલાકાતે આવી, પોતાનું કામ સફળ કરી ગયલાં ભાવિકોની હજારોની સંખ્યા પૂરી પાડે છે.

ધર્મ-દયા ને દાન, વળી કૃપા, સત, સદગુણ,
જે જીવર એ જ વસે, કીર્તિ મજે ચોખુણુ !

જે સર્વને ધર્મનો ખરો માર્ગ દર્શાવે, જે ગરીબ-ગરબહ અને લાચાર-બેચારો પ્રત્યે દિલસોજી દર્શાવી, દયાથી દાઝી, દાન ધર્મ કરે, વળી જે કૃપા-દષ્ટિથી ગુનેહગારોના અપરાધ ક્ષમા કરે, જે પોતે સત યાને સચ્ચાઈનું સ્વરૂપ હોઈ સર્વને સત-માર્ગેજ

દોરવે, આ સર્વ સદગુણો હોય, અર્થાત આ સર્વથી શ્રેષ્ઠ છ-છ સદગુણો જીવરમાં સમાવનાર જે વિરલો — તેજ ખરો સંત ! અને તેને દુનિયાને ચારે ખુણે કીર્તિ સંપાદન થાય તેમાં નવાઈ શી ?

મેહેરાબાદમાં બાબાની ખાસ બેઠકો

૧. મેહેરાબાદની પ્રથમ કુપડી — “અમ્રકુટિ”

મેહેરાબાદ આવ્યા બાદ બાબાએ પોતાની દીનબરની બેઠક તેમજ રાત્રીના આરામ માટેની જગાએ, પોતાની કામગીરીના હિસાબે, જુદી જુદી જગાએ રાખી હતી. પ્રથમ બેઠક એક માણસ રહી શકે એવી એક નાની “કુપડી”માં રાખી હતી, જે આજે પણ “અમ્ર-કુટી” ચાને પ્રથમ નિવાસ માટેની બેલી તરીકે જાળખાય છે. તે માટે એએએ પોતે અમુક મુદત એકાંતમાં નિવાસ કર્યો હતો, અને પોતાનું નવું પુસ્તક પણ લખતા હતા. પાછળથી આ “અમ્રકુટી” માં ખાસ શિષ્યોને કોઈ કોઈવાર અમુક મુદત સુધી એકાંતવાસ માટે બંધ થઈ રહેવા ફરમાવતા.

૨. સડક બાજુમાં ટેબલની બેઠક

એમની બીજી બેઠક એજ લાઇનમાં સડકની બાજુમાં એક લીમડાના ઝાડ હેઠળ રાખી હતી. એ બેઠક એક મોટી ટેબલ હેઠળ રાખવામાં આવી હતી, જેનો અરધો ભાગ ખુલ્લો અને બાકીનો અરધો ભાગ ચારે તરફથી બંધ કરી લીધો હતો. આ કેબીન, જે માંહે એએ રાત્રે રહેતા હતા, તે એમની ખાસ આરાધી ફક્ત એકજ માણસ અંદર જઈ સુઈ શકે એટલી નાની બનવાવી હતી, અને નાની બારી માંહેથી જવ-આવ કરતી વેળા પણ વાંકા વળીનેજ જવું-આવવું પડતું. બાહરથી લાકડાંના પાત્રમાં તેમજ અંજીથી જેલ્વેનાઇઝ્ડ પત્રાંના ચોકડાંઓ જડી, એ નાની કેબીન તદ્દન બંધ્યાર બનાવી હતી. હવાની આવ-જા માટે બારીમાં એક નાની જળી રાખી હતી. ધડીબરમાં જીવ ગુંગળાઈ આવે આવી

તદન બંધ્યાર નાની કેળીન માંહે બારી પણ બંધ કરી, એઓ રાત્રે ભર કેમ રહ્યા હશે, એજ સર્વની અન્યબી છે। કોઇ સાધારણ ઇસમ આ હાલતે એકાદ રાત્રે અંદર રહે તો સહવારે બહાર આવી શકે એ શકમંદ હતું, અને એજ કેળીનમાં એઓ મહીનાઓ સુધી રાત્રી-નિવાસ કરતા હતા. દિવસના એજ ટેવડનાં ખુલ્લા અરધા ભાગમાં ખેઠક કરતા અને આવતા-જતા સર્વેને દર્શન દેતા, તેમજ અવારનવાર ઉપદેશ પણ આપતા.

મહેરાબાદની “ધુણી” અને પવિત્ર “ઉદી”

અહીં બાબુમાં એક મોટા ખાડો ખોદાવી અંગાર સળગાવવા માટે એક “ધુણી” તૈયાર કરવામાં આવી હતી, જે માટે વરસો સુધી ચોવીસે કલાક પવિત્ર આતશ જળતો રહેતો. આ ધુણીની પવિત્ર “ઉદી” (ભસ્મ=રખ્યા) હઝારો ભાવિકો દુર દરાથી આવી લઇ જતાં કે મંગાવતાં હતાં. તેની ચમત્કારી અસરથી પોતાના યા કોઇ ઓળખાણનાઓના દુઃખ-દર્દનું નિવારણ કરતાં. આ પવિત્ર “રખ્યા”ની એજમતી અસરથી કાયદો હાંસેલ કરી ચુકેલાં અસંખ્ય ભાવિકો આજે પણ તેની તલબ અને યાદ કરે છે.

આ ધુણી કેવા સંજોગોમાં સળગાવી હતી અને તે સળગતી વેળા થયેલી વિલક્ષણ ઘટનાનો અહેવાલ આગળ રજુ થાય છે.

૩. “સાંઘ-દરબાર” — સ્ટેજપરની કેળીન

બાબાની ત્રીજી ખેઠક સડકની પેલીમેર, “સાંઘ દરબાર” હોલના સ્ટેજની વચ્ચે હતી. તે એક “પીંજરાં” સરીખી હતી. એ પીંજરૂ પણ માત્ર એકજ માણસ સુધી અને ઉભો રહી શકે એટલી લંબાઇ, પહોળાઇ અને ઉંચાઇનું હતું. અહીં બાબાની ૩૧ મી સાલગ્રેહની ઉજવણીને દીને આશરે વીસ હઝાર માણસો એઓ શ્રીના દર્શન લઇ ગયાં, ત્યારે એઓ આજ કેળીનના દરવાજા આગળ ખેઠા હતા. એજ ખેઠક મધે બાબા દર રાત્રે તેમજ દિવસે કલાકો ભર ખેસી એમનું અગત્યનું પુસ્તક પણ લખી રહ્યા હતા.

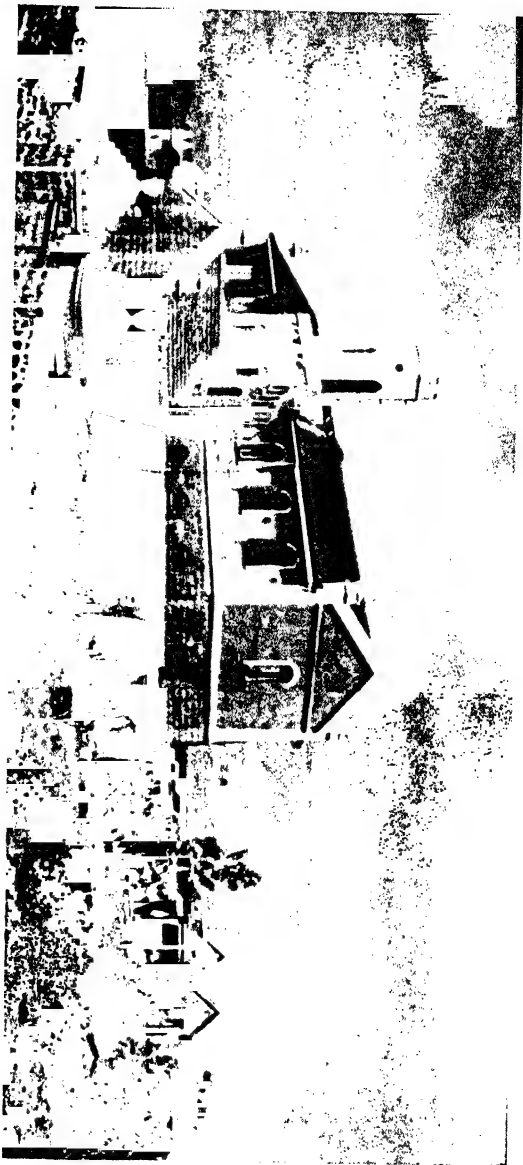
૪. ટેકડીપરની પાણીની ટાંકી

ત્યારબાદ, મહેરાબાદની ટેકડીપર, જ્યાં છેલ્લી મહાન લડાઇ વેળા અત્રે પડાવ નાખી પડેલી લશ્કરી કેમ્પ માટે પાણી ભરી રાખવાની પત્થરની એ મોટી ટાંકીઓ બનાવી હતી, તે માટેની એક ટાંકી સાફ કરાવી, તેમાં બાબા કેટલોક વખત રહ્યા હતા. આ એમની ચોઠી એક છે.

આ બંને ટાંકીઓ મોટા હોલની ગરજ સારે એટલી ગંજવર સાધતી હતી, અને બાબાએ પોતાની પ્રથમ એક તે માટે રાખવા બાદ થોડી મુદતે, જ્યારે ત્યાં “મહેરાબાદ” બોલવામાં આવ્યું, ત્યારે એ બંને હોલમાં આશ્રમમાં રહેતા છોકરાઓનો મુકામ રાખ્યો હતો. પાછળથી જ્યારે બાબાનાં સ્ત્રી શિષ્ય-મંડળને ટેકડી પર લઇ જઇ રાખવામાં આવ્યાં, ત્યારે તેઓને અલાહેદા રહેવાના ચોડસ તરીકે આજ બંને હોલ વપરાસમાં આવ્યા હતા. વળી જ્યારે બાબાના પશ્ચિમના શિષ્યો હિંદ આવી વસ્યાં, ત્યારે તે ઉપર એક માળ પથ્થુ બંધાવી, ત્યાં પૂર્વ-પશ્ચિમના શિષ્યોની સ્ત્રી મંડળીને આ સૌથી એકાંત, અલગ અને અલાહેદી જગ્યાએ રાખવામાં આવી હતી. આજે આ મુશાબીત બીલ્ડીંગ, તે પરના ઉંચા મીનારા (ટાવર) સહિત, મહેરાબાદની એક “શાલા” લેખાય છે; અને ઉંચી ટેકડી પર આવેલું હોવાથી તે એક landmark યાને ખાસ નિશાન તરીકે માઇલો દુરથી નજરે પડે છે; — આ સંસ્થાના સ્થાપક અને હજારોના તારક “મહેરાબાબા”ના પવિત્ર સ્થાનકની યાદ ત્યાંથી રોજ ત્રેન માટે પસાર થતા મુસાફરોને તે આપતી રહે છે. (જુઓ સામેનું ચિત્ર)

૫. ટેકડીપરનું ભોંયડું

ટેકડીપર એજ લાઇનમાં થોડે છેટે એક જગા પસંદ કરી, બાબાએ પ્રથમ ત્યાં એક નાની કેબીન તૈયાર કરાવી તેમાં પોતાની

મેહિ શિક્ષક. મેહિશાળા (અમદાવાદ)

એક રાખી. ત્યારબાદ થોડે વખતે એજ કુખીનની જમીનની તળેટીએ એક ભોંયડું ખોદાવી તૈયાર કરાવ્યું, જે માટે થોડો વખત જઈ રહ્યા હતા. તેની એક બાજુએ એક નાની બારી (window) રાખી હતી. જ્યારે જ્યારે જરૂર પડે ત્યારે તે બારી ખુલી ત્યાંજ અંદર ખેસી બાહરની દુનિયા સાથેનાં જોવાર રાખતા. એ બારીની સામે એક મોટો ઝાટલો તૈયાર કરાવ્યો હતો, જે પર મેહરાશ્રમના પ્રેમી બચ્ચાંઓ બાબાની નજદીકમાં ખેસી, એમનો સહવાસ લેતાં. ત્યારબાદ દર સાંજે બાબા આશ્રમના છોકરાઓ તેમજ મંડલી સનમુખ અધ્યાત્મ માર્ગને લગતા બહુજ મનનિય અને રસમય પ્રવચનો પણ ત્યાંજ આપતા હતા.

બાબાના કહેવા મુજબ એજ ભોંયડું એમની છેવટની “આરામગાહ” થશે !

એ કુખીન ઉપર એક ગોળા ગુંબજ હમણાજ બંધાયો છે, જેના ચાર ખુણે ચાર જુદા જુદા નિશાનો — હિંદુઓનું મંદિર, મુસ્લીમોની મસ્જિદ, ખ્રીસ્તીઓનો કોસ, અને જરથોસ્તીઓના પવિત્ર “આતશનું પાત્ર” — એમ દુનિયાના ચાર મુખ્ય ધર્મોના ચાર જુદાં જુદાં ચિન્હો રાખવામાં આવ્યાં છે. તે આ જુદા જુદા ધર્મોના અનુયાયીઓને તેઓ સર્વ એકજ ખુદામાં માનનારા, તેનાજ ખાકી બંધાઓ છે, એકજ પ્રેમાળુ બાપનાં સર્વ બચ્ચાંઓ છે, એજ એકચતા અને માનવ-જાત વચ્ચેના અખંડ ભાવભાવના ચિન્હો રજુ કરે છે.

મરદો માટે “મકાને — ખાસ”

આવી રીતે એઓ શ્રીના દર્શન આવતાં ગોર-ગરીબોની દરેક પ્રકારની સગવડ સાચવવા ઉપરાંત, બીજા સારી યા મધ્યમ સ્થિતિના દૂર દરાઝથી એઓ સાહેબના દર્શન યા મુલાકાતની ઇચ્છાથી આવતાં

લોકોના ઉતારા, સુવા-ખેસવા વગેરેની સગવડ ખાતર, તેમજ એમની સાથે જથ્થકનો વાસો કરી રહેલી ભક્ત-મંડળીના સભાસદોના વપરાસ માટે એક એલાહેદુ મકાન બાંધવામાં આવ્યું હતું, જ્યાં ઘણું ખર્ચ દિવસ દરમ્યાન બાબાની ખેઠક રહેતી અને જ્યાં એઓ શ્રી આવતા જતા ભાવિકોને દર્શન અને મુલાકાત આપતા, તેમની સાથે તેમજ મંડળી સાથે વાતચીત, વિવેચન, અને ઉપદેશો પણ કરતા હતા.

ઔરતો માટેના તમામ અલગ ખાતાંઓ

મહેરબાબા સાહેબના નીતિ-રીતિ અને ઉત્તમ ચારિત્રના ઉચ્ચ આચાર-વિચારો આગળ વર્ણવવામાં આવ્યા છે, એટલે તે માટે વધુ વિવેચન ન કરતાં, આ બાબત સાથે સંબંધ ધરાવતા સવાલ વિષેજ બોલીશું. એમના આશરા હેઠળ આવતાં અને આવી રહેલાં દરેક સ્ત્રી-પુરુષ એકમેકના સમાગમમાં આવી કોઇ પણ રીતના વહેવારમાં ઉતરવા પામેજ નહિ, એવા પાકકા બંદોબસ્ત કાળે, અવલથી તે આજની ઘડી તક, મરદ અને ઔરતના તમામ ખાતાંઓ અંકેકથી તદ્દન અલગજ રાખ્યાં છે, એટલુંજ નહિ પણ અંકેકની હદ ઓળંગી જવાની પણ સખત મનાઇ ફરમાવી છે. માટીડાઓ પોતાના મરદ વોર્ડમાં અને બૈરાંઓ તેમને માટે ખાસ બાંધેલા સ્ત્રી વોર્ડમાં, અંકેકથી બીલકુલ અલગ રહીને સેવા કરતાં રહે, એ મતલબથી બૈરાંઓનો વોર્ડ, ધર્મશાળા અને હોસ્પીટલ વગેરે તદ્દન અલગજ બાંધવામાં આવ્યાં હતાં, જેની હદમાં જવાની કોઇ પણ મરદને સખત મનાઇ હતી, અને આજે પણ એજ કડક નિયમ ચાલુ છે.

આ કડક નિયમ એટલી સખતાઇથી અમલમાં મેલાઇ રહ્યો છે કે ખુદ મા-દીકરા, ભાઇ-બહેન કે ધણી-ધણીયાણી પણ અંકેકને મળી શકેજ નહિ. અગર કોઇ અનિવાર્ય સંજોગોને સખતે મળવું

જરૂરીજ હોય, તો બાબા સાહેબની ખાસ પરવાનગી મળવા બાદ, એએએજ ઠરાવેલા વખતે, ઠરવેલી અલગ જગાએ, તેમજ ઠરાવી આપેલા વખત સુધીજ, જે કંઈ સંદેશ આપવો યા વાતચીત કરવી હોય તે કરી લઇ, બંને પાછાં પોતપોતાના વૉડમાં ચાલ્યાં જાય. કોઇવાર મહિનાઓ સુધી તે અમુક દાખલાઓમાં તો વરસોથી આ એકજ આશ્રમમાં, એકજ જગાએ અને એકજ ગુરૂના આશરામાં રહેતાં બાપ-દીકરી યા ભાઇ-બહેન કે ધણી-ધણીયાણી એકેકને મળી શક્યાં નથી ! ને ખુબી તો એ કે તે માટે કોઇની ફર્યાદ પણ નથી. પરંતુ એ સવળો ભક્તિભાવ, શ્રદ્ધા અને શરણાગતની ખરી ખુબી અને કદર પિછાણનાર પ્રેમી ગુરૂ પોતેજ કોઇ શુભ ઠાંકણે, યા કોઇપણ મોકા પર, પોતે રહી તેઓને અમુક વખતે અને અમુક સ્થળે મેળાપ કરાવી એકેકને ભેટવા, તો કોઇવાર બે બોલ વાતો કરવાની તક આપે છે. લેડીન મનાઇ ચોરડર સવળા માટે એકજ અને તે અમલમાં મેલવાની સર્વને આજ્ઞા પણ તેટલીજ સખત.

વખત જતે બાબાએ સ્ત્રી-શિષ્યો માહેથી ખાસ ચુંટી કાઢેલાં થોડાંકને વરસો સુધી ખાસ તરબિયત આપી, મરદોની નજરથીજ દૂર નહિ પરંતુ કોઇખી મરદનો અવાજ પણ તેમના કાન પર ન પડે એવી (beyond sight and sound of man) અતિ કડક શિષ્ટ (strictest discipline) હેઠળ ફેળવી જાણે “ચોરત જાતિના આદર્શ રત્નો” (ideals of womanhood) જ તૈયાર કર્યાં છે ! એ માહેલાં બે અણમૂલ સ્ત્રી-રત્નોની ઓળખ આગળ આપી છે.

પ્રકરણ તેરમું

દુનિયાભરમાં થનારી ઉથલપાથલો
અર્થેની મેહેરબાબાની કામગીરી!

મેહેરબાબાએ ધરેલું મૌન

દુનિયવી નજરે વિચિત્ર જણાતા યા નહિ સમજ પડે એવાં કારણથી, મગર બાતેની કોમ ઉંડા બેઠી જગતારણના સખખ સર ભવિષ્યની કોઈ તૈયારી અર્થે, મેહેરબાબાએ તા. ૧૦ મી જુલાઈ ૧૯૨૫ ના દીનથી મૌન ધારણ કયું છે, એટલે જુલાઈ ૧૯૪૨ માં એ મૌનને ૧૭ વરસ પુરાં થયાં છે. એ લાંબી મુદત દરમ્યાન એઆએ મુખથી એક શબ્દ પણ ઉચ્ચાર્યો નથી !

મૌન ધરવા આગમ્ય, તા. ૮ મી જુલાઈએ, બાબાએ એક વિવેચન કયું હતું. તેમાં મૌનના કારણો દર્શાવતાં સમજાવ્યું કે “આ મૌન એમની હવે પછીની ભારે આધ્યાત્મિક કામગીરીના એક ભાગ લેખે, ધરવામાં આવ્યું છે. વળી તે ભવિષ્યમાં થનારી મોટા ભયાનક લડાઈના કારણે તેમજ જગતભરમાં સઘળે અને ખાસ કરી હિંદમાં થનારા સંસારિક, ધાર્મિક, આર્થિક અને રાજદ્વારી ઝઘડાઓ અને ઉથલપાથલ વિગેરે સાથે સંબંધ ધરાવતી એમની અગત્યની કામગીરીના સખખે પણ ધરવામાં આવ્યું છે. આ બધી આફતોથી કોઈએ અકળાવું નહિ, કારણ આપંદે દુનિયામાં સુલહ અને શાંતિ ફેલાશે ! નવયુગ સ્થાપિત થશે !”

બાબાએ લખેલું પુસ્તક

મૌન ધરવા બાદ બાબા મોટે ભાગે રોજ કલાકો સુધી કાંઈ લખવામાં ગુંતાઇ રહેતા. આ સંઘર્ષ એમનાં એક પુસ્તક માટે હતું, જે મારફતે દુનિયાને એક અદ્ભુત સંદેષ આપવામાં આવનાર છે. તેમાં અત્યારસુધી કોઇપણ જગે ભાગ્યેજ લખાયલા ને કોઇએ ભાગ્યેજ સમજાવેલા એવા ગહન વિષયો સ્પષ્ટ રીતે સમજાવવા ઉપરાંત, બીજા કુદરતના ધણા ગુણ બેદોની ખુદલી રીતે સમજાવવા આપવામાં આવી છે. કહે છે કે આ બધી બાબદોના મુખ્ય મુદ્દા અને મતલબ સમજાવવામાંજ આશરે ૩૦૦ પાનાં રોકાયાં છે, જેની તુલ્યોત્તરીય સમજણ અથે તો બીજાં ધણા પુસ્તકો લખી શકાય — ને લખાશે !

આ પુસ્તક તદન ખાનગી અને ગુપ્ત રાખવામાં આવ્યું છે, અને બાબા સિવાય કોઇનાં વાંચવામાં આવ્યું નથી. બાબાના મૌન તોડવા બાદ એઓ દુનિયાને જાહેર થવે એ પુસ્તક પણ દુનિયાની રાશની જેવા પામશે. તેટલાં તેને બહુ હિંદુજાત અને કાળજીથી સાચવી રાખવામાં આવ્યું છે.

લખવાનું બંધ

બાબાએ મૌન લેવા બાદ લગભગ દોઢ વરસ એઓ લખીને વાતચીત કરતા હતા, પણ આ પુસ્તક પૂરું કર્યાબાદ, ૧૯૨૭ ના જાન્યુઆરીથી એઓએ લખવું પણ બંધ કરી દીધું, ને આજ તક જરૂર પડે કોઇ અગત્યના દસ્તાવેજ યા કાગળ પત્રો પર પોતાની સહિ — *M. S. Irani* — કરવા સિવાય બીજું કશું પણ લખના નથી.

બાબાનું બોલ !

એ લખવું બંધ કયું ત્યારથી બીજાઓ સાથની વાતચીત માટે હાથવડે ઇશારાઓ કરવા ઉપરાંત એક નાનું બોલ એમની

સાથે રહે છે, જે ઉપર અંગ્રેજી મુળાક્ષરો છાપેલા થા ચીતરેલા હોય છે. એ યોડ ઉપર પોતાની જમણા હાથની પહેલી આંગળીવડે બેઠ્ઠી (spelling) કરી એઓ અક્ષરો બતાવે છે, જે સામેનો માણસ વાંચી લે છે. આ રીતથી બીનમાહીતગાર બહારથી મુલાકાતે આવનારા નવા જાવિકોને સમજાવવા માટે એમની મંડળીનો કોઇપણ આદમી નજદીકમાં રહે છે, જે આ યોડ ઉપર બહુજ ઝડપથી ચાલતી બાબાની આંગળીએ દર્શાવેલા શબ્દો ચાલુ મહાવરને લીધે સહેલથી ઉકેલી શકે છે. એજ પદ્ધતિ આજ વરસોથી ચાલુ છે. દુનિયાની નજરે ગમે એવી વિચિત્ર દેખાતી આ વાતચીતની રીત એટલી અચુક છે કે એજ યોડ મારફતે બાબાએ આજ સત્તર વરસો થયાં સેંકડો નહિ પણ હજારો આદમીઓ સાથ અલગ અલગ વાતો કરી છે, એટલુંજ નહિ પણ ધણીવેળા બેગી મંડળીને ઉપદેશો પણ આપ્યા છે, તેમજ બીજા સંખ્યાબંધ ઉમદા લેખો લખાવ્યા છે, જે એમના શિષ્ય મંડળ હસ્તક પ્રગટ થતાં માસીકોમાં તેમજ બીજા પુસ્તકોદ્વારા એમના શિક્ષણ-ઉપદેશ તરીકે છપાઇ બહાર પડ્યાં છે. એ સર્વાનું એક અલગ લીસ્ટ આ પુસ્તકમાં આપ્યું છે.

ચાલુ કડક ઉપવાસો

મૌન ધારણ કરવા ઉપરાંત આ મુનિશ્વર અવારનવાર દિવસો સુધી ને ઘણીકવાર મહિનાઓ સુધી સદંતર ખોરાક લેવાનું છોડી દઇ, કડક ઉપવાસો પણ ચાલુ કર્યાજ નય છે. કોઇ વાર લાંબી મુદત સુધી ૨૪-કલાકમાં ફક્ત એકજ વાર ભોજન લેય, તો કેટલીક વાર દહાડાઓ સુધી બીલકુલ ખાવાનું છોડી દઇ ફક્ત દુધ, ચહા યા પાણી વિગેરે પ્રવાહિ માત્રપર રહી મહિનાઓ ગળાડાવે છે, જે સઘળું પોતાની અમુક કામગીરીના હિસાબે કર્યા નય છે.

કેઠે પણ ફરજ બળવવામાં કસર કે કસુર થઇ
ત્યાં એઓ હાજર!

વળી સર્વથી ધ્યાન પહોંચાડવા જોગ અને આશ્ચર્યકારક
બીના તો એ છે કે પોતાનાં સંસ્થાનમાંના કોઇબી ખાતામાં,
કેથેબી કાંઇ ગેર-વયવસ્થા યા ગફલતી થઇ કે ત્યાં એઓ આવી ઉભાજ
રહેતા, ગફલતી કરનાર પાસ ખોલાસો માગતા, અને તે માટે તેને
બરોબર શિક્ષણ આપવા ઘણીવાર ઘટતી સજા (ખાસ સખત
સજા ‘ઉપવાસ’) ફરમાવી, તે પરથી તે ગફલત કરનારને એકલાનેજ
નહી પણ આસપાસના સર્વને બહુજ ચાનક અને ચકુનમરૂપી
ઉપદેશ આપતા હતા. એટલે સહેજ પણ ગફલતી થઇ તો તે જાણી
લેવાની એમની અણુદીઠ શક્તિ જોઇ સર્વ કોઇ પોતાની ફરજની
અચુક અમલ-બખવણી માટે હર-હંમેશ ચોકેલા અને ચકોર રહેતા!
મન અને અંતરમાં ચમત્કારી અસર કરનાર શિક્ષા-ગુરૂ!

“Example is better than Precept” ની કહેતી
પ્રમાણે ઉપર ઉપરના માત્ર મહોડેના ઉપદેશો કરતાં જાતી-વર્તનથી
આપેલો દાખલો બહુજ જોરાવર અસર ઉપજાવે છે. જેમ કોઇ
નવા શીખાડેને એકાદ નવી ચીજ શીખાડવા અને તેના મગજ
ઉપર મજબુતાઇથી ઠસાવવા અગાઉ, એક શીક્ષકને અમુક ચીજ
એકથી વધુવાર પોતે કરી બતાવવી પડે છે, તેમ “સેવા-ધર્મ”
ખરો શું છે તે પોતાની ભક્ત-મંડળીને શીખાડવા અને તેમના
મગજ ઉપર છાપ અને દીલમાં શ્રદ્ધા લાવવા, મહેરબાની પોતે જાતે
પ્રુદ મા-ગ-મહાર જેવા હઝકી ગણાતી જાતીના લોકોની અનેક
અગવડ ભરી સેવા પોતાને હાથે પહેલાં કરીને દેખાડતા, કે જ્યથી
એમને પોતાને હાથે આવું કામ કરતા જોઇ, બીજા શીખાડેઓ
કદાપી સેવા બજાવતાં સુગાઇ, ડગમગવા યા પાછળ હઠવાનું મન
વટીક કરતા અટકી જાય.

તમારેથી ન બને તો હું કરીશ !

એક ખરો બનેલો બનાવ તપાસીશું. અત્રેની શાળામાં શીક્ષણ લેતા એક મહારના છોકરાને એક વખત તાવ ચઢી આવી ન્યુમોન્યાની અસર જણાઇ, અને તાવ ૧૦૫-૧૦૬ ડીગ્રી સુધી વધી જવે મામલો ગંભીર જણાયો. એ વેળા અત્રેની હોસ્પિટલ તુરતનીજ સ્કર કીધી હતી, એટલે રાતના ૧૨ વાગતા સુધીજ ડ્યુટી બજાવનારાઓ રાખેલા હતા, જ્યારે આ ગંભીર કેસમાં તો આખી રાત માથે બરફ-પાણી વગેરે ફેરવવા માટે ખાસ ડ્યુટીવાલાની જરૂર હતી. ભકત-મંડળીના સભાસદોએ રાતના એક-એક કલાક વારાફરતી આ ફરજ ખુશીથી ઉપાડી લીધી. તેમાં એક નવો આવેલો જવાન બીજું બધું કામ કરવા તૈયાર હતો, પણ દરદીની કુદરતી હાજત વેળા મળ-મુત્રને અડકવાની સુગથી કાંઇક ડગમગ્યો. બાબા તે પામી મયા છતાં ચુપજ રહ્યા. એટલે પેલા જવાને કાંઇક બીહીને પ્રશ્ન કર્યો કે “દરદીને કુદરતી હાજત થાય તે વેળાએ શું કરવું ?” તેના મનમાં કંઈ એવો ખ્યાલ હતો કે આ કામ માટે હોસ્પિટલના કોઇ ઝાકુ-કચરો કાઢનાર કામદારને ઉઠાડવાનો બાબા હુકમ આપશે. પણ જ્યાં તો સેવા કરાવવા ઉપરાંત આવી ખોટી સુગની લાગણી પણ મટાડવાનું શીક્ષણ આપવાનો બાબાનો ધરાદો હતો, એટલે એએએ હસીને ફક્ત એટલુંજ કહ્યું કે “કાંઈ નહી, તમારાથી નહી થઇ શકે તો મને ખોલાવજો. હું આવીને કરી જઈશ !” આ ઉત્તર સાંભળી તે ખાપડો ચુપજ થઇ ગયો ! તે પુણ્ય ગુરૂના આવા જવાબથી તો તેઓ સાહેબની મોટાઇ અને ઉંચ દરજ્જાનો તેને અચુક ખ્યાલ થયો, તેમના તરફના ભક્તિ-ભાવ અને માનમાં વધારો થયો ! એટલે તે ખાપડાએ શરમથી નીચું જોઇ તેમના પગપર પડી માફી ચાહી, અને તે પળથી તેના મનમાંથી મળ-મુત્ર તરફની ખોટી સુગ અને અભાવ નીકળી ગયાં ! તે વધુ ઉમંગથી સેવા કરવા તૈયાર થઇ ગયો. એમના ઉમદા શીક્ષણ અને જતી સેવાની બલિહારીના

અનેક દ્રષ્ટાંતોમાં આ તો માત્ર એક નજીવો બનાવ છે. બાકી જીમને દુરથી જોઈનેજ દુનિયાના લોક કમકમીને નાસે તેવા રગત-પીત્યા, અને એવા બીજા ઝળુન ધુરા અને ઉડતા રોગોથી પીડાતા દરદીઓને પોતાના હાથે નહવાડી, સ્વચ્છ કરી, તેમને કપડાં વટીક પોતાને હાથેજ બાબાએ પહેરાવ્યાં છે, — જે જોઈ એમની મંડળીના સભ્યોએ ધણીકવાર આશ્ચર્ય પામી આફ્રીનના ઉદ્દગારો કાઢ્યા છે !

Military Discipline લશ્કરી કાયદા

કરતાં પણ કડક તરખિયત !

વળી એવી જાતી સેવા કરવા ઉપરાંત દરેક સભાસદ તેમજ બીજાઓ પોતપોતાને સોંપી આપેલાં કામ લશ્કરી કડક કાયદા Military discipline માફક નેમી આપેલા નિયમ અનુસાર અમલમાં મેલે છે કે નહી તેની તમામ દેખરેખ અને બારીક એકસાઇ પોતે રાખતા આવ્યા છે.

જન-સેવા માટેની હદ બહારની જોઈએતો.

આ સઘળી જંજળો પણ કેવા સંજોગોમાં એઓ સહેવતા હતા તે પર જ્યારે ધ્યાન દોડાવીશું ત્યારે ખાતરી થશે કે આવી કાયનાત અને શક્તિ તો કોઈ ઉંચ કોટીની વ્યક્તિ Super-human Being જ ધરાવી શકે ! કારણ આજે કોઈને થોડો વખત મોં બંધ રાખી ગુપ્તગુપ્ત ફરવાનું કેટલું ભારી પડે છે, તો પછી મુખમાંથી “ઉંહ” નો એક ઉદ્દગાર પણ કાઢ્યા વગર, એમની ભકત-મંડળી ઉપરાંત બીજા ૩૦-૪૦ માણસો મળી લગભગ સો આદમીઓને સોંપી આપેલાં જુદાં જુદાં કામો અને અલગ અલગ ખાતાંઓ પર ચાલુ એમરે નજર રાખી, નાના મોટા સર્વે મળી લગભગ ૪૦૦ આદમીથી વસાયેલાં એક સંસ્થાન પર જાતી દેખરેખ રાખી, તે માંહેના રકમ-રકમના આસામીઓના ખાધા-પીધાની, કપડાં-ચપડાંની,

તખીયત-તંદરેસ્તીની મનમાનતી વ્યવસ્થા જળવવા દરેક બાજુ ફરી ચોકસાઈ કરવી, ઉપરાંત બીજા સેંકડો દર્શને યા મુલાકાતે આવનારાઓના તરેહવાર કીસમ-કીસમના સવાલ-જવાબની માથાફાડ કરવી, એ સઘળી રંજ એક સાધારણ ઇનસાન માટે તો કેવળ અશક્યજ છે ! અને એ સઘળી જહેમત પણ, વરસો તક, વગર બોલવે અને વળી કોઇવાર મહીનાઓ સુધી મોંમાં અજાનો દાણો નાખ્યા વગર એઓ ઉઠાવી રહ્યા હતા, એનો જ્યારે ખ્યાલ કર્યો, ત્યારે તો એઓશ્રીની કોઇ અપાર દેવતાઇ (Divine) શક્તિ વિષે કશો પણ શક યા સંદેહ રહેતોજ નથી. જેઓ એમની સાથે વસી આ સઘળી અદ્ભુત કામગીરી નજરોનજર નિહાળી રહ્યા છે તેઓ માટે તો મેહુરબાબા બેશક એક મહા-પુરૂષ Super-human Being- જ છે !

આ સઘળું વાંચતાં સાધારણ રીતે કોઇ પણ ઇનસાન વીચારમાં પડી જઇ કુદરતી રીતે સવાલ કરી ઉઠશે કે, “એમ કેમ બને ?” તેનો જવાબ એજ કે એમ હરરોજ બનતું હતું અને તે પણ એકાદ બે દીવસ નહીં, એકાદ-બે અઠવાડયાં નહીં, એકાદ-બે મહીના નહીં, પણ આજ વરસોથી એજ પ્રમાણે, મ્હોંમાંથી એક લક્ઝ કાઢ્યા વગર, જગ-ઉદ્ધારની પોતાની કામગીરી અર્થે, બાબા પોતાના તન પર કેમ કષ્ટ ઉઠાવી રહ્યા છે, તે સઘળું જાતે જોનારાઓ જાણે છે, તેઓ તો હચરત થઇ એજ કહી રહ્યા છે કે —

બેકરારી ને કોઇ દેખે હય સો કહેતા હય
કુછ તો હય, અય ગુરુ ! એક દમ ભરખી તુજે આરામ નહી !

યાને એમના તન-મન પર પડતી હલાકી અને બેકરારી જોયા જોઇ રહ્યા છે તેઓ પોકારી ઉઠે છે કે, “આ હમારા ગુરુ ! તમને એક દમ ખાવાનો પણ જાણે આરામ નથી !”

“ઝાહેરી” (External) સમજવાનો પ્રયત્ન કરે. તે
 “ખાતેની” (Internal) નો કાંઈક ખ્યાલ મેળવી શકશે !

આ તો બધી ઇનસાનની નજરે દેખાતી અને સમજમાં આવતી એઓની દુનિયવી ઝાહેરી કામગીરીની વાત થઇ, જે એમને મનથી તો બીલકુલ નીજીવ, દમ વગરની હતી. ખરી (Internal & Spiritual working) ખાતેની અને આત્મિક કામગીરી, જે એમનું ખરું કર્તવ્ય, બલકે ફરજ છે તે તો તદ્દન અલગજ છે ! તે આપણુ સાધારણ ઇનસાનની સમજમાં ઉતરીજ ન શકે, કારણુ તે આપણી સમજ-શક્તિની પેલે પાર (beyond intellect) ની વાત છે. એટલે આપણે જે કાંઈ કરી શક્યે તે એજ કે આપણી સાધારણ નજર, અકકલ અને સમજ વડે જોઈતું જોઈ જાણી અને સમજી શક્યે તે, યાને એઓનાં જાહેરી દુનિયવી કર્તવ્યોનું અવલોકન કરી, તે ઉપરથીજ એમની લાયકાત, લીલા અને જબ્બરદસ્ત શક્તિનો, ત્રણો નહિ તે ચોડોખી ખ્યાલ મેળવવો. એમની સાથ વરસોથી વાસો કરી રહેલા થોડક ગણત્રીનાઓને બાજુએ મેલતાં, અત્રે મેહરાબાદ આવવા પછીની એમની જગ-કલ્યાણ અર્થેની અદભુત કામગીરી જેઓ નજરે જોઈ અને જાતે અનુભવી રહ્યા છે, જેઓ એમના અતી ધોધ-દાયક, ધાર્મિક અને ઉમદા ઉપદેશો સમજવાને નસીબવાન નિવડ્યા છે, તેઓ સર્વને તો એમની ઉંચ મનોવૃત્તિ, એમનો ઉમદા આત્મ-ભોગ, એમની જન-સેવા અર્થેની જહેમતો, એમની સર્વ સાથની હયરતભરી માયા, મમતા અને મહોબ્બત જોઈ તેઓને પણ એમના તરફ ખેહદ ભક્તિ-ભાવ, માન અને મહોબ્બતજ ઉત્પન્ન થયાં છે. એટલુંજ નહી, પણ એમના એકેક વર્તનમાં કાંઈને કાંઈ (Super-human અને Divine element) અસાધારણ અલૌકિક શક્તિજ નજરે આવે છે, જેને આપણે દુન્યાના લોકો સાધારણ રીતે કંઈખી ઉપમા આપી શક્યે

તો તે “અદ્ભુત આશ્ચર્ય” નીજ છે. જેમને જોવાને આંખ, સમજવાને અક્ષલ અને કણુલ કરવા માટે સાક્ષ અને ખુલ્લું અંતઃકરણ છે તે સર્વેને તો અહીં એમની એકેક હીલચાલમાં કંઈ નહીંને કંઈ “અદ્ભુત” અને “અસાધારણ” જ દેખાય છે.

“મેડેરાબાદ” સંસ્થાન મધિના એઆશ્રિનાં કર્તવ્યો અને ઉપદેશોનું ખ્યાન જોઈતું બની શક્યું એટલું રજુ કર્યું છે. તે ઉપરથી સાધારણ વાંચનારને કાંઈ નહિ તો એમની અથાગ સેવાનો, એમની ઉંચ મનોવૃત્તિનો તો ખ્યાલ આવશેજ. એ વતરોએ મેડેરાબાદની બાહેરની બીજી બાબદો પણ ઘણી છે, જેમાંની થોડીક હવે પછીના પ્રકરણોમાં રજુ થશે. તે સર્વ બીનાએ ખુલ્લાં દીલે વાંચવાથી, એક અપક્ષપાત વાંચનારને પ્રત્યેક બીના માટે કાંઈ “અદ્ભુત” જરૂર જણાશે. યાને જેઓ એમને (externally) બાહેરના ઝાહેરી વર્તનપરથી પીછાણવાને પ્રયત્ન કરશે તેમને અંતરથી (internally) પીછાણવાને કંઈક સાધન મળશે.

Baba's Internal Working.

બાબા બીજનું દુઃખ પોતે કેમ બહારી લે છે ?

એક અદ્ભુત દ્રવ્ય અને અનુભવ !

બાબા બીજનું શારીરિક દુઃખ પોતાના તન પર કેમ બહારી લે છે તેના ઘણાક આશ્ચર્યકારક અનુભવો એમના શિષ્યો અને ભકતોએ નિહાળ્યા છે. તે માટેલા એક વિલક્ષણ પ્રકારનો બહુજ અસરકારક અને મનન કરવા યોગ્ય દાખલો એક ખરા બની ગયલા બનાવ ઉપરથી લઈશું. એકવાર મેડેરાબાદમાં તદ્દન સાજી તબીયતે મંડલી સાથે વાત કરતાં કરતાં એકાએક બાબાને તાવ ચઢી આવી, અને તદ્દન નસોસ થઈ ગયા. એમને બીસ્તરા પર સુવાડી દીધા. એમનો અવાજ પણ એક

તાવથી પીડાતા દદી' સરીખી કમ તાકાતને લીધે ધીમે ને બારીક નીકળતો. લગભગ દર બબ્બે મીનીટે પોતાનો હાથ લાંબો કરી યા માથા પર હાથ મુકી તાવ તપાસવા કહેતા, તો તે બંને હાથો અને માથું તાવથી ધમધમી રહેલાં જણાતાં ! વળી થરમોમીટર મુકીને પણ એજ મીસાલ દર બબ્બે મીનીટે તાવ તપાસવા લગાડતા, તો સર્વની અત્યંત અન્યથા વચ્ચે દર વેળા તાવની દીઝીઝમાં ફરક પડતો — અને તે પણ અચરતી ભર્યો ! એકવાર તપાસી ૧૦૫ નોંધવા બાદ માત્ર એજ મીનીટ બાદ પાછી તપાસતાં તે એકદમ પાંચ ડીઝી ઉતરી જઈ ૧૦૦ પર આવી જતી ! વળી બીજી એજ મીનીટ બાદ પાછી ૨-૪ ડીઝી વધુ, યાને ૧૦૨-૧૦૪ ઉપર જાય ! ફરી એ મીનીટ બાદ થરમોમીટર મેલતાં એકદમ ૫-૭ ડીઝી ઉતરી જઈ ૯૮ પર આવી જાય ! આમ લગભગ કલાક ભર આ ખેલ ચાલ્યો. કોઈને કશું સમજ નહિ પડે ! બલકે આ તાવની ખીમારીની આટલી તુરતાતુરત વિચિત્ર વધ-ઘટ જોઈ સઘળા અચરત થઈ રહ્યા ! ડાક્ટર-દવાઈના ઉપચાર માટેની ચરજ કરતાં, એઓ સાફ ના પાડતા. તો જો કે એ ચડ-ઉતર તાવની અસરે એમની તાસવીસ અને તરફડ દેખી જોનાર ભકતોના જીગર દુખથી જલી જતાં. પણ કોઈનો કશો ચારોજ નહી — એટલે એમની કોઈ આંતરીક “કામગીરી” ના સબ્બે હશે, એમ સમજી લઈ ગમે એવા ગંભીર અને દલગીર અંદરે સૌ ચુપ બેસતા. સેવટે એમને શારીરિક વેદનાથી તદ્દન નસોસ થયલા દેખી મંડલી દુઃખથી દાઝી દલગીર થતી, ત્યારે પોતેજ તાસવીસ કરતી નબળી હાલતે બી ઇશારો કરી જણાવતા “ફીકર નહિ કરો. એ વધન પણ વીતી જશે !”

આમ અહીં વાત થઈ રહી છે, તેટલાં અહમદનગરથી બાબાની મંડળીના એક હિંદુ ભાવિક A. સામકલ પર આવી હાંફતો હુકતો મેહરાબાદમાં ઉતર્યો ને તુરત બાબા નજીક જઈ આંખમાં

આંસુઓ સાથે રડવા લાગ્યો, “બાબા — મારા બાબુને ખચાવો ! તે તરફથી રહ્યો છે. તમારી માફી ચાહે છે. દુઃખ બીલકુલ સોસાતું નહીં. તાવ દર બધે મીનીટ પાંચ-સાત ડીગ્રી ચઢ-ઉતર થતી રહે છે, જેથી ડાક્ટરો પણ હચરાન અને હચરત થઇ રહ્યા છે — ને આસપાસનાઓને પણ કંઈ સુઝતું નથી ! તમે એકલા તારણહાર છો, દહીં દુપથી આજેઝ થઇ મરવા અગાઉ પોતાના ગુનાહની માફી ચાહે છે — ને એજ સંદેશ આપી મને મોકલાવ્યો છે કે બાબાને કહો કે મને મરવાની પરવા નથી. મારા ગુનાહની માફી બક્ષો ! બાબા, હવે એને માફ કરો. હમારેથી એનું દુઃખ દૂખીખી નહિં શકાતું ! એની કલાપીટ સાંભળી હમારા કલેજનું કપાઇ જાય છે !” આમ બોલી તે પોતે પણ બાબાના પગ પર માથું મેલી ખુબ રડવા લાગ્યો. આ રડારોળ અને હકીકત સાંભળી મંડળી પણ ચકિત થઇ રહી કે એ બધી શી ગડબડ હતી. બાબાની બીમારી ને તાસવીસમાં રાહત આપવાને બદલે આય શું તકલીફ ? પણ એખી કંઈ એમનીજ ઘટના અને કરામત હશે, એમ માની સૌ ચુપજ રહ્યા. સર્વની અચરતી વચ્ચે બાબા નખળી નખીયતે પણ ઉઠી બેઠા. પેલાએ એમના પગ પર માથું મેલી, ગુનેહગાર દુખી તરફથી આંખમાં આંસુઓ સાથે માફી ચાહી. બાબાએ તેના માથા પર પ્રેમથી હાથ મેલ્યો અને તાસવીસથી કુમળાયલા મુખે પણ હસીને પેલાને માફી બક્ષી — દિલાસો દીધો અને ધરના કોઇને પણ “ફીકર નહીં કરવા” કહ્યું. એમની “રહેમ નઝર દહીં પર છે” એમ આશ્વાસન આપી, પેલાને તુરત વિદાય થવા કહ્યું, અને એમ પણ ફરમાવ્યું કે ડાક્ટર દવાઇના સમ્રળા ચાંપતા ધલાન્ને કરવા. હવે ઠીક થઇ જશે — અને થોડાક કલાક બાદ ત્યાંથી ખબર લઇ પાછા એમની આગળ આવવાની પણ ખાસ આજ્ઞા આપી.

તેના જવા બાદ બાબાએ તાવની દવાઈનો એક “ ડોઝ ” લીધો. રૂમમાં એકલાજ આરામ કરવા માટે સર્વને બહાર જવા ફરમાવ્યું. થોડીવારે સર્વને પાછા બોલાવ્યા. સૌ જુએ છે તો એમને આખે આંજે પરસેવા છુટી રહ્યો હતો, અને તે સાથે કાંઈક રાંહત થયલી જણાઈ. તાવ તદ્દન ઉતરી ગઈ. રફતે રફતે મામલો સુધરતો ગયો, અને ત્રણેક કલાકમાં તો એઓ પાછા ઉઠી, ટટાર થઈ બેઠા. આ સર્વ ઘટના માટે પોતેજ હસવા લાગ્યા, અને ડોક હલાવી કંઈ અર્થસૂચક ઇશારો કર્યો — કે “ વધન વીતી ગયું ! ” થોડીજ વારમાં પેલો હિંદુ ભક્ત પાછો આવે છે ને ખબર કરે છે કે — “ બાબા-હું જાંથી નીકળવા બરાબર યાને જ્યારે તમે માફી બક્ષી, ફિકર નહિ કરવા કહ્યું તેજ વખતથી, દદી તાસવીસ કરતો શાંત થઈ ગયો. હું તમો સાથે વાત કરતો હોઈશ ત્યારે તે કંઈ અંદેશમાં હતો, અને તમારી “ માફી ” નો સંદેશ લઈ નીકળ્યો તે વેળા અજબ શાંત થઈ ગયો ! આપનો સંદેશ સાંભળી તેની આંખોમાં પાણી આવી ગયાં. તેને નવુંજ જીવતદાન આવ્યું ! દવા લેવા હુજીત કરતો હતો તે હવે ખુશીથી પી ગયો, અને થોડીવાર આરામ કરવા બાદ આખા આંજે પરસેવાનો ઝરણુ પુટયાં. ત્યાર બાદ તાવ તદ્દન ઉતરી ગયો. હવે શાંત અને આરામમાં છે. બાબા ! મારા દેવ ! આપના ચરણે પોતાનું જીવન અર્પણ કરવાનીજ અપેક્ષા ધરાવી રહ્યો છું ! — ” અને અહીં તે ભાવિક અહોસાનમંદ જગરે ધસાધસ રડતો બાબાના પગ પર પડ્યો, પોતાના દીલનો ઉભરો ખાલી કર્યો. બાબાએ તેને સાંતવન આપ્યું.

આ સર્વનું મુળ કારણ પાછળથી માલમ પડતાં જણાયું કે દદીને અગ્રહ બાબાએ અમુક આદા આપી હતી, જે પાળવા તેણે બાબાને પવિત્ર કોલ દીધો હતો. પણ પાછો પોતાની અસહ ચાલ પર ગયો ને ગુરૂ આદા તોડી. તેના નતિજમાં આ સઘળી હયરાની પોતે ભોગવી રહ્યો બીજાઓ ઉપરાંત ગુરૂને પણ

હથરાની ભોગવવા લગાડી ! પણ તે એક સારો આત્મા હતો, એટલે ગુરુ કૃપાથી મરતોજ બચ્યો — ને સાબો થયા બાદ બાબાને આવી મળ્યો; ખુબ રડી, માફી ચાહી. તે દીનથી તે બાબાનો સાચો ભક્ત બન્યો !

સેવા-ધર્મ — સર્વથી શ્રેષ્ઠ !

બાબાની આ સઘળી જન-સેવાની અથાગ કામગીરી અને કારસાગી આપણને એજ શીખાડે છે કે સર્વથી ઓટો ધર્મ તે સેવા-ધર્મ છે — The Highest Religion is the Service to Humanity. દરેક આત્મા એકજ મૂળ આત્મશક્તિ અલગ ચીંગારીઓ છે, યાને પ્રત્યેક જીવાત્મા એ પર્માત્માનો એક અંશજ છે, એટલે કોઈ પણ જીવાત્માની સેવા તે પર્માત્માનીજ સેવા ગણાય છે. અને એવી સેવા પણ જ્યારે ખીલકુલ ખીન-સ્વાર્થિ હોય તો તે કમાલજ કહેવાય ! આવા કમાલ યાને ઉત્તમ સેવા-ધર્મના સબકોની છાપ પોતાના ચેત્ત્રાઓના મનપર ઠસાવવાની જ્યારે એમની ખાહેશ છે, તો તેઓ પોતેજ કેવી રીતે સ્વસ્થ રહેયા અયશ-આરામમાં જીવન ગુજારી શકે ?

“જન-સેવા એજ મારું જીવન !”

“જે કોઈ પોતાને માથે રંજ, જેહમત ઉઠાવી રહ્યો છે, જે કોઈ સર્વને પોતાનાજ સમજી તેમની સેવા માટે તત્પર રહ્યો છે, તેનેજ સાચો સંત કહેવો, દેવ કહેતાં હૃશ્વર તેનેજ નજીવો. જેમના કોઈ વન-વાળી નથી એવા લાચાર બેચારને જે હાથ ધરે અને તેમના દિલના દુઃખ નજી પોતે દુઃખી થાય તેજ સાચો સંત, કારણ કે માખણ જેમ અંદરથી અને બહારથી નરમ રહે છે, તેમ એક સંતનું દિલ પણ અંતરથી અને બહારથી મોમ મિસાલ નરમ રહે છે. ઉપર બર્ષવ્યા મુજબનું વર્તન કરે તે સાક્ષાત ભગવાનનીજ મૂર્તિ છે.”

લલિત અને સરસ્વતી દેવી બંનેની પ્રસંશા પામેલા, અને ખુદને પૂજેલા બધે મહાન સદગુરુઓના પ્રેમી એલા અને વારસ હોવાનું અનુપમ સાહસ્ય ધરાવનાર મહેરબાબા ચાહે તો કોઈ કશાની દરકાર કર્યા વિના, પોતાને પ્રાપ્ત થયેલી શ્રેષ્ઠ દૈવિક ન્યામતોનો લાભ પોતે એકલા જ લઈ, મન ચાહે તેમ અનંત આનંદમાં લહેર કરી શકે છે, પણ એઓ શ્રીને અમર રાશનીનો માર્ગ બતાવનાર અને મીનોતુમ માલેકના દર્શન કરાવનાર બધે મહાન ગુરુઓની આજ્ઞાને આધિન, તેમજ જગ-ઉદ્ધાર અર્થેની એમને ખાસ નિર્માણ થયેલી કામગીરીના કારણે, આ સઘળી દુનિયવી તેમજ મિનોઇ ન્યામતોનો લાભ પોતે એકલા જ લઈ એકલપેટાઈ ભોગવવાને બદલે, જગ-કલ્યાણ અર્થે પોતાની તમામ કિંમતી ન્યામતોનો થોડો અર્પણ કરી, ખુદ પોતાના તન બદલ પર સખ્તી અને કષ્ટ વહોરી લઈ, પોતે જાતે સર્વ પ્રકારની સેવા કરવા ઉપરાંત પોતાના ભાવિકોને પણ જન સેવા કરવાનો ઉપદેશ અને ઉમદા લાભ આજ વરસોથી આપી રહ્યા છે, તે સેવા કરનારાઓ તેમજ તેનો લાભ ભોગવનારાઓ બંનેને તેનો ઉમદા લહાવો ચખાડી રહ્યા છે. તે માહેલું જે થોડું વર્ણન આપણે વાંચી ગયા તે તો એક નજીવી શરૂઆત છે ! હજી આગળ તો ઘણું જોવા-જાણવાનું છે !

અને સાચી જન-સેવા એજ મારું શિક્ષણ !

આગલાં પ્રકરણોમાં વર્ણવ્યા મુજબ મહેરબાબા આ ગોર-ઝરીબ અને ખીજ એવા ગરબહિઓની સેવા અને ઉદ્ધાર Service and Salvation અર્થે જે ચળવળ ચલાવી રહ્યા હતા, તેનો લાભ દુનિયવી યાને ઝાહેરી નજરે તો તે બાપડાં દુઃખી-દદીઓ અને ગોર ગરીબોને મળતો હતોજ, પણ આ સેવાનો મોટો લાભ એટલામાંજ આવીને અટકતો નહીં. કારણ

આ જાહેર લાભ જેમને તે સેવા પહોંચતી તેમને મળવા ઉપરાંત તે કરતાં બહુ મોટા આત્મિક લાભ તો તે સેવા કરનારાં, એમની ભક્ત-મંડળીના સલાસદો અને ખીજાં ભાવીકોને મળ્યો છે, તો જો કે સાધારણ નજરે તો તે ખીયારાં સેવા કરનારાંઓ દુનિયાદારી સાથના પોતાના ઘાડા અને સુખી સંબંધથી અલગ થઈ, પૈસા-ટકા થા ખીજા કોઈ પણ એવા દુનિયવી લોભ વગર ફક્ત પોતાના જીવન અર્થે જરૂરી જે દાળ-રોટી અહીં મળતી તે પરજ શુક્ર-ગુજરી કરી રહ્યાં છે.

સુખના ભોગે સેવા બજાવનારા સુખી-સુખીયારાંઓ !

“Let us not live on this material plane that dreams of happiness only in the guise of purple and fine linen, and the feast of Lucullus and Self-indulgence, but on that plane where opportunities of Service to others are held as the higher privilege and where Self-Sacrifice is the highest ideal to be attained.”

અને ખરેખર અજબ જોડું તો એ કે અત્રે બાબા સાહેબની ભક્ત-મંડળીમાં એવાં પણ સ્ત્રી-પુરૂષો છે, જેઓ પોતે પૈસે પુર અને ઘરેબારે સુખી-સુખીયારાં હતાં અને આજે પણ છે. તેવાંઓ પણ પોતાના ધરખાર અને સંસારના સુખોને સલામ કરી, અત્રે આવી, એઓશ્રીની આજ્ઞાનુસાર જન-સેવા બજાવી રહ્યાં છે. તેઓમાંના ધણીકોએ જવાન જીંદગીની મોજ વડીક ભોગવી નથી, બલકે થોડાક ગણત્રિના અપવાદો સિવાય, મોટે ભાગે ભર-જવાન વયના ઉલટમંદ શિષ્યો છે જેઓ સઘળાં મેહેરબાબાના આશર, આશીષ અને સહવાસ હેઠળ વરસોથી પોતાના ધરખાર, ધંધાધાપા અને દુનિયાદારી સાથના સંબંધ પોતાની રાજીખુશીથી અલગ કરી,

ફક્ત જન-સેવા અર્થે જીવન ગુળરી રહ્યાં છે. જેમના ધરમાં હુકમનો અવાજ સાંભળતાં એકથી વધુ નોકરો હાજર થઈ ખડા રહે એવી સારી સ્થિતિના સ્ત્રી-પુરૂષો પણ પોતાના ધરનાં કામમાં યા કારખાનામાં નોકર તરીકે રાખી શકે એવા માન્ય-માહારના પાર્યાઓની નોકરી અત્રે પોતે કરી રહ્યાં હતાં. જેઓ પોતાનાં મેલાં કપડાં ઘોવા ગરીબ વર્ગના ઘોબીઓને પૈસા આપી રોકી શકે, તેવા ગરીબ ગરબડિઓનાજ બચ્ચાંના આંગપરના ચાંચડ-માકડ અને અને અસંખ્ય જીવિગેરે જીવ-જંતુઓથી ભરેલાં મેલાં કપડાં આજ ધરખારના સુખ્યારા શેઠ લોકોના ફરજંદોએ ઘોયાં છે ! જેઓ ખુરસી-ટેબલે ખીરાજી, માંસ-મદીરાના સ્વાદોષ્ટ મિષ્ટાનો સુખેથી ભક્ષ કરી શકે એવી સારી સુખીયારી સ્થિતિના સ્ત્રી-પુરૂષ સર્વ ખાણી-પીણીની મીઠી મૌજ તથા દઇ, અત્રે મળતા સાદા દાળ-ભાતના ખોરાક પર ખારો માસ દીવસ કાઢી રહ્યાં છે. એ ઉપરાંત આઘની ચકકી પીસવાની, દીવાબત્તી સાફસુફ કરવાની, વખતો વખત મકાનોનો કચરો પુનઃ કાઢવાની, તેમજ જમીનને લીંપી-ગુંપી સાફસુફ રાખવાની સવળી ફરજો હાથે જાતે કરી બજાવવાને કોઇ પણ રીતની આંચકી કોઇએ કદી ખાધી નથી.

વળી આગળ લખ્યા મુજબ, દુઃખી-દદીઓની સારવાર કરવાનું, તેમને દવા-દારૂ આપવાનું, સઘળાંની જમવા-ખાવાની બ્યવસ્થા કરવાનું, વજનદાર કાવરો વડે પાણી લાવ-ત્રાઇ જા કરી ભરવાનું, સ્કુલના છોકરાઓને નહવડાવવાનું વિગેરે હરેક રીતનું કામકાજ સઘળાં પુર ઉલટ અને ઉમંગ સાથે કરી રહ્યાં હતા.

વળી મરદો સાથે ઓરતોએ પણ કંઈ ઓછી સેવા બજાવી નથી

અત્રે બાપા સાહેબના સહવાસમાં મેહેરાબાદ મધે રહેલી સ્ત્રી-મંડળીએ પણ કાંઈ નાની સુની સેવા બજાવી નથી. પ્રથમમાં

લકત-મંડળી અને સ્કુલના છોકરા-છોકરીઓ અને બીજાં બહારના નવાં દર્શન યા મુલાકાતે આવનારાંઓ વીજેરે મળી આશરે ૧૫૦ થી ૨૦૦ આદમીનું બપોર-રાતનું બેવારનું ભોજન રોજ સધળું તેઓજ પકાવતાં. ઉપરાંત, એ સધળાંઓ માટે રોજ બે વાર ચાહ-પાણી વીજેરે તૈયાર કરી આપવાની આખા દિવસની ભારે ઠાક અને રકબીકભરી ફરજ, આ લકત-મંડળી માહેલી સ્ત્રી સભાસદો બળવતી રહી હતી. અને વળી તેઓમાં પણ કેટલીક એવાં શ્રીમંત ખાનદાનની અને સારી સ્થિતિવાળી, જીવનની આશાઓથી ભરી જીવાન સ્ત્રીઓ છે કે જેઓ પોતાને ઘરેબારે નોકર-ચાકર ઉપર સાહેબી ભોગવી, બીજા દરેક રીતના અયશ-આરામ અને અમન-અમનમાં રહી શકે !

આવું કર્તવ્ય એક સદ્ગુરૂજ કરી શકે !

It is good to work for the love of work— for friends, for honour, for independence; but the highest and best to work for the love of Truth, without hope of praise, or fear of reproach.”

મગર આ સર્વ સારી સુખવાસી સ્થિતિના સ્ત્રી-પુરૂષો, જેએ જીંદગીની સર્વ નેઆમતોનો ભોગ આપી, આવી રાત-દિવસની જંજળ અને જહેમતભરી ફરજો રાજ-ખુશીથી, ખરા પ્રેમથી, આનંદથી, આસ્થાથી, લોક-સેવા બદલે ખરી જન-સેવાના ખ્યાલથી આજ વરસોથી બળવી રહ્યાં છે, એ સધળા શાના પ્રતાપ ? કોના પ્રતાપ ?

આ કળીયુગના બીલકુલ આપ મતલબી અને લોભી જમાનામાં, આવી સારી સુખવાસી સ્થિતિના અને આટલી કુમળી જવાન વયના સ્ત્રી-પુરૂષોની લગલગ પચાસેક માણસોની મંડળી પાસે

હાંડગીની ભોજશોખો અને ઉત્તમ સુખોનો ભોગ અપાવી, કંઈ પણ પાછ-પૈસા કમાવાની આરજી વગર, ફક્ત જન-સેવા અર્થેજ આવી રાત-દીવસની રંજભરી સખત ફરજો બજાવવાનું, અને આજકાલના સાહેબે-શોખ અને તુમાખી લોકને મનસે ફક્ત નોકર-ચાકરોના નીચલા વર્ગથીજ થઈ શકે એવાં હલકાં ગણાતાં કામો કરવાનું, દાળ-ભાતના સાદાં ભોજન પર ખારો માસ શુક્રગુજરી કરી રહેવાનું જોરાવર જીગર અને ઉંચ મનોવ્રતી એ સર્વમાં બરપા કરનાર એક સાચો સદ્ગુરૂજ હોઈ શકે ! અને વળી તે સદ્ગુરૂની શક્તિ પણ કંઈ જોવી તેવી હોઈ ન શકે !!!

પૈસા ટકા યા બીજા કોઈ પણ સ્વાર્થ યા લોભને ખાતર તો કોઈખી કાંઈ પણ કામ કરી શકે છે ! તેવી કોઈ લાલચથી માંગે એટલા ભાકુતી, મતલબ્યા યા લોભી માણસોની સેવા પણ મેળવી શકાય છે ! પણ ઉપર કહ્યું તેમ, પોતાના કોઈ પણ રીતના દુનિયવિ સ્વાર્થ વિના, ફક્ત પરમાર્થ અને જન-સેવાનીજ ભાવનાથી ફરજ બજાવવા તૈયાર થનારાં આજે કેટલા અને ક્યાં મળી શકશે ?

પૈસા કમાવા યા જમાવવાના કોઈપણ લોભ વિના, અને ફક્ત જીવન અર્થે જરૂરના સાદા ખોરાકપર સંતોષ ધરી સાચી સેવા બજાવનારા બીન-સ્વાર્થિ સેવકો તો આવા પરમ-પુણ્ય, ખુદાને પુજેલા સદ્ગુરૂઓને ત્યાંજ મળી શકશે ! એ મહાન સંતોજ આ દુનિયવિ માયામાં ફસેલા મરદો અને ચારતોમાંથી આયાનો મોહ દુર કરી તેમનામાં આત્મ-ભોગની ઉંચ મનોવ્રતિ ઉત્પન્ન કરે છે; તેમને કેળવી તૈયાર કરી શકે છે અને તેમને નીભાવી લે છે. ત્યારેજ તે સ્ત્રી-પુરૂષો આવી બીલકુલ બીન-સ્વાર્થિ અને પરમાર્થિ સેવા બજાવવાને લાયક થઈ, સદા તેમના ગુરૂની આજ્ઞાને ગમે તે ભોજે માન આપવા તત્પર રહી અને ટકી શકે છે.

પ્રકરણ ચૌદમું

સંત-સંગની ચમત્કારી અસરો !

આંકે ઝર મી શવદ અઝ પરતવે આં કલ્મે સીયાહ,
કીમીયા અસ્ત કે દર સોખતે દરવીશાંનસ્ત. (હાફેઝ)

યાને કે-પર્માત્માને પુગી ચુકેલા એકાદ દરવીશ (સદગુરુ)ના સહવાસ કે સોખતની કીમીયાના જેવી અસરથી પોલાદના જેવું સિયાહ અંતઃકરણ પણ સોનાની માફક પ્રકાશિત થાય છે; અને તે ખરૂં જ છે ! આપણે થોડા દાખલા તપાસ્યે.

મુવેલાં દોરો અને બીજાં જંગલી જાનવરોનો ભક્ષ
કરનારાંઓ પણ અન્ન-ફળ-શાકપર જીવન ગુજારતાં
શીખ્યાં છે !

આ પ્રદેશના ગામડાયાઓ, ખાસ કરી માનગ અને મહાર જાતના લોકો, બાબા આરનગાંવ આવી રહ્યા ત્યાં સુધી “માંસહારી” હતા. પરંતુ પોતાની ગરીબીને સખખે મુવેલાં દોરો, હરણ, કોહલાં, ખીસકોલાં વીગેરેનો પણ છુટથી ભક્ષ કરતાં હતાં. પરીણામે બાપડાં ઘણાક નિર્દોષો અજ્ઞાનપણે ભયંકર રોગોને આધીન થઇ, જન્મભરના દુઃખોથી પીડાતાં અને કેટલાક તો જાનથી પણ ચાલ્યાં જતાં. આવી નાશકારક સ્થિતિનો અટકાવ કરવા, તેમજ આ બાપડી અજ્ઞાન પ્રજાના શારીરિક ફાયદા તેમજ આત્મિક ઉન્નતિ અર્થે મેહોરબાબાએ અત્રે આવ્યા બરાબર, માત્ર આરનગામનાજ નહી પણ આસપાસના બીજા ગામના લોકોમાં પણ માંસહારી ખોરાકની સખત મનાઇ ફરમાવી, જેનાં પરીણામે બાપડાં ગરીબ અણધાર્ય લોકોને મુવેલાં દોરોના માંસ ખાધાથી ઉત્પન્ન થતાં ભયંકર દુઃખ-દર્દોમાંથી બચાવી, શારીરિક યાને દુનિયવિ તેમજ આત્મિક બંને રીતે તેમને ઉગાર્યાં છે.

જુરાં વ્યસનોમાંથી દૂર

એટલુંજ નહિ, પણ તેમને બીજાં જુરાં વ્યસનોમાંથી બહાર કાઢી બચાવ્યાં છે, દારૂ, ગાંજો, ભાંગ, તમાકુ વીગેરે નશા ઉત્પન્ન કરનારાં નાશકારક વ્યસનોમાંથી પણ તેમને છોડવી રહ્યા છે. આ જુરાં વ્યસનોને જોઈ આધીન થયા હતા તેમાંનો મોટો ભાગ એક યા બીજા રોગથી પીડાતો હતો. કારણ ગરીબીને સખએ તદ્દન હલકી જાતના અને દેહનું નખખોદ વાળનારાં આ નાશકારક પીણાંઓ તેમના દેહની કેવી ખરાબી કરતી હતી એ બાબાશ્રાની જાણમાં આવતાં તેના અટકાવ અર્થે, તેમજ વળી તેમના આત્મિક ઉદ્ધાર અર્થે પણ આ વ્યસનોથી દૂર રહેવા સધળાને સખન તાકીદ આપી હતી. જ્યાં જ્યાં એવા દાખલા સપડાતા, ત્યાં બીજા આસપાસનાઓને ઘડો એસે અને ચાનક લાગે એવી સજ્જ કરમાવતા ને સારી શીખામણુ પણ આપતા, જેના પરીણામે ઘણે મોટે ભાગે આ ગરીબ અજ્ઞાન લોકો આ વ્યસનોથી દૂર રહેવા પામ્યા છે, અને પોતે શારીરિક ફાયદા ઉઠાવા ઉપરાંત આત્મિક ઉદ્ધારના માર્ગ તરફ આગળ વધવા નસીબવંત નીવડ્યા છે.

ચોરી લુટફાટનો અટકાવ

વળી એ ઉપરાંત જ્યાં બાબાએ સ્થાનકજ કયું અને આ પ્રદેશનો ઉદ્ધારજ કરવો હતો, તે પછી ત્યાંના લોકોને કોઇપણ રીતે આડે માર્ગે જવાજ કેમ દેય ? એટલે અત્રે લુટફાટ ચલાવતી ટોળકીઓ માંહેલા ધણુકોને પણ એ રસ્તેથી દૂર કરી, જીવન અર્થે જરૂરનાં બીજાં પ્રમાણીક સાધનો મેળવવા કોઇપણ પ્રકારના નોકરી-ધંધામાં એઓએ ગુંતાવ્યા છે. અને કેથે પણ ચોરી-લુટફાટના દાખલા સપડાતા, ત્યાં તેમાં સંડોવાયલાઓને સજ્જ કરમાવતા, ને ઉપદેશ પણ કરતા, જે તેમને પોતાને સુધારવા ઉપરાંત આસપાસનાઓમાં પણ દાખલો એસાડી, આવી અપ્રમાણીક ઇલ્લતથી

દુર રહેવા સઘળાને સાવધ રાખતા ! આનો એક જાણવાજોગ દાખલો હુકળ રજુ કર્યો છે.

સત્યા માંગ

અદ્ભુત જીવન-પલટાનો એક જાણવાજોગ ચિતાર !

સત-સમાગમથી દુનિયાના નામચીન ઉઠાવગીરોના જીવન પલટાઈ તેઓ પણ સદમાગે લાગી ગયા હતા, એ વાત શાસ્ત્રોમાં વિખ્યાત છે. આને મળતોજ એક જાણવાજોગ દાખલો અહીં અહમદનગર જિલ્લામાં બન્યો છે, જ્યાંનો એક મશહુર ડાકુ (લુટાર), જેનું નામજ સાંભળતાં લોક થરથર કાંપતાં, જે આસપાસના ગામો અને જિલ્લાઓમાં વસિત પ્રજા તેમજ પોલીસને એક ભય સમાન હતો, તે મેહેરબાબા સાથની માત્ર એકજ મુલાકાતમાં પલટાઈને મોમ મીસાલ નરમ થઇ ગયો અને લુટફાટનો ધંધો છોડી દઇ એક ભક્ત સરીખું જીવન ગુજારવા લાગી ગયો છે !

એકવાર, આ મશહુર ડાકુ કેટલાક પાટી પરવાર્યા બાદ અહમદનગર તરફથી પસાર થતાં, પોતાની ટોળકી સાથ મેહેરબાબામાં આવી વસેલું સદગુરુ મેહેરબાબાના દર્શને આવ્યો. આ ડાકુઓ પણ પોતાની કોઇ દેવ-દેવીઓની હંમેશ પુજ્ય ભાવથી ભક્તિ અને માનતા કરે છે; તેઓની કૃપા પોતા પર કાયમ રહે ને કામ સફળ થાય એ પ્રમાણિક નિષ્ઠાથી પોતાની કમાઇનો અમુક ભાગ તેઓને ભેટ પણ ધરે છે. તેજ મિસાલ આ તરફથી પસાર થતાં થતાં મેહેરબાબા જેવા સંત પુરુષનું નામ સમજી, તે ત્યાં એમના દર્શનાર્થે આવ્યો. કાળો બીલ સરીખો, તેજ આંખો સાથનો, તે દેખાવમાં બહુજ ઝનુની, લગાર દુકા કદનો પણ બાંધામાં બાવળની ગાંઠ જેવા ચીવટ ને મજબુત હતો. કહે છે કે તે ગમે એવી સપાટ ને ઉંચી દેવાલને પીઠ કરીને સડસડાત ચઢી જતો ને વરસોથી પોલીસ પાછળ પડવા છતાં કદી સપડતો નહિ, — બલ્કે સઘળાને એક ભયાનક ત્રાસ સમાન હતો.

એ ટાળકી બાબાના દર્શને પધારી તે વેળા બાબા લગભગ પચાસેક લકતો સહિત મંડળીના મકાનમાં બેસી કાંઈ ઉપદેશ આપતા હતા. દર્શન માટેની અરજ થતાં તેઓને મકાનમાં દાખલ કરવામાં આવ્યા. તેઓ બાબા સનમુખ હાજર થયા બરાબર સાષ્ટાંગ નમસ્કાર કરી બાબાની દિવ્ય મૂર્તિને આનંદથી નિહાળતા સામે બેઠા. બાબા પ્રથમ તો જાણે કશું જાણતાજ ન હોય એમ ગંભીર ચહેરો કરી થોડીવાર ચુપજ બેઠા. બાદ તેઓ ક્યાંથી આવ્યા, ક્યાં જવાના, સાથમાં કોણ વીએરે સહેજ ખબર પુછી અને પછી થોડીવારે ઇશારો કરી જણાવ્યું — “હાથે ચીતળ (બંગડી) પહેર !”

પેલો તો કશુંજ સમજ્યો નહિ, ને ડઘાઇને બાબાનું મોં જોવા લાગ્યો અને “એઓ શું કહે છે” તે માટેનો ખુલાસો આસપાસની મંડળીને પુછવા લાગ્યો.

બાબાએ ફરી તેજ ઇશારો કર્યો એટલે મંડળીમાના એકે કહ્યું — “બાબા કહે છે કે તું બંગડી ધાલ !”

“કાં ભલા — મેં શું કીધું ? — ” તેણે ડઘાઇને વળતો પ્રશ્ન કર્યો.

“તું ના-મદ્દે છે — ” બાબા તરફનો ઇશારો તેને સમજવવામાં આવ્યો.

“તે કેમ ?” તેણે ફરી ડઘાઇને પુછ્યું.

બાબાએ ફરી ઇશારો કરી જણાવ્યું કે તેના જેવા એક લટખટ મજબુત માણસે તો મહેનત મજુરી કરી, પત્થરમાંથી પાણી કાઢી પૈસા કમાવો જોઇએ. તેને બદલે બાપડા ગરીબ લાચાર-બેચાર, ખેડે-પાડેના ગોર ગામડાઓને લૂંટી, બૈરાંઓ ને બચ્ચાંઓને ડરાવી, એવી હરામની કમાઇ પર જીવે છે, — એ માટે તેના જેવા મુછળા મદ્દે શરમાવું જોઇએ !

બાબાએ એકવાર કોઇને સુધારી નાખવાનું મન પર લીધું કે પછી તેની ખોડ-ખાપણ કાઢતાં તે બાપડાની ખેરજ નહિ ! તેમ જ્યારે આ ડાકુને સુધારીજ નાખવાનો ધરાદો કયો એટલે તે ખીચારાને ભર મજલીસમાં સર્વની સામે “નામદ-હીચકારો” વિગેરે ઉપમાઓ આપી ઉઘાડી ફજેતીજ કીધી. આવી વાતો સમજવાનો કડવો અનુભવ તેને આ પહેલીજવાર થયો થશે, અને તે પણ એક સાધુ પુરૂષ તરફથી એટલે તે તો સર્વ સામે ઝંખવાણોજ પડી ગયો !

શરમથી ઝુલતી નીચી મુડીએ તેણે વળતો પ્રશ્ન કર્યો કે “બાપદાદેથી એ ચાલતું આવ્યું છે. જો એ ધંધો નહિ કર્યો, તો પછી પેટનો ખાડો કેમ પૂર્યો ? બૈરી બચ્ચાંને શું ખવાડીયે ? તેથી પેટને જ ખાતર એખી કર્યો છ !”

“ખરેજ ઘણું શરમ લયું ! શું દુન્યામાં ખીજ કોઇ કામ ધંધાજ નહિ મળતા કે આમ લુટફાટ ચલાવવી ? આખી દુન્યાના લોકો શું કરેછ ? શું બધા આમ હરામના માલ પર જીવે છે ? પાપી પેટને ખાતર ખીજને મારી હરામનું ખાવું ? તેખી નખળા પોચાને ? અને વળી ચોરી પર સરજોરી ? તારા જેવા રૂપ્-પુષ્ટ શખસે તો આમ ખોલતાંખી શરમાવું જોઇએ ! —”

આવી તદન તડ ને ફડ વાતો બાબા તરફથી સમજતાં તે તો બાપડો ફાટીજ ગયો ! જાણે ઝાંચ ધરતી ફાટે તો અંદર ગર્ક થઇ જાય એવી તેની સ્થિતી કફોડી થઇ પડી, એટલે તેણે ડઘાઇને પાછો પ્રશ્ન કર્યો —

“મહારાજ, ત્યારે તમેજ સુચવોને — મારે શું કરવું ? મારા બૈરી બચ્ચાંના ગુજરાનની જોગવઇ પુરતાં કામનો બંદોબસ્ત થાય તો આજે એ ધંધો છોડી દેવા તૈયાર છું —”

“અરે તે બંદોબસ્ત તો અબધડી થઇ જાય, પણ તું શું છોડી દેવાનો ? તારી રજેરગમાં લુલ્લરતુ લોહી છે !” બાબાએ શંકા દર્શાવી તેની કસોટી પુરી કરવાનું ચાલુજ રાખ્યું.

“ના મહારાજ—હું સોગંદથી કહું છું કે હવે પછી આ કામ હરગીઝ નહિ કરું. માત્ર મારાં બાળબચ્ચાંની દાળ-રોટીના સાધનની સગવડ કરી આપો તો હું ફરી આ રસ્તે નહિ જવું!”

તેને હવે રાહ પર આવેલો જોઇ બાબાએ સમજવત કરવી શરૂ કરી—“તું કેાની સાથ વાત કરે છે—ને કેાને વચન આપવા તૈયાર થયો છે તેનું જ્ઞાન છે કે? દેવ (ઇશ્વર)ને આપેલા કોલ તોડશે તો જન્મનો ૨૬ થઇ જશે, સમજ્યો. દેવ બધું જાણે છે!...”

“નહિ મહારાજ—હું વચન દઉં છું કે હવે ફરી આ રસ્તે ન જવું!”

“લાવ, આપ વચન”—બાબાએ પોતાનો હાથ લાંબો કર્યો, જે પર પેલાએ તુરત ઉઠી પોતાનો હાથ મેલી તાલી આપી.

“જો આ કોલ તોડ્યો તો હાથે-પગે ચડી જશે! ધ્યાન રાખજો!—”

પરોમાન થયેલો તે જ્યારે પ્રમાણીક જીવન ગુજારવા તૈયાર થયો કે બાબાએ તુરતજ તેના ગુજરાનના સાધનની જોડવણુ માટે આજ્ઞા ફરમાવી. ઘરના કુટુંબીઓ અને તેમને જોઇતા અનાજ વાગેરેની ઘટતી પુછપરછ કરી અમુક જથ્થો અનાજ—સીધો વગેરે પુરા પાડવાનું નક્કી કર્યું. દર અઠવાડયે એમની સમક્ષ હાજર થઇ પોતાની હકિકત જણાવતા રહેવાની પણ આજ્ઞા ફરમાવી, સર્વને વિદાય કર્યા.

તે દિવસથી તે સુધરીજ ગયો! આખા નગર જીલ્લામાં આ બનાવથી હોહોકાર થઇ રહ્યો. આવા એક અફલાતુન લુટારાના દોર મટી જવાથી ત્રાસેલી પ્રજાએ છુટકારાનો દમ ખેંચ્યો! દેવ (બાબા) ની લીલાની વાત એમરે પ્રસરી રહી.

વચન મુજબ તે થોડો વખત લુટારૂ સીધી રાહે રહ્યો ને પ્રમાણીક જીવન ગુજારવા લાગ્યો. પણ હજી કંઈ થોડી કસર રહી

હતી. એક વાર ફરી તેના મગજનો કીડો ચવરી આવ્યો, અને ઘડીભરના આવેશમાં સઘળું ભુલી જઈ તે પાછો કેટે “હાથ અજમાવવા” ઉતરી પડ્યો. કહે છે કે જ્યારે તે એક ઘરમાં ઘુસી નવતરૂં યાને એકાંત જોઈ કાંઈ કિંમતી માલ પર હાથ મેલવા જતો હતો, તેટલાં ત્યાં સામે બાબાને આડા ઉભેલા દીઠા! તે થરથર કાંપવા લાગ્યો. બાબાના બોલ તેને તુરત યાદ આવ્યા!

“દેવ બધે હાજર છે ને તે બધું જોઈ રહ્યાં છો!” તેનાથી કંઈ છુપ્યું નથી! તું થાપ નહિ ખાતો! —”

તેની આંખે અંધારાં આવી ગયાં! થોડી પળ બાદ ફરી આંખો ખુલીને જુલે છે તો બાબા અદ્રશ્ય થઈ ગયલા જણાયા! તે ત્યાં એક ઘડી થોજ્યો નહિ, પણ સઘળું એમનું એમ પડતું મેલી, સીધો દોડ્યો; તે બાબા આગળ આવી, તેમના ચરણે માથું મેલી ધસાધસ રડવા લાગ્યો, “બાબા ભુલ થઈ ગઈ. એકવાર ફરી મને માફ કરો!” તે કરગરવા લાગ્યો.

બાબા જાણે કશુંજ જાણતા ન હોય એવો દેખાવ કરી પુછતાં તે કગળી પડ્યો. “દેવા, તુલા સર્વ માહિત આપે — મલા માફ કરા!”

તેને લાગેલા ઝટકાથી આ સાચા દીલનો પશ્ચાતાપ બાબાએ કબુલી તેને માફી બક્ષી. “જો હવે ફરીથી નહિ કરતો! ઇશ્વર બધું જાણે છે અને જુએ છે! —”

આ છેલ્લા અનુભવ બાદ તો તે તદ્દન બદલાઈ જઈ એક જુદોજ આદર્શ થયો. ભક્તિ અને ભજન પુજન કરવા લાગી ગયો. ગામના પટેલ મારફત લોક તરફથી મળતો સીધો બંધ કરાવી પોતે પ્રમાણીક ધંધો (ખેતી) કરવા લાગ્યો. દર ગુરુવારે નિયમીત બાબાના દર્શન આવવા લાગ્યો ને એમના માટે એક

એવો પુણ્ય ભક્તિભાવ તેનામાં ઉત્પન્ન થયો કે એમના એક શબ્દપર જીવ આપવા તૈયાર થયો. કોઇપણ સેવા કરવા ખુશી દર્શાવી. “વખત આવવે કહીશ,” આમ કહી બાબાએ આનંદથી તેની સેવા-ભાવનો સ્વિકાર કર્યો.

એકવારનો મશહુર ડાકુ આજે એક ભકત બની ભગવાનની યાદ અને ભક્તિમાં લીન થયો છે. જેનાથી પોલીસ અને ગ્રન્ન ત્રાસી રહેલી તેનાજ નામથી આજે ખીજન ધાડપાકુ લુટારાઓ તરખાઇ રહ્યા છે! તેઓનો ત્રાસ કમી થઇ ગયો છે! એ સધળા શાના પ્રતાપ? હૃદય પત્રટાના! તે કેમ થવા પામ્યો? સદ્ગુરુ કૃપાથી! ગમે એવા પાપીને પવિત્ર બનાવનાર સદ્ગુરુની કૃપા સર્વ પર ઉતરે!

એક વધુ દાખલો!

૧૯૩૬ માં ત્યારે બાબાએ રાહુરીમાં મસ્ત-આશ્રમ ચાલુ કર્યું હતું, ત્યારે કહે છે, કે મેહરાબાદની ટેકડીપરની એમની ખાસ નાની કેબીન (જે એક બોયરાં પર બાંધવામાં આવી હતી), તે કેબીનના બારી, બારણા, નકુચા વિગેરે સામાન કોઇ કાઢી લઇ ગયું. એ વેળા ત્યાં કોઇની વસ્તી નહિ એટલે કોઇ લાગ નેઇ આ કામ કરી ગયું.

બાબાને આ વાતની ખબર થતાં સત્યાને તુરત બોલાવી મંગાવી ખુલાસો પૂછ્યો. તેણે તો સાફ કાને હાથ દીધા કે તે કશુંજ નજીતો ન હતો. બાબાએ તો ચોરને પકડવોજ હતો, એટલે પોતાની રીતથી સત્યાને કહ્યું કે “આ ચોરી કરનાર યા તો તું પોતે યા તારી સાથવાળો કોઇ હોવોજ નેઇએ. અગર તેં એ ચોરી નથી કાઢી તો જોણે કાઢી તેને પકડી લાવ. — ”

પોતાપરનો શક દુર કરવા અને બાબાને પોતાની નિર્દોશતા પુરવાર કરવા તે મથ્યો. પોતાના સાથીઓની મીટીંગ ભરી આ

હકીકત સધળાને સંભળાવી કે “બાબાએ કહ્યું છે કે ચોર આપણામાનોજ કોઇ છે. તે કોણ તે કયુલ થઇ જાવો! —”

બાબા તો ચુપ બેઠા પણ એક જણ લગાર હિંમતથી સત્યાનેજ ગળે પડ્યો કે “ચોર તુંજ હોવો જોઇએ. ખીલું કોણ? હમને શાનો ગળે પડે છે? —” વીગેરે.

ચોરના પગલાં ચોરજ નજી! સત્યો સમજી ગયો આચજ તે ચોર છે, ને પોતાનું પાપ મારે ગળે ઝાળવવા માગે છે. એટલે તેને વળતી એલેંજ કરી કે “તુંજ ચોર દીસે છે!”

બંનેની આ રીકઝીકનો તોડ કાઢવા એવું નક્કી થયું કે એક જણે બાબા આગળ જવું. બાબાના દર્શન લઇ, તેવણની બેઠક નજીકની ધુણીની પવિત્ર ભસ્મ લઇ, બાબાનું નામ દઇ ખાઇ જવી, ને પ્રતિજ્ઞા લેવી કે — “જેણે ચોરી કરી હોય તે આઠ દિવસમાં મરી જાય!”

આ જોઠવણ મુજબ બંને મેહરાબાદ આવી પ્રતિજ્ઞાપુર્વક ભસ્મ ખાધી, ને બરાબર આઠમે દિવસે પેલો મરણ પામ્યો! સત્યાનું સત પુરવાર થયું.

આ વાતથી આસપાસના ગામડાંઓમાં લુટફાટ કરતા ચોર-લુટારા ને ઝકુઓમાં પણ એવો તો મજબુત છાપ બેસી ગયો કે કદી કોઇ બાબાની હદમાં ચોરી કરવાની હિંમત કરતું નહી, એટલુંજ નહી પણ રસ્તે લુટફાટ કરતી વેળા પણ તપાસ રાખતા અને કોઇ બાબાની મંડળીનો માણસ હોય — તેને કદી હાથ નહી લગાડતા!

આ સધળી કોઇ કલ્પિત કહાણી યા ફિંસ્સો નથી. સેંકડોની નઝર સાંમે ખરી બનેલી હકિકત (facts) છે, જે મેહરાબાબાની અપાર જીવન લીલાનું એક નિર્જીવ પ્રકરણ રજુ કરે છે!

બાબા ! ગરીબોના બેલી !

રાહ લુલેલાઓના રાહબર !

દુ'કમાં, જાણઅજાણ ખરાબ ધલ્લતમાં પડેલી આ બાપડી અજ્ઞાન પ્રજાને ખરાબીના ખોલમાંથી બચાવી લઇ, મેહરબાબા તેમને દુનિયવી તેમજ આત્મિક કલ્યાણના માર્ગ તરફ વરસોથી દોરવી રહ્યા છે. જે કમનસીબ પ્રજા ગરીબી, નાચારી અને અજ્ઞાનપણના અંધારમાં ગોતાં ખાઇ હાડમાર થઇ રહી હતી, તેમની હાડમારી બની શકતી રીતે દુર કરી રહ્યા છે. જેમનો કોઇ રાહબર ન હતો, તેમના સાચ્યા, દીલસોજ રાહબર બની, તેમનો સર્વ વાતે ઉદ્ધાર કરી રહ્યા છે. અને તે પણ માત્ર મ્હોંડેથી બોલી, યા લુખ્યા ઉપદેશ કરીનેજ નહીં, પરંતુ જર ખરચી, જેહમત વેડી, પોતાના તનપર કષ્ટ વહોરી લઇને, પોતાના અનંત સુખનો કિંમતી ભોગ આપીને આ સઘળી જન-સેવા બજાવી રહ્યા છે. તો આવા પરમ-પુણ્ય, ખીન-સ્વાર્થિ, પરમાર્થિ ગુરૂને આ પ્રદેશના અને આસપાસના લોકો હજારોની સંખ્યામાં પુજે તેમાં શી નવાઇ ?

“બાબા” નામની બલીહારી !

મેહરબાબાનું મીઠું, પ્યારું, પનોતું, લાડકવાયું નામ — “બાબા” — એ આ પ્રદેશના અને આસપાસના લોકોમાં એક પનોતો, લાડકવાયો શબ્દ થઇ પડ્યો છે, જે તે બોલનાર યા યાદ કરનારના જીવમાં ન સમજી યા કલ્પિ શકાય એવી મહોબત, માન અને અહોસાનની લાગણી સજીવન કરે છે. કોઇ પણ આડે રસ્તે ઉતરી જનારને એતવણીનું એક ચાનકરૂપી સાધન થઇ પડે છે. મુશ્કેલી અને આફતની વેળા “બાબા” નામની યાદ યા એ શબ્દનું ઉચ્ચારણ જાણે અજાણ ધીરજ, હિંમત અને શક્તિ સાથે સાંત્વનની બક્ષેસ લાવે છે ! ગમે એવા શારીરિક યા માનસિક

હુ:ખતું તાત્કાળીક નિવારણ કરનાર, દીલને રાહત અને મનને શાંતિ આપનાર તે એક અન્ય મહા-મંત્રજ છે !

મેહરબાબા સાહેબની ૩૧ મી વરસગાંઠ — એક દીવસમાં હજારો આદમીઓએ લીધેલાં એઓશ્રીનાં દર્શન

ગુરુવાર તા. ૧૮ મી ફેબ્રુઆરી ૧૯૨૬ ના દીવસની યાદ મેહરબાબાની તવારીખમાં સોનેરી હરફે લખાઈ રહેશે. મેહરબાબાની ૩૧ મી વરસગાંઠનો એ શુભ દીન હતો, અને એઓશ્રીની સદ્ગુરુપદ-પ્રાપ્તિ પછીનો પહેલવહેલો જાહેર આત્સવનો દીવસ હતો. મેહરબાબામાં આવી વસવાને હજી તો એકજ વરસ પૂરું થયું હતું. એટલામાંજ એમના મુખ્યારક નામ અને કામની શું કરામત હશે કે આ એમની વરસગાંઠના દીવસે, અરનગામ, અહમદનગર, અને અત્રેની આસપાસના પ્રદેશ તેમજ મુંબઈ, પુના, દમણ, ગુજરાત વગેરે સ્થળોથી હજારો આદમીઓ એઓશ્રીના પવિત્ર દર્શનાર્થે આવ્યાં હતાં. સવારના સકાળેથી તે છેક મોટી રાત્રે દોઢ વાગતા સુધી મોટરો, ત્રોલીઓ, ટાંગાઓ અને ગાડાંઓ ભરાઈ ભરાઈને આખો દીવસ લોક આવતું રહ્યું હતું, અને એ દીવસે મેહરબાબામાં એક મોટી જત્રા યા મેળો ભરાયો હોય એવા દેખાવ થઈ રહ્યા હતા.

દર્શન માટે ધસારો

આવા આસાધારણ ધસારાની કોઈને પણ વકી ન હતી. એમના દર્શન અર્થે આવેલાં હજારો આદમીઓની જંગી ઠંઠનો દરોરો કેટલો ઝખ્ખરદસ્ત હશે તેનો ખ્યાલ એટલાપરથી આવી શકશે કે “સાંઈ દરબાર” ની એમને માટે ખાસ બનાવેલી ખેંઠક આગળથી ફક્ત થોડાંજ પગલાં દુર, ભકત-મંડળીના મકાનમાં લઈ જવા માટે કદાવર બાંધાના પચ્ચીસ માણસો એમની આસપાસ એક ગોળ કુંડાળામાં ફરી વળતાં. પરંતુ આવી એક મોટી અને મજબુત

રીંગ ચાને સાંકળ પણ બાબાને આ નાના અંતરે લઇ જવા અશકત થઇ પડી હતી. જે ત્રણવાર એઓ પોતાના પગ પર નમન કરતાં લોકોથી ઉચ્ચાઇ પડતા બચી ગયા હતા. વળી એકવાર લોકોની એક મોટી ટોળાએ એમના દર્શન માટે એમની બેઠક પર એટલો તો નેશનર ધસારો કર્યો કે આસપાસના પચાસ માણસોની મદદ છતાં એઓ લોકોના આ જંગી ધસારા વચ્ચે દબાઇ જવાના નેપથમમાં આવી પડ્યા હતા. હઝારો બાવિડોની ગંજવર ઠંઠના આવા અસાધારણ ધસારા છતાં, એમનીજ કૃપાથી એ શુભ દીને સઘળું શાંતિથી પસાર થયું હતું.

“હઝરત મૌલા”ની આગાહી ખરી પડેલી સઘળાઓએ નઝરો નઝર નેધ!

ખરા સાધુ સંત અને વલીઓના મુખમાંથી નીકળતા ઉદ્ગારો અને આગાહીઓ કદી ખોટી પડતી નથી. દુનિયવી લોકો ધણીક વેળા આવા આગાહી કે ચેતવણી દર્શાવતા ચમત્કારીક શબ્દોને ઝાઝું વજન આપવાની દરકાર કરતા નથી. પરંતુ તેથી કાંઇ તે મહાત્માઓના મુખમાંથી નીકળેલા શબ્દો અને આગાહીઓમાં ફરક પડતો નથી. તે તો અચુકજ હતા અને રહેજેજ. તવારીખમાં એવા કાંઇક દાખલાઓ વાંચવામાં આવે છે. અહીં આપણા સંબંધમાં નેધશું તો માલમ પડશે કે અત્રે અહમદનગરમાં થઇ ગયેલા એક મહાવલી અને ખુજોગ હઝરત મૌલા સાહેબે માત્ર થોડાકજ વંખત અગાઉ કરેલી ચમત્કારીક આગાહી અચુક રીતે બોલેબોલ તારીખ ૧૮-૩-૧૯૨૬ ના મુખ્યારક દીવસે ખરી પડી હતી!

જંગલમાં મંગલ !

આરનગામ સરીખાં એક નાના ખેડોગાંવની ઉજ્જડ વેરાન જગા, જ્યાં કદી કદાપી આવતા જતા છુટાછવાયા લોકો સિવાય “કાળું

કુતર” પણ નજરે ન આવે, ત્યાં ચાલુ હજારો માણસોની આવન-જવન ઉપરાંત એક સંસ્થાન વટીક રથપાછ રહ્યું હતું, એ ખીનાજ એ જગાની મહત્વતા અને તેના આત્મિક વાતાવરણની અચુક ગવાહી પુરી પાડે છે. આ વેળા તો અહીં એક દીવસમાં હજારે આદમી આવી ગયું — ભવિષ્યમાં એથી પણ વધારે — બલ્કે લાખો આદમી પણ આવે તો તેમાં કશું આશ્ચર્ય જેવું નથી !

માનવ મેદની

હાલ તો એ ખીના અત્રે સર્વેને અચરત કરી રહી હતી કે મેહેરખાખાના વરસગાંઠના દીવસે ફક્ત એઓ સાહેબના પવિત્ર દર્શન લેવા અને પગ પર માથું મેલી નમસ્કાર કરવા માટે આવી અસાધારણ ગરદી અને ભયડાકચડીમાં, ખુદ નાજુક સ્ત્રી જાતી પણ હજારોની સંખ્યામાં, હાથમાં બચ્ચાં પોચાંને લઇ, ભયડાઇ કચડાઇ જવાના ખુલ્લા નેખમે વટીક, અફડાતફડી કરી રહી હતી. કાંઈક કચડાઇ વટીક ગઇ હશે, પણ તે બાબે તેઓને કશોજ મુન્નકો ન હતો, એમ તેઓના મુખ પર છવાઇ રહેલા ખુશાલીના છાપ ઉપરથી સ્પષ્ટ જણાઇ આવતું ! તે સર્વેને એક જીવંત દેવના દર્શન થયાં, એક ઇશ્વરી અવતારના ચરણને સ્પર્શ કરવાની ખુશનશીબી, ગમે એ નેખમે પણ હાંસલ થઇ, એજ એક ખીના તેમના જીગરને ખુશાલી અને સંતોષથી ભરવાને પુરતી હતી ! તે માટે તેઓએ દિવસભર રંજ વેદી, દુરદરાજથી લાંબી મુસાફરીની વેઠ ઉઠાવી, અસહ્ય અડચણો વટીક સેહવી તેમાં મોજ માની હતી ! જેઓ દિવસના કામકાજે રોકાય્યાં હતાં તેઓ મોડી રાત્રે દોઢ વાગતા સુધી પણ એ શુભ દિવસે ખાસ દર્શન લેવા આગ્યાં હતાં ! અને રાત્રે અત્રેજ “સાંઇ દરબાર” ના પોખાળ મંડપમાં વાસો કર્યો હતો.

ગુરૂ-ચરણનો મહિમા

મહીમા ચરણ સરોજની, એક મુખ કહી ન જાય,
અડસઠ તીરથ નીત બસે, ગુરૂ ચરણમે આય !

એક “ગુરુ-ચરણ” નો મહિમા એટલો મહત્વનો છે કે તેનું વર્ણન આ ખાકી મુખડથી થઈ શકતું નથી ! છતાં આટલી એક નજીવી સરખામણી પરથી સમજી લેવું કે એકજ વાર એક સાચ્યા સંતના પગપર માથું મુકવા નસીબવાન થવું એ અડસઠ મોટી તીર્થ-યાત્રા કરવા બરાબર છે.

આજના બીલકુલ આપસ્વાથી અને જડવાદી જમાનામાં હઝરત મેહરબાબા સરીખા એક પરકોમ અને ધર્મના ધરાની સદગુરુ સનમુખ, હીંદુ અને મુસલીમ કોમોના હઝારો ભાવિકો દુર-દુરઝથી આટલી રંજ વેડી, દર્શન યા મુજાકાતે આવે, એજ એમની આત્મિક અને ઇશ્વરી શક્તિની અચુક ગવાહિ છે ! એમના બાપીકા ઝરથોસ્તી મઝહબમા માનનારા પારસીઓ અને ધરાનીઓની ધમાલ ઉપરાંત બીજી પરકોમો અને ધર્મોમાં માનનારા હઝારો ભાવીકોની હઝારોની સંખ્યાની આમદ, મેહરબાબા સાહેબ પ્રત્યેની તેમની શ્રદ્ધા, માન અને મહોબતનો એક પ્રત્યક્ષ પુરાવો રજુ કરે છે, તેમજ એક “ગુરુ-ચરણ” નો મહીમા કેટલો મોતેબર છે તે દર્શાવે છે.

કીડા જરાસા 'ગર વો પત્થરમે ધર કરે,

ઇનસાન કયું ન વો દીલે દીલબરમે ધર કરે ?

જીવો કે એક નાનો કીડો જેવો પણ સખત પત્થરને કોતરી તેમાં પોતાનું ધર કરી રહે છે, તો ઇનસાન આ “દુનિયાની દીલબર” જે પ્રેમી સદગુરુ તેના દીલ-જીગરમાં વસીને કાં નહિ ધર કરે ? યાને પ્રેમી ભાવિકો ભગવાન-સ્વરૂપ સદગુરુને કાં નહિ પ્રેમ-ભાવથી પૂજે ?

પ્રકરણ પંદરમું

બાબાના થોડા ઉપદેશો

અવાર નવાર, જ્યારે એઓના ધ્યાનમાં આવે ત્યારે તક અને ટાંકણું જોઈ યા વાત પરથી વાત કાઢી તે ઉપરથી ખુદા, ધર્મ, દુનિયા (આ અને ખીજી), તેમજ તમામ સૃષ્ટિ અને અધ્યાત્મ માર્ગને લગતી ઘણીજ ઉમદા ક્ષીલસુરી પોતાની ભક્ત મંડળીને તેમજ ખીજા દર્શને આવેલાઓને બાબા સમજાવતા રહે છે. દરેક બાબદ સમજાવવાની એમની રીત એટલી સરળ, સુંદર અને અસરકારક રહે છે, કે કેટલીક વાર કલાકો સુધી આ ઉપદેશો ચાલુ રહેવા છતાં, સઘળા પૂર ઉલટ અને ઉમંગ સાથે સમજવા તત્પર રહે છે.

એ માહેલા થોડાકેતો સાર આ પ્રકરણમાં રજુ થાય છે—

સ્વપ્નવિ જગત ! માયાનો ખેલ !!

આ ક્ષાની તુક્ષાની દુનિયાની સ્વપ્નવિ હસ્તિ દરમ્યાન ફક્ત જુદાજુદા અને દગલબાઝીજ આપણે અનુભવીશું. કારણ જે ચીજની હસ્તિ માત્ર જુદી અને સ્વપ્નવિ, તેમાં વળી સચ્ચાઈ તે કેમ સમાય ? આનો એક બહુજ અસરકારક ઉદાહરણ લેવો હોય તો એક સ્વપ્નજ ધ્યાનમાં લેવો. રાત્રે ભરનીંદમાં આપણા ખીજાનામાં ઘરોઘર ઘોરતા સ્વસ્થ પડી રહેવા છતાં ઘણીવાર આપણે ચીન, જાપાન, વિલાયત, અમેરીકા, આફ્રીકા, વિગેરે દુરદુરજના મુલકોમાં સયર કરી આવ્યે છીએ; ત્યાં વસ્તા કોઈ આપણા સગા-સ્નેહી યા દોસ્ત-આશનાવને મળી ભેટી, તેમની સાથે વાતચીત બલકે ફરહર પણ કરી આવ્યે છીએ, વિગેરે એવા કાંઈક બનાવોના અનુભવો લઈએ છીએ કે જે આપણી પૂર હોશમાં જગતી, હાલતી-ચાલતી હાલતમાં અને વીસમી સદીના સર્વથી

શ્રેષ્ઠ સાયનટીસ્ટીક સાધનોની મદદ સાથે પણ બનવું બીલકુલ અશક્ય હોય. અને જ્યારે આપણે આંખ ચોળતા ઉંઘમાંથી બિદાર થઈએ છીએ ત્યારે તો પોતાને બીજાનામાંજ પડેલા જોઈએ છીએ! લગાર સાવધ થતાં આપણી શુધ્ધ-શુધ્ધ ખુલે છે, ત્યારેજ માલમ પડે છે, કે આ “ચીન, જાપાન અને વિલાયત, અમેરીકા બધું આપણે સ્વપ્નામાં જોઈ આવ્યા હતા,” જોકે તે સ્વપ્નવિ હાલતમાં આપણને બધું ખરુંજ લાગ્યું હતું. એજ મીસાલ આ આપણી જીંદગી, દુનિયા અને તમામ સૃષ્ટી-મંડળ સર્વ માત્ર આપણા મન-રૂપી માયાએજ ઉત્પન્ન કરેલી “સ્વપ્નવિ હસ્તિ” છે. ખરું કંઈજ નથી. જે પ્રમાણે આપણે જાગૃત હાલતમાં આવતાં ઉંઘમાં જોયલા બનાવોને તદ્દન ટુંકી, તકલીદી “સ્વપ્નવિ” હસ્તિ માની હસી કાઢ્યે છીએ, તેજ મીસાલ જ્યારે આપણે આ “માયા” ના મોહ અને બંધનમાંથી મુક્ત થઈ (Realization of Truth) યાને સત્યની ખરી હસ્તિને પામ્યે છીએ, ત્યારેજ આપણને માલમ પડે છે કે આ લાખો-લાખ જન્મ દરમિયાન જોયેલું-જાણેલું, અને અનુભવેલું સઘળું માત્ર “સ્વપ્નવિ”જ હતું. એ સઘળો “માયાનોજ મેળો” હતો. ખરી હસ્તિ ફક્ત “Truth” યાને “સત્યાધની” જ છે, બાકી બધું ખોટું, તકલીદી, ફરેખી, દગાબાઝ માયાનું કર્તવ્ય!

મોત અને મુક્તિ

આ દગાબાઝ દુન્યાના રંગ-ઢંગ બહુ વિચિત્ર છે. આ જીંદગી જે એક સ્વપ્નું યાને ખ્યાલી હસ્તિજ છે. તે દરમિયાન, ત્રણ-પાંચ દિનની આ તકલીદી હસ્તિ ધરાવતી દુનિયાને જાણુકો વાસો કરવાનું ધામ સમજી, કમ-અકલી ધનસાન “મારું-મારું” કરવામાંજ ચાલુ મચ્યો અને મથ્યો રહે છે. મોતનો ઝાલીમ દેત્ય જાયા મીસાલ તેની પાછળ અને પાછળજ છે તેનું કમનસીબે તે

જ્ઞાન-શુલાને બીલકુલ જ્ઞાન રહેતું નથી, અને જે વેળાએ તે પોતાની કોઇ વરસોની ગણતરી, યોજનાઓ, અને મહેનતનું ફળ મેળવવા માટે ઉમીદભર તૈયાર થઇ રહ્યો છે, તે વેળાએ અલીમ જન્મ-ફુતનો જોરાવર પાંખે તેના પર અચાનક આવી પડે છે, ત્યારે — છેક છેલ્લી ધડીએજ — તેની આંખ અને જ્ઞાન ખુલે છે કે આ જીંદગી તો એક ફાની હસ્તિનો ખેલ હતો ! દુનિયાની તમામ અચોક્કસાઇ મધે ફક્ત એકજ બીના ચોક્કસ છે, અને તે એજ કે દરેક ધનસાનને એક દીન મરણું તો છેજ. ખુદ સાધુ-સંતો અને “સદગુરુ” સરીખી પર્માત્માને પહોંચેલી ધધરી વ્યક્તિઓ પણ પોતાનો વખત પુરો થતાં, આ ખાકી શરીર છોડી દે છે, જેને આપણે મોત (દેહ-ત્યાગ) માની લાઇએ છીએ, તો પછી આપણુ સાધારણ ધનસાન તેમાંથી કેમ આકાત રહેવા પામ્યે ?

બાબાના ભાઇનું અચાનક અવસાન !

અત્રે મેહેરબાબા સાહેબના “જન્મ-દીવસ”ના ઉત્સવનો મહિમા અને ખુશાલીની યાદ હજી તો સર્વના જીગરમાં સમાઇ રહી હતી, સર્વ કોઇને મ્હોડે તે વાત ચાલુ નીકળતી રહી હતી, તેટલામાં એકાએક શનીવાર તા. ૨૭ મી ફેબ્રુઆરીને દીને પુનેથી મેહેરબાબા સાહેબના વડા ભાઇ જન્મશેઠના ભરજવાન વયે એકાએક ગુઝર પામવાની દલગીરીભરી ખબર આવી, અને સર્વ કોઇના મ્હોં અલખતાં કુદરતીજ ઉદાસ થઇ રહ્યાં ! કારણ, કોઇએ પણ આ બનાવની કદી વકી રાખી ન હતી. બાબા સાહેબના વડા ભાઇ સરીખો ફક્ત ૪૫ વરસનો એક તદ્દન રૂઝ-પુરૂ તરૂણ જવાન આમ એકાએક ચટ-ને-પટ, કાંઇપણ કારણ વિના ગુજર પામશે, એ ખબર માટે કોઇજ તૈયાર ન હતું. જોકે પહેલવહેલાં તો એ બીના સાચી છે, એમ કોઇના દીવે કમુલજ ન કયું. અને જ્યારે ખરેખર જાણ્યું કે તેવણ એ ત્રણ કલાકની રમતમાં — બાબાના નામની ચાલુ યાદ

કરતા — ગુઝર પામ્યા ત્યારે સર્વ ગમગીન થઇ રહ્યાં । આ દુનિયાની તકલીફો હસ્તિ અને કદમ કદમ પર પુઠે ભમતાં મોત માટે કાંપક થાંભીર ખ્યાલ આવા અચાનક ગંભીર બનાવ વખતેજ થાય છે ।

આ બનાવ સાથે દુનિયાને કશું લાગતું વળગતું નથી. હરરોઝ હઝારો અને લાખો ઇનસાનો મરે છેજ. પરંતુ આ ગમખાર બનાવ ઉપરથી “મોત અને મુક્તિ” એ વિષય ઉપર બાબા સાહેબે જે ઉપદેશ કર્યો, તે દુનિયાના લોકોની જાણમાં લાવવા માટે, તેમજ “મોત પાછળની માહેતમ” કેટલી મિથ્યા, કલ્પિત અને સ્વાધિ છે, તે આવા સર્વજ્ઞાની સદગુરુઓથી જાહેર આલમને સમજાવવા અને શીખવવા માટેજ અત્રે ખાસ રજુ કર્યો છે.

જે ખુદા યા ગુરુને યાદ કરતાં મરી જાય છે તે
“મરી” નથી જતાં પણ “મળી” જાય છે.

ઉપર કહ્યું તેમ જ્યારે બાબાના વડા ભાઇના મરણથી અત્રે સઘળા શોકાતુર બની રહ્યા હતા, ત્યારે જેમ સાધુ-સંતો અને ખુદાને પુજેલી વ્યક્તિઓના બાબમાં બને છે તેમ, બાબા તો હમેશા મુજબ ખુશાલ દીસતા હતા; જાણે કશુંજ બન્યું ન હોય એમ નિર્મિત કરતા હતા । બધકે પોતાની મંડળીના સભાસદોને ઉપરથી સલાહ કરતા કે—“તમે બધા આમ ગમગીન શા સારે રહો છો?” અત્રપતાં બાબા સાહેબના વડા ભાઇ, મરનાર જમશેદ ખુશ-મીઝાજ અને અત્રે સર્વમાં બેળાયલા, અને માત્ર ૪-૫ દીવસનાજ અહિંથી પુને ગયલા, એટલે ઝાળખાણનાઓને અને સાથે ફરનારાઓને લાગે કાં નહીં ? અને સર્વે પોતપોતાની ગમની લાગણી અને દલગીરી દર્શાવી, ત્યારે બાબા સાહેબે હસીને વળતો જવાબ દીધો કે “બધું ફાકટ છે, ખોટું છે, માયાવિ છે, સ્વાધિ છે ।”

સલાહ — “દુનિયવિ રીતે દરેક ઇનસાનને લાગવુંજ જોઇએ ।”

બાબા — “શા માટે ? ત્યાંજ ભુલ છે; બલકે તેજ ખોટું છે !”

સવાલ — “ત્યારે શું જન્મશેદજી મરી નથી ગયા ? તે તમારા ભાષ ન હતા ?”

બાબા — “અલબત્ત તેવણ મારા ભાષ હતા, પણ તેવણ મરી ગયાજ નથી. તે તો મને યાદ કરતા ગયા એટલે મારામાંજ વાસો કરીને રહેલા છે, એટલે મને ગમજ શાનો ? તમે પણ જન્મશેદ ‘મરી’ ગયો કહેવાને બદલે મને ‘મળી’ ગયો એમ કહો !

સવાલ — “પણ તે બધું હમો દુન્યાના લોકો કેમ જાણી શકયે ?”

બાબા — “જેઓ જન્મ-મરણનો ભેદ જાણે છે તેઓનું માનીને !”

આ વેળા બાબાની ખાસ તાકીદની આગાથી મંગાવેલી જલેખીનો ટોપસો બજારેથી આવ્યો, તે પોતાને હાથે સર્વને વહેંચી રહેવા બાદ બાબાએ “મોત, મુક્તિ અને માહેતમ” વગેરે વિષય ઉપર લંબાણથી ઉપદેશ આપ્યો, તેની દુકં સમજણ રજુ કરી છે.

મોત તો માત્ર એક ડગલો યા પહેરણ

બદલવાની ક્રીયા છે !

મરણને શરણ તો સર્વ છે, કારણ મોત તો મુક્તિના માર્ગનું એક અગત્યનું પગથિયું છે. મોત માત્ર એકાદ ડગલો યા પહેરણ બદલવાની ક્રિયા છે, કે જ્યારે આપણો અમર આત્મા આ ખાકી શરીર તજને ખીણું નવું શરીર ધારણ કરે છે. તે એક જાતની ઉંઘ છે, જેમાંથી જાગૃત થતાં ઇનસાન પોતાનું આગલું શરીર ગુમ થયલું અને ખીણું નવું શરીર ધારણ કરેલું જુવે છે. સાધારણ ઉંઘમાંથી સજાગૃત થઈ આપણે ઉઠીએ છીએ ત્યારે આપણે તેજ શરીર પાછું લઈ ઉઠીએ છીએ, જ્યારે મોતની નીંદમાં આપણું આ શરીર તજ દઈ, ખીણું કાઢી નવું શરીર લઈ ઉઠીએ છીએ — એટલો જ ફરક ! તો શા માટે દુનિયાના લોકો પોતાના કાંઈ વહાલાંનાં મરણ માટે વિલાપ, માહેતમ અને શોર કરતાં હશે ?

મોત પાછળની માહેતમ મિથ્યા છે — સ્વાર્થિ છે !

એક સાધારણ ઉંઘમાં સુતેલું આપણું બહાલું પાછું જાગીને ઉઠશેજ તેની પૂર ખાતરીથી આપણે નભરવસ રહી ખુશ-ખુશાલ ફરીએ છીએ ને આપણા રોજાંદાં કામકાજમાં લક્ષ્ય દબાવે છીએ, તો મોતની શાંત નીંદમાં નીદ્રાવશ થયેલું આપણું બહાલું પણ હવે કોઈ ખીજું શરીર ધારણ કરીને ઉઠશેજ, એવી ખાતરી છતાં કાં ધનસાન ખુશાલ રહેતું નથી ને વીલાપ-જારી કરે છે ? કારણ એજ કે પેલાં મરણ પામેલાં બહાલાંનું સુક્ષ્મ-શરીર યા સ્વરૂપ તે સ્વાર્થિ જીવંત ધનસાન પોતાની ચર્મ-ચક્ષુ યાને ખાકી આંખોએ જોઈ શકતું નથી, જેથી તે ગુજર પામેલાં બહાલાંની આત્મિક હસ્તિ વિષે તેને સંતોષ થતો નથી; યાને કે તે વિલાપ કરનાર આદમી મરનારને પોતાની નજરથી જોઈને મનને સંતોષ આપી નહીં શકવાને લીધે — અર્થાત પોતાના સ્વાર્થ ખાતર — સંતાપ કરે છે, પેલાના ગુજર પામવા ખાતર નહીં. મરનાર તો મરી ગયું, મગર પાછળ માહેતમ કરનાર તો “મારો ખાપ મરી ગયો, મારો પાલણુહાર જતો રહ્યો, મારો રોશન-એરાગ ગુલ થઈ ગયો, મારી ઘડપણુની લાકડી ગુમ થઈ ગઈ, મારી મા, બહેન કે દીકરી મરી ગઈ, મારી મહોરદાર ક્યાં ગઈ ?” — વિગેરે “મારાં” ની માહેતમમાં પડે છે; યાને તે તમામ વિલાપ-જારી પાછળ પેલું “મારું” કંઈ ગયું એવા “સ્વાર્થ” સમાઈ રહેલો છે. આમ અજ્ઞાનતાને લીધે લોકો નાહક છાતી કુટે છે, માથાં ફેડે છે, રૂદન કરે છે. વળી કેટલેક ઠેકાણે તો દુનિયાને દેખાડવા ખાતર આહોજારી અને વિલાપ કરવાનો ખાસ રિવાજ પડી ગયો છે. મગર જેઓ આ જન્મ-મરણનો ખાતેની ભેદ સમજે છે, તેઓને તો આ માયાવિ, સ્વાર્થિ કલ્પાંતના દેખાવો જોઈ અકસોસ ઉત્પન્ન થાય છે.

આ જન્મ-મરણની ક્રિયા તો “રોઝે અવલ” થીજ ચાલુ છે. રોજ મારા લાખો લાખઆ મરે છે, તેનો મને કશો ગમ નથી, તેમ આ મારા લાખના મરણ માટે મને તો જરાયે ગમ નથી. “સર્વ મરણને શરણુ તો છેજ” — એતો સઘળા ખાતરીથી જાણે છે અને માને છે. તો એક ખીના બનનાર છે, તે સિવાય છુટકોજ નથી, એ એકકસ જાણવા છતાં, જે કોઈ તે બનાવ બનવા બાદ વિલાપ કરે તો તેને શાની ઉપમાં આપવી ? યા તો કમઅકલીપણું યા ગાંડાપણું ! અને એ ઉપરાંત જે કોઈ પોતાના બહાલાંના ગુઝર પામવાથી તેના મરણ માટે વિલાપ કરનારને કંઈ ઝેરલાભ થયો હોય અને તેને માટે જે “માહેતમ” કરવામા આવે, તો તે સઘળા માહેતમને “સ્વાર્થ” સિવાય ખીજી શી ઉપમા આપી શકાય ?

જે ખરેખર મુલો તેજ જીવે !

બાકી તો બધા જીવતા છતાં મુલેલા છે !

અસલ વાત તો એ છે કે મારો લાખ મરી ગયોજ નથી ! વાસ્તવિક — જે તેઆ ખરેખર મરી ગયા હોય તો તે એક ખરેજ ખુશનસીબી કહેવાય ! કારણ ત્યારેજ તેણુ ખરેખર જીવેલા કહેવાય. હું જે આજે જીવતો-જગતો, ખોલતો-ચાલતો તમારી નજરે જણાવું છું તે ખરેખર તો મરી ગયલોજ છું, અને મરી ગયાથીજ જીવતો છું. તમેખી મરી જાવો, તોજ ખરેખર જીવશો ! બાકી આ પ્રમાણે તો જન્મ-મરણના ચોર્યાસીના ચક્રકરમાં ચકરાયાજ કરશે !

મરના મરના સખ કોઈ કહે, મરી ન જાણે કોય,

મરના હો તો અયસા મરો, કે શીર ન મરના હોય.

સાધારણ શ્વાસ્થ્યશ્વાસ યા નાડી બંધ થવાના, યા ઇનસાનના “દેહ-ત્યાગ” ના બનાવને દુનિયવિ લોકો “મરણુ” કહે છે, તે ખરું

“મરણ” નથી. એ તો એક શરીર છોડી ખીજાં શરીરમાં આત્માને
 હાથલ કરવાની સાધારણ ક્રિયા — ચોપાસીના ચક્રકરનો એક ફેરો —
 છે. ખરી રીતે મરવાનું તો કોઇ જાણતું જ નથી. તેથીજ સંત
 કબીર કહે છે કે જો તમારે ખરેખર મરવું હોય તો એવી રીતે
 મરી જાવો, કે ફરીથી મરવું થાયજ નહીં! યાને કે તમારા આ
 ખાકી દેહને નહીં, પણ તમારી ધમ્મજા, વાસના, અને દુનિયવિ
 માયાને મારો! સંસ્કાર બંધનમાંથી મુક્ત થાવો! ત્યારેજ
 તમે ખરી રીતે મરી ગયલા કહેવાશે — ત્યારેજ તમને
 મુક્તિ મળશે!

“સત-સંગ કરો!”

સવાલ — તે માટેનો સર્વથી સરળ અને સહેલ માર્ગ કયો?

બાબા — સતસંગ. તે સિવાયના બાકીના ખીજા બધા માર્ગ
 બહુ લંબાણ, અને બહુ ઓછા ફળદાયી છે, જે ગતિએ આગળ
 વધતાં અસંખ્ય જન્મો જોઈએ! “સેવા-ધર્મ,” જે સર્વથી
 મોટો ધર્મ કહેવાય છે, તે પણ સેંકડો જન્મોભર કરવા છતાં
 પુરેપુરી પરમેશ્વર-પ્રાપ્તિ હાંસલ કરાવી શકતો નથી. વાસ્તે સેવકની
 મંજીલ તરફ જવાનો સર્વથી સહેલ માર્ગ માત્ર
 સત-સંગ, સદ્ગુરુ-સમાગમ અને તેમની સંગત અને
 આજ્ઞા હેઠળ કરેલી કોઇ પણ રીતની સેવા છે!

જગ વહેવારમાં આપણી અજ્ઞાનતા અને તરેહ તરેહની
 માયાને સખખે આપણે હરધડી આડે રસ્તે ઉતરી જવાના સંભવમાં
 રહે છીએ. આ ફાની તુફાની દુનિયાની તરેહવાર નાની મોટી
 ચળવળો અને ઉથલપાથલોના ઉછળતા મોજાઓના મહાસાગરમાં
 આપણી જીંદગીની નાની નાવ ભર ફરીએ અને હરધડી કુખી
 જવાની ભયભરી હાલતમાં રહે છે, અને આવી ધમ્મરી વ્યક્તિઓની

મદદથીજ તે તરાવી શકાય છે. એક મોટી સ્ટીમરની પાગરે પાંચિલું ગમે એવું નાનું હોડકું તે મોટી સ્ટીમરની સાથે ધસડાતું માત્ર ટુંક મુદતમાં હજારો માઇલની મંજલ કાપી શકે છે; જ્યારે તે એકલું તેટલોજ તફાવત કાપવા માટે વરસો વેર ફાફાં મારે તો પણ કદાચજ ફાવી શકે, બદલે તેમ કરવા જતાં પોતાને ઠેરવેલે મુકામે પહોંચવાને બદલે ભરદરીયે ઉછળતા મોળાઓના મારામાં ટકી ન શકે, દરીયાની તળેટીએ જઇ ખેસે છે. તેજ મીસાલ ઇશ્વરને પહોંચેલી અદ્ભુત વ્યક્તિઓની સહાયતા મેળવવાથી જેમ આપણું દુનિયવિ હોડકું સેવટની મંજલ — મુક્તિ યા ઇશ્વર સાથની એકચતા **God-realization** — તરફ જલદી જઇ પહોંચે છે, તેમ વળી એ નાની નાવને દુનિયવિ દગાફટકા અને મોહ-માયાના ઉછળતા મોળાઓથી ઉથલાઇ પડી કુખી જવાનો સંભવ જતો રહે છે. તેથીજ જ્ઞાની સત્પુરૂષોનું કહેવું છે કે “સત-સંગ કરે.”

કારણ —

ચંદન જ્યસા સંત હય, સર્પ જ્યસા સંસાર,

અંગહીસે લપટતા રહે, છોડે નહી ખીકાર.

સાધુ-સંતો, સત્પુરૂષો અને સદગુરૂઓ તો ચંદન યાને સુખડના વૃક્ષ જેવા શીતળ એટલે ઠંડા હોય છે, જ્યારે આપણો આ તાપ-પરીતાપવાળો દુઃખમય સંસાર ઝેરીલા સર્પ સરીખો છે. આ સંસારરૂપી સર્પના ઝેરની ગરમી જ્યારે મનુષ્યને જલાવે છે, ત્યારે પેલા ચંદનરૂપી શીતળ સત્પુરૂષને વીંટળાઇ જઇને તેની બાયામાં જ ખેસે છે, તેનો પરીતાપ દૂર થઇ તેને પુરતી રાહત મળે છે. યાને આ માયાવિ જગત ઝરેરી છે, જેથી તે સર્પને લાહે બાળે છે. માટે જ્યોને તે લાહે હોલવવાની ઇચ્છા હોય તેમણે સત્પુરૂષોનો સમાગમ કરતા રહેવું.

સદગુરુમાં ખુદા અને પયગમ્બર બંને સમાયલા છે !

ચુકે કરદી ઝાતે મુરશદરા કચુલ,
હમ ખુદા દર ઝાતશ આમદ, હમ રસુલ.

યાને કે—સદગુરુને જો તેં સ્વિકાર્યા તો, હે જીવ ! તારે સમજી લેવું કે તેની જાતમાં ખુદા પાક અને પયગમ્બર પાક બંને સમાયલા છે, જેથી તે તારા નાના અને નીજીવ દુઃખોજ નહી, પરંતુ મોટી મોટી મુસીબતો અને આફતોમાંથી ઉગારી તને આત્મિક રાહ તરફેજ દોરવશે.

એક સદગુરુ આહે તો તમને એક દહેજમાં ખુદા-પાકના દર્શન કરાવી શકે છે, તમારા જ-મો-જનમના ફેરા મીઠાવી શકે છે. જે તમામ જગતના દુઃખ નિવારણ કરવાની સખળ શક્તિ ધરાવે તેવી પરમાત્મામાં પરોવાયલી પરિપૂર્ણ ધર્મશ્રી વ્યક્તિને માટે એકાદ જીવને સાક્ષાત ભગવાનના દર્શન કરાવવાં એ કાંઈ અશક્ય વાત નથી !

તારાં સુખ-દુઃખનું કારણ તું પોતેજ છે

એવી કરણી કર કે તું સત-સંગને લાયક થાય !

તમારાજ વિચાર, વાણી અને વર્તનનાં સંસ્કાર વડે તમો સતસંગ થવાના સંજોગ ઉભા કરી શકો છો. તે વડેજ તમને ધણીકવાર એકાએક કોઈ ગુરુના દર્શન અને મુલાકાત થાય છે, તમારો સંબંધ તેની સાથ વધુ અને વધુ સંધાય છે, અને તમારીજ લાયકાત વડે તમો આગળ અને આગળ વધી શકો છો. એ મુક્તિના માર્ગ તરફ આગળ વધવાના કાર્યમાં ગુરુ તમને ગુપ્ત મદદ આપી આગળ હડસેલતો રહે છે, એટલુંજ નહીં પણ તમારી કોઈ ગફલતથી તમો આડે રસ્તે ઉતરી જવાના જોખમમાં આવી જાઓ તેવી વેળાએ પોતે આગ્રહ ઉભા રહી તમને ઉઠળ ગળડી પડતાં ગુપ્ત

રીતે બચાવી લે છે. મગર સઘળામાં કોશેષ તો તમારીજ, વિચાર, વાચા અને વર્તન તો તમારાંજ. તમારાંજ કર્તવ્ય વડે તમને આગળ અને આગળ વધારવાની તે વેતરણ કરતો રહે છે. કારણ self-help યાને જાતી કોશેષ તમને સેવટ સુધી કામ લાગે છે, અને જ્યાં તમારી કોષ શક્તિની બહારનું કામ ચા ફરજ આવી, ત્યાં તમને આગળ વધારવા તે પોતાની શક્તિથી હડસેલો મારી દે છે. મગર તે સર્વ — સતસંગ, સેવા અને ગુરૂની મદદ — લેવા માટે તમારી પોતાની લાયકાત પહેલી, પછી બધું. *Deserve and then Desire* — યાને પ્રથમ લાયકાત પેદા કરો ને પછી ઇચ્છા કરો! એ નિયમ જેમ દુનિયવી બાબદોમાં તેમ આ આત્મિક વહેવારમાં પણ સર્વથી પહેલી અગત્યનો છે. છતાં કોશેષ અને કર્તવ્ય તો તમારાંજ — એ બીના પર ધ્યાન પુગાડવાની જરૂર છે!

સદગુરૂ દીલા અને શક્તિ!

હે ઇનસાન! કોઈ સાચો, પુરો પહોંચેલો સત્પુરૂષ તને મળે ત્યારે તને ખુદાજ મળ્યો એમ સમજી લેજે. તેને તારો ગુરૂ માની તેની આગળ તારા જન્મો-જન્મની પહેલેથી માંડીને સેવટ સુધીની સ્થિતિ તું ખુલ્લી કરી દેજે, અને તે તારો ગુરૂજ તારી મુસીબતો અને મુઝવણો મટાડવાનો ખરો માર્ગ તને બતાવશે. હે બાનભુલા! તું હુરગીઝ આવા સત્ય-જ્ઞાની પુરૂષોથી અળગો રહીશ નહી. તેટલો તું પરમેશ્વરથી દુર રહેશે! જેણે આ સદગુરૂને તજી દીધા તેણે ખુદ ભગવાનને છાડી દીધેલા કહેવાય! કારણ સદગુરૂ પોતે સાક્ષાત ઇશ્વર કિંવા બ્રહ્મરૂપ હોવાના કારણે પુરી અસલ હાલત અને ઇશ્વરી શક્તિ ધરાવતો હોય છે.

જે કોઇ ખૂબને ઓળખી લે છે તે જરૂર ખૂબ થઇ જાય છે. જુદી જુદી અવસ્થાઓને સમજી લઇને એકજ ખૂબમાં ચિત્ત ઓંટાડવાથી ફક્ત ખૂબ સિવાય ખીજું કશું તે જાણતોજ નથી કે ખીજું કંઈ તે સમજતો પણ નથી. એટલે સઘળે એકયતાજ જોવાવાળાને જાગૃત, સ્વપ્ન, સુષુપ્તિ અને તુરીયાતીત અવસ્થાના જુદા જુદા દેખાવોમાં જુદી જુદી ભાવનાની કલ્પના પણ થતી નથી; કેવળ જાગૃત જેવી સ્થિતિમાં સાવ સ્વપ્રકાશ રૂપે તે સદગુરૂ પ્રકાશિત રહે છે.

સઘળી યોજનાઓનો ભંડાર તેની પાસે હોય છે, એટલે જેઓ પોતાની યા ખીજા કોઇ કાચા ગુરૂની યોજનાઓથી હારી ખાઇ તેને વશ થાય છે, તે સર્વને તે તેમની લાયકાત મુજબ સેવકનાં માર્ગ તરફ દોરવી લઇ જાય છે.

બધા સદગુરૂઓ એકવાર સર્વથી ઉંચમાં ઉંચ ઇશ્વરી હાલતમાં આવે છે. જેને વિષે કલ્પના પણ ન કરી શકાય એવી તે “નિર્વિકલ્પ” હાલત હોય છે, જે સ્થિતિમાં તેઓને આ પૃથ્વીનું ભાન ખીલકુલ રહેતું નથી. આ હાલત પસાર કરી પછી સદગુરૂઓ આ જગતનાં લોકોનો ઉદ્ધાર કરવા સારૂ પાછા નીચલી દુનિયાદારી હાલતમાં હેઠળ ઉતરી આવે છે. કૃષ્ણ, જરથુસ્ત્ર, મહામદ, મુસા, ઇસા, વગેરે સર્વ અવતારો ફક્ત જગતનાં કલ્યાણ અર્થે, યાને ખાનેખરાખીને રસ્તે ઉતરી ગયલી તે વેળાની પ્રજાઓને નીતી-નેકીનો ખુદાઇ માર્ગ બતાવવા ખાતરજ, પોતાના અનંત આનંદના ભોજે, પોતાના તનપર અસહ્ય કષ્ટો વહેરી લઇ હેઠળ આવ્યા હતા. અને જો કે તેમનાં દેહ-ત્યાગ બાદ દુનિયા તેમની લીલાને પીછાણવા લાગી હતી, છતાં જીવતાં જીવતાં યાને મનુષ્ય-દેહમાં તો તે સઘળા દુનિયાના લોકોથી હીણાયા, તળયા, અને હાડમાર થયા હતા. તોયે તેઓ પોતાનું કર્તવ્ય પૂર્ણપણે બજાવી જનતાનું કલ્યાણજ કરી ગયા.

ધણા જાણાસુઓનું પુછવું છે કે હિંમત્વ ઉપર કે ગુણોમાં, યા નદી કીનારે કે જંગલોમાં એકાંત પડી રહેનારા મહાઋષિ-મુનીઓ, સાધુસંતો અને સત્પુરુષો દુનિયાને શા અપના ? જનસમાજને તેઓ શા ઉપયોગના ? આવા પ્રશ્ન કરનારાઓએ જાણવું જોઈએ કે આ ઇશ્વરી વ્યક્તિઓએ એકઠો કરેલો ઉત્તમ આત્મિક અજનો એટલો તો બળવાન હોય છે કે રાત અને દિન તે સાહેબો, જ્યાં પણ હોય ત્યાંથી, પોતાનાં આત્મિક પ્રવાહો જગતનાં કલ્યાણ સારૂ ચાલુ છોડ્યાજ નય છે. તેઓ ગુપ્ત રીતે જ જનસેવા બજાવે છે તેવી સેવા લાખો — ગમે એવા મહાન — દુનિયવિ નરોથી પણ બજાવી શકાતી નથી. તેઓનાં જ્ઞાનનો ભંડાર એટલો તો ભરપુર હોય છે કે દુનિયાનાં લોકોને અસ આપ-આપ કરતાં પણ તે ભંડાર ખુલેલો ખુલેલો નથી. તે અખુટ ભંડાર તેમના દેહ છુટ્યા પછી પણ ભરણી કરતોજ રહે છે. આજે પણ પાક જરથુશ્ત્રનો તે ભંડાર જરથોસ્તીઓને પહોંચ્યોજ નય છે; આજે પણ ક્રાઇસ્ટનાં કોઠારમાંથી ક્રિશ્ચિયનોને દાન મળ્યુંજ નય છે; આજે પણ હઝરત મહોમદ સાહેબની મદદ મહોમેદીયાનોને પહોંચતીજ નય છે; હિંદુઓને શ્રીરામ, શ્રીકૃષ્ણ અને બીજા સદગુરુઓની જેબી મદદ, જેબી બક્ષીસ અને જેબી અસારત મળતીજ નય છે; અને ચાહુદીઓને મુસા પેગમ્બરના આત્મિક બળનો લ્હાવો પહોંચતોજ નય છે. તે સદગુરુઓના દેહ પડ્યા પણ તેમનાં ભરપુર જ્ઞાનના ભંડારો જીવતા છે ! તેમાંથી અનુબોધે ચાલુ જ્ઞાન મળ્યુંજ નય છે. હઝારો દરદ તેમનાં અશો રૂહો પર હોજે !

એક સદગુરુ બનવું કંઈ સહેલ નથી !

કબીર સાહેબ કહે છે કે — હસતાં ખેલતાં ચાને સહેલાઈથી કોઈ પણ ખુદાને પામ્યું નથી. જેઓ તે (ખુદા) ને પામ્યાં છે

તેઓ સઘળા રડી રડીને, યાને અસહ્ય દુઃખો ખમીનેજ, પામ્યાં છે; કારણ કે એ પ્રમાણે જો ખોદાયજી હસતાં ખેલતાં મળી જતા હોતો તો પછી વૈરાગી યા જોગન કોણ બનતે? જ્યાં સુધી તમામ ઇચ્છા-વાસના નાશુદ થાય નહીં, જ્યાં સુધી માયાની મોહજાળમાં સપડાયલો જીવ તે માહેથી મુક્ત થાય નહી, ત્યાંસુધી તો જન્મ મરણનાં ફેરામાં અટવાયાજ કરવું પડે છે.

ખચીતજ એક સદગુરુ બનવું કંઈ સહેલ નથી. પ્રથમ તે હાલત પ્રાપ્ત કરવા કસોટી કેવી કડક અને અસહ્ય હોય છે તેનો ખ્યાલ વડીક આપણને આવી શકે એમ નથી. એ ઉંચું ઇશ્વરી હાલતે પહોંચ્યા અગાઉ મેહેરબાબાએ વેઠેલાં અસહ્ય સંકટો, જે આ પુસ્તકમાં ટુકમાં વર્ણુવ્યાં છે તે તો માત્ર મુજ સરીખાં એક નાકેશની કમીની કલમે ચીતારેલો ખીલકુત્ર ઝાંખામાં ઝાંખો ચિતાર છે. અનુભવ વગર તે કલ્પિ શકાય એમ છેજ નહી. અને એ સત્રળી વરસોની અસહ્ય કસોટીમાંથી બહાર પડ્યા બાદ પણ તે સદગુરુ-પદની પ્રાપ્તિ પામેલાને કંઈ નીરાંત થોડી છે? તેને વળી તે મહાન અવસ્થાને બરતી તેટલીજ મહાન બહેરી તેમજ ગુપ્ત દ્રવ્યો ચાલુ રાતદીન બગ્નવવાની છે; કાંઈ ગાદી-તકીયે આરામથી ખેસી, યા કોઈ મોટાં આસન પર ખીરાજી, મેવા-મીઠાઈ અને ફુલ-ફળની પ્રસાદીના સ્વાદ અને મોજ બોગવવાના નથી! કારણ —

“ધન હરે, ઘોડો નવ હરે,
એવા ગુરુ શું કલ્યાણ કરે?”

તેમ ધન-લોભી ધુતારાઓ, જેઓ પારકાઓના “ઘોડા” યાને કુખ હરી નહિ શકે, તેઓ તેમનું કલ્યાણ તે શું કરે? આમ બાપડા અજાણ, બેઝોમી, અને શ્રદ્ધાળુ ભકતોની ભોળી શ્રદ્ધાનો લાભ લઈ, ગાદી-તકીયે ખેસી આરામ કરનાર યા મેવા-મીઠાઈના મીઠાનોતી મજેહ

ઉઘવનાર તેવો કોઇ વેષધારી સાધુ ખરો સદગુરુ હોઇ શકેજ નહીં. એક સદગુરુને તો પોતાના પગ પર માથું મેલનારા તમામ અનુયાયીઓનાં પાપો અને દુઃખોનો ઓજ ઝીલવો પડે છે ! પોતાનાં સુખોનો લ્હાવો તો તે અનુયાયીઓને મળેછેજ, મગર દુઃખો અને પાપોનો ઓજ તો સદગુરુને શીર જઇ પડે છે ! એક સદગુરુ પોતાનાં શિષ્યો યા કોઇપણ ભાવિક તરફથી કોઇપણ રીતની ભેટ — એકાદ કુળ કે પુલનો હાર, કીંવા ચણું-સ્પર્ષ યા પ્રણામ વટીક — જો કબુલ કરે, તો તે સર્વને તેમનાં દુઃખમાંથી મુક્ત કરવાની જવાબદારી તેને માથે ઝોરી લેવી પડે છે, યાને ગમે એવી નાનામાં નાની ભેટ વટીકનો સો ધણો બદલો પોતા તરફની ગુપ્ત મદદની બક્ષિસથી વાળી આપવો પડે છે.

પૈસા યા નઝરાણું લઇ દુઃખ-દર્દી સારાં કરવાનો દાવો કરનારા કાંઇજ કરી શકનાર નથી. પોતાનાં દીલની કોઇ આરજુ પુરી કરવા આવેલા એકાદ દુઃખી-દર્દી યા ખીજી કોઇ રીતની મુસીબત યા સ્તંકટથી ઉગરવાની આશાએ આવેલા એક ગરબનઉ તરફથી કાંઇપણ ચીજની “માગણી” કરવી એ ખરા સાધુનાં લક્ષણજ નથી. જે પોતેજ પારકા તરફથી કોઇ ચીજની આજુ કરે તે વળી ખીજની આજુ કેમ પુરી કરી શકે ?

સાલેક—સદગુરુ—અવતાર !

પ્રુદાને પુએલા પ્રુણુત્તિમાઓ માહેલા જેઓ ઇશ્વરમાં એકતાન થવા બાદ નીચલી દુનિયાનું ભાન પણ ધરાવે છે, તે સાલેક સદગુરુઓને માથે સુક્ષ્મ જગતને આત્મિક ધકકો આપવાની ફરજ નિર્માણ થયલી હોય છે. તેઓ માંહેલા વગ્ર, જે અવતાર લેખાય છે, તેમને તો પોતાના બાર અંગત શિષ્યોનું “મંડળ” યાને સરકલ તૈયાર કરવા ઉપરાંત, સ્થુળ જગતને પણ આત્મિક ધકકો આપવાની મોટી ફરજ નિર્માણ થયલી હોય છે.

સ્થૂળ જગતને આમ આત્મિક ઉદ્ધારનો ધકકો આપવાનું કાર્ય બજાવવા માટે, તે મહાત્માઓને નિર્વિકલ્પ સમાધીની અનંત આનંદની અવસ્થા અને ભાન માહેથી, નીચલાં દુનિયવિ ભાનમાં આવવું પડે છે. આ ઉપલાં અને નીચલાં ભાનવાળી સ્થિતિઓનું સંગમ, યાને બંનેને ભેગા મળવાની જગા, માનવ શરીરના સર્વથી ઉંચા ભાગ, માથાના ટાળકની મધ્ય ટોચ પર રહે છે, જેને “અભાંડ” કહે છે. એ બીજું સ્થાન તરીકે પણ લેખાય છે. જેમ માનવ શરીરના સર્વથી ઉંચા ભાગ યાને માથાં માહેલી આંખો મારફત શરીરના હેઠળના બીજા સધળા ભાગો જોઈ શકાય છે, તેમ આ “અભાંડ”ના સ્થાન પરથી સદ્ગુરુઓ પોતાના ઇશ્વર-પ્રપ્તિના અનુભવ આગમય, પ્રગટિકરણના ક્રમ માહેથી પસાર થતાં જે જે અસંખ્ય યોનિઓ, શરીરો અને જન્મ-મારગોમાંથી પસાર થઈ આવ્યા, તે સર્વ નિહાળી શકે છે.

ઇશ્વરમાં એકતાન થયેલા પુણર્ત્માઓ માહેલા થોડાકને પોતાના તે ઉંચા ભાનવાળી અવસ્થા માહેથી હેઠળના નીચલા ભુવનના ભાનમાં ઉતરી આવી, એ નીચલાં ભુવન ઉપર જે આત્માઓ આ ઉંચા અનુભવને લાયક થયેલા હોય તેમને ઉપલાં ઉંચા ઇશ્વરી ભાનવાળી અવસ્થામાં લઈ જવાની ફરજ નિર્માણ થયેલી હોય છે. નીચલાં ભુવનના આ આત્માની લાયકાત તેમના ભૂતકાળના આત્મિક સંબંધ અને તૈયારી પરથી સ્થાપિત થાય છે. પણ આ તૈયારી કંઈ સહજ યા સહેલાઈથી થતી નથી. કાંઈ જમાનાઓની તળમળ, ભક્તિ, સેવા અને સ્વભોગ તેમજ તે અર્થેના અસહ્ય કષ્ટો વેદ્યા પછીજ આવી તૈયારી થાય છે, અને કોઈ પુણર્ત્મા સદ્ગુરુ સાથે આત્મિક સંબંધ સંધાય છે. દુઃકમાં એક સદ્ગુરુના અંગત “સરકલ” માહે સામેલ થવાની લાયકાત જન્મો-જન્મના અથાગ શ્રમ અને અસહ્ય સંકટોની સખતમાં સખત કસોટી પાઠજ પ્રાપ્ત થાય છે. દુનિયાની અબજોની વસ્તી

માંહેથી બહુજ થોડા ગણત્રીનાઓનેજ તે સુ-ભાગ્ય પ્રાપ્ત થાય છે. એ ખૂશનસીબી હાંસેલ કરવા પ્રત્યેક ઇસમને જાતી કોશેશ કરવી અતી જરૂરી છે.

ગુરૂ-સેવા

ગુરૂ-આજ્ઞા અનુસાર કરેલી સેવાનું રહસ્ય બહુ મોટું છે. વળી તે માત્ર થોડાનેજ નસીબ થાય છે. એક સદગુરૂના ચરણે પડી શરણ થનારા અને તેમને માનનારા ભાવિકોની સંખ્યા કદી લાખોની પણ ઉપર જાય, પરંતુ તે સર્વ પૈકી તેના ખાસ એલા અને તેના સંબંધ અને સહવાસમાં ચાલુ રહેનારા બહુજ જુજ, માત્ર ગણત્રીનાજ હોય છે, જેઓ દુનિયાદારી સાથેના પોતાનો સંબંધ, કંઈ નહીં તો થોડો વખત પણ સમુજગો છોડી દઈ, માત્ર “ગુરૂ-સેવા” ની જીજ્ઞાસાથીજ તેમના સહવાસ, સાદ્વા અને આશિષ હેઠળ રહેવા ઇચ્છે છે. બાકીના બીજા અસંખ્ય, સેંકડો, હજારો બલ્કે લાખો ભાવિકો તર-તિથેં યા અવકાશ મળે ને અભિલાશા થાય ત્યારે આવ-જાવ કરી, તેમની શ્રદ્ધા, પ્રેમ અને લાયકાત મુજબ જાહેરી તેમજ બાતેની ફાયદો ગુરૂ તરફથી મેળવે છે. ખરો, બાતેની યાને આત્મિક ફાયદો તો પેલા સાથે રહેનારા ને ગુરૂ-આજ્ઞા અનુસાર સેવા બજાવનારનેજ મળે છે, તો જો કે જાહેરી રીતે તો તે બાપડો દુનિયાદારીના સંબંધથી અલગ થવાને લીધે પૈસે-ટકે મહોતાજ, સગા-સ્નેહીઓથી તરછોડાયેલો, અને ઘણાક દાખલાઓમાં તો “ઘેલાપણું” ના ગંભીર આળ સાથે, સર્વથી હીણાયેલો-તળાયેલો રહે છે. મગર ગુરૂ તરફના અણુહદ પ્રેમ, શ્રદ્ધા, તેમજ તેની આગલી કરણીનાં સંસ્કારને સખમે તે સદગુરૂ નજદીક રહેવાને, અને તેમની આજ્ઞા અનુસાર સેવા બજાવવાને લાયક થાય છે. બીજા બધાથી તે થઈ શકતું નથી, કારણ “ગુરૂ-સેવા તે કાંઈ મીઠાઈ-મેવા નથી.” ગુરૂ જોડેલો પ્રેમી, માયાળુ અને થડો છે, તેટલોજ

તે અંગાર જેટલો તેજ અને ગરમ પણ છે. જેઓ તે અંગારની ગરમી સહેવી શકે તેઓજ તેની નજદીક રહી શકે છે.

“જ્ઞાની સત્પુરૂષ યુક્તિથી પરીક્ષા કરીને, બુદ્ધિ વાપરીને, વારંવાર યોગ્યતાની ખાતરી કરીને, સંભાળીને અને વધારે વધારે ખાતરી કરીને જે સુમતીનું મનુષ્ય માલમ પડે તેનોજ સહવાસ વધુ રાખે છે.”

વળી તે ગુરૂ પણ જેઓ લાયક હોય તેઓનેજ પોતા નજદીક રાખી તેમને ગુરૂ-સેવાનો લાભ આપે છે, જેની સંખ્યા ખીજા સાધારણ લાવિકો સાથે સરખાવતાં બહુ જુજ હોય છે.

તેમ વળી ખીજા એવા પણ ઘણા છે, જેઓ ગુરૂ-સેવા માટે ચાલુ તલબ કરતા રહે છે, કારણ તેનો અગણિત લાભ તેઓ સમજે છે, છતાં તેમની આગલી કરણીને સખખે તેમનાં સંસ્કાર એટલા જોરાવર બનવા પામ્યા નથી, જે તેમને ગુરૂ-સેવાની લાયકાતનો લાભ આપી શકે. તેથીજ તેઓની ગમે એવી ચાલુ ધંતેગરી, અભિલાશા અને તલબ છતાં તેઓ બાપડા, લાયક થાય ત્યાં સુધી, એક યા ખીજી રીતે દુનિયવી સંસાર-સંબંધમાં અને ખીજી માયાવિ જંજીરમાં એવી રીતે જકડાયલા રહે છે કે તે તરછોડી ગુરૂ નજદીક તેમનાથી રહી શકાતું નથી, ગુરૂ-સેવાનો લાભ લેવાઇ શકાતો નથી; અને કાંઈ તર-તિર્થ યા ખીજા એવા સગવડ ભર્યા મોકાપર અવારનવાર ગુરૂની મુલાકાત અને દર્શન કરી — તેવી વેળા એકાદ બે દિવસ યા વધુ રહી, તેટલા વખતમાં બને એટલી સેવા બજાવી તે પરજ તેમને સંતોષ માની લેવો પડે છે. જેવો જેનો સંબંધ, જેવા જેના સંસ્કાર, તેવોજ તેનો ગુરૂ પ્રત્યે પ્રેમ અને શ્રદ્ધા, અને તેટલોજ તેને લાભ !

મતલબ — કુદરતમાં કશું પણ અલ્લઘટ્યુ, વગર હિસાબે કે વગર ગણતરીએ થતુંજ નથી. પ્રત્યેક વિચાર, વચન અને

વર્તન માટે પ્રત્યેક સંસ્કાર બંધાય છે, જે સધળા જમા થઇ એક પીંજરું યતો શરીર બને છે, જે દેહ-પીંજરમાં આગલો દેહ ત્યાગ થયા બાદ, તેજ આત્મા નવી જીંદગી માટે જઇ વસે છે. પોતાના વિચાર, વાચા અને વર્તનથી યા તો તે જીવ જીના સંસ્કારને કાપે છે યા વધારે છે, અને તે મુજબ ખીજ નવા સંસ્કારો પેદા કરે છે.

ગુરૂ-સેવા માટે લાયક થવું એ કાંઇ નાની સુની વાત નથી. પહેલાં તો ગુરૂ મળવોજ મુશ્કેલ છે. દુનિયાની વસ્તીનો એક બહુ નાનો — ખીલકુલ નજીવો — ભાગ એવા મહાત્માઓના સમાગમમાં આવે છે; અને તેઓમાંનો પણ બહુ નાનો-નજીવો ભાગ તેમની નજદીક રહી ગુરૂ-સેવા બળવે છે. એટલે આગલા સંસ્કાર અને સંબંધ હોય તોજ પહેલાં તો ગુરૂ મળે છે; ને તે મળવા બાદ પણ જેનાં સંસ્કાર એટલા જોરાવર હોય તેનેજ ગુરૂ-સેવા માટેની લાયકાત નસીબ થાય છે. છતાં નિરાશ થવાની કંઇજ જરૂર નથી. તમારા આગલા સંસ્કાર નહીંખી હોય, તો પણ આ જીંદગીમાં તમે કોઇ ગુરૂની તલબ કરો, તેવાં વર્તન કરો, તો આ જીંદગીમાં નહિ તો હવે પછીની જીંદગીમાં તો જરૂર તમને તેનો સંબંધ થશેજ, તેનો લાભ મળશેજ. અને એકવાર ગુરૂ માટેની તલબ થઇ તેની સાથ સંબંધ સંધાયો, તમે ગુરૂનો પગ પકડ્યો, એટલે તમે અત્યાર આગમચનાં જન્મ-મરણનાં ફેરામાં અટવાઇ અંધારામાં ઝાતાં ખાયા કરતા હતા, તેમાંથી તમને મુક્તિના માર્ગ તરફ આગળ વધવાનો રસ્તો અને રોશની — ગુરૂ સંબંધ થવાથી — મળી, અને તમે સલામત રાહે ચાલવા લાગ્યા, એ નાકક સમજજો. એટલુંજ નહીં, પણ હવે તમે કંઇ ગફલતીથી આડે રસ્તે ઉતરી જવાનાં જોખમમાંથી પણ મોકળા થયા એમ માનજો. કારણ કે જે જ્ઞાની ગુરૂનો તમે પગ પકડી, તેનો સાચા શાખ્યો છે, તેણે તમને સારેજ રસ્તે દોરવાની જવાબદારી ઝડોરી લીધી છે, એટલે તે તમને

કદી આગ્ર માગે ઉતરી જવા દેનાર નથી. અજ્ઞાનપણ્યા યા એરસમજથી તમારી “હા” અને તેની “ના” વચ્ચે કદાચ તમે તેના તરફથી હાકમાર પણ થશો, તેથી તમારા ફાયદા માટેજ. એ બાબદ બહુ બહોળી છે — પણ આટલું દુઃક પણ સમજશો તો બહુ છે.

“કોઇ નબળા દુરાચરણી મનુષ્યની માયા મેહેરબાની મેળવવા કરતાં એક સજ્જન સદગુરુ હોય તેનો ક્રોધ પણ સહન કરવો એથી મોટું સાધક કરનારું છે. જેની રીતે કે સુચના તાપ અતીશય પડ્યા પછીજ મેઘરાગ્નનો મહિમા જામવાની આશા આવે છે, તેવી રીતે એકાદ જ્ઞાની સત્પુરુષનાં કઠોર વચન વટીક સહન કરી જવાથી ઘણીકવાર અમુલ્ય પ્રાપ્તિ થવાનો સંભવ રહે છે.”

ગુરુ-પ્રેમ પ્રસાદી

એક પૂણ્ડ-જ્ઞાની અને અનુભવી સદગુરુની સેવા કરતાં કરતાં ખુદ તારા પોતાનાં અંતરમાં ખુદા પ્રગટ થઇ જશે — તેમજ તારા વિચાર, વચન, અને વર્તનથી થયેલાં જન્મો-જન્મનાં પાપો અને દુઃખો મટી જશે.

ગુરુ-પ્રેમ પ્રસાદી ઘણા થોડા નસીબવાંતોનેજ મળે છે. સૌ સૌનાં સંસ્કાર અને લાયકાત મુજબ તે મળે છે. ખાસ મંડળીને માલો મળે છે, જ્યારે આમ માટે તો કોટલાંજ રહે છે. યાને સદગુરુ કૃપા કંઈ સઘળા પર એક સરખી ઉતરતી નથી. દરેક પયગમ્બર યા ગુરુ પોતાના બધાજ સેવકોને ગુપ્ત જ્ઞાનની વાત કહી દેતા નથી. જેમને પ્રાણ કરતાં પ્યારી “આત્મિક ભુખ” હોય છે તેઓનેજ આ અદ્વૈતીક લહાવો આપવામાં આવે છે. દુનિયાદારી કે સંસારી લોકોને ખરેખરાં આત્મજ્ઞાનની પ્રસાદી ગુરુ તરફથી મળતી નથી. તેઓના હાથમાં તો કોટલાંજ આવે છે. લાયક એવાઓનેજ ઉસ્તાદ સત્પુરુષ પોતાનો આત્મિક વારસો આપે છે. પયગમ્બરોનાં ધર્મશાસ્ત્રો આમવર્ગને

નીતી-રીતી, વિવેક, રીતભાત અને ધર્મ આચારનાં શિક્ષણ આપે છે. ખરું સત્વ-તત્વ તો પોતાના ખાસ ચારોનેજ આપી જાય છે, જેઓ પુરા લાયક થયલા હોય છે. વળી તે ખાસ સેવકો પૈકી પણ જે ઘણાજ આગળ વધેલો ચાર કહેતાં દોસ્તની લાયકાતમાં આવેલો હોય, તેનેજ પોતાનું ઇશ્વરી સંપૂર્ણ જ્ઞાન એક સદગુરુ આપી જાય છે, ચાને સંપૂર્ણ ગુરુ-પ્રસાદ તો એકનેજ મળે છે.

પોતાના ગુરુની પ્રેમ અને શ્રદ્ધાપૂર્વક સેવા બળવવાનું ચાલુ રાખવાથી કોઈ વાર ગુરુ પ્રસન્ન થઈ પોતાના સેવક-સેવીકાને આત્મિક વારસો પણ આપી દેવાની કૃપા કરે છે. ગુરુને વળગી, તેજ તેનો ઇશ્વર છે એવું સાબુત ગુમાન ચાલુ રાખનાર શિષ્યને ગુરુ-પ્રેમ પ્રસાદીનાં શ્રેષ્ઠ ફળો લેવા મળે છે — તેને અનુપમ સુખ હાંસલ થાય છે. કારણ સદગુરુઓ હંમેશા આપનારાજ હોય છે. જો માત્ર ડુલ પણ લીધાં તો જાણવું કે તેઓ મોટી પ્રસાદીનો લેવા આપશેજ, અને ભોજન કમુલ કીધું તો તમારી આત્મિક ભુખ પણ થોડી ઘણી તૃપ્ત કરશેજ. તમારી ગમે એવી નજીવી પણ ભેટનો બદલો તમને આપવા તેઓ બંધાયેલા છે, અને તેમની સેવાનો બદલો તો કદીજ ખાલી જતો નથી. સર્વને ગુરુ-પ્રસાદ મળે!

સતસંગ, સદગુરુ લીલા અને શક્તી, ગુરુ-આજ્ઞા, ગુરુ-સેવા, ગુરુ-પ્રેમ પ્રસાદી વગેરે ઇશ્વરી લીલાને લગતી બાબદોની કિંમત તો માત્ર અનુભવી યા જાણકારોજ સમજે છે. તેવા સાચા તત્ત્વગારો માંટેજ મુખ્યત્વે એ સત્ત્વળી બાબદોનું ટુંક વિવેચન અત્રે રજૂ કરવામાં આવ્યું છે.

પ્રકરણ સોલમું

મેહરાબાદથી મુંબઈ

૧૯૨૬ ના નવેમ્બર માસમાં, મેહરાબાદમાં લાંબા પ્રવાસે જવાનું કારણ દર્શાવી, મેહરાબાદ સંસ્થાન માહેલાં સઘળાં ખાતાંએ બંધ કરવાની આજ્ઞા ફરમાવી. લગભગ ત્રણસેથી ચારસે આદમીઓથી વસાયલાં એક મોટાં સંસ્થાનને એકદમ બંધ કરી દેવાનું કંઈ સહેલ તો ન હતું. છતાંએ સર્વેએ રાતદીસ મહેનત કરી, આજ્ઞાનુસાર સઘળું જમાવ્યું. ત્યારબાદ લગભગ પચાસ ઉપરની મંડળીને સાથે લઈ બાબા પ્રથમ મુંબઈ નજદીક સાંઠાકૃઝમાં આવી વસ્યા.

મુંબઈથી પાછા મેહરાબાદ

પરંતુ સર્વની ભારે અન્યયની વચ્ચે એકજ મહિનાની ટુંક મુદતની અંદર બાબાએ પાછા મેહરાબાદ આવી વસવાની ઇચ્છા દર્શાવી. એટલે મુંબઈથી સઘળો પસારો ઉઠાવી એકજ મહિનામાં પાછા મેહરાબાદ આવી રહ્યા, અને બાબાની ઇચ્છાનુસાર નવેસરથી નવીજ સંસ્થા અને નવુંજ સંસ્થાન, અસલ કરતાં મોટા પાયાપર, સ્થાપવાની શરૂઆત કરી.

કાંઈ નવીજ રંગત !

એ માટે મંડળી સાથે વાત કરતાં બાબાએ ઇશારો કર્યો કે તેઓ હવે કાંઈ નવીજ રંગત જમાવવા ચાહતા હતા — અને અગાઉ કદી કેદે દીકામાં યા સાંભળ્યામાં પણ ન આવ્યું હોય એવી કોઈ નવીજ ઘટના — લૌકિકમાં અલૌકિક — ઘડવાનો ઇરાદો દર્શાવ્યો ! એમના એ કાર્યમાં મંડળી તરફથી દીલોજનભરી હમશરીફીની જરૂર હતી, તે માટે મંડળીએ દીલથી તૈયારી દર્શાવી, જેથી આનંદ અને પ્રસન્ન થઈ બાબાએ આ નવી કામગીરી અર્થે પ્રથમ એક આધ્યાત્મિક શાળાની શરૂઆત ! કીધી, જે “મેહરાશ્રમ”ના નામથી તવારીખમાં અમર રહેશે.

મે હે રા શ્ર મ

હવે આપણે એક એવા અલૌકિક વિષયનું વર્ણન વાંચીશું કે જેનું ભાગ્યેજ કંઈ વાંચવામાં આવ્યું હોય ! બાબાની ઇશ્વરી શક્તિના કોઈક વિલક્ષણ ચમકારાઓ જે એમની મંડળીએ અવારનવાર અનુભવ્યા હતા, તે માહેલા થોડા આપણે અત્યાર અગાઉ જોઈ ગયા. હવે આપણે એમના એક ખરેખરા દૈવિક પ્રયોગનું ચિત્ર નિહાળીશું, જેનું જવલેજ કંઈ દીઠામાં આવે. એમની જગઉદ્ધારની કામગીરીનો તે એક અનોખોજ પ્રકાર અને પ્રકરણ રજુ કરે છે.

મુંબઈની ટુંક મુલાકાત બાદ મેહરાબાદ પાછા ફર્યા તે વેળા બાબાએ એક “આધ્યાત્મિક આશ્રમ” ખોલવાની ઇચ્છા દર્શાવી, અને તે માટે એટલી જોશભેર તૈયારી પણ તુરતા તુરત કરવા માડી કે મંડળી પણ અચરતજ રહી. એ આશ્રમ જગભરમાં એક અજોડ અને આદર્શ ખાતું થઈ પડે એવી ઉમદા તાલીમ તરખિયત બચ્ચાંઓને આપી, તેમને માત્ર પોથા-પંડીત તરીકેજ નહિ પણ તેમનામાં ઇશ્વરી જ્યોત જગાડી અકેકને એ—નમુન “આત્મિક જવાહીર” સમાન ચમકાવાનો બાબાએ પ્રથમથીજ ઇરાદો જાહેર કર્યો, અને તે માટે અથાગ જહેમત પોતે ઉઠાવવા ઉપરાંત મંડળીને પણ આ અદભૂત કામગીરીમાં સામેલ કરી, આયંદે આ અવનીપર એક દેવતાઈ દ્રશ્યજ રજુ કર્યું !

માત્ર ગણતરીના દશેક છોકરાઓની સંખ્યા સાથે આ આદર્શ ખાતાંની શરૂઆત કરી દીધી, અને તે માટે મેટ્રીક સુધીની કેળવણી મુક્ત આપવા ઉપરાંત છોકરાઓને ખાવા-પીવા રહેવાની તેમજ કપડાં વિગેરેની મનમાનતી ગોઠવણ સઘળી મુક્તમાં કરવામાં આવશે એ જાહેરાત સઘળે ફેલાવી. પરીણામે માત્ર નગર જીલ્લા અને

દબલુનાજ નહિ પણ આખા મુંબઈ ઇલાકા, હિંદ દેશ અને છેક
હરાન વેરથી છોકરાઓની ભરતી થવા લાગી, જેની સંખ્યા વધતે
વધતે એકસો ઉપર ગઇ હતી.

એ ખાતાંના અભ્યાસ-ક્રમ ઉપરાંત દિવસ ભરની આધ્યાત્મિક
તાલીમ તરબિયત માટેનો ક્રમ પણ બાબાએ એટલી તો આદર્શ
રીતે ગોઠવ્યો હતો, જે આજે કોઇ પણ ખાતાને દુનિયા ભરમાં
દીપાવી આશ્ચકાર કરે. અને એ સઘળું કાગળ ઉપર ગોઠવીનેજ
નહિ પણ તંતો-તંત અમલમાં મેલીને ટુંક મુદતમાં બચ્ચાંઓને
સઘળા વિભાગોમાં ફેળવી એવાં સરસ તૈયાર કર્યાં કે કોઇ પણ
જેનારને તાઝુખીજ બરપા થાય. એ ખાતાંના જુદા જુદા વિભાગો
માહે સેવા બજાવવા પોતાની અંગત મંડળી માહેલા ખાસ ચુંટી
કાઢેલા સ્ટાફને રોક્યો હતો અને એઓએ નેમી આપેલા નિયમોની
અમલ બજાવણી અર્થે સર્વને બહુ સખત તાકીદ કરી હતી,
એટલુંજ નહિ પણ એમની પોતાની અંગત દેખરેખ એટલી તો ખારીક
રાખી હતી કે ફેટે પણ જરાએ ઢિલાપણું યા ખામી જણાયજ
નહિ, યા જણાઇ કે તુરત પકડાઇજ આવે. વળી મંડળીને એમની
સર્વજ્ઞાની શક્તિનો અંગત અનુભવ કયાં ક્રમ હતો ? ભૂલેચુકે કોઇ
બચાંના કોટનું એકાદ બટન પણ ખુલ્લું રહી ગયું તો તે પર
એક ક્ષણભરમાં એમની નજર પહોંચી જતી અને તે માટેના
જોખમદાર અધિકારીની સખતમાં સખત ખબર લેવાતી. એ નાના
ઉગતા છોડવાઓને જે આધ્યાત્મિક પ્રયોગ હેઠળ પસાર થવાનું
હતું તે અર્થે “તંદરોસ્તી” યાને શારીરિક યોગ્યતા સર્વથી
અગત્યની હતી. તે માટે ખાસ કાળજીથી તૈયાર કરેલો પુષ્ટિકારક પણ
અન્ન-ફળ-શાકનો ખોરાક આપવા ઉપરાંત સદાચ-સુઘડાઇ રાખવાની
અને તખીયતની અથાગ કાળજી કરવાની સર્વને સખત તાકીદ હતી.
એ બચ્ચાંઓની તખીયતની સંભાળ તેમજ ચારિત્રની શુદ્ધતા
અર્થેની બાબાની કાળજી અને ખંત અચંખો પમાડે એવી હતી !

આધ્યાત્મિક ફેળવણીની પ્રથમ શરૂઆત માત્ર સહવાર-સાંજ એ વાર એકાગ્ર ચિત્તે “ધ્યાન” ધરવાના નિયમ સાથે કરવામાં આવી. પાછળથી “આધ્યાત્મિક વિવેચન” ના કલાસો સાંજના એક કલાક શરૂ કરવામાં આવ્યા, જે દરમ્યાન બેદાંત, કુરાન, સુફી સાહિત્ય, બાઇબલ અને અવસ્તા એમ પ્રત્યેક ધર્મના સર્વથી અગત્યના એ—નમુન પુસ્તકો માહેથી માત્ર ઇશ્વરી લીલાને લગતું જ્ઞાન આપતી ખાસ બાબતોના બાબાએ પોતે ચુંટી કાઢેલાં પ્રકરણો વાંચી — તે માહે સમાયણું આત્મિક રહસ્ય સમજાવવામાં આવતું, જે અભ્યાસ-ક્રમ આજે એવા કોઈ પણ ખાતાં માટે આદર્શ અને નકલ કરવા યોગ્ય થઈ પડે. તે હમો જાહેરની જાણ અર્થે ખાસ રજુ કર્યે છીયે.

આધ્યાત્મિક અભ્યાસક્રમ !

ઢેહુરાશ્રમમાં આત્મ-માર્ગના શિક્ષણ માટે
બાબાએ પસંદ કરેલાં પુસ્તકો અને વિષયો

આધ્યાત્મિક શિક્ષણ માટેની આ નમુનેદાર ધોરડીંગ-સ્કુલમાં સરકારી કેળવણી-ખાતાંએ સ્વિકારેલી સ્કુલોમાં શિખવાતા તમામ અભ્યાસ ક્રમ ઉપરાંત, ખાસ ધાર્મિક, નૈતિક, અને આધ્યાત્મિક વિષયોનું શિક્ષણ પણ આપવામાં આવતું હતું. આ ખાસ અભ્યાસ-ક્રમ કેવો મોતેબર છે તે આ સાથના પાનાઓમાં આપેલી રૂપ-રેખા ઉપરથી ઝટ સમજાઈ જશે.

બાબા સાહેબે આ સઘળો ક્રમ પોતે નફી કર્યાબાદ, એ વર્ગો ચલાવનાર શિક્ષકોને ખાસ આજ્ઞા આપી હતી કે આ સઘળી કેતાઓ માહેથી માત્ર ખુદાને લગતી વાતો અને વર્ણન, જે સઘળા પર ખાસ નીશાન (underline) કરાવી હતી, તે ઉપરજ વિવેચન કરવું. તે સિવાય બીજી શીલસુકી છોડી દેવી. મતલબ ટુંકમાં એજ કે ફક્ત ખુદા-પરમાત્મા અને તેનીજ લીલાની વાતો નિર્દોશ બચ્ચાંઓના કાન પર રેડી, તેનીજ યાદથી તેમના અંતર ભરી દેવાં, જેથી તેમના માહે ચાલુ એજ યાદ અને એજ ધગસ નીરંતર રહે — એજ ઇશ્વર-પ્રેમમાં તેઓ પરોવાયલાં રહે !

સૌ મ વાર

વિષય

(મરાઠી) મેહેરબાવાંના ઉપદેશ

(ગુજરાતી) ઢેહુરબાબાના ઉપદેશો

(ફારસી) નાકાત વ એશારાતે બાબા

મંગળવાર

મરાઠી વર્ગના વિષયો

સંત-વચનામૃત

સ્વામી વિવેકાનંદના વચનામૃત

„ રામતિર્થ „

સંત તુકારામના ગાથા

„ „ વચનામૃત (રાનાડે કૃત)

જ્ઞાનેશ્વર મહારાજના „

રામદાસના દાસબોધ

x

x

x

x

ગુજરાતી વર્ગના વિષયો

સત્યુરૂષીના સત્વચનો

સ્વામી વિવેકાનંદના સત્વચનો

„ રામતિર્થ „

શ્રી ઉપાસની સાંઘવાક સુધા

ગૌશક્તી શાહ કલંદરના સત્વચનો

x

x

x

x

ફારસી વર્ગના વિષયો

નેગારેશાહે ખુદા રસીદેગાન

સ્વામી વિવેકાનંદના સત્વચનો

„ રામતિર્થ „

ગૌશક્તી શાહ કલંદર „

જલાલુદ્દીન રૂમી „

ઇબ્રાહીમ અદલુમ „

મહમદ ગઝાલી „

૧૭૫

બુ ધ વા ર

મરાઠી વર્ગના વિષયો

વેદાન્ત

૧. ભગવત ગીતા
૨. ઉપનિષદ
૩. જરથુશ્ત્રના ગાથા (ચુંટી કાઢેલા ગૌહરો)
૪. સુફી શિક્ષક (ચુંટી કાઢેલા વિષયો)

× × × ×

ગુજરાતી વર્ગના વિષયો

ઇ દમે-કનુ મ

૧. દસાતીર — (ખાસ ચુંટી કાઢેલા વિષયો)
 ૨. ગાથા —
 ૩. જરથોશ્તી ધર્મની નીતી-નેકી
- ૐ જીવનજી મોદી-વાળી)

× × × ×

ફારસી વર્ગના વિષયો

વહુ દાનિ યત

૧. દસાતીર
૨. હાફેઝ
૩. શમ્સે તખરીઝી
૪. ગઝનવી

૧૭૬

ગુ ર વા ર

મરાઠી વર્ગના વિષયો

આત્મ-જ્ઞાન

૧. ક્રીશ્ચીયન ગુપ્તજ્ઞાન
૨. ઇસલામનું ”
૩. ગાથાના ગૌહરો
૪. સુફી શિક્ષક

x x x x

ગુજરાતી વર્ગના વિષયો

એ દમે-ઇ ઝ ૬

૧. ક્રીશ્ચીયન ધર્મનું ગુપ્તજ્ઞાન
૨. ઇસ્લામી ” ”
૩. કબીર
૪. ભગવત ગીતા—ચુટી કાઢવા વિષયો
૫. સુફી શિક્ષક — ” ” ”

x x x x

ફારસી વર્ગના વિષયો

એ દમે-એ લા હી

૧. તસવ્વુફે ઇસવી
૨. ” ઇસ્લામ
૩. ” કબીર
૪. તાઆલીમાતે સુફી

શુ ક વા ર

મરાઠી
ગુજરાતી
ફારસી {

મંગળવારનો ક્રમ.

શ નિ વાર

મરાઠી વર્ગના વિષયો

સદગુરુ-ચરિત્ર

૧.	ગૌતમ બુદ્ધ તુ	જીવન-વૃત્તાંત
૨.	જીસસ ક્રીસ્ટ તુ	"
૩.	જરથુસ્ત્ર તુ	"
૪.	હિંદુ મહામહા તુ	"
૫.	ખવાળ સાહેબ અજમેરી તુ	"
૬.	રામકૃષ્ણ પરમહંસ તુ	"
૭.	સેન્ટ ક્રાનસીસ ઝેવીયર તુ	"
૮.	હિંદુ આચર કયવાન તુ	"
૯.	તુકારામ તુ	"
૧૦.	ચૈતન્ય દેવ તુ	"
૧૧.	નઓસરે ખુશરવ એલાવી	
૧૨.	તસ્કરે ખવાળ ગની ચીશતી.	

X X X X
 ગુજરાતી વર્ગના વિષયો
 સદગુરુઓના જીવન-ચરિત્ર
 ઉપર મુજબ

X X X X
 ફારસી વર્ગના વિષયો
 શરહે ઝીનદગાનીયે ખુદા-રસીદગાન
 ઉપર મુજબ

ર વિ વાર

મરાઠી, ગુજરાતી, ફારસી ત્રણે વર્ગો માટેના વિષય

દુનિયાના જુદા જુદા ધર્મો

Religions of the World

ફલસફે મઝાહેબે આલમ

અંતર-જગૃતિ !

પરંતુ એ સઘળા ગમે એવી ઉત્તમ કેળવણીને તરબિયત માત્ર ઉપરનીજ (external training) હતી. ખરી અંતરની જગૃતિ તો બાબાનો પોતાનો અંગત સહવાસ (personal contact) હતો. તે માટે એ કુમળાં બચ્ચાંઓને પ્રથમ ધ્યાન-ચિંતનમાં અને પોતાના અંગત સહવાસમાં રાખી, પ્રેમથી હસાવી-ખેલાવી તૈયાર કરી, તેમનામાં પ્રેમ જ્યોત પ્રકટ કીધી, જેના પહેલાજ ઝળકાટે સર્વને ચકિત કરી મેલ્યાં !

બાબા પોતે એક પ્રેમનીજ પ્રાતમા છે, એટલે જ્યાં જાય ત્યાં પ્રેમજ પ્રકટાવે છે ! એમના સઘળાં શિક્ષણ, ઉપદેશ અને તાલીમ-તરબિયત સર્વનો મુળ પાયો એ “પ્રેમ” ઉપરજ રચાયો છે. શુદ્ધ દૈવિ પ્રેમ જ એમના માણેથી નિરંતર સ્પુરે છે, તે અદ્ભૂત આકર્ષણથીજ એઓ સર્વના દીલ હરી લે છે. ભાવિક અને પ્રેમી જનોને તેઓ પહેલી નજરેજ પોતાના કરી લે છે. ઉમરે પુગેલાં ને દુન્યા દીઠી ચુકેલાં સ્ત્રી-પુરુષો જ્યારે આ પ્રેમને વશ થઈ, એમના ચરણ-શરણે જઈ, પોતાના જીવન અર્પણ કરી રહ્યાં છે તો આ નિર્દોશ, નાનાં, પ્રેમાળ બાળકોને પોતા તરફ હરી લેતાં કેટલી વાર ; તે પણ એટલી હદે કે હસવું, ખેલવું, ખાવું-પીવું, ગેલ-ગમત યા મસ્તી-તોફાન એ સર્વ બાળપણના કુદરતી લક્ષણો અને સ્વભાવ પણ જાણે વિસારી મેલી સઘળા છોકરાઓ બસ “બાબા”નાજ વિચાર અને ધ્યાનમાં હરદમ રહી, એમનોજ સહવાસ શોધતા — તેનીજ તલબ કરતા ; એટલુંજ નહિ પણ બાળકને હરદમ પ્રિય અને હૈયે ચઢી આવે તે — પોતાના મા-બાપ અને ઘર-બારને પણ કેટલાક તો વીસારી મેલી, પોતાની નવી દુનિયાની પ્રેમમય હસ્તિમાં નિમગ્ન થઈ રહ્યા હતા. આ પ્રકાર દુનિયવી નજરે ગમે એવો વિચિત્ર અને ન-મઝાવાળો

લાગે તોયે તે આ દુનિયવિ, માયાવિ મોહથી કોઇ વધુ બળવાન આકર્ષણ શક્તિ અને અસરનું જ અચુક પરિણામ હતું, એ કોઇથી ના-પાડી શકાય નહિ. અને આ નાદાન નિર્દોશ કુલ બચ્ચાંઓની સ્વાભાવિક પ્રકૃતિને પણ વિસરાવી તેમને દૈવિક પ્રેમમાં ડોલતાં કરનારની અદ્ભુત શક્તિ વિષે પણ કશો શક યા સંદેહ હોઇ શકે નહિ.

પ્રથમ ચમકારો! એક અલૌકિક દ્રવ્ય!

૧૯૨૭ ના ખ્રીસ્તી નવા સાલનો તે શુભ દીન છે. વખત સમી સાંજનો છે. હંમેશ મુજબ છોકરાઓ આધ્યાત્મિક વર્ગમાં શિક્ષકોને મુખથી ઇશ્વરી પ્રેમ-લીલાના રસમય વિવેચન સમજી રહ્યા છે. એકાએક બાબા તરફથી “તેડું” આવવે મરાઠી, યુજરાતી અને ફારસી વર્ગોના ત્રણડે શિક્ષકો બાબાની કેબીન તરફ જાય છે. અહિં બાબા આજ લાંબો વખતથી એકાંતવાંસે બેઠા છે — બહાર કદી નીકળતા નથી. બાબાએ ટુંકમાંજ આજ્ઞા આપી કે આજે આધ્યાત્મિક વિવેચન બંધ કરી, બાકીની ૪૦ મીનીટ છોકરાઓને ફક્ત ધ્યાન કરવા કેહવું અને શિક્ષકોએ વર્ગમાં ચુપચાપ બેસી રહેવું. આજા મુજબ છોકરાઓને ધ્યાન ધરવા કહી ત્રણડે શિક્ષકો પોતપોતાના વર્ગમાં જઇ ચુપચાપ બેસે છે.

બાબાએ પ્રકટાવેલો ખુદાઇ પ્રેમ!

માત્ર દશેક મીનીટની ચુપકાદી બાદ એકાએક ધ્યાન કરતાં બચ્ચાંઓ માહેલાં એકાદ બેની આંખો માહેથી આંસુઓ વહેતાં દીસેછે. બાદ તેઓ ડચકાં ખાતાં સંભળાય છે. થોડી પળ વધુ અને કોઇક જમીનપર પડી જઇ આઘાતે છે, અને ધસાધસ રડી રહ્યાં છે. પ્રથમ એકાદ બે, અને ત્યારબાદ એક પછી એક એમ સઘળાંજ — કોઇ મોટે સાદે રડી રહ્યાં છે, કોઇ નાનાં અવાજે — સઘળે “બાબા”નાજ એક સરખા પુકાર સંભળાય છે! શિક્ષકો બાપડ

આ દ્રવ્ય જોઇ સ્તબ્ધજ રહે છે ! એક હોય, બે હોય તો કોઇને ધરી-પકડી ઉઠાડે, સમજાવે, દીવાસો દે. પણ આ તો સઘળાજ એકસરખા રસારોજ કરી રહ્યા છે ને “બાબા” નામના પુકાર કરી રહ્યા છે, તો એ ઘટના કંઈ તેમનીજ ઘડેલી હશે, એમ ખાતરીથી માની તેઓ પણ સુપજ રહ્યા. કોઇના પણ અંતરને અસર કરે એવો તે દીલ પીગળાવનારો દેખાવ હતો !

ટેકડીપરના આશ્રમના આ સઘળાના રડવાના અવાજ અને શોર હેઠળ દૂર વેર સંભળાય છે. બાબાની મંડળી તેમજ રસ્તેથી પસાર થતા લોક સઘળા દગ થઇ અકેકને પુછી રહ્યા છે—કે આ સઘળું શું ચાલી રહ્યું છે ?

વીસેક મીનીટ આ સઘળી “પ્રેમ-લીલા” નો ખેલ ચાલ્યા બાદ બાબા તરફથી હુકમ આવે છે, “બસ—સઘળાએ રડવું બંધ કરવું !” બાબાની આ આજ્ઞાની તાત્કાળિક ચમત્કારિક અસર થાય છે. થોડાક અપવાદ સિવાય સઘળા રડવું બંધ કરી, આંસુ લુછી શાંત થવાની કોશેશ કરે છે. પણ પ્રેમથી ઉભરાતી છાતીઓ ડચકાં ખાતીજ રહે છે. આવી હાલતમાં બાબાની આજ્ઞાનું પાલણ કરવાની તે ટૂલ બચ્ચાંઓની ભગીરથ કોશેશો છતાં કેટલાકની છાતી પણ ગુંગળાય છે. શિક્ષકો તેમજ છોકરાઓ પર દેખરેખ રાખનારા (supervisors) સર્વની આંખો પણ આ પ્રેમ-દ્રવ્ય જોઇ પ્રેમ-અશ્રુથી ભીંજાય છે. નજરોનજર જુવેલા એ અદ્ભુત દ્રવ્યનો માત્ર એક ઝાંખો ચિતાર આ ચિત્ર રજુ કરે છે ! આવા અદ્ભુત બૌદ્ધિક દ્રવ્યનું વર્ણન કોઇ કવિની અંતર-પ્રેરણા અને અલૌકિક વાણીજ કરી શકે !

ભોજન-પાણી પણ અપ્રિય !

આત્મ-જ્ઞાનનો રોજિંદો ક્રમ ને કલાક પુરો થવે ભોજન માટેની ધંટી થાય છે. વર્ગ વિખરાઇ છોકરાઓ પાતપોતાના

વોડં તરફ જઇ, બહારથીજ બાબાની કેબીન તરફ નજર નાખી
 ડયકાં ખાતા ઉભા છે. કોઇ જમવાના હોલમાં જતું નથી. બાબા
 તરફથી ફરી ફરમાન આવે છે “સર્વએ પેટ-ભરી ભોજન લેવું!”—”
 એ ફરમાન સમજતાંજ ફરી થોડાકને પાછો ઉભરો થઇ આવે છે.
 આ હાલતે ભોજન તે કેમ ગળે ઉતરે? તેમને સમજાવી પટાવી,
 બાબાના ખોલની યાદ આપી ભોજન હોલમાં લાવવામાં આવે
 છે, પરંતુ રોજ ભૂખ અને સ્વાદથી ખવાતાં ભોજન તરફ
 આજ કોઇની નજર પણ જવા ના પાડે છે. બાબાની આજ્ઞા
 પાળવા પ્રયત્ન કરે છે તો થુક ગળે ઉતરતો નથી! એટલે તે
 બાપડાંની હાલત દયાજનક લાગે છે! પણ “દયાનોજ દાતાર”
 તે બરાબર જાણીને તેનો છલાજ કરી રહ્યા છે! સધળાને ભોજન
 લેવાની આજ્ઞા ફરમાવ્યા બાદ બાબા ઉપરી દેખરેખ કરનારી
 મંડળીને ખોલાવી ખાનગીમાં આજ્ઞા આપે છે કે બચ્ચાંઓ નહિ
 ખાય તો જબરદસ્તી કરવી નહિ.

મુસીબતથી ગળે ઉતરેલું થુક-બચાક ભોજન કર્યા બાદ સધળા
 ત્યાંથી નીકળી પાછા પોતપોતાના હોલની બહારજ ઉભા ઉભા
 બાબાની કેબીન તરફ નજર નાખી ડયકાં ખાઇ રહ્યા છે! હોલમાં
 અંદર કોઇ જતું નથી. સુઇ જવાની ધંટી થવે સૌ ભારી દીલે
 પોતાના ખીસ્તરા પર જાય છે, કલાકો ભર ઉંઘાડી આંખોએ ડયકાં
 ખાતાજ પડી રહે છે! રાત્રે તેઓ પર પાહરો કરનારાઓ ખીજ સહવારે
 બાબાને રીપોર્ટ કરે છે કે અમુક બચ્ચાંઓ સારી રાત તાસવીસ
 કરી રહ્યાં હતાં; અમુક શાંત પણ ઉઘાડે ડોળે પડી રહ્યાં હતાં,
 પણ કોઇએ રાત્રભર ખીલકુલ નીંદ લીધી ન હતી.

સ્વભાવનો પલટો!

ધધરી પ્રેમના આ પ્રથમ મિશ્રણ અને રેલછેલથી તે પુલ
 બચ્ચાંઓની સ્વભાવિક પ્રકૃતિ એકાએક ફેરવાઇ જાય!

ચુરકુપાની તે અનુભુ પ્રસાદીની પ્રથમ પ્રેમ-દૃષ્ટિ થતાં બરાબર તેમના અંતર પ્રેમથી ઉભરાવા લાગ્યાં, તે માહે જાણે દેવી પ્રેમની રેલ-જ ચાલી રહી ! શાળા-શિક્ષણમાં ભારે ઉલટ લેતા સર્વથી ચાલાક છોકરાઓ પુસ્તક તરફ જોવાની પણ ના પાડતા. રમત-ગમતના શોખીન બચ્ચાંઓ રમવાનું છોડી બસ બાપાની કેબીન તરફ નજર ધરી ઉભા રહેતા. ખાવું-પીવું પણ દિવસો તક અકારૂં થઇ રહ્યું છે. ઉંઘ તો જાણે ઉડીજ ગઇ છે. દીનભરના આખા ક્રમમાં ફક્ત બાપા નજદીક ખેસવાનો એક કલાકજ તેમનાં જીવનને ઉત્સાહી બનાવે છે. બાકી બધા દિવસભરનો પ્રોગ્રામ રસ-કસ વિનાનો લાગે છે — જો કે બાપાની આજ્ઞાને આધીન સૌ કોઇ તે પ્રોગ્રામ અમલમાં મેલવાના પ્રયત્નો તો કરે છે. પણ તે બચ્ચાંઓની કાયનાત શી ! તાકાત શી ? રફતે રફતે તેઓ માંહેલા થોડકને ચુંટી કાઢી, તેમને દિવસના બીજા ક્રમના કલાકો માહેથી મોકળા કરી બાપા પોતાના અંગત સહવાસમાં રાખે છે. બાકીનાઓ વખત જતે રાહે લાગી પાછા અભ્યાસ, રમત વિગેરેમાં ગુંતાતા જાય છે, તો જોકે આગળના જેવા ઉત્સાહ યા આનંદથી તો નહિજ. થોડાક જેમને પ્રથમ ઝટકાની અસર ઉંડાણથી ઉતરી ગઇ છે, તેઓને તો કશુંજ ગમતું નથી. તેઓને વખત ને દિવસોનું કશું લાન રહેતું નથી. તેઓ એક સરીખા “બાપા” ના ખ્યાલ, ધ્યાન-ચિંતનમાં મશ્ગુલ રહે છે. બાહેરની દુનિયા તેમના માટે જાણે હસ્તિ ધરાવતીજ નથી. તેઓની એકલી તલબ, અભિલાષા પ્રેમમાં જલતા રેહવાની ને તેમના માહે પ્રેમ-જ્યોત પ્રગટાવનાર ચુરના સહવાસ અને ગરમીમાં રહી તેમના દીલની આગને જલતી રાખવાનીજ છે ! બાળ-એષ્ટા, બચપણની લહરી, મસ્તી-તુફાન, રમતગમતમાં ધ્યાન, વગેરે જે બાળપણના સ્વાભાવિક ગુણ-લક્ષણો તે સઘળા વિસારી મેલી, બાવા-પીવા, ખેલવા-કુદવા વિગેરે માટે કશીએ કનવાર કર્યા વના, તેઓ દીન-રાત આ નવીન પ્રેમ-રસ

અને રંગતમાં સદા નિમગ્ન થઇ શાંત બેસી રહે છે. બાબાના પ્રેમ જલ્વાની બલિહારીએ તેમને સાચા શુદ્ધ પ્રેમથી રંગી નાખ્યા છે. તેમની હાલત દુનિયવી નહીં ગમે એવી દયા ખાવા બેગ દીસે, તોયે બાતેની નહીં તો ખરેખર અદેખાઇ ઉત્પન્ન કરે એવી શ્રેષ્ઠ હતી. જે ઉંચ હાલત પ્રાપ્ત થવા માટે યોગી-મુનીઓ પહોંચે અને શુદ્ધાઓની એકાંતવાસમાં સ્થાનક લઇ વરસોથી રામ-નામ જપતા અને સ્મરુ કરતા બેઠા છે, તેમને પ્રાપ્ત ન થાય એવી હાલત આ શુર-કૃપાની પ્રસાદીથી પ્રથમ ઝટકેજ આ નાના બચ્ચાંઓને પ્રાપ્ત થઇ ગઇ છે!

પ્રેમની પ્રતિભાઓ!

તેમની પોતાની પ્રતિભા પણ બદલાઇ ગઇ છે. તેઓની આંખો માટે નવીનજ ઇશ્વરી તેજ પ્રકટે છે. તેમનાં ચહેરા પર અજબ નૂરાની પ્રકાશી નીકળી છે. તેમનો સાધારણ દેખાવ એટલો મોહક અને આકર્ષક દીસે છે કે જાણે આ ધડી તેમને આલીંગન આપી ગળે લગાડી દીધે. પરંતુ તેમના નિર્દોશ પવિત્ર-પ્રેમથી ભર્યા શરીરનો કોઇને પણ સ્પર્શ કરવાની બાબાની સખત મનાઇ છે, એટલે તે પ્રેમથી રંગાયલી પ્રતિભાઓને માત્ર દુરથીજ નિહાળી સંતોષ લેવા રહ્યો. સ્કુલના કલાકો સિવાય શિક્ષકો ને પણ તેમની સાથે વાત કરવાની સખત મનાઇ છે. ટુંકમાં તે નાના નિર્દોષ બુદ્ધિમાંથી માટે દૈવિક પ્રેમ પ્રકટાવવાના નાણુક પ્રયોગની મુદત દરમિયાન બાબાએ તેમને દુરથી પણ તમામે તમામ “પોતાનાજ” કરી લીધાં છે. પોતાના અંગત સહવાસ અને હાજરીમાં રાખી તેમને પ્રેમ-રંગે પુરા રંગી નાખવાની રમત ચાલી રહી છે, તો જોકે તેઓ એમની આગળ તો દિવસમાં માત્ર એકજ કલાક રહે છે. લગાઇના મયદાનમાં ધાયલ થઇ પડેલા સીપાહો મીસાલ આ પુલ બચ્ચાંઓ ઇશ્કના આઝારથી પીડાતાં પોતાની પ્રીયતમ પ્રેમીદાની યાદ કરતાં અંતરથી છુપ્યાં આંસુઓ

ખોરવી રહ્યાં છે. બાબા માત્ર થોડેજ છેટે ચોતાની કુખીનમાં એકાંતે વાસે બેઠેલા હોવા છતાં, આટલો પણ પ્રેમ-વિયોગ તેમનાથી સહન થઇ શકતો નથી. તેમની એકજ તમન્ના, એકજ તલબ, બાબાની દિવ્ય પ્રતિમાને દ્રશ્ય પણ નિહાળતા રહેવાની, — તેમની નજદીકમાં રહેવાની છે. એકાદ બે નહિ પણ આશરે એકસો નાના બચ્ચાંઓને આમ દૈવિ પ્રેમમાં ડાળતાં કરવાનો પ્રયોગ અને ખેલ અગાઉ ક્યારે અને ક્યાં થયો છે — એ માટેની તવારીખમાં વર્ણવેલી શાહુદત ક્યાંએ મળતી નથી. આ ધર્મી પર આવી દૈવિ ધરના કદાપિ પહેલીજવાર ઘસાઇ હશે. તે માટે ભાગ લેનારાં ભુલકાંઓ, તેટલાંજ તે દ્રશ્ય નજરે નજર નિહાળનારાઓ પણ ખેરેજ ભાગ્યવંત લેખાય!

હજી આ રંગત આગળ કેવી જામે છે, તે અદભૂત ધરનાં જોવી રહી છે !

ગુરુ-કૃપાનો પ્રથમ દહાવો આખનાર એક નસીબદાર જવાન !

છોક ઇરાનવેરથી આવેલા છોકરાઓની ટોળી માણેલો એક પંદર વરસની વયનો સર્વથી મોટો મોગલ છોકરો અબ્બુદુલા આવાઝી નામનો હતો. બાબાની આ દિવ્ય પ્રેમ-પ્રસાદીનો સર્વોત્તમ દહાવો લેનાર તે પહેલો નસીબદાર હતો ! અબ્બુદુલા ફક્ત અભ્યાસની ઇચ્છાએજ અત્રે આવ્યો હતો, અને અભ્યાસ પાછળ પ્રથમથીજ મંડી દીનરાત તેમાંજ મશગુલ રહેતો. બાબાના મનનિય ઉપદેશો, આ માર્ગને લગતી વાતો અને સમજણ, તહેવારના દિવસોએ થતા ઉત્સવો વિગેરે કશામાંજ ઉત્સાહ કે ભાગ ન લેતો હતો. માત્ર શાળા-શિક્ષણ પુરતોજ તેને ઉત્સાહ હતો, અને તે અર્થે રાતદીન વાંચન અને અભ્યાસ ચાલુ રાખતો. આધ્યાત્મિક શિક્ષણને લગતા વર્ગમાં દિવસમાં માત્ર એક કલાક હાજરી આપવા કહેતાં

તેટલા પુરતી પણ નામરજી દર્શાવે કે અબ્યાસનો એટલો વખત
ઓછો થાય. એ માટે પહેલા કશું દબાણ કરવામાં ન આવ્યું,
પણ એ મહિના બાદ બાબાએ પોતે તેને એ વર્ગમાં હાજરી આપવા
સમજાવ્યો. “બેટા, વિશ્વાસ રાખ ને હિંમત ધર. હું તને
સુન્નુ બનાવશા!” બાબાના શબ્દને ખાતર તે ફારસી વર્ગમાં
હાજરી આપવા કબુલ થયો અને માત્ર એકાદ એ દિવસમાંજ ત્યાં
સુફી શાયરો હાફેઝ અને શમસે તખ્વીઝના ઇશ્કે-હકિકિની
શેરોના ઉદગારો સમજી તેના દીલને પ્રથમ ચોંટ લાગી.
રહાની બાબદોમાં તે એકાએક ભારે ઉત્સાહથી ભાગ લેવા લાગ્યો.

પ્રેમનો પ્રથમ ઝટકો!

એક રવિવારે સહવારે જ્યારે બાબા પોતાની કોઇ કામગીરીને
સર સાથમાં માત્ર ૪-૫ જણાને લઇ “હૃંપી વૈલી” ગયા અને ત્યાં
સાથની મંડળીને કોઇ ઉપદેશ આપતા હતા, તેટલાં અધવચ્ચે
એકાએક અટકી જઇ એચાએ ઇશારો કીધો કે ત્યાં
(મહેરાશ્રમમાં) કાંઇ અ-સાધારણ બનાવ બન્યો છે, કાંઇ ગડબડ
થઇ રહી છે!” તેઓ તુરત ત્યાંથી નીકળી મહેરાબાદ
આવ્યા, જ્યાં સર્વ એચાનીજ રાહ જોઇ રહ્યા હતા. રીપોર્ટ
મુજબ, આશ્રમનો એક સર્વથી મોટો છોકરો — અબ્દુલા — એક-
એક બેહોશ થઇ ગયો હતો, અને થોડેવારે શુદ્ધીમાં આવતાં આંખમાં
આંસુઓ સાથ “બાબા”ની ઠગર કરવા લાગ્યો. સર્વ ઉપરીઓની ગમે
એવી સમજાવત પઠાવટ છતાં તે બસ “બાબા” નામનું રટન છોડેજ
નહિ, એટલે સઘળા લાચાર બની ફક્ત બાબાના આવવાની વાર
જોઇ રહ્યા. બાબા આવ્યા બરાબર તેઓ અબ્દુલા આગળ ગયા,
તેને હેતથી બગલગીરી કીધી અને રડવાનું બંધ કરવા કહ્યું,
ત્યારેજ તે શાંત થયો. તેને ઉપાડી તેની ખોલીમાં લઇ ગયા, જ્યાં
તેને તદ્દન શાંત પડી રહેવાની આજ્ઞા ફરમાવી. થોડાક કલાકે તે
બરાબર ભાનમાં આવ્યો.

એ દિવસથી તેની પણ મતિ બદલાઈ ગઈ. શાળા-શિક્ષણમાં આટલો ઉત્સાહ ધરાવનાર તે હવે પુસ્તક જોઈ મૂકી મરડવા લાગ્યો, અને ફક્ત બાબાની આરા અને બોલને ખાતર શાળાના અભ્યાસ પર ધ્યાન આપવાની કોશિશ કરતો રહ્યો.

એક સાંજે જ્યારે બાબા હંમેશ મુજબ આશ્રમના છોકરાઓ અને મંડળીને અધ્યાત્મિક માર્ગને લગતા જુદા જુદા તબક્કાઓ (planes) ને લગતી વાતો સમજાવતા હતા, ત્યારે એકાએક અબદુલા બેઠેબેઠે “બાબા”ના પુકાર સાથે પોતાની જગાપરજ પડી ગયો! તેનું માથું જોસભેર જમીન સાથે અડખાયું અને તે બેઠોશ થઈ ગયો! તેને એકદમ હોસ્પિટલમાં લઈ જવાનો હુકમ થયો. ડોક્ટરે તપાસી જોતાં તે તદ્દન સાંજે તાજો હતો અને કોઈપણ રીતની શારીરિક માંદગી યા ફર્યાદનું કારણ ન હતું એવા અભિપ્રાય આપ્યો, પણ તેની બેઠોશીનું કશું કારણ તે આપી શક્યો નહિ!

**બાબાની ઉંચ ધર્ધરી હાલત નજરે જોનાર
પહેલો નસીબદાર!**

આ બેઠોશીની હાલતમાં અબદુલા ચાર દિવસ સુધી રહ્યો, જે દરમિયાન કશો ખોરાક તો નહિ પણ એક ટીપું પાણી પણ ન લીધું હતું! છતાં તેના મ્હેરાપર કોઈ અજબ નૂરાની પ્રકટી રહી હતી! ચાર દિવસની આ સ્થળ જગતની બેલાનીની હાલતમાં તે ઉંચ આત્મિક જીવનો માહે સચર કરી બાબાની દૈવી હાલત નજરે નજર જોઈ ચકિત રહ્યો હતો! ચાર દિવસે હોશમાં આવ્યા બાદ પણ તે સર્વત્ર “બાબા”નું જ સર્વવ્યાપક સ્વરૂપ જોવા લાગ્યો! તેને જે કંઈ વસ્તુ ખતાવી પુછીયે કે આ શું છે, તો કહેતો કે ‘બાબા!’ થોડા કલાકે વધુ હોશમાં આવ્યો અને પ્રયેક આદમી,

આ વસ્તુને દેખી પીછાણવા લાગ્યો, ને પુછતાં બરાબર જવાબ દેતો ખરો, પરંતુ તે સર્વમાં પણ તે “બાબા”નીજ પ્રતિમાં નિહાળતો ! બાબાના સમજવવા મુજબ આત્મિક ભુવનના છઠા તબક્કા (6th plane)ની તે ઉંચ હાલત હતી, જ્યાં આત્મા પરમાત્માને નજરેનજર જોઈ શકે છે, જે સેંકડો વર્ષોથી તપ-જપ કરી રહેલા યોગી-મુનિઓને પણ દુર્લભ છે ! તે જવાનના ચહેરા પર આ વેળા એવું દેવિ નૂર પ્રકાશી રહ્યું હતું કે જાણે આય વળગી ગળે લગાડયે ! પરંતુ કોઈ પણ છોકરાને સ્પર્શ કરવાનો હુકમ-જ નહિ; તેમા અબદુલા માટે તો ખાસ નહિ, એટલે બાબાની આજ્ઞાથી તેની ખબર પુછવા જનાર ઇસમને પણ દૂરથીજ વાતચીત કરી સંતોશ ધરવો પડતો.

ચાર ચાર દિવસ બીલકુલ ખાધાપીધા વગર આમ સ્વસ્થ પડી રહેવાથી સ્વાભાવિક તેને શારીરિક નબળાઈ થઈ ગઈ. તે સેવટે એટલી વધી ગઈ કે જો આમ વધુવાર ઓરાક-પાણી વગર રહે તો કદાપી શરીર પણ છોડી દીયે. અને તે દેવી આનંદની ઉંચ હાલતમાં તેને ખાવા-પીવા ગમેજ કેમ ? ને જબરદસ્તીથી આપે તો ગળે ઉતરેજ કેમ ? વળી બાબા તો દૂર પોતાની કેબીનમાં એકાંતવાસે હતા, ને અબદુલાની પણ એવી હાલત ન હતી કે તે ઉઠીને બાબા આગળ જઈ શકે, બલકે નબળાઈ એટલી થઈ ગઈ હતી કે ખેસાડીને પણ લઈ જઈ શકાય નહિ ! તેમ વળી તે હોશમાં (દુનિયવિ જ્ઞાનમાં) પણ આવી શકતો નહિ !

દુનિયવિ જ્ઞાનમાં પાછો !

ત્યારે હવે ! ઇલાજ એકજ રહ્યો ! તેને હોશમાં લાવવાનો ! પોતાની કેબીન માંડે ખેડે ખેડેજ બાબાએ તે ઇલાજ અજમાવ્યો અને એઓ અબદુલાને નીચલાં દુનિયવિ જ્ઞાનમાં લાવ્યા. પણ તે કેટલી તકલીફે ? કારણ તે ઉંચ ભૂવનના અલૌકિક આનંદ અને

અનુભવ માહેથી પાછું નીચલા ભૂવનમાં ઉતરી આવવું એ બહુ કઠીણ છે ! જેમ એક નાનું બચ્ચું પોતાને ગમતી કોઇ પ્રીય વસ્તુ હાથમાં લઇ આનંદમાં ગેલ કરતું ને રમતું હોય, તેના હાથ માહેથી તે વસ્તુ કદી છોડવા ના પાડે, અને તે જ્યારે ઝુટવીને લઇ લેવામાં આવે ત્યારે તેને કેવું દુઃખ થાય છે, ને રડીને શ્રુમ પાડે છે ! તે કરતાંએ નાણુક પણ વધુ દયાળનક હાલત આ ઉંચ ભૂવનનો અનુભવ લઇ રહેલાને નીચલા ભૂવનપર લાવતી વેળા થાય છે. તેનો આવો અદ્ભુતિક અને આનંદમય અનુભવ, જે તેને સર્વથી પ્રિય વસ્તુ, તેજ તેના હાથ માહેથી જોર-જીલમથી છીનવી લેતાં તેને જે દુઃખ થાય તે અવશિષ્ટ છે ! તે વેળાના તેનો કકળાટ પત્થરના હૈયાંને પીગળાવે એવો દુઃખદાયક છે ! જેઓએ એ સઘળું નજરે નજર જોયું છે અને કાનોકાન સાંભળ્યું છે તેઓ તે કદી વીસરનાર નથી !

આ સઘળી દૈવી લીલા અને ઉંચ ભૂવનોના અનુભવો લઇ રહેલા નસીબદાર આત્માઓને નજરોનઝર નિહાળવાનું અને તેઓના સુખ-દુઃખના અનુભવો પણ સાથે સાથે જોતા રહેવાનું પણ સુભાષ્યજ લેખી શકાય ! આ ખાકી દુનિયામાં મીનોઇ ભૂવનના આવા અદભૂત દ્રવ્યો અને ઘટનાઓ એક પૂર્ણ જ્ઞાની સદગુરુજ ઘડી શકે ! અને એવાં વિલક્ષણ દ્રવ્યો અને અનુભવો પણ તેની દૈવી દરબાર મધેજ જોવા જાણવાના મળે !

આ નીચલા ભૂવન ઉપર ઉતરતી વેળાનો તે જવાનનો કકળાટ અને દુઃખમય પોકારો સાંભળનારાઓના દીલમાં પણ દુઃખની કેવી ચમટી લાગી રહી હતી તે તેઓજ જાણે છે ! પણ સુખ-દુઃખના અનુભવની એ સઘળી બાબાની કામગીરીની લીલા તેઓએ તો સુપચાપ નિહાળવીજ રહી !

બાબાની આ અદભૂત દૈવી શક્તિનો પ્રથમ પ્રસાદ અને અંગત અનુભવ મેળવી ચૂકેલા અબ્દુલા, જે પાછળથી

છોટાબાબાના નામે ઓળખાતો હતો, તેના પોતાના હાથનો લખેલો એક લેખ, જેમાં તેઓ પોતાને આ અઢોઢિક અનુભવ કેમ થયો અને તે શું છે તે સમજાવે છે, તે અત્રે રજુ કર્યું છીયે, જેથી બાબાની અપાર લીલાના આ દ્રશ્યનો અચુક ખ્યાલ વાંચનારને આવી શકશે.

મારા અનુભવો !

લખનાર — છોટાબાબા

હું તા. ૯ મી ઑગસ્ટ ૧૯૨૭ ના દીને મેડેરાશ્રમમાં જોડાયો. પહેલા અઢી મહિના તો હું ગુરના મોટા શિષ્યો સાથે રહ્યો અને ખુદ મેડેરાશ્રમના છોકરાઓ સાથે જોડાઈ શક્યો નહિ. પણ ૨૫ મી ઑક્ટોબરે મને મેડેરાશ્રમમાં એક શિષ્ય તરીકે દાખલ કરવામાં આવ્યો. એ મેડેરાશ્રમને લગતી બીજી તુલોતુવીલ વિગતોમાં ઉતરવાની મને જરૂર નથી. પણ હું મારે પોતાને લગતા મુદ્દા (વિષય) ઉપરજ ઓલીશ. શાળા શિક્ષણ ઉપરાંત બાબાની આજ્ઞા મુજબ આધ્યાત્મિક શિક્ષણ પણ કાબેલ શિક્ષકો હસ્તક મેડેરાશ્રમના છોકરાઓને આપવામાં આવતું હતું. આશરે નવેમ્બરની અધવચથી બાબાએ પોતે હમને અધ્યાત્મ જ્ઞાનનો ઓરાક આપવા માંડ્યો. જે કે હમો નાના છોકરાઓ હજી તો તદ્દન નાદાન વયના— ૧૩ થી ૧૬ વરસના હતા, તો પણ ગુરુએ હમારા મનમાં એવાં ઉંડાં અને ગુહ્ય આત્મિક સત્યો ભરી દીધાં, જેથી ચોથા ભૂવનના યોગીઓ પણ માહિતગાર નથી. એઓએ હમને માર્ગને લગતી વધુ અને વધુ માહિતી બુધ્ધિબળથી આપી, અને રફ્તે રફ્તે જેઓ લાયક જણાયા તેઓના અંતર માહે અધ્યાત્મ જ્ઞાન રેડવા માંડ્યું. એક રાત્રે હંમેશ મુજબ એક આધ્યાત્મિક ઉપદેશ વિજ્ઞાનને આધારે સમજાવી રહ્યા બાદ મારા મુરશદે મને કહ્યું “બેટા, વિશ્વાસ રાખ અને તારી બનતી ફેશીશ કર, હું તને ‘સુ-તુ’ બનાવીશ !”

વહાલા મુરશદના આ શબ્દોએ કોઇ કદપના કરી શકે તેનાથી અધીક વધુ મારા મનપર અસર કરી. તે સર્વ જાણે અધ્યાત્મથી ગીચ ભર્યા હતા અને તે સાંભળી હું ખેંચેન રહ્યો ! એક ભારે આત્મિક તલબ મારા અંતર માં બે બરપા થઇ, અને મારી જગૃત હાલતની પ્રત્યેક ઘડીએ હું પોતાને આમજ કહેતો કે “હું જે આ રજ (મીટી) છું તે સુન્નું ક્યારે બની જઇશ ?” મારા અંતર માં એક અસાધારણ પલટો થઇ ગયો ! આશ્રમના છોકરાઓ તેમજ ભક્ત-મંડળી મારી એ ફરવાયલી સ્થિતિથી અચરત થયા, તેમ હું પોતે પણ યોછો અજ્ઞયબ થયો નહિ ! ભર ઉંઘ તો મને મળી શકતીજ નહિ, અને ખોરાક માટેની તલબ યા સ્વાદ તો જાણે ગુમજ થઇ ગયાં !

ડીસેમ્બર મહિનામાં એક દિવસે ભોજન લેતી વખતે, એકએક મારા તન-બદનની ઇન્દ્રિયો માં, માથાનાં ટાળકથી તે પગની એડી સુધી, એક પ્રકારની ભારે વ્યાકુળતા વ્યાપી રહી. આખા શરીરે એક જાતનો ખળભળાટ થઇ રહ્યો. મારા ગાલો ઉપરથી ઘોઘમાર અશ્રુઓ સરી પડતાં અને હું મારા એ અંતર ઉભરાને કાણુમાં રાખી રોડી શક્યોં નહી, અને મોટે મોટે રડવા લાગ્યો. મારી આસપાસ સર્વ કાંઇ ગોળ ફરવા લાગ્યું અને ગુમ થતું ગયું. મારું લોહી એકદમ ઉકળી ગરમ થઇ ગયું અને એ ગરમી મારા તન-બદનમાં પણ પેવસ થઇ ગઇ. પછી હું ખેંચોશ થઇ ગયો. જ્યારે હું હોશમાં આવ્યો ત્યારે મેં મારા મુરશદને મારી બાજુમાં ખેડેલા દીઠા. હું રડતું રોડી શક્યો નહિ, અને એમના પવિત્ર કદમ મારી આંખોસે ચાંપ્યા, અને તે ઉપર વારંવાર ચુંબન કર્યાં; ત્યારેજ મને કાંઇ રાહત થઇ. તેઓએ મને પ્રેમથી સાંત્વન આપ્યું અને એક કપ દૂધ પાડ્યું. હવે હું ફક્ત તે મારા મુરશદ સિવાય બીજા કશાનો ખ્યાલ કરી શકતોજ નહિ. એમના વિષે ચાલુ ધ્યાન (ચિંતન) કર્યાં સિવાય મારાથી રહેવાયજ નહિ. શાળા

શિક્ષણના કલાકો દરમ્યાન જ્યારે હું દેખાઈતી રીતે પાઠો વાંચતો દીસ્તો હતો ત્યારે પણ મારું દીલ તો મારી માશુક (મુરશદ) ની સાથજ હતું. કોઇ કોઇવાર ધ્યાન કરતી વેળા, હું એમને મારા માથા પર એમનો જમણો હાથ મેલીને મારી બાજુમાં બેઠેલા મારી સૂક્ષ્મ આંખો વડે જોતો હતો. સ્થુળ યા સૂક્ષ્મ કોઇખી હાલતમાં, ફક્ત એમનાપર નજર પડ્યા બરોબર મને રડવુંજ આવી જતું !

હિસેમ્બરની અધવચ્ચે, એમના પ્રત્યેના મારા પ્રેમ-ભાવ અને ચાલુ ચિંતનને લીધે, મારા માટે એવો પ્રેમ-જવાબી પ્રકટી નીકળ્યો કે જેનાથી હું જાણે મારી માશુક પર દિવાનોજ બની ગયો. તેની ઘડીભરની જુદાઇ મારેથી સહન થઇ શકતી નહિ અને મને ભારે દુઃખ થતું. ફક્ત એમની સાથમાં હોવું ત્યારેજ મને સંતોષ થતો. આ દેવી પ્રેમ હતો, જે ગુરૂની ઉત્તમ કૃપાનો પ્રસાદ હતો — એક એવો પ્રેમ જે માટે શમ્સે તબરીઝ કહી ગયા છે કે —

શમ્સે હકકે તબરીઝ ચું યોગશુદ પરે ઇશક
જશ્રીલ અમીનરા જે પેયે ખીશ દવાન કદ

યાને—શમ્સે હકકે તબરીઝે જ્યારે પ્રેમની પાંખો ખુલી નાખી ત્યારે શ્રેષ્ઠીલ ફરેશ્તાને તેમની પાછળ દોડવું પડ્યું.

આ પ્રેમ મને પ્રાપ્ત થવાથી દુનિયવિ માયાની મોહીનીમાંથી હું તદ્દન મુક્ત થઇ ગયો એમ કહેવાની કશી જરૂરત નથી. મને કશામાં ઉત્સાહ, ઉલટ, ઉમંગ રહ્યાં નહિ — ખુદ મારી પોતાની હસ્તિમાં ખી નહિ. મારા વહાલા મુરશદની રહેમ નઝરથીજ હું આ ઇશકે-હકીકિનો અનુભવ લઇ એવી ઉંચ હાલતે પહોંચ્યો છું, જે દુનિયામાં બહુ થોડાનેજ નસીબ હોય છે.

૧૯૨૮ ના જાન્યુઆરી મહિનામાં જ્યારે મારા પીરો મુરશદ પોતાના મુરીદોને અને આશ્રમના છોકરાઓને રૂહાની ઇલ્મ સમજાવી રહ્યા હતા, ત્યારે મને એકાએક એવી લાગણી બરપા થઇ કે હું મારું

જ્ઞાન ગુમાવતો હતો, અને “ઓ બાબા !”ની એક મોટે સાદની ચીસ સહિત હું ખરેખર જ્ઞાન-લુલો,* ખેડોશ થઇ પડ્યો !”

મારા મુરશદની ખુદાઇ ખુબસુરતીથી ભરી સૂરત સિવાય બીજી બધી વસ્તુથી હું ખેદામ રહ્યો ! ચાર દિવસ સુધી ચાલુ હું આ સ્થૂળ જગતથી ખેખખર રહ્યો, પણ તે દરમ્યાન મારા અંતર માહે મુરશદની દૈવી મૂર્તિ, જે હું આખો વખત નિહાળતો રહ્યો, તેટલાનું જ મને જ્ઞાન રહ્યું. પાંચમે દિવસે મારું સ્થૂળ જ્ઞાન મને પાછું આપવામાં આવ્યું. પણ તે પાછું મળવા સાથે, મુરશદનું દૈવી સ્વરૂપ, જેને બાહ્ય શરીર સાથે કશી નીસબત નથી, તે દેખાતું ગુમ થયું નહિ. ત્યાર બાદ હું તે દિવ્ય આકૃતિ પ્રત્યેક વસ્તુ અને વ્યક્તિમાં જોઇ રહ્યો છું. તે સાથે અવર્ણિય આત્મિક આનંદ પણ ભોગવી રહ્યો છું, જે મારે મને ભારે કિંમત આપવી પડી છે. હાલની આ અનંત આનંદની હાલત મને પ્રાપ્ત થઇ તે અગાઉ મેં ધણીવાર વાંચ્યું તેમજ સમજ્યું હતું કે આ સ્થૂળ જગત એક “માયાનો મેળો” છે — તે સિવાય કશું

* જોરા બાબાએ પોતાનું સ્થૂળ જ્ઞાન ખોલા બરોબર બાબા, તે વેળા જે આત્મિક ઉપદેશ આપી રહ્યા હતા, તે આપતું એકાએક બંધ ક્યું, અને ત્યાં મેહેરાબાદમાંજ થોડે છેટે આવેલી હોસ્પીતલનાં મકાનમાં જોરાબાબાને ઉંચકી લઇ જવાની પોતાના બે શિષ્યોને આજ્ઞા કરાવી, બધાએને પોતા નજદીકથી તુરત દૂર થઇ જવા કહ્યું. અડધો કલાક બાબા પોતાની તે નાની ખોલીમાં એકલાજ રહ્યા બાદ થોડા શિષ્યોને તાળી વગડી ખોલાવ્યા. તે વેળા કડક ઠંડી પડતી હતી. પરંતુ બાબાએ તો પોતાનો કોટ પણ કાઢી નાંખ્યો હતો, એટલું જ નહિ પણ એમને આખા દીલે પરસેવો કુટી નીકળ્યો હતો. આ અરથા કલાકની મુદત દરમ્યાન બાબાએ જોરાબાબાને એક પીર યાને છઠ્ઠા સુવનના સંતની ઉંચ હાલતે ચઢાવી દીધા હોય-એ સંભવિત દીસે છે.

નથી. એ દ્રવ્ય-જગતને માયાની ઉપમા શા વાસ્તે આપવામાં આવી હતી તે હું પર્વે બરાબર સમજી શક્યો ન હતો—પણ હવે તો હું પોતે જોઈ રહ્યો છું કે ખરેખર તે માયા એટલે બ્રાહ્મ છે. ફક્ત બ્રહ્મ સત્ય છે, બાકી તો બધો ભ્રમ-જ છે. સઘળી આશ્વતો, અવિશ્વાસ, બંધન, દ્વેષ અને અભીમાન એ સર્વતું મૂળ-કારણ અજ્ઞાનતાજ છે. મન ઉપર પડતી તરેહ તરેહની છાંયો, સઘળી માયાવિ વળગણો યાને આસક્તિ, અને માનવની ભુલ-ચુકોતું મૂળ આ અજ્ઞાન અને અવિવેક છે. ઘણા લોકો સ્વપ્નને સત્ય સાથે જોઈ નાખવાની ભૂલ કરે છે. ભુંડાંને બહુ લેખે છે, અને આત્મા જે પરમ તત્વ તેને ભૂંડી આ સ્થૂળ જગતને ખરી હસ્તિ માની લે છે. અભણો ઝાંઝવાંના જળને ખરું માની લે છે, તેમ આ શરીર જે માત્ર એક સાધન છે, (અને નહિ કે સ્વયં, પ્રકાશિત પોતાતું અસ્તિત્વ યાને આત્મા) તેજ તેઓ પોતે છે એમ માની લે છે. જ્યારે ખરું જોડું પારખવાની સારાસાર બુદ્ધિ દેખાવ દે છે, ત્યારે અજ્ઞાનતાની જાળ ખેંચાલુમ થઇ જાય છે, અને એ સારાસાર બુદ્ધિની નજરથી સત્ય સ્પષ્ટ દીસે છે. સેવટે જ્ઞાની સત્પુરુષોના શબ્દોમાં કહીયે તો કોઈના પર દ્વેષ યા ધિક્કાર કરવો નહિ, તેમ કોઈપર તિરસ્કારથી પણ જોવું નહિ, પણ સર્વને મદદનો દસ્ત લાંબાવવાની બની શક્તી કોશેશ કરતા રહેવું. કારણ, જે મૂળ સત્ય છે તે ઐક્યતા છે, અને જીવનનો પ્રવાસ ફક્ત તેજ એક ધ્યેય તરફ છે. તારા પોતાના તેજસ્વિ આત્માની મોટાઇ અને શોભામાં માન્યતા અને વિશ્વાસ ધરાવજે! અપાર સ્વતંત્રતા, અનંત શક્તિ અને અખંડ પવિત્રતાનો ખજાનો એજ આત્મા છે. તેથી તું દુનિયામાં કોઈ ખુરો વિચાર પણ ફેંકવાથી દૂર રહે! એવું ચારી નહિ લેતો કે તું જન્મથી અપવિત્રતા અને મલીનતાથી

ભર્યો એક ગુલામ છે ! નબળાઇ કદી હસ્તિ ધરાવતીજ નથી, પણ તાકાતજ હસ્તિ ધરાવે છે. શરૂઆતથીજ ગ્રેમ અને પ્રકાશ સિવાય અધિકાર જેવું કશું હસ્તિ ધરાવતુંજ નથી અને રહેશે પણ નહિ.”

+ + + +

બાબાની અંગત કાળજી હેઠળ !

દુનિયવિ લાનમાં પાછો આવ્યા બાદ અબદુલ્લાની શારીરિક હાલત એટલી નબળી અને ખરાબ થઇ ગઇ કે બાબાએ તુરત તેને હોસ્પિતલમાંથી ખસેડી પોતાની સાથે કેમ્પીનમાં રાખ્યો, અને લગભગ ત્રણ મહિના ભરની અતિ કાળજી પૂર્વક દેખરેખ અને ચાંપતી સારવાર બાદ તે લગાર ટટાર થયો; — ઉઠી, ખેસી, સહેજ ફર-હર કરવા લાગ્યો. વચ્ચે એક મહિનાની મુદત દરમ્યાન તો અબદુલાની હાલત બહુ નાજુક અને ધાસ્તિભરી હતી. બાબાએ તેને એક નાજુક કાચના વાસણુ મીસાલ, હિંદુજત અને કાળજીથી સાચવી, સંભાળી ટટાર કર્યો. તે માટે એમને પોતાને કેટલું કષ્ટ વહોરી લેવું પડ્યું હશે તે તો એઓ પોતેજ જાણે! એ મુદત દરમ્યાન અને ત્યારબાદ પણ લગભગ ત્રણ મહિનાની મુદત સુધી અબદુલા બાબા નજદીક અંગત સહવાસમાં રહ્યો હતો, ને બહાર આવ્યો હતોજ નહિ. લગભગ ત્રણ મહિને પહેલવહેલી વાર તે બહાર આવ્યો ત્યારે તેની હાલત જોઇ સર્વ કોઇ ચકિતજ થઇ ગયાં !

તે હવે કોઇ જુદીજ વ્યક્તિ હતી ! અને આશ્રમ માહે અબ્યાસ કરતો જવાન અબદુલા તે આજ હતો કે કેમ એ માટે કોઇને પણ શંકાજ ખરપા થાય, બદકે માની શકાયજ નહિ એવો આશ્ચર્યકારક ફરક તેના ચહેરા અને શરીરના દેખાવ પરથી દીસ્તો હતો ! હવે તે કોઇ ઉચ્ચ ભુવન ઉપરથી ઉતરી આવેલી આકાશી વ્યક્તિજ હતી ! તેના લાંબાં વાળ, તેજસ્વી આંખો અને દિવ્ય મુખમુદ્રા ખરેજ કોઇ આકાશી યા દૈવી વ્યક્તિનીજ યાદ આપતી !

છોટા બાબા !

આ અદ્ભુત ફરક નજર પડવે કુદરતીજ સર્વ તેને અબદુલાના છોકરવન નામથી ન બોલાવતાં, હવે “છોટા બાબા”ના માનભર્યાં નામથી ઓળખવા લાગ્યાં ! તેમના પ્રત્યે પ્રેમ સાથ માનની નજરથી સૌ જોવા ને વર્તવા લાગ્યાં ! બાબાને હસ્તક, એમની કૃપાને પાત્ર થઇ ઉંચ ભુવનો પર સયર કરી આવેલો તે પહેલોજ ભાગ્યશાળી જવાન હતો. એમની અદ્ભુત કામગીરી અને દૈવી અખતરાનું તે પ્રથમ દ્રશ્ય અને પરિણામ હતું ! તેને દીઠા બરાબર બાબાનીજ યાદ થતી ! બાબાના દૈવિ હુનરમંદ હાથોનું બનાવેલું તે કોઇ આકાશી પુતળુંજ હતું ! તેની હાજરીમાં ઉભું રહેવું, યા તેની સાથ બે ઘડી વાતો કરતી — એ પણ કોઇ અજબ આનંદનોજ અનુભવ હતો ! જ્યોત્સે તે જાતે અનુભવ્યો છે, તેજો તે કદી ભૂલી શકશે નહિ. બાબાની દૈવી પ્રસાદિનો પ્રથમ સ્વાદ અને અનુભવ લઇ ચુકેલો તે કોઇ ખરો ભાગ્યવંત આત્મા હતો !

આ વેળાની છોટાબાબાની આનંદી હાલતનો ખ્યાલ સુકી શાયરો — શમ્સ અને હાફેઝની નીચલી સતરો આપી શકશે —

અઝાન રૂઝી કે ચારે મન ખ્યાલશ ગસ્ત મહેમાનમ,
બસી શાદીઓ ઇશરતહા મીયાને દીલ કે મીરાનમ.

યાને — જે દિવસથી કે મારી માથુક (મુરશદ) નો ખ્યાલ મારા દીલનો મહેમાન થઇ રહ્યો છે તે દિવસથી મારા દીલના દરમીયાનમાં શાદમાની અને ઇશરત (આનંદ) વસી રહ્યાં છે.

મા દર પીયાલે અકસે રોખે ચાર દીદેહ ઇમ,
અય બી ખબર જે લેઝતે શોરખે મોદામે મા.

હમેશગાનીની જીંદગીનું જે “આખે હયાત” હમો હરદમ પીતા રહ્યા છીએ, તેની લહજતથી આ તું બીખબર ! હમો તો આ ઇશકથી ભર્યા પીયાલામાં હમારી માથુકની શીકલ જ જોઇ રહ્યા છીએ !

મેહેરાશ્રમમાં બાબાના અંગત સહવાસમાં રહી ગ્રેમ રંગે રંગાયલાં આ જવાન બચ્ચાંઓના વિલક્ષણ અનુભવને, તેમજ પોતાની નાની કૃપીનમાં છેટે અને એકાંતવાસે ખેંચી, વગર ખોલવે, આ સધળી દૈવી ધટના ઘડી રહેલા, અને ખાછી ભૂવન પર મીનોષ હસ્તિનો ખ્યાલ આપી અદ્ભૂત ખેલ ચલાવી રહેલા આવા એક મહાગુરૂને પોતાને તે શી ઉપમા આપવી ને કયા શબ્દોમાં વર્ણન કરવું એજ એક પ્રશ્ન છે !

હમારી અલ્પ બુદ્ધિ અને કમીની કલમથી રજુ કરેલો આ ચિતાર તે અસલ દિવ્ય ધટનાનો કાંઈક ખ્યાલ વાંચનારને આપી શકે છે કે નહિ એ પણ હમો માટે એક પ્રશ્નજ છે ! આવા અલાકિક અનુભવને પાત્ર થવું એ તો ભવેભવના પૂન-પ્રતાપનુંજ પરીણામ હોય, પરંતુ આવી અદ્ભૂત ધટના અને ખેલ નઝરો-નઝર નિહાળવો એ પણ કોઈ ઓછી ખુશ-નસીબી તો ન-જ કહેવાય. એ પણ ગુરૂ-કૃપાજ લેખાય ! અને એજ ગુરૂ-કૃપાથી એથી અધિક વધુ દૈવી ધટનાઓ એ મહાગુરૂને હસ્તક થતી નિહાળવાનો વખત — ઇનશાલ્લા — હવે આવીજ રહ્યો છે ! જનતાએ તે માટે તૈયાર રહેવું !

લંડનના “ઑકલ્ટ રીવ્યુ” માં મેહેરબાબા અને મેહેરાશ્રમ માટેનાં મનનિય લેખ

આધ્યાત્મિક વિષયોનો પશ્ચિમમાં પ્રચાર કરતાં લંડનના એક મોલાદાર અને પ્રસિદ્ધ જર્નલ “Occult Review” માં ૧૯૨૯ ના અંકમાં બાબાના આ આશ્રમ વિષે લગભગ ૧૧ પાના ભરી એક લાંબો પણ મનનિય લેખ પ્રગટ થયો છે, જે માહેલો જાણવાનેજ ઉતારો અત્રે રજુ કર્યે છીયે.

“.....અબ્બુલ્લા અથવા “છોટા બાબા” ને લગતી ખીના અને અનુભવ જેઓ મેહેરબાબાના સમાગમમાં આવે છે તેઓ ઉપર એઓ કેટલી

ઉંઠી અસર કરે છે તેનો તદ્દન સ્પષ્ટ દાખલો રજુ કરે છે.....
વળી આ બાબદમાં એ ખીના પણ ધ્યાનમાં રાખવી જોઈએ છે કે
મેહરબાબા ચાર વરસોથી મૌન ધરી રહ્યા છે અને લખીને પણ
વાત કરતા નથી, પણ ફક્ત હાથના ઇશારાઓથી યા એક ઇંગ્લીશ
મુળાક્ષરો ચીતારેલાં ઓડ્ મારફત ખીજાઓ સાથે વાત કરે છે.
આવા સંજોગોમાં, આ ખાકી ભુવન ઉપર મેહરબાબાની માફક
વિચારોની આપ-લે કરવી એજ એક અજબ જુવું પરાક્રમ છે. વાજખી
રીતે ધ્યાન ખેંચવાની જરૂર છે કે.....છોકરાઓની
લાગણીનો ઉછાળો ગંભીર હદે ઉશ્કેરી મેલવામાં આવ્યો ન હતો,
અને શાળા-શિક્ષણનો ક્રમ તો ચાલુજ રાખવામાં આવ્યો હતો, એ
ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ.

આવા નાદાન બચ્ચાંઓ દિવસો સુધી રાજ ખુશીથી પોતાની
ઉંઘ, ભૂખ અને રમત-ગમત તરફથી મોડો ફેરવે અને અણુગમે
દર્શાવે એવો અંતરનો જોશ યા ઉત્સાહ ક્યાંથી આવે એ હજી
આપણને (દુનિયાને) શોધી કાઢવાનું છે. એ હકિકતો ઉપરથી આ
છોકરાઓ કોઇ અદભૂત ઇશ્વરી પ્રેરણાનોજ અનુભવ કરી રહ્યા હતા,
એ અનુમાન ઉપર આવ્યા સિવાય છુટકોજ નથી. ઉપર વણુવેલી
આધ્યાત્મ-વિદ્યાને લગતી ઘટના ઘડવામાં નથી કોઇ મેહરબાબાના
મનની અસ્થિરતાનું કારણ યા મૂળ નજર આવતું, અથવા તો
આસપાસનાઓના દીલને પીગળાવી દઇ તેમને ભાવિક ગુલામ
બનાવી દેવાની એમની કોમળતા યા કૃપાના કારણ માટે નથી
કોઇ એમનો અહંભાવ નજર આવતો, યાને પોતા માટેજ બધાં
જ્ઞાનનો સમાવેશ થઇ ગયો છે એવી કોઇ કાલી મોટાઇ એમને છે એ
તકરાર ખીલકુલ ટકી શકે એવી નથી. એથી ઉલટું મેહરબાબાના
કુર્યો તો કંઈજા અને સેવાનોજ ખ્યાલ દર્શાવે છે. માત્ર
આંગળીના એક ઇશ્વરાથી મબલખ દોલત ખરપા કરવાના સાધનની
સત્તા ધરાવા છતાં, તેઓ તદ્દન સાદાઇથી ખીલકુલ નિર્જીવ વસ્તુઓપર

નિર્વાહ કરે છે. મેહેરબાબાના અંગત શિષ્યો દાખલ દુનિયાને ઓધ આપવા અર્થેના એમના અનુયાયીઓનો ઉત્સાહ કદાપી યુરોપની વધુ સંકોચશીલ અને થોડું બોલનારી પ્રજાઓની પ્રકૃતિ યા સ્વભાવને રૂએ નહિ એ સ્વાભાવિક છે, છતાંએ તે આ ઉત્સાહને ખરપા કરનારાં અસલ મૂળ મેહેરબાબાના અંતરના બળની મજબુત શહાદત તો રજુ કરે છેજ.”

+ + + +

મેહેરબાબાશ્રમ ટાકામાં

બાબાએ પોતાના કોઇ ગુહ્ય કામગીરીને લગતાં કારણસર ૧૯૨૮ માં આખું આશ્રમ મેહેરબાબાદથી ખસેડી બીજી જગ્યાએ સ્થાપિત કરવા આજ્ઞા ફરમાવી. પસંદ કરેલી ત્રણ જગ્યાઓમાં ગુજરાતમાં કોઇબી સારી હવાવાળું એકાંત સ્થળ, પૂના નજદીક સીંહગઢની ટેકડી અથવા અહમદનગર જીલ્લામાંજ ટાકા નામનું ગામ, એ ત્રણ જગ્યા માટેથી કોઇબી એક નક્કી કરવાની હતી. પહેલી બે, એક યા બીજી કારણસર મુશ્કેલ જણાવે આખેર ટાકા ઉપર બાબાની પસંદગી ઉતરી અને ત્યાં જવાની સઘળી તૈયારી થઇ રહી. ઝોદાવરી અને પ્રવરા બે નદીના સંગમ ઉપર આવેલું હોવાથી, આ ગામ હિંદુઓ માટે તિર્થયાત્રાનું પવિત્ર સ્થળ લેખાય છે.

એ ગામથી થોડે દુર નદીને કિનારે બાબાએ પસંદ કરેલી જગ્યા આસપાસના સુંદર દેખાવોથી ખરેખર મનોરંજક હતી. પરંતુ ત્યાં કશી વસ્તી નહીં હોવે સઘળે તદ્દન ગીચ ઝાડીઓનું જંગલ હતું, જે સઘળું તોડી ત્યાં એક સંસ્થાન વસાવી ‘જંગલમાં મંગલ’ કરવા જેવી વાત હતી. એ મુશ્કેલ કામ મંડળીએ માથે તો ઉઠાવ્યું અને દિવસોની સખ્ત મહેનતથી કરી પણ બળવ્યું. પરંતુ ત્યાં જઇ રહેવા બાદ પ્રથમ થોડા દિવસ

અહુ ત્રાસ થયો હતો. કારણ વીચ્છુ, કાન-ખજુરા અને વળી સાંપોનો ઉપદ્રવ આ ગીચ ઝાડીઓમાં પુષ્કળ હતો, અને પ્રત્યેક ઘડીએ કાલોની માંહે એક નહીં ને બીજી જગ્યાએ એ માટે ભુમ પડતી. વિચ્છુ અને કાનખજુરા તો કાંઈ ડળનોતે હિસાબે રોજ નજરે પડતા અને મારવામાં આવતા, અને ઝહેરી સાંપો પણ પુષ્કળ નજરે પડતા. એક દિવસે એક કલાકમાં આવા પાંચ સાંપોને મારવામાં આવ્યા હતા.

એ સર્વ ઝહેરીલા ડાંખ મારનારા જીવોના આવા ત્રાસદાયક ઉપદ્રવ વચ્ચે લગભગ ૪૦૦ માણસોથી વસાયલાં એક સંસ્થાન માહેલા કોષને પણ પ્રાણધાતક અકસ્માત નહિં નડ્યો, એ પણ એ મહાગુરની સર્વે માટેની રહેમ નઝરનો અચુક પુરાવોજ હતો. લગભગ ચાર મહિનાની મુદત બાદ જ્યારે આ સઘળો ત્રાસ કમી થયો અને સંસ્થાન સુખથી વસવા માટે બરાબર સ્થાપિત થઈ રહ્યું અને સર્વે કોઈ અહીં ઘણો નહીં ને થોડો વધુ વખત વસવાની ઉમેદ સહેવી રહ્યાં હતાં તેવામાં, સર્વેની અગ્યથી વચ્ચે, પોતાનાજ કોઈ કારણસર એ સંસ્થાન અહિંથી ઉઠાવી પાછું મેહેરાબાદ લઈ જવાની બાબા તરફથી આજ્ઞા થઈ, અને નવેમ્બર ૧૯૨૮ માં ટોકાથી ઉઠાંગરી ફરી પાછા સઘળો પસારો લઈ મેહેરાબાદ આવી વસ્યાં.

પ્રકરણ સત્તરમું

દુનયાની પહેલી પ્રેમ-પાઠશાળા

પ્રેમ-આશ્રમ

મેહેર આશ્રમની મુળ સંસ્થાનો એક અલગ વિભાગ “પ્રેમ આશ્રમ” ના નામથી ઓળખાતો હતો. ૧૯૨૮ ના માર્ચ માસથી તે મેહેરાબાદમાં જ શરૂ કરવામાં આવ્યો હતો. ટોકાના વસ્વાટ દરમ્યાન આ પ્રેમ-આશ્રમ બહુ જોરમાં ચાલી રહ્યું હતું. એ પ્રેમ-આશ્રમ માટે તા. ૧ લી જાન્યુઆરીના પ્રથમ અનુભવ બાદ જે છોકરાઓમાં આ પ્રેમ જ્યોત ભભુકો લઇ ઉઠી હતી અને જેમને ખાવું-પીવું, શીખવું-ભણવું કશું સુઝતું ન હતું, તેવા યુંટી કાઢેલા થોડા છોકરાઓને રાખવામાં આવ્યા હતા. તેઓને મેહેરાશ્રમના રોજાંદા અબ્બાસ ક્રમ વિગેરેથી અલગજ તરબીયત આપવામાં આવતી. તેઓ બાબાના વધુ અંગત સહવાસમાં રહેતા; પરંતુ તે અતિથ્ય કડક નીયમોથી ભરેલી તરબીયત હતી. એ ખાસ યુંટી કાઢી તૈયાર કરેલા પ્રેમી છોકરાઓના લક્ષણો ખરેખર વિલક્ષણ હતાં. તે માહેલા થોડાક “પ્રેમી ગાંડુરો” જ લેખી શકાય અને તેઓ માહેલા અકેકના જીવન અને ચારિત્ર-લક્ષણો ઉપર પ્રકરણો લખી શકાય.

પ્રેમ અને માયા વચ્ચે ખેંચતાણ !

થોડીક જાણવા જોગ વિગતો ટુંકમાં તપાસીશું. એક છોકરાને તેના બાપ અને સગાઓ આવી આશ્રમ માંહેથી લઇ જતા; પણ સાત સાત વાર તે છોકરો નહાસીને પાછો આશ્રમમાં જ આવ્યો હતો. આયંદે જ્યારે તેઓ ત્રાસી ગયા, તેમજ છોકરાની મક્કમ

વલણુ જોઈ લીધી, ત્યારેજ તેઓ તેને બાબાના હવાલામાં ફરી સોંપી ગયા. બીજા થોડાકને પણ એજ મીસાલ મા—બાપ યા વાલી આવી લઈ જવા બાદ, તેઓ ધરમાંથી નાસી પાછા બાબા આગળ આવી રહેતા, ત્યારેજ તેમને કરાર થતો. તેઓ માહેલા કેટલાક તો પોતાને ગામથી નાસી ચાલતા મેહેરાબાદ આવ્યા હતા, અને દિવસો સુધી તેઓએ રસ્તે ઉંઘ—ભુખનો અસહ્ય ત્રાસ વેઠ્યો હતો. બાબાના દૈવી પ્રેમનું અદ્ભુત આકર્ષણ અને માબાપની માયાવિ હેતુ-પ્રીત વચ્ચેની ખેંચાતાણીનું એક કાલિલ જંગ તેમના કોમળ જીરોમાં જંગી રહ્યું હતું, અને તેઓ બાપડા અહીંથી તહીં ચાલુ અફળાતા રહેતા. મા-બાપ યા વાલીઓની તેમના તરફની માયા તદ્દન સ્વભાવિક હતી. પરંતુ એ પ્રુલ બચ્ચાંઓને બાબાની પવિત્ર પનાહમાં અમુક મુદ્દત સુધી રાખવાના લેખીત વચન અને કબજાત (bond) આપવા છતાં, બીજા આસપાસનાઓના ભડકાવવાથી તેઓ જ્યારે બાબા કને આવી બચ્ચાંની માંગણી કરતા ઉભા રહેતા, ત્યારે તેમને સમજવવામાં કોઈવાર કલાકો નહીં પણ દિવસો ભર ત્રાસ થતો. એ સઘળું સમજવા છતાં અને બાબાના સહવાસમાં અમુક મુદ્દત રહેવાથી તેઓને કશી હાની થનાર નથી, તે સઘળાની ખાતરી થવા છતાં ફક્ત પોતાની માયાને ખાતર, તો કોઈ બીજાઓના ભડકાવવાથી જીદના માર્યા, એ છોકરાઓને તેમની આવી હાલતમાં ધરે ઉપાડી જતા, જ્યાં તે બાપડાં પ્રુલ બચ્ચાંઓની હાલત બહુ દયાજનક થઈ પડતી. તેઓ તેમના ઉપર પ્રુલ કીટાડી તેમને ખોરાક પાણી અને હર તરેહના સુખ, સગવડમાં રાખવા હઝાર અફાડીક કરતાં હતાં, પરંતુ બચ્ચાંઓને તે કશુંજ રૂચતું નહીં. કારણ તેમના દીલમાં પ્રેમની જે આગ જળતી હતી તેની સામે દુનિયાભરની દોલત અને સુખચેત સર્વે નકામાંજ હતાં. પ્રેમ અને માયાની બે બાજુની લડતન જીવન વચ્ચે બાપડાં તે બાળકો આમ મહિનાઓ સુધી હથરાત પરેશાન થઈ, અહિંથી ત્યાં અને ત્યાંથી અહિં અફળાતાં રહ્યાં, પણ

આફ્રીન તે સર્વેને કે તેઓ આ સઘળા કસોટીમાં મદદ બચ્ચાને શોભાવે એવી ધીરજ અને હિંમતથી આસ્તવાર રહ્યાં — જરાએ પાછાં હટ્યાં નહીં !

ઉંચ ભૂવનના અદૌર્ધિક અનુભવ મેળવી રહેલાં બાળકો !

તેઓ માહેલા કેટલાક છોકરાઓ તો ત્રીજા, ચોથા અને છઠ્ઠા આત્મિક ભુવનની પીર, વલી અને પરમહંસની ઉંચ અવસ્થાના લક્ષણો દર્શાવતા હતા, જે આત્મિક સ્થિતિ મહાયોગી અને મુનીઓ સેંકડો વરસોની તપ-જપથી પ્રાપ્ત કરી શકતા નથી. એક છોકરાને દિવસો સુધી સ્થૂળ જગતનું ભાનજ ગુમ થઇ ગયું હતું. તે ફક્ત સૂક્ષ્મ ભુવનનું જ ભાન ધરાવતો હતો. ગુરૂની નજર સિવાય આ હાલતે કોઇથી હોત તો દેહ છોડી દેત. પણ એ ઉંચ આત્મિક-અનુભવ સાથે દેહ ટકાવી રાખવા માટે બાબાને આલુ ખંતીલી નજર રાખવી પડતી. મોત-જીવત વચ્ચે ડોળા ખાતા એક દલી કરતાં વધુ નાજુક તે હાલત હતી. તે માહે તેને નીભાવવાનું કર્તવ્ય એક મહાગુરૂજ કરી શકે. બીજા થોડાકની હાલત એવી હતી કે તેમનાથી બાબાનો વિયોગ જરાએ સહન કરી ન શકાય. એ સઘળા અલબત્ત તેમનામાં આ ઇશ્વરી પ્રેમ પ્રકટાવનાર, તે માંહે તેમને ડોળતા રાખનાર અને ઉંચ આત્મિક સ્થિતિએ લઇ જનાર મહા ગુરૂનીજ મેહેર અને મહાલીલા હતી.

ગુરૂ દોરવે ખુદા તરફ !

માબાપ તાણે માયા તરફ !

પણ એ સઘળું કરવા માટે બાબાને પોતાને કેવો અસહ્ય ત્રાસ છોકરાઓના મા-બાપ યા વાલીઓ તરફથી સોસલો પડ્યો (અને તે ખુશીથી સોસી સર્વેને માફી પણ બક્ષી), તેની કલ્પના કોઇને થઇ શકે નહિ. કાયદેસરની લેખીત કબજાત (bond) આપવા છતાં જ્યારે

તેઓ ત્યાં આવી ત્રાસ દેતાં ને છોકરાઓ માટે માંગણી કરતાં, ત્યારે સ્થિતિ બહુ કફેડી થઇ પડતી. છોકરાઓને તેઓના માબાપોને સ્વાધીન કરવાનો બાબાને જરાએ વાંધો ન હતો, કારણકે તેઓને અમુક મુદત બાદ તો માબાપને આમ સ્વાધીન કરી દેવાનાજ હતા, પણ જે હાલતમાં તેઓ તે વેળા હતા તે હાલતે તો તેઓને એમના અંગત સહવાસ અને કાળજીની ખાસ જરૂરત હતી. તે તેમને ન મળવે બાપડા કુમળા જીવોને અસહ્ય ત્રાસ થવા ઉપરાંત કોઇ મગજથી એમગજ થઇ જવાનો જોખમ હતો. બચ્ચાં તરફ જુવે તો બાબાનું દીલ તો મોકલવા નાજ પાડતું. બચ્ચાંઓને પોતાને તો બાબાને છોડી જવું જન પર આવતું, પણ માબાપ યા વન-વાલી સાથે લડત કરવી એ એમને પસંદ ન હતું, એટલે સમજવડથીજ કામ લેતા; પણ જ્યારે તેઓ નહીંજ માનતાં, ત્યારે તેમની જીદ અને હઠને લીધે છોકરાઓને મોકલવાજ પડતા. પછી જ્યારે તેઓ પાછા ઘરથી નાસીને એમની પનાહમાં આવતા, ત્યારે તેમને ના કેમ કહે, યા હાંકી કેમ મેલે ? એ સ્થિતિ કોઇએ પણ કલ્પિ લેવી !

આ સઘળો ત્રાસ રફતે રફતે બહુ વધી ગયો અને બાબાએ તે સઘળો બહુ લાંબો વખત સુધી સોસ્યો, સર્વેને માફી પણ બક્ષી. પરંતુ ફક્ત તે કુલ બચ્ચાંઓની હાલતનોજ ખ્યાલ કરી, પોતાનું કામ જલ્દીથી પૂરું કરી લીધું, અને સર્વેને પ્રેમથી પઠાવી સમજાવી, થોડા થોડાને ટોકાથીજ ધરે મોકલતા ગયા. જેઓ એમનો વિયોગ સહન કરી શકેજ નહી એવા બહુ થોડાને પોતા પાસે રાખ્યા. થોડા વખત બાદ, એમને પોતાને પણ પોતાની કામગીરીને સખખે પ્રવાસે ફરવાનું હોવાથી, એ આશ્રમ ૧૯૨૯ ના જાન્યુઆરીમાં મેહેરાબાદમાં બંધ કરી દીધું. તે ખાતું બંધ તો થયું પણ તે માહે ધડાયલી દિવ્ય ઘટના તવારીખમાં અમર રહી ગઇ ! જેઓએ તે સઘળું જોયું છે, તેઓ તે યાદ અને અનુભવ કદી વીસરનાર નથી.

+

+

+

+

બાબાનો લાંબો એકાંતવાસ અને કડક ઉપવાસ !

વળી આ ખીના પણ ધ્યાનમાં લેવા યોગ્ય છે કે આ સધળી અદ્ભુત ઘટના માટેની અથાગ કામગીરી બાબા પોતાની નાની કેખીનમાં એકાંતમાં બેસી કરી રહ્યા હતા, જ્યાંથી એઓ અમુક મુદત સુધી કદી બહાર નીકળ્યા પણ ન હતા. આ એકાંતવાસ ૧૦૮ દિવસની લાંબી મુદત સુધી એઓએ રાખ્યો હતો.

બાબાનો કડક ઉપવાસ

બાબા તા. ૧૦ મી નવેમ્બર ૧૯૨૭ થી ચાલુ ઉપવાસ પરજ હતા. પાછળથી એ ઉપવાસ પણ વધુ કડક કરવા માંડ્યો. તે વેળા મંડળીના થોડા પ્રેમી જનોએ એમને ખોરાક લેવા શરૂ કરવા ચાલુ વિનંતી કર્યા કીધી. તે ઉપરથી બાબાએ એક દિવસ ઇચ્છા દર્શાવી કે અમુક મુદત સુધી મંડળીની અમુક સંખ્યા ને ઉપવાસ ધરે તો હું મારો ઉપવાસ છોડવાનો વિચાર કરું. સર્વ મંડળીએ એ માટે તુરત હામ બીડી, અને તા. ૨૫ મી એપ્રિલે ૨૦૦ જણાઓએ ૨૪ કલાક માત્ર પાણી અને કુમરી (દૂધ વગરની) ચા ઉપર રહી ઉપવાસ ધર્યો. બીજે દિવસે સહવારમાં સર્વ મંડળીએ બાબાને ઉપવાસ તોડવાની અરજ કરી, ત્યારે બાબાએ ઘણી મમતા અને પ્રેમથી ઉત્તર કર્યો, “પહેલાં હું તમે સર્વને મારા હાથે ભોજન પીરસી જમાડીશ — ને પછીથી હું જમીશ.” એ મુજબ સાડા પાંચ મહિનાના લાંબા અને કડક ઉપવાસ બાદ બાબાએ તે દિવસે પહેલીવાર તરકારીના “કરી ચાવલ” નું ભોજન કર્યું.

આ એકાંતવાસ દરમ્યાન અને કડક ઉપવાસ પર રહીનેખી એઓએ જેમ મેહેરાશ્રમના છોકરાઓને લગતી કામગીરી બજાવી હતી, તેમ એમની ભક્ત-મંડળીને લગતા તેમજ ખીજા મુલાકાતે આવનારાઓની, દુર-દેશાવરના ભક્તો અને ભાવિકોની પ્રકાર-

પ્રકારની મુશ્કેલી અને મુસીબતોના તોડ પણ સુચવી, અહિં એકાંતમાં બેઠા બેઠા પણ દુનિયાભરની ખબર રાખી હઝારોને સાંત્વન દેતા, અને આશિષ આપ્યા જતા હતા !

એક સાવજનિક પ્રાર્થના !

બાબા એક વિશ્વ-વ્યાપક વ્યક્તિ છે, જેથી એમના સર્વ કાર્યો અને શિક્ષણો પણ દુનિયાના સઘળા ધર્મો અને દેશના નાના-મોટા, સ્ત્રી-પુરૂષ સર્વને એક સરખાં ઉપયોગી અને સાવજનિક રહે છે, જેનું કોઈ પણ સહેલાઈથી અનુકરણ કરી શકે. એજ તે સર્વની ખરી ખુખી છે, વિશેષ ગુણ-લક્ષણ છે; અને એજ તે સર્વને દુનિયાના કોઈપણ ભાગમાં કોઈપણ ઇસમની નજરમાં એકસરખાં આકર્ષક અને લોકપ્રીય બનાવે છે.

મેહરાશ્ત્રમાં એમના હાથ હેઠળ મેલાયલાં ભાગ્યવંત બાળકોમાં ઇશ્વર-પ્રેમ પ્રકટાવવા પ્રથમ જે ઇશ્વર-સ્મરણ, ધ્યાન-ચિંતન (meditation) તેમને આપવામાં આવ્યું હતું, તે સાથે એક આદર્શ (ideal) પ્રાર્થના પણ રચી આપી હતી, જે સહવારે, બપોરે અને સાંજે ભોજન લેવા આગમ્ય સર્વ સાથે, એક સુરમા, ગઝલતી તોર પર ગવાતી હતી. એ પ્રાર્થના માહે, ઘણી ખુખીથી, બાબાએ ફક્ત ખુદાના નામ સિવાય બીજું કશુંજ તત્વ સમાવ્યું ન હતું. હિંદુ-મુસ્લીમ, પારસી, ઇરાની, ખ્રીસ્તી સઘળા કોમોમાં સ્વિકારાયલાં અને પુજ્ય એવાં ખુદાના નામોનો એક જમાવ યાને સંગ્રહ હતો, ઇશ્વરના પુજ્ય, પ્યારાં નામોનું ફરી ફરીને રજુ થતું નામ-સ્મરણ હતું, જે એક પદમાં ગઝલતી તોરપર રોજ ગવાતાં હતાં.

હરિ, પરમાત્મા, અદલા,

અહુરમઝદ, ગોડ, યેઝદાં, હુ.

આશ્રમના પ્રેમી બાળકોના નિર્દોષ સુરીલા અવાજે એ સર્વ ખુદાના નામોની બે કળાઓ ન્યારે એઓએ પોતે સુચવેલી ગઝલ

રાગણીપર ગવાતી, ત્યારે તેના નાદથી આસપાસનું વાતાવરણ કોઈ અજબ દૈવિ ધ્વનિઓથી ભર્યાં વાતાવરણથી ધમધમી રહેતું! આજે પણ તે અંતરના તારો ઝણઝણાવી મેલનારા મધુર, દૈવિ શ્લોકોના અવાજ જાણે તે સમજનારા સર્વના કાનોમાં ગણગણી રહ્યા છે, અને મેહેરાશ્રમની તે પરમ સુખમય મુદતની યાદ આપી રહ્યા છે, જ્યારે બાબાએ આ નાના ઉગતા છોડવાએ માંહે ઇશ્વર-પ્રેમ જગાવી, પ્રેમ-જ્યોતથી જલતા “દિવ્ય ચેરાંગો” જ જાણે આ અવાનીપર પ્રકટાવ્યા હતા — આ ખાડી-ભુવન ઉપર એક દિવ્ય ઘટના રચી, અલૌકિક દ્રવ્ય રજુ કર્યું હતું!

આ ઉમદા ઇશ્વરી પદો ભવિષ્યમાં નાના-મોટા સર્વ માટે એક સરખી સ્વિકારાયલી સાર્વજનિક પ્રાર્થના થઇ પડે તેમાં જરૂરે આશ્ચર્ય નથી!

x x x x

“સાધક આશ્રમ” યાને “રિયાઝત ગાહુ”

બાબા જો કે “ધ્યાન-ચિંતન” અને ભક્તિ કરતાં “કર્મ-માર્ગ” અને “સેવા-ધર્મ” ને વધુ અગત્યતા આપે છે, છતાં જેઓની સ્વભાવિક વૃત્તિ ધ્યાન-ચિંતન અને ભક્તિ-ભાવ પ્રત્યે વધુ હોય તેવાઓને એ માર્ગે પણ રાહબરી કરતા રહે છે, એટલુંજ નહિ પણ તે માટેની તરબિયત અર્થે ધ્યાન-ચિંતન માટેના અમુક ઉંચ વિચારો અને ખાસ શિક્ષણ પણ આપતા રહે છે. ઉપરાંત પોતાની અંગત મંડળીના શિષ્યોને પણ અમુક કામગીરીને માટે જરૂરી જણાતાં, એકાંતવાસ અર્થે અમુક મુદત સુધી કોઈ ખાસ ખોલીમાં એકાંત સ્થળે રાખે છે, જ્યાં તેઓને એકાંતમાં ધ્યાન-ચિંતન, ઉપવાસ વિગેરે માટે ઘણા કડક નિયમો ઘડી આપવામાં આવે છે, અને જે મારફત તેઓની આત્મિક પ્રગતિમાં સરળતા થવા ઉપરાંત તેઓને ત્યારબાદની નિર્માણ થનારી અમુક ફરજો માટેની લાયકાત પણ બરપા થાય છે.

આવા કોઇ મહત્વના હેતુથી બાબાએ મેહરાશ્રમ માટે ન્યારે નાના છોકરાઓ પ્રેમ-પાઠ શીખી તૈયાર થઇ રહ્યા હતા, તે અરસામાં મંડળીના મોટી ઉમરના શિષ્યો માટે એક ખાસ નાનો વિભાગ શરૂ કર્યો, જે “સાધક આશ્રમ” યાને “રિયાઝન ગાહ” તરીકે ઓળખાતો હતો. એ નાનું આશ્રમ પણ મેહરાબાદ ટેકડી ઉપર એક અલાહેદી જગાએ બાંધવામાં આવ્યું હતું. તે માટે પાંચ જુદી જુદી ખોલીઓ, જેમાં એક આદમી રહી અને થોડાં કદમ સહેજ ફરફર કરી શકે એવી, અકેકથી અલગ થોડે થોડે છેટે, તૈયાર કરવામાં આવી હતી. તે દરેકમાં ખાસ ચુંદી કાઢેલા શિષ્યોને અલગ અલગ, અમુક મુદત સુધી એકાંતવાસે રાખવામાં આવ્યા હતા. તે દરમિયાન તેઓએ બહાર ખીલકુલ આવવાનું જ નહી, પણ ૨૪-કલાક અંદરજ રહી બાબાએ નેમી આપેલા એકસ કાર્ય-ક્રમ પ્રમાણે રોજ લખવું, વાંચવું, ધ્યાન-ચિંતન વિગેરેમાં મશગુલ રહી એકાંત અને અલાહેદું જીવન ગુજરવાનું હતું.

એ આશ્રમમાં પ્રથમ પાંચ જણાઓને રાખવામાં આવ્યા હતા. દરેકને ક્રમ અકેકથી તદ્દન અલગજ હતો. એ દરેકને ખોરાક-પાણી વિગેરે પહોંચતા કરવાની ફરજ બાબાના જુના શિષ્ય B. ને નિર્માણ થઇ હતી, જે સઘળું બરાબર નેમી આપેલા વખતેજ પહોંચતું કરવામાં આવતું. એક મહીનાથી વધુ જુદી જુદી મુદત સુધી તેઓને રાખવામાં આવ્યા હતા. એ દરમિયાન એ દરેકને થયેલા અલગ અલગવિલક્ષણ અનુભવો એક જુદુંજ પ્રકરણ રજુ કરે છે. તે તેમને ચોતાનેજ હાથે ભવિષ્યમાં રજુ થશે.

+ + + +

૧૯૨૬ માં ન્યારે મેહરાબાદનું આખું સંસ્થાન બાંધ કરવામાં આવ્યું, ત્યારે બીજાં કામ-ચલાઉ મકાને: ભેગી એ ખોલીઓ પણ ઉખેડી નાખવામાં આવી હતી. પણ પાછળથી ટેકડી પર બાબાની કેપીન નજદીકના ઓટલાની બાજુમાં આ ખોલીઓ પાછી બાંધવામાં આવી છે, જેમાં કોઇવાર બાબા કોઇને એકાંતવાસે અને ધ્યાન-ચિંતન અર્થે અમુક વખત રહેવા ફરમાવે છે.

પ્રકરણ અઢારમું

સંતોના વિચીત્ર વર્તન !

(૧) હઝરત બાબાજનની મેહેરાબાદની મુલાકાત

બાબાના પહેલા મુરશદ હઝરત બાબાજન વરસોથી પૂનામાંજ વસી રહ્યાં હતાં, અને પૂના સીટી યા કેન્ટોન્મેન્ટમાં યા આસપાસના પરાંઓમાં ફરી આવવા સિવાય, તેઓ પૂનાની બહાર વરસોથી કદી ગયાંજ ન હતાં. એપ્રિલ ૧૯૨૮ માં એ હઝરત સાહેબે પહેલીજવાર પૂનાથી બહાર જવાની ઇચ્છા દર્શાવી અને તે પછી “મેરે બચ્ચે કે બહાં” યાને “મારાં બચ્ચાંને ઘેર” એટલે મેહેરબાબાના મુકામે-મેહેરાબાદ, જવા માટે ! એ માટે કહે છે એઓ થોડા દિવસથી ચાલુ “અહમદનગર” ની યાદ કર્યાં કરતાં હતાં, અને “પોતાનાં બચ્ચાં” માટે પછી ઇશારો કરતાં રહ્યાં હતાં. બાબાના બંને ગુરૂઓ માહેલા એકે પછી અત્યાર આગમય પોતે રહી બાબાને મળવા જવાની ઇચ્છા દર્શાવી ન હતી. અને આવી રીતે એક પૂર્ણજ્ઞાની મહાગુરૂએ પોતાના પૂર્ણજ્ઞાની શિષ્યને પોતે રહી મુલાકાતનું માન આપ્યું હોય, એવો દાખલો આધ્યાત્મિક તવારિખમાં જણાયો નથી. એ અર્થે તા. ૧ લી એપ્રિલ ૧૯૨૮ ના દીને બાબાજનની મુલાકાત “મેહેરાબાદ” ની તવારીખમાં એક યાદગાર બનાવ રહી જશે.

એ દીને સહવારથીજ બાબા કાંઈ અસાધારણ બનાવનો ઇશારો કર્યાં કરતા હતા, જે કોઇને સમજ પડે નહિ. સહવારે આશરે સાડા અઘ્યાર વાગતે એક મોટી કાર મેહેરાબાદમા હઝરત બાબાજન સ્કુલ સામે આવી ઉભી ! તે માહે “હઝરત બાબાજન” સાહેબ

પોતે ખીરાજમાન હતો! આબ્યા બરોબર બાબાજને આજ્ઞા ફરમાવી “મેરે બચ્ચેકો ચીડી ભેજ !” (મારા બચ્ચાં પર પેગામ—ચીડી મોકલો). આ વેળા મેહરાબાદમાં કોઈખી પશોણાની આમદની ખબર આપતી ચીડી ટેકડી પર એકાંતમાં બેઠેલા બાબા સાહેબને પહોંચાડવાની પદ્ધતી ચાલુ હતી. હુકમ મુજબ આ ચીડી ટેકડી પર બાબા સાહેબને મળ્યા બરોબર આસપાસની મંડળી વિચારમાં પડી ગઈ કે આ ખરી ખબર હતી યા કંઈ ભૂલ થવા પામી છે ! પણ જ્યારે બાબાએ પોતે તે માટે ટેકડીપરથી હેઠળ ઉતરવાની તૈયારી કરી, ત્યારેજ સર્વની તાઝુખી સાથે ખાતરી થઈ ગઈ. ટેકડીપરના આશ્રમની સઘળી મંડળી બાબા સાથે હેઠળ ઉતરી આવી. બાબા હેઠળ રેલ્વે લાઇનની ખીજ બાજુએજ થોભી ગયા (ટેકડીપરના આશ્રમ અને હેઠળ મહેરાબાદના આશ્રમ વચ્ચેથી રેલ્વે લાઇન પસાર થાય છે), અને પોતાની પાસે ફક્ત એકજ જણાને રાખી સઘળી મંડળીને પોતાના તે પુજ્ય મુરશદ બાબાજનના દર્શન લઈ આવવાની આજ્ઞા ફરમાવી. આમ જ્યારે મેહરાબાદની સઘળી મંડળી બાબાજનના દર્શન લઈ રહી હતી, ત્યારે એ બુઝોર્ગ હઝરત ધણા અર્થ સુચક ઇશારાઓ, એમની હમેશની રીત મુજબ મીઠી ઝબાનમાં કરી રહ્યાં હતાં ! તેમાં મોટે ભાગે “મેરા બચ્ચા” નીજ વાતો સમાઈ હતી. શાહી તોર સાથે એમના મુખથી બહાર પડતા આ અલફાઝો જેટલા ગુલ્લ અને દમામદાર, તેટલાજ મીઠા અને પ્રીય હતા. સઘળાંના દર્શન બાદ થોડે વારે પાણી પી હઝરત બાબાજન વિદાય થયાં ! જેટલો વખત એઓની મેહરાબાદમાં હાજરી હતી, તેટલો વખત બાબા એમનાથી આશરે પચાસેક કદમ દૂર, રેલ્વે લાઇનની ખીજ બાજુએ, ઉભાજ રહ્યા હતા. કોઈ ગુપ્ત કારણસર બંને વચ્ચે નજદીકથી મુલાકાત થઈ ન હતી. બાબાજનના વિદાય થયા બાદ બાબાએ મંડળી સમક્ષ ગંભીર અદ્વતી કેફીયત સુનાવી કે “મારી કારકીદીમાં આજનો દીવસ સર્વથી યાદગાર છે !”

ખીભેજ દિવસે બાબાએ ચોતાના ગુરને વળતી મુલાકાત આપી, થોડી મંડળી સહિત પૂને જઈ આવ્યા. ત્યાં એમને લાંબે જવું પડ્યુંજ નહિ, કારણ બાબાજન હંમેશ મુજબ સહવારના ચોતાની “બંડસ ગાર્ન્સ” નજીકની એક ઉપરજ ખીરાજમાન હતાં. બાબા નદીની પેલે પાર, ખીજે કીનારે, થોડો વાર થોભ્યા હતા, એટલે આ મુલાકાત પણ દુરથીજ થવા પામી હતી. નદીના તે તટની બન્ને બાજુએ ખીરાજમાન થયેલી ગુર-શિષ્યની દેવી વ્યક્તિઓએ તે વેળા શું પણ કામગીરી કરી હશે તે તેઓજ જાણે ! બંને મહા-ગુરુઓનો આમ સામસામે મેળાપ જોયો અણુધાર્યો તેટલોજ અચરતી ભર્યો હતો !

(૨) અહમદનગરમાં બાબાજન સાથે ફરી મુલાકાત !

ત્યારબાદ બાબાજન અને મેહેરબાબા-બન્ને-ની ફરી મુલાકાત તા. ૩ જી એક્ટોબર ૧૯૨૯ ને દીને અહમદનગરમાં થઈ હતી, જે વેળાએ તેઓ દુરથી પ્રવાસ કરતા જાણે એકેકને ભેટવાજ નગર પધાર્યા હોય ! બાબાજન પૂનાથી અને મેહેરબાબા ટોકાથી તે દીને નગર પધાર્યા હતા. એ દીને સહવારે બાબા ટોકાથી નીકળી, અહમદનગરમાં એમના એક ભાવિકને ઘર ભોજન લઈ નાસીક જવા હંકરાઈ જતા હતા, ત્યારે નગરના જાણીતા વલી — બાપુસાહેબ — ની દરગાહ આગળથી પસાર થતી વખતે એક મોટર સામેથી આવી, જેમાં હજરત બાબાજન ખીરાજમાન હતાં ! બન્ને ગાડીઓની ઝડપ સહેજ ધીમી કરવામાં આવી. તે સિવાય વધુવાર કોઈ પણ થોભ્યા નહિ.

નાસીકથી પાછા ફર્યાબાદ તા. ૫-મીએ બાબા ફરી નગરમાં એમના ભાવિકને ઘર પધાર્યા હતા. બપોરે આશરે દોઢેક વાગતાને સુમારે એમના માટે ખાસ આરાસ્તે કરેલા ઓરડામાં માહેલી એક ઉપર આરામ કરવાની અરજ ઉપરથી બાબા ત્યાં ગયા, પણ ખીજજ પજે

એકાએક ત્યાંથી ઉડી બહાર આવ્યા, ને ખુલ્લા કમપાઉન્ડમાં એક પુરસી પર જઈ એકલાજ બેઠા. પોતાના કોઈ કામના હિસાબે આમ અલગ બેઠા હશે એમ વિચારી સર્વે સુખ અને અલગજ થઈ દુરથીજ ઉભાં રહ્યાં ! એક પળવારમાં બાબાની આ હીલચાલનો ભેદ સમજાઈ ગયો ! કમપાઉન્ડની સામેના જાહેર રસ્તા પર એક મોટર જોરથી ધસી આવી અને બાબા બેઠા હતા તેની સામેની દીશાએ એકાએક ઉભી રહી ગઈ. બાબાના મુખ ઉપર કોઈ અજબ અર્થસૂચક આનંદ છવાઈ રહ્યો હતો. આ વળી કોણ આવ્યું હશે એ ધંતેજારીથી દોડી પુગી ખબર કાઢતાં જણાયું તો “હઝરત બાબાજીન” તે ગાડીમાં આવી રહ્યાં હતાં ! ૪૮ કલાકમાં આ બીજીવારની મુલાકાત ! જાણે અકેકને ભેટવાજ તેઓ બંને દુરથી અહિં આવ્યાં હતાં !

આ અણધારી મુલાકાતો બાબે ખુલાસો પુછતાં બાબા એટલુંજ ટુકમાં બોલ્યા કે “બાબાજીન ફરીથી અહીં આવ્યાં છે, એટલે હવે હું છુટો થઈ ગયો !” જો કે બંને અકેકને નજીકથી ભેટયાં નહિ, છતાંએ આમ દુરવેરથી અત્રે પધારી બ-બેવાર અકેકની સામે ગાડીમાં પસાર થઈ જવાની ભેદભરી મુલાકાતો માટેની હીલચાલ અને બાબાના ઉપલા શબ્દોનો ભેદ તો એઓજ જાણે !

x

x

x

x

(૩) ત્રણ ત્રણ મહા-ગુરૂઓના અર્થસૂચક ઇશારાઓ.

એ ઠાંકણે પૂના તેમજ સાકોરીના ભકતો તરફથી ખબર મળી કે બાબાજીન તેમજ મહારાજ બંને ગુરૂઓ મેહેરબાબાને પ્રેમથી યાદ કરી અંતરમાં અસર કરનારા શબ્દોમાં અર્થ સૂચક ઇશારા કરતા હતા. બાબાજીન તો, કહે છે કે, પોતાની પાસ રાખેલા બાબાના ફોટો પર માથું મેલીને પ્રેમ-અશ્રુ ખોરવતાં હતાં.

તે સાથે સાકોરીથી આવતા પરોણાઓ ખબર લાવતા કે તેઓ જ્યારે મહારાજના દર્શનાર્થે સાકોરી ગયા ત્યારે મહારાજે

તેમને ખુલ્લા શબ્દોમાં કહી દીધું કે — “અહિં શું છે ? મેરવાન આગળ જવો !”

વળી કુડગાંવથી આવતા કેટલાક પંજાબીઓ બોલતા કે “તેઓને ત્યાંથી નારાયણ મહારાજ પોતે અહિં (બાબા આગળ) મોકલાવ્યા છે !” એટલે નારાયણ મહારાજ પણ બાબાને ચાલુ યાદ કરતા રહેતા હતા !

(૪) “મેમ” ખુદાને પણ આકાશ માંહેથી હેઠળ લાવે છે !

૧૯૨૮ માં ફેબ્રુઆરીની ૨૧ મીથી બાબા જ્યારે એકાંતવાસે હતા, ત્યારથી કોઈને દર્શન આપતા ન હતા, અને કોઈએ એમના દર્શન લેવાં પણ નહિ એવી સખત તાકીદ ફરમાવી હતી. આ કારણે એઓ જ્યારે કામેકાજે બહાર નીકળતા, ત્યારે એક ખાસ આદમી એમની સાથમાં રહી તકેદારી રાખતો કે કોઈ સામે આવતો આદમી ભૂલે-ચુકે પણ એમના પગ પર પડી દર્શન લેય નહિ.

અપ્રીલ માસમાં એક દીને મેહરાબાદમાં ત્રણ જુદી જુદી ટોળીમાં લોકો બહારથી બાબાના દર્શન આપ્યાં. પ્રથમ પાર્ટીમાં પારસીઓની એક મોટી ટોળી હતી. તેઓ મુંબઈથી અહમદનગર થોડા દિવસ માટે આવ્યાં હતાં, અને અહીં સુધી આવ્યાં તો નજીકમાંજ મેહરાબાદના સ્થાનકે જઈ આવવાનો ઇરાદો કર્યો, અને એક બસમાં વીસેક સ્ત્રી-પુરુષોની ટોળી સહવારે આશરે દશેક વાગતાને સુમારે મેહરાબાદ આવી. તેઓ માંહેના થોડાં બાબા સાહેબના દર્શન માટે આવ્યાં હતાં, તે બાકીનાએ “જરા ફરી ને મેહરાબાદ જોઈ આવ્યે” એ ધારણાથી આવ્યાં હતાં.

તેમના આવ્યાની થોડોજ વખત આગમ્ય એક ભાવિક ધણી-ધણીયાણીનું હિંદુ જોડું પણ બાબાશ્રીના દર્શનની ઇચ્છાથી આવ્યું હતું.

સઘળાને ખુલાસો કરવામાં આવ્યો કે બાબા સાહેબ પોતાના કોઈ અમુક કારણો સર ધણા દિવસથી કોઈને મળતા નહતા, ને દર્શન પણ આપતા ન હતા. તેઓ ટેકડી ઉપર પોતાની કેબીનમાં થોડા દિવસથી એકાંતવાસે હતા — ને ફક્ત એજ દિવસ આગમય કોઈને પણ મળવા માટે ઉપર નહિ મોકલવાની આજ્ઞા ફરમાવી હતી. આ ખુલાસો સમજી જ્યો ફક્ત “ફરવા ને મેહમાર જોવા” આવ્યાં હતાં તેઓએ તો હસીને પાછા ફરવાનીજ તૈયારી કરવા માંડી, પણ સાથના બીજાં, જ્યો ખાસ બાબાનાં દર્શનનીજ ઇચ્છાથી આવ્યાં હતાં, ને જમને આ વાતાવરણમાં આવ્યા બરાબર ખુશનુમા લાગતું હતું, તેઓ આ વાત સાંભળી દલગીર થઈ ગયાં — ને કદાચને બાબા હેઠળ આવે યા ઉપર બોલાવે, એ આશા સહેલી થોડાવાર થોભી જવા તૈયાર થયાં. પેલા હિંદુ ધણી-ધણીયાણી પણ થોભીજ ગયાં, અને બાબાની એક બેઠક નજદીક, એકાંતમાં એક ખૂણે બેસી ધ્યાન કરવા લાગ્યાં, જ્યારે પારસી ભાવિકો આ લખનાર સાથે વાતે વળગી એઓ વિષેની માહિતી પુછવા લાગ્યાં, ને તે માંહે રસ લઈ સમજવા લાગ્યાં. પેલા ‘મેહમાર જોવા’ આવેલાઓને તો આવી વાતોમાં કશો ઉત્સાહજ નહિ, એટલે તેઓ તો થોડાવાર થોભી ચાલ્યાં ગયાં. બાકીનાઓ બેઠાં. તેમને જમ આ એકાંત, પવિત્ર સ્થળનું વાતાવરણ ખુશકારક લાગ્યું, તેમ બાબાની વાતો સાંભળવામાં પણ ઉલટ આવી. વચ્ચે વચ્ચે તેઓ આશાભર્યાં સવાલ કરતાં કે બાબા નીચે નહિ આવે? યા તેઓને ઉપર નહિ બોલાવે? આમ કલાકોભર થોભી તેઓ આશરે ચારેક વાગતાંને સુમારે પાછાં ફર્યાં. પેલા હિંદુ ભાવિકનું જોડું તો હજી ધુણી નજીક ધ્યાનમાંજ બેઠું છે.

એક દ્વંદ્વ નિશ્ચય ધરાવનાર ફકિર !

આશરે પાંચેકને સુમારે એક ફકિર ત્યાં આવી ચડ્યો, ને બાબાના દર્શન માટે ઇચ્છા દર્શાવી કે “ગુરૂકા દર્શન હોના !”

ખુલાસો કરવામાં આવતાં તે તો કાંઈ દમામદાર તોર અને અદા સાથ વળતો સવાલ કરી ઉઠ્યો “કયું નહિ મોલેગા? મીલનાહી ચાહીયે!” (નહિ કેમ મળે — મળવુંજ નોંધયે!) શાબાસ! આ ઘૈયત્તાને ધન્ય છે! તેનો આ કડક ઠરાવ સાંભળી હમે તેને પાછું વધું સમજાવ્યું કે ગુરૂની પોતાની એવી ઇચ્છા અને આજ્ઞા છે — એટલે અમારી મજબૂરી છે.

“ઠીક, તો હમ ઠયર જાયગા!” એમ કહી તે તો કુવા તરફ ગયો — સ્નાન કરી, તૈયાર થઈ, લીમડાના ઝાડ નીચે બાબાની ધુણીની ઘેઠક આગળ બેસી “ભગવાન” નામની જપ કરવા લાગ્યો.

આવી રીતે દુર-દરાઝથી આવતા ફકીરો અને જત્રાળુઓને જમાડવાની બાબાની આજ્ઞા હોવાથી અમે તેને બોજન માટે આગ્રહ કર્યો, તો જવાબમાં તે ફકીર દ્રઢ નિશ્ચયથી એટલુંજ બોલ્યો કે — “ગુરૂ કે દર્શન સિવાય અન્નપાણી મુહપે ન લુંગા!” આ ઠરાવ ગમે એવો પ્રસંશાપાત્ર હતો, છતાંય જોખમભર્યો હતો. કારણ, વખત અને સંજોગ આધીન તે લાંબો વખત અન્નપાણી વગર રહેવાની હઠ ધરે, તો તેને કંઈ કમી-જસ્તી થાય તેનો જોખમદાર કોણ? એજ ખ્યાલથી તેને ફરી ખુલાસો કરી સમજાવ્યો કે ગુરૂની આજ્ઞા સામે આમ હઠ કરવી યોગ્ય નથી વિગેરે પણ તે માને શાનો? તે તો મક્કમ ઠરાવ કરી બેઠો તે બેઠો કલાકોની સમજાવટ તેને કશી અસર કરી શકી નહિ. આખર જમવા-ખાવાનો સવાલ તો છોડીને આય ઠંડી-ઠારમાંથી બચવા તેને રાતના મંડળીના રહેવાના મકાનમાં આવી સુવાની અરજ કરી, તે પણ મક્કમપણે ના પાડી, અને ત્યાં સડકની બાજુમાંજ બેસી રહ્યો. રાત્રે સુવા અગાઉ દશ વાગતા બાદ ફરી હમે તેને પાછો સમજાવવાની કોશિશ કરીધી, પણ ફેકટ.

એ અરસામાં પેલાં હિંદુ બાવિકો સત્રે આશરે નવેક વાગા સુધી આશામાં રહી, વાર જોઇ, “દેવની મરજી”ને આધીન થઇ દલગીર દીલે ઘેર તરફ પાછાં ફર્યાં !

ખીજ સહવારે ઉઠી જોઇયે છે તો પેલો ફકિર મંડળીના મકાનના વરંડા ઉપર સૂઇ ઘેરતો હતો ! બચારો રાત્રે ઠંડીથી ઠંડીયો હશે, એમ ધારી એમો તો ચુપજ રહ્યા. પણ થોડેવારે પેલાએ તો ઉઠ્યા બરોબર હસીને મદકાતે ચઢેરે હમને ખુશ ખબર આપી “ગુરૂકા દર્શન હો ગયા ! માલીકને હમારી આવાજ સુની. હમારી મુરાદ મુરી હો ગઇ ! —”

કદાચ સ્વપ્નામાં દર્શન થયાં હશે એમ વિચારી હમો પણ ખુશ થયા, ને કહ્યું કે ગુરૂ એમ ધણાને સ્વપ્નામાં દેખાવ દઇ જાય છે. તું નસીબવાળો છે વિગેરે. તે ઉપરથી તે તો ઉછળીને પુકાર કરી ઉઠ્યો, “અજી નહિંજી, સપનેમે કાઉકુ ? બોલો ખુદ છાં આ ગયા. રાત્રીકુ હમકો દર્શન દેકે વાપીસ ઉપર ચલા ગયા ! —”

અમને તો કંઈ વાત ધ્યાનમાં ન આવે ! કદાપિ એને એવો ધખારો તો ન હોય ? બાબા તો એકાંતમાં છે. કુખીનમાંથી બહાર નીકળતા નથી, તે રાત્રે અહિં આવે, ને તેખી એને દર્શન આપવા ? હજી આ વિમાસણમાં હતા તેટલાં અમારી મંડળીના એક બાઇએ અમને ખબર કરી કે ગઇ રાત્રે બાબા એકાએક નીચે આવી ને ચાલી ગયા હતા — ત્યારેજ અમને પેલા ફકીરના બોલોનો અર્થ સમજાયો ! પણ હજી એ ખુલાસો મળ્યો નહિં કે બાબા શા સારું હેઠળ આવ્યા હતા.

બાદ તે ફકિરને ચાહ-નાસ્તો વિગેરે આપ્યો, જે હવે તેણે ખુશી સાથે ખાધી, અને ત્યારબાદ થોડીવારે ચાલતો થઇ ગયો. તેની જળકતી આંખો, તેના ચહેરાનો દમામદાર દેખાવ, બોલવા-

ચાલવાની ઢપ અને દ્રઢતા કાંઈ નિરાળાંજ હતાં ! તે સર્વ આ માર્ગના કોઈ સાચા સાધક ને ભક્તનોજ ભાસ આપતાં હતાં.

બાબા સાહેબને આ બાબે ખુલાસો પુછવા આગમ્ય એઓએ પોતેજ મંડળીને બોલાવી, ગદ્ય કાલની વાતો સાંભળી લઈ, સર્વને ઉપદેશ કર્યો કે —

“ગદ્ય કાલે આવી ગયલી ત્રણ ટોળકી માંહેલા દરેક પોતપોતાના હિંસાએ ફાયદો હાંસલ કરી ગયાં. જેઓ ખાલી “તમાશે જોવા” આવ્યાં હતાં, તેઓ પણ આ પવિત્ર હવા લઈને ગયાં; બીજાંઓ જેઓ કાંઈ ભક્તિ-ભાવથી આવ્યાં હતાં, તેઓ થોડી ઘણી વાતો સમજી આ વાતાવરણમાં વધુવાર રહી ગયાં — તેટલો તેમને વધુ ફાયદો થયો. પેલા હિંદુ ભાવિકોનું જોડું પોતાની ભાવના-ભક્તિનું ફળ લઈને ગયાં. પણ તે સર્વમાં વધુ નસીબદાર તો પેલો દ્રઢ નિષ્ઠાવાળો ફકિર ! તેને ખાતર મારો એકાંતવાસ છોડીને, મને પણ હેઠળ આવવું પડ્યું ! ઇશ્વર પ્રત્યે આવી સાચી ભાવના અને દર્શન માટેની દ્રઢતા જોઈએ ! તે ભગવાનને પણ હેઠળ લાવે છે ! —”

(૫) જાહેરી નજરે વિચીત્ર મગર ખાતેની નજરે વાસ્તવિક !

સંતોના જાહેર વર્તન યા કામગીરી બાહે વખત બહુ વિચીત્ર બલકે અચંપો પમાડનારાં દીસે છે. ગયા ડીસેમ્બરમાં મહેરાબાદના બધાં ખાતાંઓ બંધ કરી પ્રવાસે જતી વેળા, તેમજ વળી આ વરસે આખું સંસ્થાન મહેરાબાદથી ખસેડી ટોકા લઈ જતી વેળા, લગભગ ત્રણસોથી ચારસો માણસોથી વસાયલું એક આખું સંસ્થાન, તે માંહેલાં અરધા ડઝન સેવાભાવી ખાતાંઓ સાથે એકાએક બંધ કરી દેવાની બાબાની બાબે વારતી આજ્ઞા અને ઇચ્છાને એમની મંડળી આધીન તો થઈ, પરંતુ આ તદ્દન ધ્યાનમાં ન આવે એવી વિચીત્ર રૂઢીથી સર્વના મનમાં એ માટે બાબા તરફથી ખુલાસો જાણવાની કુદરતી જિજ્ઞાસા બરપા

થઈ. તે માટેની ચરજ એમને થતાં, એઓએ લંબાણથી સમજાવતાં ખુલાસો કર્યો કે — “સદગુરૂની કામગીરી સાધારણ ધનસાનની અકકલથી કળી નહિ શકાય એવી રહે છે. કારણ કે તે બુધ્ધીની પેલે પારની ખીના છે. એક જાણવાજ્ઞેય સરખામણી આપતાં બાબાએ સમજાવ્યું કે એક નવું મકાન બાંધવા માટેના અગત્યના ને ઉપયોગી સાધન લેખે પરાંચ બાંધવાની જરૂર રહે છે. પણ ધર બાંધાઈ રહેવા બાદ પરાંચની જરૂર ન રહેવે, તે ઉખેડીનાખવામાં આવે છે. તેજ મીસાલ મારી અમુક કામગીરીને માટે એક સાધન દાખલ આ આશ્રમની જરૂર હતી. મારું તે મુખ્ય કામ ખલાસ થવે એ પરાંચ રૂપી સાધનની જરૂરીયાત ન રહી, એટલે મેં તે આશ્રમ બાંધ કરાવી દીધું, એમાં અચરતી શું છે? એજ મીસાલ મારા કોઈ કામને સર માત્ર એકજ વ્યક્તિનો સંબંધ સાંધવા મને સેંકડો નહિ પણ હજારો માઇલના પ્રવાસે પણ જવું પડ્યું છે ને પડશે. તે દુનિયાના લોકની જાહેર નજરે ગમે એવું વિચીત્ર લાગે, તોયે જરૂરી હોય તો સદગુરૂ સારી દુનિયાની પરવા કર્યા વિના ચુપચાપ પોતાનું કર્તવ્ય કર્યાજ નાચ છે, કારણ કે તેમને માન-અપમાન સંબંધ સમાન છે. જ્ઞાન થયા સિવાય એ ગુણ કામગીરીને લગતી વાતો સમજાતી નથી. તેથી તે માટે મગજ-મારી ન કરતાં ગુરૂ કહે તેમ ચુપચાપ કર્યા જવું. એજ શિષ્યોનું કર્તવ્ય !.....”

મઝન ઝ ચુનો ચરા દમ કે બાંદએ મુકખેલ

બ જાન કબુલ કુનદ હર સુખન કે સુલતાન ગોફત.

યાને—કે તુ ચુનોચરા (તકરાર)નો દમ ખી ના લર. કારણ ખુદાનો ખરો બાંદો (મક્ત) તે છે કે જે સુલતાન યાને મુરશદ જે ખી કંઈ કહે તે દરેક સુખન દીલોજાનથી કબુલ કરે છે ને જરાએ ચુનોચરા યા વાદવિવાદ કરતો નથી.

પ્રકરણ ઓગણીસમું

૧૯૨૯-૧૯૩૧

બે વરસમાં બાબાના પૂર્વમાં પ્રવાસો

મેહરાશ્રમ આધ્યાત્મિક શાળાના બંધ થવા સાથે બાબાની એક અદ્ભુત કામગીરીનું પ્રકરણ બંધ થાય છે. ૧૯૨૫ માં મેહરાબાદ આવી ઠરીઠામ થવા બાદ, મેહરાબાદના જુદાં જુદાં સેવા-ભાવી ખાતાઓ મારફત અને સેવકે મેહરાશ્રમ અને પ્રેમાશ્રમની સંસ્થા મારફતની આ પ્રદેશના ગોર-ગરીબો અને ખરા લાચાર બેચારોની ચાર વર્ષની સેવા અર્થેનું જીવન બાબાની કામગીરીનો એક પ્રકાર રજુ કરે છે, જે દરમિયાન હઝારો ભાવિકો એમના દર્શનનો લાભ લેવા ઉપરાંત, તે માહેલી મોટી સંખ્યાને એમના જ્ઞાનોપદેશ, રાહબરી અને સલાહનો લાભ પણ મળ્યો હતો. જાહેરી દુનિયા સાથે એમનો પ્રથમ સમાગમ પણ એ મુદત દરમિયાનજ થવા પામ્યો હતો.

આ એક પ્રકાર પુરો થવા બાદ બાબાએ હવે બીજી દીશાઓએ ચોતાની જાહેરી કામગીરી શરૂ કરી. પ્રથમ થોડો વખત હિંદમાં પ્રવાસો કર્યા.

૧. ૧૯૨૯ ના મે માસમાં ઉત્તર હિંદના પ્રવાસે ગયા. નાસીકથી-દિલ્હી થઈ, હરીદ્વાર-ઋષિકેશ અને ત્યાં ૩-૪ દિવસ રહી, સીંધ-બલુચીસ્તાન તરફ સીધાર્યા, સકકર, રોહરી અને કવેટા જઈ આવ્યા; સત્તર દિવસમાં લગભગ ૩૭૦૦ માઇલનો પ્રવાસ કર્યો.

૨. ત્યાર બાદ જુલાઈ-ઓગસ્ટમાં એક ખાનગી બસમાં કાશ્મીરના પ્રથમ પ્રવાસે જઈ આવ્યા, જે દરમ્યાન ધુલીઆ, ગ્વાલીયર, આગ્રા, દિલ્હી, લાહોર, રાવલપીંડી, મરી અને શ્રીનગરની મુલાકાત કરી, હિમાલયના પહાડ ઉપર થોડા દિવસ એકાંતવાસે રહી આવ્યા.
૩. ત્યાંથી આવ્યા બાદ, સપ્ટેમ્બરમાં ઇરાનની ખીજવાર મુસાફરી કરી—માત્ર એક મહિનાની ટુંક મુદતમાં મોહમરાહ, દીઝપુલ, ખોરરમ-આબાદ, મલાયર, ઇસ્ફાન, યઝદ, કેરમાન, ખામની મુલાકાત લઈ દુઝદાબથી ત્રેન રસ્તે હિંદ પાછા ફર્યા.
૪. ડીસેમ્બરમાં નાસીકથી જવાર સ્ટેટ, દેહેણ અને ગોલવડ મોટર રસ્તે જઈ આવ્યા.
૫. ૧૯૩૦ ના ફેબ્રુઆરી માસમાં દખ્ખણ અને દક્ષિણ હિંદનો લાંબો પ્રવાસ મોટરમાં કર્યો; પુના, સતારા, ધારવાર, કોલ્હાપુર, હુબ્લીથી મદ્રાસ ગયા, ત્યાંથી નીલગીરીના પહાડો પર ફરી, ખીજપુર જઈ આવ્યા.
૬. અપ્રિલ-મેમાં નાસીકથી પંચગની પધાર્યા. અહિં “ટાઇગર વેલી” નામની એકાંત જગાએ ગુફા ખોદાવી ત્યાં એકાંતવાસે રહ્યા. એ મુદત દરમ્યાન પંચગનીથી કોલ્હાપુર પહોંચે વાર જઈ આવ્યા.
૭. જુનમાં ત્રેન રસ્તે કાશ્મીર ખીજવાર જઈ આવ્યા.
૮. ઓગસ્ટમાં નાસીકથી કલક-તા, ત્યાંથી નાગપુર, સીકનદ્રાબાદ થઈ ખીજપુર જઈ આવ્યા.
૯. સપ્ટેમ્બર-ઓક્ટોબર ખીજપુર પ્રવાસ અને મુકામ.
૧૦. ડીસેમ્બરમાં નાસીકથી દીલ્હી જઈ આવ્યા.

૧૧. ૧૯૩૧ ના માસમાં કરાંચી ગયા. ત્યાંથી હીમાલયમાં આદિમોરા જઈ આવ્યા.
૧૨. મે મહિનામાં કરાંચીથી કવેટા થઈ, ત્યાંથી ઇરાનનો ત્રીજો વાર પ્રવાસ કર્યો—દુઝદાબ રસ્તે મહેશદ જઈ આવ્યા.
૧૩. જુલાઈમાં કરાંચીથી દિલ્હી રસ્તે નાસીક નજદીક પીપલગાંવ જઈ આવ્યા.
૧૪. ઓગસ્ટમાં કરાંચીથી મુંબઈ આવ્યા, અને મુંબઈથી પશ્ચિમના પહેલા પ્રવાસે જવા ઉપડ્યા.

૧૯૨૯ થી ૧૯૩૧ ની એ વરસની મુદત દરમ્યાનના આ સઘળા પ્રવાસો—હિંદમાં તેમજ હિંદની બાહર—જોકે તદ્દન ખાનગીમાં કોઈને જાણ્યા વગર કર્યા હતા, છતાં તે સઘળા શા વાસ્તે કર્યા, તે દરમ્યાન ક્યાં ક્યાં અને કોણ કોણ સાથે મુલાકાત થઈ અને નવીન સંબંધો સંધાયા, એ વગેરે એવો સાહેબની અદ્ભુત કામગીરીની વિલક્ષણ ઘટનાઓને લગતી બહુજાં જાણવાબેગ બાબદો વળી એક નવીનજ પ્રકાર અને પ્રકરણ રજુ કરે છે, જે હમે હવે પછી ખીન્ન પુસ્તકમાં વીસ્તારીને વર્ણવીશું. તેટલાં આટલી હકીકત સંક્ષેપ્તમાં વર્ણવી હવે આપણે એક નવીનજ પ્રકરણમાં પ્રવેશ કરીશું, જે “મેહેરબાબાની પશ્ચિમની મુલાકાતો” અને ત્યાં તેઓએ કરેલી આધ્યાત્મિક જાગૃતિનું ચિત્ર—ચકિત કરનાર ચિત્ર રજુ કરે છે. આ દીશામાં મેહેરબાબાએ કરેલી પશ્ચિમની સેવા દુનિયાની તવારીખમાં એક હિંદી વ્યક્તિ માટે અમર અને મગરૂરીભર્યો સફા લેખાશે !

બાબાના વધુ એકાંતવાસ અને ઉપવાસ

મેહોરાબાદથી સપ્ટેમ્બર ૧૯૨૬ માં આશ્રમ ખસેડી, બાબાએ પોતાનો નિવાસ નાસીક સ્થાને રાખ્યો હતો. નાસીક આવ્યા બાદ ૧૯૩૦ ના ફેબ્રુઆરી માસમાં બાબા થોડો વખત એકાંતવાસે રહ્યા હતા. વળી કાશ્મીરના પ્રથમ પ્રવાસ દરમિયાન હિમાલયના પહાડો પર, ત્યાર બાદ પંચગતી નજદીક “ઠાઇગર વેલી” ના ગુફામાં, અને મેહોરાબાદ ટેકડી પર પણ “એકાંતવાસે” રહ્યા હતા. વળી થોડી મુદત બાદ પાછા મેહોરાબાદ જઈ ત્યાં એક નાનો ગુફો મંડળી પાસ તૈયાર કરાવી તેમાં પણ થોડો વખત એકાંતવાસે રહ્યા હતા.

x x x x

બાબાના પહેલા યુરોપીયન શિષ્યો

બાબાના પશ્ચિમના પ્રથમ શિષ્યો માટે મુંબઈની પોલીસના એક અમલદારનો બેટા મી૦ નેદમસ નામે હતો, તેમજ બીજો શિષ્ય એક રશ્યન સાધુ લીક નામે થઈ ગયો છે. એ બંને ગુજર પામ્યા છે. બાબા સાથના એઓને સમાગમ થવા આગમ્ય તેમજ સહવાસમાં રહ્યા બાદ આ બંનેને થયેલા અચરતી ભર્યા અનુભવો, તેમજ તેઓના બાબાની સાથના જીવનને લગતો જાણવાન્નેગ અહેવાલ પણ હવે પછીના પુસ્તકમાં રજુ થશે, જે તેમના ભક્તિભાવ અને આ માર્ગ પ્રત્યેની તળમળતો તેમજ મેહોરાબાબાની કૃપા-દ્રષ્ટિ અને અપાર લીલાના અંગત અનુભવના વધુ પુરાવા રજુ કરે છે.

પ્રકરણ વીસમું

પશ્ચિમના પ્રવાસો

મેહરબાબાની જાહેરી દુનિયવિ કામગીરીમાં હિંદ મધ્યના મેહરબાબ, નાશીક, રાહુરીના જાહેર જન-સેવા અર્થેના આશ્રમો, અને પ્રવાસો દરમ્યાન ઇશ્વરી માર્ગના સાચા તલબગારો સાથની મુલાકાતો (contacts) અને તેઓની આત્મિક રાહબરી વિગેરે સમાઈ જાય છે. પૂર્વના મુલકોની આ સઘળી હીલચાલ અને કામગીરી ઉપરાંત પશ્ચિમના દશ પ્રવાસો પણ એમના જાહેર જીવનમાં અતિ અગત્યનો ભાગ ભજવે છે. મુખ્યત્વે તે પૂર્વ અને પશ્ચિમના જોડાણની એક જોરાવર સાંકળ સમાન છે. પૂર્વે આશરે અરધી સદી આગમ્ય હિંદનો આધ્યાત્મિક સંદેશો પશ્ચિમમાં સુનાવી, સ્વામી રામતીથ અને સ્વામી વિવેકાનંદ સરીખા હિંદના સાચા સપુતોએ જડવાદી પશ્ચિમમાં આધ્યાત્મિક જાગૃતિ બરપા કરી હતી. ત્યારબાદ શ્રી રામ કૃષ્ણ-મીશન મદના અને બીજા આધ્યાત્મિક સંસ્થાઓના સ્વામીઓ તરફથી વેદાંતનો પ્રચાર કરવામાં આવ્યો છે, તેમજ મુરશદ ઇનાયત ખાન અને બીજાઓ તરફથી સુફી ફીલસુફી મારફતે, પશ્ચિમમાં રહાની ઇલ્મ ફેલાવવામાં ચાલુ પ્રયાસ થતા રહ્યા છે, જેના પરીણામે પશ્ચિમમાં આધ્યાત્મિક જ્ઞાનનો સારો ફેલાવો થવા પામ્યો છે, તેમજ ત્યાં બુદ્ધિબળ Intellectual Understanding થી પણ આધ્યાત્મિક સમજ સંગઠિત થવા પામી છે.

**પૂર્વ-પશ્ચિમ વચ્ચે ઐક્યતા જમાવનારી
જીવંત સાંકળ — મેહરબાબા!**

પરંતુ પશ્ચિમમાં જોશબેર આત્મિક જાગૃતિ બરપા કરી, લોકોને ઇશ્વર પાંથે દોરવાવાળું કર્તવ્ય તો હાલ મેહરબાબાને ફાળે આવ્યું.

છે ને રહેશે. કારણ પૂર્વ-પશ્ચિમ વચ્ચે અગાઉ કદી ન જમેલે!
 એવો નીકટ સંબંધ, પરસ્પર સ્નેહ અને હવે પછી કદી
 ન છુટે કે ન તુટે એવો જોશવર પ્રેમ-ગાંઠ પશ્ચિમના ભાવિકો
 સાથે સાંધવામાં મેહરબાબાની પશ્ચિમની મુલાકાતો અને ત્યાંના
 ભાવિકો સાથેના અંગત સહવાસથી જે બહેવાર પરીણામ અત્યાર
 આગમ્ય આવ્યું છે, તે એ અનુભવ લઈ ચુકેલાઓની નજરે તો
 અદ્ભુતજ લેખી શકાય! એઓ સાથે દશ દશ વારના
 પશ્ચિમના પ્રવાસ દરમ્યાન નજરે નજર નીહાળેલી હકિકત ઉપરથી,
 તેમજ એમની જાતે મુલાકાત કરી અંગત સમાગમમાં આવેલા
 સંકટો ભાવિકો, ભકતો અને પ્રેમીઓ સાથેના અંગત પરીચય
 અને ચાલુ પત્રબેવાર વીજેરેના અંગત અનુભવોના આધારે એટલું
 તો હિંમતથી કહી શકાય કે જે આત્મિક જાગૃતિ મેહરબાબાએ
 પશ્ચિમના લોકોમાં જગાડી છે, તેમજ જે દૈવિક પ્રેમ તેમના
 અંતરમાં પ્રકટાવ્યો છે, તેથી તે સર્વના જીવનમાં એક એવો
 અદ્ભુત ફેરફાર અને હૃદય-પલટો થવા પામ્યો છે કે તે જોઈ તેઓ
 પોતે પણ તાઝુબજ છે! તેઓ એવી મજબુત માન્યતા ધરાવે છે
 કે મેહરબાબા આ ઝમાનાના જીવંત અવતાર છે, એટલુંજ
 નહિ પણ “અગર જસસ કાઈસ્તે આજ જીવંત હોય તો તે
 આજ છે” — એ ઉદ્ઘારો અંતરથી કાઢી રહ્યાં છે. વળી એ
 સત્રજાં ભાવિકો એઓ સાહેબ માહેથી સ્ફુર્તો શુદ્ધ પ્રેમ નિહાળી,
 અખંડ પુણ્યભાવથી એમના પર જનન-નીસાર કરી રહ્યાં છે. એ
 માહેલા થોડકોત્રો આત્મ-ભોગ આજે તે ઝમાનાની યાદ આપે છે
 કે જ્યારે એક સાચા પ્રેમી-ભકતે જસસના “Sell all and
 follow me!” ના એકજ વાક્ય પર પોતાનું સર્વસ્વ ત્યજ
 દઈ, તે મહાન અવતારની સેવામાં પોતાનું જીવન પણ અર્પિ દીધું
 હતું! અને આવા એકાદ એ નહિ પણ શિષ્યો, કેળવાયેલાં ને સારી
 સંસ્કૃતી પામેલાં સંખ્યાબંધ સ્ત્રી-પુરૂષો આજે મેહરબાબાના એક

શબ્દ પર જન સદેકે કરવા તત્પર થઇ રહ્યાં છે, એ બીનાજ એમના માહેથી સ્ફુર્તા પ્રબળ પ્રેમનો પ્રભાવ, એમનું અદ્ભૂત દૈવિક આકર્ષણ, અને એમના સમાગમમાં આવનાર ભાવિકના જીવન માહે અચુક પલટો કરાવવાની અગાધ શક્તિનોજ અચુક ખ્યાલ અને સામેતી દર્શાવે છે! વિસમી સદીના આજના જમાનાની માયા-મોહિનીની મોહનળમાં એવીસ કલાક રચી-પચી રહેલી પશ્ચિમની જડવાદી પ્રજાના જુદા જુદા મુલકના સંખ્યાબંધ ઇસમોને મળી, મોઢેથી એક શબ્દ પણ બોલ્યા વગર, એક નાના ષોડ્ મારફતે તેઓને આ અને હવે પછીના અનંત જીવનની વાતો ને ઉપદેશો સમજાવી, તેમના જીવનમાં પલટો કરાવી, સર્વને ખુદાઇ રાહે દોરવી, પોતાના એક શબ્દ પર જન-નીસાર કરવાને તત્પર થાય એવું અદ્ભૂત આત્મબળ તેમના માહે ઉત્પન્ન કરી શકે, એવી અલૌકિક શક્તિ ધરાવનાર બીજા એવા કોઇબી સદ્યુરૂનો દાખલો તવારીખ મધે મળવો મુશ્કેલ છે. પૂર્વ અને પશ્ચિમની ગોરી-કાળી પ્રજાના એકેકથી તદ્દન અલગ બલ્કે ઉલટા ખવાસ, રહેણી-કરણી અને રાહરીતીઓ માહેલા તફાવતોને સમુળગા નાબુદ કરી, સઘળા એકજ બાપના બચ્ચાં હોય એ મીસાલ સર્વને સાથમાં રાખી, આ ભાગને લગતી રૂઢાની તરબિયત આપી, આજ વરસોથી મેહરબાબા સંખ્યાબંધ શિષ્યોને તૈયાર કરી રહ્યા છે, જેઓ એમના જાહેરમાં પ્રગટ થવા બાદની જગ-ઉદ્ધારની કામગીરીમાં હમશરીફી આપી શકશે. પૂર્વના એ અંગત શિષ્ય-મંડળમાં હિંદુ, મુસ્લીમ, પારસી, ઇરાની અને અન્ય કોમોના સ્ત્રી-પુરૂષો છે, જ્યારે પશ્ચિમના એમના અનુયાયીઓ માહે યુરોપના જુદા જુદા મુલકોની ઇંગલીશ, ફ્રેન્ચ, ઇટાલીયન, સ્વીસ વીગેરે જુદી જુદી પ્રજાઓ ઉપરાંત, અમેરીકન પ્રજાના સંખ્યાબંધ સ્ત્રી-પુરૂષો પણ સમાયલાં છે, જે સર્વની એમના તરફની જનકેશાની હયરત ભરીજ લેખી શકાય!

આજના જમાનાની પશ્ચિમની સુધરેલી પ્રજાના છુટા વિચારનાં અને કેળવાયલાં સ્ત્રી-પુરૂષો, જેઓ તક^૧ બુદ્ધિથી તરેહતરેહની તકરારો કરી, ખાતરી કર્યા સિવાય કોઇ પણ વાત સ્વિકારે નહિં, અને વાત વાતમાં સવાલો કરી ઉભા રહે, એવા કુલીન વર્ગના અને કેળવાયલાં અસંખ્ય નર-નારીઓને વગર બોલવે પોતાને શરણુ લઇ લેવા માટે મેહેરબાબા એવી તે શું અઘ્યપ્ય શક્તિ યા આકર્ષણુ ધરાવે છે એ સવાલ કુદરતીજ ઉભો થાય છે ! એના જવાબ માટે આપણે થોડી જાણવાજોગ હકીકતો ધ્યાનમાં લઇશું, જે એમના અંગત સમાગમમાં આવી ગયલા પશ્ચિમના ભાવિકોના અંગત અનુભવોનો કદી કલિપ ન શકાય એવા અદ્ભુત પ્રકાર પ્રદર્શિત કરે છે !

(૧) બાબાની પશ્ચિમની પહેલી મુસાફરી

પશ્ચિમના ભાવિકોએ આપેલાં પેમ-ભર્યાં આમંત્રણોનો સ્વિકાર કરી, ૧૯૩૧ નાં ઑગસ્ટની ૨૯ મીને દીને, પી. એન્ડ એલ કંપનીની મેલ સ્ટીમર “રજપુતાના” માં મહેરબાબા પોતાની સાથ ત્રણ જણાને લઇ મુંબઈથી ઇંગ્લંડ જવા ઉપડ્યા.

પોતાની આંતરીક કામગીરીનાજ કોઇ કારણે પ્રવાસ દરમ્યાન એઓ કોઇને મળતા નથી, એટલે એમના નામ ઉપરથી ઓળખી લઇ ખીજઓ એમની મુલાકાત માટે ઇંતેઝારી દર્શાવે, તેમને ના પાડતાં ગેરસમજીતી થાય, એ સઘળા ત્રાસમાંથી બચવાના એક સહેલ ઇલાજ તરીકે, પેસેન્જર્સ-લીસ્ટમાં એઓનું જાહેરમાં જણાવણું મુખ્યારક નામ મેહેરબાબા નહી જાહેર કરતાં એમનું કુટુંબી નામ — M. S. Irani — જ આપવાની ગ્રાહવણુ પ્રથમથીજ રાખવામાં આવી હતી. અને એજ નામે હંમેશ એમને માટે સ્ટીમરોમાં પેસેજ નોંધવામાં આવે છે. વળી એઓ શારીરિક

તંદુરસ્તીના કારણે તેમજ પોતાની કામગીરીના સખએ રોજ સહવાર-સાંજ ડેક ઉપર એકાંત જગાએ કલાકેક સુધી ચાલવાની કસરત અર્થે ફરવા બહાર આવે, તે સિવાય તો આખો દિવસ પોતાની કેબીનમાં જ એકાંતમાં જ રહી, ખાનગીમાં પોતાનું કામકાજ કર્યા જાય, અને ભોજન પણ કેબીનમાં લેતા રહે. એ ભોજન પણ સાદું તર-તરકારીનું (Strictly Vegetarian) રહે છે, જે માટે પ્રથમથી જાહેવણ કરવામાં આવે છે.

આ જાહેવણને સખએ બીજા પેસેન્જરો સાથે બેળાવાનો યા તેઓ તરફથી કશી પુછ-પરછ થવે ઓળખાઇ આવવાનો સંભવ બહુ જુજ રહે છે — તો જો કે ઘણાઓ આ એકાંતવાસે રહેનાર કોણ છે એ જાણવા ઇતેન્નર તો રહેતા, અને વળી ડેક ઉપર ફરવા જતી વેળા સામેથી પસાર થનારાઓ તો હંમેશા એમની દૈવિક મુખમુદ્રાથી આકર્ષાઇ ફરી ફરીને જોયાજ કરે કે “આ કોઇ અ-સાધારણ વ્યક્તિ છે.” અને ઘણીવાર પરપુછ થાય ત્યારે હમો એમનું નામ પણ માત્ર M. S. Irani આપી દઇ ટુંકમાં જ કાસળ પટાવી દેતા હતા.

ઇંગ્લેન્ડ

બાબાએ આ મુલાકાત પણ ફક્ત ભાવિકો અને આ માર્ગના તલબગારોને મળવા અર્થે જ “ખાનગી” રાખવાની ખાસ આજ્ઞા પ્રથમથી જ આપી હતી, જે મુજબ ઇંગ્લેન્ડમાં એમને માટે સઘળી જાહેવણ કરનારાઓએ એવાજ સાચા પ્રેમીઓ અને ભાવિકોને ચુટી કાઢી, તેઓ સાથે જ બાબાની મુલાકાત કરવાનો બંદોબસ્ત રાખ્યો હતો — તો જો કે તેવાઓની સંખ્યા પણ સેંકડોની હતી. થોડાક છાપાના પ્રાતેનીધીઓ પણ મુલાકાતે આવનાર ભાવિકો સાથે કોઇના સગા યા ઓળખીતા તરીકે ગડબડમાં અંદર ધુસી ગયા હતા, જે

તરફ બાબાએ તુરત બીજાઓનું ધ્યાન ખેંચી ના—મરજી દર્શાવી હતી. પણ આમ ધરવેર આવેલાઓને એકદમ ના નહિ પાડતાં, તેઓ સાથે ટુંક વાતચીત કરી હતી. તે ઉપરથી વળી કોઇએ મનમાં આવ્યું તે છાપી માયું હતું. છતાં સઘળી મુલાકાતો તદ્દન “ખાનગી” જ રાખવાની મનમાનતી ગોઠવણ હોવાના કારણે જાહેરમાં કશો હોહાકાર આ વેળા થવા પામ્યો ન હતો.

બાબા સાહેબની ખાસ આજ્ઞા મુજબ એમને અને સાથની પાર્ટીને મારસેલ્સ પર મળવા ફક્ત બેજ ઇંગ્લીશ ભાવિકો આવ્યા હતા, જેમને હસ્તક આ વેળાની ઇંગ્લેન્ડની મુલાકાતની સઘળી ગોઠવણ સોંપવામાં આવી હતી. એ બંને સાથે બાબા અને હમો ત્રણે તુરત મારસેલ્સથી ઉપડી ત્રેન રસ્તે બીજે દીને લંડન આવી પુગ્યા. અહિં સઘળાના ઉતારા અર્થેની ગોઠવણ પણ કેનસીંગ્ટનના એમના એક ભાવિકના ઘરેજ ખાનગીમાં રાખવામાં આવી હતી. હાં માત્ર એકજ દિવસ રહી બાબા અને પાર્ટી ડેવનશીયરમાં કોમ્પેમારટીનની રીટ્રીટ (આશ્રમ) માં જવા ઉપડી ગયા. દરિયાને કિનારે એક ટેકડીપર એકાંત સ્થળે આ રીટ્રીટ બાબાના એક ભાવિક તરફથી તુરતનીજ ખોલવામાં આવી હતી, જ્યાં એમની પ્રથમ મુલાકાત વેળા ઇંગ્લીશ ભાવિકો સાથે મુલાકાત કરવાની ગોઠવણ કરવામાં આવી હતી. અહિં બાબાના એક અઠવાડિયાના મુકામ દરમ્યાન ઇંગ્લેન્ડના પ્રથમ ભાવિકો સાથે એમને ભેટ થયો—પશ્ચિમની એમની મુલાકાત અને જાહેરી કામગીરીનું પ્રકરણ શરૂ થયું. અહિં એમને મળી ગયલા સેંકડો ભાવિકોને થયેલા વિલક્ષણ અનુભવોનું વર્ણન એક અલગ પ્રકરણમાં આગળ આપ્યું છે, જે પશ્ચિમમાં બાબા સાહેબે આધ્યાત્મિક જાગૃતિની શરૂઆત કેમ કરી તેનો ચિત્ર-ચકિત કરનારો અહેવાલ રજુ કરે છે.

ઇશકે — હકિકિ !

**મહાન સાયન્ટીસ્ટ એડીસનના પચાસ વરસના જોડીદારનો
અદ્ભુત અનુભવ !!**

બાબા સાહેબ ૧૯૩૧ માં ઇંગ્લંડની પ્રથમ મુલાકાતે પધાર્યા ત્યારે એમની મુલાકાતે આવેલા પશ્ચિમના ભાવિકોમાં એક અમેરીકન જોડું — મી. અને મીસીસ વૉટસન — પણ હતાં. ૭૮ અને ૭૫ ની બુઝોર્ગ વયના આ બંને ધણી-ધણીયાણી છેક અમેરીકા વેરથી બાબા સાહેબને ખાસ મળવા ઇંગ્લંડ આવ્યાં હતાં, કારણ તેમની ઉંમર હવે ભરાઇ ગયલી અને આધ્યાત્મ-જ્ઞાન અને પ્રકાશ અર્થેની તેઓની જીંદગીભરની તત્ત્વ અને તરફડ બાદ, હિંદથી પધારેલા આ મહા-ગુરૂની મુલાકાત કરી લેવાની તેમને કોઇ કુદરતીજ અંતર-પ્રેરણા થઇ હતી. પોતાની જીંદગીની સાંજે એક મહા-ગુરૂના દર્શનથી કૃતાર્થ થઇ જીવનનો ફેરો સફળ કરી લેવાની આરજુથી, તેઓ આવી મોટી ઉંમરે પણ આટલી લાંબી સફરનો ત્રાસ વેડી, ઇંગ્લંડ આવ્યાં, અને મેહોરબાબાને આવકાર આપવા માટે તૈયાર કરેલી ડેવનશીયરની રીટ્રીટમાં થોડા દિવસ રહ્યાં હતાં, જે દરમ્યાન તેઓને ઘણા અદ્ભુત અનુભવો થયા હતા.

બાબા જ્યારે લંડનથી ડેવનશીયરની રીટ્રીટમાં પધાર્યા, ત્યારે ખીજા ભાવિકો ભેગાં મી. અને મીસીસ વૉટસન પણ ત્યાં હાજર હતાં. રીટ્રીટમાં દાખલ થઇ દાદર પર ચઢતી વેળા બાબા સાહેબે માત્ર એક પળ ભર થોભી જઇ, સૌથી નજદીક ઉભેલા બુઝોર્ગ મી. વૉટસનના માથા ઉપર પોતાના આશિષ ઉતારતો હાથ મેલ્યો, તેમજ પીઠપર પ્રેમથી હાથ ફેરવ્યો. બાબાના આટલા નજીવા સ્પર્શની અસર એટલી ઉંડી થવા પામી કે બીજીજ પળે, એઓ ઉપર જવા બરોબર, મી. વૉટસનનું હૈયું જોશથી ઉભરાઇ આવ્યું, અને એક નાનાં બચ્ચાં મીસાલ તેઓ કુસ્કે કુસ્કે રડી ડચકાં ખાવા

લાગ્યા ! એવા અનુભવો અગાઉ ઘણીવાર દીઠેલા હોવાથી હમે મીં વોટસનેનો હાથ પકડી લાઇએરીમાં લઇ જઇ એસાડ્યા અને એમના એ ઉભરાને બહાર પડવા દીધો. આશરે પંદરેક મીનીટે લગાર શાંત પડવા બાદ મી. વોટસને બીંજયલી આંખો સાથે ગદગદતા અવાજે મને એકાએક પ્રશ્ન કર્યો, “તમે કેટલી મુદતથી એમની સાથમાં છો ?”

“આજ સાત વરસથી.”

આ ઉત્તર સમજી મી. વોટસને પોતાનો હાથ મારી પીઠ ઉપર મેલ્યો અને એક બાપ પોતાના બચ્ચાંને હેતથી કંઈ સમજાવે એવી મમતાથી બોલ્યા—“બેટા, સાત વરસ સુધી આવી એક વ્યક્તિના અંગત સહવાસમાં રહેવું એ કેવી મોટી ખુશનસીબી કહેવાય એ તું કાંઈ સમજી શકે છે ?”

“જી-હા, એ મારે હું પોતાને ખરો લાગ્યશાળી લેખું છું. એ સઘળા એમનીજ કૃપા છે !”

પળભરની ચુપકાદી બાદ મીં વોટસને આગળ ચલાવ્યું. “મારી ૭૮ વરસની જીંદગીમાં આજ પહેલીવાર મેં ઇન્ધર-મેમ કેવો હોય તેનો અંગત અનુભવ મેળવ્યો ! બાબાના ફક્ત એકજ સ્પર્શથી મને તેનું લાન થયું છે !”

“એ ખુશનસીબી બહુ થોડાને પ્રાપ્ત થાય છે !”

“મારા દીકરા ! તને હું શું કહું !” —અત્રે મી. વોટસને પોતાની જીંદગીનો અનુભવ કહી સંભળાવા માંડ્યો, “આજ પચાસ વરસથી હું મહાન સાયન્ટીસ્ટ મીં એડીસન સાથે કામ કરનાર એમનો જોડીદાર (co-worker) હોતો. સત્યના જ્ઞાન મારે મને ન્હાનપણથી અતિષે ઉલટ અને તલબ હતી. તે અર્થે મેં કંઈ હઝારો પુસ્તકો ભેગાં કર્યાં છે !

અહિંની આ લાઇબ્રેરી કરતાં મારી અંગત લાઇબ્રેરી ત્રણગણી મોટી છે. તે માટે છ હજાર પુસ્તકોનો સંગ્રહ છે, જેમાં સમાયલી ક્ષીલસુક્ષ્મ અને વિદ્યાનો મેં બહુ ઉગ્રાણુથી, વરસો સુધી અભ્યાસ કર્યો છે. પણ એ સઘળું માત્ર બુદ્ધિબળના વિસ્તારમાં સમાઇ જતું—યાને મનના પ્રદેશ સુધીજ. તેની પેલેપાર યા ઉગ્રાણુમાં પેસી સમજી શકતું ન હતું! એજ મારો ચાલુ અફસોસ હતો; અને એજ. મારી તલબ અને પ્રાર્થના પણ હતી. તે આજે પરીપૂર્ણ થઇ છે. બાબાના આટલા નજીવા સ્પર્શથી તે સઘળું (મસ્તક તરફ દર્શાવી) અહીંથી હેઠળ ઉતરી, (અંતઃકરણ તરફ દર્શાવી) અહીં યાને અંતરમાં ઉતરી ગયું! એ અતુલ્ય કોઇને કહી યા સમજવી શકાય નહિ. તે જાતેજ લેવો જોઇએ—એ હું હવે સમજી શક્યો છું!—”

થોડાવાર દમ ખાઇ તેવણે ફરી આગળ ચલાવ્યું—“મારે એક અર્જ તમને કરવી છે—તે એ કે અગર બાબા સાહેબને કશી તકલીફ ન થતી હોય ને સગવડથી તેમ થઇ શકતું હોય, તો મારી ઇચ્છા હું અત્રે થોડા દિવસ છેવું તેટલાં દરરોજ ફક્ત ૧૫ મીનીટ એઆ શ્રીની હાજરીમાં, એમના નજીક પગ આગળ બેસી ધ્યાન ધરું, એકાગ્રતાથી ચિંતન કરું! કોઇ પણ પ્રકારના પ્રશ્ન પુછી યા વાત કરી એમને તસ્દી આપવી નથી. ફક્ત ૧૫ મીનીટ એમના અંગત સહવાસમાં, નજીકમાં રહેવાનીજ અભિલાષા છે—આટલી મુજ બુઝોર્ગ તરફની અર્જ એમને કરી શકતા હોવા તો મહેરબાની!—”

એમની એ અરજ-ગુજરી બાબાને કહી સમજાવતાં એઆ સાહેબે તે તુરત મંજૂર કરી, એટલુંજ નહિ પણ એક દિવસ પોતે થઇને એક અતિ મહત્વનો વિષય પણ એમના બોર્ડ મારફતે સમજાવ્યો. કુલ સૃષ્ટિની તમામ પેદાયશની ઉત્પત્તિ, પ્રગતિ અને લય

(Creation, Evolution, Realization) — યાને આત્માની અવલથી તે આખર સુધીની સફર અને સયરનો ગહન વિષય માત્ર દશ-બાર મીનીટના ટુંક અરસામાં, આકૃતિઓ (diagrams) સાથે સમજાવી દીધો, ત્યારે મીં વોટસનની અભ્યર્થના પાર રહી નહી. બાબા સાહેબનું એહસાન માનતાં તે જુઓર્ગ વિદ્વાને ખુલાસો કર્યો કે જેનાપર પુસ્તકો લખી શકાય એવા ગહન વિષયો આટલી સરળતાથી માત્ર થોડી પળમાં સમજાવી દેનાર પોતે તે સાથ રમત કરનાર અંગત અનુભવી અને જ્ઞાનીજ હોઈ શકે !” એક પળભર થોભી જઈ મીં વોટસને આગળ ચલાવ્યું, “બાબા, તમે સરીખી મહાન કામગીરી કરી રહો છો વ્યક્તિ માટેનો ખરો મુક્તક તો અમેરીકાજ છે ! “America is the Country for You” ! તમારે ત્યાં પધારવું જ નોંધ્યો ! અગર આપ પરવાનગી આપો તો તમે તેમજ સાથ આવનારી પારટી માટેની સત્રંગી વટતી વ્યવસ્થા કરવાનું મારે માથે લઈને અમેરીકન પ્રજા તરફથી હું આપને માનપૂર્વક આમંત્રણ આપું છું ! — ”

આવા કોઈ દરના પ્રવાસ માટે બાબાએ કંઈ પણ વિચાર રાખ્યો નહોતો; અને ઇંગ્લંડમાં થોડા દિવસ રહી ટર્કી જવાની સંધ્યા તૈયારી ચાલી રહી હતી. છતાં આમ પોતાની રાજ્યપ્રશીલ અને આટલા પ્રેમથી વગર પૂછવે કરેલી માંગણી નામંજુર ન કરતાં તે ઉપર વિચાર કરી પાછળથી જણાવીશ, એટલો મશારો પ્રેમથી કરી, તુરત વેળા તો એ વિષય ટાળી દીધો. અને તે જુઓર્ગ નેડાને આશિષ આપી, તેમને અમેરીકા વિદાય થવા માટેનો દિવસ પણ નક્કી કરી દીધો !

એક બાહોશ ઇંગ્રેજ લેખક અને અધિપતિ

મીં પર્દેમની બાબા સાથે મુલાકાત અને અનુભવ !

ઉપલાંજ આશ્રમ મધે આવેજ અનુભવ ગ્રેજવનાર બીજા ઇંગ્રેજ સદગૃહસ્થ મીં ચાર્લ્સ બી. પર્દેમ હતા. એઓ તે વેળા

લંડન મધે પ્રગટ થતાં અઠવાડીક જરનલ “The Everyman” ના અધિપતિ હતા. સાહિત્ય, વિજ્ઞાન, ક્ષીલસુક્ષ્મી અને કળા-હુત્તરને અર્પિત થયલું આ અઠવાડીક ત્યાંના કેળવાયલા વર્ગમાં સાગે ફેલાવે પામ્યું હતું. અને એ વિષયોપર લખાયલા મીં પદ્મના લેખોએ, એક બાહોશ લેખક લેખે એમની પ્રતિષ્ઠા કેળવાયલા વાંચક વર્ગમાં સ્થાપિત કરી હતી.

વળી એઓ લંડન નજદીકમાં વસાયલાં “બાગ-બગીચાના સંસ્થાન” — Garden Colony — ના અસલ યોજક હતા. બાબાના ઇંગ્લંડના પ્રથમ પ્રવાસ આગમ્ય દેવનશીયરમાં કોમ્પે-મારટીનમાં એક આદર્ષ આશ્રમ એમના એક ઇંગ્લીશ ભાવિકે શરૂ કર્યું હતું, જ્યાં બાબા ઇંગ્લીશ ભાવિકોને પ્રથમ ભેટયા હતા, અને એ પશ્ચિમની પ્રથમ મુલાકાત દરમ્યાનની કામગીરી પણ શરૂ કરી હતી. એનું વર્ણન હવે પછીના પ્રકરણમાં આવે છે. એ આશ્રમ મધે મીં પદ્મ પોતાના મિત્રના આગ્રહથી આવી રહ્યા હતા અને ત્યાં બાબાના અંગત સહવાસમાં રહી, એમની સાથે અવાર-નવાર વાતચીત કરી, તેમજ એમના સમાગમમાં આવેલાં એજ આશ્રમના ખીજાં ભાવિકો પર થયલી અદભૂત અસરો વિગેરેનું બારીકીથી અવલોકન કરી લેવા બાદ, કોઇ અંતર-પ્રેરણાથી એક ઉમદા લેખ ત્યાંને ત્યાંજ લખી નાખ્યો, અને તે પોતાને હસ્તકના જરનલ “The Everyman” માં પ્રગટ કરવાની પરવાનગી પણ બાબા પાસે માંગી લીધી.

આવા એક બાહોશ લેખકને હાથ લખાયેલા મેહેરબાબા માટેનો પ્રથમ લેખ — સદગુરૂ “The Perfect Master” ખરેખર ઉત્તમ હતો. ત્યાર બાદ મીં પદ્મે ખીજા એ લેખો “The Need of a Teacher — ગુરૂની આવશ્યકતા” અને “More about the Perfect Master — સદગુરૂ વિષે કંઇ

વધુ” — પણ લખ્યા હતા. એ ત્રણે લેખો એમને હસ્તકના જરનલ “The Everyman” માં પ્રગટ થઇ ગયા છે.

એક સદગુરુને મળવુંજ પહેલાં તો મુશ્કીલ છે; મળ્યા બાદ તેને પીછાણવો તેથી પણ વધુ મુશ્કીલ છે; અને ગમે એવી બાંહેધ બુદ્ધિ અને તિવ્ર નજરથી કરેલાં અવલોકન છતાં તેની જે કંઈ પિછાણુ આપણી અલ્પ બુદ્ધિથી કરી શકાય તે પાછી બીજને કહી સંભળાવવી — યાને એક સદગુરુ સરીખી મહાબળી દૈવિક વ્યક્તિનું વર્ણન બીજને કહી સંભળાવવું એ તો સૌથી મુશ્કીલ છે ! કારણ, તેની કામગીરીજ તદ્દન નીરાળી, અદ્ભૂત યાને વિલક્ષણ છે. તેને ભેટનારા પ્રત્યેક ઇસમનો અનુભવ અલગ અને જુદો રહે છે. તો જો કે તે સર્વ માટે પ્રેમ તો અવશ્ય રહે છે જ !

પ્રેરણા અને બુદ્ધિબળ

આધ્યાત્મિક સંપૂર્ણતાનું તોલ કરવું યા એ સંપૂર્ણતાને પામેલા મહાન સત્પુરુષોના અંતરના પ્રદેશમાં પ્રવેશ કરવો એ બુદ્ધિનું બળ નથી, પણ બુદ્ધિથી અધિક વધુ, અંતરનું યાને પ્રેરણા-નું બળ છે ! તે પ્રેરણા નિખાલેસ, પ્રેમી અંતરમાંજ ઉતરી શકે છે ! બુદ્ધિ-બળનું જોઈએ તે કરતાં જ્યાંદા ભાન અને ગુમાન ધરાવનારાઓમાં પ્રેરણા ઉતરી શકતી નથી ! એ કારણે આવી દૈવ વ્યક્તિઓનું યા તેમની કામગીરીનું વર્ણન કરવામાં, બુદ્ધિ કરતાં પ્રેરણાજ અગત્યનો ભાગ ભજવે છે. તેવા લાયક આત્માઓને પોતાનો અંગત સમાગમ આપવા સાધજ તેમના અંતરમાં એ પ્રેરણા સદગુરુ રેડી દે છે ! માનવનું અંતર, જે તેના સૌથી ઊંચ, ઉમદા અને દૈવી ગુણ-લક્ષણોનું ધર છે, ત્યાં જ્યારે આવી કોઈ દૈવી વ્યક્તિનો સ્પર્શ થાય છે, ત્યારે તે અંતરના તારો અજબ ધ્વનિથી ધમધમી રહે છે ! તેનો પ્રબળ અવાજ પ્રગટ થવે તે કોઈ દૈવી વ્યક્તિનીજ વાચા પ્રદર્શિત કરે છે, અને તે

સાંભળનાર યા વાંચનારને પણ કોઇ આકાશી યા દેવી વ્યક્તિની વાણીનું જ લાન કરાવે છે । એજ કારણે, મી० પરદમની કલમથી લખાયેલા પ્રથમ ત્રણ લેખો, એમની બાહોશી ઉપરાંત બહુ ઉંઠી સમજ શક્તિ, જે આવી અંતર-પ્રેરણાનું પરિણામ લેખી શકાય, તેનો અચુક ખ્યાલ વાંચનારને આપે છે; અને એજ કારણે બાબાને માટે લખાયેલા બીજા અસંખ્ય લેખોમાં તે આજે પણ અગ્રસ્થાન ધરાવે છે. એ માહેત્રો પ્રથમ લેખ અહિં રજુ કર્યો છીયે.

x

x

x

x

મી० પરદમે ત્યાર બાદ મેહેરબાબાના જીવન વૃત્તાંતનું એક મોટું પુસ્તક — The Perfect Master — MEHER BABA — પણ લખ્યું છે, જે લ'ડનનાં જાણીતા પબ્લીશરો તરફથી પ્રગટ થયું છે. મી० પરદમ સરીખા એક બાહોશ ઇંગ્લીશ લેખકની કલમથી અને લણી અચ્છી સમજદારીથી લખાયેલું આ ૩૩૦ પાનાનું દળદાર વૈદ્યુત મેહેરબાબાના જીવનને લગતી જાણવાજોગ હકિકતનું પહેલવહેલું ઇંગ્રેજી પુસ્તક છે.

પ્રકરણ એકવીસમું

સ દ ગુરૂ — The Perfect Master*

મેં જ્યારે આ હાર માળા શરૂ કરી ત્યારે મારે ધરાદો એ હતો કે ક્ષીલસુદે જે કહી ગયા છે, તેમજ ધર્મે આપણને જે કાંઈ શીખાડ્યું છે તે વીધે સંપાદન કરેલાં જ્ઞાનનો ઉપયોગ કરી મારા પોતાના અંગત અનુભવ ઉપરથી કાંઈ અનુમાન કરી દર્શાવું.

પરંતુ કે મોટા શીક્ષાગુરૂના અંગત સમાગમમાં હું આવ્યે ન હતો. તેમ આવો એકાદ ગુરૂ ક્યાં મળે એ પણ મને માલમ ન હતું. અલપત પુસ્તકો તો પુષ્કળ હતાં, જેમાં શાસ્ત્ર, કવિતા તેમજ હાલના આપણા જમાનાના સમજી અને શાણા સત્પુરૂષોએ ઉદ્ઘાપણ અને જ્ઞાનની ઘણી ઘણી વાતો લખી છે; પરંતુ એવી કોઈ વ્યક્તિ મારી નજરમાં ન હતી જેની આગળ ઉદ્ઘાપણ અને જ્ઞાન-પ્રાપ્તિ અર્થે હું પોતે જઈ શકતે યા ખીજાઓને જવાને બલામણુ કરી શકતે. હાલમાં, તદ્દન અણધારી રીતે, તેમજ થોડે અંશે હું જે કંઈ અત્યાર આગમય લખી ગયો છું તેના પરીણામે, હું એક એવા શીક્ષાગુરૂને ખરેખર મળ્યો છું, અને તેમનાજ વિષે હું આ અઠવાડિયે કંઈ લખવા માગું છું.

* આ અસલ લેખ લંડનમાં મી. પરદમના અધિપતીપણા હેઠળ પ્રગટ થતાં “The Everyman” ના તા. ૨૪ મી સપ્ટેમ્બર ૧૯૩૧ ના અંકમાં પ્રગટ થયો હતો. એટલે તેને આજે ૧૧ વર્ષ થયાં છે.

એ ઉપરથી લખાયેલા ગુજરાતી લેખો પણ કરાંચીના “પારસી સંસાર” અને “લોકસેવક” ના તા. ૨૮ અને ૩૧ મી. ઓગસ્ટ ૧૯૩૮ ના અંકોમાં રજૂ થઈ ગયા છે.

આજે આપણુ સ્ત્રી-પુરૂષો જે કંઈ માંગી રહ્યાં છીયે તે કોઈની ધરખમ શીખામણના શબ્દો, કોઈની અસલ તર્ક-વિતર્ક, યા કોઈના ઉંડા પુખ્ત વિચારો નહી, પણ અનુભવ — કોઈ અમુક વ્યક્તિનો અંગત અનુભવ જેનું આપણે અનુકરણ કરી શકીયે — યાને આપણને જીવનમાં મદદ થઈ પડે તે વસ્તુ જોઈયે છે. આપણે વધુ સારી અને સ્પષ્ટ રીતે વિચાર કેમ કરવો તેમાં મદદ કરી શકે, યા આપણે શું કરવું શું નહી એ આપણને કહી, સમજાવી કે શીખામણ આપી શકે એવો કોઈ ઉપદેશક જોઈતા નથી. આપણને તો કોઈએ પોતે કંઈ કરી બળવેલું કર્તવ્ય-કર્મ, યાને જાતી અનુભવ જોઈયે છે.

જેવું ઉંચ આદર્શ જીવન આપણુ રહેવું જોઈયે, જેવું આપણને ભાન થાય અને જેની આપણે અભિલાષા ધરાવ્યે, તેવું ઉંચ આદર્શ જીવન પોતે ખરેખર જીવી અનુભવી લીધું હોય, ને તે અનુભવ આપણને દર્શાવી યા સમજાવી શકતો હોય, તેવા કોઈના સતત અનુભવની આપણને અભિલાષા થાય છે. યાને હુંકમાં કહીયે તો આપણને સત્યનું યુદ્ધિબળથી દર્શાવેલું પ્રદર્શન નથી જોઈતું, પણ સત્યજ જોઈયે છે. વિજ્ઞાન (science) શું શીખાડે છે તે તો આપણે જાણ્યે છીયે, યા તેનું જ્ઞાન આપણે મેળવી શકીયે છીયે. તેમ જ્ઞાની સત્પુરૂષો શું કહી ગયા છે તે પણ આપણે જાણ્યે છીયે. આપણને હવે કંઈ વધુ માણવાની જરૂર રહી નથી. આપણને જેની જરૂર છે તે જ્ઞાનનું અનુકરણ નહી પણ જ્ઞાનનો અમલ, યાને અમલમાં મેલાયેલાં જ્ઞાન એટલે સતત અનુભવની સાથેતી.

અહીંજ આપણને એક ગુરૂની જરૂર જણાય છે. આપણુ કરતાં વધુ ઉંચ ભાનવાળી કોઈ વ્યક્તિજ આપણને એ અગત્યના પગથ્યાં તરફ દોરવી શકે. દુનિયામાં હંમેશ મહાન શિક્ષાગુરૂઓ થઈ

ગયા છે. તેની તો આપણને ખાતરી છે. જે કાંઈ કે મહા કવિઓ અને ક્ષીલસુદેહ કહી ગયા છે, તેમજ જે મહાન કાર્યો મહાબળી કર્મચોગી પુરૂષો કરી બળવી ગયા છે, તે સમગ્ર કંઈ અમથું, આપોઆપ યાને નાસ્તિત્વ (nothing) માંડેથી ઉત્પન્ન થયું નથી. યાને પ્રથમ કંઈ પણ અસ્તિત્વ હસ્તિ ધરાવતું હતુંજ, જે માંડેથી સર્વસ્વ ઉત્પન્ન થયું છે.

પશ્ચિમમાં આપણા મહાન શિક્ષાગુરુ કાઇરટ થઇ ગયા છે. તેઓ માત્ર એક શિક્ષાગુરુજ નહીં પણ કાંઈ વિશેષ હતા. તે વિષે મારે તકરારજ નથી. પરંતુ એક શિક્ષાગુરુ તો તેઓ હતાજ. તેમના પછી બીજા ઉતરતે દરજ્જેના ગુરુઓ પણ આપણા વચ્ચે થઇ ગયા છે. પૂર્વ કે જે પશ્ચિમની કલ્પનાની બાહેર ઇશ્વર-ભાન અને જ્ઞાનમાં ચઢિયાતું છે, ત્યાં તો સંખ્યાબંધ મહાન શિક્ષાગુરુઓ થઇ ગયા છે. તેઓ માંડેલા એક બુદ્ધેવ હતા. બીજાઓ પણ થઇ ગયા છે. પણ મોટે ભાગે દુનિયા તેઓની હસ્તિથી અબળા છે. કારણ આત્મિક જીવનમાં પુર્વિણ ને પૂર્ણજ્ઞાનના અધિકારી સદગુરુઓ આ દુનિયામાં ઝાઝા બહેરમાં દેખાવ દેતા નથી. તેમની કામગીરી ગુપ્ત રહે છે.

દેખાઇતી રીતે જેને આપણે સંભવ યા સંન્નેગ કહીયે — પણ ખેશક અને તો કોઇ બીજાજ ઉપમા ઘટે છે — તેવા એક દૈવચોગી સંન્નેગથી હું પૂર્વના આવા એક મહાન શિક્ષાગુરુના જાતી સમાગમમાં આવવા પામ્યો છું. હાલ જે ગંભીર મુશ્કેલીઓ અહીં યુરોપમાં ઉપસ્થિત થઇ રહી છે, તેમજ જે બારીક રિથિતિ અને કટાકટીના સમયમાં આપણે હાલ યુરોપમાં આવી ઉભા છીયે, તે માટે કાંઈ ઇલાજ કરવાના ધરાદાથી તેઓ અત્રે પધાર્યા છે. તેઓ જાણે છે કે આપણે એક મોટી આત્મિક ઉથલપાથલ માટે તૈયાર થઇ રહ્યા છીયે. એક પળ આગમય હું ઉપર કહી ગયો છું કે આપણને વધુ જ્ઞાનની જરૂર નથી. પણ

એક અમુક જ્ઞાન છે જેની આપણને ખરેખર જરૂર છે. તે ઇશ્વર-જ્ઞાન યા જેને આપણે “અંતિમ સત્ય”-યાને “હુકીકલ”- (Ultimate Reality) કહીએ તેને લગતું જ્ઞાન છે. તે જ્ઞાન માંહે ખીજું સંબંધિત સમાધાન નથી છે.

આપણામાં તે જ્ઞાન હોતે તો આપણું જીવન આજે સર્વથી ઉંચું તબક્કે ચઢવા પામ્યું હોતે. સદગુરુ મહાશાસ્ત્રીઓને તે જ્ઞાન હોય છે. જે મહાગુરુ વિષે હું બોલી રહ્યો છું તેમને તે જ્ઞાન છે. તેઓ પૂર્ણજ્ઞાની સદગુરુ છે. કારણ, જે સર્વથી ઉંચું જ્ઞાનવાળા અવસ્થા, તે તેઓએ પ્રાપ્ત કરી છે, યાને તેઓ ઇશ્વરમાં મળી ગયા છે; તેમને ઇશ્વરનું સતત જ્ઞાન અને જ્ઞાન છે. હિંદુ મંદિરો પોતાનો એકાંતવાસ ત્યાજીને તેઓ અહીં પશ્ચિમમાં પધાર્યા છે — એટલા માટે કે આપણી આજની ગંભીર ઇતિહાસના વખતમાં પશ્ચિમના સ્ત્રી-પુરુષોનું મન આ સ્થૂળ જગતની જાહેરી માયાવિ વસ્તુમાંથી બાહરે કાઢી, તેને આત્મિક જીવનની ખાતેની દુનિયા તરફ દોરવે, જ્યાં આ ખાતે જીવનના સર્વે મુશ્કેલી પ્રશ્નોનો ઉકેલ સહેલ થઈ જાય છે.

આ સદગુરુ આજ ચાર દીવસથી ચુપચાપ ઇંગ્લેન્ડમાં પધાર્યા છે અને એક એવાં એકાંત સ્થળે સીધાર્યા છે, જ્યાં તેમની હાજરીની ખબર બહુ થોડાનેજ પડે. જે ટેક્સી-કંપમાં એમને લાંડન શહેર મધ્યથી પસાર થવું પડ્યું હતું, તેનો દ્રાઢવર એ શિક્ષાગુરૂના ઇંગ્લીશ અનુયાયી તરફથી ભાડું વસુલ કરતી વેળા બોલ્યો કે — “એઓ એક અદ્ભુત સદગુરુ છે. એમને હંકારી લઈ જવામાં પણ મોટું માન છે એમ મને લાગ્યું છે;” જો કે સદગુરુ શ્રી મહેરબાબા, — કારણ એ મહાગુરુનું મુખ્યારક નામ છે — તો એક શબ્દ પણ બોલ્યા ન હતા. વાસ્તવિક આજ સાત વરસથી એઓ એક શબ્દ પણ બોલ્યા નથી, અને હાલે બોલવાનો ઇરાદો પણ ધરાવતા નથી.

આપણા મુલક માટે કોઇ ‘અદ્ભુત’ સંદેશ લઇ એઓ આવ્યા નથી, યા કોઇ વ્યાખ્યાન-ઉપદેશ આપવા, અથવા કોઇ નવોજ પંથ યા ધર્મ સ્થાપવાની ધારણા પણ એઓ ધરાવતા નથી. એઓ તો કહે છે કે દુનિયા બહુ બકવા કરી રહી છે અને ધર્મો બી બહુ થઇ ગયા છે, એટલે વધુ બોલવાની યા નવો પંથ શરૂ કરવાની કોઇ પણ જરૂર નથી. બાબા તો પોતે સંપાદન કરેલાં ધર્મ-જ્ઞાનનો લાભ અને લ્હાવો જેઓ તે લેવા, પ્રાપ્ત કરવા ચાહતા હોય તેમને આપવા આવ્યા છે; તેમની રીત પણ તદ્દન સાદી છે. સવાલ કરનાર જણાસુને તેઓ કહે છે કે “જે હું છું તેજ તું પણ છે.” દેખાઇતી રીતે આ વાતમાં કંઇ દમ દીસતો નથી. પણ જે અંગત આત્મિક અનુભવની અચુક ખાતરી તેઓ ધરાવે છે, તે સંગીન સામેતી સાથ એમના તરફથી નીકળેલા આ શબ્દો આપણને અન્યથાની આંચકોળ આપે છે.”

તેઓ જે કરે છે તે એજ કે સત્યના શોધકને પોતાના અંતર માહેજ સત્ય શોધી લેવા લગાડે છે, બદકે પ્રેરે છે. એથી બી વધુ અગત્યની અને અર્થસુચક બીના તો એ છે કે તે સત્ય અંતર માહેજ શોધી લેવામાં સાધકને શક્તિ યાને મદદ આપે છે કારણ મેહિરબાબા માહેથી એક પ્રકારની અજબ શક્તિ વહે છે. તેઓ કોઇ અદ્ભુત વાતો કહેતા નથી. તેઓ જે કંઇ કહેવા ચાહે છે તે ઇશારાઓથી યા એક ખોડ પર ચીતરેલા ઇંગ્રેજ મુખાક્ષરો તરફ આંગળી બતાવી સમજાવે છે. પણ ખુબીની વાત તો એ છે કે સત્ય જાણવા માટે માત્ર એમની હાજરીમાં રહેવું એજ પુરતું છે. એમને બોલવાની જરૂર નથી, કારણ એમના પોતા માહેજ સત્યની શક્તિ સમાધ છે.”

દેખાવમાં મેહિરબાબા લગાર મધ્યમ ઉંચાઇના છે. તેમની ચામડી વિશેષ કાળી નથી. તેમના વાળ લુરા, અને લાંબા ફેલાયલા

છે. એમને ભરાવદાર મુછ છે. વય ૩૮ (હાલ ૪૯) વરસની છે. એમની આંખો મોટી ને ઝળકતી છે, જે એમના ભવ્ય મુખમાં દીપાવે છે. એમના ચહેરા પર આનંદ પ્રકાશે છે. એમનો સ્વભાવ આનંદી છે. એક બચ્ચાંની નિર્દોષતા સાથે ઝમાને-ભરના ડહાપણનું ઉમદા મિશ્રણ એઓમાં છે.

જેઓ ખરાં દીક્ષી એમને મળવાની ઇચ્છાએ આવે છે તેમને તેઓ હાલ ખુશીથી મળે છે. પરંતુ પોતે જાહેરમાં દેખાવ કરવાની દરકાર રાખતા નથી. એ ઉપરથી એમ ન માની લેવું કે એઓ કોઈ અન્ડેવાર ગુપ્તજ્ઞાની યોગીરાજ છે, જે રોજ દુનિયવી જીંદગીથી અલગ, એકાંત ને દુર રહે છે. એઓ સાધારણ સ્ત્રી-પુરુષને લગતી દુનિયવી બાબતોનું જ્ઞાન પણ ધરાવે છે. બાબા એક એવી અદ્ભુત વ્યક્તિ છે જે આપણી સાધારણ વસ્તુઓના ભાનવાળી દુનિયામાં અ-સાધારણ ઉંચે ભાનવાળી અવસ્થાનો અનુભવે લાવે છે; યાને એમની હસ્તિ સર્વથી ઉંચે ભાનવાળી ઇશ્વર અવસ્થા અને સર્વથી ઉતરતાં ભાનવાળી દુનિયવી અવસ્થા એ બંનેના સમતોલ જીવનનું ભાન કરાવે છે.

તેમની સાથે મને ઘણી અંગત વાતો થઈ છે. પણ એ ઉપર કહું તેમ એમની સાથે વાતો કરવી એ બીના અગત્યની નથી. એમની સાથે એકજ જગે હાજર રહેવું એજ પુરતું છે. એઓએ મને પુછ્યું કે પંદરમી સદી થઈ ગયલા મહોબેદન ગુપ્ત-જ્ઞાની સંત કબીરની કવિતાઓ વિશે મને માહિતી હતી કે? હું તે જાણતો હતો એમ હું જવાબ દઈ ચક્રી. એ સંત કબીરની કવિતાઓ માહેલી એક કવેતર ભાષાંતર રબીન્દ્રનાથ ટાગોર માહેથી અત્રે ટાંકી બતાવું છું, જે એક સદગુરુનું વર્ણન કર્યું છે —

સદ્ગુરુ કો'ને કહેવો :

ભાઈ કોઈ સદ્ગુરુ સંત કહાવે,
 નૈનન અલખ લખાવૈ;
 પ્રાણ પુળ ક્રિયા તે ન્યારા,
 સહજ સમાધ શિખાવૈ;
 દાર ન રૂંધે, પવન ન રોકે,
 નહીં ભવખંડ તળવૈ;
 યહ મન જય જહાં લગ જખહી,
 પરમાત્મ દરસાવૈ;
 કરમ કરે નિ-કરમ રહે જો,
 એસી જુગત લગાવૈ;
 સદા વિલાસ ત્રાસ નહીં તનમે,
 ભોગમે જોગ જગાવૈ;
 ધર્તિ પાની આકાશ પવનમે,
 અધર મડૈયાં ધ્યાવૈ;
 સુત્ર શિખર કે સાર સિલા પર,
 આસન અચલ જમાવૈ;
 ભીતર રહા સો બહાર દેખે,
 દુળ દ્રષ્ટિ ન આવૈ.

સદ્ગુરુ કો'ને કહેવો ? તો કબીર સાહેબ કહે છે કે—

જે આપણી આંખે પરતો પડેદા ખોલી અલખ નિરંજન,
 નિરાકાર જે ઇશ્વર તેનો આકાર પ્રગટ કરાવે;

જે પુળ-પાત્રી વિગેરે ક્રિયાઓથી નિરાળા એવી ચોતાની
 અલગજ રીતથી, સહજ-સમાધિ એટલે ઇશ્વરી આનંદ સહજ યાને
 સહેલ રીતે કેમ પ્રાપ્ત કરવો તે શીખાડે;

જે દાર યાને બારણાં બંધ કર્યા વગર (એકાદ ખોલીમાં બંધ થઇને), કે દમ યાને પ્રાણ રોકવા વના, યા તો ભવ ખંડ (સંસાર) તજવા વના — યાને ટુંકમાં કોઇ પણ પ્રકારના યોગ-અભ્યાસ કે સન્યાસ યા વ્રત ધારણ કર્યા વગર, મન જ્યાં પણ જાય ત્યાં ફક્ત પરમાત્માનાજ દર્શન કરતું રહે, એવું બતાવે;

જે પોતે કર્મ કરીને નિષ્કર્મ રહે, એટલે કંઈ પણ ફળની ઇચ્છા વગર, ફક્ત ઇશ્વરને અર્પણ કરવાની શુદ્ધિ અને ઇચ્છાથી સંધળું કર્તવ્ય-કર્મ (જન-સેવા) કરે, અને એવી યુક્તિ બીજાઓને પણ બતાવે;

જે પોતે સદા સર્વદા વિલાસી યાને આનંદમય રહે;

જે કોઇ પણ વાતનો તન પર ત્રાસ નહીં માને;

જે ભોગમાં ભોગ જગાવે, એટલે ખાવા-પીવા વિગેરેની બીજી બધી રીતની મજલ ભોગવીનેથી તેમાં લવલીન ન થાય, બલકે તે સર્વથી અલગજ રહી તે માંહે પણ ઇશ્વરની ઐક્યતાનું જ જ્ઞાન ધરાવે;

જે ધર્મી તેમજ પાણી પર, કે આકાશ અને પવનમાં બી, યાને ગમે એવી અધર એટલે આધાર વિનાની જગાએ કેડે પણ માંડવ (સ્થાનક) જમાવી, ત્યાં ઇશ્વરનું રહેણું સમજે;

જે બ્રહ્મરંદ્ર (Pineal Gland) ની સુંદર ખેઠક પર પોતાનું અચળ (immovable) આસન જમાવીને, યાને પ્રાણને બ્રહ્મરંદ્ર (top of the head) માં સ્થિર કરીને, જેમ જીવાત્મા પોતાનું આસન જમાવી પરમાત્માના ધ્યાનમાં નિમગ્ન રહે છે તેમ પોતે હંમેશા આનંદમય રહે;

જેને બીજાઓ પરમાત્મા બહારથી દેખાય યાને જેને ગમે એવા મહાપાપીમાં પણ પરમાત્મા સિવાય બીજું કંઈજ દ્રષ્ટિએ ન પડે —

એવી જેની હાલત હોય — તે સદગુરુ.

x

x

x

x

બીજું કાંઈપણ હું પોતે કહું. યા કોઈ બીજો કહી યા લખી શકે તે સર્વ કરતાં વધુ અને બહેતર આ કવેત મેહરબાબાનું આબાદ વર્ણન કરે છે.

તેઓ કોઈ પાસ કશી માંગણી કરતા નથી, પણ જેઓ મદદ અર્થે એમની આગળ આવે છે, તેઓએ એમના કલ્પા મુજબ વર્તન કરવાને તૈયાર થવું જોઈએ, જે કોઈવાર ઘણું કઠીણ પણ હોય છે. સત્યનો માર્ગ સરળ છે, તેઓ તે બહુ મુશ્કેલ છે. કારણ ઇશ્વરને ઓળખવાની રીત તે આપણને પોતાનેજ પિછણી લેવાની છે, યાને આપણા અંતરના લાનમાં આપણે પોતાનોજ સામનો કરીને self યાને પોતાનેજ જોઈ લેવાની છે; ત્યારબાદ સર્વસ્વ ત્યાગીને આપણા અંતર અને આત્મામાં ઇશ્વરને સમાવી દઈ, તેના નૂર અને આનંદને આપણા આત્મામાં રચી-પચી ફેલાઈ જવા દેવા.

મેહરબાબા એક એવા જ્ઞાનના અધિકારી છે, જે ઇશ્વરજ્ઞાન કહેવાય છે. તેમાં બીજું બધું જ્ઞાન સમાઈ જાય છે. તે પ્રાપ્ત કરવા અર્થે સાધકોને જે કાંઈ નિયમો ઘટે છે તે એઓ આપે છે. તે ધ્યાન, ચિત્તન, સ્વાર્થરહીત સેવા અને પવિત્ર ધારણા યાને નિર્મળ હેતુ છે.

તેઓ એક ક્રિશ્ચિયનને પોતાનો ખ્રીસ્તી ધર્મ તજી દેવા કહેતા નથી, યાને તેને ક્રિશ્ચિયન બનતો અટકાવતા નથી. પરંતુ મહાગુરુ ક્રાઈસ્ટના એક સાચા ભાવિક અને ભક્ત કેમ બનવું તે શીખાડે છે, યાને ક્રાઈસ્ટે જે કહ્યું તે ઉપર કેમ અમલ કરવો. તે દર્શાવે છે — સમજાવે છે. આજના નાસ્તિક વિચારના સ્ત્રી-પુરુષોને પણ તેઓ કાંઈ અમુક કાયદાઓ યાને સિદ્ધાંત સ્વિકારવા કહેતા નથી, પરંતુ નમ્રતા અને ખાકસારીથી પોતાના અંતર માટે સમજાવવા ઇશ્વરને શરણુ જવા કહે છે.

પશ્ચિમની દુનિયાના ગુપ્ત-જ્ઞાનીઓએ જે કહ્યું છે તેજ મેહરબાબા પણ કહે છે. પરંતુ મેહરબાબા માત્ર તે કહીનેજ રહેતા નથી, પણ તે મુજબનું વર્તન કરીને યાને તેવું જીવન પાતે ગુજારીને દુનિયાને નકલ કરવાબેગ થડો આપે છે. વળી તેઓ જે કહે છે તે માંહેણું કંઈક અંશે પશ્ચિમના આત્મજ્ઞાનીઓએ પણ કહ્યું છે. પરંતુ એ આત્મ-જ્ઞાનીઓએ દોરેલાં અનુમાનો અને તર્ક-વિતર્કોને મેહરબાબા બહેવાર જીવનમાં અમલમાં મેલે છે.

પશ્ચિમના બહુ આગળ વધેલાં વિજ્ઞાનથી ભરેલાં પુસ્તકો માટે સમાયલી અધરી સંજ્ઞાઓ (terms) ને લગતા શબ્દોમાં પૂર્વથી પધારેલા એક આત્મિક સદ્ગુણને યોગતા સમજવા એ લગાર અજાયબ તો લાગશે. પણ મેહરબાબાના સંબંધે એથી પણ વધુ અજાયબી ભરી અને સર્વને ચક્રિત કરનારી હકીકત તો એ છે કે જેમના પ્રત્યેક શબ્દ સત્ય-સારાંશ ને ચેતનથી ભરેલો ને સજીવ હોય — એવી એઓ એક અદ્ભુત વ્યક્તિ છે.

“જીવનની રચના” ને લગતી આ મારી હારમાળામાં આગળ ચાલતાં હું એમના તરફથી શું શીખ્યો એ સમજાવીશ.

પ્રકરણ બાવીસમું

પશ્ચિમમાં વર્તુલ તેજ પ્રકટાવનાર મૂર્તિ !

ડેવનશીયરની રીટીટમાં તેમજ લંડનમાં

અલૌકિક પ્રેમનો અદ્ભુત જલ્લો !

ડેવનશીયરથી બાબા પાછા લંડન પધાર્યા, અને કેનસીંગ્ટનમાં એમના ભાવિકોને ત્યાંજ દશ દિવસ મુકામ કર્યો. તે દરમ્યાન ખુદ લંડનના તેમજ ઇંગ્લંડના જુદા જુદા ભાગોમાંથી એમને મળવા ચાહનારા સેંકડો મુમુક્ષુઓ અને ભાવિકો સાથે એમને “બાનગી” મુલાકાત થઈ. ડેવનશીયરના આશ્રમમાં બાબાએ પ્રથમમાં પ્રકટાવેલા પ્રેમનું પંજરણુ, જેઓ એમને ત્યાં મળ્યા હતા તેઓ સાથની ફરી લંડનમાં થયેલી મુલાકાતો દરમ્યાન તેઓ માહે તેમજ બીજા નવા આવનારાઓમાં, અહીં વધુ પ્રમાણમાં પ્રકટી નીકળ્યું. પ્રેમ-અગ્નિનો જાણે એક ભભુકોજ ઉભરી નીકળ્યો ! પશ્ચિમમાં પૂર્વના એક મહાગુરુનો દૈવી જલ્લો પ્રથમ પ્રગટ થયો ! ડેવનશીયરની એમની રીટીટમાં તેમજ લંડનમાં પશ્ચિમના ભાવિકોની બાબા સાથની પ્રથમ મુલાકાતમાં બંને સ્થળોએ જ પ્રેમ-અગ્નિ પ્રકટી નીકળ્યો તે જોઈ હશે તો હચરતજ થઈ રહ્યા !

એ દ્રષ્ટો અને એ અનુભવો કદી વિસરાય યા વણુવી ન શકાય એવાં અદ્ભુત છે. હમારી અલ્પ-બુદ્ધિ અને કમીની કોશિષથી આપેલો એનો ચિતાર તો આ એક મહાન મોન્ડેસ્પી પ્રકરણનો કાંઈ ઝાંખો ખ્યાલજ આપી શકે. તેનો ખરો ખ્યાલ મેળવવાનું તો પ્રત્યેક વાંચકની ચોતાની કલ્પના અને અંતર-પ્રેરણા પરજ છોટી આપણે આગળ વધીશું !

હિંદમાં બાબાના દર્શન-મુલાકાતે આવી ગયલાં હજારો
 ભાવિકોના નિરનીરાળા પ્રેમ અને ભક્તિ-ભાવના પ્રકારો, મહેરાશ્રમના
 નાના પ્રેમી બાળકોના વિલક્ષણ અનુભવો, અને સર્વથી વધુ
 “છોટા બાબા” સરીખા એક ખરા ભાગ્યવંતના છઠ્ઠા ભુવનની
 ઉંચ અવસ્થાના અલૌકિક અનુભવો, એવા બાબાના પ્રેમ-
 રંગે રંગાયલા અ-સંખ્ય પ્રેમીઓ અને ભાવિકોના રકમ-
 રકમના પ્રકારો જોઇ હમને તો આ પ્રેમ-ઉભરો શું છે, તેનો
 કાંઈક અનુભવ વરસોના એમની સાથના અંગત સમાગમ
 અને નજરે દીઠેલા આવા પુષ્કળ દ્રવ્યોથી મળ્યો હતો. એટલે
 એ વાતોમાં હમારે માટે નવાઇ જેવું કશું રહ્યુંજ ન હતું!
 છતાં — પશ્ચિમના અનોખા પ્રકારનો આ અનુભવ પહેલ
 વહેલોજ હતો. તે નવો તેટલોજ નવાઇ જેવો અને
 અચરતી ભર્યો હતો! પૂર્વ અને પશ્ચિમ, કાળા અને ગોરાના
 જગભરમાં ઝગડો જગાડી રહેલા ભેદભાવો જાણે એક ધડીભરતી
 અકેકની મુલાકાત અને પિછાણમાં નષ્ટ થઇ રહ્યા! કોઇજ-ઓ-જ-મની
 આગલી આજ્ઞા અને પિછાણ ધરાવનારાંઓ મીસાલ સર્વ અકેક સાથ
 એટલાં હેત-એખલાસથી ભેટી ભેળાઇ ગયાં કે સધળાં જાણે એકજ
 લોહી અને કુટુંબના અતલગના ખેશીઓ હોય — બદકે તેથી પણ
 કોઇ વધુ ધાડો અને ઉંડાણનો આગલો સંબંધ ધરાવનારાં “આપણા
 પોતીકાંજ” અને “એકજ” હોઇયે, એવો જાતિ અનુભવ સર્વને
 પ્રથમ મુલાકાતમાંજ થઇ રહ્યો! તે સર્વનો બાબા પ્રયેનો પ્રેમ
 અને ભક્તિભાવ જોઇ આવા અનેક અદ્ભુત દ્રવ્યો જોઇ ચુકેલી
 હમારી અનુભવી આંખો પણ હર્ષના આંસુઓથી ભીંજતી. એક
 રોશન ચેરાગ આસપાસ જેમ પતંગ્યા ભમે અને તે પર જાન-નિસાર
 કરવાજ તરફડી રહે — એજ વિલક્ષણ ઘટના ઘડાઇ રહી હતી!
 બાબાને દીઠા ખરાખર તે સર્વના મહેરા ઉપર અચરતી અને
 આનંદની છાપ છવાઇ રહેતી. જાણે જીંદગીમાં કદી ન

દીઠેલું એવું કાંઈ અદ્ભુત દેખી, દીલમાં આનંદ માથે સમાય નહિ — અને તે પ્રદર્શિત કરવા શબ્દો પણ શોધેલા જડે યા નીકળે નહિ, એવી તે અંતરના પ્રેમની પરસ્પર મુગી પિછાણનું એક અલૌકિક દ્રવ્ય રજુ કરતું હતું !

પ્રથમ દર્શન અને પ્રેમ-ઉભરો !

હિંદમાં સાધુ-સંતોના દર્શન યા મુલાકાતે આવનારાઓના તેમની તરફના માન અને પુજ્ય ભાવને લીધે તેઓ સાથે વાતચિત દરમ્યાન એક પ્રકારનું અલગપણ નજરે આવે છે. જેઓ બહુ ઉંડા પ્રેમ યા આધ્યાત્મ માર્ગ પ્રત્યે ધગસ ધરાવતા હોય, તેઓજ ગુપ્ત અને અંતરની પિછાણ કરી શકે છે. બાકી તો સર્વ નજરનોજ મહેમાર ! અને કોઈ વેળા બાબા સાથની મુલાકાત દરમ્યાન વાતચીત થાય ત્યારે પણ એઓ સાથ એકદમ બેળાઈ જઈ એખલાસથી વાતો ન કરતાં, અહિં પૂર્વના ભાવિકો સ્વભાવિક સંકોચ રાખી દૂરથીજ નમન કરતાં રહે છે. પરંતુ, પશ્ચિમમાં તો પ્રથમ નજરની પિછાણ થવા બાદ એકવાર બોલવા-ચાલવાનો બહેવાર શરૂ થયો કે, એમની તરફના પુજ્ય-ભાવ અને ટેક રાખીને પણ, છુટથી પરસ્પર પ્રેમભરી વાતો કરવા ત્યાંના ભાવિકો અચકાતાં નથી. અને બાબાએ પણ તેમની એ રૂઢી મુજબ સર્વને છુટથી પોતાના હૃદય બોલી દેવાની પરવાનગી, બદલે અંતર પ્રેરણાજ આપી દીધી હતી. દુનિયવી ધોરણે આવા ગમે એવા નિર્દોષ અને શુદ્ધ પ્રેમ-દ્રવ્યોથી કદાપી ઝેરસમજીતી બરપા થવાનો સંભવ રહે — છતાં આત્મિક દ્રષ્ટિએ તો અંતરથી ઉભરાતા આ શુદ્ધ-પ્રેમના પ્રવાહને રોકવાની જરાએ જરૂર ન હતી. વળી મુલાકાતે આવનારાઓ માટે કોઈ પણ પ્રકારની જડ રૂઢિ યા નિયમ જેવું કશુંજ ન રાખતા, સર્વને પોતાની મરજી અને આવડત મુજબ દર્શન, મુલાકાત અને ભેટ કરવાની છુટ બક્ષી હતી, જેથી કોઈને કશો પણ સંકોચ ન રહે, એ દીલ ચાહે તે રીતે એમના દર્શન-મુલાકાત લઈ શકે. પરીણામે

લોકો ત્યાંની ચાલુ રૂઢી મુજબ, માટે ભાગે “શેક-હેંડ” કરતાં, તો કોઈ દૂરથીજ નમન કરતાં.

તેઓના પોતાનાજ કહેવા મુજબ કોઇને માટે બાબા એક વ્હાલા “બાપ” યા “ભાઇ” સરીખા વડીલ હતા, તો કોઇ એમને પોતાના અંગત “રાહબર” ગુરૂ સમાન લેખતા. કોઇને માટે એઓ એક “વિલક્ષણ વ્યક્તિ” સમાન હતા, જેને કશીખી ઉપમા તેઓ આપી શકે તો “આ જમાનાના જીસસનું જીવંત સ્વરૂપ”જ હતું ! ધણુકોને માટે તો એઓ માત્ર “બાબા” હતા, જેમનું મીઠું, પ્યારું નામજ તેમના માટે પુરતું હતું. એમની એક પ્રેમ ભરી યાદ તેમના જીવનને મીઠાસથી ભરી દેતી, અને સર્વથી વધુ, તેઓ વચ્ચે એમની હાજરી જાણે કોઇ આકાશી યા દૈવિક વ્યક્તિ હેઠળ ઉતરી આવી, તેમના જીવનને ઉજ્જવળ બનાવતી હોય એ મીસાલ કોઇ કલ્પિ, સમજ, કે પ્રદર્શિત ન કરી શકાય એવી લાગણી તેમના અંતરમાં ખરપા કરતી હતી. પ્રત્યેકના અનુભવનો પ્રકાર ગમે એવા નિરાળો હોય તોયે તે સર્વના ઉંડાણમાં તો પ્રેમજ હતો ! એવા પ્રેમ તેઓએ આજ તલક કદી કોઇમાં દીઠો યા જાતે અનુભવ્યોજ ન હતો. તેની અસર હેઠળ તેઓ સઘળાં જાણે હવાપર ચાલી રહ્યાં હતાં ! કોઇ નવીનજ દુનિયામાં નવીન જીવનનો અનુભવ લઇ રહ્યાં હતાં ! આનંદથી તેમના દીલ ભરાઇ-ઉભરાઇ રહ્યાં, અને સર્વ સાથ આનંદથી ભળી જતાં, જાતી-સ્વભાવે તેઓ પણ સઘળાં જાણે એકાએક ફેરવાઇજ ગયાં હોય એમ દરેકને પોતાને અંતરથી અનુભવ થયો હતો.

ગુરૂની હાજરીમાં અંતરના દ્વાર પણ ખુલી જાય છે !

એ પ્રકાર જોઇ તેઓ પોતે પણ અચરતજ થઇ રહેતાં ! આ અચરતીભર્યો અનુભવ તેમને શાથી, ક્યાંથી ખરપા થઇ રહ્યો હતો, તેનું મૂળ ક્યાંથી ઝરફતું હતું તે જાણી લઇ સ્વાભાવિક તેઓ તે તરફ આકર્ષાઇ રહેતાં. બાબાની હાજરીમાં ખીજું સઘળું

તેઓ જાણે ભુલીજ નતાં. તેમ તેઓને ખીજું કાંઈ દીસતું પણ ન હતું ! તેમની ઝેરહાજરીમાં પણ તેજ દિવ્ય મૂર્તિ તેઓની નજર સમક્ષ હરદમ ખડી રહેતી, તેમનીજ યાદ જગરમાં ચાલુ સમાધ રહેતી. તેઓમાં પોતામાં જે ફરક પડી ગયો હતો તે જોઈ સામાવાળા તાબુબ થઈ પુછતાં — “કેમ શું છે ! કંઈ બહુજ ખુશમાં છો !” જવાબમાં તેઓ અંતરથી એટલુંજ કહેતાં કે “હમને જે જોઈતું હતું તે મળી ગયું છે !” અગર પરવાનગી હોત તો જાહેરમાં પણ સર્વને કહી દેતે. પરંતુ એમનું નામ-નિશાન કોઈને પણ નહિ જણાવવાની એમની પોતાની તરફની ખાસ આજ્ઞાને લીધે મજબુરી હતી. નહિ તો ખુશીથી કહી દેતે કે “હમારો ખરો બાપ” હમને મળી ગયો છે ! પોતાનાં જીવનને લગતી નાજુક ખાનગી કહાણીઓ, જે તેઓ આજ તલક કોઈને કહી ન શક્યાં હતાં ને જગરમાંજ સમાવી રાખી હતી, તે સઘળી એમની હાજરીમાં એક બચ્ચું પોતાના બહાલા બાપ આગળ સઘળી વાતો કહી દે એ મીસાલ તેઓ અંતરના દાર ખુલી દઈ પોતાના દીલ ખાલી કરતાં. ત્યારે જાણે તેમના ગુંગળાતા જીવને અજબ રાહત થતી ! બાબાનો માત્ર એક મીઠાસભર્યો વાક્ય “શીકર નહિ ! હું જોઈ લઈશ,” — જાણે તેમના તનપરની મુસીબતોનો પહાડ ઉઠાવી લઈ તેમને કરાર આપતો. અને જ્યારે એ સઘળી વરસોથી તેમના દીલને ગુંગળાવી રહેલી કહાણીને કોઈ ધલાજ બાબા સુચવતા, ત્યારે તો જીવનની મુસીબતોનો માર્ગ જાણે મોકળોજ થઈ જતો !

બાબાની હુકુરમાં East is West and West is East !

યાને પૂર્વ-પશ્ચિમ એકજ !

બાબાના આવ્યા અગાઉજ ધણીઓને અંતરથી કાંઈ ગ્રેરણા થઈ રહી હતી કે તેઓને કોઈ અદ્ભુત વ્યક્તિ સાથે જોળખ થનાર છે, યા તેમના જીવનમાં કોઈ અદ્ભુત ફેરફાર થનાર છે. છતાં, એક

સંત, ગુરૂ યા સદગુરૂ શું તે વિષે કશીજ માહિતી યા ખ્યાલ નહોતે, તેઓએ તો હિંદથી આવનારા આ ગુરૂને પણ જેમ જાહેર છાપાઓમાં ચિતાર રજુ થાય છે તેવા કોઇ ગંભીર ચહેરાના, જટાધારી નેત્રી યા ભગવા કફની ને વસ્ત્રવાળા સન્યાસી જેવા ધારી લઇ દરેકે જાત-જાતની કલ્પનાઓ કરી હતી. વળી આવા એક મહાગુરૂને મળવા જતી વેળા, તેમની સમક્ષ ગંભીર અદાથી હાજર થવામાં પશ્ચિમની સાધારણ પદ્ધતિથી કોઇ રીતની એ-અદખી થવા ન પામે, તે માટે તેઓને ઘણી ઇંતેઝારી હતી ! પરંતુ તેઓએ જ્યારે મેહરબાબાને સીધી, સાદી રીતે સૌદા ઉપર બેઠેલા અને આનંદથી હસ્તા દીધા, ત્યારે આ અલગપણાના તેમના સર્વ તરંગો અને ખ્યાલી ધખારાઓ ઉડીજ ગયા ! તેઓ હરખથી એમની નજદીક જઇ બેઠતાં, અને એમના તરફથી કંઈ પુછવામાં આવતાં જરા પણ ડર્યા વિના ખુલાસા અને ખુલ્લા દીલથી વાતો કરતાં. પણ પ્રથમ મુલાકાત એટલી ટુંક રહેતી કે બીજી ઘણુંએ કહેવાનું રહી જતું. તેઓ માહેલાં થોડાંક આ પ્રથમ અનુભવ માટે શું કહે છે તે વાંચીશું —

(૧)

મારૂ જીવન બાબાનેજ હસ્તક !

“૧૯૩૧ ના સપ્ટેમ્બર માસની ૨૬ મીની રાત્રે મને બાબા સાથે પહેલ વહેલી મુલાકાત થઇ. એ વેળા એઓ પોતાના ત્રણ હિંદી શિષ્યો અને ચાર ઇંગ્રેજ ભાવિકો સાથે લંડનના કોલીશીયમ થીયેટરમાં ‘વહાઇટ હોસ’ ઇન’ ના ખેત્રમાં પધાર્યા હતા. મને બાબાની બાજુની બેઠકે આપવામાં આવી હતી, પણ એઓએ મારી તરફ ઝાઝું લક્ષ દીધું નહિ. મને લગાર શરમ લાગી અને સાથે અકળામણ પણ થઇ રહી. કોઇએ મારા માથા પર હથોડાને મજબુત ફટકો માર્યો હોય એમ મને લાગ્યું. મેં ભાગ્યેજ એમના તરફ નજર નાખી હશે. મેં બીજાઓને વાતો કરતાં સાંભળ્યાં,

પરંતુ હું તો ચકલમ થઇ જાણે ત્યાંથી ધણે દુર હોવું એમ મને લાગ્યું ! આયંદે મેં મારો હાથ બહાર કાઢ્યો અને એમનો હાથ પકડી મુઝે મ્હેડે એમના તરફ નજર કીધી. એઆએ પોતાનું ડોકું ધુણવ્યું અને મને જણાવવામાં આવ્યું કે મારે બીજે દિવસે કેન્સીંગટન જઇ એમને મળવું. એ અઠવાડયાં દરમ્યાન મારી હીલચાલ જાણે કાંઇ સ્વપનામાંજ થઇ રહી હોય એમ મને લાગ્યું ! બાબાની હીલા જોઇ હું તો હકજ છું ! મારે માટે જાણે બીજું કશું હસ્તિ ધરાવતું જ ન હતું. રોજ એમની મુલાકાત વગર મને ચાલતું નહિ અને ત્યારથી એમનામાં સંપૂર્ણ વિશ્વાસ અને શ્રદ્ધા ઉત્પન્ન થયાં. મેં એમને કશા પણ સવાલો કર્યા નહી, અને કશી માગણી પણ કરી નહિ. મેં તો મારું જીવનજ એમને હસ્તક સોંપી દીધું અને એમજ જાણી લીધું કે હવે મારી જીંદગીની શોધ ખતમ થઇ છે. મારાં માતા, ભાઈઓ, અને બહેનો પણ એમને મળી ગયાં, અને તે સર્વ પરએમની મુલાકાતથી ઉંડી અસર થઇ હતી. — ”

(૨)

એક બાળકી બાબાને પોતાના પીતા (દેદી) સમાનજ લેખે છે

મારા બાલા પીદર —

તમારા પત્રથી મને બહુજ ખુશાલી બરપા થઇ.

વહાલા દેદી, જ્યાં જ્યાં તમે નથી ત્યાં કશુંજ નથી, અને મારું દીલ ચાલુ તમારી યાદમાં રહી રહ્યું છે. જો કે હું તમને જરાબી સમેજ શક્તી નથી કે તમે કોણુ છો, તો પણ હું પોતે જાણે તમારી અંદરજ કુબી ગઇ છું. અને તમે જાણે મારે માટેજ સરજાયા છો — એમ લાગે છે.

મને તમારા અંતરમાંજ રાખશે. આપતુ બાળક પોતાના આરા દેદીની ઝેરહાજરી સહન કરી શકતું નથી !

૨૫૨

(૩)

દાનયાના દુખમાં હુમશરીકી

પુન્ય ગુરે,

તમારી હાજરીમાં રહેવામાં મને અતિથે આનંદ થયો હતો, અને ફરી તમને ક્યારે મળીશ એજ ધડીની ધતેઝારીથી વાર નોંધ રહ્યો છું.

દુઃખને દુઃખ તરીકે ન ગણતાં તેનાથી પર અને અલગ રહેવા હું પ્રયત્ન કરી રહ્યો છું. આજે તમારી આંખોમાં દુનિયાભરતું દુઃખ નિહાળી અને પીછાણી શક્યો. જ્યાં જ્યાં તમે પધારો છો, ત્યાં ત્યાં દરેક ઠેકાણે તમને કળેટા ઠહોરી લેવાં પડે છે — અને તેમાંના કોઈ તો કેવાં અસહ્ય હોય છે — એની જ્યારે મને યાદ અને જ્ઞાન થાય છે ત્યારે ખીજાં આને ખાતર કષ્ટ વેઠવાની લાગણી હવે મને પણ થઈ રહે છે.

બાપ્પા હું જાણું છું કે મારે માટે તમોએ શબ્દો વિનાનો ગુણ સંદેષ અત્યાર આગમ્ય આપીજ દીધો છે. મને એવું લાગે છે કે તમે મને એમ કહી રહ્યા છો કે જે પણ કોઈ દુખ્યારો મારા માર્ગમાં સામે આવતો નજર પડે તેને હેતથી ગળે લગાડી, જે કાંઈ મદદ હું આપી શકું તે વગર માંગવે આપવી.

થોડાક વધુ અંતરના ઉભરાઓ!

(૪)

પુન્ય ગુરે,

હું દલગીર છું કે ત્રેન ઉપડી ત્યાંસુધી હું થોભી શક્યો નહીં, પણ મને એમ લાગ્યું કે મારા દીલમાં જે ભરાઈ રહ્યું છે તે હવે ઉભરાઈ આવશે, એટલે મને ત્યાંથી જલ્દી ચાલી જવું જ પડ્યું.

લંડનમાં જે આરગમાં હશે સર્વ તમારી સાથમાં હતા, તે હવે એક ઘોર (કબર) જેવા લાગે છે. મેં તે માટે ડોક્યુ' ક્યુ', પણ તુરત ત્યાંથી નીકળી ગયો. તે બહુજ ગમગીની ભર્યાં લાગતો હતો, કારણ તમારી હાજરીના પ્રકાશ ત્યાંથી ગુમ થયો હતો.....

અને હવે તો હું તે ઘડીની રાહ જોઈ રહ્યો છું, જ્યારે એક વાર ફરી તમારી નજદીકમાં રહેવાની મને ઇઝાજત મળશે.

(૫)

તમે મને આજે પુછ્યું, કે મેં શું શું કીતાબો લખી હતી. આપ મારા તરફથી આ એક સ્વિકારશો, જે મેં તમને કહ્યું તેમ, એકવાર ચાર દિવસની સમાધીસ્ત હાલતમાંથી હોશમાં આવ્યા બરાબર મેં લખી છે.

મારી કોઈ ના-સાયકીના કારણે મારી અંતર-પ્રેરણા ખેંચી લેવામાં આવી હતી, એ જાણી મને બહુ દુઃખ થયું હતું. પણ ગુમ થયેલી એજ પ્રેરણા પાછી સજીવન થશે એવાં તમારા વચનથી આજ મને કેટલો આનંદ થયો છે !

મને ફરી આપને મળવા દેશો ? હું કાંઈ કરી શકું એવી કોઈ (ધ્યાન-ચિંતનની) તરબીયત આપ મને નહીં કહો ? કારણ કે હું પોતાને શુદ્ધ કરવા ચાહું છું, જેથી કોઈ દિવસ આપના એક એવા તરીકેની લાયકાત મને બરપા થાય. હું આપનો એલો થઈ કંઈ સેવા કરવાની અપેક્ષા ધરાવું છું.

મેહરબાની કરી આપ અહિંથી જાવો તે આગમચ મને મળી જવા દેશો.

(૬)

પ્યારા ગુરુ —

આજે હું લંડનથી ફર જાવું છું — પણ આપથી ફર નહિ. કારણ હું જાણું છું કે જેટલા પ્રમાણમાં હું હજમ કરી

શકું તેટલા પ્રમાણમાં આપ મારી સાથમાં જ છો. અને જે પણ મને મળશે તે દરેકને હું આપનો પ્રેમ-પ્રવાહ આપ્યો જ નહીં. આપે ઉદાર દીલથી જે બક્ષિસ કરી છે તે સર્વના બદલામાં હું મીસ્કીન શું આપી શકું ?

(૭)

વહાલા ગુરુ —

મારા વિચારો હંમેશા તમારી નજદીકમાં જ છે : આ ઘડીએ જે કાંઈ કરવા ઘટવું છે તેજ કરવામાં આપ મને મદદ કરશો એવી આશા છે. કારણ કે શું કરવું તે મને સુઝવું નથી. હું એટલું જાણું છું કે આપ સઘળું જાણો છો, એટલે હું વધુ ખુલાસો નહીં કરીશ. પણ જે ઘટવું અને વાળખી હોય તેજ કરવા હું ચાહું છું. મારી આ જીંદગી દરમ્યાન આપ શું કરવાની સલાહ આપો છો તે મને જણાવશો.

પ્યારા બાબા—હું લલો થવા માગું છું. અને મારા દેશ માટેનું અન્યભીભયું જે કર્તવ્ય જે હું કરવા ચાહું છું તેને લાયક થાવું એજ ઇચ્છું છું. જે કાંઈ કરવા ઘટવું હોય તેજ કરવા મને રાહબરી આપશો, એવી વિનંતિ કરું છું.

(૮)

વહાલા ગુરુશ્રી —

ગઈ કાલે આપે મને જે આનંદ બક્ષ્યો — તે માટે આપનો બહુ અહેસાનમંદ છું. જીંદગીમાં કદી આવો આનંદ મને પ્રાપ્ત થયો નથી. ખરેજ તે આનંદ આ ખાકી દુનિયાથી પર હતો !

આપ અત્રેથી વિદાય થાવો તે આગમ્ય એકવાર વધુ મુલાકાત કરવાની પરવાનગી આપશો ? હું ફક્ત આપને જોઈ જઈશ, એટલુંજ; અને જે કામ માથે ઉઠાવ્યું છે, તે જે

૨૫૫

હવે નજદીક આવી રહ્યું છે, તે માટે આપના આશિષનો આરંભ હું. મને લાગે છે કે મને સુધરી જવામાં આપ મદદ થશો, જેથી મારા ગરીબ, કમનસીબ દેશને હું મદદ કરી શકું. મારા દેશને આપની દેવી મદદની જરૂર છે. બાબા આપ મારી મારફત કામગીરી કરો એવા ભલો ને લાયક હું ક્યારે થઈશ ?

મારી દીકરી પણ આપણે મળવા કેટલી આતુર છે. હમને આવીને મળવા દેશે, બાબા ?

મારો સંબંધો પ્રેમ, અને મારું જીવન, મારા બહાલા ગુરના ચરણે —

(૯)

બહાલા ભાઈ,

હું ધાર છું કે આપણા ખરા અને ઉંડા વિચારો બાબાથી કદી અલગ થઈ શકતા નથી. એ તો ફક્ત સપાટીપરના ઉપલગ વિચારો, જે બીજાં કામકાજમાં ગુંતાયલા રહે છે, તેજ આમતેમ ઉડતા રહે છે, અને તે વિચારોજ બીજા લોકોમાં બાબા ક્યાં છે તે જોવાની કોશિષ કરે છે, અને તેથી તે સર્વ પણ તેના (બાબાના) જ થઈ રહે છે.

હા, ભાઈજી, — હું તમારું કહેવું માન્ય કરું છું કે એકવાર બાબા સાથે મેળાપ થઈ ગયો કે પછી આપણને એવું લાગે છે કે જાણે આ આખી જીંદગી આજની આ શુભ ધરી તરફેજ દોરવાઈ રહી હતી, અને વાદળાંઓ અને તુફાનો માહેથી બાબા આપણને આખો વખત સહીસલામત દોરવી રહ્યા હતા, જેથી આપણે આયદે એમને આવી મળ્યે.....

૨૫૬

(૧૦)

બહાલા બાબા,

હમારા ખ્યાલો સર્વે આપની સાથમાંજ છે. આપ ગમે એટલે દૂર દીસો છો — છતાંય નજીકમાંજ છો. ખરો પ્રેમ શું છે તે પીછાણવાની હમને ઇચ્છા થઈ છે, જેથી હમે દુનિયા આસપાસ ગોલ અને ગોલ ફરી રહ્યાં છીએ, જ્યાં સુધી કે આપ દે હમને તે રોશની નજરે પડી, અને જેના પ્રતાપથી હમે હમારી હાલની હાલતથી ઉંચે ચઢવા પામ્યાં છીએ !

(૧૧)

પતંગ્યાં મીસાલ હમે રોશની મારેજ જીવી રહ્યાં છીએ — બાબા !

(૧૨)

પૂર્વનો સેતારો હમારી નજરે પડ્યો છે, અને હમે આપને હમારો પંજ્ય-માવ પ્રદર્શિત કરવા આવ્યાં છીએ !

x x x x

યુરોપમાં લાંબો પ્રવાસ

ઈંગ્લંડથી ઇસ્તમબોલ અને ઇટાલી

ઈંગ્લંડથી બાબા તુર્કિસ્તાન (ટરકી) ગયા. ત્યાંનાં પાયતખ્ત ઇસ્તમબોલમાં એક અઠવાડિયું મુકામ કર્યો. ત્યારબાદ ઇટાલી જઈ, ત્યાં મીલાનમાં થોડા દિવસ રહ્યા. બંને મુલકોમાં બાબાની મુલાકાત તદ્દન ખાનગી હતી, એટલે ખાનગીમાં જેઓએ એમના મોટે ઉત્સાહ વિગેરેનો બંદોબસ્ત કર્યો હતો તેઓ અને તેમનાં ઓળખાણનાં બે-પાંચ જણા સિવાય બીજા કોઈને મળ્યા ન હતા. ફક્ત પોતાની કામગીરીને હિસાબે, આધ્યાત્મિક અગત્યતા ધરાવનારી કોઈક પવિત્ર જગાઓની મુલાકાત કરી હતી.

પ્રકરણ ત્રેવીસમું

મહેરબાબા અમેરીકામાં !

પ્રથમ પધરામણી અને હરખભર્યો આવકાર

મહેરબાબા યુરોપમાં પ્રવાસ કરતા હતા, તે દરમ્યાન અમેરીકામાં એમની પધરામણી માટેની જોશબેર તૈયારીઓ થઇ રહી હતી. બાબાને મળી વિલક્ષણ અનુભવ મેળવી ગયલા મી० અને મીસીસ વૉટસનને મુખ્યથી સાંભળેલી વાતો, તેમજ બીજાં ઇંગલીશ ભાવિકોનાં પત્રો અને બીજી ખબરોને આધારે જ્યારે અમેરીકન સાધકોને બાબાનાં અદ્ભુત આકર્ષણ અને લીલાની ખબર થઇ, ત્યારે તેઓએ ભેગા મળી આમંત્રણનું દબાણ કરી એમને અમેરીકા પધારવાનોજ આગ્રહ કર્યો. તે સર્વ તરફનો આવો પ્રેમ-પ્રભાવ જોઇ, તેમના આમંત્રણને સ્વિકારી બાબાએ ઇટાલીથી અમેરીકા ઉપડી જવાનું નક્કી કર્યું. અને તા० ૨૭ મી અક્ટોબરે ઇટાલીયન એક્સપ્રેસ લાઇનર “રોમા”માં જોનોઆથી ઉપડી તા० ૬ થી નવેમ્બરે ન્યુયૉર્ક આવી ઉતર્યા.

એ મુલાકાત તદ્દન ખાનગી રાખવાની, તેમજ રસ્તે એમને કોઇ ઓળખે નહિ એવી કાળજી પણ કરવાની ખાસ તાકીદ ફરમાવી હતી, જેથી ફક્ત બેજ ભાવિકો એમને સ્ટીમર ઉપર મળવા હારમનથી આવ્યા હતા. તેમની સાથે બાબા પ્લેટમાંથી ઉતર્યા બરોબર ન્યુયૉર્કથી મોટર રસ્તે ‘હારમન’ જવા ઉપડી ગયા.

અમેરીકામાં બાબાનું પ્રથમ આશ્રમ

અમેરીકા મધે ન્યુયૉર્કથી આશરે ૪૦ માઇલ દૂર હાસન નદીને કિનારે આવેલાં એકાંત સ્થળ — Harmon-on-Hudson —

હારમનમાં એક ટેકડી પર આવેલાં આશ્રમ મધે બાબા આશરે એક મહિનો રહ્યા હતા. તે દરમ્યાન સેંકડો અમેરીકન ભાવિકોએ એમની મુલાકાત લીધી હતી. તે સર્વ માહે જાણીતાં અને ખાનદાની નર-નારીઓમાં પ્રીનસેસ નારીના માચાબેલી અને કાઉન્ટેસ ટોલ્સટોય મુખ્ય હતાં. પહેલીજ મુલાકાતમાં આ બંને કુળવાન બાનુઓને બાબા તરફથી એવો ઉંડો અને અદ્ભુત અનુભવ મળી ગયો, કે તેઓએ તેજ વેળા પોતાનું સર્વસ્વ એમના ચરણે અર્પિ દેવાનો ઠરાવ કર્યો. તેઓ આજ બાબાના પશ્ચિમના પરમ-ભક્તો અને શિષ્યોમાં મુખ્ય છે. આ બંનેના જીવનને લગતી ઘણી જાણવાજ્ઞેગ હકિકત તેમજ તેમને પોતાને હાથે લખાયેલા મનનિય લેખો બીજા પુસ્તકમાં રજુ કરીશું. વળી બીજાં સેંકડો સારી સ્થિતીના, શીખેલાં, કેળવાયેલાં અને બાહોશ સ્ત્રી-પુરૂષો ઉપરાંત આ માર્ગનાં સાચા સાધકો અને જ્ઞાસુઓ પણ હતાં. આ માહેલાં ફક્ત ચુંટી કાઢેલાં થોડાંકનાં પ્રથમ દર્શન અને મુલાકાતના અંગત અનુભવો વર્ણવતાં પણ એક અલગ પુસ્તક લખી શકાય. એ સઘળા એટલા અચરતિભર્યા અને મનોરંજક છે કે ગમે એવા જડ-બુદ્ધિનાઓની પણ જ્ઞાસા ઉશકેરે! પણ બહુ લંબાણ થઇ જવાથી તે આ પુસ્તકમાં સમાવી શકાતા નથી એજ દીલગીરી છે, તો જો કે તેનો કાંઇક ખ્યાલ તો જરૂર આપીશું, અને વધુ વિગત હવે પછી રજુ કરીશું.

માત્ર ઘડીભરની આ પ્રથમ મુલાકાત દરમ્યાન ચગેર અમેરીકન પ્રજાએ ચાલાકીથી જોઇ અને અનુભવી લીધું કે જે વસ્તુની તેઓ વરસોથી તલબ અન્ને તલાસ કરી રહ્યાં હતાં, તેના માલેક અને અધિકારી આ અદ્ભુત દૈવિક વ્યક્તિ અને શિક્ષાગુરુ હતા, જેઓ સારી ખસકતને હૃદયમચાવી મેલવાની અદ્ભુત શક્તિ ધરાવતા હતા! દુનિયાભરનો ધંધા-વેપાર, હુન્નર-ઉદ્યોગ સઘળું એક હાથ કરી, ભારે યોજનાઓ ગંજવર પાયા ઉપર શરૂ કરી, વિખ્યાત કારખાનાઓ અને ત્રસ્ટો

વિગેરે સ્થાપવાની અમેરીકન પ્રગતી ચાલાકી અને દીર્ઘદ્રષ્ટિ તો જગજગડેર છે. એજ મીસાલ મેડેરબાબા સરીખી એક મહાન વ્યક્તિને દરેક સુખ સગવડ આપી, પોતાનાંજ મુલકમાં રાખી, ત્યાંથીજ એમની જગભરની મહાન કામગીરી અર્થેની શરૂઆત કરાવવા તેઓ મથ્યાં અને ઇતેજરી દર્શાવી રહ્યાં હતાં !

અમેરીકામાંજ રહી જવાનો આગ્રહ

બુએનૉર્ મી૦ વોટસને ઇંગલૅન્ડમાં બાબાને કહેલા બોલોનાં પડધા પાડી, સધળાં ફરી અને ફરી અરજ કરતાં કે—“બાબા, તમે માટે તેમજ તમારી જગભરની મહાન કામગીરી માટેનું અનુકુળ સ્થાન અને મુલક તો અમેરીકાજ છે. અહીંજ તમારો મુકામ રાખી, આશ્રમે વિગેરે સ્થાપી, જગભરની તમારી કામગીરી ચાલુ કરો !” વળી બાબાના એ મહાન કાર્ય અર્થે એઓ માંમે એવી સગવડ અને લાખો ડૉલર એમના પગ આગળ મેલવાની તૈયારી પણ તેઓએ દર્શાવી; ખોટી માત્ર એમના શબ્દની ! આટલું ફક્ત બોલીનેજ ખેસી ન રહેતાં, સેંકડો એકર જમીન અને કિંમતી મીલકત એમને અર્પિ દેવાનાં પ્લાનો પણ થઇ રહ્યા. તે જોવા અર્થે બાબાને લઇ ગયા, બાબાએ તે પસંદ પણ કર્યાં. પરંતુ તુરતાતુરત એવી કોઇ મોટી હીલચાલ ન કરતાં, વખત વેળાએ બધું જોઇ લેશું એમ આશ્વાસન આપી, બાબાએ સર્વેને ધીરજ ધરવાની સલાહ આપી. આ અમેરીકન ભાવિકોની તે વેળાની ઉલટ અને ઉત્સાહ એટલાં વિશેષ અને ગરમીમાં હતાં કે તે વેળા શરૂઆતમાં ફક્ત એકજ મહિના ત્યાં રહેવા બાદ હિંદ પાછા ફરવાની બાબાની વાત સમજીને સધળાં હરબુદ્ધાજ અને નાસીપાસ થઇ ગયાં ! પરંતુ બાબાને હિંદમાં અગત્યનું કામ હોવાથી તેઓ ગમે એવી નાસીપાસી છતાં શાંત રહ્યાં, અને ત્રણથી ચાર મહિના સુધીમાં નક્કિ પાછાં ફરવાનું વચન બાબા પાસેથી મેળવ્યું ત્યારેજ રાજ થયાં હતાં ! તેઓ માહેલાં

કેટલાંક સારી સ્થિતિનાં ભાવિકોએ તો હસીને એટલી પણ તૈયારી દર્શાવી કે અગર એઓ ૩ થી ૪ મહિનામાં પાછા અમેરીકા નહિ આવ્યા, તો તેઓ પોતે અમેરીકાથી સ્ટીમર ચાર્ટર કરી હિંદ આવી તેમને લઇ જશે !

બોસ્તનની મુલાકાત

અમેરીકામાં સ્વામી પરમાનંદ બાબાને મળે છે

ન્યુ હારમન આશ્રમમાં એક મહિનાના રહેવાસ દરમ્યાન બાબા એક દિવસ મોટર રસ્તે બોસ્તન પણ જઇ આવ્યા હતા, જ્યાં ઘણા ભાવિકો એમને મળવા ઇતેજાર હતા. અરધા દિવસમાં બાબાને લગભગ સીતરેક જણા મુલાકાત આપી ગયાં હતાં. તેઓમાં મુખ્ય ભાગે આત્મ-માર્ગના તલખગાર સાધકો હતાં, જેઓ પૂર્વના આ મહાગુરૂનાં અંગત સમાગમની તક હાથ ધરી આત્મ-માર્ગે આગલ વધવાની પોતાની અભિલાષા પરિપૂર્ણ કરવા નસીબવંત નિવડ્યાં હતાં !

અમેરીકામાં ૨૫ વર્ષોથી આશ્રમ સ્થાપી વસ્વાટ કરી રહેલા હિંદી સ્વામીઓ માહેલા એક સ્વામી પરમાનંદ, જેઓ તેજ દિવસે બોસ્તનથી કેલીફોર્નિયા જઇ રહ્યા હતા, તેમને બાબા સાહેબ બોસ્તન આવ્યાની ખબર મળતાંજ, સ્ટેશન ઉપરથી ટેલીફોન કરી એમનાં દર્શનાથે પધાર્યા હતા. પાટીમાં સાથે એમનાં કેળવાયલાં અને ભાવિક ભત્રીજા તેમજ બીજાં એમના અરધા દળન પશ્ચિમના શિષ્યોને પણ સાથે લાવ્યા હતા. પ્રથમ હિંદુ રીઠે નમસ્કાર કરી દર્શન લેવા બાદ, બાબાએ ખચકીયત પુછતાં સ્વામીજી અને તેમનાં ભત્રીજાએ બાબાને કેલીફોર્નિયા પોતાના આશ્રમમાં, કાંઈ નહિ તો એક દિવસ માટે પણ, પધારવાનું પ્રેમ-પૂર્વક આમંત્રણ આપ્યું હતું. પરંતુ બાબાને તુરતવેળા હિંદ પાછું ફરવાનું હોવાથી આશરે છ મહિના બાદ બીજા પ્રવાસે

પાછા અમેરીકા આવે ત્યારે ત્યાંની મુલાકાત કરશે એવી આશા આપી હતી.

વાતવાતમાં બાબાએ એ શબ્દો ઉપદેશના પણ બોલે મારફત સંભળાવ્યા કે “એક અખંડ અનંત હસ્તિ સિવાય બીજું કશું જ હસ્તિ ધરાવતું નથી. બાકી સઘળો માયાનો ખેલ અને આભાસ છે. તે અનંત હસ્તિ સાથે હું એકતાન છું. હું સદોદિત અખંડ આનંદ ભોગવી રહ્યો છું. અને પ્રત્યેક વસ્તુ અને વ્યક્તિમાં પોતાને જ નોંધું છું. એ સઘળી વાતોની માત્ર બુધ્ધિબળથી થતી ખાતરી સંતોષ આપી શકતી નથી. તે માટે જ્ઞાન-રોશની, અંતર દ્રષ્ટિ અને અનુભવ થવાં જોઈએ. તેજ ખરું છે. ત્યારબાદ એક્યતા, યાને તે અનંત હસ્તિમાં ગર્ક થઈ એકતાન થઈ જવું જોઈએ. એ સઘળું કેટલે બહાર નથી. તે પ્રત્યેકનાં અંતરમાં જ સમાયું છે. તેને શોધી, ખોદી કાઢવાની જરૂર છે. તેનો પતો લાગી ગયો કે ભવપાર! જીવન સફળ!”

શાંત ચુપકીદી વચ્ચે બાબાએ કહેલા આ થોડા શબ્દો સમજી લીધા બાદ સ્વામીજીએ આત્મ-જ્ઞાન પર લખેલાં પોતાના પુસ્તકોના વૉલ્યુમ્સ બાબા સાહેબને અર્પણ કરવા ટેબલ ઉપર મેલતાં, પોતે જ વગર પુછવે ખુલાસો કર્યો કે “ગમે એવી કીલસુકી જાતે સમજવા અને બીજાઓને સમજાવવા છતાં, આ સઘળાં આખરે તો કાગળનાં ચીટડાં જ છે. અંતરનાં અંગત અનુભવની વાત જ નીરાળી છે. તે હજી થયો નથી. તે માટે આપ સરીખા પૂર્ણ-જ્ઞાની ગુરૂની કૃપા-દ્રષ્ટિની જ જરૂર છે, અને એ જ ઇચ્છાએ આપને શીર નમાવી રહ્યો છું. હવે કાંઈ આગલ ઢંકેલી આપો, બાબા!” એમ કહી ફરી બાબાશ્રીને નમસ્કાર કર્યા. બાબાએ આશિષ આપતો, હાથ તેમના માથા પર મેલ્યો. બાદ સ્વામીજીએ પોતાની સાથના શિષ્યો તરફ ફરી કહ્યું કે “ગુરૂ વના કદી જ્ઞાન પ્રાપ્ત થાય નહિ! મેહરબાબા એક પૂર્ણ-જ્ઞાની સદગુરૂ હોવાથી આ પુસ્તકો માટે

લખેલી વાતો સાથે રમત કરે છે! આપણે જે વિષયો માટે માત્ર છુદ્ધિ-બળના પ્રયોગો ને વાતોજ ક્યાં કરીએ છીએ, તો સર્વેનો એવો સદ્બોધિત અંગત અનુભવ મેળવી રહ્યા છે!” સેંકડો અમેરીકન શિષ્યોના એક સ્વિકરાયલા ગુરૂ અને આત્મ-જ્ઞાનના અખુટ ભંડાર સમાન લેખાતા પોતાના ગુરૂ સ્વામી પરમાનંદને મેહોરબાબાના પગપર પડતા જોઇ, તેમજ બાબા સાહેબની ઉંચ સ્થિતિ, જ્ઞાન અને અનુભવ માટે આવા પ્રસંશા કરતા ઉદગાર સમજી, સ્વામીજીના પોતાના શિષ્યો તેમજ બીજાં સર્વે તાજુબજ થઇ રહ્યાં. સ્વામીજીનું જોઇ તેઓ પણ હિંદુ રીતીએ જે હાથ જોડી નમસ્કાર કરી વિદાય થયાં.

ન્યુયૉર્કના એસ્ટૉર હોટલમાં

નામાંકિત નર-નારીઓ સાથે મુલાકાત

ગ્રોસ્ટનથી હારમન પાછા ફરતી વેળા બાબાને ન્યુયૉર્કમાં એક અઠવાડીયું રાખવાનો બંદોબસ્ત અમેરીકન બાવિકોએ કર્યો હતો. હારમન ન્યુયૉર્કથી ૪૦ માઇલ દુર છે. ત્યાં વેર આવવા જવા માટે બધાથી, ખાસ કરી કામની શેકાણવાળાઓથી, બને નહી. અને ન્યુયૉર્કમાં પણ એવા ઘણા સારા આત્માઓ હતા જેઓ ઘણી સારી સ્થિતીના હોઇને પણ દુન્યા-બહેવારમાં સૌ સાથ બહુ જલા, માયાળુ, અને આત્મ-માર્ગની શેશની અને રાહબરી મેળવવા માટે તદ્દન લાયક હતા. તેઓને મળવાની જરૂર હતી. હારમન આશ્રમની સઘળી વ્યવસ્થા કરનારા મીં અને મીસીસ સ્વેડેસ, તેમજ બાબાની પ્રથમ મુલાકાતમાંજ અદ્ભુત જીવન-પલટાનો અચરતીભર્યો અનુભવ પ્રાપ્ત કરી ચુકેલાં બાબાનાં બાવિકો, પ્રીન્સેસ માચાબેલી અને કાઉન્ટેસ ટોલસ્ટોય, તેમજ બીજાં સારાં ખાનદાની સ્ત્રી-પુરૂષોનું એવું ધારવું હતું કે બાબાની બાવિબની મોટી હીલચાલ અને કામગીરી માટે જાહેર જીવનમાં

આગેવાનીભર્યો ભાગ ભજવનારાં નામાંકીત નરનારીઓ, જેમની તેઓ અંગત ઓળખ ધરાવતાં હતાં અને જેઓની આત્મ-માર્ગ પ્રત્યેથી વલણ અને લાયકાત તેઓ પીછાણતા હતાં, તેઓને બાબા સાહેબ સાથે મુલાકાત કરવાની ઘણી જરૂર હતી, જેથી એકવાર ઓળખ થવે, બાબાના કામમાં તેમની હમશરીફો મેળવવાનું ધણું સવળ થઈ પડે. તેથીજ તેઓ બાબા સાહેબને એ થોડીક જાણીતી વ્યક્તિઓને મળવા માટે ચાલુ અરજ કરી રહ્યાં હતાં.

આવી રીતે જાહેર જીવનમાં જાણીતી થયેલી વ્યક્તિઓને ઇંગ્લંડમાં પણ મલવાની ભાવિકોએ ઘણી ઉલટ દર્શાવી હતી, પણ તે માટે હાલ વખત નહતો, અને ભવિષ્યમાં બધાંને મળીશું એમ કહી બાબાએ તુરતા તુરત તો તેવા થોડાઓની ટુંક અને ખાનગી મુલાકાતોજ રાખી હતી. છતાં પોતાના ખીજા કામના હિસાબે પણ એમને ન્યુયૉર્કમાં થોડા દીવસ રહેવાની જરૂર હતી, તે માટેની આ આછતી તક જોઈ બાબાએ પણ તેઓની ઇચ્છાનુસાર, ત્યાં રહેવાની મંજૂરી આપી. પરંતુ ત્યાંના ભાવિકોએ આ મુલાકાત માટે ‘એસ્ટોર હોટલ’ જેવાં એક મશહૂર, પહેલી પંક્તીનાં હોટલની જગ્યા પસંદ કરી, જેથી સઘળાં નામાંકીત નર-નારીઓને બાબાને મળવા આવવાનું તદ્દન સવળ થઈ પડે. કારણ તે ‘ટાઇમ્સ સ્કેવર’ સરીખા ન્યુયૉર્કના સૌથી વધુ વિખ્યાત ઘોરી રસ્તા પર, ધંધા-ધાપાનાં સૌથી બહોળા રોકાણવાલા મધ્ય-સ્થાન (સિંટર)માં આવેલું હતું, અને ઉંચ સોસાયટીનાં શ્રીમંતો અને નામાંકિત નર-નારીઓના ઉતારા અને મેળાપ માટેનું અતુકુળ સ્થાન હતું.

અમેરીકામાંજ એક દુનિયા વર્ણુતું સેન્ટર

સ્થાપવાની યોજના

અહિં બાબાનાં ૪ દિવસનાં મુકામ દરમિયાન અમેરીકન સોસાયટી અને જાહેર જીવનમાં બહુ આગેવાનીભર્યો ભાગ ભજવનારાં,

ધણું સ્ત્રી-પુરૂષો બાબાની મુલાકાત લઇ ગયાં. અમેરીકન પ્રજાની સ્વભાવિક મનોવ્રતિ મુજબ, બાબાનાં કામ માટે મોટા પાયા પર ભવિષ્યની મોટી યોજનાઓ ધડવાની, અને અમેરીકાને એમનાં જગ-કલ્યાણના કામ અર્થેના મધ્યસ્થાન થાને સેન્ટર બનાવવાની ધણુઓએ ઉલટ દર્શાવી હતી, તે બાબે બહુ વાતો પણ થઇ હતી. તે સર્વને તુરત વેળા નિરાશ ન કરતાં, બાબાએ “ભવિષ્યમાં હું કહું ત્યારે બધું કરવું” એમ આશ્વાસન આપી, તુરતવેળા એ વાત દીલમાં નાખી દીધી. અને સઘળા એઓની બીજી વારની અમેરીકાની મુલાકાત, જે હિંદ જઇ આવ્યા બાદ ૩-૪ મહિનામાં થનાર હતી, તે વેળા મોટી ઉથલ-પાથલ કરવાની આશ સહેવતાં વિદાય થયાં હતાં.

બાબાની નિરાળી રીત !

ભવિષ્યની યોજનાનો સાબુત પાથો શાંતપણે રચે છે !

અગર બાબાએ તે વેળા રહેજ પણ ઉલટ દર્શાવી તેમની સાથ વધુ સંબંધ રાખવાનો ઇશારો બી કર્યો હોતે, તો ત્યાંના ભાવિકો માહેલા ધણુઓ ભેગા મળી કંઈ ધામધુમ કરી મેલતે — કોઇ મોટી સ્કીમ ધડી, ધણુ ગંજવર પાયા પર બાબાને લગતી હીલચાલ તુરત શરૂ કરી દેતે. પરંતુ બાબાએ તે વેળા તેવી કંઈ ખાસ ઉલટ દર્શાવી નહિ. ઔર ભાવિકોની એ ઇચ્છા અને વાતોને દીલમાં નાખી ઠંડી પાડી દીધી. આમ કરવા માટે બાબાના હિસાબે ધણુ કારણો હતાં, જેમાં એમને જગતમાં પ્રગટ થવાનું પણ એક હતું. તે માટે હજી વિલંબ હોતો. તેટલાં એઓ પોતાના હિસાબે અંતરથી, ખાનગીમાં તૈયારી કરી રહ્યા હતા. તેજ ઘોરણે અને પોતે કહે તેમજ કર્યા જવાની આજ્ઞા સર્વને ફરમાવી. એટલે નાસીપાસીને લીધે ગમે એવી દીલગીરી છતાં, તેઓ મજબુર હતાં. આ સઘળાં મોટેરાંઓ માહેલાં ધણુઓ સાથનાં વધુ ધાડ સંબંધ પણ તે વેળા વધુ જાહેરાતથી નાહક ગડબડ ન થાય

એ કારણે બાબાએ તુરત વેળા તો લગભગ કાપીજ નાખ્યા. જેઓ આ અમેરીકન પ્રજાના આગેવાનો મારફતે બાબાનાં કામ માટે કાંઈ બહુ મોટે પાસે જોડવણ કરવાના સ્વપ્નાં સહેલી કાંઈ યોજનાઓ (plans) કરી રહ્યા હતા, તેઓને આથી સ્વાભાવિક નિરાશા બરપા થઈ, અને આવી સુંદર અને ઘેરઘેરાં આવેલી તક જતી મેલવામાં બાબા પણ ભુલ કરતા હતા એમ તેઓને તે વેળાએ લાગ્યું. પણ પાછળથી બાબાના વધુ સહવાસમાં આવતાં, એ સઘળી કામગીરીનો ભેદ રફતે રફતે સમજવાં લાગ્યાં, તેમ તેમ તેઓની ખાત્રી થતી ગઈ કે બાબા જે કાંઈ કરે છે તે ખીસકુલ દરોબસ્ત હોય છે. આપણે તે તુરત વેળા જોઈ જાણી શકતા નથી તેથી અકળાઈ જઈએ છીએ, પણ તે વેળા એમનું કહ્યું માન્ય કરી, ધ્યાન ધરી ચુપ રહેતાં આયદે સઘળો ભેદ આપોઆપ સમજાઈ જાય છે.

બાબા માટે જનતામાં જે સમજુતી બરપા થવાનાં ધણા કારણોમાં “જાતિ-જાહેરાત” પણ એક છે, જે માટે લોકોમાં બહુ વિચીત્ર ધખારાઓ બરપા થયા છે. પરંતુ વર્ષોનાં એમની સાથના ઘાડા પરિચયથી, અને આવા જુદા જુદાં પ્રસંગોએ થયેલા અનુભવો ઉપરથી હમો તો ઉલટુંજ જોઈ રહ્યા છીએ કે એમના ચરણે લાખો અર્પી દેવાની ધારણાથી આવેલાં શ્રીમંતો યા એમની જાહેર દુનિયાની કામગીરીમાં ધણા ઉપયોગી થઈ પડે એવાં નામાંકીત નર-નારીઓ અને મશહૂર વ્યક્તિઓની મુલાકાત લેવા માટે પણ એઓએ વખતો વખત ઠીલ કરી છે, અને આ માહેલાં કોઈ મુલાકાતે આવી ગયેલાં મોટેરાંઓ સાથે પણ ચાલુ નિકટ સંબંધ રાખવાની ખાસ ઉલટ પોતે તો દર્શાવી નથી, પરંતુ પોતાના અનુયાયીઓ જેઓ આવા સંબંધમાં હતા, તે પણ કાપી નખાવ્યા છે. જાહેર છાપાના પ્રતિનિધીઓને તો મળવાજ નામરજી દર્શાવી છે, અને જેઓને મળ્યા છે તે પણ એમના શિષ્યો યા ભાવિકોની ખાસ

બરજ ઉપરથી અને તે માટે પણ જેઓ બેઠવાર કામ અર્થે ઉપયોગી થઈ પડે એવા કોઈ સમજી અને ઉત્સાહ ધરાવનારાઓનેજ મળવા ખુશી બતાવી છે. બાકી તો સેંકડો રીપોર્ટરો વિગેરે સંઘળે એમના ઉતારાના મકાનોના દરવાજા આગળ કલાકો સુધી ધંતેઝારીથી થોભી, નાસીપાસ થઈ પાછા ફર્યા છે. તેઓ માહેલા કોઈ ફફડેલાઓએ જે ધ્યાનમાં આવ્યું એ ભલતું-સલતું એમના માટે લખી યા છાપી મારવાથી પણ ઘણાઓમાં ગંભીર જેરસમજ બરપા થવા પામી છે !

આમ પોતાના ધ્યાનમાં આવ્યું તે જે ગમે એ છાપી મારનારાઓ માહે મુખ્ય ભાગે તો જેઓ મેહેરબાબાના વરસોના મૌન અને વગર યોલવે સર્વ સાથ વાતચીત, ઉપદેશ અને તેની ઊંડી અસર બરપા કરવાની શક્તિ અને રીત વિગેરે ઉપર રમત કરી, તે ઉપરથી કંઈ સણસણાતીભરી (Sensational) વાતો ફેલાવવાનો અભખરો ધરાવનારાઓ હતા, એ આગમચથી જાણી લઈનેજ બાબાએ આવી જાહેરાત માટેનો અટકાવ રાખ્યો હતો. એવા અલકાતુ રીપોર્ટરોની વગર સમજે રજી કરેલી ઘટતી-અણઘટતી વિગતો ઉપરથી મેહેરબાબાને સમજવાની કોશેશ કરનારાઓમાં ગંભીર જેરસમજ બરપા થવા પામી છે, જે માટે ઘણાઓએ પાછળથી ખેદ દર્શાવી ખરી હકીકતથી વાકેફ થયા છે. જેઓને ખરૂં-નરૂં કરવાની કોઈ તક મળી નથી યા તેવી કોઈ કાળજી તેઓએ પોતે રહીને કરી નથી, તેઓ મેહેરબાબા માટેની આવી જેર-સમજના પરિણામે હજી અજ્ઞાનના અંધકારમાંજ રહ્યાં છે ! તે જેર-સમજ દૂર કરવા અર્થેજ આ સત્ય હકિકતો વિગતે વર્ણુવાની જરૂર જોઈ છે.

પ્રકરણ ચોવિસમું

વળતી મુસાફરી — વિદાયગીરીનો વિયોગ !

આશરે એક મહિનો “હારમન” આશ્રમમાં રહેવા બાદ બાબા હિંદ તરફ વળતી મુસાફરીએ નીકળ્યા. એમના જરૂરી કામ અર્થે અને માત્ર ૨-૩ મહિનાની ટુંક મુદત માટે પણ હિંદ જઈ આવવાની અને અમેરીકાથી વિદાય થવાની વાતજ સમજીને સર્વે ખરાં દીલથી દલગીર થઈ રહ્યાં, અને કોઈ ધરતું વહાલું વર્ષોની જુદાઈ માટે વિખુટું પડતું હોય, એ મીસાલ વિયોગનાં ખ્યાલે અંતરથી સર્વે રડી રહ્યાં. છેવટના એ-ત્રણ દિવસો તો એ સર્વેને સમજાવતાં, ધીરજ અને દીલાસાના સખુનોથી સાંત્વન આપતાં, બાબાને પોતાને પણ ઘણી લાગણી થઈ હતી. એ સઘળી અંતરની દલગીરી શા કાળ ? આવો પ્રેમ-વિયોગ શા કારણે ? તે સર્વનાં અંતરમાં મેહેરબાબાએ પ્રકટાવેલા પ્રેમ-અગ્નિના પરીણામે ! નહિ તો મેહેરબાબા કોણ, તેઓ કોણ ? કયા દહાડાનો સંબંધ, કયો ઝાળખ, પિછાણ ને પરીચય ? એ સર્વનો જ્યારે આપણે ખ્યાલ કર્યે ત્યારેજ બાબાએ પ્રકટાવેલા આ દિવ્ય “પ્રેમના પ્રતાપ” કંઈ સમજી શકાય છે !

વાયરલેસમાં વિયોગ અને પ્રેમ-સંદેશ !

ન્યુયોર્કથી જરમન સ્પીડ-બોટ “પ્રેમન” માં તા. ૬ ઠી ડીસેમ્બરે ઉપડ્યા બરાબર, એમને સફળ-સફર અને જલદી પાછા ફરવા (Bon Voyage and Happy Return) ઇચ્છતા સંખ્યાબંધ સંદેશાઓથી સ્ટીમરના વાયરલેસ સંરક્ષમ અને તારો (Wireless apparatus) ધમધમી રહ્યા. એ સર્વ માંહે એમની સાથની મુલાકાતથી જીવનમાં નવું ચેતન મેળવી ચુકેલાં પ્રેમી બાવિકો તરફના

પ્રેમ અને વિયોગની અચુક લાગણી દર્શાવતા અચરતી ભયાં ઉદ્ધારો સાંભળી, વાયરલેસમાં કામ કરનારાઓ પણ તાઝુબ થઇ રહ્યાં ! એ માહેલા કોઇકોએ તો આ મહાન વ્યક્તિ કોણ હતી તેની ખબર મેળવવા અને બની શકે તો મુલાકાત પણ કરવા પણ ઇતેઝારી દર્શાવી હતી, અને એમને તકલીફ ન થાય એટલા ખાતર એઓ ન્યારે ડંક પર એકાંત જગે ફરવા નીકળે ત્યારે ફરથી પણ નિહાળી સંતોષ અને ખુશાલી દર્શાવતા.

વાયરલેસ મારફત અમેરીકા, યુરોપ, ઇંગ્લંડ અને હિંદ એમેરથી મળતા આ સંદેષો માહેલા કોઇ Merwan, તો કોઇ Irani, કોઇ Baba, તો કોઇ Meherbaba—એમ બાબાના જુદાં જુદાં નામે આવતા, જેથી એમનું “મેહેરબાબા”નું જાહેર નામ આ વાયરલેસ સ્ટાફવાળાઓને માલમ પડતું જ. પરંતુ પોતાની ઑરીસના સ્પષ્ટ સિવાય બીજા કોઇને પણ એ જાણીતું નામ જાહેર નહિ કરવાની સખત વાકીદ ઉપર તેટલીજ સખતાઇ અને વિશ્વાસથી અમલ કરી, તેઓ પોતાની ફરજ પ્રમાણીકપણે બજાવતા—એ ખરેખર પ્રસંશાપાત્ર હતું ! જાહેર આલમની નોકરી માટેની તેમની સારી સમજ (sense of service) નો અચ્છો ખ્યાલ દર્શાવતું !

ન્યુયોર્કથી ફ્રાંસ

અમેરીકાથી ઉપડેલા હમો ફ્રાંસના “શરણુગ” બંદરે ઉતરી ત્યાંથી પેરીસ ગયા, જ્યાં હમને એક અઠવાડિયું થોભી જવું પડ્યું—ફ્રાંસનાં માર્સેલ્સ બંદરથી હિંદ આવવા ઉપડતી યોટને ઉપડવાને એક અઠવાડિયાંની વાર હોવાથી, પેરીસ ખાતે ૭ દિવસ મુકામ કરવો પડ્યો. આ તકનો લાભ લઇ એમના થોડાંક અંગત ઇંગ્લીશ ભક્તોએ ઇંગ્લંડ વેરથી પેરીસ આવી, એમના અંગત સમાગમનો લાભ ઉઠાવ્યો હતો.

ઈંગ્લંડ, યુરોપ અને અમેરીકાના ત્રણ મહિનાના ચાલુ પ્રવાસો દરમ્યાન ખાનગીમાં પણ સેંકડો ભાવિકો સાથની પ્રથમ મુલાકાત અને ભવિષ્યની યોજનાઓ માટેની વાતચીત તેમજ ગોઠવણ વિગેરેની થાક અને રંજ બાદ બાબાએ આ છ દિવસો તદ્દન એકાંતમાં ગુળથાં. ફક્ત ઇંગ્લંડથી આવેલાં થોડાં ભાવિકો, જેમની સાથનો સંબંધ અને પરિચય હવે ધરના જેવા અનલગનો અને ઘાડો થવા પામ્યો હતો, તેઓ સિવાય કોઈને મળ્યા નહતા.

આ કારણે જમ તેઓને બાબા સાથ વધુ અંગત પરિચયમાં આવવાનો આનંદ બરપા થયો હતો, તેમ વળી દરેકને એમની તરફથી અપાયેલાં અંગત શિક્ષણનો પણ લાભ થયો હતો. બાબાના અંગત સહવાસમાં, ફક્ત ખુદા, પ્રેમ અને સત્ય-માર્ગને લગતી વાતો અને ઉપદેશો સાંભળવા ઉપરાંત, બહેવાર જીવનની ઉપયોગી તરખીયત દરમ્યાન સર્વને થયેલા આનંદમય અનુભવોની મીઠી યાદ આજે બી તેઓ કરી રહ્યાં છે, અને તે સુખવાસી દિવસોને પોતાના જીવનની સર્વથી આનંદી મુદતો માહેલી એક તરીકે આજે બી લેખે છે ! એ અનુપમ અનુભવ બાદ બાબાથી છુટા પડતી વેળાનો અને ત્યારબાદના થોડા દિવસો દરમ્યાનના વિયોગનો અનુભવ તો તેઓના દીલજ નાણે !

યુરોપથી હિંદ તરફ

મેલ-બોટ “નારકુંડા” માં

બાબાએ વગર બોલવે આપેલું લેકચર !

વળતી મુસાફરી દરમ્યાન, પી. એન્ડ ઓ. કુંઠ ની મેલ-બોટ “નારકુંડા” માં કાંઈ નવીનજ રંગ નામ્યો હતો ! સ્ટીમર ઉપર એમને કોઈ ઓળખી ત્રાસ નહીં આપે એ અર્થે હંમેશ મુજબ એમનું જાહેર નામ પણ મેહરબાબાને બદલે ફ્રેમીલી નામ M. S. Irani જ આપવામાં આવ્યું હતું. છતાં આ ફકીરી લાઇનના

કોઇ સાચા તલબગાર ને અનુભવી મુસ્લીમ ડોક્ટરે એમના નૂરાની
ચેરે અને દમામદાર ઢબ-છબ ઉપરથી કોઇ મહાન આત્મિક
વ્યક્તિ તરીકે પીછાણી, એમની હીલચાલ તપાસી લઇ, એમના અર્થે
પ્રુછપરછ કરી, પતો મેળવ્યો; એટલુંજ નહીં, પણ ડૉક્ટર ઉપર
બાબા સાથે પીછાણુ પડતાં, ખાનગીમાં એમના તરફનો એક ટુંક
પણ ઉમદા ઉપદેશ સમજી એટલો અચરત થઇ ગયો, કે
બીજાંએ પણ એ જ્ઞાન-ઉપદેશનો લાભ અપાવવાની લાલસા
થોભાવી શક્યો નહીં! અને તે માટે બાબાને અરજ પણ કરી.
પ્રવાસ દરમ્યાન બાબા કોઇની મુલાકાત કરતા નથી, એમ ગમે
એટલું સ્પષ્ટ અને વારંવાર સમજાવવા છતાં, એમના તરફથી
વધુ વાતો અને ઉપદેશો સાંભળી પોતે જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવા
છપરાંત બીજાંએ પણ તેના લાભ અપાવવાના ઇરાદાથી, બાબાને
તેવણુ ચાલુ અરજ કરતાજ રહ્યા કે “સૂરજ છે તે
દુનિયાને માટે, પોતાને માટે નથી! તેમ આપના આવાં
અદ્ભુત જ્ઞાનનો લાભ બીજાંએ મળવોજ જોઇએ! અગર
બધા પેસેન્જરોને નહીં તો થોડા યુંટી કાઢેલાંએ તો ખાનગીમાં
ઉપદેશ આપે આપવોજ જોઇએ” એ માટે તે શખસ એટલો
પાછળ લાગ્યો કે બાબાની પરવાનગી મેળવી ત્યારેજ રહ્યો. અને
તે માટેની જાઠવણુ પણ પોતેજ કરી. પરંતુ હમારી અન્યબી
વચ્ચે જોયું તો આ પાંચ-સાત જણા માટેજ ઠેરવેલી ખાનગી
મીટીંગના ટાઇમે લગભગ એકસો ઉપર આદમીઓથી આખો હોલ
તેમજ બહારની ડૉક્ટરની ખુલ્લી જગ્યાનું ખુલ્લું-ખુલ્લું ભરાઇ ગયું હતું!

આવી રીતે કોઇ જાહેર જગ્યાએ બાબાએ અગાઉ કદી લેકચર આપ્યું
ન હતું, તેમ તે વેળા પણ આપવા ચાહતા ન હતા. પરંતુ એ
માટેની અરજ ગુનરી કરતાં પીછો પકડી રહેલા તે ભાવિકની ભારે
ઉલટ અને જીદાસા જોઇ, તેમ બીજાં પણ સંખ્યાબંધ ઇતેજરોની
અરજનો સ્વિકાર કરી, બાબાએ પહેલીજવાર આવા એક મોટા

જમેલા સમક્ષ ઉપદેશ આપવા કબુલ્યું. એક હીંદી ગુરૂ વગર બોલવે આત્મ-માર્ગ ઉપર લેકચર આપનાર છે, એ વાત બોટ ઉપર ફેલાતાંજ સર્વેની જાણાસા ઉશ્કેરાઈ ! લોક વધતાં, ત્રણસે ઉપર પ્રેક્ષકોનું ગેધરીંગ એકઠું થઈ ગયું ! પ્રથમ શબ્દ પ્રમાણે માત્ર ૧૦-૧૫ મીનીટજ સમજાવવાની કબુલાત હતી, તે મુજબ બાબાએ પોતાના બોડ ઉપર આંગળાં ચલાવ્યાં, અને આ લખનારને તે વાંચી ગેધરીંગને સમજાવવું પડ્યું. એક ગંભીર સુપકીદી વચ્ચે, લગભગ પંદર મીનીટના અરસામાં બાબાએ અરઘો દળન વિષયો — ધર્મ, સત્ય, ઇશ્વર-માર્ગ, પ્રેમ, તળમળ, વિગેરે — ટુંકમાં પણ અતિ સરળતાથી અને ખુબીથી સમજાવ્યા. તે ખતમ થવે જોઈ પોતાનું બોડ ઉલટું કરી ટેબલ ઉપર મેલ્યું કે તુરત ગેધરીંગ માટેથી ૩-૪ હાથો ઉપર કરવામાં આવેલા નજરે પડ્યા ! ખુલાસો પુછતાં માલમ પડ્યું કે તેઓ કોઈ પોતાના ખાનગી પ્રશ્નો નહીં, પણ જે બાબદ સમજાવવામાં આવી હતી તેના સંબંધે કાંઈ વધુ ખુલાસા ચાહતાં હતાં. એ અરજ સ્વિકારી થોડાક ખુલાસા એક પછી એક સમજાવતાં બીજો અડધો કલાક ઉપર થઈ ગયો, જેથી ૧૫ ને બદલે ૫૦ મીનીટ થવા પામી ! લેકીન આ ઉપદેશની અસર એવી તો ઉમદા થઈ કે પાછળથી આવુંજ એક લેકચર ફર્સ્ટ ક્લાસમાં ત્યાંના પેસેન્જરો માટે પણ કરવાની એમને અરજ થઈ, જે સર્વેની દલગીરી વચ્ચે એઓએ ના પાડી.

હજી બીજાઓ વધુ પ્રશ્નો પુછવાની આશા અને ઉમીદમાં હતા, અને આમ કલાકોભર વાતો ચાલ્યાજ કરતે. પણ બાબાને તે પસંદ ન હતું, એટલે આ તબક્કે તેઓ ઉઠી ઉભા થયા. એમના માનમાં આખા હોલનું લોક પણ ખુરશીપરથી ઉઠી ઉભું થયું. અને લગાર નાસીપાસીથી એમને તે હોલ છોડી કેબીન તરફ વિદાય થતાં દીઠા !

ખોટ પર ક્રીસમસ અને નવાં સાલની ઉજવણી !
વાયરલેસ મારફત દુનિયાને એક સંદેશ આપવાની અરજ !

પ્રવાસ દરમ્યાન ક્રીસ્ટમસ તેમજ નવાં વરસના તહેવારો ભારે ઉત્સાહ અને આનંદથી ઉજવવામાં આવ્યા. તે હિંગામને લાભ લઈ એજ ખોટ મધે પ્રવાસ કરતા સદગુરૂ મેહેરબાબા તરફનો એક સંદેશ વાયરલેસ મારફતે દુનિયામાં જાહેર કરવાની ઉમદા તક હતી, એ ધારણાથી એઓ તરફથી આવો કોઈ સંદેશ દુનિયાને પ્રોડકાસ્ટ કરવા માટે આપવા એમને અરજ કરવામાં આવી હતી. પરંતુ આવી રીતની ફેક્ટ જાહેરાત અને ધામધુમ એમને પસંદ ન હોવે, સર્વની દલગીરી વચ્ચે આ માંગણી પણ બાબાએ ના પાડી હતી. સદગુરૂઓ પોતાના ઉપદેશ જેમ ઘટતા ઇસમેનેજ આપે છે, તેમ જાહેર સંદેશો પણ સંજોગ અને સ્થિતિ તપાસીને ઘટતા પ્રસંગોએજ આપે છે. દુનિયવિ તેમજ આધ્યાત્મિક અગત્યની બાબદો ઉપર આવા ધણા સંદેશો મેહેરબાબાએ વગર પુછવે પશ્ચિમમાં તેમજ પૂર્વમાં આપ્યા છે. એ માહેલા છેલ્લા થોડા હાલ ચાલતાં મહા યુદ્ધ અને હવે પછી આવનારા નવીન યુગના સંબંધે એઓએ આપ્યા છે, તે આ પુસ્તકમાં રજુ થાય છે.

આશરે ચાર મહિનાના યુરોપ-અમેરીકાના પ્રથમ પ્રવાસ બાદ બાબા પોતાની પાર્ટી સહિત હિંદ પાછા ફર્યા અને તા. ૧ લી જાનેવારી ૧૯૩૨ ને દીને મુંબઈ બંદરે ઉતર્યા. મુંબઈથી નાસીક સીધાવાં.

પશ્ચિમના બીજા પ્રવાસની તૈયારી

મેહેરબાબાના પશ્ચિમના બીજા પ્રવાસની તૈયારી પણ તે સાથેજ ચાલુ થઈ, કારણુ દર અઠવાડયે અમેરીકા અને વિલાયતના મેલમાં તેમજ એરમેલ મારફતે સંખ્યાબંધ પત્રો માહે એમને પશ્ચિમમાં પાછા ફરેલા જોવાનીજ ઇતેજારી દર્શાવવામાં આવતી. ત્યાંના ભાવિકો

તરફના પ્રેમ-વિયોગના આ ઉદગારો તેમના અંતરમાં પ્રગટી રહેલા પ્રેમ-અગ્નિ અને પુન્ય-ભાવનાજ પકવા પડતા હતા. પશ્ચિમનાં સેંકડો અનુયાયીઓ તરફના આવા અનુપમ પ્રેમ અને પુન્ય-ભાવ દર્શાવતા સેંકડો તારના સંદેષો અને ખાનગી પત્રો કોઇ પણ હિંદીને મગરૂર કરે એવા છે. માત્ર એકજ ઉડતી અને ખાનગી મુલાકાતમાં મેહેરબાબાએ જે પ્રેમ પશ્ચિમના ભાવિકોમાં જગાડ્યો તેની જવાબા જ્યારે આમ ફાટી નીકળી પ્રદર્શિત થઇ, ત્યારેજ એમના પ્રેમ-પ્રભાવ અને અંતર જ્યોત જગાડવાની પ્રબળ શક્તિનો વધુ ખ્યાલ એમની અત્રેની મંડળીને પણ થવા પામ્યો. તેમના જીવર પણ એ મહાગુરુએ પશ્ચિમમાં પ્રકટાવેલી અગાધ લીલાનો આવો એક અયુકત પ્રકાર પ્રત્યક્ષ નિહાળી હર્ષથી પ્રફુલ્લીત થયાં, તો જો કે એમની દૈવિક લીલા અને પ્રેમનો જલ્દો મેહેરશ્રમનાં પુલ બચ્ચાંઓમાં પ્રકટેલો તેઓએ જોયો હતો, તેમ એજ પ્રેમનો કોઇક પ્રકારનો અલગ અલગ અનુભવ પણ તેઓને તો અત્યાર આગમ્યનો મળી ચુક્યો હતો. પણ હજી તો પશ્ચિમની આ એકજ ખાનગી મુલાકાતની નજીવી શરૂઆત હતી. એકવાર એમનું નામ જાહેર થવા બાદ કેવો રંગ જામે છે, તેની કલ્પના તે વેળા કરી શકાઇજ નહીં !

પ્રથમ મુલાકાતમાંજ જ્યારે ચર્ચોર અમેરીકન પ્રજાએ મેહેરબાબાનો પ્રભાવ, ગૌરવ અને અપૂર્વ આત્મિક શક્તિનું મીઝન કરી લીધું, ત્યારે આવી એક જગતને હચમચાવી મેલનારી મહાન વ્યક્તિને પોતાના મુલકમાંજ સ્થાન આપી, તેમની મારફતે જગતમાં બહોળા વિસ્તારની કામગીરી માટે અમેરીકાનેજ મધ્યસ્થાન (centre) બનાવવું, એ પ્રબળ ઇચ્છા સ્વભાવિક તેઓમાં ઉત્પન્ન થઇ. અને તે અર્થે તેઓએ તડાકામાર તૈયારીઓ પણ કરવાજ માંડી. તેમાં એક અગત્યની શરૂઆત તરીકે

પ્રથમ આ કામને જાહેરાત આપવા અર્થે તેઓએ દુનિયાની સર્વશ્રી મોટી અને મશહુર રૂટર કંપની અને તેની સાથ જોડાયેલાં એસોશિયેટેડ પ્રેસનું સાધન પકડી, પ્રથમ તેમના મુખ્યમંત્રીના વડા પ્રતિનિધિને મેહરબાબાની મુલાકાતે મોકલવા માટે ઇજાજત આપી, કે જે જગભરની મોટી કામગીરી એઓ કરવા ચાહતા હતા, તે અર્થે એ જાહેરાત જરૂરી હતી, અને તે માટે આવી મશહુર કંપનીના પ્રતિનિધીને મુલાકાત આપી તેમની મારફતે કાંઈક સંદેષ યા ઉપદેશ જગતને આપવો. આ સુચના વાજબી હતી અને એમના જાહેરી કામ અર્થે જરૂરી પણ હતી. એ કારણે એસોશિયેટેડ પ્રેસના પ્રતિનિધિની સાથે મુખ્યમંત્રી મુલાકાતની જોડવણ કરવા માટે એઓએ પરવાનગી આપી. આ પ્રથમ મુલાકાત દરમિયાન થયેલી વાતચીતનો જાણવાજોગ સાર હવે પછી રજુ કરીશું.

પ્રકરણ પચીસમું

મેહેરબાબાના પ્રથમ દર્શન અને મુલાકાત !

પાશ્ચિમના ભાવિકો તે કેમ લે છે ?

પશ્ચિમના પ્રવાસી દરમ્યાન ઇંગ્લેંડ અને અમેરીકા મધે એમની મુલાકાતે આવનારાઓ માટે પહેલાંથીજ બાબાએ એવી આજ્ઞા ફરમાવી હતી કે પ્રથમમાં દરેક મુલાકાત માત્ર બે મીનીટ માટેજ રાખવી, તેમજ કોઇએ પણ સવાલ કરવા નહિ — એ વાત ધ્યાનમાં રાખીનેજ આવવું ! અને એજ નિયમ મુજબ સર્વ સાથની પ્રથમ મુલાકાતો માટે બાબે ટુંક, યાને શબ્દોની આપ-લે વિનાજ, થઇ હતી. અમુક ઇસમોને એઓ પોતે રહી કંઈ પુછતા ત્યારેજ થોડીક વાત થતી. તે સિવાય માત્ર એક યા બે મીનીટમાંજ આ મુલાકાતો પૂરી થતી. પ્રથમ મુલાકાત દરમ્યાન આમ તદ્દન ચુપ-ચાપ રહી, કશી પણ વાતચીત નહીં કરવાની આજ્ઞા આપવામાં બાબાનો બહુ મોતેબર અને ઉંડો સખખ હતો. તે આપણે આગળ જોઇશું.

ઇંગ્લેંડ માફક અમેરીકામાં પણ દરેક ભાવિકને પોતાનું દીલ ચાહે એવી રીતે બાબાને મેટવાની અને પૂજ્ય-ભાવ દર્શાવવાની છુટ હતી. કોઇ શેકર્ડેંડ અથે હાથ ધરતાં, તો કોઇ દૂરથી ઉભાં ઉભાં નમન કરતાં; કોઇ ગુંઘણ પર પડી માન અને ભાવ દર્શાવતાં, તો કોઇ એમની હાજરીમાં એમની પ્રતિમા નિહાળી ચકિત થઇ, એકા ટગરે નિહાળતાં અર્ધ-એભાન હાલતે ઉભાંજ રહેતાં ! કોઇ એમનું કિંચ સ્વરૂપજ જોઇ દીધમુઠ થઇ રહેતાં ! કોઇના દીલને ઉભરો એમને દીક્ષ બરોબર ઉછળી આવતો અને કુસ્કે કુસ્કે રડતાં;

તો કોઇ અણુધટતો દેખાવ ન કરતાં, દીલ કઠણ કરી શાંત રહેવાની જીવતોડ કોશિષ કરતાં, તો જો કે તેમની બીજી આંખો માટેથી સરી પડતાં છુપાં અશ્રુના એકાદ બે ટીપાં તેમના અંતરમાં પ્રગટી રહેલા પ્રેમ-અગ્નિની ગવાહિ દર્શાવતાં ! શુદ્ધ પ્રેમની આ પરસ્પર અને ગુપ્ત આપ-લેનો અનન્ય બેલ નઝરો-નઝર નીહાળવો એ પણ એક અવર્ણ્ય અનુભવ હતો, અનુપમ મોજ હતી !

ધરકે-હકિકિ અને ધરકે મીઝાજ !

દુનિયવિ મોહ અને દૈવી પ્રેમ !

નાટક તખ્તા યા સીનેમાના પડદા પર પરસ્પર પ્રેમ દર્શાવતાં નાયક-નાયિકાની ધરકે-મીઝાજના દ્રષ્યો તો આપણે વરસોથી કાંઈ હઝારોની સંખ્યાઓમાં નિહાળ્યાં હશે. તેમજ આ દુનિયવિ નાટક તખ્તાપર, સંસાર-ઢોવારમાં, સગા-સ્નેહીઓના યા મીત્ર-મંડળના પ્રેમી જોડાં વચ્ચેના પ્રેમભર્યા સંબંધ પણ આપણે ધણાએ દીઠા હશે. પરંતુ આ “ધરકે-હકિકિ”ની પરસ્પર આપ-લેનો અચરજભર્યો બેલ કંઈ આરજ અનુભવ દર્શાવતો. પ્રેમના પવિત્ર નામ હેઠળ શારીરિક માયા એટલે હવસ ઉશ્કેરનારા દેખાવો અને સાચા શુદ્ધ દૈવિક પ્રેમની આપ-લેના અદ્ભુત દ્રષ્યો વચ્ચેનો જમીન-આસ્માનનો તફાવત અહિં તાબડોતોબ સમજાઈ જતો ! He jests at scars that ne'er felt a wound ! જેણે જન્મે-જેહાનની માયાવી અટપટમાં અટવાઈ, કોઈપણ પ્રકારના પ્રેમથી ધાયલ થઈ, એક પ્રેમ-વિયોગનો જખમ શું છે તે અનુભવ કદી મેળવ્યો નથી, તે કોઈ પ્રેમની નજીવી અસરથી પીડાતા પારકાના જીગરની આગ જોઈ અજ્ઞાનપણાંમાં હસી રહે છે કે આ શું ઘેલાં-ઘેડાં ? એ વાત સમજાવતાં શેક્સપીયરે તો માત્ર દુનિયવિ એટલે માયાવી પ્રેમ માટે ધશારો કર્યો છે.

પરંતુ હસ્કે-હકિકિયાને શુધ્ધ પરમાત્મા-પ્રેમના અનુભવની તો વાતજ નિરાળી રહી ! ઇશ્વર-પ્રેમમાં પરોવાયલા આશક્તી આનંદમય અને બી-પરવા હાલતનો અનુભવ તો જેઓ એ રંગે રંગાયા હોય તેઓજ જોઈ શકે ! જે થોડા અર્થ-સુચક શબ્દો બાબા પોતે રહી આ મુલાકાત દરમ્યાન કોઈ કોઈને કહી સંભળાવતા, તે મોટે ભાગે આજ હતા, કે—“પ્રેમીઓ જેઓ અંતરથી કાંઈપણ સમજી અને અનુભવ કરી શકે છે, તેમને ઉપર ઉપરના શબ્દોની સમજાવતની જરૂરત રહેતી નથી.” “Words and explanations are not necessary for those who love and understand!” અખંડ પ્રેમની એક અર્થસુચક દ્રષ્ટિ સાથે એમની તરફથી બહાર પડતા આ શબ્દોનો ગુણ અર્થ સમજી, સાચા પ્રેમીઓની આંખોમાં માંડેથી ખરી પડતાં આંસુઓજ આ પરસ્પરની આપ-લેની અચુક ગવાહી દર્શાવતાં. તો કોઈ બીજાં ભાવિકો બાબા સાથે શેકહેડના એક ઘડીભરના સ્પર્શના આત્મિક આકર્ષણથીજ પ્રેમનો પ્રથમ ઝટકો અનુભવતાં ! એ સર્વને મુખથી આ પ્રકાર-પ્રકારના અદ્ભુત અનુભવોની વાતો સમજાવી એ પણ એક નિરાળો મોજ હતી. તે વિસ્તારીને વર્ણવતાં પોતા ભરાય, અને દુનિયાની ગમે એવી જોરાવર અને કરૂણ કથા-કહાણીને વિસરાવે યા બાબુએ મેળે એવા અંગત અનુભવોનું કોઈ નિરાળુંજ પ્રકરણ થઈ પડે ! તે માંહેલા નજરે પડેલા આ થોડા અનુભવો મારી અલ્પ-શુધ્ધિથી અત્રે રજી કરવાને પણ આ કલમમાં કશી તાકાત નથીજ, અને જે કાંઈ ચિત્ર રજી કયું છે તે આ દેવી-પ્રેમના અદ્ભુત અંગત અનુભવનો એક નીજીવ ઝાંખો આભાસજ સમજાવે !

સત્યુરૂપના અંતરનો પ્રેમ સામાના અંતરમાં

પ્રેમ પ્રગટાવે છે !

એક બીજા પણ એજ પ્રકારના અનુભવની વાત સાથે સાથે કહી દઈશું, જે બાબાની વગર યોલવેની પણ કમાલ કામગીરીનો

કાંઈક ખ્યાલ દુનિયાને દર્શાવી શકશે, અને એમના આ મથાળે વણુવેલા શબ્દોની સમ્યાપ્તિ પણ પુરવાર કરશે. આ એક કુદરતી સવાલ છે કે મુખથી એક શબ્દ પણ બોલવા વગર, આમ સેંકડો શીખેલાં, બહેલાં અને હિંમતથી સામાના મુખ પર તડાતડ સવાલ કરી ઉભાં રહેનારાં પશ્ચિમના લોકો શાથી ચકિત ને શાંત થઈ એમને શરણે આવી રહ્યાં? સદ્યુરની અપાર લીલા અને અગાધ શક્તિનો કાંઈક ખ્યાલ આ પુસ્તકના એ વિષયના પ્રકરણમાં આગળ સમજાવ્યો છે. તેમ બાબા સરીખા એક ખુદા-રસીદા મહાગુરુ માહેથી જે શુદ્ધ દૈવ પ્રેમ સ્પુરે છે, જેઓ ઇશ્વર સાથે એકતાન થવા બાદ તે ઉંચે અવસ્થાના અપરિમીત આનંદ, જ્ઞાન અને શક્તિ સાથે નીચલી દુનિયામાં ઉતરી આવી કામગીરી કરે છે, તેવી અદ્ભુત વ્યક્તિ માટે માત્ર એક નજરથી, સ્પર્શથી યા શબ્દથી, સાધારણ દુનિયવી લોકો માહે પ્રેમ-અગ્નિ પ્રકટાવવો, તેમનાં અંતરમાં અસર કરવી, તેમનાં જીવનમાં પલટો કરાવવો, એ વાતો તો રમત જેવી છે. આ પ્રેમ-ધટના તો એ મહાગુરુઓની એક કામગીરી છે, અને એજ નિર્માણ થયલું કર્તવ્ય આ અવનીમાં તેમને કરવું રહ્યું છે. આમ નજરો-નજર યાને સમક્ષ ખડા રહી, મળી-મેટી, નજર, સ્પર્શ યા શબ્દથી તો આવું અદ્ભુત પરીણામ નીપજવી શકાય છેજ. પરંતુ વગર જોવે, વગર મળવે, યાને અંગત આગળખ-પીછાણ વગર, માત્ર એમને મળી આવેલા કોઈ ભાવિકના મુખથી સમજીને, અથવા તો એવું કોઈ બચાન ખાનગી પત્રદાર યા જાહેર વર્તમાન પત્રોમાં વાંચીને પણ એમના મુખારક અને પવિત્ર નામની સાચા દીલથી યાદ અને ઝીંક કરનારાઓને, ગમે એટલે દૂરથી પણ, એમના તરફથી અણદીઠ મદદ અને રાહબરી મળવા પામી છે! ઉપરાંત પુષ્કળ દાખલાઓમાં તો હજારો માઇલ દૂરથી એમના દર્શન, સ્વપ્નવિ તેમજ જાગૃત હાલતમાં પણ થવા

પામ્યાં છે, જેના ચક્રિત કરનારા અનુભવોના અહેવાલ એ અંગત અનુભવ મેળવી ચુકેલાઓએ પોતે ખીળીઓને અભ્યયની સાથે કહી સંભળાવ્યા છે, યા પત્રોદ્વારા વર્ણવ્યા છે !

સૌથી શ્રેષ્ઠ અનુભવ, પ્રથમદર્શન અને શાંત ચુપકીદીભરી આપ-લે !

પ્રત્યેક ઇસમનો સર્વથી શ્રેષ્ઠ અને અનુપમ અનુભવ તે પ્રથમ-દર્શનજ કહી શકાય ! તે વેળા જે આત્મિક ઝટકો આવી દૈવિક વ્યક્તિ તરફથી દરેક ભાવિકને મળે છે, તે એક નિરાળોજ અનુભવ છે ! તે ફરી કદી મળતો નથી. સાચા, શુદ્ધ પ્રેમની તલ્પ કરતા અભિલાષીઓને એ મહાન આત્મિક વૈદ તરફથી આપવામાં આવતાં દૈવી પ્રવાહના એક ઇન્જેક્શન મીસાલજ લેખી શકાય ! ઇશ્વરી પ્રેમ-પિયાલા માહેલો આ એકજ નાના ભાગ (dose) માત્ર એકવાર અંતરમાં ઉતરી ગયો કે ગમે એવાં સખત મન યા દીલનો આદમી પણ પલટો ખાય છે. એકવાર આ આત્મિક ઝટકો ખાઈ પ્રેમ-આઝારથી પીડાતો દહીં જ્યારે ફરીથી આત્મિક વૈદ એટલે ગુરૂ આગળ ઇલાજ અર્થે આવે છે, ત્યારે પ્રેમી ગુરૂ ફરી દર્શન દઈ તેને કારગત લાગતા ઇલાજ માટેની સલાહ, સુચના યા આજ્ઞા આપી તેના દીલને રાહત ને મનને શાંતી બક્ષે છે ! ઇસ્કના આઝારથી પીડાતા આવા પ્રત્યેક દહીં માટેના ઇલાજ તેની પોતાની મનોવૃત્તિ, તલ્પ અને સહન-શક્તિના હિસાબે કરતા રહી, સદગુરૂ જ્ઞાની રફતે રફતે તેને આ ઇશ્કે-હુકીકીમાં રંગડોળાતોજ કરે છે. પ્રત્યેક ઇસમના આમ અલગ અલગ ઇલાજ કરવા ઉપરાંત કોઈ કોઈ વાર સધળાંને એકત્ર કરી, એક મોટો જમેલો જમાવી, પ્રેમી ગુરૂ તે સર્વે માહે એકી વેળા પ્રેમનો પ્રવાહ રેડે છે ! એ રમત અને રંગત પણ કાંઈ આર છે, અને તેનો અનુભવ મેળવી ચુકેલાંઓ વરસો બાદ આજે પણ

તે આનંદમય અનુભવની યાદ કરે છે ! બાબાની આ એક તદ્દન નવીનજ રીત હતી. તેનો કંઈ ખ્યાલ આપણે લઈએ.

પ્રેમ — રનાન !

ઈશ્વરમાં એમની સાથ આશ્રમમાં રહેતા તેમજ અંગત સમાગમમાં આવેલા સઘળા ભાવિકોને દર સાંજે ભેગા કરી આ આત્મિક ખેલ ચલાવી બાબા કાંઈ અજબ રંગત જમાવતા હતા. સઘળાને સાંજનું ભોજન સકાળેથી, કોઈવાર પાંચ-છ વાગતા સુધીમાં, લઈ લેવા આજ્ઞા આપતા. ત્યાર બાદ જો હવા ખુલ્લી (એટલે વરસાદ યા ઝાકળનાં ભિનાશ વિનાની) હોય તો બહાર ખુલ્લા બગીચામાં યા કમ્પાઉન્ડમાં સર્વેને ભેગા થઈ, શાંત અને એકાગ્ર ચીતે મનન (meditation) કરવા ફરમાવતા. અગર બહાર હવા સદૃષ્ટ હોય યા જ્યાંઈ ઠંડક હોય, તો એકાદ મોટા હોલમાં એજ સિસાલ સર્વેને ભેગા કરી, વચ્ચે પોતે પણ બીરાજતા. આમ સર્વે એકાગ્ર ચીતે મનન કરે તે વેળા કોઈએ પણ મુખથી શબ્દ કાઢવો નહી, એવી સખ્ત આજ્ઞા ફરમાવતા. એચ્છા પોતે પણ જમીન પરજ એક લેવા બાદ એમની આસપાસ ગોળ કુંડાળું થઈ સર્વે બેસતાં. આમ આશ્રમનાં કોઈ શાંત ખુણાંમાં, યા બહાર ખુલ્લામાં કુદરતની લીલા અને રાત્રીની શાંતતાના વિલક્ષણ વાતાવરણમાં, સર્વેની વચ્ચે બીરાજેલા પ્રેમી ગુરૂ મેહેરબાબાની દિવ્ય મૂર્તિના સાંધન મારફત પર્મામાનું ધ્યાન ધરી રહેલાં સંખ્યાબંધ ભાવિકોનું દ્રશ્ય જાણે આ સ્વપ્ના પર ચાલી રહેલો ઇશ્વરી લીલાને એક અનોખો ખેલજ હતો ! ભગવાન અને ભક્ત, ખુદા અને બંદા, ગુરૂ અને શિષ્ય વચ્ચે ચાલી રહેલી આ ગુપ્ત વાતો ફક્ત પ્રેમીઓ અને અનુભવીઓજ સમજી શકે ! સાંઝથી તે રાત્રે નવ-દશ યા કોઈ વેળા મધરાત્રે બાર વાગ્યા સુધી કલાકો પર્યંત આ ગુપ્ત રટન ચાલુ રહેતું !

પ્રેમ-સાગર ગુરૂની પ્રત્યક્ષ હાજરીમાં, આ દીવ્ય પ્રેમ-સ્નાન લેતી વેળા અંતરમાં જાગી રહેલા નવા અનુભવના તુફાનથી સર્વના ચહેરા પર છવાયેલી પ્રેમ-રંગની છાપ, અને તે તુફાનને દબાવી રાખવાની ગમે એવી જાગીરથી કોશિષો છતાં ઉછરી આવતા ઉભરાઓ અને ડચકાંઓ, બીજી આંખોમાં માંડેથી મુખપર સરી પડતાં પ્રેમ-અશ્રુઓ લુછતા હાથો, તેમ વળી એકેકના દીલપર, યા ખેળામાં માથું મેલી કલાકો ભર આ પ્રેમ-ગુંગીમાં પડેલાંઓના અંતર માંડેથી નીકળતી ઉંડી “આહો,” યા મનાઈ હુકમ છતાં આપોઆપ તેમના મુખથી બહાર પડતા “બાબા” નામના નિર્દોશ, પ્રેમી બાળ સમાનના ઉદ્દગારો — એ સર્વ ત્યાં બાબાએ પ્રકટાવેલા જોરાવર પ્રેમ-પ્રવાહની ગુપ્ત પણ અચુક ગવાહી દર્શાવનારા નિરનીરાળા પ્રકારના દ્રવ્યો હતાં ! એ સંધળા આ લખતી વેળા યાદ થતાં જાણે આ કમીની કલમડી પણ એ અલૌકિક ચિત્ર નજર સમક્ષ ખડું ધરી, ભાવિકોના એ પ્રેમ આનંદથી તરખોળ થયેલાં અંતરના મુગા ઉદ્દગારોજ સર્વને સુનાવી રહી છે ! સાચા પ્રેમીઓ, ખુદા-શનાસીના તલબગારો, ભગવાનની લીલા અંતરમાં પીછાણવા વરસોથી મથેલા ધૈર્ય પ્રેમી-ભકતો બાબા-સદગુરૂની આ વિલક્ષણ ઘટનાના અનુભવનો ખરો આનંદ તે સર્વને પ્રેમથી આપવા ચાહતી કલમડીના આ નાકેશ વર્ણન માંડેથી જરૂર મેળવી શકશે ! તે તેનીજ છે જોણે આ સર્વ ઘટનાઓ ધરી છે.

એ દરમ્યાન દરેકને થતા નિર-નીરાળા અનુભવો એક પ્રકારના દૈવિક આનંદની યાદ આપતા હતા, અને કદી ન થયેલા એવા અનુપમ અનુભવની તે યાદ એટલી તો ઉંડાણથી એ દરેકના જીવરમાં છવાઈ રહી છે કે જન્મભરમાં કદી વિસરાય નહીં ! તે સર્વના કહેવા મુજબ આવો આનંદ ખીજી કોઈપણ વેળા મળ્યો નથી ! આજે પણ તેની યાદ થતાં દરેક તે ફરી મેળવવા માટે જાણે નલબ કરતું રહે છે !

જેમ ઇંગ્લેન્ડમાં તેમ અમેરીકામાં પણ જ્યો પ્રથમ દર્શન અને મુલાકાત દરમ્યાન બાબાના અંગત સહવાસમાં આવ્યાં હોય, તેવાં સધળાંઓને દર સંજે યા કોઇ વાર દિવસમાં પણ આમ ભેગાં કરી પ્રેમ-સ્નાન (love-bath) કરાવતા. એજ મીસાલ વખતના વહેવા સાથે બીજાં સ્થળોએ પણ, તેમ વળી કદી કદી દિવસના પણ વચ્ચે વચ્ચે, જરૂર જણાય ત્યારે સંજોએ અને સગવડ જોઇ, મેહેરબાબા સર્વેને આ એકાંત મનન-ચિંતન કરવા લગાડતા. એમનો પ્રેમ-પ્રવાહ સર્વના અંતરમાં રેડતા!

ભક્તિ ઉત્તમ કે સેવા?

આમ જ્યારે ભક્તિ માર્ગે પુરતા પ્રેમથી રંગાઇ ભકત તૈયાર થતો, ત્યારે તેને બીજી રીતે, કોઇ સેવાનું કાર્ય સોંપી, કર્મ-માર્ગનો પણ અનુભવ અને લાભ આપતા, અને શિષ્ય પકડે થતાં તેને સેવા-માર્ગે આગળ વધારતા.

મેહેરબાબા ભક્તિ-માર્ગ કરતાં કર્મ-માર્ગને વધુ અગત્યતા આપે છે, એટલા કારણે કે કર્મ-માર્ગ આ જમાનાને વધુ અનુકુળ છે. વળી કર્મ-યોગમાં ભક્તિ-યોગ આપોઆપ સમાઇ જાય છે, જ્યારે ભક્તિ-યોગમાં તેમ થતું નથી. ભક્તિ-માર્ગે આગળ વધતો સાધક પર્માત્માના ધ્યાન-ચિંતન માટે પરોવાઇ, સમાધિષ્ઠ થઇ ઉંચ લુપ્તોનો અનુભવ લેવા પામે છે ખરો, પરંતુ તે સધળું તેના પોતાનાજ લાભ અર્થે થાય છે. જ્યારે કર્મ-માર્ગમાં તો કોઇપણ પ્રકારની સ્વાર્થ-રહિત સેવાથી તે સેવાનો લાભ ઉદ્ધવનારાં પારકાંનું પણ કલ્યાણ થાય છે. અને કર્મ કરતી વેળા સધળું ધક-ધ્યાન તે કર્મ સારી રીતે થવા પામે તેની ઇતેન્નરીમાં રહેવાથી બીજી સધળી વાતો આપોઆપ વિસરઇ જઇ, ફક્ત તે એકજ કર્મ યા સેવાના ખ્યાલમાં નિશ્ચીત રહે છે, જે પણ ધ્યાન-ચિંતનનુંજ એક સ્વરૂપજ લેખી શકાય. એટલે પારકાંની સેવા અર્થેનું કોઇપણ સ્વભોગી કર્મ કરતાં ભક્તિ આપો-આપજ થાય છે.

વચ્ચે વચ્ચે મોકો મળવે બાબા દરેકને અલગ અલગ, તેમ સર્વેને ભેગા મેળવી ઉપદેશો પણ આપતા રહે છે. જે માટે ઇશ્વર, પ્રેમ, ભક્તિ, સ્વાર્થ-રહિત સેવા, ધર્મ, સત્ય, વિગેરે વિષયો એટલી તો સરળતાથી અને દીલપસંદ રીતે સમજાવે કે પ્રત્યેક વેળા વધુ અને વધુ સમજવાને તકબ્બ થતી રહે છે. કોઇવાર તો તે ખીજી વાતોનું જ્ઞાન પણ જીલાવી દે છે. એઓ પોતે પણ સ્વભાવે આનંદી અને પરમ-આનંદનો પ્રત્યક્ષ અનુભવ સદોદિત મેળવી રહેલા હોવાથી સધળે આનંદજ નિહાળી રહે છે, એટલે સ્વાભાવિક પોતાની આસપાસ જ્યાં પણ જાય ત્યાં, આનંદજ ફેલાવે છે. આત્મ-વિષય ગમે એવો ગહન અને ગંભીર હોવા છતાં, તેને રસમય રીતે રજુ કરી એઓ પોતાની સ્વાભાવિક રમુજ, ટાલુકા-ટુચકા વિગેરેથી તેને સધળા માટે મનોરંજક બનાવે છે. એમની રમુજ (sense of humour) હંમેશા આપોઆપ ઉદભવતી અને મોહાભરી છે, એટલે ગમે એવા ગહન વિષયો પણ રમતાં રમતાં ને મનોરંજક રીતે રજુ કરે છે. અને એ સર્વ સમજીને માત્ર મનને મોજ યા આનંદ આપી બેસી ન રહેતાં, તે પ્રમાણે અમલ કરી, તેને આચરણમાં મેલવા માટે પણ આજ્ઞા ફરમાવી, તે માટે પણ દરેકને સલાહ, સુચના અને રાહબરી આપતા રહે છે.

પ્રકરણ છઠ્ઠીસમું

પશ્ચિમમાં બાબાની પિછાણ !

એમની હાજરીમાં ભાવિકો જીસસ અને કૃષ્ણનો જમાનો
પાછો બરપા થયેલો અનુભવે છે !

એક અગત્યનો પત્ર

અમેરીકાની પ્રથમ મુલાકાત દરમ્યાન બાબાના સમાગમમાં
આવી ગયલા સેંકડો અમેરીકન ભાવિકોમાં એમનું આકર્ષણ,
તેઓના અંતરના ઉંડાણમાં થયેલી અસર અને છાપ વીગેરેનો
અચુક ખ્યાલ દર્શાવતો એક પત્ર અત્રે રજુ કરું છું. જાણવું જરૂરી
છે કે એ પત્ર પણ એક એવા પ્રેમી ભક્ત અને ભાવિક તરફથી
લખાયો છે, જેને બચપણથીજ આધ્યાત્મ-માર્ગ પ્રત્યે અભિલાષા
બલકે તલબ હતી. વળી મીં વૉટસન સરીખા એક કાબેલ, અનુભવી
સાયન્ટીસ્ટને થયેલા અનુભવ અને તેમની પોતાની સલાહ ઉપરથી
મેહરબાબાને અમેરીકામાં આવકાર આપવા અથેની તૈયારી કરવામાં
આ પત્ર લખનારાં — મીં અને મીસીસ શ્લૉસે — બહુ આગેવાન
ભાગ ભજવ્યો હતો.

હારમન મધે તૈયાર કરેલાં આશ્રમના મૂખી અને મેનેજર
લેખે આ પ્રેમી જોડું જેમ સઘળા ભાવિકોની અંગત પિછાણ
ધરાવતું હતું, તેમ બાબાના અંગત સમાગમમાં આવ્યા બાદ
પ્રત્યેક પ્રસંગ ઉપર થતી રહેતી અસર નજરોનજર જોઇ, તેમની
સાથની વાતચીત દરમ્યાન તેમજ પત્રોદ્વારો તે સર્વના અંતરના
ઉદગારો સમજી, સઘળી વાતથી બંને પૂરતાં વાકેફ હતાં. બાબાની
હારમન આશ્રમની એક મહિનાની પ્રથમ મુલાકાત અને મુકામ બાદ,

ખીજી મુલાકાતની તૈયારી અર્થે અમેરીકન બાવિકોને મેહેરબાબા સરીખા પૂર્ણ-જ્ઞાની મહાગુરુ અને આ જમાનાના જીવંત અવતારને મળવા, અને એમના અંગત પરિચયમાં આવી દૈવ પ્રેમનો અંગત અનુભવ મેળવવા માટેનું આમંત્રણ આપતો એમનો આ પત્ર એટલો સ્પષ્ટ છે કે તે માટે વધુ કશું કહેવાની જરૂર રહેતી નથી.

બાબા ઇંગ્લેંડ પધાર્યા તે ટાંકણે આ બન્ને પતિ-પત્નિ એક નાની “રીટ્રીટ” યાને આધ્યાત્મિક આશ્રમ સરીખી સંસ્થા ચલાવતાં હતાં. તે માટે ન્યુયૉર્કથી આશરે ૪૦ માઇલ દૂર હડસન નદીપર આવેલાં હાર્મન નામના નાના નગર નજીકની એક ટેકડી પરના શાંત વાતાવરણમાં, એક એકાંત અને આદર્શ સ્થળ શોધી, ત્યાં આ રીટ્રીટ શરૂ કરી હતી. તે માટે પ્રથમ આત્મ-માર્ગના અભિલાષીઓની યુંટી કાઢેલી નાની સંખ્યા રોજ આ માર્ગને લગતાં પુસ્તકોના વાંચન, ધ્યાન-ચિંતન વિગેરેના પ્રથમ પ્રયાસ, સૌ પોતપોતાની અકલ-આવડ અને પ્રકૃતિને હિંસાએ કરતાં રહી, સાદું જીવન ગુજારતાં હતાં. તેમના એ તારીફ લાયક પ્રયાસમાં સહાયતા આપનાર તેમના પોતાનાજ ઉમંગ, ઉત્સાહ અને ખાત, તેમજ પરસ્પરના સ્નેહ અને સંબંધ સિવાય કોઇ ગુરુ યા રાહબર ન હતો. એટલે મેહેરબાબા જેવા એક મહાજ્ઞાની મહાગુરુને લગતી માહિતી તેમજ અંગત અનુભવની વાતો મીં વૉટસન સરીખા એક બાહોશ સાયન્ટીસ્ટ અને આ માર્ગના અરથી સદીના અભ્યાસી અને સાચા અભિલાષીને મુખથી સમજી, આ અણધારી તકે તેા જાણે તેમના અંતરનો અવાજ સમજીને, સર્વજ્ઞાની, પરમકૃપાળુ પરમેશ્વર બાપ તરફથીજ મોકલવામાં આવેલી પ્રભુ-પ્રસાદિ (God-sent) હતી, એમ તેઓ સર્વને લાગ્યું! અને તેમના ભવે-ભવના સારા સંસ્કારના પરિણામે ગુરુ-સંબંધ અને સમાગમ માટેની તૈયારી પણ થયેલી હોવીજ જોઇએ, કે જેથી અરાબર મોકો આવવે તે લાયક આત્માઓને આ આપતી તક

મળી ગઇ હતી. બાબાના અંગત પરિચયથી, તેમજ એમને નામો ચાલુ કરેલાં આશ્રમ મારફત સેવાના કામો કરતાં એ બંનેને પણ અચરતીભર્યા અંગત અનુભવો થયા હતા — તે આપણે હવે પછી જોઇશું. તેટલાં પોતાના અમેરીકન મીત્રો અને ખીજા આત્મ-જ્ઞાનના અભિલાષિઓને બાબાની ઓળખ આપતો એમનાં તરફનો આ પત્ર પણ તેનો કાંઇક ખયાલ તો આપશેજ.

(નમુના પત્ર)

બહાલા.....

તા. ૬ થી નવેમ્બરથી તમારી મને વારંવાર યાદ થાય છે. તે દિવસથી, કોઇ મોજેજ રૂપીજ લેખી શકાય એવા ચાલુ બનાવો, જે ગઇ વસંત રૂતુથી શરૂ થયા હતા, તેના પરિણામે, જન અને હું એક મહિનાની મુદત માટે શ્રી મેહરબાબાના યજમાન (host) બન્યાં. એઓ પૂર્વમાં એક પૂર્ણજ્ઞાની શિક્ષાગુરૂ યાને સદગુરૂ તરીકે વિખ્યાત છે, અને પૂર્વમાં તેમજ પશ્ચિમમાં ધણા લોકો એમને હવે પછી આવનારા નવા જમાનાના અવતાર તરીકે લેખે છે.

એઓ આપણા આ મુલકમાં પાંચ આધ્યાત્મિક રીટ્રીટ યાને આશ્રમો સ્થાપવાનો ઇરાદો ધરાવે છે. તે માહેલી પ્રથમ, એમનીજ આજ્ઞાથી અહિં હારમનમાં શરૂ કરી હશે ચલાવી રહ્યાં છીયે. હારમન—આશ્રમના આ ઘરમાં જે ઘડીથી એઓએ પોતાના પવિત્ર કદમ મેલ્યાં, તેજ ઘડીથી એમના માહેથી એક એવો અદભૂત પ્રેમ ચાલુ બેસેલો રહ્યો છે, જે દિવ્ય યાને ઇશ્વરીજ કહી શકાય! એ પ્રેમ, જેમ હમે બંને માહે, તેમ જેઓ એમના સંબંધમાં આવ્યાં તે દરેક માહે એક ઝડપથી ફેલાઇ જતા પણ સુંદર ચેપ (contagion) મીસાલ સર્વત્ર ફેલાઇ ગયો છે. હમે આશ્રમવાસીઓ જેઓ એમની સાથ અંગત સહવાસમાં વસી

રહ્યાં હતાં, તે સર્વને અસલના ક્રીશ્ચીયનોની મેળબાનીના ઉત્સવો (Feasts) કેવા હશે તે પહેલીજવાર સમજાઇ જવા લાગ્યું. અગાઉ કદી પણ એવી સમજ હમને આવી શકીજ નહતી.

જીસસ અને તેમના શિષ્યો વચ્ચે, તેમજ કૃષ્ણ અને તેની ગોપીઓ વચ્ચે પરસ્પર સંબંધ કેવા હશે, તેમજ મહાભારતના કેટલાક ચિત્ર-વિચિત્ર બનાવો શું હતા — તે સર્વની મીઠી યાદ, હમારી રોજીંદી જીંદગીના ચાલુ વહેવાર બનાવો મારફત હમને વારંવાર થતી રહી, અને જાણે એ સઘળા યાદગાર બનાવો હાલના આપણા જમાનાના વાતાવરણ (back ground) ની વચ્ચે ફરીથી ઘડાઇ રહ્યા હતા — એમ દીસવા લાગ્યું !

અગાઉ કદી પણ ન જાણેલો એવો ઉંડો પ્રેમ હમારાં અંતરમાં પ્રદિપ્ત થયો. અગાઉ કદી ન અનુભવેલા એવા આનંદે હમારી જાતિ મર્યાદાઓ — નબળાઇ, અશક્તિ, કમજોરી — સર્વને જાણે પીગળાવી દીધી, અને તમામ વિશ્વના સર્વમય જ્ઞાનની હાલત તરફ દોરવાઇ રહ્યાં હોઇયે એમ હમને લાગ્યું. આપણા અણુઘટતા આચાર-વિચારો, લાગણીઓ અને કૃત્યોની જમાનેભરથી જડ થઇ ગયલી ટેવો, જે દૂર કરવા આપણે વરસોથી ફોકટમાં ફાંફાં મારી રહ્યાં હતાં, તે સઘળી ટેવો જાણે એકજ રાતમાં, અને વગર કોશિષ એમાલુમ થઇ ગઇ. રોજીંદા જીવન માટેથી ઉપસ્થિત થતા સંજોગો મારફત હમે દરેકને પોતાની સર્વથી પ્રબળ જાતિ-શક્તિઓ અને તાકાત, તેમજ સર્વથી ઓછી કમ-તાકાત યાને નબળાઇઓ — બંનેનું જ્ઞાન થયું. એટલુંજ નહિ, પણ કેાઇ અન્યથા રીતે હમારી નબળાઇઓને વશ કરવાની જાતી-તાકાતનો ઉપયોગ કરવા માટે પણ હમને શક્તિ આપવામાં આવી. અને શ્રી મેહેરબાબામાં પોતા માટે તો જીવનના પ્રત્યેક વિભાગમાં પૂર્ણતાજ પ્રદર્શિત થતી હમે ચાલુ નિહાળતા રહ્યા.

હમને અનુભવ થવા લાગ્યો કે જેમ આગલા જમાનાઓમાં જીસસ અને કૃષ્ણ યજ્ઞ ગયા, એ મીસાલ માનવ અવતારમાં ફરીને આ અવનીપર એક વ્યક્તિ ઉતરી આવી છે, જેમની હાજરી માત્રથીજ દુનિયાના આત્માઓ મધે એક એવો પ્રેમ નેશનર પ્રગટી અને ઉભરી નીકળ્યો છે, જે પ્રેમ પ્રત્યેક જીવાત્મા પાતા માહે સમાવી યા હજમ કરી શકે તેનાથી પર યાને અધિક વધુ પ્રખળ છે; જેમનું આ ધર્મ પર હાલે પધારવું, જીસસ અને કૃષ્ણના જમાના મીસાલ, જનતા માહે નવું જ્ઞાન સળગત કરવા માટેજ સરળયું છે, જે જ્ઞાન માહેથી એક નવીનજ માનવ યુગ આ અવની પર શરૂ થશે !

તમો અને હું, તેમ બીજા ધણાઓ, ધણા લાંબા કાળથી, એજ જ્ઞાનમાં વૃદ્ધિ કરતા આવ્યા છીયે, તે મારફત નવીન માનવ-યુગને આ ધર્મ પર સ્થાપિત કરવા અર્થે ખટપટ કરી રહ્યા છીયે. હવે, આપણુ સર્વ સાથે મળી કરેલી એ સામાન્ય કોશિષોના ફળ મેળવવાનો યોગ ઉત્પન્ન થઇ રહ્યો છે, યાને આપણી સર્વની જીંદગીભરની કોશિષોના ફળ ચાખવાનો વખત હવે આવી રહ્યો છે. મેહેરબાબા જ્યારે આવતી વસંત રૂતુમાં આપણે મુલક પાછા પધારશે અને સાત વરસથી ધરી રાખેલું મૌન તોડી બોલશે, તેની સાથ એમને જાહેરમાં પ્રગટ થવાની મુદત પણ શરૂ થશે. તે વેળાએ હાલ જે વાતોનો આપણે નાના યા સંકોચિત પ્રમાણમાં અનુભવ કરી રહ્યાં છીયે, તે બહુ વિશાળ પ્રમાણમાં વધી એ અનુભવનો એપ જગભરમાં ફેલાશે. તમામ માનવ જાતને એક જખરદસ્ત અને ઉત્તેજક આત્મિક ગતિ યાને ધકકો આપવામાં આવશે, અને જગભરમાં એક પ્રકારની અદભૂત જગૃતિ, અને અદભૂત ચેતન આવશે.

આ સઘળી ભવિષ્યની ઘટનાઓ ધડવા માટેનો માર્ગ મોકળો કરવા અને તેને સરળ અને સહેલ બનાવવા માટેની ફરજમાં, હમારી ગમે એવી અદના કોશિશે હમશરીફી અને જરૂરી સહાયતા

આપવાને શક્તિવાન થવાનો ખાસ હક હમને પ્રાપ્ત થયો છે, તે માટેની હમારી જીગરની લાગણી પ્રદર્શિત કરવાની મારે કશી જરૂર નથી. હમને તો ઝાર એવી લાગણી થઇ રહી છે કે જેને માટે આપણે જન્મે-જન્મથી પ્રયાસ અને તૈયારી કરતાં આવ્યાં છીએ, તેજ આપણી ઉંચ અભિલાષાઓ તૃપ્ત કરવાનો વખત અને મોકો હવે આવી ગયો છે.

મેહેરબાની જ્યારે વસંતમાં અત્રે પાછા પધારશે ત્યારે તમને તેઓના સમાગમમાં લાવવા હું સામર્થવાન થઇશ, એવી આશા સહેલી રહે છે. તમામ બધી દુવાઓ સહિત હું છું આપનો —

માલકમ રસોસ —

એ સાથે બીજાં પણ થોડાં પત્રો બાબા સાથના પરિચયમાં આવી પ્રકાર-પ્રકારના અનુભવો પ્રાપ્ત કરી ગયલાં અસંખ્ય ભાવિકો માટેલાં થોડાંઓ તરફથી લખાયલાં રજુ કર્યાં છે. તે પૂર્વના આ મહાયુર તરફ પશ્ચિમના ભાવિકોની કિદાગીરી અને જનફેશાનીની સચોટ સાબિતી રજુ કરે છે.

પ્રેમ અને અહસાનના અંતરના ઉદગારો દર્શાવતા અસંખ્ય પત્રો માટેથી થોડા નમુના-પત્રો —

(૨)

બહાલા પ્રિય સાહેબ —

હમારા યુનાઇટેડ રેટેલસ માટેથી તમને ઉપડી જવાનો વખત નજીક આવી રહ્યો છે. મને લાગે છે કે આપને મળવાનો ખાસ હક જે બીજાઓને મળ્યો છે તે સર્વ સાથ સંમત થઇ મારે તમને કહી દેવું જોઇએ કે આપને પધારેલા જોઇ અમેરીકા શતાને આશિષથી કૃતાર્થ થયલું લેજે છે.

તમે જલ્દીથી પાછા અત્રે પધારો અને હમે વચ્ચે લાંબો વખત વસી રહો — એજ હમારી ઇચ્છા છે !

દશ દિવસથી હમે પશ્ચિમ તરફ (મોટરમાં) દોડી રહ્યા છીએ — બલ્કે ઉડી રહ્યા છીએ. લોકીન એક કલાક પણ હમારા મન અને અંતર માંહેથી તમે ગેરહાજર નથી, અને પ્રત્યેક વિસામાની જગાની દિવાલ ઉપર આપના મુખારક ચરોતરું ચિત્ર આપની કૃપાથી નજરે પડતુંજ રહે છે !

કદી ન જીલાય એવી આપની યાદ, પ્રેમ અને નમ્રતાપુર્વક અહેસાન સ્વિકારશો.

સદાય આપના શ્રદ્ધાળુ.....

(૩)

બાબા, હું તમને નમન કરું છું.

દશ દિવસથી હમે પશ્ચિમ તરફ જાણે ઉડી રહ્યાં છીએ, અને જે મુસાફરી પ્રેમ અને આનંદના સ્વપ્ન માટે શરૂ થઇ હતી, તે હવે પછી આવનારી આપત્તિ અને બારીક સમય માટે જમા થતાં આત્મા અને શરીરના તમામ બળથી જાણે એક કુરુક્ષેત્રજ બની રહી છે. (અહિં પ્રેમ-વિયોગ માટે ઇશ્વારો કરવામાં આવ્યો છે કે જેને ખાતર અંતરમાં નવાજ પ્રગટી રહેલા પ્રેમનું એક જંગળ જન્મવાનો ભય લાગી રહ્યો છે.)

આશરે સાત વરસ અગાઉ મારું જાતિ-ભાન પ્રગટ થયું, અને અંતરની એક ઝનુની લડત બાદ મારી તે વેળાની શારીરિક હસ્તિ ત્યજી, ભૂલીને હું આત્મ-ભોગ આપવા પામી, જેથી કંઈક જાંદગીભર હસ્તિ ધરાવી રહેલી અસમાનતા અને વિરોધની હાલતને મેં પ્રેમથી ભૂસી સાફ કરી નાખી.

દુનિયવી જીવન વાંકીચુકી વીંટામાં વીંટળાયલું જણાય છે, અને હવે એક વધુ બારીક (સૂક્ષ્મ) ઉંચ જીવન ઉપર, મારી હાલની શારીરિક હસ્તિતા સંપૂર્ણ અસ્વિકાર અને ત્યાગ કરવા સિવાય મારી સામે ખીન્ને કોઈ માગ દેખાતો નથી. જેને આ ધરતી અસહ્ય થઈ પડી હોય એવી મારી હાલત થઈ ગઈ છે, અને જો કે હું સ્વર્ગની સીડી પર, બલકે તેના દરવાજા સામેજ આવી ઉભી છું, તોયે તેના દાખલ થવાના ઉંબર ઉપર, મારી કસોટી અર્થે, જે આગના બલુકા અને જલ્તી તલ્વારો અટકાવ સમાન આડી ઉભી છે, તે સર્વ માહે યાહોમ કુદી પડવાની હિંમત મારામાં કમ છે.

આપના સ્પર્શે મને જાણ (માહિતી) કરાવી દીધી છે કે દૈત યાને જુદાપણાના ધર્મ-વિરુદ્ધાયરણ યાને ઉલટા મતમાં હું વધુવાર રહી શકીશ નહિં. આ સ્વર્ગના ઉંબર પર અટકાવ કરનારા આગના બલુકાઓ માહે યાહોમ જીવણવવાની હવે મને હિંમત આવશે—જેથી હું સંપૂર્ણ પ્રેમ (અવસ્થા)ને જાગૃત હાલતે પામું !

કૃપા કરી મને સહાય થતા રહેશો.

નર્મ બક્ષિ-ભાવમાં.....

(૪)

પ્રિય બાબા —

હું તમને ફક્ત એટલુંજ જણાવવા ઇચ્છું છું કે હવે હું જરાએ શક વગર જાણી ચુકી છું કે તમો કોણ છો—યાને આપ પ્રેમના જીવંત આધિકારી અને માલિક છો. તમો મારાં અંતરમાં વસી રહ્યા છો, અને હું જાણું છું કે તમો મને પણ તમારા અંતરમાં વસાવી રહ્યા છો.

આજ્ઞા અર્થે હરદમ તૈયાર—આપની દાસી

આપાને —

હવે કે જ્યારે માનવ જાતિના સર્વથી શ્રેષ્ઠ શણુગાર અને પુણ્ય સમાન પમરાટ આપતી હસ્તિને મેં નજરો નજર નિહાળી છે, ત્યારે જીવનની છેવટની મંઝીલ (ખેય) થું છે — તે મને સમજાઇ ગયું છે. અને હવે હું માર્ગમાં કુંજીયા અટકી દીલ કરીશ નહિ. કાળ યા સ્થળમાં માને કોઇપણ વખતે ને કોઇપણ જગે, હમે આવતા રહીયે યા જતા રહીયે, તોયે હમે જાણ્યે છીયે કે તમારો અગાધ પ્રેમ હમારી આસપાસ સર્વત્ર પ્રસરી રહ્યો છે, અને હવે પછી હમારા વિચાર અને હમારે પ્રેમ હરદમ તમારી સાથમાં જ રહેશે.

ભાવ-ભક્તિમાં લીન — આપના

(૬)

પ્રિય બાબા —

જે ઘરમાં આપની મુખ્યારક હાજરી હતી અને જ્યાં આપનો પ્રેમ પ્રસરી રહ્યો હતો, તે ઘર છોડી જતાં મને બહુ દુઃખ થયું ! આપની તે પ્રેમ-પ્રકાશિત કરનારી હાજરીમાં જ ત્યાં રહેવા માટે મને ધણી ઇચ્છા અને તલબ હતી, પરંતુ જ્યારે આ તલબ સૌથી વધુ જોરમાં પ્રકટી રહી છે, ત્યારે જીવનના ઉગ્રણથી હું આપની યાદ કરતી રહી છું, અને તેમા મને ધણી મદદ મળતી રહી છે, જેને લીધે જ હું ટકી રહી છું.

હું એક બીજવારની સખત કસોટી માટેથી પસાર થઇ રહી છું — જે મારી ખાતરી છે કે આપ જાણો છો, મેં તમારો વિચાર કુર્યો અને મારાં તમામ તન-અદનમાં જાણે પ્રેમની ફેલછેલ (flood) આવી રહી, અને હવે સધળું ઠીક લાગે છે.

જ્યારે આપણે એક વસ્તુ વધુવાર માગતાં નથી, ત્યારેજ તે આપણી આગળ આવે છે ! આ તે કેવા અખંડિત, તોડી ન શકાય એવો, કાયદો ? પણ હું તો ખુશ છું કારણ કે મારો પ્રેમ હવે ખોટા મોહ અને વળગણીથી મુક્ત થયો છે !

હું આપની કામગીરીમાં હમશરીફી આપવા ઇચ્છું છું, અને તમો કેલીફોર્નિયા પધારો ત્યારે M...ને ઘર મેળવી આપી, મોકળી થવા બાદ પણ હું મારી બની શકતી મહેનત આપની સેવા અર્થે કરતી રહીશ, અને આશા રાખીશ કે આવતા વસંત રતુમાં આપની પધરામણી માટે અહિં એક આશ્રમ (સેન્ટર) તૈયાર કરવામાં હું બનતી મદદ કરી શકીશ.

(૭)

મારી જીંદગીમાં આ પહેલીજવાર હું એવી વ્યક્તિને મળ્યો છું, જે જીસસનોજ (દિહ-ધારી) અવતાર છે, જેમની હાજરીમાં મેં દૈવિક આનંદ અનુભવ્યો અને જેમની તરફથી (આત્મિક) રાહબરી અને મદદ માટેની મને ખાતરી મળી.

પ્રકરણ સતાવીશમું

મેહરબાબા પશ્ચિમમાં બીજવાર !

હિંદથી ઇટાલી — ઇટાલીથી ઇંગ્લંડ

૧૯૩૨ નાં માર્ચની તા. ૨૪-મીએ બાબા પોતાની સાથે જ જણાને લઈ મુંબઈથી ઇટાલીયન ષોટ “કોન્ટેસો” માં ઉપડ્યા. બીજા જ શિષ્યોની ટોળા એજ વખતે પૂર્વના ચેસીફીક માર્ગે અમેરીકા જવા કોલંબોથી ઉપડી શેંગહાઈ ગઈ. ત્યાંથી તેઓ બાબાના એક અંગ્રેજ શિષ્ય, જેઓ નાનકડીંગની યુનીવર્સિટીમાં પ્રોફેસર હતા, તેમને ત્યાં જઈ મુકામ કર્યો. બાબા તેઓને ઇંગ્લંડથી તાર કરે ત્યારે તેઓએ ચીનથી ઉપડવું એવી ગોઠવણ હતી, એટલે તેઓ નાનકડીંગમાં જ થોભી ગયા.

બાબાના આ વેળાના પ્રવાસ દરમ્યાન ઇટાલીયન ષોટ ઉપર ઘણા હિંદીઓએ એવણને પીછાણ્યા હતા, અને મળવા ઇતેન્નરી દર્શાવી હતી, પરંતુ એઓ પ્રવાસ દરમ્યાન કોઈને મળતા નથી એ બીના સર્વેને કહી દેવાથી તેઓ નાસીપાસ, પણ ખામોશ રહ્યા હતાં. એકાદ બે ભાવિક આત્માઓ તરફ એમનું ધ્યાન પુગવે તેઓની મુલાકાત માટેની માગણી મંજૂર કરી, તેમને કંઈક સમજાવ્યું પણ હતું. તેઓમાં થીયોસોફીકલ સોસાયટીનાં એક આગેવાન મી. વુડ, જેઓ ખાસ આમંત્રણથી તે વેળાની યુરોપમાં ભરાનારી થીયોસોફીકલ કનવેન્શનમાં હાજરી આપવા જતા હતા, તેમને અને તેમનાં ધણીયાણીને મુલાકાત માટેની પરવાનગી આપી હતી.

બાબાની આ બીજી મુસાફરી માટેની ખબર રચુર મારફત સારી દુનિયાને મળી જવાથી આ વેળા સંબંધે જબરો શોર-શાર

મધ્ય રહેા હતો. પશ્ચિમના ઘણા પેપરોએ બાબાને “હિંદી મેસાયા” ની ઉપમા પણ આપી દીધી હતી. મશહૂર પેરેમાઉન્ટ ફિલ્મ કંપનીવાળાઓએ તો આ “હિંદી મેસાયા” અને પારટી વૈનીસમાં ઉતરે તે વેળા ખાસ ફિલ્મ ઉતારી લેવાની ગોઠવણ પણ કરી હતી, અને તે માટે વખતસર હાજર રહેવા માટે બાબાની હીલચાલનો પ્રોગ્રામ જણાવવા અરજ કરી હતી. પણ એ વાત બાબાને પસંદ નહિ આવવાથી એઓએ કશા જવાબ અપાવ્યો નહિ, અને વૈનીસમાં ચુપચાપ ષોટ પરથી ઉતરી, એમને માટે નક્કી કરી રાખેલાં મુકામે જવા ઉપડી ગયા હતા.

વળી લંડનમાં પણ એજ માફક વિક્ટોરીયા રોશન પર ઉતરતી વખતે એમની ફીલ્મ લઈ લેવાની ગોઠવણ રાખી હતી, પણ બાબા ડોવરથી મોટર રસ્તે લંડન જવા ઉપડી ગયા, એટલે તે બાપડાઓને બીજી વાર નિરાશ થવું પડ્યું હતું. પરંતુ તેઓ ધીરજ ધરી ખતથી એમની પાછળજ મંડ્યા, અને આયદે લંડનમાં કેન્સિંગ્ટન ખાતે, એઓએ જે ભાવિકને ધર મુકામ કર્યો હતો, ત્યાં એક દિવસ પધારી ત્યાં કમપાઉન્ડમાંજ બાબાની ફીલ્મ ઉતારવા સાથે તેમની તરફનો અગત્યનો સંદેશ પણ ઉતારી લીધો જે મીઠા પરદામે બાબા તરફથી વાંચી સંભળાવ્યો હતો. બાબાનો આ પ્રથમ સંદેશ “પેરેમાઉન્ટ” ન્યુઝરીલ મારફત દુનિયાભરના સીનેમાઓમાં રજુ થયો હતો.

લંડનમાં બાબા બીજીવાર

ઇંગ્લંડના ભાવિકોની જનકેશાની !

બાબાની પશ્ચિમની મુસાફરીને આ વેળા એસોશીયેટેડ પ્રેસ મારફત જગભરના છાપાઓની જાહેરાત મળવાથી પશ્ચિમમાં સઘળે પુષ્કળ જાણસુઓ એમને મળવા આવુર હતા. તેમાં વળી અંગ્રેજી છાપો પણ તે વેળા ઉપર-તજે થઈ ગયો હતો. લંડનના

મુકામ દરમ્યાન, લગભગ દરરોજ, એક યા બીજા છપામાં, એમના મુખ્યારક ફોટો સહિત, કોઇ નહિ ને કોઇનો ઇન્ટરવ્યુ ચાલુ પ્રગટ થતો હતો, જે વાંચી ખુદ લાંડનથી તેમજ દૂરના પરગણાઓમાંથી પણ પુષ્કળ ભાવિકો ઇતેઝારીથી એમની મુલાકાતે આવ્યા હતા. એ સર્વે સાથની મુલાકાત અને વાતચીત દરમ્યાન જીવન-બહેવારના ચિત્ર-વિચિત્ર સવાલો એમની સમક્ષ રજુ થયા હતા, જે સઘળાંના ઉકેલ અને ઇલાજ એઓએ દર્શાવી સેંકડોને સાંત્વન આપ્યું હતું. સંસારી જીવનની એક યા બીજી રીતની નાસીપાસીથી નસોસ થઇ કંઇજેલા યા શારીરિક દુઃખથી ત્રાસેલા અનેક જીવોને બાબાએ ધીરજ અને હિંમતના શબ્દોથી દિલાસો દઇ, તેમનાં દીલને રાહત બક્ષી હતી. એકવાર એમને મળી ગયલા ફરી ફરી મળવાની તલબ ધરાવતા અને તક સાંધતાજ રહેતા. બાબાની દિવ્ય મૂર્તિનું આકર્ષણ અને એમની હાજરીમાં અનુભવેલા આનંદ, જેટલા વિસ્મય પમાડનારાં હતાં, તેટલાં તે કદી વિસરાય નહિ એવા વિલક્ષણ હતાં. આવી કોઇ પ્રેમ-મય જીવત મૂર્તિને તેઓએ અગાઉ કદી જોઇજ નહતી — યા જોવાની આશાએ નહતી. તે જ્યારે ખરેજ તેમની સામે આવી ને ખડી રહી, ત્યારે તેઓ સ્વાભાવિક ચકિતજ રહ્યાં ! એમને દેખી જે કંઇ કહ્યું ના યા યાદ તેઓ કરી શકતાં, તે તેઓના પૂજ્ય પયગંબર જીસસ મારેનીજ હતી. જાણે તે મહા-અવતાર પોતેજ બે હજાર વર્ષ બાદ હેઠળ ઉતરી આવી, તેમનાં વચ્ચે વસી રહ્યા છે — એજ અનુભવ મેહેરબાબાની હાજરીમાં તેમને થતો, અને તે તેઓ બાબાને તેમજ બીજાઓને આનંદથી કહી સંભળાવતાં !

ઉવનશીયરનાં આશ્રમમાં

લાંડનથી બાબા અને સાથમાં પૂર્વ-પશ્ચિમના ભાવિકોની એક મોટી પાર્ટી ઉવનશીયરનાં આશ્રમમાં જઇ, સઘળાં થોડા

દીવસ ત્યાં રહ્યાં. અહિં વળી જુદી જુદી જગ્યાએથી આવેલાં સંખ્યાબંધ સાધકો અને જ્ઞાસુઓ સાથે બાબાને મુલાકાત થઇ. વસ્ત્રીક વિલક્ષણ ઘટનાઓ ફરી ઘડાઇ. એમની મુલાકાતે આવી ગયલા પ્રત્યેકના અલગ અલગ અનુભવોજ સાંભળતાં મિત ચક્રભ્રમ થઇ જાય, તો એ સર્વે સાથે રકમ રકમના સવાલ-જવાબોની આપ-લે કરતાં, બાબાને કેટલી તકલીફ થઇ હશે, એ કદિપ પણ શકાય નહિ. ફક્ત એકજ દિવસમાં મળી ગયલાં સંખ્યાબંધ જ્ઞાસુઓની જાત-જાતની કહાણીઓ અને તેના બાબાએ સુચવેલા ઇલાજ-ઉપાય અને ઉકેલની માત્ર યાદ કરતાંજ માથું ફરી આવે, તો તે સર્વને સમજીને તેમને ધીરજ, હિંમત, અને સાંત્વન આપનાર ગુરૂની અથાગ જહેમત, અખુટ ધીરજ અને અણુહદ પ્રેમ, કરુણા અને મમતા વિષે શું ધારવું ? પણ એજ એમનું કર્તવ્ય છે, તે મુંઝે મ્હોડે, પ્રેમથી, હોંશથી, ઉંધ, ભૂખ કે થાકની જરાએ પરવા કર્યા વિના, રાતદીન કર્યાજ નય છે, જે સઘળું નજરો નજર જોનારાઓ માત્ર દેખીને હચરત છે !

બાબાને આ સઘળાં સાથે થયેલી વાતચીત, સવાલ-જવાબો વિગેરે માટે જેમ સંસારી જીવનના ઘણા ગુઢ પ્રશ્નોનો ઇલાજ અને ઉકેલ એઓએ સુચવ્યા હતા, તેમ આધ્યાત્મિક માર્ગના જ્ઞાસુઓને આ માર્ગમાં આગળ વધવા, એમની તરફની સલાહ અને રાહબરી પણ આપવામાં આવી હતી. એ સઘળું બાબાની સર્વજ્ઞાની શક્તિ અને ભલભલાઓને મુજવી-ગુંચવી રહેલા જીવન-બેવારના જુદા જુદા વિભાગો માટેના પ્રકાર-પ્રકારના પ્રશ્નોનો સરળતાથી ઉકેલ કરવાની એમની દુર-અદેશી, હઠાપણ અને રામબાણુ તેટલાજ અચુક ઇલાજ સુચવતી એમની સલાહ અને પ્રસંગોપાત ઉપદેશો વિગેરેનું એક નિરાળુંજ સાહિત્ય પ્રકરણ છે, જે હમો હવે પછી પ્રગટ થનારા પુસ્તકમાં રજૂ કરવાની ઉમીદ ધરાવ્યે છીએ. તેટલાં આ ટુંકે ઇશારો કરી આપણે આમળ વધીશું.

પ્રકરણ અઠાવીસમું

ધ'ગ્લંડના છાપામાં બાબા માટેના ઉત્તમ લેખો!

લંડન અને ધ'ગ્લંડમાં શોર !

હવે વાંચક વર્ગને એક બાહોશ ઇંગ્લીશ જરનાલીસ્ટ અને જાહેર વ્યક્તિ સાથે ઓળખ કરાવીશું, અને તેમને મહેરબાબા સાથે થયેલી મુલાકાત દરમ્યાન મેળવેલા કંઈક નવાજ અનુભવનું અવલોકન કરીશું. એ અનુભવનો અહેવાલ, એજ લેખકના પોતાના નામ હેઠળ, લંડનનાં 'સનડે એક્સપ્રેસ' માં પ્રગટ થઈ ગયો છે. આ લેખક એક જાણીતા જરનાલીસ્ટ હતા અને પ્રજા-હિતના જાહેર સવાલો ઇંગ્લંડના જાણીતા છાપાઓ અને ઓપા-નાઓમાં ચર્ચાવી, લોકમત કેળવી, પ્રજાને સીધી રાહ દોરવામાં, ખીન્ન જાહેર આસામીઓ ભેગા, તેઓ પણ આગેવાન ભાગે ભજવતા હતા. અંગ્રેજી છાપાનું છુટાપણું અને કોષ્ટનો પણ સરોપરો રાખ્યા વિના પ્રજા-હિતના દરેક સવાલ જાહેરમાં ચર્ચાવી, તે ઉપર ગમે એવા સખત ટીકા કરવાનો પ્રજાનો હક જંગ-જાહેર છે. આ હકની રૂએજ એ જાણીતા જરનાલીસ્ટે પ્રથમ મહેરબાબાની મુલાકાત કરી હતી અને તે દરમ્યાન એમને થયેલો અંગત અનુભવ જાહેર છાપામાં પોતાના ખુદનાં નામે રજુ કર્યો હતો.

પશ્ચિમના બે બાહોશ લેખો!

પૂર્વના ગુરૂની કસોટી કરવા બહાર પડે છે !

૧૯૩૨ ના આ ખીજ વારના પશ્ચિમના પ્રવાસ દરમ્યાન ન્યારે બાબા થોડા દિવસ ઇંગ્લંડમાં રહ્યા હતા, તે વેળા ઇંગ્રેજી છાપાઓએ એમને જબરી જાહેરાત આપી

હતી. લગભગ દરરોજ, મોટે ભાગે ફ્રન્ટ પેજ પર, એમના ફોટા સહીત, કંઈ અવનવું એમને લગતું લખાણ, એક યા બીજા પેપરમાં પ્રગટ થતું જ રહ્યું હતું. કંઈ ડબ્બલપેજ લેખો, અંગત ઇન્ટરવ્યુઝના આધારે, તેમજ સમજેલી વાતો ઉપરથી ઉપજાવી કાઢેલી ચિત્ર-વિચિત્ર હકીકતોથી ભરપુર રજુ થયા હતા, જેથી આખા ઇંગ્લેન્ડમાં અને ખાસ કરી લન્ડનમાં ભારે લોકચર્ચા જાગી હતી — એક પ્રકારનો હોહોકાર થઈ રહ્યો હતો. એમના વિષે કાંઈ વધુ જાણવાની ઇચ્છા પ્રજાની ઉલટ અને તલબગારી જોઈ, આ જરનાલીસ્ટને પણ એક પ્રકારની ચટપટ થઈ કે આ બધી ગડબડ શી છે? વળી કોઈ પૂર્વના મુલકનો મહાત્મા બીજા કુટુંબીય યોગી-મુનીઓ યા સ્વામીઓ મીસાલ અહિં આવી, ઇચ્છે પ્રજાને બોલવી-ભભાવી નીચોવી તો નથી રહ્યો? એ શંકા આવા કોઈ પણ જન-સેવકને બરપા થાય એ સ્વાભાવિક છે.

પરંતુ અંગત અનુભવે યા પુણું ખાતરી કર્યા વના જે તે જાપી દઈ જાહેરમાં ચર્ચા કરવા આગમ્ય, પ્રથમ બરાબર તપાસ કરી, બની શકે તો અંગત મુલાકાતથી અનુભવ મેળવીને ખાતરી કર્યા પછીજ પ્રજા સમક્ષ પોતાનું પ્રમાણીક મત પ્રદર્શિત કરવું — એ ઉમદા લક્ષણને અનુસરીને, એમણે અવલ તો એ બાબે વિખ્યાત ઓરીયેન્ટલ સ્કૉલર સર ડેનીસન રોસ સાથે મસલત કાઢી. બાબાને તે વેળા જે અસાધારણ જાહેરાત મળી રહી હતી, તેમા લંડનના ઘણા જાણીતા ને બહોળો ફેલાવો પામેલા આગેવાન જાપાઓના ખાસ પ્રતિનિધીઓ તરફના અંગત મુલાકાતના ઇન્ટરવ્યુઓ, તેમજ બીજા એવાજ વગવાળા આસામીઓના એમના માટેના ઉચ્ચ મત ઉપરથી કોઈનેબી વિચાર તો થઈ જ પડે કે આ મેહેરબાબા વળી કોણ છે?

પરંતુ જે દાવાઓ એમના માટે જાહેરમાં રજુ થઈ રહ્યા હતા, તે ખરા છે યા સહરાગાતી, તે તપાસવા અર્થે કોઈ એવી

તરફથી થવી જોઈએ જે લોકોના ધ્યાનમાં ઉતરે, ને થાકળ હોય તો તુરત પકડાઈ આવે. એટલે આ બંને બાણેશ બેજાંઓએ સાથે મળી, થોડાક અગત્યના અને મુશ્કેલ સવાલોની એક પ્રશ્નાવલી (Questionnaire) ધડી કાઢી; તેમાં એવી સીક્ષતી પેચદાર સવાલો પેશ કરવામાં આવ્યા હતા કે કોઈપણ લેભાગુ યા કાચો આસામી તુરત છટકામાં સપડાઈ જાય. ધર્મ, નીતી, આત્મવાદ, ખુદા-શનાસી વીગેરે અતિ અગત્યના પણ બારીક અને ખીકટ સવાલોની તે એક ઘેટરીજ હતી. સર ડેનીસન રોસ સરીખા પૂર્વના સાહિત્યના પ્રવિણ વિદ્વાન સાયની મસલત અને અભ્યાસ-પૂર્વક યોજનાથી ધડાયલી આ પ્રશ્નાવલી કેટલી પેચદાર અને ગુચવણુ ભરી બનાવી હતી તે તો તે માહે સમાયલા સંખ્યાબંધ સવાલોની સીરીઝ સચોટ પુરવાર કરી આપે છે.

એક અણુચિતી મુલાકાત!

આવા રકમ-રકમના ઠોકબંધ સવાલો રજુ કરનાર આ બંને અનુભવીઓને એખી ખબર તો હતીજ કે પૂર્વ તરફના મહા-યોગીઓ પોતાના યોગ-અભ્યાસના પ્રતાપે સામા માણસના મનના વિચાર ઝટ વાંચી, પારખી લે છે. એટલે એવી કોઈપણ તક મેહેરબાબાને ન આપતાં, આગમચથી એપોઇન્ટમેન્ટ યા કશી રીતની ખબર આપ્યા વગર એકાએક એમના મકાને ચઢી જઈ, એમને અણુચિતાજ જઈ મળવું (take him by surprise), એવો પ્લાન રચ્યો. જાહેર આસામીઓ અને મોટા રાજદ્વારીઓ સાથે જાહેર હિતના સવાલો સંબંધી તકરારમાં ઉતરવાની આ જાણીતા જરનાલીસ્ટની બાહોશી અને અનુભવથી ત્યાંની પ્રજા માહીતગાર હતી, એટલે મેહેરબાબાની મુલાકાત અને એમની સાથે સવાલ-જવાબોની તકરારમાં ઉતરવા માટે પણ એ એ મીત્રો માંહેલા જરનાલીસ્ટ બાધનેજ જવાનું હતું, એ સમજી શકાય છે.

એક જાણીતા ધર્મજ્ઞ જરનાલીસ્ટને થયેલા અજબ અનુભવ !

ગોઠવણ મુજબ, એક દિવસ મેહેરબાબાને મળવા અર્થે લંડનના એએના ઉતારાના મકાને આ જરનાલીસ્ટ એકાએક આવી ઉભા. બાબા આ વેળા કોઇ અગત્યની મુલાકાત અર્થે બહાર જવાની તૈયારીમાં હતા. લંડન નજીક મુફ્લીસેથી વસાયલાં ઇસ્ટ-અન્ડ પરગણામાં ગરીબી અને કંગાલ્યતમાં દિવસો ગુજરતાં લાચાર-ખેચારોની મુલાકાત કરવા બાબાએ પ્રવ્જ દર્શાવ્યાથી, તેજ દિવસે બાબા સાથે સારી સ્થિતીના શ્રીમંતો અને બીજા ભાવિકોની એક મોટી પાર્ટી પણ તે તરફ ખાસ મુલાકાતે જઇ રહી હતી. એ અહેવાલ હમો હવે પછી રજુ કરીશું. ત્યાં ઉપડી જવા માટે મોટરો પણ તૈયાર હતી. સાથે જનારાઓ સર્વે ફક્ત એમનાજ બહાર નીકળવાની રાહ જોઇ રહ્યાં હતાં.

પશ્ચિમમાં પણ ધર મધે તે બાબા હિંદ માફક સાદા ટ્રેસમાંજ રહેતા, યાને આંગપર સાધારણ સફેદ સાદો લાંબો સાલોજ હંમેશ રાખતા હતા, અને એજ સાદા પોશાકમાં સૈને મુલાકાત આપતા હતા. પણ ધર બહાર તો સાધારણ યુરોપીયન ટ્રેસ પહેરીનેજ નીકળતા, તેમજ એમના લાંબા વાળપણ કોઇવાર નરમ ફેલ્ટ હેટમાં યા કોઇવાર નાની બૅર (ફિંગર કૅપ) હેઠળ દબાવી દેવામાં આવતા, જેથી એઓ પણ બીજાઓ ભેગા એક સાધારણ આદમી લેખેજ બહાર જાહેરમાં પસાર થઇ જાય; એમના વિષે કશું પણ નવીન, વિચિત્ર યા અસાધારણ ન દીસવે, કોઇનું ધ્યાન એમના તરફ ન ખેંચાય, નાહક લોક-જાણાસા ન ઉજાડેરાય !

આ ગોઠવણ અનુસાર એએને સધળો ટ્રેસ પહેસવવા બાદ સેવટે ફક્ત કોટ આંગપર ઓળવવાની તૈયારી હતી, તેવામાં ધર માંહેથી એક જણ ખબર લઇ આવ્યું કે કોઇ ખાસ જરૂરી કામસર એક સદમહત્વ માત્ર એક પણ માટે મુલાકાત ચાહતા હતા.

એકાએક આવી ઉભેલા આ પરીણાને ધરના આદમીઓએ પ્રથમથીજ ખુલાસો કરી દઇ સમજાવ્યું હતું કે આગમયથી આપેલાં એપોઇન્ટમેન્ટ વગર હમે કોઇને પણ બાબાને મળવા માટે એમના રૂમમાં મોકલી શકતાં નથી. ઉપરાંત, એઓ હમણાં બહાર જવાની તૈયારીમાં છે, તેથી કોઇ બીજી વખત પધારવું. પરંતુ આ નવા આવનારે તો હુજ્જતજ કરી કે મારે તો એઓ સાહેબને મળવુંજ છે — ને તે પણ આજેજ અને હમણાંજ. અને આમ યોગતાં સાથ તેણે પોતાનો કાડ રજુ કર્યો. તે પરંતુ નામ વાંચતાંજ તે ભાવિકને એક ઝટકો લાગ્યો ! જેમ્સ ડગલાસ, જરનાલીસ્ટ ? અહીં બાબાને મળવા ! આમ એકાએક ! પણ તેને વધુ વિચાર કરવાનો વખત આપ્યા વગર મીં જી. ડી. એ આગળ ચલાવ્યું — “તમે ફક્ત જઇને એમને મારી તરફથી એટલુંજ કહો કે મીં જેમ્સ ડગલાસ ફક્ત એક પળ માટે મુલાકાત માગે છે (Mr. J. D. for a moment) !”

આ નવા આવનારનું નામ ત્યાં ભેગા મળેલા ગૃપને જાહેર થતાં ઘરમાં એક પ્રકારનો ગણગણાટ થઇ રહ્યો ! આ વળી શી ગડબડ હતી ? જેમ્સ ડગલાસ વગર તેડે, અને કાંઈ પણ કારણ વગર તો આવે નહિ !

એમનો કાડ તુરત બાબા સાહેબને બતાવવામાં આવ્યો, ને તે રજુ કરનારની અભયબી વચ્ચે બાબાએ જરાબી પુછપરછ યા આનાકાની વગર, લેકીન લગાર હસ્તે ચહેરે આજ્ઞા આપી કે “ઠીક એમને બોલાવો;” તુરતજ હમે એમનો કોટ કાઢી નાખી, આંગ પર લાંબો સાંજો (ડ્રેસીંગ-ગાઉન) પહેરાવી એમને તે રૂમના ખુણા માંહેલા એક સોફા ઉપર બેસાડ્યા. બાબા તે વેળા સાત વરસથી બોલતા ન હતા, એટલે કોઇની પણ મુલાકાત વેળા એમનો બોડ વાંચવા અને એમના નરફથી વાતચીત કરવા અંગત મંડળી પૈકી કોઇ પણ એક જણ

આગળ રહેતું. એ દરજ્જા આ વેળા પણ આ લખનારને બળવવી પડી હતી. એટલે આ મુલાકાત દરમ્યાન જે વાતચીત થઇ અને નવા આવનારના નવીન અનુભવનું જે દ્રશ્ય રજુ થયું, તેના જાતી અનુભવને આધારે આ લેખ લખાઇ રહ્યો છે, એ જાણવવાની જરૂર છે.

સદગુરૂ મહાત્માઓ પોતાની હાજરી માત્રથી યા સ્પર્શથી વગર ખોલવે પણ પોતા આસપાસ આત્મિક વાતાવરણ ફેલાવી, ગમે એવા બાહોશ અને અનુભવી ખોલનાર યા તકશર કરનારને કેમ આજેઝ કરી મેલે છે, તેના અંગત અનુભવનો જાણવાનેગ ચિતાર જન-સમાજને આપવાના ધરાદાથીજ, આ મુલાકાત દરમ્યાન મી० જે. ડી. ને થયેલા અદ્ભુત અનુભવનો, તેમજ બાબા અને એમની વચ્ચે થયેલા સંખ્યાબંધ રકમ-રકમના સવાલ-જવાબોનો તુલોત્તરીક અહેવાલ રજુ કરવાની આ લખનારને લાલસા થઇ છે. એ માટે વર્ણવેલી બાબાની અદ્ભુત શક્તિને લગતી બાબત ઉપર આગલા લેખોમાં મી० પરદમે પણ જાણવાનેગ વિવેચન કયું છે. ઉપરાંત ખુદ આ જરનાલીસ્ટે જોતેજ લખેલી અને એમના પોતાના નામ હેઠળ પ્રગટ થયેલી આરટીકલમાં પણ પોતાને થયેલા એ અદ્ભુત અનુભવનું વર્ણન આપ્યું છે. એટલે એ વાત જુનિયાને ગમે એવી વિચીત્ર અને અજાયબીભરી લાગે તોયે તે માટે શંકા લાવવાનું કોઇને કશુંજ કારણ નથી. એવાજ, બલકે એ કરતાં પણ વધુ અદ્ભુત અનુભવોના અસંખ્ય દ્રશ્યો, જેમ આ લખનારે તેમ મહેરબાબાની ભકત મંડળીના પુર્વ-પશ્ચિમના ઘણા ભાવિકોએ નજરો-નજર નીહાળ્યાં છે. હમો સર્વને તો એ પ્રકારની કશીજ નવાઇ નથી, પણ જાહેર જમ-સમાજને માટે તો ખરેજ એ અનુભવ અદ્ભુત અને વિચીત્રજ લેખાશે. તેથીજ તે લગાર વિગતે વર્ણવાની જરૂર જોઇ છે.

બાબાની આસપાસમાં અણુદીઠ “પાવર”!

તે ક્યાંથી આવે છે ?

જાત ન પૂછીયે સંતકી, પૂછ લીજીયે જ્ઞાન,
મૂલ કરો તલવારકા, પડા રહેને દો મ્યાન.

એક સંતે યા ગુરૂની જાત-જામત કયી છે, યાને તે હિન્દુ છે યા મુસલીમ, ઇસાઈ છે યા યાહુદી — એ પુછપરછ ને અણુખોદ કદી નહિ કરવી, પરંતુ તેનામાં બ્રહ્મજ્ઞાન કેટલું છે તેની તપાસ ને તલાસ કરવાની જરૂર છે. અગર તમારે ખરું મૂલજ જો કરવું હોય તો તલવારનું મૂલ કરો, તેમાં પાણી કેટલું છે તેની પરીક્ષા કરો; લેકીન મ્યાન ગમે એવી હીરાજડીત હોય તોયે તેને તો પડીજ રહેવા દયો.

તે ઝોરડામાં દાખલ થવા આગમ્ય ઉપર આગળજ ઉભા રહી મીં J. D. એ પોતાની નઝર ઉપર-નીચે, આબુબાબુ ચારે તરફ ફેરવી, ધડીભર સામે ઝોરડાની દીવાલ તરફ નઝર કરી, એકાદ નાનું બાળક કશાથી ડરીને આગળ વધવા અચકાતું હોય એ મીસાલ અંદર આવવાને અચકાતા જણાયા. એટલે થોડીવારે મારેજ બોલવાની ફરજ પડી “અંદર આવોને ?”

કશેએ ઉત્તર ન આપતાં ફરી તેણે બધે નઝર ફેરવી. ઘણી સાવચેતીથી પણ કંઈક ડરની લાગણી સાથે પ્રથમ એક પગ ઉંબરની અંદર મેલ્યો. બીજો પગ હજી બહારજ હતો, અને એજ હાલતમાં તે એક ધડી ઉભો રહ્યો.

આ સઘળી વિચીત્ર હીલચાલ મારે તો તાબુથી સાથે નિહાળવી રહી. આવો એક કદાવર, મજબુત બાંધાનો મરદ આદમી આમ અંદર આવતાં આનાકાની શા માટે કરી રહ્યો હતો, એ મારે માટે પણ તાસ્તુબીભરીજ બીના હતી. એક પગ બાદ તે મહસ્ત પાછો

ટટાર થઇ ગયો, અને બીજો પગ પણ ઉંબરની અંદર મેલી તે રૂમમાં દાખલ થઇ ઉભો.

તેજ પળે જાણે વીજળીનો એક ઝટકો લાગ્યો હોય એમ તે ચોંક્યો ! મ્હોં પર પરસેવાના ઝરણુ ઝુટી નીકળ્યાં. શરીર થરથર કાંપવા લાગ્યું. એમિલ મહિનાનો તે લગાર સદ્ દિવસ હતો, જે વેળા હમો સઘળા ગરમ કપડાંમાં સજ થઇ રહ્યા હતા, અને આ વિલાયતમાં હંમેશના રહેનારના મ્હોં પર પરસેવાના ઝરણુ ઝુટી નીકળેલાં જોઇ હું પણ ધડીભર તો હચરતજ થઇ રહ્યો.

પરંતુ બાબા કંઈ એલ — એમની કામગીરીને હિસાબે કોઈ આત્મિક રમત — કરી રહ્યા હતા, એમ સમજીને લગાર સાવચેતી સાથે બારીક અવલોકન કરવાની આ એક અચ્છી તક સમજી લીધી. તે નવા આવનારે આ તબક્કે કાંઈ બોલવાની કોશેશ કરી, પણ ખાલી હોઠ ફરફરવા સિવાય પ્રથમ કંઈજ અવાજ તેના ગળામાંથી નીકળી શક્યો નહિ. તેણે કોશેશ જનરી રાખી. ઝટ ખીસામાંથી રૂમાલ કાઢી મ્હોંપરનો પરસેવો નુછતાં હિંમત એકઠી કરી કાંઈ અચરતી સાથે પ્રથમ પ્રશ્ન કર્યો, —

“એ બધું મને શું થાય છે ? તમે કહી શકશો ?”

બાબાએ સોફા પરથી ઇશારો કર્યો, એટલે તે સોફા નજીકની એક ખુરશી તરફ હાથ બતાવી હું બોલ્યો ‘ગભરાવો નહી, આગળ આવો, અહીં બેસો.’

તે પોતાની જગા પરથી જરાએ હાલ્યો નહી. પરંતુ ત્યાં ઉભા ઉભાજ પાછો સવાલ કર્યો “અહિં કોઈ જબરી શક્તિ વ્યાપિ રહેલી મને તો લાગી રહીછ ! (I feel a tremendous power here) ! મહેરબાની કરી કહેશો કે મને એ શું થાય છે, ને એ શક્તિ ક્યાંથી આવે છે ?”

આ સઘળો વખત બાબા પોતાના સોફા પર ચુપચાપ બેસી હંમેશા મીસાલ હસ્તે ચહેરે મામલો નિહાળી રહ્યા હતા. અને આ નવા આવનારની સઘળી બાજી અને મકસદ પુરેપુરી પામી જઈ, સઘળી વાતથી માહિતગાર થઈ રહેલા એક જાણકાર મીસાલ એમના મુખ પર એક એવી છાપ (expression) છવાઈ રહી હતી જે જાણે એમજ કહેવા ચાહે કે “આવો બા — હું તૈયાર છું.” પણ તે બાપડાની અકળામણ જોઈ, બંધેવાર પુછવામાં આવેલા પ્રશ્નના ઉત્તરમાં, પોતાની સામેની ખુરશી તરફ હાથ કરી ઇશારાથી જણાવ્યું કે “આગળ આવો — અહીં” બેસો !”

પરંતુ હજી તે પરાણો આગળ વધવા અચકાતો જણાયો, અને બારણા નજીકજ ઉભો રહી, ચાલુ પડતો પરસેવો નુછતાં ફરી પોતાનોજ પ્રશ્ન આગળ કર્યો; “મને પહેલાં મહેરબાની કરી કહી નહી દેવો કે આપ બધું મને શું થઈ રહ્યું છે ? એ ‘પાવર’ શાનો છે, ક્યાંથી આવે છે ?”

“તમે અહીં નજીક આવો; ને ખુરશી ઉપર બેસો” ફરી પેલી ખુરશી તરફ હાથ કરતાં બાબાએ ઇશારો કર્યો-

“પણ તમે મને પહેલાં એટલું નહી કહી દેવો ?” તે ફરી કરગર્યો.

“તે હું તમને કહીશ.” બાબાએ લગાર હસીને ઇશારો કર્યો અને તુરત પોતા તરફથી પ્રશ્ન કર્યો “તમારે બીજું કંઈ પુછવું છે ?”

“હું તમને કંઈ પણ પુછું તે આગમ્ય તમો મને આ વાતનો ખુલાસો સમજાવી નહી દેવો ? હું તે જાણવા ઇતેન્નર છું !” ફરી પોતાની માગણી રજુ કરતાં કરગરીને તેણે પુછ્યું.

“તે સઘળો ખુલાસો હું તમને કહી સમજાવીશ” બાબાએ ખોરડ પર આંગળી બતાવવી ચાલુ કરી, “તેટલાં તમો શા સમજ સર અત્રે આવ્યા છો ને શું પુછવું છે તે કહો ?”

બાબાની મક્કમ વલણ અને ખુલાસો કરી સમજવવાની ખાતરીથી તેને હિંમત આવી. તે હવે ચોરડામાં ઉંખર નજીક ન્યાં ઉભો હતો તે જગા પરથી હાલ્યો અને બાબા નજીક આવ્યો.

“હું તમે સાહેબ સાથે લંબાણથી વાતો કરવા ને ધણી સવાલો પુછી ખુલાસો મેળવવાના ધરાદાએ આવ્યો છું, પણ મને તો માત્ર એકજ પળ મુલાકાત માટે આપવામાં આવી છે,” તેણે પોતાના દીલની વાત બાબાના કાન પર નાખતાં કાંઈ હિંમતથી કહી દીધું.

“તેનો વાંધો નહી, તમારે જે કાંઈ કહેવું યા પુછવું હોય તે બેલાશક બોલી શકો છો,” તેના મનની શંકા પહેલેજ તડાકે તોડી નાખતાં બાબાના બોડ પર દરશાવેલા શબ્દો મારે મુખથી તેના કાન પર પડ્યા. તેને વધુ ઉલટ અને હિંમત આવી. લગાર સાવધાન હાલતમાં ને સાવચેતી સાથે તે હવે ખુરશી પર બેઠો અને ઠાવકાપણે પોતાનું પ્રકરણ શરૂ કર્યું.

બાબાનું બોડ !

નવા આવનાર માટે નવાઈ !

“આપનું અસલ નામ ?”

“મેરવાન — મેરવાન શેહેરીયાર ધરાની” બાબાની આંગળી બોડ પર ચાલુ થતાં, મેં વાંચી સંભળાવ્યું. અત્રે તેને પોતાને બાબાનું બોડ વાંચવાની જાણ થતાં મને અરજ કીધી — “મેહેરબાની કરી તમે વચ્ચે નહિ બોલશો ને મને વાંચવાનો પ્રયત્ન કરવા દેશો ?”

“ધણી ખુશી સાથ”.

અને હું ચુપ થઈ આ નવો પ્રયોગ તપાસતો ઉભો. તે ખુરશીપર અળગો થઈ બેઠો ને બાબાના બોડ તરફ વાંકા વળી

તે ઉપર ચાલતી એમની આંગળી પર નજર રાખી, ખોડ પર વાંચવાની કોશિશ કરી રહ્યો.

“M S Irani” બાબાએ ધીમે ધીમે પોતાનું અસલ નામ ખોડ પર આંગળી વડે બતાવ્યું. પણ તે વાંચી શક્યો નહીં, એટલે ગુંચવાઇને શંકા બતાવતાં બોલ્યો “નહિ—નહિ. એમ નહિ. એ બધી કંઈ ગુંચવણ છે—ગરબડ છે—”

“એ તો એઓ પોતાનું નામ તમને આંગળી વડે દર્શાવી રહ્યા છે.” તેની શંકા દુર કરવા વચ્ચે બોલી સમજાવવાની મને જરૂર પડી.

મને ફરીથી કોશિશ કરી જોવા દેવો — please let me try, again,” તે કંઈ ઉલટથી બોલ્યો અને વાંકો વળી ખોડ પર આંગળી પાછી ચાલુ કરવા બાબાને અરજ કરી. બાબાએ ફરીથી ધીરે ધીરે ખોડ પર આંગળી ચલાવી, — “M S Irani” — પણ આટલું નામ વાંચવા માટે તે ખુરશી પર બેઠેલો ઉભો થઇ, આંખબાંજી, સામે, આગળ—પાછળ આમ કોઈ સગવડભરી જગા (position) લેવા માટે લગભગ ચારે દીશાએ જોલજોલ ફરી રહ્યો. ત્રણ—ચાર વાર તેણે આ પ્રયોગ ખત થી ચાલુ રાખ્યો. પણ તે બ્યારે નહીંજ ઉકેલી શક્યો, ત્યારે સામેથી પાછું મનેજ બોલવાની ફરજ પડી “M S Irani.”

“પણ મને કેમ નહીં એ સમજ પડતી?” તે કંઈ નાસીપાસી સાથે બોલી ઉઠ્યો. અને તુરત નવી સુચના પણ રજુ કરી “ચાલો આપણે કંઈ બીજુંજ વાક્ય લખીએ, ને જોઈએ તે હું વાંચી શકું છું” એ નહિ.”

તેના આ બચ્ચાંસહી ચેડાંમાં ઘણો વખત વહી ગયો. છતાં કંઈ અજબ શાંતતા અને ધીરજથી બાબાએ તેને સમજાવવાની કોશિશ ચાલુ રાખી. એક નવું સહેલ વાક્ય ખોડ પર દર્શાવ્યું, — “My name is.....”

પણ વળી તે માત્ર પહેલા બેજ અક્ષર M-Y વાંચી, વધુ ઉકેલતાં ચુકી ગયો — આગળ વાંચી શક્યો નહિ. એટલે મને વચ્ચે બોલવાની ફરજ પડી, — “...નેમ ઇઝ (name is)”

તે લગ્નર ડવાઇને મારી સામું જોવા લાગ્યો.

“પણ તમે ત્યાંથી કેમ વાંચી શકો?” અને તે બોલતાં સાથ તે પોતે મારી બાજુમાં આવી ઉભો રહી ગયો, અને ચકિત થઇ વધુ સવાલ કર્યો “તેથી ઉલટું?” (યાને ઉંધુ. સામેથી વાંચતા માણસને તો બોડું ઉંધુજ જણાય, ને ઉંધુજ વાંચવું બી પડે).

“એ તો ફક્ત થોડી પ્રેક્ટીસનું કામ છે, કાંઇ મુશ્કેલ નથી,” મેં ખુલાસો કર્યો.

પણ તે ખુલાસો કાંઇ તેના ધ્યાનમાં ઉતર્યો નહિ. એટલે હજીબી શંકાશીલજ રહી ફરી પુછવા લાગ્યો “પણ તમે આટલે દૂરથી, સામે ઉભા રહીને અને ઉલટું વાંચીજ કેમ શકો?”

“મને એ રીતની ટેવ (practice) પડી ગઇ છે” મારે પાછું સમજાવવું પડ્યું. તે અકરવકર કરવા લાગ્યો. હજી આમ બીનાતી તેને મનપતીજ ખાત્રી થઇ નહિ.

આ સંવ્રણી તેની અકળામણનું અસલ કારણ, વાંચક સમજી શકશે કે પેલી અદ્ભુત શક્તિ (power) નુંજ હતું, જેનો ઝટકો તેને ચાલુ લાગી રહ્યો હતો. તેની અસર તળે આવો બાહોશ બચ્ચો પણ અર્ધ-ગાફેલ બની ગયો અને તેનો ખુલાસો મેળવવા વચ્ચે વચ્ચે બાબાને અર્જ કર્યોજ રહેતો. પરંતુ હરવખત, એક અર્થ—સુચક ચુપકાદી વચ્ચે, બાબા તે વાતનો ખુલાસો આખરમાં કરવાનો ઇશારો કર્યા જતા હતા. કોઇ બીજો નબળો-પોચો હોત, તો આ ચાલુ મળતા ઝટકાઓની અસર તળે અકળાઇને, યા તો ત્યાંથી ચાલી જતે, યા એ વાતનો પીછો છોડી દેતે. પણ તેની ખત તેમજ ધીરજ પ્રસંશાપાત્ર હતાં. તે જે ખરું-નરું કરવાના ઇરાદાએ

આવ્યો હતો, તેને ચીવટાઇથી વળગી રહ્યો. હજી તો તેને ધણી અગત્યના પ્રશ્નો પુછવાના હતા, અને શાંત અદ્યથી બાબા તેને સમજી રહ્યા હતા, તે ઉપરથી એટલું તો સ્પષ્ટ જણાઇ આવ્યું કે એઓ પણ તેને કંઈક વાતો સમજાવવાજ માંગતા હતા. પરંતુ આ યોડ વાંચવાની કોશિષમાં વખત ફોકટ ખરબાદ જતો જોઇ, આ તબક્કે લગાર ગંભીરાઇથી બાબાએ સમજાવ્યું — “તમે હવે તમારી મુળ બાબત આગળ ચલાવો. વખત બહુ થોડો છે તે આ વાતમાં વ્યર્થ નહિ ગુમાવો.”

વિદ્વતાથી અને વિચાર-પૂર્વક ગોઠવાયલા પેચદાર સવાલો !

બાબાના આ દ્રઢ ઇશારાથી હવે પોતાની ખાસ મુલાકાતની મકસુદ ઉપર આવતાં તે પરોણાએ સવાલોની શરૂઆત કરી. આ પ્રશ્નાવલી આપણે સવાલ જવાબ રૂપે રજુ કરીશું :

સ. — તમારી જાત (nationality) કયી ?

જ. — હું ઇરાની છું.

સ. — તમારો જન્મ ક્યાં થયેલો ?

જ. — પુનામાં.

સ. — એટલે ઇન્ડીયામાં ? તો તમે ઇરાની (Persian) કેમ ગણાવો ?

જ. — મારા માબાપ ઇરાની તોખમમાંથી ઉતરી આવેલાં છે.

સ. — આપ જરથોસ્તી છો ?

જ. — મેં જરથોસ્તી મા-બાપને પેટે જન્મ ધારણ કર્યો છે.

સ. — આજે કયો ધર્મ સર્વથી શ્રેષ્ઠ ગણાય છે ?

જ. — હું સર્વ ધર્મેનિ સમાન લેખું છું. કારણ સધળા ધર્મો એકજ ખુદાને મળવાના જુદા જુદા માર્ગો છે.

સ. — ખ્રીસ્તી ધર્મ વિષે તમારો શો મત છે ?

જ. — જીસસ ક્રીસ્ટ પર્માત્માને પામેલી એક મહાન વ્યક્તિ હતી. તેવી એક દૈવિક વ્યક્તિ મારફત મળેલો ધર્મ શ્રેષ્ઠ હોવાજ નોંધાયે.

સ. — તમે પોતે ક્યા ધર્મમાં માન્યતા ધરાવો છો ?

જ. — હું જાતી ભેદ અને ધર્મોથી પર ચાને પેલેમર (beyond) છું. બધાજ ધર્મો મારા છે, તો નો કે હું કોઇબી ધર્મ કોમ ચા જાત સાથે ખાસ સંબંધ ધરાવતો નથી. હું ઇશ્વર સાથે એકતાન થયો છું, અને ઇશ્વર સધળે અને સર્વમાં સમાયલો છે.

સ. — તમે મહાત્મા છો ?

જ. — મહાત્મા એટલે શું ? તમેજ કહો, મહાત્મા કો'ને કહેવો ? જે આત્માને એટલે અંતિમ સત્યને પીછાણે તે મહાત્મા. હું સત્યને જાણું છું, તેનો અંગત અનુભવ ધરાવું છું — જેમ તમે વસ્ત્રોથી લંડનમાં વસીને તેની માહિતી ધરાવો છો તેમ, ચાને જાણ્યા લંડનમાં વસ્યા નથી, ચા તે જાણું નથી, તેઓને લંડન વિષેની માહિતી નોંધયે તો બહારથી ચાને ખીજ સાધન મારફતે તે મેળવવી પડે છે. પણ તમે તો લંડનમાંજ વસીને તેના અંગત અનુભવે માહિતી ધરાવો છો; તો તમને બહારના કોઇ ખીજ સાધન મારફત એ માહિતી મેળવવાની જરૂર રહેતી નથી. તમારા ધ્યાનમાં ઉતરું ને ?”

તેણે હા-કારમાં ડોકું ધુણાવ્યું અને ખાતરીભરી અદા સાથે પ્રતિયુત્તર આપ્યો, “બરાબર પુરેપુરું (absolutely)!” અને આગળ ચલાવ્યું.

મહેરબાબા અને ગાંધીજી

સ. — તમે ગાંધીને ઓળખો છો ?

જ. — હા, સ્ટીમર “રજપુતાના” પર હમારી મુલાકાત થઇ છે.

સ. — તમે રાજ્યનિતી (રાજદ્વારી બાબતો યાને politics) માં માનો છો ?

જ. — હું ખાસ કોઇખી પ્રકરણમાં પડતો નથી, એટલે રાજ્ય-પ્રકરણમાં ખી નહિ. કારણ આત્મ-જ્ઞાનમાં સઘળુંજ સમાઇ જાય છે (Spirituality includes everything). જેણે એ આત્મ-જ્ઞાન (એટલે બ્રહ્મજ્ઞાન) પ્રાપ્ત કર્યું, તેણે સઘળુંજ મેળવ્યું.

સ. — તમારો એમના વિષે શો મત છે ?

જ. — તેઓ એક ઉમદા આત્મા છે, ગીતાના અઠંગ અભ્યાસી છે. આત્મજ્ઞાનના અભિલાષી છે.

અત્રે ખુલાસો કરવાની જરૂરત છે કે ગાંધીજી અને મહેરબાબા વચ્ચેની મુલાકાતને એક અતિ અગત્યના બનાવ લેખે દુનિયા માની લે એ કેવળ સંભવિત છે. પરંતુ તેથી જાહેર જાણે એ બનાવને અતિ સહરાગાતી રૂપ આપી, જાહેરમાં સણસણાટી ફેલાવા જે કાંઈ વધતું-ઓછું, ખરું-ખોટું, જાપી મારે તે બધુંજ કંઈ સત્ય માની લેવાનું નથી. આ મુલાકાતની બાબતમાં થયું પશ્ચિમના જાપાઓએ અતેડું કરી, એક ગંભીર ચોરંગો માર્યો હતો, મહેરબાબા અને ગાંધીજીની આ મુલાકાતને “ગુરૂ-શિષ્ય”ની મુલાકાતની ઉપમા પણ આપી દીધી હતી. એ ઉપરથી આ લખનારને લાંડનની એસોશિયેટેડ પ્રેસ એજન્સીમાં જઈ ખાસ ખુલાસો કરવાની જરૂર પડી હતી, કે આ મુલાકાત એ ઓળખીતાઓ વચ્ચેની એક સાધારણ મીત્રાચારીભરી મુલાકાત

હતી. એઓ બન્ને મીત્રો તરીકે એકમેકને મળ્યા હતા અને ગુરુ-શિષ્ય સંબંધે કશી પણ વાતચીત યા ઇશારો વટીક કરવામાં આવ્યો ન હતો.

એટલે આ ઓરંગો તો માત્ર પોતાની ખબરમાં કંઈ અસાધારણ ખેંચાણ યા શોરશાર ભયુર્ તત્વ બરપા કરવા અર્થે કોઈ છાપાના પ્રતિનીધીએ જાણીયુજીને કરેલી નવીન શોધજ હતી ! કારણ ગાંધીજી આ વેળા હિંદ દેશના પ્રતિનીધી તરીકે જગભરમાં ચર્ચાએ ચડેલી “રાઉન્ડ-ટેબલ કોન્ફરન્સ”માં હાજરી આપવા ઇંગ્લંડ પધાર્યા હતા, એટલે એમને લગતી દરેક હીલચાલ યા વાતોમાં કંઈને કંઈ સનસનાટીભયુર્ તત્વ આમેજ કરવાની છાપાના પ્રતિનીધીઓની ઇન્ટેઝરી સ્વાભાવિકજ હતી !

તેમાં તે વેળા સાત વર્ષેથી મૈાન ધરાવનાર સદગુરુ મહેરબાબા, જેમને ત્યાંના જાહેર છાપાઓએજ એક “મેસાયા”ની ઉપમા આપી હતી, તેવી એક જગ-જાહેર વ્યક્તિ પણ પશ્ચિમમાં આત્મજ્ઞાનની જાગ્રતિ બરપા કરવા પહેલવહેલાંજ પશ્ચિમમાં પધારે, બંને એકજ ઓટમાં ભેગા મળે, એટલે ત્યાંનો છાપો ઉપર-તળેજ થઈ ગયો ! વળી બંને વચ્ચે થયેલી ખાનગી વાતચીત વિષેની કશીજ ખાતમી તે લોકોને આપવામાં ન આવી, ત્યારે તેઓ માહેલા કોઈએ કાંઈ નહિ તો આ મુલાકાતમાં ગુરુ-શિષ્યનું નાતું ધુસારી દઈ, નવીન રંગ જમાવી દીધો ! એ સંબંધે આટલો ખુલાસો કરી આપણે આપણા વિષયમાં આગળ વધીશું.

બાબાનો ઇશ્વરી દરજ્જો !

સ. — તમો ઇશ્વરી વ્યક્તિ (Divine) છો ?

જ. — હું ઇશ્વરમાં મળી ગયો છું. જેમ બુદ્ધ, ક્રાઇસ્ટ, કૃષ્ણ, ઇશ્વરમાં મળી ગયા ને વસી રહ્યા હતા, તેમ હું પણ પરમાત્મામાંજ મળી ને વસી રહ્યો છું. જેમ તેઓએ

ઇશ્વરની પિછાણ કરી લીધી હતી, તેમ મેં પણ કરી લીધી છે. તમે પાતે અને બીજા બધા પણ એજ મીસાલ ઇશ્વરની ઓળખ કરી તેમાં એકતાન થઇ શકો છો.

તે ફરી પરસેવો નુછવા થાઓ.

પોતાના પ્રત્નોની હારમાળા ઉપરા-સાપરી રજુ કરવા છતાં તે સધળાના આવા તડાકામાર હાજર-જવાબોથી તે બે-ધડી દીધમુઢજ બની ગયો. પણ જાહેર જાહેરીમાં કસાઇને ધડાઇ ચુકેલો અને ઘણા મશહુર આસામીઓ સાથની મુલાકાતોથી ટેવાઇ ગયેલો તે એક ખંતીલો, ચીવટ અને કૈયવાન પુરૂષ હતો. એટલે આ અન્યબીના આંચકાઓ માંહે પણ તારીફલાયક દ્રઢતા અને હિંમતથી પોતાનું કામ કર્યોજ ગયો. એક પણ થોભી જવા બાદ હવે તે રાહ (line) બદલી બીજી બાબદ ઉપર ઉતર્યો.

નેહી અને બદી !

સ. — દુનિયામાં બદી (ખરાબી) છે કે ? Is there evil in the world ?

જ. — નહિ. બદી જેવું કંઇ છેજ નહીં !

તે એક ધડી સ્તબ્ધ થઇ રહ્યો !

સ. — થાને, એનો અર્થ ?

જ. — એતરફ આનંદ સિવાય બીજું કંઇજ હસ્તિ ધરાવતું નથી ! There is nothing but BLISS all around, every where !

સ. — તાઝુબ ? એમ કેમ હોય ?

જ. — વાસ્તવીક આમજ છે — It is so, a fact ?

તે ખુરશી પરથી ઉઠી ઉભો થઇ ગયો. લગાર નેશમાં આવી જઇ પોતાનો કેસ રજુ કરતાં નીચલા સવાલોનો ધડાકો શરૂ કર્યો.

સ. — તો પછી આ ચોતરફ ચાલી રહેલી ચોરી, લુચ્ચાઇ, દગો, નીમક-હરામી, અપ્રમાણીકપણું, અનિતી, ખુના-મરકી વીગેરે હઝાર જાતની ખરાબી જે જગલરમાં ફેલાઇ રહી છે, તે સર્વ વિષે તમો શું ખુલાસો આપી શકો છો ? શું એ બધી “બદી” ન કહેવાય તો ગણાય ?

જ. — ખાસ નહીં ! not necessarily !

સ. — તો એ સર્વને તમો શી ઉપમા આપી શકો ? એ સઘળું શું કહેવાય ?

જ. — એ સઘળું પણ “નેકી” (goodness) નું વધતું-ઝાણું પ્રમાણ છે ! It is all a degree of goodness !

તેણે એક લાંબી આહતો નીસાસો નાખ્યો. પોતાના પગ આગળ એકાદ બમઝોળો પુટતાં જેમ કોઇ સુનો-સાવજ બની જાય, એ મીસાલ આ જવાબથી એકદમ ચકિત થઇ કપાળ પર હાથ ફેરવતો રહી, તે યેધ્યાનપણે પાછો ખુરસી પર બેસી ગયો; માથાપર બન્ને હાથ મેલીને મનથીજ બબડ્યો, “યા માલિક ! કેવું આશ્ચર્યજનક ? કવિઓ અને ક્ષીલસુદો આ વાત કાં નહિ આમ સહેલ અને સરળ રીતે સમજાવી ગયા ?”

બાબાએ ગંભીર અદાથી આગળ ચલાવ્યું.

“મેં ઉપર કહ્યું તેમ સૃષ્ટિમાં સઘળે આનંદ સિવાય બીજું કશું છેજ નહિ. દુનિયા જેને બદી (ખરાઇ) કહે છે તે પણ નેકી, (બલાઇ) નોજ નાનો અંશ છે.”

“બેશક, બેશક ! કેટલું સહેલ ને સરળ ? દુનિયા એટલી સાદી વાત કાં નહિ સમજી શકતી એજ અભયબી છે ?” તેના મુખથી આ શબ્દો નીકળી પડ્યા અને બાબા તરફથી એ બાબતમાં વધુ જ્ઞાનની આશ કરતો પ્રશ્ન કર્યો.

દુનિયાને ગુંગળાવી રહેલા પ્રશ્નોનો ઉકેલ !

સ. — આપ સાહેબ એ બાબદ પર કાંઈ વધુ રોશની નાખી શકશો કે દુનિયા ક્યારે આ સાદો સિદ્ધાંત સમજતી થશે ?”

જ. — તેની દ્રષ્ટિ મર્યાદા (angle of vision) ફેરવાય ત્યારે ?

સ. — પણ તે ક્યારે ?

જ. — તેજ કામગીરી અંદરખાનેથી ચાલુ થઈ રહી છે !

“શુક્રે ખુદા !” તેના મુખથી આપોઆપ ઉદગાર નીકળ્યો. એક પળ વીચાર કરી તેણે દુનિયાના તે વેળાના મામલા બાબે અગત્યનો પ્રશ્ન કર્યો.

સ. — તમે દુનિયાના આજના ખારીક સમય માટે શું કહો છો ? હાલ જે આર્થિક પરિસ્થિતિ ઉભી થઈ છે, બધા એકમેકને ટોટે બાઝવા તૈયાર થઈ રહ્યા છે, સઘળે અશાંતી વ્યાપી રહી છે, એ આફતકારક મામલો ક્યારે દપટ પડશે ? એ પરિસ્થિતિ ક્યારે સુધરશે ?

જ. — જ્યાં સુધી એકદમ અંતરનો પલટો (Change of heart) થાય ત્યાં સુધી તો નહિજ !

“Change of heart ! What a solution ?

અંતરનો પલટો ! કેવો રામબાણુ ઉકેલ ?”

તે હચરત થઈ મનથી બડબડ્યો.

જગતના તે વેળાએ ચકડોળે ચઢેલા મામલાના ઉકેલ અર્થે જે અગત્યનો સવાલ બાબાને પુછવામાં આવ્યો હતો, તેના જવાબમાં કોઈ લંબાણ ખુલાસો या આધ્યાત્મિક પ્રવચનની આશા કોઈખી રાખી શકે, પણ તેને બદલે બાબાના આ તદ્દન ટુંક, સરળ ને સચ્ચોટ અર્થ—સુચક હાજર-જવાબથી કુદરતીજ કોઈનેખી અચરતી લાગ્યા વના રહે નહિ. એટલે નવા પરોણાના મુખ માંડેથી આપોઆપ

પાછા નીકળેલા બાબાનાજ બોલો અને તે માંહે સમાયલી દુનિયાભરની ફીલસુફીની વાળખી પ્રશંસામાં તેના અંતરથી નીકળેલા ઉદગારો પણ સ્વાભાવિકજ હતા. તે તેના ખુલ્લાં મન અને ખાલેસ દીલની ગવાહી દર્શાવતા હતા. લગાર શાંત થવા બાદ બાબા તરફથી મળેલા તે આશા-જનક જવાબ ઉપરથી ઉલટ લઇ, તેણે તુરત વળતો પ્રશ્ન કર્યો —

સ. — પણ એ અંતરનો પલટો ક્યારે થશે ?

જ. — એકાદ વરસમાં તેની શરૂઆત થશે.

અહીં તે ફરી વિચારમાં પડી ગયો ! તેણે બાબાને સવાલો પુછવા ચાલુ રાખ્યા.

સ. — કાઇસ્ટને પોતાનું મીશન પુરૂ કરતાં ત્રણ વરસ લાગ્યાં હતાં. તમારું મીશન પુરૂ થતાં કેટલો વખત લાગશે ?

જ. — ૩૩ વરસ.

સ. — તમારો ગુપ્ત સંદેશ યા ખાસ ઉપદેશ શું છે ?

જ. — અહુંકારથી અલગ થવું, યાને અહુંભાવનો નાશ કરવો ! (Elimination of the ego).

આ સઘળા સવાલો જે તેણે ઉપરા-ઉપરી કર્યા, તે તો પાછળ આવનારા વધુ અગત્યના, લાંબા અને મુશ્કીલ પ્રશ્નો શરૂ કરવા આગમ્યની એક સાધારણ પ્રસ્તાવના માત્ર હતી, યાને હજી તો વાતચીતની શરૂઆત થઇ હતી અને જેને આપણે ખેર-આશીયત કહીયે, તેવી પુછ-પરછ ચાલી રહી હતી. જે અગત્યની બાબદોસર ખાસ તકરાર કરવા અને ખુલાસો મેળવવાના ધરાદાએ તે મેહરબાબાને મળવા આવ્યો હતો, તે મુળ મુદ્દાના પ્રશ્નો તો હજી તેણે હાથ ધર્યાજ ન હતા. તે પ્રકરણ તો હજી શરૂ કરવાનું હતું, તેટલાંજ તે એટલો અભય થઇ રહ્યો હતો કે શરૂઆત કેમ ને

ક્યાંથી કરવી તેજ તેને સુંઝવું ન હતું. તેમાં છેવટના બે ત્રણ અગત્યના સવાલોના જે રામબાણ અને સચોટ જવાબ બાબાએ આપ્યા તે વિલેક્ષણ વિવેચનથી તો તે વિસ્મયજન પામી રહ્યા હતા.

પરંતુ અળયખીના આ આંચકાઓની અસર માહેથી તારીફલાયક હિંમત સાથે બહુ જલ્દીથી તે બહાર આવ્યો અને સર ડેનીસન રોસ સાથે મસલત કરી તૈયાર કરેલી પ્રશ્નાવલીનું પ્રકરણ શરૂ કરવાની તક શોધી રહ્યો. તે આગમજ ફરી એકવાર તેણે બાબાને પુછી જોયું કે તે ઝોરડા મઘે ફેલાયલો જે ગુપ્ત “પાવર” તે ચાલુ અનુભવી રહ્યો હતો, તે શું હતો — અને ક્યાંથી આવતો હતો ? લેડીન એ ખુલાસો આખરમાં કરવાની બાબાએ હસીને કબુલાત આપી, એટલે તેણે આગળ ચલાવ્યું.

“ત્યારે હવે હું મારા સવાલો શરૂ કરીશ,” તેણે ખાઉશ દર્શાવી.

“બેલાશક —આગળ ચલાવો” બાબાએ મંજૂર્યાત આપી.

ઉપરા-ઉપરી પેચદાર પ્રશ્નો ! બાબાના સચોટ જવાબો !

સ. — તમે જગતના લોકનો ઉધ્ધાર (Salvation of Mankind) કરવાની ઉમીદ ધરાવો છો, તો તે માટે તમારું કોઈ બાઈબલ, કુરાન યા એવીજ કોઈ બશારત પામેલી કેતાબ.....

તે પોતાના પ્રશ્ન પુરો કરે તે આગમ્ય બાબાએ મારા તરફ ઇશારો કરી પોતાની આંગળી બોડ પર ચલાવવા માંડી, તેના સવાલનો જવાબ આપી દીધો.

જ. — જો કે હું ઉપદેશ આપું છું અને લોક મને શિક્ષાગુરૂ લેખે છે, પરંતુ હું ઉપર-ટપકેના પુસ્તકિય જ્ઞાન (Superficial book-knowledge) યા વિદ્યતા (learning) ને ઝાઝું વજન આપતો નથી. કારણ

અંતરમાંજ સમાયલા ધર્મરની ઓળખ કરી લેવા
 અર્થે મંદ પડી રહેલા આત્માની જે જાગૃતિ
 થવાની જરૂર છે, તે જાગૃત હું સજીવન કરું છું-
**(I awaken the latent divinity
 within).**

પોતાના અધુરા સવાલનો આ પુરો જવાબ સાંભળીને તે તો
 દંગજ થઇ ગયો !

આજની વીસમી સદીની વિદ્વતા અને વાક્યાતુરી (learning
 and erudition) માટે તેને જે કાંઈ માન હતું તેને તો બાબાના
 આ ઉત્તરથી મરણુતોલ ફટકોજ પડ્યો. અગર બહોળાં વાંચન અને
 અભ્યાસ મારફત સંપાદન કરેલાં પુસ્તકિય જ્ઞાન બદલ જે તેને
 કાંઈ અભિમાનની ખુમારી હતી, તો તે પણ બાબાના આ શેકડા
 જવાબોથી ઉતરીજ ગઇ. એ સઘળી પશ્ચિમની વિદ્વતા યા વાક્યાતુરી
 પૂર્વના આ મહાગુરૂના અદ્ભુત જ્ઞાન સામે એક પળવાર પણ
 ટકી શકી નહિ. એ સઘળી બાહોશી આ વેળા પ્રતિયુત્તર આપવા
 કંઈજ મદદે આવી શકી નહિ. એટલે એ અગ્નયખી અને ગુંચવણ
 ટાળી દેવા તેણે તુરત સાવધ થઇ વાત ફેરવી નાખી, ખીજીજ
 બાબદ ઉપર પ્રશ્નો વિચાર્યા.

આ વેળા તેની અકળામણ ફેટલી હશે, તે એટલા પરથી
 સમજી શકાશે કે આ ગડબડમાં તે પોતાની ખુરશી પર બેસવાને
 બદલે બાબુના જે લાંબા સૌકા પર બાબા બેઠા હતા, તે
 ઉપરજ ધ્યાનમાં ને ધ્યાનમાં ખીજે નાકે બેસી ગયો. એ તરફ તેનું
 ધ્યાન ખેંચવા એક પળવાર મને વિચાર આવ્યો, પણ આ તબક્કે
 તેની હાલતમાં ખલલ કરવાનું ના-મુનાસેબ ધારી ચુપજ રહ્યો.

જ્ઞાન-માર્ગના ગુહ્ય સવાલો !

સ. — તમે બુદ્ધ અને તેના અષ્ટ-માર્ગ* (eight-fold path) માં માનો છો ? તેમજ...

વળી તેના સવાલની અધવચ્ચે બાબાએ પોતાનું બોડું ચાલુ કર્યું.

જ. — હા. કોઇ પણ ધર્મ માત્ર ઇશ્વર સાથે પૂર્ણ એક્યતા પ્રાપ્ત કરવા અર્થે તબક્કે-તબક્કે યાને મંજલ-દર-મંજલ આગળ વધવાનો માર્ગ છે. તમે કાંઈદે, કૃષ્ણ એઓ સંબંધે પણ એજ સવાલ પુછવા માગો છો, તેનો પણ આજ જવાબ છે.

તે તો આ ધડાકો સાંભળી ઉઠીને ઉભો થઇ ગયો, અન્યયબીથી બાબાનું મ્હોં ટીકવા પડ્યો. પણ એમના શબ્દોની સચ્ચાઇ વિષે તેને ખાતરી હોવાથી એ બાબે વધુ બોલી શક્યોજ નહિ. તેને ખેસી જવાનો ઇશારો કરતાં બાબાએ કહ્યું, “આગળ વધો.” તે પાછો સૌકષ્ણ ઉપરજ ખેસી ગયો. એક પળવાર વિચાર કરી તેણે નવો પ્રશ્ન પુછ્યો.

સ. — તમે કયા ખુદાને માનો છો ? ઇસાઇ લોકના ચા.....

જ. — ખુદા એકજ છે.....સર્વને માટે.

તેના સવાલો હજી તો તે પુરા કરે તે આગમચ બાબા તરફથી કોઇ અણુદીઠ સત્તા સાથે બહાર પડતા આ તડકામાર જવાબો ને ખુલાસા સાંભળી પ્રથમ તો તે થમ થઇ ગયો. બાબાની કસોટી કરી તેમને મુજવણમાં મેલી દેવાની આશમાં વધુ મુસ્કીલ ને પેચદાર પ્રશ્નો રજુ કરવાના જેમ જેમ પ્રયત્નો કરતો તેમ તેમ તે પોતેજ વધુ ગુંચવણમાં પડી જતો.

*બુદ્ધ ભગવાને દર્શાવેલા આઠ યોગ માર્ગ.

પણ એટલું તો કહી શકાય કે તે હિંમત હારતો નહિ ને ઘુરત હુક્યાર થઇ જતો, જે લક્ષણો તેની ધીરજ અને ધર્મતાનીજ ગવાહી દર્શાવતાં. એક પળ બાદ તેણે આગળ સવાલ કર્યો —

સ. — કયો ધર્મ તમારા પોતાના ધર્મ યા માન્યતાની સૌથી નજદીકનો યાને સૌથી વધુ મળતાપણું ધરાવનારો કહેવાય ?

જ. — બધાજ ધર્મો ખુદાઇ બશારત પામેલા છે, એટલે સઘળા ધર્મો સમાન છે.

સ. — (આ જીવન બાદ) લવિષ્યમાં કોઇ જીંદગી ખરી કે ?

જ. — હા, માત્ર દેહ (શરીર)ને માટે. કારણુ આત્મા અમર છે. તે કદી મરતો નથી. તે જન્મો-જન્મ પાછો અને પાછો દેહ ધારણુ કર્યોજ જાય છે, જ્યાંસુધી તે સેવટે ઇશ્વરમાં એકરૂપ થઇ જાય ત્યાંસુધી.

સ. — યાને નિર્વાણ ?

જ. — હા, પણ આત્માનું અસલ અસ્તિત્વ (real self) ખોડીને નહિ.

અને તે પાછું કંઈ વચ્ચે પુછવા જતો હતો, તેને હાથના ઇશારાએ અટકાવી બાબાએ આગળ સમજાવવાનું ચાલુજ રાખ્યું.

“આત્માનું અસલ અસ્તિત્વ જો કે આખર તક કાયમ રહે છે, તોયે આયંદે તે પણ અનંત હસ્તિ યાને ઇશ્વરમાંજ એકતાન થઇ જાય છે. એ અસલ અસ્તિત્વ જે આત્મા, તેને મન યા મગજ (બુદ્ધિ) સાથે બેળી નાખવાની ભુલ કરવી નહિ. આત્મા બુદ્ધિને ચલાવે છે પણ આત્માને કોઇજ ચલાવતું નથી. આત્મા તદ્દન સ્વતંત્ર છે. બુદ્ધિનો આધાર આત્મા પર છે, પણ આત્મા ખીજી કશા પર આધાર રાખતો નથી. આપણા અસલ અસ્તિત્વને

ઓળખી લઇને તેનો અંગત અનુભવ મેળવવામાં બુદ્ધિ આત્માનું હથિયાર યાને સાધનરૂપ છે. પ્રેમ, સેવા, ભક્તિ અને શરણાગત (surrender) મારફત આત્મા પર્માત્માને પિછાણી શકે છે.”

તેણે પુછવા ધારેલા ચાર-પાંચ સવાલો સમજ્યા વગર તે સર્વનો આવો મનમાનતો ખુલાસો ને સરળ સમજણ સાંભળી તે તો તાબુપ્પ થઇ રહ્યો! અને એ સર્વનું કારણ જાણવાની જાણસાથે અજ્ઞયખી સાથ પુછવા લાગ્યો.

તમે આપ બધું કેમ જાણો છો?

સ. — તમે એ સઘળું જ્ઞાન ક્યાંથી પ્રાપ્ત કર્યું? હજી તો સવાલો મારા ખ્યાલમાંથી લાવું નહિં તે આગમય તમે કેમ જાણી લેવો છો?

જ. — હું એ સઘળું સહેલ સમજી શકું છું.

પણ તે સવાલ પુછનાર પોતેજ આ બાબદ સમજી શક્યો નહિ. એટલે વિસ્મય પામી તેણે વળતો પ્રશ્ન વિચાર્યો.

સ. — તમે મારા છેલ્લા પ્રશ્નનો બરાબર ઉત્તર નહિ આપ્યો કે તમે આ બધું કેમ સમજો છો ને જાણી લેવો છો?

આ સઘળી તેની અકળામણ બાબતે તો રમુજ આપી રહી હતી. તેમના મુખ ઉપર એક આનંદી હસ્તુ પ્રગટી નીકળ્યું, અને હસ્તે ઝહેરેજ તેમણે તેના આ સવાલોનો જવાબ આપ્યો —

જ. — કારણ હું અનંત હરિત સાથે એક થઇ ગયો છું!

(I am one with the Infinite)!

આ બીજો ઘડકો હતો! તે જટલો અણુધાર્યો તેટલોજ અસાધારણ હતો, અને તે સાંભળી મીઠા ડગલાસ દીગમુઠ બની ગયો! આ

એક ખુદાઇ દાવો હતો, પણ તેનું પ્રતિપાદન યાને વાજખીપણું બાબા તરફથી બહાર પડતાં ઉંચ ઇશ્વરી જ્ઞાનના અમુલ્ય રત્નો અને એઓના હાજર-જવાબોથી પુરવાર થઇ શકતું હતું. તે વિષે તો તકરાર કરવી વ્યર્થજ હતી. એટલે એમની એ અદ્ભુત શક્તિનું વધુ માપ મેળવવા તેણે એજ બાબદ આગળ ચલાવી.

બાબાનું કર્તવ્ય (Mission)!

સ. — તમારું કર્તવ્ય શું ?

જ. — તમામ મનુષ્ય જાતિનો આત્મિક ઉદ્ધાર કરવાનું; પૂર્વ-પશ્ચિમમાં બધે.

સ. — એમ તમો કરી શકશો એવી તમારી ખાતરી છે ? ખાસ કરી પશ્ચિમમાં ?

જ. — ખરિયત ! જેવી ખાતરીથી તમો હાલમાં મારી સાથે વાત-ચીત કરી રહ્યા છો એમ તમો માનો છો, તેટલી પકડી ખાતરી સાથે ! વાસ્તવિક માટે આ જન્મ લેવાનું કારણ પણ એજ છે.

સ. — મનુષ્ય જાતિના સાર્થક અર્થે તમને કાણે અહિં મોકલાવ્યા યા નિર્માણ કર્યા ?

જ. — હું તે જાણું છું. એજ માટે જીવન છે.

મેહરબાબાની દૈવિક શક્તિ વિષે તેના અંતરમાં તે ખાતરી રહેવા છતાં યુક્તિ તે વાત કયુલ કરતી ન હતી. તેને સંતોષ ન મળવે, તે બાહોશ જરનાલીસ્ટે બહુ હુશીયારી ને તરફીપથી એજ બાબદમાં વધુ સવાલો કરી, એમને આજેઝ કરવાના પ્રયત્નો કરી જોયા. પરંતુ પ્રયત્નો કરતાં ઉતર વધુ જોરદાર ને તાઝુખીભર્યા મળ્યાજ ગયા, એટલે તે પોતેજ આજેઝ થઇ એ રાહે આગળ વધી શક્યો નહિ, ત્યારે તે પાછો ગુંચવાયો. મન અને અંતઃકરણ વચ્ચેની તે અંદર-અંદરની જખ્ખરી લડત હતી.

બાબાનો સ્પર્શ!

આનંદનો અનુભવ!

તેના દીલમાં જગી રહેલી આ જુએશ અંતરયાત્રી મહાગુરુ અંતરથી જોઈજ રહ્યા હતા. એટલે એઓએ પ્રેમથી પોતાનો હાથ તેની પીઠપર ફેરવી તેને સાંત્વન આપ્યું. તે નીચી મુંડીએ અને વિચારવંત અદાએ એમની બાજુમાં બેસીને, એમના એ પ્રેમભર્યા સ્પર્શનો નવીન અનુભવ મેળવી રહ્યા! એક પળ બાદ બાબાએ પોતાનો હાથ તેની પીઠપરથી ઉઠાવી, તેના હાથ પર મેલ્યો — તે હાથ પોતાના હાથમાં લઇને તેના ચહેરા સામે પોતાની એક નજર નાખી. એક પળભર એજ હાલતમાં બન્ને ચુપચાપ બેસી રહ્યા! બાદ ધીમેથી એમણે પોતાનો હાથ ખેંચી લઇ મઠોંપર એક આનંદી હસ્તવા સહિત તેના તરફ ફરી નિગાહ નાખી રહ્યા.

બાબાના આ અંગત સ્પર્શ અને સીધા સમાગમથી તેના અંતરમાં જગી રહેલી ખુદ્દિ અને અંતઃકરણ વચ્ચેની જુએશની જવાબા શાંત થયલી જણાઇ! દીલ માંહેલી કોઇ અકળામણ દુર થવે આપણા ચહેરા પર એક પ્રકારના અંતરની શાંતી અને ખુશાલી વ્યાપી રહે છે, આવીજ કોઇ અંતરની શાંતી અને ખુશાલી પ્રદર્શીત કરતે ચહેરે તેણે પોતાની આંખ ઉઠાવી, બાબાના મોહક ચહેરા સામે ઠેરવી.

એમનો અતિ આનંદી ચહેરા એક ધડીભર નિહાળી, વિસ્મય પામી તેણે સવાલ કર્યો—

સ. — તમે હંમેશ આમજ આનંદમાં રહો છો ?

એ. — હું અનંત આનંદ ભોગવું છું. એજ મારી હંમેશગીની હસ્તિ અને હાલત છે.

સ. — હું કાં એવો આનંદી નથી ?

જ. — તમે હજી ખોટા હું-પણા માને સ્વાર્થ માંડેથી બહાર નીકળ્યા નથી તેથી. એજ મીસાલ આ દુનિયાના લોકો પણ અજ્ઞાનતાને કારણે અસુખી (દુખી) રહે છે. બાકી વાસ્તવિક એમરે આનંદ સિવાય બીજું કશુંજ હસ્તિ ધરાવતું નથી।

આ એક એવી હકીકત હતી જે કોઇના પણ ધ્યાનમાં સહેલ ઉતરી શકે નહિં. સારી જગલરમાં એમરે ફેલાયલી તરેહ-તરેહની આધી, વ્યાધિ ને ઉપાધિઓ છતાં, એ સર્વેને આનંદનીજ ઉપમા આપવી એ ઇનસાનની અકલમાં સહેલ ઉતરે એવી વાત ન હતી. પરંતુ જે અદ્ભુત બળવાન વ્યક્તિ આ હકિકત સમજવી રહી હતી, તેમના મુખપર છવાયલી અનંત આનંદની છાપ નજરોનજર નિહાળી રહેલા, બલકે તે આનંદમય મુતિની હાજરીમાં એક પ્રકારના વિચીત્ર આનંદનોજ અનુભવ મેળવી રહેલા ઇસમના મનમાં અગર એ બાબે કશો પણ શક યા સંદેહ રહી ગયો હોય તે સર્વ તેટલી ઘડી તો ગાયબજ થઇ ગયો।

આનંદની આ દેહરમાંજ તેણે થોડાક વધુ પ્રશ્નો કર્યા.

સ. — ઇશ્વર શું છે ? કોણ છે ? કોઇ વ્યક્તિ છે યા શક્તિ ?

Is God a Person or a Power ?

જ. — ઇશ્વર સાકાર અને નિરાકાર બંને છે. તે પ્રત્યેક મનુષ્યમાં અને હર જગે વ્યાપિ રહેલો છે. જીવનના પ્રત્યેક વિષય અને વિભાગ — કળા, સાહિત્ય, સૌંદર્ય (beauty) સર્વમાં તે સમાયેલો છે.

અત્રે તે બાબાને કંઈ પ્રશ્ન પુછવા જતો હતો, તેને હંમેશા માફક હાથના ઇશ્વારાથી રોકી, પોતે શું કહી રહ્યા છે તે સમજાવેલા કહ્યું —

“આ સઘળું સમજીને તમારે એમ નથી માની લેવાનું કે હું સંહિ-પુજક (pantheist) છું, યાને આખું વિશ્વ એજ ઇશ્વર છે એવું મત ધરાવનારાઓ માંહેલો એક છું. વાસ્તવિક હું અમુક મતવાદી નથી યાને કોઈપણ અમુક માન્યતા ધરાવતો નથી. હું તો સઘળું અંગત અનુભવથી જાણું છું. જ્યારે તમો ઇશ્વરને પીછાણી લો છો ત્યારે તમને સઘળુંજ સરળ સમજાઈ જાય છે. સર્વથી ઉંચ અનુભવ તો પોતાનેજ પિછાણી લેવાનો છે, જે ઇશ્વરમાં મળી જવા બરાબર છે.

તે ગ્રહસ્થ હવે વાત-ચીતના છેવટને તબક્કે આવી રહ્યો હોય એમ જણાયું. એક ઘડીભરની ધારેલી આ મુલાકાતમાં એક આખોયે કલાક વહી ગયો. સવાલ કરનાર થાક્યો પણ તેના તડ-ને-ફડ જવાબ દેનારમાં તેવી કોઈ રીતની નિશાન હજી તક જણાઈ નહિ. જ્ઞાન-ખજાનો અખુટ છે. જગભરના જીસાસુઓની ભુખ ભાંજ સર્વને સંતોષે એટલો તે ભરપૂર છે. ખાનાર થાકે ને ધરાઈ જાય પણ ખવાડનાર તો અથાગ અને અણહદ છે ! તેમ તેનો ભંડાર પણ ભરપૂર, ઐશુમાર છે !

આથી તેણે હવે સેવટના બે-ચાર પ્રશ્નો પુછી લીધા.

સ. — તમો પરણેલા છો ?

જ. — હું સ્ત્રિ-પુરૂષ (sex) ના જાતિ-ભેદ યાને અલગપણાથી પર છું. મારા માટે નર-નારીનો ભેદ-ભાવ હસ્તિ ધરાવતો નથી.

સ. — તમો કેટલી નીંદ લેવો છો ?

જ. — ત્રણ કલાક !

તે તાબુખ રહ્યો અને ડોળા ચઢાવ્યા ! જાણે એમ પુછવા ચાહે કે એક દેહધારી આત્મા નર-નારીના ભેદભાવથી અલગ (sexless) કેમ હોઈ શકે, ને તેને આટલી ટુંક નીંદ કેમ પૂરે ? પણ જે મહા

અક્તિ તરફથી તેને એ ઉત્તરો આપવામાં આવ્યા હતા, તેમની અદ્ભુત શક્તિ માટે તેને હવે શંકા રહીજ નહિ. એટલે સાધારણ રીતે ન માની શકાય એવી મુશ્કેલી બદલે અશક્ય વાતો પણ હવે તે માની લઇને ચુપજ રહ્યા.

સ. — તમારો હવે પછીનો કાર્યક્રમ શું છે ?

જ. — થોડા દિવસ ડેવનશીયરના આશ્રમમાં રહી, ત્યારબાદ અમેરીકા જવા ધારું છું.

સ. — હવે સાહેબ, મારી આ કલાક-ભરની ઇતેજારીનો અંત લાવી મારા પ્રથમ પ્રશ્નનો ઉત્તર ન આપી દ્યો ?

બાબાના મુખ પર ફરી એક અતિ મોહક હસવું પ્રગટી નીકળ્યું. તેઓએ ખુશમીઝાને મારા તરફ હાથનો ઇશારો કરી તેને કહી સાંભળાવવા જણાવ્યું — ‘તમે બહુ ભાગ્યશાળી છો !’

“આપ સાહેબની મહેરબાની” પોતાની ખુશાલીનો સ્વિકાર કરતાં તે હેશાનમંદ જગરથી બોલ્યો, અને એક વાર ફરી પોતાનો પહેલો અને છેલ્લો પ્રશ્ન રજુ કર્યો.

હ ય ર ત !

સ. — મારા પ્રથમ પ્રશ્નનો ઉત્તર ? આ રૂમમાં ફેલાઈ રહેલા “પાવર” નું કારણ શું — તે ક્યાંથી આવે છે ?

અને એ સવાલ કરી, વિદાય થવા માટે તે સોફાપરથી ઉઠી ઉભો થયો, ઇતેજારીથી એમના તરફનો જવાબ સાંભળવા થોભ્યો.

બાબાએ હસ્તે ઝૂરે બોડ પર આંગળી ચલાવી પ્રતિયુત્તર આપ્યો, — “તે મારી હાજરીને લીધે છે ! It is due to my presence !”

તે બાબાના મોં સામું જોઇજ રહ્યા !

એમની તરફના આ શબ્દો મારે મુખથી તેના કાન પર પડતાંજ, તે કોઇ ગાફેલ્યતની નીંદમાંથી બિદાર થયો હોય એમ શુદ્ધિમાં આવ્યો. તે અમસ્થા સાધારણ શબ્દો ન હતા, પ્રત્યેક શબ્દ તેની અંદર સમાયલી ધ્રુવરી શક્તિની ગવાહિ અને ખાતરી સાથે બહાર પડ્યો હતો. અત્યાર આગમ્ય તે અણુદીઠ “પાવર” ના ચાલુ ઝટકાઓના અનુભવે ચક્રભ્રમ થઇ રહ્યા હતા, પણ આ શબ્દો સાંભળતાં તો તે પુરોજ ચકિત થઇ રહ્યો !

જે મહાન વ્યક્તિ સાથે તે એક કલાકભર વાર્તાલાપ કરી રહ્યો હતો, જેની દૈવિક હાજરીમાં વસી કોઇ અણુદીઠ શક્તિનો વિચીત્ર અનુભવ મેળવી રહ્યો હતો, જે અંતર્યામી સદ્યુરૂના અદ્ભુત, ઉંચ જ્ઞાનથી તે હચરત થઇ રહ્યો હતો, તે મહા-બળી મહા-સાની સદ્યુરૂની ખરી મોટાઇનું તેને હવેજ કંઈ ખરૂં જ્ઞાન થયલું જણાયું ! આ છેવટના શબ્દોજે એમની તરફથી બહાર પડ્યા હતા, તે કોઇ ખોટી બડાઇ યા અહંભાવ દર્શાવનારા નહિ પરંતુ જે અદ્ભુત શક્તિ એઓ પોતે ધરાવતા હતા અને જેનો અનુભવ તેઓએ તેને પોતાને કરાવ્યો હતો, તેની સામેતી દર્શાવતી સત્ય હકિકત હતી !

માનભરી અદ્યથી નમન કરી તેણે બાબાનો હાથ પોતાના હાથમાં લીધો — તે પોતાની આંખોસે ચાંપ્યો ! અને એક ગ્રહસ્થને હાજતી મોલાભરી અદા સાથે બાબા સાહેબનો આભાર માની વિદાયગીરી ચાહી.

આનંદથી તેને પોતા તરફના આશિષ આપતાં બાબાએ હાથથી ધર્શાવે કર્યો. આ સંદેષ અહોસાન સહિત સ્વિકારી, ધીમે પણ પાછલે કદમે તે રૂમમાંથી રૂખસદ પામ્યો.

નમનતાઇનું નિચાણ કણુલ કરવેજ મોઢાઇના ઉંચાણ ઉપર જવાય છે. આપણાથી અધિક કોઇપણ વ્યક્તિની સરસાઇ ખાકસારીથી સ્વિકારવી એજ ખરી મોઢાઇ છે — એજ ખરી નૈતિક હિંમત છે. અંતરનું એજ ખરું બળ છે.

સાધુ-સંતો યા સદ્ગુરૂ મહાત્માઓ ત્રાહેત આદમીઓ સાથ લાંબા ટાહેલાંમાં ઉતરી વખત કદી વ્યર્થ ગુમાવતા નથી. ખરી મુલાકાત તો મોટે ભાજે મૂંગી અને ગુપ્તજ રહે છે. મેહેરબાબાએ પણ અત્યાર તલકમાં કોઇપણ મુલાકાતે આવનાર સાથે આટલી લાંબી વાતચીત અને આવા જાત-જાતના સવાલ-જવાબોની જીકર કદી કરી ન હતી. ખાસ કરી પશ્ચિમની એમની મુલાકાત દરમ્યાન યુરોપ-અમેરીકામાં એમને મળવા આવેલા જીજ્ઞાસુઓને એક યા બે મીનીટ, કોઇકનેજ પાંચથી દશ મીનીટ, એમની હાજરીમાં રહેવાને પરવાનગી આપતા. મોટે ભાજે તો એકાદ શેક-હૅન્ડ યા માનભયુ નમન સ્વિકારી મુલાકાત ખતમ કરતા. પણ તેટલામાંજ અંતરથી પિછાણ અને પ્રેમની આપ-લે થઇ જતી. “જેઓ પ્રેમી હોય છે અને સમજ-શક્તિ ધરાવે છે, તેઓ માટે શખ્તો (વાતચીત) યા સમજણ (ઉપદેશ)ની જરૂરત રહેતી નથી” — એમ બાબા ચાલુ કહેતા આવ્યા છે, અને એજ મુજબ સાચા પ્રેમી અને ભાવિક લોકોની મુલાકાત દરમ્યાન કશા પણ સવાલ-જવાબ યા વાત-ચીત વનાજ તે પ્રેમી આત્માઓ સાથ અંતરની અને ગુપ્ત આપ-લે ચાલુ કરતા રહે છે.

એ દ્રષ્ટી એમની નજીકના યા અતરાફના ભાવિકો માટે તો હવે સાધારણ થઇ પડ્યાં છે, અને સાચા જીજ્ઞાસુઓ અને સમજીઓ તો આવીજ અંતરની ખરી આપ-લેની કિંમત કરે છે. છતાંયે પ્રત્યેક ભાવિક યા શિષ્ય પ્રત્યેનો એમનો બહેવાર અલગ-અલગ રહ્યો છે. તે દરેકના સ્વભાવ, પ્રકૃતિ, તલબગારી અને તૈયારીનાં હિસાબેજ એઓ સાહેબ રાખે છે.

લાંબી વાતચીત પણ કોઇ સાથ મુલાકાત દરમ્યાન કરે છે, અને જ્યારે કોઇ જાહેરી કામને હિસાબે આવી મુલાકાત કોઇને આપે છે, ત્યારે થોડા બ્રહ્મા સવાલ-જવાબો પણ થાય છે. પરંતુ તે પણ પાંચ દશ યા પંદર મીનીટથી વધુ તો જવલેજ થાય. કારણ એવી ફાલતુ વાતચીત યા તકરારના ટાણેલાંચાને એઓ ઉતેજન આપતાજ નથી — બલકે એવો નિયમ રાખ્યોજ નથી.

પ્રુદ્ધા-શનાસીના તલબગારે ખાકસારી અખત્યાર કરવી !

અગર તેવા કોઇ સાચા જ્ઞાસુતું સત્યની શોધ યા તલબથી ટળવળતું દીલ જણાય ને પોતે રહીને પ્રેમથી કોઇ અમુક બાબત લંબાણથી સમજાવે — એ દીગર વાત છે. અને એમ એઓ કોઇ કોઇ દાખલાઓમાં કદી કદી કરે છે, તો જો કે આવા દાખલાઓ પણ બહુ જુજ રહે છે.

એથીજ મીં J. D. સાથનો એક કલાકભર ચાલુ રહેલો આ લંબાણ ઇન્ટરવ્યુ હમે અસાધારણ લેખ્યો છે, અને તે અસાધારણ હોવાના કારણેજ એવી એક મુલાકાતનો સવિસ્તર અહેવાલ જાહેર જન-સમાજની જાણ અર્થે રજુ કર્યો છે, જેથી એ મધ્યે ચર્ચાયલી અગત્યની બાબતો અને સવાલો ઉપર આત્મિક અને દૈવિક દ્રષ્ટીએ એઓ સાહેબે નાખેલી નવી રાશની ને જ્ઞાન જાહેર જનતાને મળવા પામે. ઉપરાંત, જેઓ આ અધ્યાત્મ માર્ગથી અજાણ અને અજ્ઞાન હોઇ, પોતાની કોઇ વિદ્વતા યા વાકચાતુરી માટે મિથ્યા અભિમાન ધરાવે, તે માટે મોટા અને ખોટા ખ્યાલો ને ભ્રમમાંજ વસી, જીવનના સાચા હેતુ અને જ્ઞાનથી બે-નસીબ રહેતા હોય, તેઓની પણ શુદ્ધ ખુલે, આત્મજ્ઞાન અને પ્રુદ્ધાશનાસી શું છે તેનો કંઈક ખ્યાલ તેમને થાય.

વળી મેહેરબાબા સરીખા અનુભવી સદ્ગુરુ સાથે વિજ્ઞાન યા વાકચાતુરીના બળથી બાથ બીડવા બહાર પડેલા મીં J. D. સરીખા એક

ખાહોશ જરનાલીસ્ટ અને જન-સેવકને મળેલા અનુભવ ઉપરથી થોડા લઘુ, ખીજા કોઇ મીઠ્યા-ભિમાનીઓની નજર પણ ખુલ્લે કે પ્રભુ-પર્માત્માને પહોંચેલી મહાન વ્યક્તિઓના ઉંચ ધર્મી જ્ઞાન અને તેમની ખુદાઈ જ્ઞાન સામે આજના ગમે એવાં આગળ વધેલા વિસમી સદીના વિજ્ઞાન અને વિદ્વાતાનું બુદ્ધિબળ ખીલકુલ તુચ્છ અને કુછ ખીસાદ યા ગણતરી વગરનું છે. પર્માત્માની અકળ કળાને પામવાને ઇનસાનની મતી મંદ છે. ગમે એવી ખીલવેલી ને પ્રબળ બુદ્ધિ પણ આખર અમુક હદ સુધીજ જઇ પહોંચે છે. યાને તે સંકોચિત છે, જે મારફત ધર્મી અનુભવ અને જ્ઞાનના અણુહદ મહાસાગરને કદી પહોંચી શકાયજ નહિ. એ સઘળું દુનિયવી ભાંગાળ ખરા જ્ઞાનનાં દર્યાવમાં એક ટીપાં મીસાલ તુચ્છ છે. અને એ દર્યાવમાં ડુબકી મારવા ચાહતા મુમુક્ષુઓ યા અભિલાષિઓ માટે ખાકસારી અને જ્ઞાન માટેની સાચી તલબ એજ એ મુખ્ય લક્ષણ છે. આવી સાચી ભાવના અને નમ્રતા સાથે સતો યા સદગુરુઓ સમક્ષ આવનારાઓજ કંઈ જ્ઞાનનો લાભ ને લ્હાવો લેવા પામે છે. ટુંકમાં, આ અધ્યાત્મ માર્ગમાં તકરાર (discussion) ને સ્થાન નથી. તેમાં ભક્તિ (devotion) યાને જ્ઞાન-પ્રાપ્તિ અર્થેની સાચી જાણસા અને ભાવના અને તલબની જરૂર છે. એવી અંતરની ભાવનાથીજ સંતોની સીડીએ ચઢેલાઓ કંઈ જ્ઞાન-દાનની શેશની મેળવવા પામે છે.

x

x

x

x

“જેમ્સ ડગ્લાસ” — જેવા એક ખાહોશ જરનાલીસ્ટ અને પ્રબળ-હિતના સવાલો જાહેરમાં હિંમતથી ચર્ચાવનાર જાણીતા લેખક આટલો લાંબો વખત સુધી બાબા સાથે શું વાત કરતો હશે ને એ વાતોમાં કેવો રસ જામ્યો હશે, તે જાણવા ધરમધે ભેગા મળેલા આવિકોનો ચપ કુદરતી ઇતેઝર રહ્યો. સર્વે દાદર પરથી હેડળ ઉતરતાં પગલાના અવાજ તરફ ઉંચા કાન ધરી રહ્યાં હતાં. એક

કલાક બાદ જ્યારે તે દાદરપરથી હેઠળ ઉતર્યો, ત્યારે તેના પગલાંનો અવાજ સંભળાતાંજ સર્વની નજર બારણા તરફ ખેંચાઈ રહી.

એક આજેઝ થયેલો હમનબદ્ નાસીપાસ ચા દીલગીર રહે છે. પણ એક કલાકની ખાનગી મુલાકાત ને વાતચીત બાદ બહાર પડેલા આ જાણીતા જરનાલીસ્ટના મુખ પર તો સંતોષ અને આનંદની જાણીતી છવાઈ રહેલી સર્વેચ્છ નિહાળી; અને તેઓ માંહેલું કોઈ પણ પુછપરછ કરે તે આગમ્ય તો તે પોતેજ ખુશાળીથી બોલ્યો —

“ખરેજ એક અદ્ભુત વ્યક્તિ છે ! હું કદી એવા કોઈ મહાબળી પુરૂષને મળ્યો નથી, આવી રીતે આજેઝ થઈ કદી બહાર નીકળ્યો નથી. આ તો કોઈ અસાધારણ જ્ઞાની ગુરૂ જણાય છે. મને શક છે કે તમે માંહેલા કોઈ પણ એમને પુરા પીછણી શકો !”

“તમને એમનાથી સંતોષ થયો ?” તેના બોલવા પરથી એક જણે સવાલ કર્યો.

“સંતોષ ? હું તો હચમચ, બલકે હચમચ છું ! I am amazed and bewildered !” — તેણે તુરત સાચાં દીલથી એકચર કર્યો.

“હમો જાણીને ઘણા ખુશી છીએ,” ગ્રુપ માંહેલા થોડાકોએ ખુશાલી દર્શાવી અને અન્યબધી સાથે એક જણે ફરી વિચાર્યું —

“શું એઓ અદ્ભુત નથી ?”

“બેશક, એવણુ છે જ !”

“તમે એમના માટે શું ધારો છો ?” કંઈ વધુ જાણવાની ઇતેજારથી બીજાએ સવાલ કર્યો.

“તે હું આ હાલતે લંબાણથી કહી શકતો નથી. પણ એટલું તો હુંકમાં કહી દઉં કે એમની ખરી ખુબી એઓ

જે કંઈ કહે છે તેમાં નહીં, પણ એઓ જે પાતે છે — તેમાંજ સમાયલી છે. It doesn't matter what he says, but it does matter what he is !”

અને આ શબ્દો સાથે સર્વેને સલામ કરી તે ત્યાંથી ઉતાવળે નીકળી ગયો.

તેના વિદાય થવા બાદ ત્યાં બેગા મળેલા ગૃપમાં કેટલો વખત એજ વાત ચાલી. સર્વ કોઈ એ મુલાકાતની કેફીયતથી વાકેફ થવા ઇતેજરી ધરાવી રહ્યા. પરંતુ આ પણ તે સર્વની ધીરજની એક કસોટીજ હતી. બાબાને બહાર સીધારવાનું હોવાથી એ જાણવાબેગ વિગતો પુરસદે સમજીશું, એમ સર્વે ધીરજ અને સધ્યારો લઇ રહ્યાં.

+ + + +

લંડનના “સન્ડે એક્સપ્રેસ” માં જેમસ ડગલાસનો બાબા માટેનો જાણવાબેગ લેખ

ખીજીજ સવારે કોઈનો બહારથી ટેલીફોન આવ્યો, જે માંહેલી ખબર સાંભળનારે આનંદથી ઉશ્કેરામણે ચહેરે ધર મધે બેગા મળેલા ગૃપને જણાવ્યું, કે આજના “સન્ડે એક્સપ્રેસ” માં મીં જેમસ ડગલાસનો બાબા સાથનો ઇન્ટરવ્યુ પ્રગટ થયો છે. ત્યારે તેઓએ ઘરમાં તુરતના આવી પડેલાં પેપરો ખોળી કાઢ્યાં, અને તે માહે બાબાના એક આખા ફોટો સહીત મીં જેમસ ડગલાસના પોતાના ખુલ્લા નામે પ્રગટ થયેલો નીચલો લેખ વાંચ્યો —

મારો આત્મિક પ્રચાર ૩૩ વરસ ચાલશે
રોજ ત્રણ કલાકની નીંદ

મુળાક્ષરની મદદ સાથનો એક મૂંગો ઇન્ટરવ્યુ

(લંડનના ‘સન્ડે એક્સપ્રેસ’ના રવીવાર તા. ૨૦-૪-૧૯૩૨ ના અંકમાં રજુ થયેલો લેખ — લખનાર જાણીતા જરનાલીસ્ટ-જેમસ ડગલાસ)

આ આખો લેખ તેના મંથાળાં સાથે નીચે મુજબ છે —

કેન્સીંગ્ટન હાઉસના એમના મકાનના એડરમમાં ગઇ કાલે બપોરે મને શ્રી મેહરબાબા સાથે મુલાકાત થઇ.

હીંદી ક્રાઇસ્ટ અથવા મેસાયા તરીકે એમને ઓળખવામાં આવ્યા છે. તેઓ ઇંગ્લાંડમાં શુક્રવારે પધાર્યા.

એમનું કર્તવ્ય (મીશન), એમના શીષ્યો કહે છે તેમ, પૂર્વ અને પશ્ચીમમાં મનુષ્ય જાતીને ઉગારવાનું — તેનો ઉદ્ધાર કરવાનું છે.

તેઓ એક સંત તેમજ ગુપ્તજ્ઞાની (saint and mystic) છે. એક મહાત્મા અને ઉંચ આત્મિક અનુભવના અધિકારી (superman) છે. એવું કહેવામાં આવે છે કે એઓ મોજેજ પણ કરી ખતાવી શકે છે.

હું ઘરમાં દાખલ થયો ત્યારે એમના શીષ્યોનું જાણે એક સરવસ બહાર આવી સામું ભેટયું. પ્રથમ તો ઝોરી જવાન અબળાઓનો એક જમેલો મારી નજદીકથી પસાર થઇ ગયો. ત્યાર બાદ કેટલાક જવાન હીંદીઓ પણ બહાર આવ્યા.

શ્રી મેહરબાબા એક સોફા ઉપર બેઠેલા હતા. તેઓના અંગ પર ડ્રેસીંગ ગાઉન હતો, અને ગળાંની આસપાસ એક નરમ રેશમી સ્કાર્ફ હતો.

તેઓ કેવા છે ?

તેઓ આડત્રીસ વરસના એક પાતળા એકવડયા પુરૂષ છે, પણ દશ વરસ વધુ નાના હોય એવા ગબરૂ યાને અઢાવીસ વરસના હોય એટલા જવાન દીસે છે. એમનાં વાળ લાંબા, કાળા-ભુરા છે, જે એમના ખભાં ઉપર ઉતરી આવે છે. એમને જોઇને મને જવાન પાદરસ્કીની યાદ થઇ. (પાદરસ્કી એક અતી કાબેલ પીયાનીસ્ટ થઇ ગયો છે, ઉપરાંત તે એક બાણીતો પોલીશ દેશ-સેવક અને વિર પણ હતો.)

એમને ભુરી મુછ છે. એમનો ચહેરો એકાદ સન્યાસી ચા તપસ્વિના જેવો છે.

એમની દાઢી લગાર અણીદાર છે, પણ તે મજબુત ચાને પરાક્રમી દીસ્તી નથી. એમના કપાળ પર રેખા છે.

એમની આંખો મોટી ને તેજસ્વી છે. નિર્મળ સુખ, શાંતતા અને આનંદના પ્રકાશથી તે ઝલઝલી રહી છે. એમનું હસ્તુ મનોરંજક છે. તે આનંદી, વિનોદી અને ખચ્યાનો જેવું નિર્દોષ છે.

મને જણાવવામાં આવે છે કે તેઓ એક કુશળ કીકટર છે. તેઓ તખીયતે તંદરેસ્ત અને નિરોગી, અને રીતભાતમાં તદ્દન કુદરતી અને અનુકુળ ચાને મળતાવડા છે. એમના હાથો એવા કિંમતી ચાને કિસખી છે કે જાણે કાંઈ કહેવાં ચાહતા હોય, અને પોતાની કુશળતાથી સામાને આંજ નાખે! એકાદ અતિ પ્રવિણ પુરૂષ ચા કુશળ હુનરમંદના તે હાથો છે. તે હાથો જાણે કે ખોલે છે, એટલે વાતો કરે છે — ચાને તે જોતાંની સાથ અથવા સ્પર્શ કર્યા ખરોખરજ તમે ઘણી વાતો સમજી જાવો છો. તેમાં અજબબ જદુઈ શક્તિ છે!

એમનામાં અદ્ભુત આકર્ષણ-શક્તિ છે. હું એમના રૂમમાં દાખલ થયો તેવોજ એક પ્રકારના વશીકરણ ચાને જાતી ખેંચાણ તેમજ જદુઈ શક્તિનો મારી ઉપર ગલખો થયો, અને તે આખા રૂમને પોતાની ગરમીથી ભરી દીધી હોય એમ મને જણાયું. જેવો એમણે મારો હાથ ધર્યો, તેવોજ મારા શરીરમાં એક પ્રકારનો અજબ જેવો ઝણઝણાટ થઈ રહ્યો! એમણે મને પોતાની નજીક સોફા પર ખેસાડ્યો, અને અમારી વાનચીત દરમ્યાન એઓ મારા હાથ પર પોતાનો હાથ મેલીને અથવા મારી પીઠ પર હાથ ફેરવીને મારી સાથ ચાલુ લાડ કરતા હતા — ખરેજ લોહચુંબક મીસાલ આકર્ષણ કરનારી અતી મોહક વ્યક્તિ!

કાંઈક જરૂરી ખુલાસો

જ્ઞાન-માર્ગને લગતી વાતો પર રોશની મેળવવાની પોતાની ઇતિહાસીમાં જ્યારે મી. જી. ડી. અગ્નિપણે મેહરબાબા અને ગાંધીજી વચ્ચે થયેલી વાતોના એક ખાનગી પ્રકરણ માટે દબલ દબલ રહ્યા, તે તબક્કે મારે વચ્ચે ખોલવાની ને ખુલાસો કરવાની જરૂર પડી —

મેં કહ્યું કે “મેહરબાબા અને ગાંધીજી બંને વચ્ચે ઘણી અગત્યની વાતો થઈ હતી. પણ તે બે મીત્રો વચ્ચેનું એક ખાનગી અને પવિત્ર પ્રકરણ છે.” આ ખુલાસો સાંભળી, મુઠ્ઠાસ્થાઈ લક્ષણથી તેણે એ બાબે વધુ ચુનોચરા કરવાનું મોકુફ રાખ્યું, એટલે એ વાત ત્યાંજ અટકી.

અત્રે વધુ ખુલાસો કરવાની જરૂર છે કે મેહરબાબા આગળ આધ્યાત્મિક યા દુનિયવી મદદની આશાથી આવનારા હજારો ભાવિક અને ગરજવંતોની કંઈ એવી હજારો ખાનગી અને એ કરતાં એ નાજુક પ્રકારની વાતો આવી ગઈ છે, જેઓએ એમનામાં અખંડ વીશ્વાસની લાગણી સાથે પોતાની જીંદગીના અતિ નાજુક અને જોખમભર્યા ભેદો એમના સમક્ષ ખુલ્લા કર્યા છે. તે સર્વના એવા દુનિયાલરના ભેદ-લરમોની અસંખ્ય ખાનગી ને નાજુક વાતો એમના હૈયામાં સમાઈ છે. પરંતુ એકની એવી વાત બીજા કોઈને કદી માલમ પડવા દેતા નથી. તેમ એમના અંગત અનુયાયી યા શિષ્યો પૈકી જેઓને એમનું ખોડું વાંચી-સમજાવવા એ ખાનગી ગુફતેશ્વરમ્યાન હાજર રહેવાની જરૂર પડે છે, તે દરેકને પણ એ વાતો કદી બહાર ન કાઢવાની સખત તાકીદ તેમજ તરખીયત મળી છે. એટલે એવી કોઈખી ખાનગી વાત તેઓના હોઠ બહાર કદી પડતી નથી.

અધ્યાત્મ માર્ગમાં — ખાસ કરી ઇશ્વરજ્ઞાન અને અનુભવની અભિલાષાએ ઉંડા અભ્યાસ અને અથાગ પ્રયાસ કરી રહેલા પ્રેમીઓને

થતા રહેતા અલૌકિક અનુભવોની વાતો તો પ્રેમી અને પ્રિયનમની અમુલ્ય અને ખાનગી મીરાસ છે. તેથીજ એ બાબદમાં કહેલી પદી છે કે એ ભેદ “જસને પાયા ઉસને છુપાયા”. વળી અધ્યાત્મ માર્ગના શિક્ષણની શરૂઆત કરનાર નવા મુમુક્ષુઓને થતા આવા પ્રકાર-પ્રકારના નવીન અનુભવોની અદભૂત વાતોનો ઇશ્વારો પણ કોઇને ન કરવાની ધણીવાર ગુરૂની પોતાની ખાસ આજ્ઞા રહે છે. કારણ, આવી વાતો બાહેર પડવાથી જેમ અર્થના અનર્થ થવાના, તેમ તે નવા અભ્યાસીના આગળ વધવાના માર્ગમાં અણધારી અડચણો ઊભી થવાના સંભવ ને જોખમ રહે છે.

બાબા સાહેબ સાથની મુલાકાતમાં મેળવેલો અનુભવ પોતાના ખરાં નામે જાહેરમાં રજુ કરી, એમની કસોટી કરવા અર્થે ખારીક અને ખીકટ સવાલોનું જટકું માંડવાની પોતાની તરફીય પણ જાહેર કરી દઇ, તે ખીકટ કસોટી માહેથી મેહેરબાબાએ પોતાનો માર્ગ કેવી સરળતા ને સફાઇથી મોકળો કર્યો, તે પણ સાથે સાથે ખુલ્લે ખુલ્લું કહી દઇ — એમની તરફથી સ્પૃતિ ગુપ્ત શક્તિ તેમજ એમના મહાન દરજ્જા, જ્ઞાન, અનુભવ વિગેરેનો પણ જાહેરમાં સ્વિકાર કરવો, એ એક નૈતિક હિંમત ધરાવનારનુંજ કામ છે.

જેને આપણે એક બહાદુર ખેલાડીનું જીગર (સ્પોર્ટીંગ સ્પીરીટ) કહીયે, એ અંગ્રેજી પ્રજાનું એક ઉમદા લક્ષણ છે. બાબા સાથ બાથ બીડવી એખી જીગરનું કામ છે, પણ એથી એ હારે જીગરનું કામ બલ્કે બળ તો આપણા હમનબદને હાય મહાત થવા બાદ, આપણી હાર માટે જરાએ નામોશી ન માનતાં તે બળ અને હયરત ભરી શક્તિનો જાહેરમાં સ્વિકાર કરવો — એમાં સમાયું છે.

મેહેરબાબાના સમાગમમાં આવ્યા બાદ, પોતાને થયેલા અંગત અનુભવો પ્રમાણીકપણે એમને કહી દેતા, અને એ માટે પોતા

તરફનું અહેસાન દર્શાવતા અસંખ્ય ઉદગારો રજુ કરી શકાય, જે આપણી તરફના આ મહાન શિક્ષા-ગુરુ સરીખી દૈવિક વ્યક્તિ તરફના તેઓના પ્રમાણિક મત, માનભરી અદા, તેમજ નિખાલસ લક્ષિભાવ પ્રદર્શિત કરે છે; તેમ તે પશ્ચિમની પ્રજાની નૈતિક હિંમત અને પ્રમાણિકપણાનો ઉંચો ને માનભર્યો ખ્યાલ આપે છે.

આટલા ખુલાસા બાદ હવે આપણા વિષયમાં આગળ વધીશું.
મી० જી. ડી. આગળ લખે છે કે —

એઓ ખોલતા નથી

સાવચેતિના નિયમ દાખલ હું કોઇ પણ મનુષ્યના સ્પર્શથી દૂર થાને ચોકેલો રહું છું, જેથી સામી તરફથી કોઇ પણ પ્રકારના શારીરિક ખેંચાણ (હીપનોટીઝમ) સામે હું સાવધન રહ્યો હતો, યાને કોઇ ગુપ્ત શક્તિની અસર મારા પર તુરત ન થાય એ માટે હું સાવચેત રહ્યો હતો. સ્વ-અચાવની સામગ્રી દાખલ, વળી એક પ્રકારના નાસ્તિકવાદની શકભરી વલણ મેં અખત્યાર કરી રાખી હતી. પણ મારી ગમે એવી સાવચેતી છતાં એમની જાગૃત અસર હેઠળ હું મોમ મીસાલ પીગણી ગયો.

મેહેરબાખા ખોલતા નથી. કહે છે કે એઓ સાત વરસથી ખોલતા નથી. હમારી વાતચીત એક હીંદી જવાન મારફત થઇ હતી, જે પોતાના ગુરૂના આંગળાંએ દર્શાવેલું બોર્ડ ઝડપથી વાંચી સંભળાવતો હતો.

એમના બોળાપર રોમન મુળાક્ષરો પેન્ટ કરેલું એક નાતું બોર્ડ હતું, તે ઉપર ચીતરેલા અક્ષરો ઉપર એમની નાજુક આંગળી અપાચ્ચ ચાલતી હતી. એઓ શબ્દોની જોડણી કરતા નથી.

એમની ટેલીગ્રાફી યાને ટુકડાં સમજાવી દેવાની કળા તે માટે બહુ તેજ યાને ઝડપી હતી.

એમની તરફથી વાત કરનાર ઇન્ટરપ્રેટર એ મુળાક્ષરોનું યોડ ઉલટું યાને સામે ઉભા રહીને ઉંધું વાંચતો હતો. તે કેમ વાંચી શકે છે એ મને સમજ પડતી નથી, કારણ તેની ઝડપ સાધારણ વાતચીત જેટલીજ તેજ છે.

પૂર્વના સાહિત્ય અને તવારીખના જાણીતા અભ્યાસી સર ડેનીસન રોસની મદદ સાથે મેં એક પ્રશ્નાવલી તૈયાર કરી રાખેલી હતી. આ શિક્ષાગુરૂને છટકામાં સપડાવવા અર્થે તે પ્રશ્નાવળી ખાસ સીક્રતથી રચવામાં આવી હતી; પણ તે ગુંચવણભરી જળ માહુથી જરાએ ઠોકર ખાધા વના એમણે પોતાનો માર્ગ હસ્તાં-હસ્તાં સરળ કાઢ્યો હતો. ભાષા ઉપરનો એમનો કાબુ સંપૂર્ણ હતો. તેની સરળતામાં તે સોફ્ટીસ સરીખો આસાન હતો યાને તેઓ મહાન ફીલસુફ સોફ્ટીસ સરીખી સરળતા અને બાહોશીથી ભાષાના સંપૂર્ણ કાબુ સાથે સઘળા પ્રશ્નોનો પ્રતિચુતર આપતા હતા.

તેઓ મને વારંવાર સવાલો કરતા હતા, જે સવાલોની પ્રવેશ-બુદ્ધિ અને ઉગ્રણ મતલબથી યા મર્મબેદથી હું હચરતજ રહ્યો હતો. પણ તેઓએ કદીબી એક સીધો સવાલ ઉઘાડ્યો યા ઉરાડી મેલ્યો નહી, યાને કોઇપણ સીધો સવાલનો જવાબ આપવા એઓ અચકાયા નથી. એમની સાદાઇ, બહુ બારીક યાને માર્મિક હતી.

“હું ઇરાની છું,” તેમણે કહ્યું “હું પૂનામાં જન્મ્યો હતો. મારા મા-બાપ ઇરાની હતાં.”

તેઓ ન્યાત-જાત અને ધર્મના બેદ-ભાવથી પર છે. તેઓ સર્વ-માન્ય યાને સૌ માટે સમાન (યુતીવરસલ) છે. તેઓ ખુદા સાથે એકતાન થયા છે; અને ખુદા સઘળે અને સર્વમાં સમાયલો છે.”

“તમે મહાત્મા છો ?” મેં પ્રશ્ન વિચાર્યો. તેઓ હસ્યા.

“મહાત્મા એટલે શું ?” તેમના તરફથી વળતો પ્રશ્ન કરતો ઉત્તર મળ્યો.

“હું સત્યને જાણું છું. તમે લડનમાં રહો છો એટલે તેના વિષે માહિતી ધરાવો છો — તેમ હું પણ સત્યને અંગત અનુભવથી જાણું છું.”

“તમે એક દૈવિક વ્યક્તિ (divine) છો ?” તેમના મુખ પર ફરી આનંદી હસવું પ્રગટી નીકળ્યું.

“હું ખુદ સાથે એકતાન થયો છું — ક્રાઇસ્ટ, બુદ્ધ, અને કૃષ્ણા મીસાલ હું પણ ઇશ્વરમાં વસી રહ્યો છું. જેમ તે મહાન આત્માઓ ઇશ્વરને ઓળખતા હતા, તેમ હું પણ ઇશ્વરને ઓળખું છું. સઘળાં મનુષ્ય ઇશ્વરને ઓળખી શકે છે.”

દુનિયામાં ખરાબી જેવું કંઈ જ નથી

“તમે બદી યાને ખરાબી (evil)ના સવાલનો ઉકેલ કર્યો છે ?”

“બદી યા ખરાબી જેવું કંઈ છે જ નહિ. એ સઘળું નેકી (goodness)તું જ વધતું—ઓછું પ્રમાણ માત્ર છે.”

“દુનિયા (હાલે) વિપત્તીનાં વમળમાં સપડાયેલી છે. જગતના આ બારીક સમયમાંથી ઉગરવાને કંઈ ઇલાજ છે ખરો ?

“હા.”

“આ બારીક સમય ક્યાં સુધી રહેશે ?”

“બીજું એક વર્ષ, ત્યારબાદ તે બીકટ મામલામાં ફરક પડતો જશે ને રફતે રફતે તે માહેથી છુટકારો પણ થશે.”

ક્રાઇસ્ટને પોતાનું કર્તવ્ય (mission) પુરૂ કરતાં ત્રણ વરસ લાગ્યાં હતાં. તમારું કર્તવ્ય કેટલો વખત રહેશે ?

“તેત્રીસ વરસ,” એમણે ઉત્તર દીધો.

ત્યારબાદ મેં મારી પ્રશ્નાવલી શરૂ કરી.

“તમારું કોઈ શાસ્ત્ર, બાઇબલ, કોરાન યા બક્ષારતથી લખાયેલું એવું કોઈ પુસ્તક છે કે ?”

“નહિ. હું અધ્યાત્મિક શીક્ષણ આપું છું.”

“તમે બુદ્ધ અને (eight-fold path) અષ્ટ-માર્ગમાં માનો છો ?”

“હા. તમામ ધર્મ માત્ર તબક્કે તબક્કે આગળ વધી સેવટે ઇશ્વરમાં સંપૂર્ણપણે સમાઈ જવાનો એક પ્રકારનો ચઢાવ એટલે ઉચે ચઢવાનો માર્ગ (ascent) છે.”

“તમે કયા ખુદાને માનો છો ?”

“તમામ મતુખ્ય જાતી માટે માત્ર એકજ ખુદા છે.”

“કયો ધર્મ તમારી માન્યતાની સૌથી નજીકમાં છે યાને તમારે હિસાબે સૌથી શ્રેષ્ઠ છે ?”

“સઘળા ધર્મો ઇશ્વરોક્ત શાસ્ત્ર એટલે ઇશ્વરનાજ દર્શાવેલા માર્ગો છે.”

“ભવિષ્યમાં પણ કોઈ જીંદગી છે ખરી કે ?”

“હા. આત્મા કદી મરતો નથી. તે પરમાત્મામાં ભળી જાય ત્યાં સુધી દેહ ધારણ કરી, જીંદગી પછી જીંદગીના અનુભવો લેતોજ જાય છે.”

“એટલે નિર્વાણ” (ફના) ?

“હા. પણ એ નિર્વાણ અસલ જાત યાને અસ્તિત્વ (self) નું નહીં ! યાને નિર્વાણ એટલે ફનામાં જે મીટે છે તે ખોટી ખુદી lower ego; આપણી પ્રથમ મુળ જાત (self) નહિ.”

“ત્યારે આપણી અસલ જાત — અસ્તિત્વ (self) તો સેવટ પથ ત કાયમ રહે છેને ?”

“હા — પણ તેથી આયદેતો ધૃશ્વરી અનુભવના અનંત દર્યાવમાં દુખી, તેમાંજ ગર્હ થઇ જાય છે. આત્મા એ મન નથી. તે મનને ચલાવે છે. મન તેનું સાધન અને હથિયાર છે.”

“ઇનસાનનો ઉધ્ધાર કરવા અર્થે તમને કોણે અહિં મોકલ્યા ?”

“તે (મારું કર્તવ્ય) હું જાણું છું. તેજ મારાં તમામ જીવનનો ઉદ્દેશ છે. મારો આનંદ અનંત છે, તે કદી તુટતો નથી.”

“તમે ધણી નીંદ લેવો છો ?”

તે સદગુરૂ હસ્યા. તેમણે ત્રણ આંગળાં ઉપર ધર્યાં.

“ત્રણ કલાક,” — એમના તરફથી યોલનારે ઉત્તર દીધો.

“તમે પરણેલા છો ?” તેઓ અચરતીથી હસ્યા.

“મારે માટે (સ્ત્રી-પુરૂષનો) જાતી-ભેદ હસ્તિ ધરાવતો નથી”

“ધૃશ્વર કોઇ વ્યક્તિ છે યાને શક્તિ ? (યાને સાકાર છે યા નિરાકાર) ?”

“ધૃશ્વર તે બંને છે — તે સાકાર (ઇનસાન) રૂપે પણ પ્રગટ થાય છે અને નિરાકાર રહીને પણ પોતાનું કર્તવ્ય કર્યો જાય છે. તે કળા, સાહિત્ય અને સર્વ વસ્તુમાં સમાયલો છે.”

તમે ભાગ્યશાળી છો !

“તમે અદ્વૈતવાદી છો ?”

“નહિ.” તેઓએ હસીને ઉત્તર આપ્યો. “જ્યારે તમે ધૃશ્વરને પિછાણી લો છો ત્યારે સઘળું સ્પષ્ટ સમજાઇ જાય છે. સર્વથી ઉંચામાં ઉંચી ટોચ પરના સર્વોત્તમ અનુભવમાં પણ

આપણી અસલ જાત (Self) તો તેમાંજ એટલે ધન્યરમાંજ મળી
એકત્ર થઈ જાય છે.”

“હું કાં સુખી નથી?”

“તમે તમારી અસલ જાતિ (self) ને પિછાણી શક્યા નથી
તેથી” તેઓએ હસીને જવાબ કર્યો.

એઓએ કહ્યું હવે કે એઓ મને એકજ મીનીટ આપશે,
પણ તે મીનીટ એક કલાકભર ચાલી.

“તમે ભાગ્યશાળી છો,” તે શિષ્યે કહ્યું “તમારેથી એઓ
ખુશ છે.”

આ સદગુરુ ડેવનશીયરના કોમ્પે-મારટીન મધે એક
“આરામની જગા” યાને આશ્રમમાં થોડા દિવસો માટે જાય છે.
ત્યારબાદ એઓ ન્યુયોર્ક સીધારશે.

એઓ અજબ શાંતતા સાથે ખાતરી ધરાવે છે કે એઓ
કુલ્લે આલમનો ઉદ્ધાર કરી કુસંપને નાશુદ કરશે; જેથી હું
અચરત છું.

પ્રકરણ ઓગણત્રીસમું

લંડનના “Everymen” જરનલમાં
આખા માટે મીઠા પરદામાં વિદ્વાલર્થો બીજા લેખ

મેડરબાબા બીજવાર પશ્ચિમના પ્રવાસે પધાર્યા તે વેળા, મુંબઈથી ઉપડવા આગમ્ય “એસોશીયેટેડ પ્રેસ”ના મુંબઈના પ્રતિનિધીએ એઓ સાહેબની ખાસ મુલાકાત લઈ, એક ઇન્ટરવ્યુ પોતાની એજન્સી મારફત જગ-જહેર કરવાથી કુદરતીજ ઇંગ્લંડમાં પણ ભારે હોહોકાર થઈ રહ્યો હતો, અને એમની મુલાકાત લેવા જેમ સાચા જાણીતા તેમ જાપાના પ્રતિનિધીઓની પણ તુટાતુટ થઈ રહી હતી. એટલે એ તીડોના ટાળાં મીસાલ ઉતરી પડતી આ મોટી સંખ્યાને સધળી સ્થિતિ સમજવતાં એમના પૂર્વ-પશ્ચિમના ભાવિકોને એક પ્રકારનો ત્રાસ થઈ પડ્યો હતો. એ સર્વને મુલાકાત આપવાનું તો કેવળ અશક્યજ હતું. છતાંયે જે થોડા ચુંટી કાઢેલા પ્રતિનિધીઓને, એઓના લંડનના ભાવિકોના આગ્રહથી, મુલાકાતની પરવાનગી આપવામાં આવી હતી, તેઓ તરફથી રજુ થયેલા અહેવાલોને આધારે, માત્ર લંડનનાજ નહીં, પણ આખા ઇંગ્લંડના જાપાઓમાં પુષ્કળ જાપાજાપી થઈ રહી, જેમાં ધણીક હાસ્યજનક હકીકતો પણ એમના સંબંધમાં રજુ થવા પામી હતી.

સહરાગતી અને હોહોકાર મચાવનારી ખબરો ને વિગતો મારફત જગજગમાં શોરશાર કરી મેલવાની જાપાઓની ઇતેઝારી તો સર્વને માલમ છે; એ સંબંધે મીઠા પરદાને પણ પોતાના અગ્ર-લેખમાં ઇશારો કરવાની ફરજ પડી છે કે એમના તરફથી કંઈ પણ સહરાગત વિનાની સાદી, સરળ અને સત્ય હકીકત રજુ થાય, તે જે આ જહેર જાપાઓમાં રજુ થયેલી વિગતોથી નિરાળીજ માલમ પડે તો વાંચનારે અન્યથા થવું નહીં; પરંતુ એમની

કલમથી રજુ થયેલી એ સઘળી હકીકત અંગત અનુભવ અને ખારીક અવલોકનના આધારે દોરેલું ચિત્રજ રજુ કરશે એની ખાતરી રાખવી.

જેઓ શાણુ ને જ્ઞાની છે તેઓ હંમેશ શાંત ને ઠરેલ રહે છે. તેઓ અધુરા ધડા મીસાલ છલકાઇ ઉઠાળા મારતા નથી ને પોતાના જ્ઞાનનું પ્રદર્શન કરવા ચાહતા નથી. પરંતુ સંજોગ, સ્થિતિ અને જરૂરીયાત જોઇને જ્યાં જોલવા-લખવા ઘટે ત્યાં જો જોલ નમ્ર અને ઠરેલ અદાથી કહી સંભળાવે છે. તેઓને આજની ધુમ-ધડાકા ભરી જાહેર્યુતનો હોહાકાર (publicity stunts) જરાયે પસંદ રહેતો નથી.

મીં પરદમને આ બધી જાહેર છાપાઓમાં રજુ થયેલી ચિત્ર-વિચિત્ર હકીકતોના શોરશાર તરફ કુદરતી અભાવ હતો, તે આજ બીના પરથી પુરવાર થાય છે કે તેમણે મેહેરબાબાને જેવા નીહાળ્યા તેવાજ તદ્દન સાદી અને સરળ એખારતમાં જાહેર સમક્ષ રજુ કર્યા છે, યાને એઓ સાહેબ વિગે જે કાંઈ કહેવા ઘટતું જણાય, તે સઘળું ઘટતી દલીલ ને દાખલા સહિત, શાંત પ્રકૃતિથી અને એક પ્રકારના મોભા સાથે એવી રીતે રજુ કર્યું છે, જે કોઇપણ સમજી આદમીના ધ્યાનમાં ઉતરી શકે. તેથીજ એમની તરફથી પ્રગટ થયેલા આ લેખોને પશ્ચિમનાજ લોકોએ શ્રી મેહેરબાબા સંબંધના બીજા બધા લેખોમાં અગ્રસ્થાન આપ્યું છે; ને તેજ કારણે તે અત્રે પણ પ્રથમમાંજ રજુ કર્યા છે.

મેહેરબાબા સરીખા એક સદગુરૂના સમાગમથી જે ઉમદા જ્ઞાન પ્રાપ્ત થાય છે અને જે ઉંડી સમજ-શક્તિ ખીલી નીકળે છે, તેનો આ ઉમદા લેખો સચોટ પુરાવો રજુ કરે છે. સાચા જીજ્ઞાસુઓની સત્યના જ્ઞાન માટેની લુખ ભાંજવા સદગુરૂઓ કદી કયાસ કરતા નથી. કારણ, પોતે પ્રાપ્ત કરેલા ઉંચ ઇશ્વરી અનુભવો અને જ્ઞાનનો સાચા તલબગારોને લાલ આપવો, સત્યનો જગભરમાં ફેલાવો કરવો, એજ તેઓનું કર્તવ્ય છે.

સદગુરૂ વીષે કાંઈક વધુ *

લ'ડનના જાણીતાં અઠવાડીકમાં મેહુરબાબા વિષે
ધ્યાન ખેંચનારો લેખ

સદગુરૂ હમસે રીઝ કરે, એક કહા પ્રસંગ;
બાદલ બહા પ્રેમકા, બીજ ગયા સખ અંગ.

મારી બક્ષિથી પ્રસન્ન થઇ મારા ગુરૂએ મને એકવાર એવું
કંઈ મંત્ર (શિક્ષણ) આપ્યું કે તેથી જાણે મારા ઉપર ઇશ્વરી
પ્રેમનું વાદળ વરસી રહ્યું; મારું તમામ અંગ તે પ્રેમથી ભીંજાઈ
હું તે માંહે જાણે તરબોળ થઈ ગયો !

છેલ્લા થોડા દીવસો દરમ્યાન એક હિંદી 'મેસાયા' જેઓ
આ મુલકમાં પધાર્યા છે, તેઓ વિષે દીલ ઉચ્કેરનારા અહેવાલો
અત્રેના છાપાઓમાં પ્રગટ થતા રહ્યા છે. એ સધળા અહેવાલો જે
વ્યક્તિ વિષે પ્રગટ થઈ રહ્યા છે, તે તેજ જ્ઞાની સદગુરૂ છે, જેમના
સંબંધે હું છ મહિનાની મુદત અગાઉ આ કોલમોમાં કંઈ લખી
ગયો છું. તેમના વિષે કંઈ વધુ લખવાનું મેં તે વેળા વચન
આપ્યું હતું, અને ઘણા વાંચકો મને તે વચનની યાદ આપી
રહ્યા છે. એ વચન પુરું કરતી વેળા આજ તલકમાં જાહેર છાપાઓમાં
પ્રગટ થઈ ગયેલી ચિત્ર-વિચિત્ર વિગતોથી કાંઈ જુદીજ વાત જો
હું તમને કહીશ, તો વાંચકે ખાતરી રાખવી કે જે સધળી વાતો
હું વર્ણવીશ તે સર્વની અંગત તપાસ ને ખાતરી મેં પોતે કરી છે.

એમના જીવનની થોડીક રૂપ-રેખાથી હું આ વિષય શરૂ કરું
તો તે ઘણું દરોબસ્ત થઈ પડશે. શ્રી સદગુરૂ મેહુરબાબા એક
ધરાની છે. દક્ષિણ હિંદમાં પૂના શહેરમાં તા. ૨૫ મી ફેબ્રુઆરી

* લ'ડનના "Everyman" અઠવાડીકમાં તેના બાહોશ
એડીટર આર્લ્સ બી. પર્દમની કલમથી રજૂ થતી "સાહિત્ય અને
જીવન" ની હારમાળામાં તા. ૨૧ મી એપ્રિલ ૧૯૩૨ ના અંકમાં રજૂ
થયેલો ઉપદેશ લેખ.

૧૮૯૪ ને દીને એમને જન્મ થયો છે. તેમના પીતા, ધરાની શેહેરીયાર, પ્રથમથીજ આધ્યાત્મિક મનોવૃત્તિ ધરાવતા હતા, અને આળપણથી તે મોટી ઉમરમાં આવ્યા ત્યાં સુધી એ આધ્યાત્મિક અનુભવોની અભિલાષાએ જંગલે જંગલ ભટકવામાં પોતાની જીંદગી ખસર કરી હતી. ૩૫ વર્ષની ઉમરે તેમને એવી બશારત થઇ કે હવેથી તેઓએ સાધારણ દુનિયવી જીવન પાછું શરૂ કરવું. તેમ તેઓએ ક્યું. તેઓ પરણ્યા અને તેમને છ ફરજંદ થયાં. મેહેરબાબા એમના બીજા પુત્ર હતા.

એમના પીતા જરતોરતી છે, અને મેહેરબાબા પણ તેજ ધર્મના શિક્ષણ અને વાતાવરણ વચ્ચે ઉધર્યા હતા. તેઓએ શાળા અને કોલેજ શિક્ષણ પૂનામાંજ લીધું હતું. ૧૭ વર્ષની વયે એમને એક ખુજોગ પરહેઝગાર ઓરત — હઝરત બાબાજનન-સાથ મુલાકાત થઇ, જેના પરીણામે મેહેરબાબા અદ્ભુત ઇશ્વરી-ભાનવાળી અવસ્થામાં દાખલ થયા. તે હાલતમાં નવ મહીના સુધી, એઓ દુનિયવી હસ્તિ અને જીવનથી તદન અલગ (oblivious) રહ્યા. તે ઉંચ-ભાનવાળી અવસ્થા પરથી પાછા સાધારણ મનુષ્ય-ભાનવાળી અવસ્થામાં આવતાં એમને સાત વર્ષ લાગ્યાં હતાં. એ આખી મુદત દરમ્યાન એમની ખાસ સંભાળ લેવી પડી હતી. ૧૯૨૧ માં શ્રી સદગુરૂ ઉપાસની મહારાજ નામની એક દૈવિક વ્યક્તિ સાથે એઓ પ્રથમ સમાગમમાં આવ્યા. ત્યાર બાદ એઓ રફતે રફતે સાધારણ મનુષ્ય-ભાનવાળી અવસ્થા તરફ પાછા ફર્યા હતા.

હઝરત બાબાજનનના સમાગમથી થયેલા અદ્ભુત અનુભવ બાદની એ લાંબી મુદત દરમ્યાન જે કંઈ બન્યું (યાને તેઓએ જોયું, અનુભવ્યું) તે સઘળા આત્મિક અને ઇશ્વરી અનુભવોનો અહેવાલ લખવામાં પહેલાં બે વરસ એમણે ગાળ્યાં. એ પુસ્તક હજી દુનિયાની રોશની નોવા પામ્યું નથી — વાસ્તવિક તે કોઇના દીઠામાં આવ્યુંજ નથી. તેઓ કદી પરણ્યા ન હતા, તેમ તેઓએ

કોઇ વેપાર-ધંધામાં પણ ઝીપલાવ્યું ન હતું, કારણ ઉપર પણ વિદ્યો અદ્ભુત અનુભવ એમને પ્રાપ્ત થયો તે વેળા હજી તો તેઓ કોલેજમાં અભ્યાસ કરતા હતા.

જડવાદી અમેરીકામાં આત્મિક જાગૃતિ !

છેલ્લા અગ્રાર વરસની મુદત તેઓએ આખા હીંદુસ્તાનમાં પ્રવાસ કરવામાં ગાળી છે — અને તે દરમ્યાન વચ્ચે વચ્ચે નાની મોટી મુદત એકાંતવાસમાં પણ ગુજરી હતી. છેલ્લા સપ્ટેમ્બર માસમાં તેઓ પહેલીજવાર પશ્ચિમમાં પધાર્યા, જે પ્રસંગે તેઓએ આશરે ત્રણ અઠવાડિયાં ઇંગ્લંડમાં ગુજર્યાં હતાં, અને ત્યાર બાદ અમેરીકા જઈ ત્યાં થોડાંક અઠવાડિયાં રહ્યા હતા. તેઓ એક પપ્પવાડિયું થયું હિંદથી પાછા અત્રે ઇંગ્લંડમાં પધાર્યા છે, અને આવતા માસની શરૂઆતમાં લાંબી મુદત માટે પાછા અમેરીકા સીધારનાર છે. અમેરીકાની મુલાકાતે જવાના કારણે સમજાવતાં તેઓ એમ કહે છે કે અમેરીકા જડવાદ (materialism) માં સૌથી ઉંડુ ઉતરી ગયલું અને દુનિયવી-માયાવિ વાતાવરણમાં સૌથી વધુ રચી-પચી ગયલું હોવાના પરીણામે તે સૌથી વધુ આત્મિક દુષ્પ્ર સહન કરી રહ્યું છે. તે કારણે એક આત્મિક પુનર્જન્મનો બનાવ એ ભૂમિમાં પ્રથમ બનશે. તેઓ જાહેર કરે છે કે તેની જડવાદી યાને માયાવિ (material) દિશાએ દોરવાઈ ગયલી તમામ શક્તિને સીધી અને ખરી રાહે દોરવી, આત્મિક ઉંચાઈએ પહોંચાડવા માટે અમેરીકાને રાસ્ત રાહે દોરવી જનાર કોઈ બળવાન હાથ યાને વ્યક્તિની જરૂર છે.

આ મુલાકાતની પ્રથમ મુલાકાત વેળાએ એઓ થોડાજ આસામીઓને મળ્યા હતા, જેઓ એમને લંડનમાં ભેટવા આવ્યા હતા. એઓ મીઠા ગાંધીને પણ ભેટ્યા છે. આ વેળાની ખીજ વારની એઓની અત્રેની મુલાકાતની ખબર હિંદથી જાહેરમાં ફેલાઈ ગયલી.

હોવાના સમયે અત્રે પધારવા સાથે એમને ખ્રીડીશ છાપાઓએ પુર જોશથી જાહેરાત આપી છે.

આ અદ્ભુત વ્યક્તિ વિષે એક અતિ દીલ ઉશ્કેરનારી કહાણી લખવાનું ધણું સહેલ થઇ પડે — તો જો કે તેઓ પોતે તો સૌથી ઓછી ધાંધલ કરનારા યાને શાંત પ્રકૃતિના પુરુષો માંહેલા એક છે. તેમ વળી એઓ માટે બહુ સહરાગાતી દાવાઓ કરવાનું પણ જરાએ મુશ્કેલી નથી. પરંતુ હું તો જવા એઓ કુદરતી રીતે શાંત, સાદા અને સુખી જીવ છે, તેવું જ એક સાદુ, સરળ ચિત્ર વાંચક વર્ગ સનમુખ રજુ કરવા ચાહું છું.

તેઓ કોઇના સમાગમમાં આવવા અચકાતા નથી, જો કે ખનતાં સુધી તો જાહેર જીવનથી અલગ ને એકાંતમાં ચુપચાપ પોતાનું કર્તવ્ય બજાવ્યા જવાનું એઓ વધુ પસંદ કરે છે. દેખાવમાં એઓ મધ્યમ ઉંચાઇના છે, ખાંધો નાજુક છે, ચામડી ઓછા ભુરા રંગની, આંખો કોમળ ભુરી, લાંબા ભુરા વાળ, દ્રઢ ચહેરો અને દેખાવ, અને એક મધુર મુખમુદ્રા યાને રૂપ-રેખા ધરાવે છે.

તેમની હાજરીજ ગુપ્ત દીર્ઘદ્રષ્ટિ યાને બહુ દૂર જોવાની જ્ઞાન-શક્તિનું જ્ઞાન કરાવે છે; યાને એઓમાં બહુ દૂરનું જોવા ને જાણવાની ગુપ્ત, અદ્ભુત શક્તિ છે, એમ એઓની હાજરીમાંજ આપણને જણાઇ જાય છે. (અહીં પશ્ચિમમાં પણ) ધરમાં એઓ સાદો પૂર્વના મુલકનો પોશાક પહેરે છે. પણ ધરની ખ્હાર મોહલોઓમાં જાય છે, ત્યારે સાધારણ યુરોપીયન પોશાક પહેરે છે. તેઓ કોઇ તપસ્વિય યા સન્યાસી નથી, અને તેઓ તપશ્ચર્યા યા સન્યાસ ધારણ કરવાનો કોઇને ઉપદેશ પણ આપતા નથી. અલખતાં તેઓ પોતે તો એક તદ્દન સાદું જીવન ગુજારે છે. સાત વરસથી વધુ મુદત થઇ એઓ બોલ્યા નથી, અને હાથના ઇશારાઓથી યા એક નાના બોર્ડ પર ચીતરેલા રોમન અક્ષરો

તરફ આંગળી ખતાવી ખીજઓ સાથ વાતચીતનો વ્યવહાર કરે છે. આ એમનું મૌન કોઇ વૃત્ત યા બાધાના પરિણામે એઓએ ધ્યુ નથી, પણ કોઇ આત્મિક સમયો સર અખત્યાર ક્યું છે. એ મૌન જલ્દીથી અમેરીકામાં છોડશે એમ એઓ કહે છે.

તેઓ ઇંગ્લેન્ડ બરાબર સમજે છે, અને એમની સાથે હંમેશા હાજર રહેતા એમના કોઇ અનુયાયી (એલા)ની મદદથી યા તો ઘોડ પર એઓની આંગળીથી ખતાવેલા શબ્દો આપણે પોતે પણ વાંચી શક્યે તો તે વાંચીને, એમની સાથ લાંબી વાતો પણ કરી શકાય છે. આ પાછલી રીત (યાને એમની આંગળીથી ખતાવેલા શબ્દો આપણે પોતેજ વાંચી લેવાની) જલ્દી બાહેરથી જાણાય છે. એટલી મુશ્કેલ નથી.

બાબાની પીછાણ અંતરથી કરી લેવી !

મહેરબાબા શું છે યા કોણ છે, તે લોકોએ પોતેજ શોધી કાઢવું જોઇયે. કોઇ પણ રીતની તકરાર કર્યા વગર એમના માહેથી સ્ફુર્તિ સત્તાજ સામા માણસની ખાતર જમા કરે છે. એમની પીછાણ અંતરથી યાને દીલથીજ કરી લેવી જોઇયે છે. જ્ઞાસુ સાધકોને તો એમને દેખાવ માત્રજ એમના માહેથી વહેતી આત્મિક શુદ્ધતાની સામેતી આપે છે. એઓ એક આત્મિક શિક્ષાગુરૂ છે, એવી કોઇકને તુરત પીછાણ થઇ જાય છે — કોઇકને નથી પણ થતી. મેં તા. ૧૧ મી ફેબ્રુઆરીના “એવરીમેન” ના અંકમાં લખ્યું તેવાજ એક મહાન શિક્ષાગુરૂના લક્ષણો મેં એઓમાં નીહાળ્યાં છે.

ખીજ જે ગુરૂઓને હું મળ્યો છું તેમનાથી એઓ અલગ છે — કારણ એમનામાં અદ્ભુત શક્તિ છે. એ શક્તિ લોક-ધ્યુબક

યા એમના પોતાના સ્વરૂપની આકર્ષણ શક્તિ નથી, યા તે કોઈપણ પ્રકારની યેદામીની નીંદ્રામાં નાખનારી (હીપનોટીક) શક્તિ તે જરાએ નથી. તે એક પ્રકારના અચ્યુત વિદ્યાસ યા ચક્રીનની લાગણી છે કે એઓએ પોતાપર સંપૂર્ણ સ્વકાય મેળવી ગુરૂપદ પ્રાપ્ત કર્યું છે, અને આપણ બાકીનાઓને પણ તે પ્રાપ્ત કરવામાં મદદ કરી શકે છે. તેઓ જે પોતે છે, તેજ બીજને શીખાડે છે. મધ્ય જમાનાના એક ધરાની કવિરાજે કહ્યું છે તેમ “ધર્મરૂપી ઉત્પન્ન કરેલી પેદાયશો માટે એક જ્ઞાની સત્પુરૂષ ધર્મરૂપી દયાની ઉત્તમ બક્ષેસ છે.” એજ લક્ષણ હું મેહેરબાબામાં જોઉં છું.

તેઓ કોઈ સિધ્ધાંત યા ઉપદેશ આપતા નથી; તેઓ પોતેજ સત્યની એક જીવંતી-જાગતી મુર્તિ છે. તેથીજ એઓ જે કંઈ કહે છે તેને ઝાઝી અગત્યતા નથી, અને એજ કારણે એઓ બોલતા નથી એ બીના બીલકુલ નજીવી દીસે છે. સત્યનું માત્ર મ્હોડેથી ઉચારેલું વચન નહીં પણ સત્યના સતત અનુભવની શક્તિજ હંમેશાં સામા માણસની ખાતર જમા કરે છે. બીજ કોઈપણ એવા પુરૂષને હું મળ્યો નથી જેના વિષે હું આટલી ખાતરી સાથે આમ બોલી શકું. અત્યાર આગમચ મને જે પ્રશ્નો ગુચવણમાં નાંખતા હતા, તે સર્વેના ઉત્તરો હું સમજી જાતું છું, એમ મને એઓની હાજરીમાં અંતરથી લાગણી થાય છે. ખરેજ એમને હું છ માસ અગાઉ મળ્યો ત્યારથી મેં અનુભવ-સિધ્ધિ જોઈ લીધું છે કે માત્ર આપણા સવાલોનાં જવાબ મેળવવામાંજ નહિ, પણ આપણે જે જાણ્યે છીએ તે મુજબ વર્તન કરવામાંજ આપણી ખરી મુશ્કેલી છે; યાને સવાલના જવાબો તો સહેલ મેળવી શકીશું, પણ તે ઉપર અમલ કરવાનુંજ આપણા માટે મુશ્કેલ છે.

ગુરૂ વના જ્ઞાન નહિ!

એક જ્ઞાની ગુરૂ માત્ર પ્રશ્નોના ઉત્તર આપીનેજ રહેતો નથી, પણ ઘટતું કર્તવ્ય કરી ખળવવાની અકક્ષા ને શક્તિ આપે છે. કારણ, જે જગે યાને ઉંચ જ્ઞાન-અવસ્થાએ આપણે જવા ઇચ્છીએ છીએ, ત્યાં તે પહોંચી ગયા છે. તે જન-સમાજને રાહ બતાવનાર ભોમ્યા છે અને આપણને મદદ કરી સેવટનાં ધ્યેય તરફ દોરવી લઇ જનારો રાહબર છે. એ ખડુ અગત્યનું છે, કારણ આપણને માત્ર સલાહ, સુચના યા શીખામણની જરૂર નથી. આપણે શું કરવું, શું નહિ તે કહેનારા તો આપણા વચ્ચે પુષ્કળ છે. આપણને તે કરતાં કંઇક અધિક વધુની જરૂર છે. વળી એક પળવારની ઇશ્વરી-પ્રેરણા યા કોઇ ઉંચ સ્થિતિનું દ્રશ્ય — એવા ક્ષણિક અનુભવ કરતાં આપણને ખરેજ કંઇ વધુ નોંધ્યે છે. સેવટનો ધ્યેય જે સત્ય તેનો જાથુકનો યાને નહિ ભુલી શકાય એવો સતત અનુભવ મેળવવાની આપણે તલ્લખ કરી રહ્યાં છીએ. કવિતા લખનારાઓ તો આપણા વચ્ચે હોય છે. આપણને તો તે મધે દશવિદ્યા ઉંચ આદર્શભયુક્ત જીવન ગુજારનાર એક મહા વ્યક્તિ નોંધ્યે છે.

એક રસ્તો બતાવનાર ભોમીયા વગર એક ઉંચા પહાડ ઉપર ચઢવું નોખમભયુક્ત છે. તો એક પ્રવિણ પૂણું જ્ઞાની રાહબર ગુરૂની મદદ વગર આપણું પોતાપણું (પરસનાલીટી) ધીમે ધીમે ઝોહી ખેંચી, તે ઝોહવાઇ ને ખોરવાઇ ગયલું એકત્વ યા અસ્તિત્વ પાછું ભેગું કરવાનો પ્રયત્ન કરવો, એ તેના કરતાં ઘણું વધારે નોખમભયુક્ત છે; યાને નીચ-ભાનવાળી સાધારણ અવસ્થામાંથી ઉંચ-ભાનવાળી અવસ્થાના માર્ગમાં ગુરૂની મદદ વિના ઉપર-નીચે ચઢ-ઉતર કરવું, એ અતિ નોખમભયુક્ત છે.

આત્મ-જ્ઞાનનું પ્રથકરણ કરવા યા એ માર્ગનો કાંઇ અનુભવ હોવાની અભિલાષાએ બાહેર પડેલા કેટલાક અર્ધ-જ્ઞાનીઓની

નિષ્ફળતાએ એ ખીના બહોળા પ્રમાણમાં સચોટ ખુલ્લી કરી આપી છે. આપણું પોતાપણું ધીમે ધીમે તોડીને નષ્ટ કરવામાં એક માની સદ્યુર આપણને મદદ કરે છે. ધરણ આપણું ખોડું ‘હું’પણું દૂર કરવાને તે આપણને સામર્થ્યવાન કરે છે, એટલુંજ નહીં પણ તે અસલ રૂપ યાને આપણું ખરું ‘હું’પણું — જે ખુદ સાથે એકતાન થવાની હાલત છે — તે પાછું સજીવન કરવાને સદ્યુર આપણને શક્તિ આપે છે.

સૌથી વધુ તો મેં મેહરબાબામાં બહેવારૂપણું જોયું છે. તેઓ દરરોજની દુનિયવી જીંદગીના બનાવો સાથે સંબંધ રાખે છે. તેઓ લોકને દુનિયા તજી એકાંતવાસ ધરવાનું આમંત્રણ આપતા નથી, પણ આ દુનિયવી જીવનનોજ રૂડો ઉપયોગ કરવા લગાડે છે, અને એ દુનિયવી જીવનના સદ-ઉપયોગથી આપણું આત્મિક સાર્થક કરી લઇ આ જીવનની ઉંચી કિંમત અંકાવે છે. તેઓ કહે છે કે આપણે દુનિયામાં રહીને દુનિયાના થયું નહીં, યાને દુનિયામાં વસી, આપણી સઘળી ઘટતી ફરજો બજાવવી, પણ તે સઘળું કર્તવ્ય-કર્મ કરીને તેના પરીણામથી ખીલકુલ અલગ અને બે-ફિકર રહેતાં આપણે શીખવું જોઇએ.

બાબા કોઇનો ધર્મ છોડવતા નથી,
પણ ધર્મનો ખરો મર્મ અને તેનું રહસ્ય દર્શાવે છે!

તેઓ કોઇને પણ કોઇથી માર્ગ યા પંથ તરફ ફેરવવા યા વલણ આપવાની ખટપટ કરતા નથી, અને કોઇના ધર્મનો પલટો (ફેરફાર) કરાવવાની તો કદીયે કોશીષ કરતાજ નથી. સઘળા ધર્મો ખુદાઇ બશારતથી

જાહેર થયેલા ખુદાઇ સંદેશાજ છે. તેઓ જે ખાસ ખતી ખતીને કહે છે તે એજ છે કે તમે ગમે એ ધર્મમાં માનનારા હોવો, પણ તમારો ધર્મ ફક્ત ઉપર-ઠપકેની શબ્દોની તકરારો યા મિથ્યા અર્થ વગરની વાતોની બડબડાટનું ખાલી ખોખું અને કોટલું માત્ર ખતી ન રહેતાં, તે (ધર્મ) તમારો અંગત અનુભવ ખતી જવો જોઈએ, યાને ધર્મે તમારા જીવનમાં પલટો કરાવવો જોઈએ. જે ધર્મ તમારા જીવનમાં એવી ઉંડી અસર કરી નહિં શકે તે ખરો ધર્મજ નથી — પરંતુ જીવ વગરનો યાને મુલેલો ધર્મ છે.

જો એક ઇસમ કોઈખી ધર્મમાં માનતો ન હોય, અને તે એવી માન્યતા ધરાવતો હોય કે બધા ધર્મો ધસાઇ-પીસાઇને ખલાસ થઇ તદ્દન જુના-પુરાણા થઇ ગયા છે, યાને આ જમાનાને બરના નથી, તો તેની સાથે એઓ તકરાર કરતા નથી, પણ તેના પોતાના સર્વથી ઉંચે આદર્શ મુજબ વર્તન કરી જીવન ગુજારવા તેને સલાહ આપે છે. જે સૌથી અગત્યની ચીજ છે તે ચારિત્ર છે. જુદાં જુદાં મત-મતાંતરોમાં કાંઇ દમ નથી. તમે પોતે કોણ છો — કેવા છો — તેનીજ કિંમત અને ગણતરી થાય છે.

ઈંગ્લાંડમાં પધાર્યા ત્યારે એમને પુછવામાં આવેલા અનેક સવાલો ધ્યાનમાં લઇ તેના ઉત્તરમાં એઓએ એક લખાણ લખાવ્યું હતું, જે હું પહેલીજવાર અત્રે જાહેર છાપામાં રજુ કરું છું:—

દુનિયાના સઘળા ધર્મેને એકત્ર કરી નવી જાગૃતિ બરપા કરવાની બાબાની ધારણા !

પશ્ચિમમાં બાબાનો પ્રથમ સંદેશ !

“પશ્ચિમમાં આવવાની મારી મક્કદ્દ કોઇ નવો પંથ, યા આધ્યાત્મિક સોસાયટી યા મંડળ સ્થાપવાની યા કાંઇ નવીન યોજના ઘડવાની નથી. પરંતુ ધર્મનો ખરો મર્મ યાને તેની મૂળ

નેમ, મુદદો અને ભાવાર્થ શું છે તે સમજવવાની છે. ધર્મશુ. ખરૂં રહસ્ય અને શિક્ષણ આપણા મનની એવી વલણ ખીલવવાનું છે કે જેના પરીણામે સકળ સૃષ્ટિમાં અકળ કળા કરી રહેલી એકજ અમર અને અનંત હસ્તિને આપણે જ્ઞેતાં શીખ્યે, જેથી વિદ્યા, હુન્નર અને વિજ્ઞાનમાં તેજ એક એશ્વર્યતાને નીહાળ્યે; અને આપણા રોજાંદાં જીવનમાં પણ સર્વથી ઉંચ ભાન અને કદી ન કલ્પી શકાય એવા અનંત આનંદનો સતત અનુભવ આપણને પ્રાપ્ત થાય !

પશ્ચિમની દુનિયાની મનોવૃત્તિ હાલ જડવાદ તરફ ઢળી રહી છે, જે પોતા પાછળ લડાઇ, દુષ્કાળ અને નાણાં સંબંધી ખતંગ અને મુષ્કીલ સ્થિતિ અને આફતો લાવી છે. આથી તમે એમ નહિં સમજશો કે હું દુનિયવી (માયાવી) વસ્તુઓનો ત્યાગ યા તિરસ્કાર કરૂં છું. હું એમ કહેવા ઇચ્છું છું કે જડવાદ યાને માયાને પોતાનેજ સેવટનું ફળ એટલે ધ્યેય ન સમજતાં તેને સેવટના ધ્યેય (goal) તરફ જવાનું સાધન માત્ર સમજીને ચાલવું.

દુનિયાના હાલના મુશ્કીલ મામલાનો ઉકેલ કરવા અને એક હઝારો (હઝાર વર્ષનો ઝમાનો) પુરો કરી ખીજો ઝમાનો શરૂ કરવાના હેતુથી પ્રજાઓનું સંમેલન (League of Nations) અને એવી ખીજી રચનાત્મક યોજના વિગેરે ઘડી પ્રયત્નો કરવામાં આવે છે. વળી પશ્ચિમના કોષકે ભાગોમાં — ખાસ કરી અમેરીકામાં — અંતિમ સત્ય જેને હકિકત (Truth and Reality) કહે છે, તે બુદ્ધિબળથી સમજવાના પ્રયત્નો કરવામાં આવે છે. પણ તે સર્વ પ્રયત્નો ધર્મના ખરા મર્મ યાને ધર્મના તત્વ યા અંશ (Spirit) વિના કરવામાં આવે છે. એ તો અંધારામાં ફાંફાં મારવા જેવું છે.

દુનિયાના સઘળા ધર્મો અને પંથોને એકજ દોરીમાં પરોવાયલા દાણાઓ મીસાલ એકત્ર કરીને, તે દરેકમાં

પ્રત્યેક ઇસમ અને તે સાથે કોમ યા પ્રજાના જથ્થાની જરૂરીયાત માટે દરેક ધર્મમાં નવું ચૈતન્ય ઉમેરવા અને એક નવીન જાગૃતી બરપા કરવા હું ધારું છું. પશ્ચિમનું મારું કર્તવ્ય એજ છે.”

તેઓ આપણુ પશ્ચિમના લોક માટે બહેવારૂ રીતે અમલમાં મેલવા સારૂ પૂર્વના આચાર-વિચારો યા ખ્યાલો લાવ્યા નથી, પણ આપણે અત્યાર આગમ્ય જે કાંઈ જાણ્યે છીયે, તે મુજબ વર્તન કરવામાં મદદ આપવા ઇચ્છે છે. યાને આપણું જે જ્ઞાન અબહેવારૂ અને બીનઉપયોગી થઈ પડ્યું છે, તેમાં નવું જોમ-જોશ અને ચેતન લાવે છે, બદલે તેથીબી કાંઈ વધુ કરી બળવે છે. કારણ એઓ આપણા અંતઃકરણનો પલટો કરવાની અગત્યતા દર્શાવે છે, અને અંગત અનુભવ મારફત ખરૂં જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવાને આપણને સામર્થ્યવાન કરે છે. સૌથી વધુ, તેઓ મન અને અંતઃકરણનું જોડાણ કરી આપે છે કે જેથી આપણે વધુવાર અકેકથી અલગ અને વિખુટી પડેલી જુદી જુદી વ્યક્તિઓ divided personalities તરીકે નહી, પણ તમામ મનુષ્ય જાતી તરીકે એકત્ર અને અખંડ જીવન ગુજાર્યે.

પ્રકરણ ત્રીસમું

બાબા પોતે વિરોધ (Opposition) ઉત્પન્ન કરે છે !

લ'ડનથી લ્યુગાને

ડેવનશીયર રીટ્રીટમાં થોડા દિવસરહી, બાબા ફરી લ'ડન આવ્યા, જ્યાં થોડા દિવસના મુકામ દરમ્યાન વધુ ઇંગ્રેજ ભાવિકો સાથે એમને મુલાકાત થઇ. ઇંગ્લંડમાં પગ મેલ્યા બરોબર લ'ડનમાં તેમજ ડેવનશીયર રીટ્રીટમાં દિવસભર મુલાકાતે આવનારાઓ સાથે વાતચીત કરતાં, તેમ વળી નજદીકમાં અને સાથમાં રહેલા સંખ્યાબંધ અંગત ભાવિકો સાથે ખાનગી વાતોમાં પણ રોકાયલા રહેવાથી, બાબાને જરાએ આસાયશ ન હતી, અને ઉપરવાળાઓ તો એમની ચાલુ રંજ દેખીનેજ કંટાળી જતા. પણ બાબાએ તો સર્વને સંતોષ સાથે સાંત્વન આપવું ચાલુજ રાખ્યું. એ રંજ જેવી તેવી ન હતી. હવે વળી અમેરીકા જઇ ત્યાં મોટા પાયા પર ચાલી રહેલી તૈયારીના હિસાબે, હજારો મુલાકાતે આવનારાઓને મળવાનું હતું. આથી બાબાના ઇંગ્રેજ ભાવિકોએ ઇંગ્લંડથી ઉપડવા અગાઉ એમને થોડા દિવસ આસાયશ મળે એ ધરાવથી કોઇ એકાંત, શાંત સ્થળે લઇ જવાને ધરાવો કર્યો, જ્યાં એમને આ બધી મુલાકાત વિગેરેની જરાએ જાનજ રહે નહિ, અને એઓ એકાંતમાંજ પોતાનું કામ કર્યાં જાય. બાબાએ વળી પહાડપર એકાંતવાસે જવાની ઇચ્છા દર્શાવી હોવાથી, સઘળાએ સ્વીટઝરલેંડમાં એક સુંદર સ્થળ લ્યુગાને પસંદ કર્યું, જ્યાં આલ્પ્સ પર્વતોની સુંદર સીનરી વચ્ચે અને શાંતતામાં એમને એકાંતવાસ માટે પણ અનુકુળ થઇ પડે. આ ગોઠવણ

મુજબ પૂર્વના તેમજ ઇંગ્લેન્ડ બાવિકોના એક ભેગા ગૃપ સહિત, આખા દ્યુગાનો આવી થોડા દિવસ એકાંતમાં રહ્યા.

ગુરૂ કસોટીનો પહેલો અટકો !

બાબાના અંગત સમાગમમાં આવી એમને શરણાગત ગયલા ઇંગ્લીશ શિષ્યો અને બાવિકોના આ પ્રથમ પ્રેમ-આવેશ અને અનુભવ દરમ્યાનજ તેઓની આધ્યાત્મિક તાલિમ-તરબિયત માટેની તૈયારી સાથે, કડક કસોટીની પણ શરૂઆત બાબાએ અહીં કરી દીધી.

મહેરબાબા હાલના જમાનાની સંસ્કૃતિ પામેલા સુધારાઓને આવકાર આપનારા (modern) શિક્ષાગુરૂ હોવાથી, તેમજ આ વિસમી સદીના પશ્ચિમના સુધરેલા મુલકોમાં ઉધરેલા લોકો વચ્ચે વસીને પણ એમને મોટું કાર્ય કરવાનું હોવાથી, તેઓ માહે આધ્યાત્મિક અને ઇશ્વરી જગૃતિ ખરપા કરવાની રાહ-રીતી પણ તેઓનાં જીવન અને રહેણી-કરણીને અનુસરતીજ રાખી છે. અર્થાત પશ્ચિમના લોકોની પોતાની રહેણી-કરણી મુજબ તેમના વચ્ચે વસી, હસી-હસાવી, આનંદ સાથે ઉપદેશ આપવાની રૂઠી રાખી છે. પારકાને પોતા તરફ આકર્ષી લેનારા એમના દિવ્ય સ્વરૂપ અને અખંડ પ્રેમ ઉપરાંત, કોઇને પોતાનો કરી લેવા માટે “તેના જેવા થઇ જવાની” એમની ખુબીવંતી પદ્ધતિ ખરેજ કમાલ છે. બચ્ચાંઓ સાથે એઓ બચ્ચાં જેવા થઇ રહે છે, એક વેદાંતીસ્ટ પંડીત સાથે વેદાંતની વાતો, સુશીઝમમાં માનનારા સાથે સુશી માર્ગની, ભક્તિ માર્ગમાં માનનારા સાથે ભક્તિ-માર્ગની, કર્મ-માર્ગમાં માનનારાઓ સાથે કર્મ-માર્ગની, એક હુતરમંદ સાથે હુતરને લગતી, એક આરટીસ્ટ કે ચિતારા (પેન્ટર) સાથે પેન્ટીંગ યાને ચિત્ર-કળાને લગતી, ડાકટરો સાથે ડાકટરી વિદ્યાને લગતી, ઇજનેરી સાથે ઇજનેરી કળાને લગતી — આમ સર્વના સ્વભાવ, પ્રકૃતિ અને મનોશક્તિને અનુકુળ થતી વાતો કરી જીવનના સર્વ વિભાગો

(phases of life) મારફતે ધર્મરત્ની અકળ કળાને પિછાણી, તેની સાથે એકતાન થવાનો માર્ગ સર્વેને દર્શાવે છે. કુંકમાં, એઆ કોષને પણ અળાણું યા પરાયું લાગવા દેતા નથી, પરંતુ તેના અંતરમાં પોતે પેવસ થઈ, તેને પોતાનોજ કરી લેયું છે. આ કારણે હિંદુ, મુસ્લીમ, પારસી, ખ્રીસ્તી કે કોઈ પણ પંથ, પ્રજા યા દેશનો જીજ્ઞાસુ એમના તરફ આવવા અચકાતો નથી, બલકે એમની અંતરની રાહબરી અને ગુપ્ત મદદની બરકતથી દરેક જણ પોતપોતાના મઝહબની ખરી ખુબી, ફક્ત તેની ઉપર-ઉપરની પંડીતાઈ ભરેલી કીકસુકિયી નહિ, પણ તેનું અંતરનું ખરું રહસ્ય જાણીને સમજવા સામર્થ્યવાન થતા.

સ્વિત્ઝરલેન્ડમાં લુગાનોનાં વસવાટ દરમ્યાન, તેઓ શેજ આખી પારટીને “સ્વીસ આલ્પસ” ની સુંદર ટેકડીઓ પર રમણ કરવા લાઈ જતા. કોઈ કોઈવાર સર્વ સાથ માધ્યો સુધી પંખે ચાલી ફરતા. અમુક સ્થળે કોઈ કોઈ વાર એકાએક અટકી જઈ એકાંતમાં બેસી જતા, અને સર્વેને પોતા આસપાસ ભેગા કરીને, તે રમણિય ટેકડીઓનાં મનોરંજક દેખાવો અને ગંભીર શાંતતાના એકાંત વાતવરણમાં વખતો-વખત તેઓ સાથ વાતચીત કરતા; અને તે દરમ્યાન રમુજ કહાણી-કીસ્સા સહિત ઉમદા આત્મબોધ અને ઉપદેશ પણ આપતા, જે એમના ક્રીશ્ચીયન શિષ્યોના શબ્દોમાં, મહા-અવતાર જીસસે પોતાના ખાસ અનુયાયીઓને આપેલી “પવિત્ર પરની વાચન Sermon on the Mount” નીજ ગંભીર ચોદ સંજીવન કરતા. આ સર્વે આનંદ-વિલાસ સાથે વારંવાર તેઓના પ્રેમ, ભક્તિ-ભાવની પરિક્ષા અને કસોટી પણ કરતા. આવી એક ગંભીર કસોટીનો પ્રથમ પ્રસંગ અહીં લુગાનોમાં બરપા થયે હતો, જે વેળા બાબાએ ગુરૂની “સખત કસોટી” ઉપર ગંભીરપણે સર્વેનું ધ્યાન ખેંચી સ્પષ્ટ સમજાવી દીધું કે, “કોઈવાર હું પણ તમારી એવી સખત કસોટી કરીશ કે ઘડીભર ગંભીર વિચારમાં

પડી જશે ! કદાચી ગભરાઇ જઇને મને છોડી પણ જવા તૈયાર થઇ જશે !” પરંતુ એમને પુન્યભ્રમથી માનનારી મંડળીના સભ્ય ભાવિકોએ જાતી ઠોકી ખાત્રી દર્શાવી કે તેઓ કદી ફરનાર નથી !

આખા પોતે વિરોધ બરપા કરે છે !

આ વાતના પડખા હજી તો કાનપર ગણુગણી રહ્યા છે, તેટલાં ખીજેજ દીવસે લંડનથી એ ત્રણ ભાવિકોના પત્રોદ્ધાર ગંભીર સમાચાર મળ્યા કે ત્યાંના કોઇ “બ્લેક શુપ” નામના છાપા મધ્ય બ્રાહ્મણી ઉદ્ધાટી નાલેશી કરનારા લેખ પ્રગટ થયો હતો. તે માટે “Meher Baba — The Black Sheep — મહેરબાબા-કાળું મેદું” — એવા ભારે નામોશીભર્યાં મથાળાં ઉથળ તમામ મલીચ ગુલબાનો અને હડહડતા જીઠાણાથી ભર્યું લખાણ રજુ થયું હતું. વાસ્તવિક એ ખાનગી પત્રોના લખનારા લંડનના ભાવિકોએ તો તે તરફ સખત વિરોધ દર્શાવ્યો હતો, અને એકાદ-બે જણાએ તો એ લેખ પ્રગટ કરનાર પેપર ઉપર મહેરબાબા તરફથી, એમના ભકત લેખે, કાયદેસર નોટીસ પણ કરી દીધી હતી. આ આખો લેખ એટલો તો ગંદો, ગલીચ અને શરમભર્યો હતો કે કોઇનું પણ લોહી ઉશ્કેરાઇ આવે. તે વાંચી એમના ભાવિકોને એટલું દુઃખ થયું કે તેમની આંખમાં આંસુની ધારા વહેવા લાગી. પોતાનાજ દેશ અને કોમનો એક જાતભાઇ, પારકે મુલકથી પધારેલી મહેરબાબા સરીખી એક પવિત્ર, પુન્યમાન વ્યક્તિ માટે આવી તદ્દન શરમભરી ગલત વાતો જાહેર છાપામાં પ્રગટ કરે, એ ખ્યાલજ બહુ ખેજલતભર્યો હતો, તેટલોજ તે તેમના અંતરમાં ઉડાણથી જખમ કરવા પુરતો હતો. તેઓ માહેલાં કેટલાંકોએ આ લખનારની સખત ખપ્પર લેવા તૈયારી દર્શાવી, જેઓએ તુરતા-તુરત નોટીસ કરી દીધી હતી, તેમને ધન્યવાદ આપ્યો. બીજાંએ જેઓ બાબા સરીખી એક પવિત્ર વ્યક્તિ માટે આવી શરમભરી જીઠી અફવાઓ પ્રગટ કરનારાં આ જરનલ અને તેના

પરવરતાવનારાઓની કાફીદી અને કાયનિતીથી વાકેફ હતાં, તેઓએ તો આવા અધમ મૂખાઈ અને નાદાનીયત્વભર્યા લેખને જરાએ વજન યા અગત્યતા નહિ આપતાં, તેનો વિચાર પણ નહિ કરવાની ઇચ્છા દર્શાવી. આ લખાણથી તેઓ માહેલાં કોઈના પણ મનમાં રતીભાર શક ન પડતાં સર્વેએ એક અવાજે તેને વખોડી કાઢી, ખરાં દીલથી દલગીરી દર્શાવી, બાબાની માફી ચાહી. તેમની શ્રદ્ધાની આ કડક કસોટીમાં સર્વેને ઓસ્તવાર જોઈ, બાબાએ ભારે પ્રસંશા કરી આનંદ દર્શાવ્યો. પરંતુ બાબાએ તુરતા તુરત લંડનના ભાવિકો પર તારથી ખબર કરવાની આજ્ઞા ફરમાવી કે — તેઓએ કરેલી “(કાયદાની) નોટીસ પાછી ખેંચી લેવી. પેપર સામે કશાં પગલાં ભરવાં નહિ. કારણ એ સઘળી મારીજ ચાવી ને કામગીરી છે. કોઈના કસુર નથી; ઔર દલગીરી દર્શાવી, તે પ્રગટ કરનારને મારી તરફથી આશિષનો સંદેશ આપવો.”

બાબા તરફથી પ્રસંશાને બદલે આમ નોટીસ પાછી ખેંચી લેવાનું ફરમાન મળતાં, એમના તરફથી લડત કરનારા લંડનના ભાવિકોની કેવી કઢંગી દશા થઈ હશે તે કલ્પી શકાય છે. છતાંય ગુરૂ આજ્ઞા આધીન તેઓએ તેમ કર્યું. બાબાએ ત્યારબાદ વધુ ખુલાસો કરતાં સર્વેને સમજાવ્યું કે આ “સઘળી મારીજ ચાવી અને કામગીરી હતી. કારણ જેમ મારા કામમાં હમશરીફી અર્થે ભક્તિ-ભાઈ અને શ્રદ્ધાની જરૂર છે તેમ વિરોધ (opposition) ની પણ તેટલીજ જરૂર છે, અને મારીજ ચાવીથી વિરોધભાવ ઉત્પન્ન થવે, આ લખાણ લખવાને તેનો લેખક ત્રેરાયો છે. એટલે એમાં તેનો યા કોઈનો કસુર નથી; ઔર તેનાપર મારા આશિષ છે.”

આ વાત દુનિયાની નઝરે ગમે એવી વિચીત્ર દીસે, પરંતુ તે સત્ય હકીકત છે. એટલુંજ નહિ, પણ મહેરબાબાની આ અર્થ-સુચક ચુપકીદીને કોઈ કમ-અકલથી નબળાઈ (cowardice) સમજી, એજ પેપરે થોડો વખત બાદ, બીજાવાર પણ એવોજ એક શરમભર્યો

અને જીઠાણાથીભર્યાં લેખ પ્રગટ કર્યો. તેના આધારે પશ્ચિમના ખીજ પણુ ચિકાદો એ જરનલમાં એજ મુજબ વિરોધ દર્શાવતા લેખો પ્રગટ થયા હતા. પરંતુ એ માહેલા કોઇ પણ લેખની બાબાના ભાવિકો માહેલા કોઇએ કનવાર કરીજ નહિ. પરીણામ તો બાબાએ કહ્યા મુજબજ આવ્યું, યાને એ લેખના ઉતારા હિંદી પેપરોમાં થવે, હિંદમાં પણુ એક પ્રકારના વિરોધ (opposition)નું વાતાવરણ ફેલાયું — અસલ વાતથી અગાણુ હઝારો વાંચનારાઓ આ વાંચી વિરોધ-ભાવથી બાબા અને તેમના કામને જોવા ને જાણવા લાગ્યા. એટલે જે વિરોધ બાબાને જોઇતો હતો તે ખરપા થયો. પરંતુ તેથી એમના કોઇ ભાવિકની શ્રદ્ધાને યા એમના પ્રચાર-કાર્યને કશી અળવળ આજ તક આવી નથી. બલકે પચીસ વર્ષથી શરૂ થયેલું મહેરબાબાનું જગ-ઉધારનું કાર્ય તો ઔર દર દીન વધતું ને વધતું આજ જગભરમાં ફેલાઇ રહ્યું છે, ને દીન ઉગતે હજી વધુ ફેલાતું જશે. બાબાના બોલોમાં કહીયે તો “સાચને કદી આંચ નથી. સત્યે કદી પ્રકટયા વિના રહેતું નથી — Truth never fails”.

આવા એક તદ્દન ખીન-જોખમદાર (irresponsible) જાપાના તદ્દન જીઠાણાથી ભર્યાં લખાણો ને વાતો ઉપર આધાર રાખી હિંદમાં તેમજ બાહરે જેઓએ મહેરબાબા સરીખી પવિત્ર વ્યક્તિ સામે જાણુ-અજાણુ થૂંક ઉરાડવાની કોશિષ કરી છે — તેમની કેવી ફજેતી થવા પામી છે, એ કલ્પી શકાશે. જનતા માહે મહેરબાબા વિષે થયેલી ગંભીર ગેર-સમજીતીનું કારણ પણ આજ છે. અને આવા અલ્લછટપુ આરંગાઓને આધારેજ જે લોકો ગમે એ હવાઇ વાતો ફેલાવે છે, તે સર્વની સ્થિતી દયાજનકજ લેખાય. તેથીજ મહેરબાબાએ સર્વેને માફી બક્ષી આશિષનોજ વર્તાવ આપ્યો છે. એજ એમની મોટાઇ છે. જેઓ જાણુ-અજાણુ મહેરબાબા માટે બહારની અધર વાતો સમજી ગેરસમજથી બલતાં અનુમાનો દોરી ઓટે રસ્તે દોરવાઇ ગયા છે ને

જાય છે, તેમને ચેતવવા અર્થે જ આ ખરી હકિકતના ખુલાસાના એ ખોલ અમે લખ્યા છે.

વિરોધ ભકિત

શાસ્ત્રોમાં વર્ણવેલા ભક્તિના અનેક પ્રકારોમાં એક વિરોધ-ભકિત પણ છે. સંતો અને સદગુરુઓની ક્રમગીરીના વિવિધ પ્રકરણો અને રાહરીતીમાં એ વિરોધ પણ અતિ અગત્યનો ભાગ લેખાય છે. કારણ ધણી વેળા સદગુરુ-મહાત્માઓ પોતા રહીને કોઈ વિચીત્ર વર્તનથી આવો વિરોધ ઉત્પન્ન કરે છે — તેને પોષે છે, અને એવા વિરોધથી જવાબલાં વાતાવરણ માહે પણ પોતાનું કામ કરી લે છે. એજ આત્મિક દ્રષ્ટિથી જોઈને, મહેરબાખ્યા પણ પોતા સામે ગમે એવા વિરોધથી જોનારાઓને પણ “પોતાનાજ” લેખી, તેમને ઉદાર દીલથી માફી બક્ષી આશિષજ આપતા રહે છે.

ખરી દયાજનક સ્થિતિ તો તેઓની છે કે જેઓ અણુ-સમજથી આવો અલક્ષાતુ ઔરંગાઓને યા ખોટા બુમાટાઓના આધારે, મહેરબાખ્યાને જાતે જોયા યા મળ્યા વગર, યા સત્ય હકિકતની વાજખી તલાસ-તહેકીક માટેની કોશેશ કર્યા વિના, દૂરથીજ એમના માટે ખોટું અનુમાન બાંધી લેય છે, પોતા જેર-સમજથી દોરવાઇ ખીજઓને પણ જેર-સમજ બરપા કરવામાં કારણભુત થઇ પડે છે. તેઓને પણ મહેરબાખ્યા એમની ક્રમગીરીમાં વિરોધ-જાવથી પોતાનું પાત્ર ભજવનારાં તરીકે લેખી આશિષજ ઉતારે છે !

પ્રકરણ એકત્રીસમું

મેહરબાબા અમેરીકામાં બીજીવાર

ઇંગ્લંડથી અમેરીકા

૧૯૩૨ નાં મે માસમાં મેહરબાબા પોતાના હિંદી તેમજ યુરોપીયન શિષ્યોની એક મોટી પાર્ટી સાથે ઇંગ્લંડથી અમેરીકા જવા સ્ટીમર “પ્રેમન”માં ઉપડ્યા. ઇંગ્લંડથી સાઉથેમ્પટન એમને વિદાયગિરી આપવા મોટી સંખ્યામાં ભાવિકો આવ્યાં હતાં. વિદાયગીરીનો વિયોગ બહુ હૃદય પીગળાવનારો હતો. એમને છોડી જતાં બહુ ભારી દીલે બાપડાં ભાવિકો વિદાય થયાં હતાં. પ્રેમ-વિયોગ શું છે તે પ્રેમીજ નજી !

પ્રવાસ દરમ્યાન બાબાએ ભર દયે એક નવીન સંદેશ લખાવ્યો, અને તે પોઠના પ્રેસમાંજ છપાવી તૈયાર રાખ્યો. એમની આ અર્થ-સુચક આજ્ઞા પ્રથમ કોઇને સમજ ન પડી, બલકે વિચિત્ર લાગી. પરંતુ ન્યુયોર્ક પહોંચ્યા આગમચ, આશરે ૪૦ માઇલ દૂર, અમેરીકન રીપોર્ટરોની એક જંગી ફોજ જ્યારે સ્ટીમર પર ચઢી આવી, એમની કેબીનના દ્વાર થોકવા લાગી, ત્યારેજ બાબાની આ અણચીતી સલાહનો મર્મ ખુલ્લો થયો. એઓ તુરત વેળા તો કોઇ પણ રીપોર્ટરોને મળ્યા નહિ, અને પોતાના ઇંગ્લીશ તેમજ હિંદી શિષ્યો મારફતે કહેણ મોકલાવ્યું કે તેઓ પ્રવાસ દરમ્યાન કોઇને મળતા નથી. છતાં તેઓ માટે જે ખાસ સંદેશ છપાવી તૈયારજ રાખ્યો હતો, તે દરેકને આપ્યો. અંગત મુલાકાત અને વાતચીત બદલ આમ ખાલી સંદેશ હાથમાં આવવાથી, જેઓ એમના ફોટોઝ ઉતારવા ઇતેઝાર હતા, તેઓ નાસીપાસ થઇ ગયા. પરંતુ તેઓ ખતીલા

હતા, એટલે ધીરજ ધરી થોભ્યા અને કલાકો બાદ જ્યારે મેહેરબાબા ઓટપરથી બંદરપર ઉતરવા બહાર ડેક પર આવ્યા, ત્યારે લગભગ પચીસેક ફોટોગ્રાફરો અને કેમેરામેનની એક મોટી ફોજો જાણે એમને ઘેરીજ લીધા. જ્યારે બીજાઓ ઉંચી જગ્યાએ — કોષ વહાણનાં ડોળ (mast) પર, તો કોષ છેક ઉપલાં તુટકપર, એમ દૂરથી પોઝ લઇ એમની હીલચાલના ચિત્રો (શૉટ્સ) લેતા હતા. કેટલાકોએ તો જારે ગીરદીને લીધે એ ઉભેલા માણસો વચ્ચે ખાંધપર કેમેરા જોડવી શૉટ્સ લઇ લીધા હતા. આ સઘળો ગમે એવો ત્રાસ છતાં તેઓની ધીરજ અને ખંત ખરેજ પ્રસંશા-પાત્ર હતાં.

ન્યુ થોર્ક

ન્યુથોર્ક મધે મેહેરબાબા માત્ર એજ દિવસ રહ્યા. એમના એક ભાવિકના ખાસ આમંત્રણથી, બાબા અને તેમની પાર્ટીએ તેમને ઘરેજ ઉતારો લીધો હતો. અહિં સેંકડો અમેરીકન ભાવિકોએ ખાનગી મુલાકાત કરી હતી. ઘણા પ્રેક્ષ-પ્રતિનિધીઓમાં મુખ્ય “ન્યુથોર્ક ટાઇમ્સ” તેમજ બીજા જાણીતા અમેરીકન છાપાઓના પ્રતિનિધીઓ પણ હતા. બાબાની આ વેળાની મુલાકાતને મળેલી જાહેરાત અસાધારણ કહી શકાય.

હિંદના આ વરસોથી મૌન ધરાવતા મેસાયાની મુલાકાત અર્થે અમેરીકન ભાવિકોની તુટાતુટ થઇ રહી હતી. તે સઘળા ધસારા માંહેથી થોડા ચુટી કાઢેલાઓનેજ મલવા દેવાનું અને બાકીનાઓને ના પાડવાનું કામ કેટલું મુશ્કેલ હતું, તે તો જોએને એ અનુભવ થયો હોય તેઓજ જાણે. આ સઘળા જાણવાન્નેગ ઇન્ટરવ્યુઓમાં એક મીઝ ફ્રેડ્રીક કૉલીન્સ નામના એક લેખક સાથે થવા પામ્યો હતો, જેનો વિગતવાર અહેવાલ પણ બીજા જાણવાન્નેગ મુલાકાતોના અ્યાન સાથે હવે પછીના પુસ્તકમાં રજુ થશે.

હારમનમાં પેરેમાઉન્ટ ફીલ્મ કંપનીને બીજો સંદેશ

ન્યુયૉર્કથી હારમન ખાતેના આશ્રમમાં પધારી બાબા ત્યાં બે દિવસ રહ્યા હતા. અત્રે એકવાર ફરી પેરેમાઉન્ટ ફીલ્મ કંપનીના અમેરીકાના પ્રતિનિધિઓએ એમના તરફથી એક મેસેજ માટે અરજ કરતાં, એઓએ એક ટુકડું સંદેશ આપ્યો, જે મી૦ માલકમ સ્વૉસે વાંચી સંભળાવ્યો હતો. આ મેસેજ પણ બાબાના ફોટોઝ સહિત તે વેળા પેરેમાઉન્ટ ન્યુઝ-રીલમાં જગ-ભરમાં પ્રચાર પામ્યો હતો.

ન્યુ-યૉર્કથી હોલીવુડ

હારમનથી ઉપડેલી આખી પાટી ચાર દિવસની ત્રેનની લાંબી મુસાફરી બાદ હોલીવુડ આવી પહોંચી. હોલીવુડના છ દિવસના મુકામ દરમ્યાનનો સઘળો પ્રોગ્રામ મોટે ભાગે આ પ્રવાસ દરમ્યાન તારના સંદેશોએ મારફતે જાહેરવામાં આવ્યો હતો, જે માહે ઘણી અગત્યની અને જાણવાજાણે મુલાકાતો પણ સમાઈ હતી. ત્રેનમાં આખો દિવસ એજ ધધુખર ચાલુ હતી.

હોલીવુડમાં હરખભર્યો આવકાર!

જુદી જુદી સંસ્થાઓ તરફના આમંત્રણ અને મેળાવડા

હોલીવુડમાં ફક્ત છ દિવસનાં રહેઠાણ દરમ્યાન કાંઈ અડધા દજનેક તો જુદા જુદા રીસેપ્શન્સ યાને એમની પધરામણીને આવકાર આપનારા મેળાવડા થયા હતા, તેમજ બાકીનું પ્રોગ્રામ નીચે મુજબ જાહેર્યું હતું:—

- ૧ — પહેલો મેળાવડો જાપાવાળાઓ તરફનો હતો, જેમાં જાણીતા અમેરીકન જાપાઓના પ્રતિનિધિઓ બાબા સમક્ષ મેળા મળી બાબાના જીવન, શિક્ષણ, આદેશ, ઉદ્દેશ વિગેરેને લગતા પુણકળ સવાલો ચર્ચાવ્યા હતા.

- ૨ — બીજો — આશરે બસો ખાસ ચુંટી કાઢેલા આત્મા-માર્ગના અભિલાષિઓનો મેળાવડો હતો, જેઓ મેહરબાબા સરીખા એક પૂર્વના મહાગુરૂને રૂબરૂ મળી એમના તરફથી જ્ઞાન-રોશની મેળવવા ખરેખર તલબગાર હતા. તેમની જ્ઞાન માટેની એ સાચી તલબની બાબાએ વાજબી પ્રસંશા કરી, અને લંબાણુ વાતચીત દરમ્યાન આત્મ માર્ગને લગતી ધણી જાણવાબેગ બાબદો સમજાવી હતી. અને સર્વને ફક્ત સત્યનીજ શોધમાં રહેવા ઉપદેશ આપ્યો હતો. સત્ય માર્ગના સાચા તલબગારોનું તે એક અચ્છુ ગેધરીંગ હતું. તેઓની આ માર્ગ પ્રત્યેની તલબ ખરેખર તારીફલાયક હતી.
- ૩ — ત્રીજો મોટો મેળાવડો હોલીવુડની એક ફીલ્મસુફીની શાળાના વિદ્યાર્થીઓ (સેબીયન સ્ટુડન્ટસ) તરફનો હતો, જેમના વચ્ચે બાબાની હાજરી ખરેખર આવકારણ્યક હતી. અહીં પણ બાબાએ તેઓને ખરનું શિક્ષણ અને ઉપદેશ આપી સર્વના દીલ શાદ કર્યાં હતાં !
- ૪ — ચોથો મેળાવડો તે તરફના જુદા જુદા ધર્માધિકારીઓ અને ધાર્મિક સંસ્થાઓના વડાઓ (Ministers) તરફનો હતો, જે દરમ્યાન ધણાએક ધાર્મિક અગત્યતા ધરાવતા સવાલો ઉપર વિવાદ થયો હતો.
- ૫ — મો, હોલીવુડના વિખ્યાત નીકર-બૉકર હોટલમાં. આશરે એક હજાર જીસાસુઓનો જંગી મેળાવડો.
- ૬ — ડો, સીનેમાં જગતની મશહૂર નેડી — ડગલાસ ફૅરબૅંક્સ અને મેરી પીકફૅંડના ખાસ આમંત્રણથી — તેઓના પોતાના “પીકફૅંડ હાઉસ” માં.
- એ સઘળામાં છેલ્લા બે મેળાવડા અગત્યના હતા, — એક “નીકર-બૉકર” હોટલમાં અને બીજો “પીકફૅંડ હાઉસ” મઘે. એ બંને સંબંધે કાંઈક જાણવાબેગ હુંક હકીકત તપાસ્યે.

ફક્ત છ દિવસના રહેવાસ દરમ્યાન અને ખીજા બધા મેળાવણીઓ અને મુલાકાતોની રોકાણ જોતાં, એમને મળવાની ખાઉશ ધરાવનારા સેંકડો ભાવિકો અને જીજ્ઞાસુઓની જુદી જુદી મુલાકાત કરવાનું તો અશક્યજ હતું. તેમજ તે સમયોને નાસીપાસ પણ કરી શકાય નહીં. એટલે એક છેવટના ઇલાજ તરીકે એ સમયો પ્રોગ્રામ મોઠવનાર ભાવિકોએ મળી એવી સુચના કરી કે કોઈ જાહેર જગ્યાએ, અગર જાહેરમાં મેળાવડો ઇચ્છવાનું નહીં હોય તો એક ખાનગી મેળાવડો કરવો. તેમાં ચુંટી કાઢેલા ભાવિકોને આમંત્રણ આપી ભેગાં કરવા, ને સર્વને માત્ર એકેક યા અડધી મીનીટ શેક-હેન્ડ યાને હસ્ત-મેલાપ કરાવી વિદાય કરવા. તોજ લગભગ હઝારેક દર્શનના ભુખ્યાઓની ભુખ ભાંજી શકાય. જાહેર મેળાવડાની ગડબડ કરવાનું તો બાબાને ખીલકુલ નાપસંદ હતું, એટલે ખાનગી મેળાવડો કરવાનુંજ નક્કી ઠેડ્યું, અને તે પણ એ શરતે કે કોઈ સાથે સવાલ-જવાબ યા વાતચીતની ખટપટ રાખવી નહીં — પ્રથમ પીછાણ કરાવવા બાદ ફક્ત એક શેક-હેન્ડ, અને ત્યાર બાદ દરેકે તુરત વીદાયગીરી લેવી.

હોલીવુડના જાણીતા હોટલ નીકર બોકરમાં એક ભવ્ય મેળાવડો

“અગર જીસસ જીવંત હોત તો આવાજ હોતે !”

મંગળવાર તા. ૩૧ મી મે ૧૯૩૨ ની રણીયામણી રાત્રે હોલીવુડનાં વિખ્યાત અને સર્વથી મોટા નીકર-બોકર હોટલમાં એક ભવ્ય જમેલો ભેગો થયો.

હોલીવુડ, હોજેન્જલીસ અને આસપાસમાં રહેનારાં ત્યાંના જાણીતાં નરનારીઓ ઉપરાંત, આત્મ-માર્ગના અભિલાષિઓ અને ધાર્મિક, ખુદા-પરસ્ત સ્ત્રી પુરૂષોને બાબાની મુલાકાત માટે ખાસ આમંત્રણ આપવામાં આવ્યાં હતાં, જે સર્વની હાજરીથી આ વિખ્યાત

“નીકર બોકર હોટેલ” નો આલીશાન હોલ તમામ ભરાઈ ગયો હતો. લોઝેન્બેલીસ, હોલીવુડ અને આબુબાલુની જગાએની ઉંચ સોસાયટીનાં ખાસ ચુટી કાઢેલાં સર્વેથી નામાંકીત નરનારીઓ (cream) નું તે એક આલા જેધરીંગ હતું. આખા હોલમાં એતરફ નાનાં-મોટાં કદની અને તરેહ-તરેહના આકારોની મોટી વીજળીક બત્તિઓ, અને વચ્ચે સંખ્યાબંધ સુશોભીત નાના રંગ-બેરંગી વીજળીના દીવાઓ (bulbs) ખીઓખીચભર્યાં એક બે-નમુન ઝુંબર (શેન્ડલીયર) ની ભજુકદાર રોશનીથી તે આખો હોલ ઝગઝગી રહ્યો હતો.

એકીએળા ભેગા મળનારા સેંકડોના જમેલાની સગવડ માટે તે કુશાદે હોલ માહેલું સઘળું ફરનીયર ખસાડી મુકવામાં આવ્યું હતું, જેથી ત્યાં ભેગાં મળેલાં લોકો સહેલાઈથી ઉભાં રહી શકે. આવી ભજુકદાર રોશની વચ્ચે, ચિત્ર-વિચીત્ર ઠીઝાધનનાં ચિત્ર-ચકિત કરનારા કિમતી પોશાકોમાં સજ થયેલાં સેંકડો નરનારીઓની હાજરીથી તે હોલ જલ્દી એક “બાગે પરસ્તાન” માં ફેરવાઈ ગયો હતો ! તેમાં ત્યાં બાબા સાહેબ સરીખી એક દૈવિક વ્યક્તિની હાજરીથી તે મેળાવડને કંઈ નવીનજ રંગત આવી હતી. હંમેશાનું દુનિયવી, માયાવિ રંગત અને હવાથી ભર્યું આ વિખ્યાત હોટેલનું વાતાવરણ આજે કોઈ નિરાળીજ આત્મિક લહેરીઓથી છવાયેલું જણાતું હતું ! એક અર્ધા ગોળાકાર (Semi-Circle) ની વચ્ચે બાબા એક બાદશાહી ખુરસી પર ખીરાજ્યા હતા, જ્યારે આસપાસ એક બાબુએ એમની સાથે આવેલા એમના હિંદી શિષ્યોની મંડળી અને ખીજી બાબુએ પશ્ચિમના વિખ્યાત શિષ્યો અને ભાવિકોની મંડળી ઉભી રહી હતી. પાછળ નાના સ્ટેજ પર, બંને બાબુએ બે અમેરીકન વિરાંગનાઓ વીણા (harp) ના સુંદર સરોદોથી પરાણાઓને રીઝવતી હતી.

એક પછી એક આવતો દરેક પરોણો બાબા સાથે હસ્ત-મીલાપ (શેક-હૅન્ડ) કરતો, એમની મુલાકાત માટે આનંદ દર્શાવતો. ત્યારબાદ બીજું કંઈ પણ પ્રોગ્રામ ન હોવે દરેકને ઘરે જવાની છુટ હતી. પરંતુ કોઈ ત્યાંથી ખસ્યું જ નહિ ! બાબા સાથે મુલાકાત કર્યા બાદ સઘળાં સામેની બાજુએ અર્ધ-ગોળાકારમાં જમા થઈ ઉભાં; અન્યબધે અને આનંદથી ઉભરાતાં દીલે, નાના મોટાં સર્વે એકી ટગરે એઆ સાહેબને નીહાળતાં જ રહ્યાં ! આમ લગભગ બધાંજ એકેક પાછળ અડડીને ઉભા રહેવાથી જોડે બીડ થવા પામી હતી, તોયે કોઈને તે અગવડતો જરાએ વિચાર આવ્યો નહિ. આવા જાહેર મેળાવડાઓમાં હંમેશાં ખુરસી ટેબલે આરામથી બેસનારાંઓને ત્યાં લગભગ બે કલાક સુધી ખડે પગે ઉભાં રહેતાં જરાએ તકલીફ જણાઈ નહિ ! સર્વે આંખો એકસરીખી સામે ખીરાજમાન થયેલી બાબાની દિવ્ય મૂર્તિનાં ખુદાઈ નૂરથીભર્યાં દીદાર તરફ એંટી રહી હતી ! એટલું જ નહી પણ આવા એક પુન્યમાન મહાત્માની પવિત્ર હાજરીમાં જાણે તેઓ કોઈ બીજાજ દુનિયામાં જઈ ઉભાં હોય એવો ભાસ થતો હતો ! અને પોતાના દીલની વાત દીલમાં જ સમાવવા છતાં, તેમના અંતરથી કંઈ અન્યથા ઉભરાઓ બહાર પડતા સંભળાતા. એ માહેલા થોડાક હેઠળ વર્ણવ્યા છે.

અંતરના ઉદગારો !

કોઈ મુખથી — “ખરેજ ખુદાઈ નૂરથી ભર્યો મુખડો !
What a Divine Expression !” — એ ઉદગારો થતા;
તો કોઈ કહેતું — “એ આ દુનિયવિ વ્યક્તિ હોઈ શકે જ નહી !
He doesn't belong to this world !”

તો વળી ત્રીજો ઉદગાર કોઈ નીરાળોજ અનુભવ દર્શાવતો —
“હમારો જીવંત જીસસ ! Our Living Jesus !”

કોઇ અનન્યથી દર્શાવતું, “આવી ખુબસુરતી ખરેખર કોઇ મનુષ્યને હોઇ શકે કે? Can a human being be so beautiful?”

“કેવું અદ્ભુત ઇશ્વરી આકર્ષણ! Divinely attractive!

“જાણે જોયાજ કયેં!”

“મારી તો નજરજ ઠરી રહીછ!”

“આંહિંથી ખસવાજ નહીં મગતું!”

“જીંદગીમાં પહેલીજવાર આવો દિવ્ય, નૂરાની અને ભવ્ય અહેસાસો!”

“How sweet! કેવી મધુર મુખમુદ્રા!”

“How Divinely Pure! કેવું પવિત્ર ખુદાઇ નૂર!

“કંઈ ખોલીજ નહીં શકાતું!”

“એમનો સ્પર્શ કેટલો ઝણઝણાટભર્યો છે!”

“મને તો ઝટકોજ લાગ્યો!”

“મારા ખુદા! હું તો હજી ખેભાનીમાંજ છું!”

“જાણે જીવર હયમયાવી મેલે છે! Thrilling!

અદ્ભુત! Wonderful!

કમાલ! Marvellous! ખુદાઇ! Divine!”

આ અને બીજા એવાજ અચરતીભર્યા ઉદગારો પળેપળ, ઉપરા-ઉપરી ત્યાં ભેગા મળેલા જમ્બેલાના સ્ત્રી-પુરુષોને મુખથી ચાલુ ચોતરફ બહાર પડ્યાજ જતા! એ સઘળા અસંખ્ય ઉદગારોમાંથી આ તો હમને યાદ રહી ગયલા શોડાકજ અહિં દર્શાવ્યા છે, જેથી મેહેરબાખાની દૈવિક મૂર્તિના અદ્ભુત આકર્ષણની સામાના મનપર શી છાપ પડે છે, અને પશ્ચિમની જડવાદી પ્રજા પણ પૂર્વના આ મહાગુરૂને જોતાં બરોબર કેવી ચકિત યથ રહે છે, તેનો કાંઈક ખ્યાલ વાંચકને આવી શકે.

આવો દેખાવ હમે પણ આ પહેલીજવાર નિહાળ્યો હતો, તેમ
આવા આપોઆપ ઉભરાતા પ્રેમી ઉદગારો પણ એક મોટા મેળાવડામાં
પહેલીજવાર સમજવામાં આવ્યા હતા, તો જો કે ખાનગીમાં તો
એમના સેંકડો ભાવિકોના મુખથી એવા પ્રેમ-ઉદગારો તો વરસાથી
ચાલુ સમજતા આવ્યા છીયે; પણ આ એક અલગ દ્રશ્ય હતું —
અનોખો અનુભવ હતો !

સઘળાંની મુલાકાત પુરી થતાં લગભગ એ કલાક થયા.
છતાં પહેલેથી મુલાકાત કરી સામે આવી ઉભેલા સેંકડો સ્ત્રી-પુરુષો
માટેલું કોઇપણ પોતાની જગાપરથી જરાએ હાલ્યું જ નહિ.
એટલું જ નહિ, પણ જ્યારે સઘળી મુલાકાતો પુરી થવા બાદ સર્વને
વીસરજન થવાની અરજ કરવામાં આવી, ત્યારે પણ જાણે કોઇ
ત્યાંથી ખસવાજ ન માગતું હોય તેમ ગમગીન ચહેરે, ધીમે પગલે
અને ભારે દીલથી તેઓ પાછળ હટ્યાં જતાં, અને છેક છેવટની
નગર નાખી વિદાય થતી વેળા ધણીક દીલથી પ્રેમ-વિયોગનો ઉભરો
કાઠતાં સંભળાયાં કે —

“O, where shall we see that face again !
અરે, હમો આ ચહેરો ફરી ક્યારે જોઇશું ?”

તો કોઇ સત્ય હકિકત જાહેર કરતું કે —

“Such experience comes only once in life !
આવો અનુભવ જીંદગીમાં માત્ર એકજવાર જોવા મળે છે !”

x x x x

પીકફેર હાઉસનો મેળાવડો !

આ પછી ખીજે દિવસે એવોજ એક ખાનગી મેળાવડો “પીકફેર
હાઉસ”માં થયો હતો. સીનેમા જગતમાં જાણીતી જગ-મશહૂર નેદી —
ડગલાસ ફ્રેન્કસ ને મેરી પીકફેર — જેઓ એક વેળા “રૂપેરી પડદાનાં
રાજરાણી — King and Queen of the Screen” — ની

ઉપમાથી ઝોળખાતાં હતાં, તેમની તરફના ખાસ આમંત્રણથી, મેહરબાબા પોતાના ગૃપને લઈ તેમના મકાને પધાર્યા હતા. બાબાની તે મુબારક પધરામણીના માનમાં, તેમજ એમને આવકાર આપવા અને એમની સાથે ઝોળખ અને મુલાકાતનું માન આપવા સીનેમા જગતની થોડીક વિખ્યાત વ્યક્તિઓનો એક ખાનગી પણ વગવાળો મેળાવડો ભેગો મળ્યો હતો.

બાબાની પધરામણી થયા બરાબર મેરી (પીકફર્ડ) પ્રથમ એમને ભેટી, આવકાર આપી સાથે મોટા હોલમાં લઈ ગઈ. ત્યાં એક સ્પેશિયલ ઉપર બાબાને બેસાડ્યા અને પોતે એમના પગ આગળ ગાળીયાપર બેસી, એક બચ્ચું પોતાના બહાલા બાપ આગળ બેસી વાતો કરે એ મીસાલ ખુલ્લાં દીલથી વાતો કરવા લાગી. લગભગ ૪૦ મીનીટ ખુબ વાતો ચાલી, જે દરમિયાન ક્રીદમ હુન્નરમાં પણ મેરીના ઉંચ આદર્શને લગતી વાતો ઉપરાંત, આધ્યાત્મ માર્ગને લગતી અગત્યની વાતો પણ ઘણી થઈ હતી. બાબાએ એક પ્રસંગોપાત અને બહુ ઉમદા ઉપદેશ આપ્યો હતો. જાણવું જરૂરી છે કે મેરીના ચારીત્રમાં આધ્યાત્મિક લક્ષણ હતાં. તેણી આધ્યાત્મ માર્ગની શોખીન છે. તેણીને એ સાહીત્યનો અચ્છો અભ્યાસ છે. તેણીએ એ બાબે એક કેતાબ પણ લખી છે — “Why not try God ? કાંચ નહીં ઇશ્વરને મળવાની કોશિષ કર્યે ?” તેણીના તેમજ ત્યાં હાજર રહેલા જમેલાના આવા કોઈ ઉંચ ગુણ-લક્ષણો તેમજ આધ્યાત્મિક વિષયો માટેની ઉલટ જોઈ-જાણીનેજ બાબા આટલો લાંબો વખત સુધી ત્યાં થોભ્યા અને આ માર્ગને લગતી વાતો સમજાવી હતી.

આ વાતચીત દરમિયાન ત્યાં ભેગા મળેલા સઘળા સીનેમા જગતના જાણીતા ઝળકતા સીતારાઓ અકેક પછી અકેક નજદીક આવી, મેરી સાથની મેહરબાબાની વાતો ધ્યાનથી સમજવા લાગ્યા. પ્રથમ થોડો વાર સઘળાં ઉભાંજ રહ્યાં, પણ

પછીથી સઘળાં એકે પછી એકે જમીનપર, ગાલીચાપરજ એસી ગયાં. તેઓ માંહેલાં કોઇ કોઇએ પણ વચ્ચે-વચ્ચે કંઈ કંઈ સવાલો પુછ્યા હતા અને બાબાએ તે સર્વના ખૂલાસાવાર જવાબો આપ્યા હતા. વચ્ચે ત્રણ વાર બાબાએ વિદાય થવાની ધારણા દર્શાવી, પરંતુ મેરીની ચાલુ અરજને સ્વિકાર કરી, તેણીના આ માર્ગને લગતા સવાલોના જવાબો આપી, તેણી સાથે બીજાઓને પણ ઉપદેશ કરતાં ત્યાં ખેઠા હતા. ડગ્લાસ બીજા થોડા પરોણાઓ સાથે વાતોમાં રોકાયો હતો, અને બાબા સાથે ચાલતી શાંત વાતોમાં ખલલ ન કરવાના ઇરાદાથી, લગાર શરમને મારે તેમજ ગ્રહસ્થાપથી, દૂર ને દૂરજ રહ્યો. પણ બાબાએ પોતે તેને બોલાવી થોડીવાર વાત કરી હતી, તેનાં અમુક શુરાતનભયાં લક્ષણોની વાજબી પ્રસંશા કરી હતી.

Baba's Compassion

બાબાની કરૂણા ! એક કરૂણુ દ્રવ્ય ! !

વિદાય થવા આગમ્ય થોડીક મીનીટ સઘળાં બાબાની આસપાસ હોલમાં ઉભાં ઉભાંજ વાતો કરતાં હતાં. એ વેળા બાબાની નજર હોલને નાકે સર્વને પીઠ કરીને ઉભેલા એક આકાર તરફ પડ્યા કરતી. એકાએક એઓએ તેને નજદીક બોલાવવાની આજ્ઞા કરી.

નામ પુકરાતાં તે બાઇએ પાછળ ફરી નેયું, પણ ત્યાંજ ઉભી રહી. ફરી બોલાવવામાં આવતાં તે લગાર ધીમા ને ભારી પગલે સઘળાં નજદીક આવી, પણ થોડે છેટે ઉભી રહી. આગળ આવી બાબાને શેકહેન્ડ કરવા કોઇએ કહેતાં તે લગાર અચકાઇ. સઘળાં આ ખેલ અન્યબીથી જોતાં ઊભાં.

“મા, તું બીડે છે શા માટે ? નજદીક આવ ને એમને મળ,” બાબાના ગૃપ માંહેલાં એકે તેણીને સમજાવી.

“હું એમને સ્પર્શ કરી શકું ? Can I touch him ?” તેણીએ કંઈ ગળગળતે અવાજે સવાલ કર્યો.

“કાં નહીં?” બાબાના ગૂપ માંહેલી પ્રીન્સેસ નોરીનાએ તેણીની શંકા તોડી કહ્યું. તેણી હજી અચકાતી દૂરજ ઉભી અને ફરી નજદીક આવી મળવાની અરજ થતાં, લગભગ આંખમાં આંસુઓ સાથે રડી પડતાં બોલી, “અરે હું આવા પુણ્ય પવિત્ર આત્માને કેમ અડી શકું? હું તો પાપી છું! એઓને કાં અલગાવું? I am a sinner. How can I touch a Holy Being like him?”

સર્વ મ્હેા નેતાં ઉભાં! આવો ઉઘાડો એકરાર (confession) આમ સર્વ સામે થયલો સાંભળી તેઓ ડઘાઇજ રહ્યાં!

બાબા તેણીની નજદીક ગયા, અને પ્રથમ તેણીના માથાપર ને પછીથી પીઠપર હાથ ફેરવી, પ્રેમથી સમજણ આપી. “જે પોતે શુદ્ધ — **Purest of the Pure** — છે, તે કશાથી અલગડો નથી! તે તો પોતે જેને સ્પર્શ કરે, તેને પણ પોતાનાં જેવુંજ પવિત્ર અને શુદ્ધ કરે છે! તમારી ભુલોનું તમને પોતાને ભાન થયું, ને આ ભર મજલીસમાં પ્રમાણીકપણે તેનો એકરાર પણ કર્યો, તો તમને બધું માફ છે. તમારો સાચાં અંતઃકરણનો એકરાર તે માટે પુરતો છે! તેથી તમે શુદ્ધ (પવિત્ર) થઇ ગયાં છો! જરાએ ડરશો નહિં અને એ રાહ ફરીથી જશો નહિ. હું તમને આશિષ આપું છું!”

બાબાના બોડપરથી વંચાઇ બોલાયલા ઉદાર દીલની માફી સાથના અને એમની તરફના ઉત્તેજન અને આશિષના આ શબ્દોની બહુ ઉંડી અસર થઇ! પ્રેમ અને દયાની આ દિવ્ય મૂર્તિને નોંધ, અને જીવનને નવી આશથી ભરનારા એમના શબ્દો સાંભળી તેણીનું કોમળ હૈયું ભરાઇ આવ્યું! તે સર્વની હાજરીમાં નવધાર આંસુઓ ખેરવી રહી!

બાબા સરીખી દેવિકે વ્યક્તિની હાજરીમાં સાચા અંતરના પશ્ચાતાપથી ખેરવેલાં તે આંસુઓએ ખચીતજ તેણીના પાપ ઘોષ નષ્ટ કર્યાં ! જે વાતથી હયરાન થઇ તેણી હરદમ બળાપો કરતી હતી, તે હવે સદાની દૂર થઇ ગઇ. એક પળભરની આ મુલાકાત અને સદગુરૂના માશીના શબ્દોથી તેણીના હૃદયમાં હંમેશનો પલટો થયો. તે હવે એક જીદીજ ઐરત હતી !

સર્વને મળી છુટા પડતી વેળા તેણીની નજીકથી પસાર થતાં એકવાર ફરીથી બાબાએ તેણીના માથા ઉપર હાથ મેલી ઇશ્વારથી જાણાવ્યું કે તેણીને સંપૂર્ણ માફી મળી છે. ગઇ ગુજરી હવે ભૂલી જવી ને જરાએ ફિકર કરવી નહિ !

આંસુઓથી ભરી આંખો લુછી લઇ, તે બાઇએ પોતાના માથાપર મેલાયલો બાબાનો હાથ લઇ અહોસાનથી ઉછળતા જીરે પોતાની આંખોએ ચાંખ્યો ! હાજર રહેલો ગૃપ માંહેલા સર્વ આ ગમનાક દેખાવ દર્શન દીલે નીહાળતાંજ રહ્યાં ! કોઇક આંખો અણદીઠ આંસુઓથી ભીંજી રહી ! તેમની નજર સમક્ષ રજી થયલું બાબાની કર્ણાવું આ દ્રશ્ય ખરેજ દીલભેદક હતું ! આજ તલક તેઓ આવાં દ્રશ્યો નાટક તખ્તાપર જીદાં જીદાં પાત્રો ભજવી દુનિયાને દર્શાવતાં હતાં; આજે દુનિયા-દર્પણનો આ ખરો ખેલ તેમની નજર સામે બાબાએ ખુલ્લો દર્શાવ્યો !

મશહૂર સીનેમા સ્ટુડીયોઝની મુલાકાત !

હોલીવુડ અને સીનેમા આ એ કદી છુટા ન પાડી શકાય એવા શબ્દો છે. સીનેમા અને ફીલ્મજગતનું આ સ્વર્ગ એક નિરાળીજ દુનિયા છે, જ્યાં જીવનને ઉજ્જવળ બનાવનારી કુદરતની બક્ષેશો — કળા, હુન્નર, સૌંદર્ય, હુશીયારી, અકલમંદી, એ સર્વની વધુ કદર અને કિંમત અંકાય છે. ગરીબી, નાતવાની, યા જરૂરી જાહેરાતની ગેરહાજરીથી અધિકારમાં સખડતાં કાંઇક હુજરમંદોને

ખુલામાંથી બાહેર લાવી, હોલીવુડના ફીલ્મ હુન્નરે ચમકાવી બહાર પાડ્યાં છે, તેમના નામ જગ-આસ્કાર કર્યાં છે ! દુનિયાભરમાં કોઈ અજાણ્ય ખુણે સંબડતા કળા-હુન્નરના કંઈક કીસખી હાથે અને હુન્નરમંદો હોલીવુડમાં આવી, નવી રંગતથી ચમકી રહ્યા છે. તેમ ખીજાં બાપડાં હજારો અહિંના અજાણ્ય આકર્ષણથી ખેંચાઈ, સુખના રવેના સહેવતાં, પોતાના સુખી-સુખીયારાં ધર-બાર અને સગાં-વહાલાંઓને ત્યજી, અત્રે આવી નીરાશાના ગારમાં ગર્ક થયાં છે ! અત્રેની તરેહ-તરેહની વાતોના ખોટા મોહથી લલચાઈ, લોભને વશ થઈ, સુખમય જીવનને દુષ્ક્રમ્ય બનાવ્યાં છે ! ચઢતી-પડતીના ચક્રાવાના ચિત-ચક્રભ્રમ કરનારા અનુભવો, જીવનમાં અદ્ભુત ઉપલપાથલ કરનારા સુખ-દુષ્ક્રમ્ય જે નાટકો અહિં રોજ-પરોજ ભજવાયા જાય છે, તેવા ભાગ્યેજ જગતમાં ખીજે કોઈ સ્થળે ભજવાતા હશે !

હોલીવુડની મુલાકાતે આવેલી કોઈપણ મહાન વ્યક્તિની નજર યા જાણુ બાહેર ત્યાંનું “સીનેમાનું” સ્વર્ગ” રહી શકે નહી. તો પછી લ’ડન અને ન્યુયોર્કના મશહુર છાપાઓમાં દિવસોથી ચરચાઈ રહેલી મહાન વ્યક્તિ — મેહેરબાબા — નું નામ કાંઈ તેમનાથી છુપ્યું તો રહેજ નહી ! તેમાં જ્યારે એઓ તે વેળા સાત-સાત વરસથી મૌન ધરી રહેલા અને હિંદથી પધારેલા એક મહા શિક્ષાગુરૂ હતા, જેમની હાજરીની ચમત્કારી અસર તળે ભલાંભલાં બાહોશ બેળાં એણેશ યાને ચક્રભ્રમ થઈ રહ્યાં હતાં — એ ખબર એમને જાહેરમાં ચરવાઈ રહેલી, ત્યારે તો અત્રે સર્વ એમની મુલાકાત માટે સ્વભાવિક ઇતેઝારીથી રાહ જોઈ જ રહેલાં, બલકે મુલાકાતની તૈયારીમાં જ રહેલાં. આથીજ સીનેમા જગતનાં “રાજા-રાણી” સમાન લેખાતી વિખ્યાત જોડી — ડગલાસ ફ્રેન્કલિન્સ અને મેરી પીકફોર્ડ — એમને પોતાના બાદશાહી મકાને પધારવા ખાસ આમંત્રણ આપ્યું હતું, અને એમના માનમાં એક ભવ્ય ઐઘરીંગ જમાવ્યું હતું —

જે વેળા ખાસ ચુટી કાઢેલા મશહુર શીલ્મ સ્ટાસર્ને પણ આમંત્રણ આપ્યું હતું.

વળી જીવન બેઠવારના કોઇપણ સાધનનો લોક-ઉદ્ધાર અર્થે ઉપયોગ કરવાને પોતે શક્તિવાન હોઇ, બાબાનો ધરાદો શોખીન દુનિયાના આ સર્વથી માનીતાં સાધન — સીનેમા શીલ્મ — મારફત પણ પોતાનો આધ્યાત્મિક સંદેશ જગતને સુનાવાનો હતો. એથી એઓ પોતે પણ એ બાબદમાં ઉલટ લેતા આવ્યા હતા, અને સઘળી જોડવણ થયા બાદ, વખતવેળાએ આ સાધનનો ઉપયોગ કરવાનો ધરાદો રાખતાજ હતા. તેથીજ એ લાઇનથી માહિતગાર મશહુર વ્યક્તિઓના આમંત્રણ સ્વીકારી, તેમજ તેમાં ઉત્સાહ લેનારા બીજાઓની અરજ માન્ય રાખી, એઓ તે વિખ્યાત વ્યક્તિઓને મળ્યા હતા, અને ખાસ આમંત્રણથી મેટરો-ગોલ્ડવીન-માયર, પેરેમાઉન્ટ અને યુનીવરસલ સ્ટુડીયોઝની મુલાકાત પણ લઇ આવ્યા હતા, જે વેળા શીલ્મ જગતની મશહુર વ્યક્તિઓ સાથે બહુ જાણવા બેગ વાતો થઇ હતી. વળી આ શીલ્મનીજ જગત એમને ફોટો લેવા વગર જવા દે, એ શક્યજ ન હતું. એટલે કુદરતીજ એમના ઘણા ફોટોઝ ચાલતાં-હાલતાં લેવાયા હતા — કોઇ એમના એકલાનાજ, તો વળી ઘણાક મશહુર સ્ટાસર્ની સંગાથમાં. કોઇ હુંનરમંદ ફોટોગ્રાફર એઓ જ્યારે ટાલુલા બેન્કહેડ સાથે, એમના બોર્ડ પર આંગળી દર્શાવી વાત કરતા હતા, તે વખતનો ખાસ “પોઝ” ઉતારી લીધો હતો. આમ બોલ્યા વના બોર્ડ મારફત વાત કરતા કોઇને જોવાનું, પ્રથમ જોનારાં દુનિયાના લોકો માટે તો નવાઇજ હતી. એટલે એ ફોટો કુદરતી રીતે જગલરના છાપાઓમાં છપાઇ ગયો. એ ઉપરથી ઘણાક દોહ-ડાહ્યા ડહાપણના ભંડારોએ ભલતાજ ભમરડાઓ ધુમાવી એમના માટે ગંદો પ્રચાર કરવા પણ ચુક્યા નહિ! પણ તે સઘળાના ફેજ સૂર્ય સામે ધૂળ ફેંકનારા મૂર્ખો જેવાજ આવ્યો — એજ દુકંમાં કહેવાનું.

મસ્દુર સ્થાઈ અને ડીરેક્ટરો સાથ ચેલાપ !

જેના લોકપ્રીય પાત્રો આજતક અનોડ રહ્યાં છે, તે (મરહુમ) **મારી ટ્રેસલર** તો બાબાની એક પરસ્તારજ હતી. તેણીએ પોતાને ત્યાં ડીનરપર બાબાને ખાસ આમંત્રણ આપ્યું હતું. અઘોર ઉંમરે પણ જવાનોને લજવાવે એવી ચપળતા અને શક્તિ ધરાવનારી અને હરદમ ખુશમીઝાજી-**મારી**-એક બહુ સારો આત્મા હતો. તેણીના આમંત્રણમાં ડીનર તો નામનુંજ હતું. મુખ્ય મતલબ બાબાનો સહવાસ મેળવવાની હતી, જે દરમ્યાન ઘણી જાણવાબોગ વાતો થઈ હતી.

x x x x

જાણીતા બાહોશ ડીરેક્ટર **અર-સટ દ્યુખીશ** તરફનું “ચાહ” પર પધારવાનું આમંત્રણ સ્વિકારી, બાબા એક સાંજરે એમની ખાનગી મુલાકાતે ગયા હતા. ચાહ લેતાં લગભગ પોણો કલાક ઘણી જાણવાબોગ વાતો ચાલી હતી, જેમાં મુખ્યત્વે સીનેમા પીકચરોને લગતીજ હતી. દ્યુખીશે બળાપો કર્યો કે “લોકો જુની એકની એક પદ્ધતની વાતોથી કંટાળી હવે કાંઈ નવુંજ માંગતાં હતાં.” તે ઉપરથી બાબાએ સમજાવ્યું કે જેમ સર્વે બાબદોમાં તેમ સીનેમા પીકચરો મારફત જનતાને કેળવવાના માર્ગમાં પણ આધ્યાત્મિક દ્રષ્ટિ-બિંદુથી નેવાની જરૂર હતી, જેથી લોકોને ગમત સાથે જ્ઞાન પણ પ્રાપ્ત થાય. અને એ બાબે સારી સલાહના થોડા શબ્દો પણ સમજાવ્યા હતા.

ત્યારબાદ એક આધ્યાત્મિક પીકચર મારફત જગતને સંદેશ આપવાનો અને લોકોને એ માર્ગે કેળવવા અર્થે બાબા પોતે જે આત્મિક ફિલ્મ તૈયાર કરાવવા ચાહતા હતા, તેની મૂળ બાબદ **Spiritual Theme** સમજાવી, જે અલૌકિક દ્રષ્ટ્યોને લગતી ચકિત કરનારી હકિકતો સાંભળી, તે બાહોશ ડીરેક્ટર પણ તાઝુબ થયો હતો !

પ્રકરણ બત્રીસમું

પેસીફિક મારફત પૂર્વ તરફ

હોલીવુડના છ દિવસના આ ભરચક ઔગ્રામની થાકવી નાખનારી રંજ બાદ, બાબાએ એમના ચાર હિંદી શિષ્યો સહિત પાસીફિક મારફત પૂર્વ તરફ પોતાના પવિત્ર કદમ લંબાવ્યાં. એમની સાથે ઇંગ્લંડ તેમજ ન્યુયોર્કથી આવેલાં પશ્ચિમના શિષ્યોની ઇચ્છાનુસાર, એમની પશ્ચિમની ગેરહાજરી દરમ્યાન દરેકને અલગ અલગ ફરજો નિર્માણ કરી, તેમને પશ્ચિમના મુલકોમાં જુદી જુદી જગ્યાએ કામે લગાડી દીધાં હતાં, જે સઘળું તેઓ વરસો તક દીલોળનથી બગવતાં રહ્યાં.

સઘળા જોડવણો પૂરી કરી બાબા અને એમની સાથના હિંદી શિષ્યોએ હોલીવુડથી લોઝેનજેલીસ જઈ, ત્યાંથી અમેરીકન મેટસન લાઇનની નવીજ ખોટ “ગ્રોન્ટીરે,” જે અમેરીકન-ઓસ્ટ્રેલીયા સરવીસ પર પ્રથમ સફર (Maiden Voyage) કરી રહી હતી, તેમાં હવાઇ ટાપુઓના હોનોલુલુ સુધી પ્રવાસ કર્યો. અહિં તેમને ખીજી ખોટ બદલવા માટે એક દિવસ થોભી જવું પડ્યું.

બાબાની કામગીરીનો એક અલગ પ્રકાર !

ઓસ્ટ્રેલીયા મોકલેલો એજન્ટ

આ વેળા, ચીન માટે રહેલા બાબાના છ શિષ્યો માહેલા એકને બાબાએ અહિં હોનોલુલુ તેડાવી મંગાવ્યો હતો. એ સઘળા નાનકડાં મધે, બાબા તેમને અમેરીકા ક્યારે જોલાવે તેની વાર જોતાજ થોભી રહ્યા હતા. પરંતુ અમેરીકામાંજ રહી જવાની અમેરીકન ભક્તોની ગમે એવી અરજ ને માંગણી છતાં, બાબાએ અમેરીકાથી હિંદ પાછા ફરવાનું નક્કી કર્યું હોવાથી, આ છ જણને ત્યાં

ચીનમાંજ રહી જવા તારથી જણાવ્યું, અને પોતાની કોઇ કામગીરી અર્થે, તે માહેલા એકને હોનોલુલુ ખોલાવી લીધા. હરખબેર બાબાને મળવા અને તેમની સાથે ભવિષ્યમાં રહી પ્રવાસ કરવાની આશ-ઉમીદથી હઝારો માઇલની સફર કરતા આવેલા આ શિષ્યને મળ્યા બરાબર, બાબાએ પોતાનો નવો પ્લાન જણાવ્યો, ત્યારે તે બાપડો હરણુફાળ થઇ ગયો ! પોતાની દુનિયાબરની કામગીરીમાં એક જરૂરી સાંકળ (link) તરીકે તેને બાબાએ એકદમ દક્ષિણમાં, ઑસ્ટ્રેલીયા-ન્યુઝીલેન્ડ મોકલવાનું નક્કી કર્યું હતું, જ્યાં એઓ પોતે, બીજી જગ્યાઓની જરૂરી કામગીરીને સમજાવે, જઇ શક્યા ન હતા. તે કડી (link) જમાવવા પોતાના પ્રતિનિધી દાખલ આ અંગત શિષ્યને ત્યાં મોકલી આપી, ત્યાંની કામગીરી માટે અસુક આસા ફરમાવી દીધી, અને થોડા કલાકની મુલાકાત બાદ બાપડને તુરત રવાના કરી દીધા. કારણ, જે ખોટમાં હોમ લોઝેનજલીસથી અહિં આવ્યા હતા, તેજ ખોટ “મોનટીરે” માં તેજ દિવસે તેને ઑસ્ટ્રેલીયા ઉપડી જવાનું હતું. પોતાની કામગીરી અર્થે બાબા કેવી રીતે પોતે દુનિયાને એક છેડેથી બીજે છેડે લાંબા પ્રવાસો કરે છે, તેમજ પોતાના શિષ્યોને, પૂર્વ-પશ્ચિમ-ઉત્તર-દક્ષિણ દોડાવે છે, તેનો કાંઇક ખ્યાલ આ ઉપરથી વાંચકને આવી શકશે.

આ સંઘળી હઝારો માઇલના પ્રવાસોની દોડધામ શી કામગીરી અર્થે થઇ રહી છે, તે બાબા સિવાય કોઇજ કલ્પિ શકે નહિ. અને એઓ તે માટેનો ખુલાસો કરે નહિ, ત્યાં સુધી કોઇ સમજી પણ શકે નહિ. તેમજ આ ગુપ્ત કામગીરી બાબે બાબા પોતાના કારણોસર કાંઇ ખાસ ખુલાસો કરવાનું દરોબસ્ત ધારતા નથી. એટલે એ સંઘળામાં ફક્ત એમની કામગીરીનાજ કારણો સમજીને મંડળી તો ચુપચાપ કહે તે કર્યા જાય. કોઇવાર આ સંઘળી હીલચાલના સમ્બન્ધો કાંઇક ઇશ્વારો પાછળથી જણાઇ જાય, ત્યારે મંડળી તો અચરતજ રહે કે એમનું ધ્યાન અને

નજર ક્યાંથી ક્યાં, કેવી વિલક્ષણ રીતે સર્વત્ર પહોંચતાં રહે છે, અને કેવી અચુક રીતે તેઓ સધળા વિશ્વભરની કામગીરીનો કારોબાર વર્ષો આગમચથી જોઈ-જાણીને જમાવતા રહે છે ! ત્યારેજ સર્વને ખ્યાલ થાય છે કે એમની તરફથી અવારનવાર બહાર પડતા અર્થ-ચુચક ઇશારાઓ અને જમ-ભરની એમની કામગીરીની વાતો કેમ કલ્પિત કહાણી નહિ, પરંતુ આ દુનિયવી જીવનમાં પણ અમલમાં મેલી શકાય એવી બહેવાર અને અચુક ખીનાઓ (facts) છે ! બાબાના પોતાના ચાલુ પ્રવાસો, તેમજ એમનાજ કામ અર્થે એમરે રહેલા એમના શિષ્યો વિગેરેની હીલચાલનાં બાહ્ય કારણોમાંનું આ એક આપણી અલ્પ-બુદ્ધિથી સમજી શકાય છે કે એ સર્વે હીલચાલ મારફત બાબા પોતાની જગભરની કામગીરીમાં જુદી જુદી જગ્યાઓએ ભાગ ભજવનારા એજન્ઝ સાથે, તેમજ તે અમુક સ્થાનો (સેન્ટરો, સાથના અંગત સંબંધ સાંધી, આ નાની કડીઓ (links) જમાવી સર્વેને એકત્ર કરનારી એક્યતાની મજબૂત સાંકળ તૈયાર કરી રહ્યા છે ! એમના એમરેના આ પ્રવાસો અંગત સંબંધ (physical contact) અને તે મારફત આત્મિક જોડાણ સ્થાપવાની જુદી જુદી રીતો માંહેલી એક છે.

ચાલુ પ્રવાસો દરમ્યાન દૂરથી પણ
બાબા દુખિયાંઓના દુખડાં મટાડે છે !

એ માટે એમના ઉપર એમરેથી આવતા, તેમજ તેનાં જવાબમાં એમની તરફથી જતા અસંખ્ય તારના સંદેશોઓ પણ અગત્યનો ભાગ ભજવે છે. બાબાના ચાલુ પ્રવાસો દરમ્યાન દુનિયાભરમાં એમની સાથે સંબંધ ધરાવનારાઓ તરફના રોજીંદા સંદેશો એમરેથી જેમ આવતાજ રહે છે, તેમ તેનાં જવાબો પણ એમની તરફથી એતરફ જતાજ રહે છે. એ સધળા રકમ-રકમ

સંદેશાઓ માટે સમાયલી અસંખ્ય હકિકતો — શારીરિક, માનસિક, આત્મિક, સામાજિક, ધાર્મિક, આર્થિક — સઘળી બાબદોના મુશકીલ પ્રશ્નો, જે ચોક્કસ સર્વને મુજવણ કરાવી રહેલા હોય છે, તેઓના ઉકેલ માટે બાબાની સલાહ-સુચના અને આજ્ઞાની આરજી દર્શાવતા હતા. કોઈ મોત-જીવતના મામલામાં આશિષ ચાહતા, કોઈ કોર્ટ-દરબારના ખટલાઓમાં નાહક હયરાન થઈ રહેલાઓ તે મુજવણ માંહેથી બાહર નીકલવા માટે ફત્તેહ આપવા અરજ કરતા. આમ સઘળા બાબાની સલાહ-સુચના, આજ્ઞા અને આશિષની આરજી કરતા હતા. એ માહેત્રા ધણા એવા કફેઝા ને ગુચવાડાભર્યા કેસો રહેતા, જે સમજતાંજ કોઈનુંખી માથું ફરી આવે. તે સર્વનો ઉકેલ, જે બાબા એક ઘડીભરના અરસામાં, જરાએ વખત ખોલ્યા વગર પુરતાપુરત દર્શાવતા, તે સઘળું જોનારાઓને માટે તો તાબુખજ હતું, કે કેમ એઓ આટલે દૂરથી પણ સઘળું તપાસી રહ્યા છે, સઘળી ભાંજગડોનો તાબરતોબ નીકાલ કરી રહ્યા છે ! આમ ચાલુ પ્રવાસો દરમ્યાન પણ હઝારોના જીવનના આધાર, રક્ષક અને રાહબર બની, બાબા દૂરથી પણ તે સર્વનાં દુખડાં, મુજવણ અને મુસીબતો ટાળતા રહ્યા છે ! એમની તરફના માત્ર “આશિષ blessings”-ના એકજ શબ્દના સંદેશથી કાંઈક દુખમય અને નિરાશાજનક જીવન માટે નવીન ચેતન આવ્યું છે ! આ હજારો તારનાં સંદેશાજ ભેગા કર્યે તો એક મોટું વાલ્યુમ થાય. અને તે માટે સમાયલા પ્રકાર પ્રકારના પ્રશ્નો અને વિષયોનો ખાલી વિચાર કરે તો કોઈનુંખી માથું ખસી જાય ! પણ એ સર્વ મુશ્કેલીઓ સાથે આ સર્વજ્ઞાની સદગુરૂ જાણે રમત કરી રહ્યા છે ! જગભરમાં એમના નામની જપ કરતા હજારો જીવો સાથેના આ સંબંધ ચાલુ સાંધી રાખનારા, તેમજ એમની બીજી કામગીરી અર્થે જતા આવતા સંદેશાઓનો આ ખેલ તાબુખી સાથે વર્ષોથી હમે તો નિહાળતા રહ્યા છીએ.

પશ્ચિમનો બીજો પ્રવાસ ખતમ!

પોતાના શિષ્યને ઑસ્ટ્રેલીયા રવાના કરી, બાબા અને પારડી હોનોલુલુથી કેનેડીયન-પેસીફીક લાઇનર “એમપ્રેસ ઑફ જપાન” માં ઉપડી, જપાનના યોકોહામા અને કોબી બંદરો કરતા શેંઘહાઇ આવ્યા અને ત્યાંથી એમના અંગ્રેજ ભાવિકના મુકામે નાનકીંગ ગયા.

નાનકીંગમાં ફક્ત ત્રણ દિવસ રહી, બાબા સઘળા શિષ્યો સાથે પી. એન્ડ ઓ. કંપનીની મેલ-બોટ “કયસર-હિંદ”માં હિંદ તરફ પાછા ફર્યા. રસ્તે હોંગકોંગમાં એક દિવસ, તેમજ સીંગાપોર, પીનાંગ અને કોલમ્બો બંદરે પણ થોભ્યા હતા. પશ્ચિમનો બીજો પ્રવાસ પૂરો કરી અને પૂર્વ માર્ગે દુનિયાની આસપાસ એક ચક્રર મારી, બાબા તા. ૧૮ મી જુલાઇ ૧૯૩૨ ને દીને હિંદ પાછા ફર્યા.

ત્રીજો પ્રવાસ તાબરતોખ!

તેજ દિવસે મુંબઈમાં પોતાની ખાનગી મંડળીને થોડક કલાકમાં મળી લઇ, કામકાજ માટેની આજ્ઞાઓ આપી, તેજ બોટમાં બાબા પોતાની સાથે માત્ર બેજ જણાને લઇ, યુરોપના ત્રીજા પ્રવાસે ઉપડી ગયા! દુનિયાને આ વાત કદાપી અચરતીભરી જણાય, પણ સદગુરૂની સઘળી કામગીરી અને રીતો અચરતીભરીજ હોય છે. હજી તો દુનિયા આસપાસ (round the world) નો લાંબો પ્રવાસ ખતમ નહિ થયો, તેટલાં બીજા લાંબા પ્રવાસની થાકવી નાખનારી રંજનો ખ્યાલજ કોઇનેપણ અચરત કરે. પણ જ્યાં કામની જરૂર રહી, ત્યાં રંજનો ખ્યાલ કેવો કરવો? આ ત્રીજા પ્રવાસ માટેની માંગણી અને સઘળી ગોઠવણો પણ એમના પશ્ચિમના ભાવિકોએ આગમયથી કરીજ રાખી હતી, અને તેમની મારફતની કામગીરીને ખાતરજ બાબા તુરતતુરત ઉપડી ગયા હતા.

બાબાની જપાન અને ચીનની આ સફર, તેમજ ત્યારબાદની પશ્ચિમની બીજી આઠ સફરોને લગતો જાણવાન્ગે અહેવાલ હવે પછી રજુ થશે.

૩૮૫

પ્રકરણ ત્રીસમું

૧૯૩૨ થી ૧૯૪૨

દશ વરસની મેહુરબાબાની અગત્યની હીલચાલ
અને કામગીરીનો ટુંક ઇતેખાબ

(ક) પશ્ચિમના પ્રવાસો

૩ ભે પ્રવાસ

૧૯૩૨-જુલાઈ ૧૮ થી સપ્ટેમ્બર ૫

મુંબઈથી-મારસેલ્સ

જનોવા-સાન્તા મારગેરીટા (ધટાલી)

એસીસીના પહાડપર એકાંતવાસ

વેનીસ-એલેકઝાન્ડ્રીયા-કેરો

પોરટ સાઇડ-મુંબઈ

૪ થો પ્રવાસ

૧૯૩૨-નવેમ્બર ૨૧ થી ૧૯૩૩-ફેબ્રુઆરી ૬

મુંબઈથી-વેનીસ-પેરીસ-લંડન-ઝ્યુરીક

જનોવા-એલેકઝાન્ડ્રીયા-કેરો-પોરટ સાઇડ

કોલમ્બો-ન્યુરેલીયા-મદ્રાસ-મુંબઈ

૫ મો પ્રવાસ

૧૯૩૩-જૂન ૧૨ થી ઓગસ્ટ ૫ મી

મુંબઈથી જનોવા

સાન્તા મારગેરીટા-પોરટોશીનો-રોમ

જનોવા-મુંબઈ

૨૫

૩૮૬

૬ ઠા પ્રવાસ

૧૯૩૩-સપ્ટેમ્બર ૨૫ થી નવેમ્બર ૧૪ માં
મુંબઈથી-વેનીસ-લંડન-પેરીસ-મેડ્રીડ-બારસીલોના
મારસેલ્સ-મુંબઈ

૭ મો પ્રવાસ

૧૯૩૪-જુન ૯ થી ઓગસ્ટ ૨ જી
મુંબઈથી મારસેલ્સ-પેરીસ-ઝ્યુરીક
લંડન-મારસેલ્સ-મુંબઈ

૮ મો પ્રવાસ

૧૯૩૪-નવેમ્બર ૧૫ થી ૧૯૩૫ ફેબ્રુઆરી ૧૭
મુંબઈથી મારસેલ્સ-લંડન
સાઉથેમ્પટન-ન્યૂયૉર્ક
હોલીવુડ-લોઝેન્જલીસ
વાનકુવર-વિક્ટોરીયા-હોનોલુલુ
થોકાહામા-કોબી
શેંગહાઈ-હોંગકોંગ
સીંગાપોર-પીનાંગ
કોલમ્બો-મદ્રાસ-મુંબઈ

૯ મો પ્રવાસ

૧૯૩૬ ઑક્ટોબર ૨૪-થી નવેમ્બર ૨૨

મુંબઈ	થી	કરાંચી	(ત્રેન માગે)
કરાંચી	,,	બગદાદ	(હવા માગે)
બગદાદ	,,	કીરકુક	(ત્રેન રસ્તે)
કીરકુક	,,	મોસલ	(મોટર ,)

{ મોસલ થી તેલકુચ્ચેક ત્રેન રસ્તે }
 { તેલકુચ્ચેક ,, { કોન્સ્ટેન્ટીનોપલ } તોરસ }
 { (ખસ્તમખોલ) } ઍકસ્પ્રેસ }

કોન્સ્ટેન્ટીનોપલ—ચંનલ કૉસીંગ—(ફ્રેરી)

{ કોન્સ્ટેન્ટીનોપલ થી કૅલે ત્રેન રસ્તે }
 { (ટરકી) (ક્રાંસ) }
 { દક્ષિણ યુરોપના મુલકો — } { સીમ્પલોન }
 { ટરકી, બલ્ગેરીયા, યુગોસ્લાવીયા, } { ઑરીયેન્ટ }
 { ખટલી, સ્વીટઝરલેંડ, ક્રાંસ } { એકસ્પ્રેસ }

કૅલે થી ડોવર (ચંનલ ફ્રેરી બોટ)

ડોવર ,, લંડન (ત્રેન રસ્તે)

લંડન—પેરીસ—મારસેલ્સ (,, ,,)

મારસેલ્સ—પૉર્ટસમ્પ્ઝ—મુંબઇ (દર્યા માર્ગે)

ઘણા જરૂરી કામ અર્થે, આ ઝડપી પ્રવાસ દરમ્યાન, બાબા
 લંડનમાં માત્ર ચારજ દિવસ રહી તુરત હિંદ પાછા ફર્યા હતા.

૧૦ મો પ્રવાસ

૧૯૩૭—જુલાઇ ૩૧ થી નવેમ્બર ૨૦

મુંબઇથી મારસેલ્સ

મારસેલ્સથી કૅન (ફ્રેન્ચ રીવીયેરા)

મોન્ટેકારલો—નીસ

કૅન—મારસેલ્સ—મુંબઇ

+ + + +

(ખ) ૧૯૩૨ થી ૧૯૪૨—હિંદના પ્રવાસો

આ દશ વરસની મુદત દરમ્યાન બાબાએ હિંદમાં એમર, જુદા જુદા વખતે, પોતાની કામગીરીને હિસાબે, પુષ્કળ પ્રવાસો — કેટલાક ત્રેન રસ્તે, તો કેટલાક મોટરમાં પણ કર્યા છે. એ સઘળા મુખ્ય બાબે મસ્તોની કામગીરી અર્થે હતા, તે સાથે એમના જગ-ઉધ્ધારના કામ અર્થે હમશરીફી આપતા બીજા ઉંચ આત્માઓની મુલાકાત પણ લેતા હતા. વળી પોતાના યુવ સહિત મદ્રાસ, બેંગ્લોર, મુંબઈ, પૂના, પંચગતી, માઈસોર, શોલાપુર, કોલાપુર, ભોર સ્ટેટ — સાવંતવાડી — બેલગામ — ધારવાડ — સીલોન — કલીકટ — જયપુર — અજમેર — ભોપાલ — ઉદેપુર — આગ્રા — દિલ્હી — કવેટા — દેહરાદુન — હૈદરાબાદ (દખણ) — સીકંદ્રાબાદ — નાગપુર — જમ્મલપુર — બનારસ — અલાહાબાદ — કલકત્તા — રાન્ચી — હિમાલય — હરીદ્વાર — ત્રિપિઠેષ — આશુ અને ગીરનારના પહાડો પર પણ જઈ આવ્યા છે. એ સઘળા પ્રવાસો દરમ્યાન અને નીલગીરીના એમની કામગીરીના અહેવાલ હવે પછીના પુસ્તકમાં રજુ થશે.

+ + + +
બાબાના પશ્ચિમના દશ પ્રવાસો !

પૂર્વ-પશ્ચિમનું આત્મિક જોડાણ કરવા અર્થે !

પૂર્વથી પશ્ચિમના પોતાના પ્રવાસોને, તેમજ પૂર્વ-પશ્ચિમના શિષ્યોની અરસ-પરસની પૂર્વ-પશ્ચિમની મુસાફરીઓને બાબાએ પોતે “The Laying of the Spiritual Cables between East and West” યાને “પૂર્વ અને પશ્ચિમ વચ્ચે આધ્યાત્મિક તારના દોરડાં નાંખી એકમેકનો સંબંધ સાંધવાની કામગીરી” તરીકે લેખાવી છે. અને ખરેખર આ યુપચાપ તેમજ અણુદીઠ રીતે નાખેલાં આત્મિક તારના દોરડાંઓએ એમના પૂર્વ અને પશ્ચિમના શિષ્યો

અને ભાવિકો વચ્ચે પરસ્પર કેવો નિકટ અને ઘાડો સંબંધ સાંધ્યો છે — તે તો તેનો અનુભવ થઇ ચુકેલાઓજ નાણે ? અહિં માત્ર જાતિ, દેશ અને ધર્મના બેદો એક તડકે તુટી નષ્ટ થયા છે એટલુંજ નહીં, પણ આગલા ભવોનો કોઇ અતલગનો સંબંધ નાણે પાછો સજીવન થઇ રહ્યો છે. બંનેના જીવનના રીત-રીવાજ, રહેણી-કરણી વિગેરે ગમે એટલાં નિરાળાં, બદકે અમુક વખતે તો અકેકથી તદન ઉલટાં રહેવા છતાં, કોઇ અન્યથા પ્રેમ-સંબંધથી સૌ એક લોહીના અને અતલગનાં સગાં-સ્નેહી યા મીત્રો કરતાં વધુ સ્નેહ-ભાવથી સાથે વસી રહ્યાં છે. અને દૂર રહીને પણ અકેક પ્રત્યે એવો પ્રેમ-ભાવ ધરાવે છે, કે જેવો પ્રેમ યા સંબંધ એક લોહી યા કુડુંબના ખેશીઓ વચ્ચે પણ ભાગ્યેજ નોવામાં આવે !

બાબાએ પ્રથમ પોતે થોડા પ્રવાસ કરી પશ્ચિમના ભાવિકો સાથે સમાગમ જમાવ્યો, અને ત્યાર બાદ પોતાના પૂર્વ-પશ્ચિમના શિષ્યો વચ્ચેનો સંબંધ પણ રફતે રફતે સાંધ્યો. પ્રથમ પશ્ચિમથી બે વાર થોડાંકને હિંદ ખોલાવ્યાં, પશ્ચિમનાઓને પૂર્વના શિષ્યો સાથેમાં રાખ્યાં, અને પછીથી પૂર્વ-પશ્ચિમ બંને મુલકોના શિષ્યોની એક મોટી પાર્ટીને લઇ પશ્ચિમમાં ગયા, ત્યાં તે સર્વને તેમજ યુરોપ-અમેરીકાથી આવેલાં બીજાં થોડાં શિષ્યોને ચાર મહિના સાથેમાં રાખ્યાં. આ સઘળા એમના પોતાના, તેમજ એમના શિષ્યોના પ્રવાસો પૂર્વ-પશ્ચિમની ઐક્યતાની સાંકળના નોડાણની કળીઓ મીસાલ બંને વચ્ચેનું આત્મિક નોડાણ કરવાના એમના કર્તવ્યનો અગત્યનો ભાગ લેખી શકાય. એ પ્રવાસો અને પરસ્પરની મુલાકાતો દરમ્યાન પણ જેમ બાબા પોતાના સહવાસનો લાભ સર્વને આપતા, તેમ તે દરમ્યાન એમના આશ્રમની કડક તરબીયત અને નિયમોના સખએ તે સર્વની સખત કસોટી પણ થતી રહેતી, જેના થોડા પ્રકારે આગલાં પાનાઓમાં વર્ણવ્યા છે. વધુ હવે પછી વર્ણવીશું.

બાબાના જગ-ઉદ્ધારના કાર્ય અર્થે

એમના પૂર્વ-પશ્ચિમના શિષ્યોના પ્રવાસ

અને જાહેર ભાષણો

વળી છેલ્લાં થોડાં વરસો દરમ્યાન એમના પૂર્વ-પશ્ચિમના શિષ્યોએ પણ હિંદમાં ચોમેર ફરી, મુખ્ય શહેરોમાં બાબા માટે જાહેર વ્યાખ્યાનો આપ્યાં છે. મુંબઈ, પૂના, નાસીક, નાગપુર, કલકત્તા, અલાહાબાદ, બનારસ, દિલ્હી, આગ્રા, લાહોર, સમ્મર, કરાંચી, ન્યુયુર, મદ્રાસ, બેંગ્લોર અને માઇસોરમાં પ્રીન્સેસ નોરીના માયાબેલી કાઉન્ટેસ નાદીન ટાલ્સટોય, તેમજ નાગપુર યુનિવર્સિટીના ફીલોસોફીના પ્રોફેસર ડૉક્ટર સી. ડી. દેશમુખ, M. A., Ph. D (London) તરફથી મેહરબાબાના જીવન, શિક્ષણ, અને જગ-ઉદ્ધાર અર્થેની એમની અદ્ભુત કામગીરીને લગતાં ભાષણો, તેઓના પોતાન અંગત અનુભવો સહિત, આ વિખ્યાત ત્રગડીને મુખથી સમજી અ સઘળી જગાના લોકો એ ઘડી હચરત રહ્યાં હતાં. આ લેકચરો દરમ્યાન એ દરેક શહેરની જાહેર વ્યક્તિઓએ પ્રમુખસ્થાને ખીરાજ મેહરબાબા માટે તેમજ તેમના આવાં બાહોશ, કેળવાયલાં અને સેવાભાવી પ્રેમી શિષ્યો માટે બહુ પ્રસંશાપાત્ર ઉદ્દગારો દર્શાવ્યા છે.

૧૯૪૧ માં બાબાએ પોતાના ત્રણ અમેરીકન શિષ્યો- પ્રીન્સેસ નોરીના માયાબેલી, કાઉન્ટેસ ટાલ્સટોય અને મીસીસ પૅટરસન ને પોતાની કોઇ કામગીરીને સખખે હિંદ અમેરીકા મોકલાવ્યાં છે, જ્યાં તેઓ બાબાને લગતો પ્રચાર કર રહ્યાં છે.

એ સઘળો વિગતવાર અહેવાલ હમો હવે પછી રજુ કરીશું

+

+

+

+

પશ્ચિમમાં આપેલા છ અગત્યના સંદેશાઓ

પશ્ચિમના ખીજા પ્રવાસ દરમ્યાન લંડન, ન્યુયૉર્ક અને હૉલીવુડમાં ખાનગી મેળાવડાઓ સનમુખ જુદી જુદી સંસ્થાઓને છ જુદા જુદા સંદેશાઓ આપ્યા હતા.

૧-લંડનમાં, પેરેમાઉન્ટ ફીલ્મ કંપનીના પ્રતિનિધીઓને મીં પરદમ મારફત વંચાવ્યો હતો (જુલો પાને ૩૫૪-૬).

૨-લંડનમાં — એક ખાનગી ગૅધરીંગ સનમુખ.

૩-ન્યુયૉર્કમાં — છાપાના પ્રતિનિધીઓને.

૪-ન્યુયૉર્કમાં — એક મોટાં ખાનગી ગૅધરીંગ સનમુખ.

૫-હૉલીવુડમાં — એક ખાનગી ગૅધરીંગમાં, કૅલીફોર્નિયાની પ્રબળે.

૬-હૉલીવુડમાં — એક ખાનગી ગૅધરીંગમાં, સીનેમા જગતને.

જુદે જુદે સ્થાને અને જુદી સંસ્થાઓને આપેલા આ સર્વ સંદેશાઓની ખરી ખુખી તે પ્રત્યેક સંસ્થાને લગતા અલગ-અલગ પ્રશ્નોની ખારીકી સમજવી, તે માટે પણ ઇન્ધરનીજ અકળ કળાને પિછાણવા માટે બહુજ મનન કરવા યોગ્ય ઉપદેશ અને સલાહ આપી છે. એ સર્વ ખાખાના ઉમદા અને વહેવાર વિચારો, ઉત્તમ શિક્ષણ, અને વિશાળ, સર્વ-માન્ય દ્રષ્ટિ-બિંદુ (Universal Outlook) નો ખયાલ આપવા સાથ, એમના દૈવી જ્ઞાન અને અનુભવનું અચુક જ્ઞાન કરાવે છે. મીં પરદમે લખેલા ખાખાના જીવન-ચરિત્રમાં એ સઘળા પ્રગટ થઇ ગયા છે. જગાની તંગાસને સખખે અહિં તેમનો સમાવેશ ન થવે તે હવે પછી રજુ કરીશું.

પ્રકરણ ચોત્રીસમું

બાબા માટે લોકમાં ગેરસમજ!
તે કેમ બરપા થાય છે?

(૧) મેહરબાબા અને ગાંધીજી

મેહરબાબાના પશ્ચિમના પ્રથમ પ્રવાસ વેળા, જે સ્થિતિમાં “રાજપુતાના” માં મેહરબાબા હિંદથી ઉપડ્યા, તેજ ઘોડ મઘે ગાંધીજી પણ તે વેળાની “રાઉન્ડ-ટેબલ કોન્ફરન્સ”માં હાજરી આપવા જતા હતા. ગાંધીજીના એક વખાણનાર તરફથી એમને તારથી ખબર કરવામાં આવી કે એમનીજ ઘોડપર પ્રવાસ કરતા સદગુરૂ મેહરબાબાની જરૂર મુલાકાત કરવી. એ તાર મળ્યા બરોબર પોર્ટ-સૈંદ્ધથી ઉપડ્યા બાદ, તેજ રાત્રે ગાંધીજી મેહરબાબાની મુલાકાતે અચાનક એમની કેબીનમાં પધાર્યા. તે રાત્રે બન્ને વચ્ચે લગભગ ત્રણેક કલાક વાતચીત થઈ રહેવા બાદ, બીજી અને ત્રીજી રાત્રે પણ ગાંધીજી બાબાની મુલાકાતે પધાર્યા હતા, ને કલાકોભર બાબાની કેબીનમાં વાતચીત થઈ હતી. એ દરમિયાન આધ્યાત્મિક વિષયો ઉપરાંત જીવન બહેવારની બીજી ઘણી અગત્યની બાબદો — રાજદ્વારી, સમાજિક, આર્થિક અને ધાર્મિક વિષયો ઉપર બન્ને વચ્ચે બહુ જાણવાબોગ વાદ-વિવાદ થયા હતા. એ વેળાએ બાબાનું ઘોડું વાંચી ગાંધીજીને સમજાવવા દુભાસીઆ (interpreter) લેખે આ લખનાર પણ હાજર હતો. બન્ને વચ્ચે થયેલી આ વાતોમાં રસની છુટાછુટ, કોઈ અજબ મોજ અને આનંદની રેલછેલ ખરેખર અવશિષ્ટ કહી શકાય! આ અનુપમ પુશનસીબી અને મોજનો લાભ જનતાને આપવાની ગમે એવી ઇચ્છા છતાં ગુરૂ આજ્ઞા આધીન મજબૂરી છે, એજ દલગીરી છે. આ વાતચીત દરમિયાન બન્ને વચ્ચેનો સંબંધ પ્રેમ અને મીત્રાચારીભર્યો હતો.

પશ્ચિમમાં આધ્યાત્મિક કામગીરી અર્થે પધારતા મેહરબાબા સરીખા એક મહાત્તાની સદગુરુ અને સાથેસાથે ગાંધીજી સરીખી એક જગમશહુર વ્યક્તિ, જેઓ તે વેળા ચકડોળે ચઢેલી “રાઉન્ડ-ટેબલ કોન્ફરન્સ”માં હાજરી આપવા જતા હતા, એ બંનેની એકજ ખોટ માહે થયેલી મુલાકાત અને વાતચીતને જાહેરમાં સનસનાટી ફેલાવવા અર્થે, રાજદારી રંગ આપી, વેલાતના છાપાના પ્રતિનિધીઓએ બંને વચ્ચેના પરસપરના એખલાસ અને સંબંધને મરડી મોચડી, “ગુરુ-શિષ્ય”ની કલ્પિત ઉપમા આપી દીધી હતી. એ ગંભીર ભૂલ અને ગેરસમજૂતી ઉપર ધ્યાન ખેંચવા અને તે ભૂલ સુધારવા હમને “એસોશીયેટેડ પ્રેસ”ના લંડનના પ્રતિનિધીની ખાસ મુલાકાત લેવાની જરૂર પડી હતી. છતાંયે પશ્ચિમના પુષ્કળ છાપાઓમાં તે ખબર પ્રગટ થઇ જવે, અત્રેના હિંદી છાપાઓ મધે પણ તે પ્રગટ થવા પામી હતી, જે માટેનો જાહેર ખુલાસો હમો તરફથી એક ખાસ લેખમાં કરવામાં આવ્યો હતો, (જુલો પાને ૩૧૨-૧૩ અને ૩૩૬). મેહરબાબા અને ગાંધીજી વચ્ચેના પ્રેમભર્યા એખલાસને “ગુરુ-શિષ્ય”ની ઉપમા આપનારી ગેરસમજૂતી દૂર થવી નોંધયે છે !

(૨) બાબા અને ક્રીદમ

મેહરબાબા માટે જાહેર આલમમાં અનેક પ્રકારની ગેરસમજૂતી થવાના કારણોમાંનું એક, એમના ક્રીદમ અને સીનેમા જગત સાથના સંબંધનું પણ છે, કે એઓ સરીખા એક આત્મિક ગુરુ અને સાધુ-પુરુષ સીનેમા અને ક્રીદમ સરીખી માયાવિ વસ્તુ અને દુનિયવિ લોકોના મોજ-શોખના સાધનમાં શા સારુ ઉત્સાહ ધરાવે ? સાધુ પુરુષને નાટક-સીનેમા સાથ સંબંધ કેવો ? આવી વાતોમાં લોકો મૂળ મુદ્દાનીજ વાતો ચુકી જાય છે — અને ખીજી અલકાતુ અફવાઓને નોંધ્યે તે કરતાં જ્યાંદા અગત્યતા આપે છે, એથીજ ગેર-સમજ ખરપા થાય છે.

મેડેરબાબા આધુનિક જમાનાના એક સદગુરૂ હોઇ એ જમાનાને
 બરની રૂઢીથી લોકોને ઇશ્વર પંથે દોરવવામાં કથું પોટું નોતા
 નથી. તે માટેના જે જે સાધનો વધુ સહેલ અને કાર્ય-સાધક
 હોય તેનો ઉપયોગ કરવા તેઓ કદી અચકાતા નથી. કારણ એઓ
 પ્રત્યેક વિષય તેના મુળ હેતુ અને પરિણામને હિસાબે તપાસે છે, તે
 માટે વપરાતાં સાધનને હિસાબે નહિ. આજે આલમને કોઇખી વિદ્યામાં
 કેળવવા અર્થેના સાધનોમાં વાયન અને લખાણ અર્થે પુસ્તકો
 મુખ્ય છે. વાયળ, લાપ્સો, ડિપ્ટેશ, એ પણ સાધનો લેખાય. ચિત્રો
 તેથી વધુ કાર્યસાધક લેખાય. પણ જેમ વિજ્ઞાને હાલ પુરવાર
 કર્યું છે, તેમ હાલતાં-ચાલતાં અને જીવતાં-જગતાં ચિત્રો,
 (moving and life-like pictures), જે બીજે નામે
 સીનેમા-ફીલ્મ તરીકે ઓળખાય છે, તે સાધન કોઇખી કેળવણી
 અર્થે સર્વોત્તમ લેખાય છે. તવારીખ કે ભુગોળ-વિદ્યામાં સંબોધેલી
 વ્યક્તિઓ કે સ્થળોત્તુ માત્ર વર્ણન વાંચવાથી કંઈ તેનો જાંઓ
 ખ્યાલ ધ્યાનમાં આવશે. ફોટો યા ચિત્રથી વધુ ઉત્તમ રીતે તે
 સમજાશે. પણ જો તેજ ચીજને રૂપેરી પડદાપર ફીલ્મ મારફતે હાલતાં
 ચાલતાં અને જીવંત બનાવી દેખાડવામાં આવે, તો તે સૌથી વધુ
 કાર્યસાધક અને ઉપયોગી થઇ પડશે. જ્ઞાનેશ્વર કે સીકંદર સરીખી
 તવારીખી મશહૂર વ્યક્તિઓના વૃતાંતોના તો પુષ્કળ પુસ્તકો છપાયાં
 છે. તે વાંચવે જે ખ્યાલ આવે તે કરતાં વધુ ચિત્રો મારફતે તેમની
 તરવીર જોઇને આવી શકે. પણ સર્વથી વધુ અસરકારક તો તેમના જીવન
 રજુ કરતું સીનેમા પીકચર છે. એ વાત મેડેરબાબા બહુ સારી રીતે
 સમજે છે. અને તેથીજ લોકોને ઇશ્વરી તેમજ આત્મ-પંથે દોરવવાનું
 પોતાનું કાર્ય બજાવવાના સર્વથી સહેલ અને અસરકારક સાધન
 તરીકે ફીલ્મ હુજરનો ઉપયોગ કરવાનો ઇરાદો એઓએ વરસોથી
 રાખ્યો છે — ને તે ભવિષ્યમાં અમલમાં મેલશેજ. તેથીજ એઓ આ
 હુંનરમાં પડેલા ભાવિકો તેમજ બીજા-ઉપયોગમાં આવે એવા જાણીતા

આસામીઓને પણ મળે છે; આમંત્રણ આવે, પશ્ચિમમાં તેમજ હિંદમાં પ્રખ્યાત મોટા સીનેમા સ્ટુડીયોઝની મુલાકાત પણ લેય છે. વળી આ સીનેમા લાઇનના વરસોથી કામ કરનારાઓ માટે પણ એઓએ ધણી સારા આત્માઓ નિહાળ્યા છે, જેઓ બીજા દુનિયવિ ધંધા વહેવારમાં પડેલાંઓ કરતાં બહુ ઉંચ સદગુણો ધરાવે છે. તો પછી તેઓ સાથ સંબંધ ધરાવવામાં વાંધો શા વાસ્તે? સીનેમા કે નાટકી ધંધામાં પડ્યાં તેઓના સદગુણો તરફ શંકાની નજરથી શા વાસ્તે જોવું? સોસાયટીનું યા દુનિયવી ધોરણ ગમે એવું જીલ જયું હોય?

તેથીજ એમના પશ્ચિમના પ્રવાસ દરમ્યાન, આધ્યાત્મિક સંદેશની આરંભી આવેલા પેરેમાઉન્ટ ફીલ્મ કંપનીના અધિકારીઓની અરજ સ્વિકારી, એઓએ પોતાના સંદેશ બહેવાર આપ્યા છે, — હવે પછી પણ જરૂર પડશે ત્યારે આપશે.

એજ કારણે, પ્રથમ પ્રવાસ દરમ્યાન અમેરીકામાં જ્યારે એક આધ્યાત્મિક ફીલ્મની વાર્તા યા મૂળ વિષય (theme) માટે એમને અરજ કરવામાં આવી, ત્યારે એઓએ એક અમુલ્ય વસ્તુ લખાવી હતી. તે માટે સમાયલી અદ્ભુત વિગતો જોઇ સર્વે છકકળ થઇ રહ્યા હતા! બાબાનું મુખ્ય કર્તવ્ય જ આધ્યાત્મિક અને ઇશ્વરી માર્ગને લગતું છે, એટલે એઓએ લોકને ગમત સાથે આ માર્ગને લગતું જ્ઞાન આપવાની મૂળ બાબદ પણ એજ માર્ગને લગતી હાથ ધરી છે. પણ તે માટે એટલી જોરાવર અને અસરકારક વસ્તુ ચુંટી કાઢી છે કે જે દુનિયાના દરેક ઇસમને લાગુ પડે એવી હોવા ઉપરાંત તેમાં સર્વને ઉત્સાહ પણ આવે એવી તે દીલપસંદ છે.

ટુંકમાં, એઓએ આ મૂળ વિષય પણ તમામ વિશ્વની ઉત્પત્તિથી શરૂ કરી, પ્રગતિ માર્ગે આગળ વધતે વધતે જીવનના ધ્યેય એટલે છેવટના અંતમ યા મંઝીલ તરફ સર્વને દોરવે, એજ જ્ઞાન આપનારો પસંદ કર્યો, જે જ્ઞાન મોડે યા બહેલે દરેક ઇસમને આપદે તો સંપાદન કરવાનુંજ છે; યાને ઉત્પત્તિ, પ્રગતિ અને

લય (Creation, Evolution and Realisation) એ આત્માની સયરની શરૂઆતની આણુ અને પરમાણુ (electron) અવસ્થાથી થતી ઉત્પત્તિથી તે તબક્કે તબક્કે આગળ વધવા બાદ, છેવટના ઇશ્વર-દર્શન (God-realization) પથની તમામ પ્રગતિની સમજ બની શકે એટલી સહેલ અને સરળ રીતે સમજાવી છે. અને વળી આવી મુશ્કેલ મૂળ બાબદમાં વધુ ચેતન અને ઉત્સાહ બરપા કરવા અર્થે, આત્મા આગળ વધતે વધતે મનુષ્ય-દેહ ધારણ કરે છે — તે પછીના પાંચ જુદા જુદા જન્મો અને જીવંતીની પાંચ નિર-નિરાળા કહાણીઓ રજુ કરી, મૂળ વિષયને રસમય અને જોરદાર બનાવ્યો છે.

એમની તરફથી આપવામાં આવેલા આ મૂળ મુદ્દાઓ (points) ઉપરથી, સીનેમાને લગતી વાર્તાઓ અને વિષયોના જાણીતા અનુભવી લેખકોએ કાંઈ અડધા દજન વાર્તાઓ ઉપજાવી, તે માટે બાબાએ આપેલી મુખ્ય બાબદો અને મુદ્દાઓ (points) સમાવવાની કોશિષો બહુએ કરી. તે માટે લગભગ પોણા લાખની રકમ પણ ખર્ચાઈ છે. પણ આવી એક અનુપમ અને જગતમાં ઉથલપાથલ (revolutionize) કરનારી બાબદ, તે માટેલા અસલ જ્નેશ (spirit) સાથે અને તેટલીજ અસરકારક રીતે એક વાર્તામાં ગોઠવી રજુ કરવા ત્યાંના અનુભવીઓ અને બાહોશ ભ્રમંઓ પણ અશક્ત છે. અને તેઓએ છેવટે બાબાને જણાવી દીધું કે બાબા સાહેબ તરફથી અંતર-પ્રેરણા મળ્યા વગર, યા એમની પોતાની તે જગા પર અંગત હાજરી વગર, આવી એક અનુપમ (unique) પીકચર તૈયાર કરવું અશક્યજ છે! એટલે હાલ એ વાત બાબા પોતે ધ્યાન પુગાડે નહીં, ત્યાં સુધી ઢીલમાં છે. વખત વેળાએ તે તૈયાર થશેજ! તે માટેજ તદ્દન વહેવાર રીતે બાબા પોતાનો સંદેશ અને શિક્ષણ જગતને આપશેજ. તેટલાં ધીરજ ધરવી.

બાબા અને કીલ્મની જગત સાથના એમના સંબંધને લગતી આ સત્ય હકિકત છે. બાકી સઘળા બંબગોળા!

આ કીલ્મને લગતી બીજી ઘણી જાણવાબેગ હકિકતો હવે પછી રજૂ કરીશું.

(૩) બીજાં સામાન્ય કારણો — નીંદા

કોઇની પણ નીંદા-નાલેશી કરવી એ આ કળીયુગનું એક કમ-નસીબ લક્ષણ અને ચિન્હ છે. તેમાં સાધુ-સંતોની નીંદા કરવામાં તો આજનો કહેવાતો કેળવાયલો વર્ગ એક પ્રકારની ઉકમાઇ લેય છે. ખુદ ખુદાની સામે અને ખુદાઇ બશારતથી સ્થપાયલા ધર્મો સામે આ નાસ્તિક વર્ગ એક પ્રકારનો જોશભેર પ્રચાર (Anti-God Crusade) કરી રહ્યો છે. તે માટે Anti-God સોસાયટીઓ સ્થપાઇ છે. માત્ર પશ્ચિમમાં જ નહિ, પણ પૂર્વના આદિમિક વાતાવરણથી છવાયલા મુલકોમાં, ખુદ હિંદમાં, પણ આ ખુદા સામેની જોહાદ ફેલાઇ છે. તો પછી મેહરબાબા જેવી એક વિશ્વ-વિખ્યાત ખુદાઇ વ્યક્તિ, જેમની જગતભરની કિર્તિ કોઇ દ્રેષિ આંખેયો યા કાનો સહન ન કરી શકે, તેવાઓ પોતાની કુ-ખુદ્ધિથી જો કોઇ વિરોધ પ્રચાર કરે, એમાં અચરતી જરાએ નથી. એ તો હમો આગળ લખી ગયા તેમ બાબાની કામગીરી માટેનું ઔર એક સાધન છે.

ઘણીવાર આપણે નઝરે જોયલી યા કાને સાંભળેલી વાતો ખોટી ઠરે છે, તો એક યા બીજા કારણે, મેહરબાબા સામે જે આવા થોડાકો ધરાદા-પૂર્વક ખોટો પ્રચાર ચલાવે, તે ઉપરથી ખોટી રીતે દોરવાઇ, એમના માટે ગેરસમજ બરપા કરવા અગાઉ એમને ખેલાશક જતે જઇ મળવું, યા જેઓ એમના વિષે સત્તાધારી સાધનોથી યા અંગત અનુભવથી ખબર આપી શકે, તેમના તરફથી સત્ય હકિકત મેળવી પછીજ પ્રમાણીક મત બાંધવું. તેમાં નુકસાની કશીજ નથી. ઔર આવા એક પવિત્ર પુજ્યામન સદગુરૂ માટે અજ્ઞાનપણે કાંઇ ખુરો વિચાર ધરાવવાની બદનામી અને ગુનાહમાંથી બચેલાં રહેશો — એજ હમો તરફથી જનતાને નમ્ર સુચના.

પ્રકરણ પાંત્રોસમું

બાબાની દરબારનાં બે અનમુળ “રત્નો”!

સ્ત્રી જાતિ વિષે બાબાના ઉમદા વિચારો!

બાબાનાં શિષ્યોની સ્ત્રી-મંડળી માહેલાં થોડાંક ખાસ ચુંટી કાઢેલાંએને એએએ પોતાના અંગત સહવાસ અને તરબિયત હેઠળ રાખી, વરસોની બારીક દેખરેખ બાદ, “એારત જાતિનાં અનમૂળ રત્નોજ” બનાવ્યાં છે. વરસોથી પુરૂષ માત્રના કોઈપણ પ્રકારના સંબંધથી તદ્દન અલગ, બલકે કોઈપણ પુરૂષની નજર અને અવાજથી દૂર અને અલગ રહી, અતિષે કડક નિયમોનું પાલણ કરી, સંપૂર્ણ બ્રહ્મચર્ય પાળી, શુદ્ધ ચારિત્રથી ઘડાયેલી આ બાબાઓ એારત જાતિના આદર્શો (Ideals of Womanhood) મીસાલ, અમુલ્ય “સ્ત્રી રત્નો” જ લેખી શકાય. એ માહેલી મુખ્ય બેની ઓળખ અહીં આપણે કરીશું.

(૧) આ જમાનાની “મીરાં અને રાધા!”

બાબાના સ્ત્રી-શિષ્યોની મંડળીનું પહેલું “રત્ન” તે “મેહેરાં” નામની એક અતિ પ્રેમી ધરાની બાબા છે. એક સરકારી ઓધિદારની તે કેળવાયેલી બેટી છે. તેણીએ કેમપ્રીજના છેવટના કલાસ સુધી અભ્યાસ કર્યો છે. સ્પોર્ટીંગ બાપની એ શાખીન બેટી ઘોડે-સ્વારીમાં પણ પ્રવિણ હતી. બાપના અચાનક ગુજર પામવા બાદ, જીવનના સાર્થક અર્થે પોતાનો તમામ વારસો-હિસ્સો ગુરૂ-ચરણે મેલી દઇને, પોતાના ખુજોર્ગ માતા અને વડી બહેન સાથે ત્રણડે બાબાના આશ્રય અને આશિષ હેઠળ આવી વસ્યાં.

એના બુઝોગ માતાજી દોલતમાયે પણ પોતાનું સર્વસ્વ બાબાને સોંપી દઇ, આજ આશરે વીસ વરસોથી બાબાની પનાહ અને રાહબરી હેઠળ શાંત, એકાંત આત્મિક જીવન ગુજારી રહ્યાં છે. આજ લગભગ પંદર વરસથી એઓ પણ મૌન ધરી રહ્યાં છે. બાબાની સ્ત્રી-મંડળીમાં આટલા લાંબા વખત સુધી મૌન ધરી રાખનાર એવળુ પહેલાંજ બાઇ છે. સંસાર અને ધરખારની સુખવાસી સ્થિતિ છતાં, એમને ધણા વખતથી એક પ્રકારની ત્યાગ-વૃત્તિ ખરપા થઇ છે. મહેરાંની વડી બહેનને બાબાએ પોતે રહી એક સારા ખાનદાનમાં શાઝવારી કરાવી સંસારમાં ગોઠવી દીધી છે.

સૌથી નાની મેહેરાં આજ લગભગ વીસ વરસથી બાબાના સહવાસમાં એમની અંગત દેખરેખ હેઠળ આશ્રમમાં સર્વથી કડક નિયમોની તરબિયત લઇ તૈયાર થયેલું એક પહેલ-વહેલું “સ્ત્રી-રતનજ” છે.

બાબાનુંજ “મેહેર” નામ ધરાવનાર આ નસીબવંત બાળા નાની વયથીજ આધ્યાત્મિક વલણ ધરાવતી હતી. ઇશ્વરી માર્ગના આ ઉત્તમ ગુણ-લક્ષણો, બાબાની અંગત રાહબરી અને તરબિયતથી ખીલી નીકળી, આજે તેઓએ મેહેરાંને એક પ્રેમી “મીરાં”જ બનાવી છે. બાબા માટેનો એનો પ્રેમ અલુહદ છે, જે કોઇ શારીરિક ખેંચાણ નહિ, પણ બાબા સરખી દૈવી વ્યક્તિ આપણુ મનુષ્યમાં જગાવે છે, તે શુદ્ધ દૈવી પ્રેમ છે. તે પૂર બહારમાં પ્રકટ થાય ત્યારે તે મૂર્તિ પોતે પ્રેમ-મય થઇ જાય છે, અને પોતાની પ્રેમીદા — ઇશ્વર સિવાય ખીજા કશાનો ખ્યાલ કરી શકતી નથી. તેનો ઇશ્વર તે માનવ અવતારમાં જગ-ઉદ્ધારની કામગીરી કરી રહેલો “સદગુરુ” છે, જેણે તે ભાવિક ભક્તમાં દૈવી-પ્રેમ પ્રકટાવ્યો છે. તે સદગુરુના જીવંત સ્વરૂપ માટે પણ ઇશ્વરના સાચા પ્રેમીઓ દૈવિક પ્રભાવજ નિહાળી રહે છે. મેહેરાં પણ તેજ મીસાલ અંતરથી

જેમ બાબાને દૈવિ પ્રભાવ નિહાળી રહી છે, તેમ બાબાના બાહ્ય ચાને જીવંત સ્વરૂપને જોઈ, તે પર પણ દિવાની છે. એટલે બાબાના કહેવા મુજબ તે એક પ્રકારે “મીરાં” નો અને બીજા પ્રકારે “રાધા” નો પ્રેમ, એવા બંને વ્યક્તિઓના નિર-નિરાળા પ્રકારના પ્રેમનું ભાન કરાવતી એક પ્રેમ-મય મૂર્તિજ છે. તે જાણે આ દુનિયાને લગતી છેજ નહીં, પણ કોઈ આકાશી યા દૈવી વ્યક્તિ હોય એવી અદ્ભુત અને વિલક્ષણ ગુણ-લક્ષણોથી ભરી એક દૈવિ પ્રતિમા છે. જેમ એક આરટીસ્ટ ભારે મહેનતથી તૈયાર કરેલું પોતાનું ચિત્ર નિહાળી હરખાય છે, તેમ બાબા પણ આ પ્રેમથી તરખોળ થયેલી એ “મીરાં” અને “રાધા” બંનેનું એકીવેળા ભાન કરાવતી પ્રેમ-મય મૂર્તિ નિહાળી નિહાયત આનંદ પામે છે.

બાબાના પોતાના કહેવા મુજબ મેહરોનાં અમુક ખાસ વિલક્ષણ ગુણ-લક્ષણોને કારણે તેના પ્રત્યે એમનો પણ ખાસ પ્રેમ છે. આશ્રમના સ્ત્રી-શિષ્યો માહેથી આ એકનેજ ખાસ પસંદ કરી, તેને પોતાની અંગત રાહબરી અને તરખિયતથી કેળવી એક ખરેખર અનમુળ “આત્મિક ગવહેર” જ ધડી તૈયાર કર્યું છે !

મેહરોં માટે પ્રિયતમ મેહરબાબા સિવાય દુનિયામાં બીજું કશુંજ હસ્તિ ધરાવતું નથી. બાબાના પ્રેમને પુરેપુરી લાયક, એમને ખાતર પોતાનું સર્વસ્વ — બધુંજ પણ — અર્પી દઈ, એમનાજ પ્રેમમાં તરખોળ થયેલી આ જમાનાની “મીરાં” નો તે બીજો અવતાર છે, તેમ તે ઇતિહાસમાં મશહૂર થયેલી “રાધા” નું પણ આ જમાનાનું જીવંત સ્વરૂપ છે !

(૨) મની કે “મણી” ?

બાબાના ત્રણ જીવંત ભાઈઓ માહે એકજ-સૌથી નાની-જેન નામે મની છે. નાનપણથીજ એનો બાબાપર હૃદયહાર જીવ હતો, અને બાબાને ધન્ય અનુભવ થવા બાદ, હંમેશ માટે એમના

સહવાસમાં અને એમના આશ્રમમાં રહેવાની ઇચ્છા ધરાવતી હતી. બાબાનો પણ આ નાની બહેન પર પહેલાંથી બહુજી જીવ હતો, અને એની ઇચ્છાનુસાર જલદીથી એને મેહરાબાદ મઘેના આશ્રમમાં તેડી લઈ, પોતાની સાથેના સ્ત્રી-મંડળમાં રાખી, દરેક રીતે શીખવી-કેળવીને જાણે એક “મણી” જ તૈયાર કરું” છે।

મની અતિથે ચાલાક, ચપલ અને બાહોશ છે. આટલી નાની વયે અને સ્કુલની માત્ર ઇંગ્રેજ ૪-સ્ટેન્ડર્ડ સુધીનીજ કેળવણી લેવા છતાં, એનું બહેવાર જ્ઞાન General Knowledge અસાધારણજી લેખી શકાય. એની હુશ્યારી જોઈ પૂર્વ-પશ્ચિમના ભાવિકો સર્વ એકસરીખાં તાઝુબ છે. ઇંગ્રેજ ભાષા ઉપર અચ્છો કાણુ ધરાવવા ઉપરાંત મની લેખક તેમજ કવિતાઈ શક્તિ પણ ધરાવે છે. બાબાના અંગત અને ખાનગી કાગળ પત્રો, તેમજ એમના શિક્ષણને લગતા લેખો વિગેરેને લગતું ટાઇપ-રાઈટીંગનું કામ કોઈ અફલાતુન ટાઇપીસ્ટને એક ડોરે મેલે એવી ઝડપ, સફાઈ અને ચપળાઈથી કરી બળવે છે. વળી શોર્ટ-હેન્ડ પણ સારી ઝડપથી લખી શકે છે. એટલે બાબાના અંગત સેક્રેટરી સરીખા એકનું કામ બાહોશી અને ઉલટ સાથે બળવે છે.

સ્વભાવે ભાઈ જેવીજ રમુજી અને ખુશ-મીઝાજ છે. નાટ્ય-કળાને લગતા હુન્નર (એક્ટીંગ)માં પ્રવિણ છે, અને બાજે વખત સ્ત્રી-મંડળીમાં ખાનગી ગેધરીંગને રીજવવા નાના સ્ક્રીટો પોતેજ સ્થી, લખી, તૈયાર કરી, સઘળા પાત્રો ભજવનારાઓના પોશાકની પસંદગી તેમજ ડીરેક્શન પણ પોતેજ કરી, વળી પોતે આગેવાન પાત્રો પણ કમાલ એક્ટીંગથી ભજવી, સર્વને રીજવી પ્રસંશા પામે છે.

x x x x

સ્ત્રી-મંડળમાં બાબાનું બોડું ઝડપથી વાંચી સામાને સમજવવામાં, યા તે પર દશવિલી એમની આજ્ઞાનુસાર ઝડપથી

કામ બળવવામાં એ અ-જોડજ લેખી શકાય ! બાબાની જગભરની કામગીરી અથે એમની તરફથી પળેપળ વિજળી યા હવા વેગે આવતી આજ્ઞાઓ એમના ખોડે મારફત તુરતાતુરત વાંચી, સમજીને અમલમાં મેલતાં બેલા મરદ બચ્ચા હાંફી જાય, ત્યાં આ જવાન બાળા જે ચપળતા અને બાહોશીથી એમનું તરેહ-તરેહનું કામ બળવે છે, તે કોઇના પણ ધ્યાનમાં નહિ આવી શકે — બલકે અ-માન્યજ લેખી શકાય ! કારણ, એમની હાજરીમાં ખડા રહી, વીજળી વેગે બહાર પડતી આજ્ઞાઓ અને સુચનાઓ ચપાચપ નોંધી લઇ, વળી તે તુરતાતુરત અમલમાં મેલવી એ કેટલું મુશ્કેલી છે, તે વરસોથી અંગત અનુભવે જોઇ-જાણીનેજ હમે આ તાજુખીભરી હકિકત જાહેરમાં મેલી છે.

આવા સઘળા ઉમદા ગુણ-લક્ષણો, આટલી ભારે ચપળતા અને સર્વને છકક કરનારી બાહોશી ધરાવવા છતાં કોઇપણ રીતની મોટાઇ યા મગરૂરીની સહેજ નિશાન પણ ન રાખતાં, એની ખાકસારી અને સર્વ સાથની મીલનસારી અ-સાધારણજ લેખી શકાય. આવું અનુભૂજ “જવાહિર” દુનિયામાં તો જવલેજ નઝર આવે !

એ સઘળામાં સૌથી વધુ અને પ્રત્યક્ષ નઝર આવતો ગુણ તે એનો બાબા માટેનો અણહદ પ્રેમ છે, જેના પરીણામે તે આસપાસના સર્વ સાથ અતિ પ્રેમાળ અને મીલનસાર રહી સર્વની એકસરીખી માનીતી છે.

દુકંમાં — માત્ર ૨૩ વરસની એની નાની ઉમરનાં પ્રમાણમાં અસાધારણ ચાલાકી અને ચપળતા ધરાવવા ઉપરાંત, ઉપરવર્ણવેલા ગુણ-લક્ષણોથી બાબાના આશ્રમના સ્ત્રી-પુરૂષ સર્વ શિષ્ય મંડળ માહે એકમતે સ્વિકારાયલું એક “ગઢહેર” જ છે. બાબાની એક પુરી બહેન તરીકે પોતાના કુડુંખી સગાઇના સ્થાનને સઘળી રીતની લાયકાતથી શોભાવનાર મની તે એક “મણી” યાને “રતન” જ છે !

x

x

x

x

જીવનમાં સ્ત્રીનો દરજ્જો પુરૂષ જેટલોજ શ્રેષ્ઠ છે !

મેહુરબાબાના ઉમદા વિચારો

૧૯૩૨ માં બાબાના પશ્ચિમના બીજા પ્રવાસ વેળા છાપાના એક પ્રતિનિધી સાથે ટુંક વાતચીત દરમિયાન ઉપલો વિષય ચર્ચાયા હતા. એ બાબેના બાબાના વીચારો એ પ્રતિનિધીના પોતાનાજ શબ્દોમાં લંડનના “ડેલી સ્કૅચ” પત્રમાં પ્રગટ થયેલા અત્રે રજુ કરે છું.

જો ઔરત સાચી નિવડે તો—?

તે લખે છે કે મેં પ્રથમ આયજ સવાલથી શરૂઆત કરી કે — “લોકો કહે છે કે ઇશ્વરી કૃપાની પ્રાપ્તિમાં મરદ માટે ઔરત એક પ્રકારના બોજ તથા નડતલ (drag) સમાન છે...”

તે પયગમ્બરે મારા આ લાંબા પ્રશ્નને વચ્ચેજ કાપી નાખી ઉત્તર દીધો — “અરે નહિ! આમ નથી. ઔર મરદ માટે ઇશ્વર-કૃપાનો વધારો કરવામાં ઔરત આજેવાન ભાગ ભજવે છે. ઔરત મરદની સરોબરનો યાત્રે સમાન દરજ્જો ધરાવે છે. મરદ-ઔરત એકજ છે. જ્યાં સુધી તેણી પોતા માટે સાચી નિવડે છે ત્યાં સુધી સૌ સારું જ થશે. પણ એકવાર તેણી આસપાસના સંજોગોને આધીન થઈ હેઠળ ગળ્યે છે, ત્યારે તમે સમજી શકશો, કે શાદીનું મહત્વ જતું રહે છે. ત્યારેજ તમને છુટા છૂટા (divorce) લેવા પડે છે!”

“ત્યારે સંત લોકોએ બ્રહ્મચર્ય (celibacy) માટે જે બાધા લીધી તેનો શું ખુલાસો?”

“તે (બ્રહ્મચર્ય) કાંઈ ખાસ અગત્યતા ધરાવતું નથી. કોઈ માણસો પરણે છે, તો બીજાઓએ એકલા એટલે કે કુવારા રહેવું બહેતર છે. પણ એક માણસ પરણેલું છે, તે કારણે તે આત્મ-માર્ગમાં પછાત પડે છે તથા તેમાં ઓછો લાભ મેળવવા પામે છે, એમ નથી.

ઔર — એક ઔરત પોતાના સાચા પ્રેમથી તેણીના સાથી (મરદ) ને સત્ય યાને ઇશ્વરને ઝાળખવાની પ્રેરણા આપી શકે છે. પરંતુ તેણીએ પ્રેમ ખીલવવો જોઈએ, નહિ કે હવસ. તમામ સુખ-સંપત્તિનું મૂળ એજ છે...”

જેમની દૈવી દ્રષ્ટિએ સર્વ સમાન છે, જે સ્ત્રી-પુરૂષના જાતિ-બેદથી પર છે, એવી મેહરબાબા સરીખી સદગુરુ વ્યક્તિની નજરે ઇશ્વરમાં તનમય થવાનો જોડો હક એક પુરૂષને તેડોજ સ્ત્રીને પણ રહે છે. ઔર સ્ત્રી જાતિમાં શ્રદ્ધા, પ્રેમ-ભાવ, સહન-શક્તિ અને સ્વભોગનાં ઉંચ ગુણ-લક્ષણો પુરૂષ કરતાં જ્યાદા હોય છે. દુનિયવિ અને સંસાર-બેધારમાં પુરૂષે પોતાના શારીરિક બળના પ્રતાપે સત્તા વાપરી, સ્ત્રી જાતિને દાબમાં રાખી ઘણી વાતે ગેરઇનસાફ કર્યા છે. પરંતુ “માહું” થાય તે સારાને કાજ” તેમ આ જીલમી ગેર-ઇ-સાફથી સ્ત્રી-જાતિના ઉંચ ગુણ-લક્ષણો વધુ પ્રમાણમાં પ્રગટ થઇ, તેમને સંતો અને સદગુરૂની આત્મિક અને દૈવિક નજરમાં વધુ દીપાવી છે, આ માર્ગ માટે ઔર વધુ લાયક બનાવી છે.

આ સમગ્ર પરાખર સમજીનેજ મેહરબાબાએ પોતાની દરબારમાં સ્ત્રી-શિષ્યોને અલગ રાખી, કેળવીને તેમનો દરજ્જો પુરૂષ કરતાં કોઇ પણ રીતે કમ રાખ્યો નથી. ઔર તેઓમાં ગુપ્ત રહેલા ઉંચ અને ઉમદા ગુણ-લક્ષણોને વધુ ખીલવી, સ્ત્રી-શિષ્યો માટે પણ એવાં આત્મિક ગવંદો તૈયાર કર્યાં છે, જેઓની હાજરીમાં ઉભા રહેવું પણ કોઇને માટે માનભયું લેખાય. પ્રીન્સેસ નોરીના, કાઉન્ટેસ ટોલ્સટોય, બીજાં ઇંગ્લેન્ડ અને અમેરીકન ખાનદાની બાનુઓ ઉપરાંત પૂર્વના હિંદી અને ઇરાની બાનુઓ, જેઓ માહેલાં એ ઉમદા “રત્નો” નું વર્ણન આજ પ્રકારમાં વાંચી ગયા, એ સર્વને પોતાની દરબારમાં રાખી ઉંચ આત્મિક તરબિયત આપી, કેળવીને તૈયાર કરવામાં મેહરબાબાને એક ઉદ્દેશ આ પણ છે કે પરમેશ્વર-પ્રાપ્તિની લાયકાતમાં પુરૂષ કરતાં સ્ત્રી કોઇ રવેશે કમ નથી !

પ્રકરણ છત્રીસમું

ધર્મરી નાદ અને તેની યાદમાં દુનિયવી જીવન બરબાદ
કરી બેઠેલા ખુદાઇ દિવાનાઓ!

તેમને રાહ પાડવા મેહેરબાબાએ બોલેલું ખાસ
“મસ્ત-આશ્રમ”

હવે આપણે એક એવાં પ્રકરણમાં પ્રવેશ કરીશું, જેવું જવલેજ કદી સાંભળ્યામાં પણ આવ્યું હોય, જોવાની તો વાત અલગજ રહી! મેહેરબાબા એ આ ખાસી ભૂવનપર, પ્રેમ આવેશની જે વિલક્ષણ ઘટનાઓ ઘડી છે, તે સર્વથી કંઈ અલગજ પ્રકાર ૧૯૩૬ થી પ્રકટાવવો શરૂ કર્યો, જે મસ્ત લોકો સાથની એમની કોઈ ચમત્કારી કામગીરીનો અનોખો પ્રકાર દર્શાવે છે. આ “મસ્ત” લોક તે કોણ? બાબાના કહેવા મુજબ આ તે ભાન-ભુલા આત્માઓ છે, જેઓ આત્મ-માર્ગે યા ખુદા-શનારની તેમની તલબ યા ધગસના કારણે, ધ્યાન-ચિંતન યા યોગ-આસનના કોઈ સાધનો મારફતે, કોઈ જ્ઞાની ગુરૂની મદદ યા રાહબરી વગર આગળ વધવાની કમઅંદીશ કોશેશ કરતાં, માર્ગમાં અધવચ્ચે અટકી ઉભા છે. બાબા સમજાવે છે કે જો કે આ સત્ય માર્ગ અને ધર્મરની આગળ મારેની તલબ અને ધગસ આવકારદાયક છે, છતાં એ માર્ગે આગળ વધી પૂર્ણ અનુભવ મેળવી ચુકેલા કોઈ પૂરા ગુરૂની મદદ વિના એમાં સ્વતંત્રપણે જીવલાવવું જોખમભર્યું છે. કારણ—આ માર્ગના શરૂઆતના તેમજ મધ્યના તબક્કાઓમાં અનેક પ્રકારની ભયભરી તેમજ ચિત્-ચક્રભ્રમ કરનારી લાલચો અને હરકતો આડી ઉભી રહે છે, જે માહેથી ગુરૂ-જ્ઞાનીની રાહબરી યા મદદ વિના રસ્તો કાઢી શકાતો નથી, અને સાધક કેટલે પણ બેરવાઇ જઈ અધવચ્ચે

અડી જવાનો ભય રહે છે. દાખલા તરીકે, ઇશ્વરી નાદમાં લાગેલો કોઇ પ્રેમી ખરા પ્રેમ અને ભક્તિ-ભાવથી ભક્તિ યા ધ્યાન-ચિંતન કરતે કરતે એકાએક નીચલા આત્મિક ભુવન (પહેલાં-ખીન્ન) ના કોઇ વિચીત્ર અનુભવો મેળવે છે; કોઇ અદ્ભુત શેશનીનાં કિરણો યા ચમકારાઓ ભ્રેષ્ઠ ચકિત થઇ રહે છે, તો કોઇ દૈવી નાદ સાંભળી તેમાંજ નિમગ્ન થઇ ખેસે છે. માર્ગના એ શરૂઆતના તબક્કાઓના આ અનુભવને તેઓ ભુલથી ઇશ્વરની સર્વોપરી અવસ્થાનો ઉંચ અનુભવ માની લઇ ભુલાવો ખાય છે. પરિણામે, એજ હાલતમાં તેઓ વરસો તક સખડયા કરે છે, અને જ્યાં સુધી કોઇ માર્ગમાં આગળ વધેલો ગુરૂ તેમનીપર કૃપા-દ્રષ્ટિ કરી તેમને આગળ ધકેલી આપે નહિ ત્યાં સુધી, જે હાલતે તેઓ સખડી રહ્યા છે, તેની તેમને ગમ (આદત) પડી જવાથી, તેઓ તેમાંજ ચક્ર્યુર થઇ રહે છે. તેમને પોતાના શરીર યા આસપાસની દુનિયાનું ભાન રહેતું નથી. તેઓ ચીઠડે-હાલ યા ઘણી વખતે નગ્ન હાલતે ફરવા ફરે છે, યા એક જગે પડી રહે છે. ખવાડે તો ખાય, નહિ તો ખેર સલાહ ! શરીરનું ભાન નહી, ત્યાં સદ્માઇ તે ક્યાંથી ? કોઇ ચીકલ-કાદવમાં પડી રહે, તો કોઇ ગંદા ચીઠડાંજ એકઠાં કરી, તેનેજ ખજનો સમજી જીવની કાની સાચવે — કોઇને હાથ લગાડવા દે નહી — ને કોઇનું કાંઇ સમજે પણ નહી. તેઓ પોતાને મનથી તો “રાજા”જ ! તેમની હાલત કોઇ દારૂ પીને તર થયલા, યા ભાંગ, ગાંજ, ચરસ, અફીણુ યા એવા કોઇખી કેફી પીણુના નશામાં પડી દુનિયાથી ખેદામ રહેલા નશા-ખાજોના સરીખો હોય છે. ખાણં ફરક એટલોજ કે દારૂડીયા યા નશાખાજો શરાબ યા ખીન્ન કોઇ એવો નશો ઉત્પન્ન કરનારાં પીણું પી નશામાં રહે છે, ત્યારે આ મસ્તો ઇશ્ક-ઇલાહીની નશામાં નિમગ્ન હોય છે. એટલે અંતરની અવસ્થામાં બંને વચ્ચે જમીન-આસમાનનો તફાવત હોય છે — એક માયામાં ચક્ર્યુર, ખીન્ને ખુદાના ખ્યાલમાં લીન !

આવા પુષ્કળ અર્થે રસ્તે અડી ગયેલા આત્માઓ જગ જમે અહિં-તહિં ફરતા ફરે છે. તેઓ માહેલા કોઇને વળી ફરજ પણુ નિર્માણ હોય છે, જે તેઓ આવી બેફામીની હાલતમાં પણુ બળવ્યા જાય છે. એ માહેલા ઘણાને જુદી જુદી જગ્યાઓએથી ઉપાડી લાવી, ભેગા કરી, તેમને ખાતર ખાસ સ્થાપેલા મસ્ત-આશ્રમમાં બાબા રાખતા હતા. તેઓને બાબા પોતાને હાથે સ્નાન કરાવી, ભોજન જમાડતા, તેઓ સાથે હસી-મોલી ગમત કરતા, અને આમ પોતાના અંગત સમાગમ અને સ્પર્શથી તેમની દુનિયવી તેમજ આત્મિક બન્ને હાલતમાં ફરક અને ફાયદો કરતા. દુનિયવી રીતે તેઓને પોતાના ઉંચ ભુવનોના ભાનમાંથી નીચલાં ભુવનના ભાનમાં લાવતા, તેમજ ઉંચ ભુવન ઉપર જે જગ્યાએ તેઓ અડી ગયા હોય ત્યાંથી આગળ ધકેલી આપતા. આમ ખાસ ઇલાજ (ટ્રીટમેન્ટ) અર્થે અમુક મુદત સુધી તેમને સાથે રાખતા અને જ્યારે સલામત તબક્કે આવે, ત્યારે પાછા તેમની અસલ જગે મોકલી આપતા — તેમના ભોજન-પાણી માટે ઘટનો બંદોબસ્ત કરાવતા. આમ કેટલાકને થોડા દિવસ, તો કેટલાકને થોડા મહિના સુધી, જેમ એઓનાં ધ્યાનમાં આવે એમ, પોતાના સહવાસ અર્થે નજદીક આશ્રમમાંજ રાખતા.

આ પરમાત્મા-પ્રેમી પાગળો માટેના એ ખાસ આશ્રમને “મસ્ત આશ્રમ” નામથી ઓળખવામાં આવતું. પ્રથમ બાબાએ તે ૧૯૩૬ માં અહમદનગર જીલ્લામાં અહમદનગર શહેરથી થોડા માઇલ દૂર, રાહુરી નદીને કીનારે આવેલા રાહુરી ગામમાં એ આશ્રમ — એક એકાંત જગે ચાલુ કર્યું. ત્યાં પ્રથમ થોડી સંખ્યાથી શરૂઆત થઇ, તે સંખ્યા રફતે રફતે વધતી પચાસ ઉપર ગઇ હતી.

રાહુરીમાં થોડા મહિના એ આશ્રમ ચાલુ રાખવા બાદ, ત્યાંથી ખસેડી મેહેરાબાદના સંસ્થાનમાંજ એક અલગ જગ્યાએ એ

અક્ષાઉદું આશ્રમ ચાલુ રાખ્યું. અહિં તેમાં ધણા જણાને રાખવામાં આવ્યા હતા.

ત્યાંથી જ્યારે બાબાએ થોડો વખત યેંગ્લોરમાં પોતાનું સ્થાનક રાખ્યું, ત્યારે એ આશ્રમ પણ ત્યાં લઈ ગયા, અને ત્યાંથી પાછા મેહેરાબાદ આવી રહ્યા, ત્યારે સર્વને પાછા મેહેરાબાદ લાવવામાં આવ્યા.

૧૯૪૦ માં જ્યારે બાબા સીલોનના પ્રવાસે સંધ્યા, ત્યારે એ આશ્રમ બંધ કર્યું હતું. પણ તે માહેલા એ — મહુમદ અને ચટ્ટીબાવાને ખાસ પોતાની સાથમાં સીલોન લઈ ગયા હતા. ત્યાર બાદ દક્ષિણ હિંદમાં કલ્કત્તા આવ્યા ત્યારે, તેમજ રજપુતાનામાં જયપુર જઈ રહ્યા ત્યારે પણ તેમને સાથમાંજ રાખ્યા હતા. જયપુરથી કવેટા, કવેટાથી દેહેરાદુન, ત્યાંથી અજમેર વિગેરે જગ્યાઓએ પ્રવાસ કરતા હતા, ત્યારે પણ એ બંને સાથમાંજ હતા. અજમેરથી મેહેરાબાદ આવ્યા બાદ બાબા પંચગની જઈ રહ્યા, ત્યારે તેમને પોતાને મુલક રવાના કર્યા હતા. તે માહેલા એક ચટ્ટીબાવાને કોઈ કોઈ વાર, થોડે થોડે વખતે, બાબા પોતે જઈ મળી આવે છે, અને બીજા-મહુમદ-ને અવારનવાર બોલાવી થોડો વખત સાથમાં રાખે છે. હાલ મહુમદ એમની સાથમાંજ છે.

આ સંઘનાઓ અલગ-અલગ અને વિચિત્ર ઠાઠપના હતા, અને પ્રત્યેકના લક્ષણ પણ નીરાળાં હતાં. તે સંઘનાની જાણવાન્નેગ તવારીખનો પણ એક પોથો લખી શકાય. તેટલાં હાલ ટુંકમાં એ સર્વ માહેથી થોડા ખાસ અગત્યના અને ચુંટી કાઢેલા એકાદ-બેની હકીકત રજુ કરી છે, જે ઉપરથી વાંચનારને આ “મસ્ત” નો વળી શું નવીન પ્રકાર છે તે સમજાય.

ખરી દયા, દીલસોઝી અને મદદને લાયક !

ઉપર સમજાવ્યું તેમ, આ મસ્તોની દુનિયા તેમજ પોતાના શરીર પ્રત્યેની બેપરવાઈને સમજે, તેઓ મોટે ભાગે ચીઠડે-હાલ યા નમ

હાલતમાં, કોઇ ગંદીલાં વાતાવરણમાં ફરતા ફરે છે, જેથી દુનિયા તે બાપડાઓને કોઇ “દિવાના” સમજી તેમનાથી ગભરાઇને દૂર નાસ્તી ફરે છે. પરંતુ આમ દુનિયાથી હિણાયલા-તન્નયલા તે બાપડાઓ અહીં-તહીં રખડતા ફરતા, ભુખ-તરસ, ટાઢ-તડકા, વરસાદ-પાણી, સરદી-ગરમી સધળું ગુપચુપ વેઠી બે-પરવા ફરતા રહે છે. તે હાલતમાંથી તેમને ઉગારી, તેમને ખુદાઇ રાહે આગળ વધારવા અર્થે બાબાએ પોતાની ખાસ કામગીરી શરૂ કરી, એક એલાહેદુગ્ આશ્રમ પણ સ્થાપિત કર્યું. અને આ સાચા પ્રેમી-પાગળોની સેવા ખાતર વરસોથી બીજી સધળી જાહેરી કામગીરી જાણે બાબુએજ મેલી, આ મસ્ત-લોકો પાછળજ મંડ્યા છે. એ માટે એમનો આટલો ઉત્સાહ અને ઉલટ જોઇ એમની જુની મંડળી પણ હચરત રહેતી. અને એકવાર એમને સવાલ પણ કરવામાં આવ્યો કે આ રસ્તે રખડતા પાગળોની નાદમાં એઓએ બીજા સધળો બાબુ વહેવાર જાણે બંધન કરી દઇ, એમની દયા, દીલસોજી, રાહબરી અને મદદ ને પાત્ર બીજાં અસંખ્ય દુનિયવી લાચાર-બેચારો અને સંકટમાં સપડાયલાંઓને એઓએ શા માટે વિસારી મેલ્યાં? જવાબમાં બાબાએ ખુલાસો કરતાં જણાવ્યું કે દુનિયવી દુખ્યારાંઓ જ્યારે માયાને ખાતર માહેતમ કરી રહ્યાં છે, જે (માયા) ક્ષણિક અને નાશવંત છે; ત્યારે આ બાપડા મસ્તો તો અમર તત્વ યાને ખુદાને ખાતર પોતાનું સર્વસ્વ ત્યજી દઇ, ખુદ પોતાને પણ ભુલી જઇ, તેની નાદમાં પાગળ થઇ બેઠા છે! તેવા સાચા પ્રેમી પાગલો એમની મદદ, રાહબરી અને દીલસોજીને વધુ લાયક છે! તેમને એઓ મદદ કાં નહિ કરે?

બાબાના પશ્ચિમના શિષ્યો પણ આ “મસ્તો”ની સેવા પ્રેમથી કરે છે!

અને ખચીતજ આ પ્રેમી પાગળોની દુનિયવી તેમજ આત્મિક સ્થિતિ સુધારવા બાબાએ જે જહેમત ઉઠાવી છે તે એમની આ પ્રકારની સેવાનો નવોજ સફા રજુ કરે છે. જેટલો આનંદ બાબા

આ સઘળા દુનિયાભરના ધાણુથી ખરડાયલા પાગલોને નહવાડવામાં, તેમની હજમત વડીક કરવામાં, તેમને પોતાના હાથે ભોજન જમાડવામાં દર્શાવતા, તેટલો આનંદ ભાગ્યેજ ખીજ કોઇ પ્રસંગેએ દર્શાવતા હોય ! એમને ખીજ ગરીબ, લાચાર બેચાર, ખીમારે વગેરેની તરેહ તરેહની સેવાઓ બજાવતા વરસોથી જોનારાઓને ધણુ આ વાત વિસ્મય પમાડતી હતી કે એઓ આ મસ્તોની સેવા કરતી વેળા અજબ આનંદ પ્રદર્શિત કરતા હતા. અને આ મસ્ત આશ્રમ માહેલા ૪૦-૫૦ થી વધુ સંખ્યાના મસ્તોની શારીરિક તંદરોસ્તી તેમજ અંતરની રિથિતિના ઇલાજ કરવામાં એઓ જે ભારે શ્રમ રાતદીન મહિનાઓથી ઉઠાવી રહ્યા હતા, તે જોઇને તો એમની સાથ વરસોથી વસી રહેલી જીની મંડળી પણ તાઝુબજ રહી છે ! સામેના ચિત્રમાં રજુ થયેલાં દ્રષ્યો આનો કાંઇ ખ્યાલ આપી શકશે. બાબાની આ અથાગ સાચી સેવા જ્યારે પશ્ચિમથી અહીં બાબાના આશ્રમમાં આવી રહેલા એમના ભાવિકોએ જોઇ ત્યારે તેમની આંખોમાં ઝલઝલીયાં ભરાઇ આવ્યાં ! તેઓએ પણ આ સાચી સેવામાં હમશરીફી આપવા ઇતેઝારી અને ઉલટ દર્શાવી, ત્યારે બાબાએ તેમને પણ કોઇ કોઇને નહવાડવાના, અને ત્યારબાદ તેમનાં આંગણુછી કપડાં વીગેરે પહેરાવવાની ફરજ અવારનવાર સોંપતા, જે તેઓ ભારે ઉત્સાહથી બજાવતાં. બાબાની આ ઉમદા સેવા તેમજ આ પ્રેમી પાગલોનો બાબા પ્રત્યેનો પ્રેમ નજરો નજર જોઇ, તેઓની થોડીક સેવાનો આનંદ પોતે પણ મેળવી અંગત અનુભવે તેમના મન પર થયેલી ઉંડી અસરનું ખ્યાન કરતાં ધણુ મનન કરવા યોગ્ય લેજો તેઓ માહેલાં થોડાંકોએ લખ્યા છે — જે હમો હવે પછીના પુસ્તકમાં રજુ કરીશું.

મસ્તોની સેવા ! છરીની ધાર !

જેમ મેહેરાશ્રમના પ્રેમી બચ્ચાંઓની તબિયત-તંદરોસ્તીની કાળજી અથે બાબા ખારીક દેખરેખ રાખતા, તેમજ આ પ્રેમીઓની

તળિયત માટે પણ સર્વને ધણીજ કાળજી કરવા આજ્ઞા ફરમાવતાં, અને કોઇને કશું કમી જાસ્ત થતું તો લાગતા-વળગતાઓની સખત ખખર લેતા. મસ્ત-આશ્રમ માંહેલાઓ પર દરેક રીતની બારીક દેખરેખ અને કાળજી રાખવા ખાતર, એમના હાથ હેઠળ ખાસ ફેળવાયલો સ્ટાફ રાખ્યો હતો. આ લોકોની સાથે રાત-દીન રહેતાં, તેમજ બાબાની આજ્ઞાનુસાર તેમના ખાવા-પીવાની, સુવા-ખેસવાની, ફરવા-હરવાની અને તળીયત-તનદરોસ્તીની કાળજી કરતાં, આ બાપડા મંડળીના સભ્યોને જાણે છરીની ધાર પરજ રહેવું પડતું. એક બાળુથી આ પાગળોના તરેહતરેહનાં મસ્તી-તોફાન, પળે-પળના અવ-નવા અને ફેરવાતા સ્વભાવના (moods) ના રંગ-ઢંગ, અને બીજી બાજુ તે સર્વને હાડમાર કર્યા વગર આનંદી રાખવાની બાબાની કડક આજ્ઞા — આ બે વચ્ચે તે સેવા ઉઠાવનારઓનો કોઇવાર મરોજ થતો. કારણ કોઇવાર આ પાગળો તુફાન પર ચઢતા તો જંગે-જહાન અહિંજ જાગતું ! તેમાં એક યા બીજાની તરફેણ કરી તો જોઇ લ્યો તુફાન ! વળી કોઇ કોઇવાર તેમને હાથ હાડકાં પણ ખોખરાં થઇ જાય ! આમ બંને બાજુનું તપાસતાં “મોઢું બંધ અને મુકકોનો માર” ખાઇ હચરાન થવા જેવી બાપડાઓની હાલત રહેતી. પણ એ સઘળું બહુજ તારીફ લાયક ધીરજ અને સમુરીથી સોસી એમની મંડળીએ ખરેજ બહુ ઉમદા સેવા બજાવી, એ સઘળો ત્રાસ બાબાને ખાતર ચુપચાપ વેઠી રહ્યા હતા. તેમનામાં એ ધીરજ, સહન-શક્તિ અને સમુરી આપનાર પણ ગુરૂજ હતા — એ વાત કબુલ કરવા છતાં, તેમની પોતાની એ માટેની ખરાં દીલની કોશેષ પણ વિચારી તો નહિજ બેલાય !

આપણે ધર એકદમ મગજની નબળી હાલતના આદમીને સ્થાયવતાં ધરના આદમીઓના લોહીનું પાણી થઇ જાય છે ને એટલાજે તે બાપડાને દિવાન-શાળામાંજ ઢકેલી આપવાની જરૂર પડે

છે, તો આવા એક-એ નહિ પણ લગભગ પચાસેક પ્રેમી પાગળોની એક મોટી સંખ્યાને પ્રેમથી પંપાળી, રમાડી, જમાડી કાળજીથી સાચવવા — એ કામ કેટલું મુશ્કેલ તેનો ખ્યાલ બહારનાઓને આવી શકેજ નહિ.

મસ્તોની સ્વભાવિક પ્રકૃતિમાં અજબ ફેરફાર !

બાબાની કૃપા અને આ સેવા-ભાવિઓની કાળજીથી આશ્રમમાં થોડોજ વખત રહેવા બાદ એ સઘળા પાગળોમાં થઇ રહેલા ફેરફાર અને સ્વભાવ-પલ્ટા અચરતી ભર્યાંજ લેખી શકાય ! જ્યો ધડીભર ઠરીને ખેસે યા ઉભા ન રહી શકે, યા એક જગે ખેડા કે ઉભા તો કલાકોભર ત્યાંથી ખસે નહિ, એવી હાલતના પાગળોને પ્રેમથી, મમતા અને મીઠાસથી કેળવી, તેમને સઘળું શાંતપણે તેમજ બાબાએ ઠેરવી આપેલા વખતેજ ખાવા-પીવા, ખેસવા-ઉઠવા લગાડવું, અને લશ્કરી ડીસીપ્લીનથી આવા એક પાગળોનાં આશ્રમનો કારોબાર ચલાવવો, એ સઘળું ગુરુ-કૃપા વગર બનતું અ-શક્યજ છે. રફતે રફતે તેમની હાલત સુધરતાં તેઓ વળી ગાયન-ભજન ગાતાં શીખ્યા, અને તેઓ માહેલોજ એક આગેવાની લઇ તે ગવરાવતો, ત્યારે બીજાઓ તેનું અનુકરણ કરી ફોરસમાં ગાતા.

દિવાનાઓ “રાજ ગોપીચંદ”નો નાટક ભજવી ખતાવે છે !

બાબાએ એકવાર એવી ઇચ્છા દર્શાવી કે આ મસ્તો પાસે એક નાટક કરાવવો. અગર કોઇ બીજો આવી વાત કરતે તો તેનેજ સઘળા પાગલ ધારી હસ્તે, તેમ તેની આ પાગલ સરીખી વાતને પણ હસી કાઢતે ! પણ જ્યારે બાબાએ આ ઇચ્છા દીલથી દર્શાવી, એટલુંજ નહિ પણ તેમાં એવળુની કોઇ કામગીરીનો મોટો સખખ હતો એમ ખુલ્લો ઇશારો કર્યો, અને તે અમુક દિવસે — યાને તા. ૨૫ મી સપ્ટેમ્બર ૧૯૩૮ એ થયોજ જોઇયે, એ આજા ફરમાવી, ત્યારે તે સાંભળીનેખી સઘળા અજબ રજા ને વિચારમાં

પડ્યા કે આ કેમ જમાવવું? જેઓનો એક પળવારનો ભરોસો નહિ, જેઓ ધડીભર ઠરીને એક જગે ઉભા ન રહે યા ખેસે નહિ, તેઓને નાટકના જુદા જુદા પાઠો માટેની જખાની મોટે કરાવવી અને પછી તે સામસામે એકટીંગ કરી ખોલવા લગાડવા — પ્રથમ રીહીયરસલમાં ને પાછળથી પ્રેક્ષકોની હાજરીમાં — એ મોટી ખટપટનું કામ હતું, એટલુંજ નહિ પણ અશક્યજ હતું. કારણ આ લોકોનો ભરોસો શું? પહેલાં તે બધું યાદજ કેમ રાખે? યાદ રાખે તો બર વખતે ખોલે એખી શકમંદ! બધું એ લોકનું ખાતું તેમની “લહર” (mood) પર, એટલે તદન હવાપર! તેઓ ધડીમાં ખુશ-મીઝાજ, શાંત, હસ્તા-ખેલતા રહે, તો ખીજીજ ધડીએ ખીગડી જઈ તુફાન-મસ્તી, યુમબરાડા ને મારફાડ કરી જાણે હુલ્લડ જગાડે, તેમને ધરી પકડી સમજાવી શાંત પાડતાં કોઇકવાર કલાકો થાય — તો નાટકનાં પાત્રો મોટે કરાવતાં તો તેમને શીખવનાર પોતેજ પાગલ થઇ જાય? પણ બાખાની ઇચ્છા થઇ, ને તે પણ એમનાં કોઇ અગત્યનાં કામનાં કારણે હતી, એટલે આ તદન દેખઇતું અશક્ય કાર્ય બાખાએ એ માટે ખાસ પસંદ કરેલા મંડળીના મંત્રીએ માથે ઉઠાવ્યું. એ માટે “રાગ જોખીયંદ”નો નાટક પસંદ કરવામાં આવ્યો. પાત્રો નેમી અપાયાં અને રોજ તેઓ સાથે હસી-હસાવી કલાકો ભર માથાફેડ કરતાં આયંદે નાટક તૈયાર થયો, અને તે ભજવી બતાવવા માટે બાખાએ ઠેરવેલો દિવસ પણ આવી લાગ્યો, કોઇના પેટમાં જીવ નહિ કે રખે આ લોક છેલ્લી ધડીએ ફરી ખેસી ફળેતી કરે! કારણ એ લોકની “લહર”નો કંઈ ભરોસોજ નહિ. પણ સઘળું બાખાના નામ પરજ છોડી સૌ પોત પોતાને નિર્માણ થયેલા ફરજે બળવતા રહ્યા. નગર શહેરથી નાટક માટે જોઇતી સામગ્રીઓ, પડદા, સીનરી, ફરનીયર, પોશાક, મેક-અપ વિગેરે મંગાવી ખરેખુદ એક નાટકજ ભજવી બતાવવા માટે મોટા પાયા પર તૈયારીઓ ચાલી.

હરાવેલા દીવસે અહમદનગર, નાસીક, પુના, મુંબઈ વીગેરે જગાઓથી આમંત્રણ આપી યોલાવેલા અંગત મંડળીના લગભગ બસો પ્રેક્ષકોની હાજરીમાં આ પ્રેમી પાગલોએ એ “રાજ ગોપીચંદ” નો નાટક ફતેહમંદી સાથે ભજી બતાવ્યો ! જેમ સઘળાં ધાસ્તી રાખતાં હતાં તેમ કોઇએ કશી ગડબડ કરી નહિ, તેમ કોઇ રીતની ખીજ તકલીફ થઇ નહિ, અને સઘળાઓએ પોતાને નેમી આપેલાં પાત્રો બરાબર ભજવી બતાવ્યાં. તેઓ માંહે મુખ્ય નાયક “રાજ ગોપીચંદ”ની દમ્ભમદાર એકટીંગ, તખ્ત ઉપર બેસવાનો શાહી તોર, પ્રધાન અને દરબારીઓ સાથે વાતચીત કરવાની તેની ઢબ-છબ, સન્યાસ લેવા બાદની તેની સાદી જીંદગી, એ સઘળું એક ભલા એકટરને જાજે એવી એકટીંગ સહીત ભજવી બજવતાં જોઇ, સર્વ કોઇ જીજ્ઞાસુ રહ્યાં. તેમજ વળી ખીજ પાત્રો પણ આટલી સુંદર અને સંતોષકારક રીતે ભજવી બતાવતાં જોઇ, જમા થયેલી મંડળીજ વિમાસણમાં પડી કે આ પાત્રો ભજવનાર ખરા પાગલો છે યા તે જોનારાઓ ? કારણ તેઓની “મસ્ત” હાલતમાં આવાં મુશ્કેલી પાત્રો પ્રેક્ષકોનાં જમ્બેલા સમક્ષ, આટલી ફતેહમંદી સાથે ભજવી બતાવવાં, એ ખીલકુલ કોઇના માનવામાંજ નહિ આવે એવું અશક્ય હતું ! પણ સદગુરૂ લીલા ઔરજ છે. તેની દરબારમાં દુનિયાને અચરત કરનારી અશક્ય વાતો રોજની રમતો અને વહેવાર મીસાલ ચાલુ બનતી રહે છે. સ્વર્ગ, પાતાળ અને મૃત્યુલોક ત્રણે દુનિયા પર સર્વોપરી સત્તા અને હકુમત ધરાવનારી સર્વ-શક્તિમાન વ્યક્તિ માટે અશક્ય શું છે ? એ અશક્ય વાતો જોવી, જાણવી અને પીછાણવી હોય તેઓએ આ ત્રિકાળ-જ્ઞાની અને ત્રણ દુનિયાના માલિક અધિકારીઓની દરબારમાં ખુલ્લાં મને જવું. ત્યાં તેમને ડગલે-પગલે વિલક્ષણ ઘટનાઓ નજર આવશે.

આગળ ચાલો. આ નાટક કેવા સંજોગો વચ્ચે બંજવાયો તે તપાસ્યે. તે વેળા વરસાદની ઋતુ હતી, અને બપોળે દીવસોથી

ઘેરાઈ રહેલું વાદળ તેજ દીવસે તુટી પડવાની સઘળી નીશાન નજરે પડી. સહવારથી ઘેરાયલાં વાદળાંઓ અને ગાજવીજ કષ્ટ ધરીએ વરસાદજની ઇષ્ટિકરશે તે કહી શકાય નહિ. ખેલ સાંજના રાખ્યો હતો અને તે — પોતાની કોઈ અમુક કામગીરી અર્થે — બરાબર પાર પાડેજ નોંધયે, એ બાબાની ઇચ્છા હતી. તે માટે પ્રત્યેક ધરી સર્વને તાકીદ અને ગંભીર ઇશારા કર્યાજ રહેતા, ત્યારે સર્વ આકાશ તરફ આંખો દર્શાવી કહેતા કે “બાબા, જો વરસાદ પડ્યો તો બધુંજ બગડી જશે ને કોઈને કશું સુઝશે નહિ !” બાબાએ સર્વને ધીરજ આપી કહ્યું કે “તે હું જોઈ લઉં. તમે તમારાં કામ પર બરાબર ધ્યાન લગાડો ને પુરું કરો — આજે બધું બરાબર થવુંજ જોઈએ !” જેમ જેમ દિવસ વધતો ગયો તેમ તેમ વાદળનું ઘેરાણું પણ વધતું ચાલ્યું ને સઘળાંના ડોળા ઉપર ને ઉપરજ !

કુંદરત પર કાળુ

બાબાએ ગમત સાથે રંગત જમાવી. મસ્ત-આશ્રમ માહેલા મુખી, પુરાણ અને બાબાના ખાસ પ્રેમી અને લાડીલા મહમદને બોલાવી મંગાવ્યો, અને તેને “વાદળાં વિખેરાઈ જવા”નો ઓરડર આપવા કહ્યું. પહેલાં મહમદ સહેજ અચકાયો, પણ બાબાનાં પ્રેમપૂર્વક અને ચાલુ ઇશારાથી એકાએક તેને કાંઈ “લહર” આવી અને બાબાનો ઇશારો પકડી લઈ, બચ્ચાં સહી અદા અને વિચિત્ર તોરથી કોઈને ઓરડર કરતો હોય તેમ તે પુકારી ઉઠ્યો “પાઉસ નકો !” “વરસાદ નહિ જોઈએ !” તેજ વેળા મહમદને કાંઈ યાદ આવી જતાં તેણે એક વિચિત્ર ઇચ્છા દર્શાવી કે એક અમુક વાસણ, જે તે પોતે ચાલુ વાપડતો હતો ને ચઢું પડ્યું હતું તે ઉંધું કરી દેવું ! તે વાસણને તુરત ઉંધું કરી દીધું, કે મહમદ ખુશ થઈ બોલ્યો, “આત્તા કામ આલા !” યાને “હવે કામ થઈ ગયું !” — ને ખરેજ તેમ થયું ! આખો દિવસ ગમે એવાં ઘેરણું-ધારણું છતાં એક ટીપું વરસાદ

પડ્યો નહિ, અને સઘળું ધારવા કરતાં વધુ સંતોષકારક રીતે બરાબર પાર ઉતર્યું ! અશક્ય વાત સર્વની તાબુજી વચ્ચે શક્ય બની ! પરંતુ જેવું એ કામ બાબાની ઇચ્છાનુસાર ખલાસ થઇ પાર પડ્યું કે વરસાદજીએ એવી નેશબેર વૃષ્ટિ કરી કે સઘળે પાણી પાણી જ થઇ ગયું ! નાટક જોવા આવેલાંઓ મોટે ભાગે બીજાં જ નવે તેમનો “પોતાનો જ નાટક” થઇ રહ્યો ! કોઇ અણદીઠ શક્તિથી અત્યાર સુધી અટકી રહેલું સઘળું તુફાન હવે જાણે પુર નેશમાં ઉભરી નીકળી, ગાજવીજ, કડાકા-ધડાકા, અને ઘોંઘામ વરસાદથી જાણે કુદરત પણે જલમાં આવી ગઇ હોય એવો દેખાવ થઇ રહ્યો ! પણ બાબા બહુ ખુશ હતા ! તેમ વળી આ સઘળું તુફાન પણ જાણે બાબાની ઇચ્છાનુસાર સઘળું પાર પડવા માટે ખુશાલીથી મુખારકબાદી આપી રહ્યું હતું, એમ માની સર્વ આનંદ પામ્યાં !

મસ્ત-આશ્રમમાં મોટા ફેરફાર

આ તો જાણે આ નાટકની દુનિયવી દ્રષ્ટિએ નજરે પડતી ઘટના હતી. તેનું અર્થ રહસ્ય તો બાબા જ જાણતા હતા. તે અર્થ થોડાક ઇશારો જે એઓએ કર્યો તે અર્થસુચક હતો. આ વેળા, ૧૯૩૮ ના સપ્ટેમ્બરમાં, દુનિયાભરમાં એકેર મામલો ચક્રોળે ચઢ્યો હતો. જગતભરમાં ટુંક મુદતમાં થનારાં ભારે તોફાન, બયાનક ખુંખાર લગાઇ, અને ત્યાર બાદના નવીન યુગ માટેની મહાન યોજનાઓ માટેના કોઇ તાત્કાલીક પ્લાનો ધડાઇ રહ્યા હતા. તે સાથે આ નાટકના બનાવને કાંઇ ચુપ્ત સંબંધ હતો, એમ બાબાના ખુલાસા પરથી સમજાયું. તેમ આ નાટકની બાબદમાં બાબા પોતે જે ઉલટ લઇ ચાલુ સર્વને ઉલટ, ઉમંગ અને અંતરથી નેશ આપ્યા જતા હતા, તે પણ લગાર અચરતી બન્યું જ હતું. તેથી જ એ ફતેહમંદી સાથે પાર પડવાથી જેમ બાબાને તેમ સર્વ મંડળીને ધણો આનંદ થયો.

આ ખેલ ખતમ થવા બાદ, “મસ્ત આશ્રમ” માંહેલી અધી સંખ્યાને બીજે-ત્રીજે દીવસે જ રવાના કરવામાં આવી. બાકીનાઓને પણ રફતે રફતે સર્વને તેમની અસલ જગ્યાઓએ મોકલાવી દઇ, એ આશ્રમનો સંઘળો વહીવટ કરનાર, તેમ આ નાટક માટે બારે શ્રમ ઉઠાવનાર મંડળીના સભ્યને પણ બાબાએ પંચગતી ગુફામાં જઇ એકાંત-વાસે રહેવા ફરમાવ્યું!

બાબાની મસ્તો સાથની ગુપ્ત કામગીરી

વળી બાકી રહેલા થોડાઓ સાથના બાબાના વર્તન અને બહેવાર (Treatment) માં પણ ફરક પડ્યો. તેમને નહવડાવવા, જમાડવા, રમાડવાની બાબાની હમેશની રીતમાં ફરક થઇ ગયો, તેમ વળી તેઓની રોજ “ચંપી” કરવાનું બાબાએ ચાલુ કયું. બાબા જ્યારે આ મસ્તો માંહેલા ખાસ થોડાને જમાડતા, ત્યારે તદન એકાંતમાં, એકાદ ખોલીમાં બારણું બંધ કરીને તેની સાથ પોતે એકલાજ અંદર રહેતા, અને તે દરમ્યાન એમની કામગીરીમાં જરાએ ખલલ નહિ કરવાની આસપાસનાઓને સખત તાકીદ ફરમાવતા. વળી તે ખોલી નજદીક તો નહિ પણ તેની અતરાફમાં, બાબાએ ઠેરવેલી આસપાસની અમુક જગાનાં વિસ્તારમાં પણ કોઇએ એ દરમ્યાન જવું નહિ, એવી સખત મનાઇ ફરમાવતા. કોઇવાર વળી તેઓમાંના કોઇકને લઇ એકલા પણ આમ એકાદ ખોલીમાં અમુક વખત સુધી રહેતા. એ દરમ્યાન તેઓ કાંઇ આંતરીક કામગીરી કરતા, જેને આ “મસ્તો” ની હવે પછીની હાલત સાથ સંબંધ હતો; યાને એ ગુપ્ત કામગીરીથી, તેઓ આત્મિક ભુવનમાં જે તબક્કે અડી ગયા હોય ત્યાંથી તેમને ધકકો આપી આગળ ધકેલી આપતા હતા. આ ગુપ્ત આપ-લેની કામગીરી તો બાબા અને એમની પ્રેમ-પ્રસાદીનો લાભ ઉઠાવનાર નસીબદારોજ જાણે!

મસ્ત-આશ્રમ બંધ પણ મસ્તોની મુલાકાત અને કામગીરી ચાલુ !

જ્યારે સધળા રહેતે રહેતે સુધરી લગભગ સાવધ થઇ ગયા, ત્યારે બાબાએ તે સર્વને પોતપોતાના સ્થાનકે પાછા મોકલી આપી આશ્રમ બંધ કરવાની તૈયારી કરી. આ વેળા જે માહેતમ થઇ રહી અને જે હૃદય-બેદક દેખાવો નજરે પડ્યા તે અ-વર્ણનીયજ હતા. બાબાથી છુટા પડતી વેળા એમના ભાવિકોને ભારે ગમગીની અને નાસીપાસી લાગતી, ત્યારે આ સાચા પ્રેમી પાગલો તો બાબાને છોડીને જવાની ફક્ત વાત સાંભળીને માત્ર દલગીરજ નહિ પણ દીધમુઠ થઇ રહ્યા ! કોઇકાએ કહ્યાંત ક્યું, કોઇક અડીનેજ ઉભા ને રડી પુશ્કાન કરવા લાગ્યા કે બાબાને છોડી હમારે જવુંજ નથી. તે સધળાને પ્રેમભરી બગલગીરી કરી, હેતથી પેટમાં ચાંપી, બાબાએ શાંત પાડ્યા, અને પોતાનીજ કોઇ રીતથી સમજાવી વિદાય કર્યા, ત્યારેજ તેઓ ભારી દીલે વિદાય થયા. આ દેખાવ ખરેજ દીલ-બેદક હતો ! કારણ આ ગમે એવા પાગલોનો પણ બાબા પ્રત્યે અતિષે પ્રેમ હતો. ગમે એવી ગડબડ, પુશ્કાન યા મસ્તીના દેમાગ mood વેળા પણ “બાબા”નું નામ કાન પર પડતાંજ, તેઓ માહેલો કોઇખી મોમ મીસાલ નરમ બની જતો. એમની હાજરીમાં તો સધળા મગન-મગન થઇ રહેતા ! બાબાના કહેવા મુજબ, તેઓ માહેલા ઘણાઓ બાબા કોણ છે તે તેમની ઉંચ આત્મિક હાલતને સમજે, નેષ શક્તિ હતા, જે આત્મિક પાંચમા યા છઠ્ઠા ભુવનની ઉંચ હાલતનુંજ લક્ષણ લેખી શકાય ! બાબાની આસપાસના અને એમની સાથ વરસોથી વસી રહેલાંઓ જ્યારે બાબાને માત્ર આ ખાકી શરીર-સ્વરૂપે નેષ રહ્યા હતા, ત્યારે આ દુનિયવી નજરે દેખાતા પાગલો બાબા સદગુરૂની સાક્ષાત-મૂર્તિનું દર્શન કરી રહ્યા હતા — એમના અસલ સ્વરૂપને નિહાળી રહ્યા હતા ! ત્યારે એ માહેથી ખરા પાગલ યા દયાને પાત્ર કોણ ? આ ઇશ્વર-પ્રેમી પાગલો કે પ્રેમી ભાવિકો ?

આમ ફક્ત મહમદ અને ખીબા એકાદ બે સિવાય સધળાને એકલાવી દઇ, મસ્ત-આશ્રમ બંધ કરવા છતાં, બાબાની એ વિભાગની કામગીરી કાંઇ બંધ થઇ નહિ. તે તો ખીબા પ્રકારે ચાલુજ રહી; યાને તેઓને આશ્રમમાં લાવી, પોતાની સાથમાં રાખી સેવા કરવાને બદલે, બાબાએ પોતે તેઓની જગાએ પર જઇ, તેમને મળી, ભોજન, મીઠાઇ યા ફળ કાંઇખી ખવાડી, પોતાના સહવાસ અને સ્પર્શથી તેમને આગલ ધકેલી આપવાનું કાર્ય ચાલુજ રાખ્યું. એ મુલાકાત માટે કોઇવાર ખાસ દૂર વેરના પ્રવાસો કરતા યા તે તરફ પ્રવાસે ગયા હોય ત્યાંથી જઇ મળી આવતા. આ સધળા પ્રવાસો ત્રેનમાં, બસમાં, કોઇવાર ઠાંગામાં યા ખટારામાં, તો કોઇવાર માઇલો સુધી વરસાદ, પાણી યા તાપ-તડકાની દરકાર કર્યા વિના પગે ચાલીને પહોં કરતા; ઉંઘ-ભુખનો અસહ્ય ત્રાસ પોતે વેઠી, સાથવાળાઓને પહોં વેઠવા લગાડતા. તેનો ખ્યાલ બહારનાઓને અનુભવ વના આવી શકેજ નહિ.

અજમેરમાં મસ્તોની સેવા

વરસોથી એક જગે યા એક ખુણે પડી રહેલાઓ

બાબાને મલવાજ બહાર આવે છે !

મહમદ તો હમેશાં સાથમાંજ રહેતો અને બાબા તેને પોતાને હથે રોજ નહવડવી, ખવડાવી અને સાથે રાખી, તેની મારફત પોતાની મસ્તોને લગતી કામગીરીની એક કડી (link) ચાલુ રાખતા. પણ ૧૯૩૯ ના જાન્યુઆરીમાં દિલ્હીના મુકામ દરમ્યાન, બાબાએ મસ્તોના અગત્યના કામ અર્થે અજમેર જઇ રહેવાની ખાહેશ દર્શાવી. ત્યાં એક મકાન લાડેથી લઇ બાબા એક મહિનો મંડળી સાથે રહ્યા, જે દરમ્યાન, આ અગત્યની જગે પડેલા સંખ્યાબંધ આગલ વધેલા આત્માઓ અને મસ્તોને ઘરમાં લાવી રાખી, તેમની સેવા કરવાને

બહાને તેઓને સાથમાં રાખી, પોતાના સહવાસ અને અંગત સ્પર્શનો લાભ આપી, તેમને આગળ વધારી આપ્યા હતા.

અજમેરમાં મુસ્લીમ મહાત્મા ખવાજ મોહીનુદ્દીન ચીશ્તીચારની પવિત્ર મઝારની અતરાફમાં રહેતા સખ્યાબંધ ફકીરો માટે, રહાની માર્ગે આગળ વધેલા ઘણા આત્માઓ અને મસ્તો પણ હતા. તેઓને આગળ ધપાવવા માટે મદદની જરૂર જોઈ, બાબાએ તેમની સાથની કામગીરી માટે અજમેરમાં મુકામ કરવાનો ઇરાદો કર્યો હતો અને ઘણા સારા મસ્તોને ઘેર લાવી, તેમને પોતાના સહવાસમાં રાખ્યા હતા. એ માહેલા થોડા બહુ મુસીબતે બહાર આવ્યા હતા. કહે છે કે આ મસ્તોમાના કેટલાક તો કાંઈ વર્ષોથી અમુક જગાએ મુકામ કરી રહેલા, ત્યાંથી કદી હઠતાજ નહિ. તે માહેલા કોઈક તો રસ્તા હેઠળ (underground) ભોયરાંમાં એવા કોઈ ખડામાં પડી રહેલા, જ્યાં પેટે ચાલીને જવું પડતું. વળી તેઓની હાલત પણ એવી ગુંગ, મસ્ત અને જલાલ (ઝનુની) હતી કે ખીગડી ગયા તો સામાની મીટી બરબાદ કરી મેલે! હઝારો ભાવિકો તેમને સંત યા પીર તરીકે માની પુજતા, તેમની સેવા કરતા. તેઓ તરફથી પુછપરછ કરતાંજ જણાયું કે આ મસ્તો વર્ષો થયાં કદી પોતાની જગાપરથી હઠ્યા નથી ને કદી હાલે એવો સંભવખી ન હતો. તેમને સેવા અર્થે બહાર લઈ જવાની મંડળીના ભાઈઓની વાત સાંભળી, તેમના પુંજરીઓ હસ્તા યા ઠંઠા કરતા કે એ વાતજ અશક્ય છે! બાબાની આજ્ઞાથી મંડળીના માણસો તેમને મુશકેલીથી મળી આવ્યા, પણ તેઓ જગા પરથી હાલે ને બાબા આગળ આવે એ બનવા જોગ ન હતું, એમ જાણતાં બાબા પોતે મંડળી સાથે તે જગાની અતરાફમાં એક બે વાર ફરી આવ્યા. તે પછી મંડળીને પાછા મોકલાવ્યા, તો તેઓની અત્યંત અજાયબી વચ્ચે, આ મસ્તો બાબા આગળ આવવા તૈયાર થઈ ગયા! એ વાત કોઈનાં પણ માનવામાં ન આવે! અને ત્યાંની અતરાફના રહીશોએ જ્યારે ખરેખર જાણ્યું,

અને નજરે જોયું, ત્યારે કેટલાક મતલબ્યાઓએ તો તોફાન જગાડ્યું. પણ બાબાની દુવાથી તે સધળું આપો આપ દપટ પડી ગયું! સૌ ઠેકાણે આવી ગયા! જેઓ વર્ષોથી કદી જગા પરથી હાલ્યા ન હતા, તેમને તેઓની જગા પરથી હલાવનાર આ કોઇ ઝુબરદસ્ત મુરશદ હોવા જોઇએ, એ તેઓ ઝટ સમજી ગયા અને એવી કોઇ મોટી વ્યક્તિ સાથે સરકશી નહિ કરવાનું ડહાપણ વાપરી ચુપ થઇ ગયા! આ સધળા મસ્તોને કેમ પકડી લાવવામાં આવ્યા, તેઓને બાબા સાથે કેવી રીતે મુલાકાત થઇ, તેઓ બાબા માટે શું શું અર્થસુચક વાતો બોલ્યા, અને બાબાને દેખી, તેમના સહવાસમાં રહી તેઓ કેવા આનંદથી પ્રકુલિત થયા — એ સર્વનો ધણો જાણવાજોગ અહોવાલ હવે પછીનાં પુસ્તકમાં રજુ થશે.

તેગાપટમના ચઢીબાબા

બાબા સાથે સમાગમમાં આવી રહી ગયલા અનેક મસ્તો ઉપરાંત સાતમાં જીવનની સર્વથી ઉંચ સ્થિતિએ પહોંચી, પર્માત્મા સાથે એકતાન થયલા મહાત્માઓ, જેઓ “મજઝુબ” તરીકે ઓળખાય છે, તેવા પણ થોડા હતા. આ મજઝુબો જીવનની છેવટની મંઝીલ, જે ઇશ્વર સાથેના એકાકાર, તે ઉંચ અવસ્થાએ પહોંચેલા પુણ્યત્માઓ છે, જેઓ તે પરમ-અવસ્થાનાં આનંદની મસ્ત હાલતમાં પોતાના દેહ યા દુનિયાનું જ્ઞાન ધરાવતા નથી, એટલે તેની દરકાર પણ કરતા નથી અને દેહ-દુનિયા બંનેથી બેપરવા રહે છે. એઓ પણ પૂર્ણ-અવસ્થાએ પહોંચેલા એવા બહુ ઉંચ કોટીના આત્માઓજ કહેવાય. એ માંહેલા જેઓને બાબાની કામગીરી અથે સંબંધ હતા, તેમને પોતાની પાસે તેડાવી, બાબાએ અંગત સહવાસમાં રાખ્યા હતા. તે માંહે આ ચઢીબાબા મુખ્ય હતા. ઉંચ અને કદાવર પેશાની અને હમેશા એક બચ્ચાંની નિર્દોસ્તાની જાપ સહિત એમને હરતો મુખડો, તેમજ એમની તેજસ્વી આંખો સાથની

આ ક્રિયા મૂર્તિ કોઇ પણ જોનારનું મન હરી લે એવી દીલજીત છે. દાક્ષિણ્ય હિંદનાં નેગાપટમમાં તેમનું સ્થાનક છે, જ્યાં એમને પુજ્ય-ભાવથી માનનારા હજારો ભાવીકો છે. બાબા સાથે એમનો ત્રણ વરસનો સહવાસ અને એમને લગતી જાણવાનોગ હકીકતો પણ હવે પછીનાં પુસ્તકમાં રજુ કરીશું.

કલકત્તાના કરીમ બાવા

કલકત્તાનાં એક જાહેર રસ્તા પર વર્ષોથી એઠક કરી રહેલા એક ઉંચ અવસ્થાના મસ્ત નામે “કરીમ-બાવા” પણ બાબાની રાન્ચીની મુસાફરી દરમ્યાન એમને મળ્યા હતા. બાબા સાથે થોડા દીવસ રહી મેહરાબાદ પણ આવ્યા હતા. એમને લગતી વિગતો પણ હવે પછીનાં પુસ્તકમાં રજુ થશે.

બાબાની અનેક પ્રકારની કામગીરી અને જન-સેવાનાં કાર્યોમાં આ મસ્તોને લગતી કામગીરી અને સેવા ઘણો અગત્યનો ભાગ છે. ૧૯૩૬ થી એટલે આજ લગભગ છ વર્ષથી બાબાએ એ કાર્ય શરૂ કરી, આગળ વધારી એક ચા બીજ રૂપે ચાલુ રાખ્યું છે. હાલનાં બહુ બારીક મામલામાં, જ્યારે દુનિયામાં ચોમેર એમના શિષ્યો, ભાવિકો, ભકતો તેમજ બીજા એમની સલાહ અને સહયોગી ચાહતા તલબગારો, આજ ૩-૪ વર્ષોથી એમની મુલાકાતની ઇતેઝારીથી રાહ જોઈ રહ્યા છે, ત્યારે બાબા પોતાની ગુપ્ત કામગીરીનાં એક ચા બીજાં કારણોએ એકાંતવાસ ધરી, એમના દર્શન મુલાકાત અર્થે ટળવળતી દુનિયા તરફ જાણે પરદો કરી, આ મસ્તોની કામગીરીમાં મશગુલ થઈ રહ્યા છે. બાબાની દ્રષ્ટિએ દુનિયાનાં લોકો કરતાં આ ખુદાઈ દિવાનાઓ એમની મદદ અને સહયોગી માટે વધુ લાયક છે. ત્યારેજ એઓ તેમના માટે ચોમેર પ્રવાસ કરી રહ્યા છે, ખુણે-ખંટોલે કે એકાંત અજાણી જગ્યાએ પડેલા આ સંવળાઓને ઓળી કાઢી, ચા તે તેમને પોતા પાસ લાવી રાખી, પોતાના

સહવાસનો લાભ આપે છે, યા જેઓ આવી શકે એવી સ્થિતિમાં ન હોય, તેમને પોતે જઈ મળીને અંગત સ્પર્શથી આત્મ-માર્ગ આગળ ધકકો મારી આપે છે ! એ કામગીરી આપણે શું સમજ્યે ? તેમ તે ન સમજ્યે તો તે માટે ડહાપણ ડોલવાનું પણ આપણને શું કારણ ?

આ મસ્તો માહેલા થોડાક પોતાની આવી “પાગલ” હાલતે પણ બાબા માટે અને એમની જગ-ઉદ્ધારની કામગીરી માટે જે અર્થ—સુચક ઇશારાઓ કરી રહ્યા હતા તે સાંભળી એમની મંડળા ઘડીબર વિચાર અને વિમાસણમાં પડી હતી ! આપણે તે હવે પછી જોઈશું !

આ મસ્તો અને તેઓની ખુદાઈ નાદની “મસ્તી,” જેને ખીન્ન શબ્દોમાં “દિવાનેગી” કહે છે, તે વિષે મશહૂર ફારસી શાયર અને શીલસુદ્ધ શેખ સાઅદ્દીની બંધ-બેસ્તી કવેતની એક કડી અત્રે ઉતારી લઉં છું—

બ રાહે અકલ બેરફતન્દ સા'દીયા ખીસ્યાર,
કે રાહ બે આલમે દિવાનેગી ન દાનેસ્તન્દ

ઓ સા'દી ! ખીસ્યાર લોકો અક્કલની રાહે આગળ વધી ગયાં છે, યાને અકકલમંદ બની રહ્યાં છે, પણ “દિવાનેગી” ની આલમ શું ચીઝ છે, તે હજી કોઈજ સમજ્યું નથી !

દિવાનીની દુનિયા શું છે તેતો દિવાનાઓજ જાણે !

પ્રકરણ સાડત્રોસમું

લડાઇ અને હાલના બારીક મામલા સંબંધે
બાબાના થોડા અર્થસુચક સંદેશા !

(૧)

(ખાનગી શિષ્ય-મંડળ માટે)

તમામ વિશ્વભરમાં જે એક નવીન આત્મિક જાગૃતિ આવનાર છે, તેમજ જ્યાં શાંતિ, પ્રેમ અને ઇશ્વરી ભાવના પ્રસરી રહે એવી એક નવીન દુનિયા બલકે નવો યુગ બરપા થનાર છે, તે કારણોએજ જગતભરમાં હાલે ચોમેર મામલો ચકડોળે ચઢ્યો છે; એક ખુનખાર યુદ્ધ ચાલી રહ્યું છે; જનતાને માથે આક્રમ વરસી રહી છે. એ સઘળાંનું પરિણામ પણ ઉપર કહ્યું તેમ શુભ અને સુખવંતુ આવશે, એજ ખયાલ હરદમ મનમાં રાખી, કોઇએ પણ આ ચોમેર માથે ઝડુમતી આક્રોધી અકળાઇ દહેશત ખાવી નહિ.

એકજ અંતિમ સત્ય (Ultimate Reality) ની કાયમ હસ્તિના હિસાબે યાને માત્ર એક ઇશ્વર સિવાય બીજું કશુંજ હસ્તિ ધરાવતું નથી, એ સત્યનો સ્વિકાર કરતાં તો “સ્વદેશ અને પરદેશ,” “હમકોમ અને પરકોમ,” “મારનાર અને મરનાર,” “લડાઇ અને સુલેહ,” “હાર અને જીત” — એ શબ્દોનો કશોજ અર્થ થતો નથી; કારણ હું અને તું, માઈ અને તાઈ, એવાં રૂપ-રૂપાંતરો અને દ્વૈત્ય (forms and duality) ની જુદાપણાની દુનિયા તો આત્મિક દ્રષ્ટિએ હસ્તિ ધરાવતીજ નથી, અને એ સર્વ રૂપ-રંગ અને દ્વૈત્ય કલ્પિત અને સ્વપ્નવિ છે. હાલ જગતભરમાં ફેલાયલી અશાંતિ અને ચોમેર ચકડોળે ચઢેલો મામલો પણ વિશ્વભરમાં વ્યાપી રહેલી એક પ્રકારની ભ્રમણાની જાળ (Universal nightmare) છે, જે આલમની આત્મિક જાગૃતિ અર્થે જરૂરી છે.

દેહના નિર-નિરાળાં રૂપો (body-forms) અને ચલ-વિચલ શુદ્ધિબળથી ભર્યાં મનસ યાને મન (minds) તો અસંખ્ય અને

પ્રકાર પ્રકારના છે. પણ આત્મા તો સમ્પૂર્ણ અવલયી એકજ હતા ને આખર તક એકજ રહેશે. વાસ્તવિક માત્ર એકજ પરમ-સત્ય સ્વરૂપ હસ્તિ ધરાવે છે, અને તે પરમેશ્વર છે. એટલે દુનિયાની હાલની આકૃતકારક પરિ-સ્થિતી પણ ઇશ્વર ઇચ્છાએજ બરપા થઇ છે, અને નજદીકના લવિષ્યમાં તમામ વિશ્વભરમાં પ્રેમ અને શાંતિ ફેલાવનારી જે એક દૈવિક વ્યક્તિ પ્રગટ થનાર છે, તે અર્થે અવશ્યની છે.

હાલે સઘળે ફેલાયલી અશાંતિ, આંધાધુંધી અને ઉથલ-પાથલોમાં, તેમજ ત્યારબાદ બરપા થનારા નવીન યુગમાં, મને સૌથી અગત્યનો ભાગ ભજવવાનો છે અને જગતના આત્મિક ઉદ્ધાર અર્થેની આ મારી અગત્યની કામગીરીમાં મારાં શિષ્યો — સ્ત્રી, પુરૂષ સઘળાં — હમશરીકી આપે એવું હું ઇચ્છું છું.

તમે માહેલાં જેઓ આ મારી હાલની દુનિયાભરની કામગીરીનો યોજ ઉઠાવવામાં રાજીખુશીથી હમશરીકી યા મદદ આપવા તૈયાર હોવો, તે સર્વેએ મારી તરફથી મળનારી આજ્ઞાઓ પૂર્ણરીતે પાળવી.

જે કાંઈ બનવા કાળ હતું અને છે, તેજ ઇશ્વરેચ્છાએ બની રહ્યું છે, ને બનતું રહેશે. તેથી લગ્નનો અંત અગર હમણાજ આવી જાય યા આવતે વર્ષે આવે, યા તો હાલે કામચલાઉ સુલેહ થવા બાદ જથુકની સુલેહ આવતે સાલ યા ગમે ત્યારે થાય, તોયે તમારે તો તા. ૧ લી ઓગસ્ટ ૧૯૪૦ થી તે તા. ૩૧ મી જુલાઈ ૧૯૪૧ ની એક વર્ષની મુદત દરમિયાન, લગ્ન યા સુલેહ કશાનો વિચાર કર્યા વના, સર્વોત્તમ સ્વભોગે, હું જ્યાં પણ તમને રહેવા કહું ત્યાં રહેવું, જ્યાંથી મોકલું ત્યાં જવું, અને હું જેથી કાંઈ કહું તે કરવું નોંધશે !

હું ખમિતજ યોદીશ, અને મારે મુખથી નીકળનારો પ્રથમ શબ્દ ઇશ્વરવાણીજ રહેશે, જે અજ્ઞાનતા અને માયાની મોહજાળમાં મચી રહી મરણ પામેલી દુનિયાને સળગૃત અને સજીવન કરશે.

મેહરાબાદ, તા. ૧૦ મી જુલાઈ ૧૯૪૦.

મેહેરબાબાનો ખાસ સંદેશ

(૨)

(આમ લોક માટે)

તમામ વિશ્વભરમાં જે એક નવીન આત્મિક જગૃતિ આવનાર છે, તેમજ જ્યાં શાંતિ, પ્રેમ અને ઇશ્વરી ભાવના પ્રસરી રહે એવી એક નવીન દુનિયા બદલે યુગ બરપા થનાર છે, તે કારણોએજ જગભરમાં હાલે એમેર મામલો ચકડોળે ચઢ્યો છે; એક ખુનખાર યુદ્ધ ચાલી રહ્યું છે; જનતાને માથે આફત વરસી રહી છે. એ સંઘર્ષાનું પરીણામ ઉપર કશું તેમ શુભ અને સુખવંતું આવશે, એજ ખ્યાલ હરદમ મનમાં રાખી, કોઇએ પણ આ એમેર માથે ઝડુમતી આફતોથી અકળાઇ દહેશત ખાવી નહિ.

એકજ અંતિમ સત્યની કાયમ હસ્તીના હિસાબે, તેમજ આધ્યાત્મિક દ્રષ્ટિએ તો “સ્વદેશ અને પરદેશ,” “હમકોમ ને પરકોમ,” “મારનાર અને મરનાર,” “લગ્ન અને સુલેહ,” “હાર અને જીત,” એ શબ્દોનો કશોજ અર્થ થતો નથી. કારણ આત્મિક દ્રષ્ટિએ તો હું અને તું, મારું અને તારું એવા રૂપ-રૂપાંતરો અને દ્વૈત્ય (forms and duality) ની દુનિયા હસ્તિ ધરાવતીજ નથી, અને એ સર્વ રૂપ-રંગ અને દ્વૈત્ય કલ્પિત અને સ્વપ્નવિ છે. હાલ જગભરમાં એમેર ફેલાયેલી અશાંતિ અને ચકડોળે ચઢેલો મામલો પણ વિશ્વભરમાં વ્યાપી રહેલી એક પ્રકારની ભ્રમણાની જાળ છે, જે આલમની આત્મિક જગૃતિ અર્થે જરૂરી છે.

દેહના નિરનિશાન રૂપો (body-forms) અને ચલ-વિચલ બુદ્ધિબળથી ભર્યાં મનસ (minds) તો અસંખ્ય અને અગણિત પ્રકારના છે, પરંતુ આત્મા તો સઘળા અવલથી એકજ હતો અને આખર તક એકજ રહેશે. વાસ્તવિક માત્ર એકજ પરમ-સત્ય

સ્વરૂપ હસ્તિ ધરાવે છે અને તે પરમેશ્વર છે. એટલે દુનિયાની હાલની આકૃતકારક પરી-સ્થિતી પણ ઇશ્વર ઇચ્છાએજ બરપા થઈ છે, અને નજદીકના ભવિષ્યમાં તમામ વિશ્વભરમાં પ્રેમ અને શાંતિ ફેલાવનારી જે એક દૈવિક વ્યક્તિ પ્રગટ થનાર છે — તે અર્થે અવશ્યની છે. હાલની એ પરી-સ્થિતી એક ઇશ્વરી અવતારના આવાગમનની આગાહી બદલે અચુક નિશાન દર્શાવે છે. દુનિયામાં હાલ સઘળે ફેલાયલી અશાંતિ, તમામ આંધાધુન્ધી અને મોટી ઉથલ-પાથલોમાં, તેમજ ત્યારબાદ બરપા થનારા નવીન યુગમાં મને સૌથી અગત્યનો ભાગ ભજવવાનો છે.

દુનિયાના દરેક ભાગમાં રહેનારાં સ્ત્રી-પુરૂષો માણેલાં જોયો મારી આ જગ-ઉદ્ધારની કામગીરીમાં હમશરીફી આપવા ચાહતા હોય, તેઓ સહેલાઈથી તેમ કરી શકે છે. તે માટે તેઓએ એક વરસની મુદત સુધી નીચલા નિયમોનું પાલણ કરવાની જરૂર છે. દરેક ઇસમે

- ૧ — ચારીત્ર શુદ્ધ અને સ્વચ્છ રાખવાની બની શક્તી કોશિષ હરદમ કરતા રહેવું.
- ૨ — કોઈ પણ પ્રકારની દુશ્મની યા વ્યભિચારની લાગણીથી દૂર રહેવાની એકસાઈ રાખવી.
- ૩ — ખોટી ફિકર-ધાસ્તી કરી બેસેન બનવું નહિ.
- ૪ — જુદું બોલવાની ને કોઈની નીંદા નાણેશી કરવાની નબળાઈએને વશ થવું નહિ.
- ૫ — ખાનગી ઝઘડાઓમાં પણ કદી કોઈ પરજુલમલો કરવો નહિ — સિવાય કોઈ નિર્બંજના બચાવ અર્થે — અને તે વેળા પણ જરાએ ધિક્કારની લાગણી બરપા થવા દેવી નહિ.
- ૬ — પોતાની સગવડ પ્રમાણે દરરોજ અમુક વખત સુધી પર્મામા-પ્રેમ ઉપર એકાગ્ર ચિત્તે મનન કરવું.

૧ — અઠવાડ્યામાં એક દિવસ ઉપવાસ કરવો (યા તો ૨૪ કલાક દુધ અને પાણી પરજ રહેવું, યા ૨૪ કલાકમાં માત્ર એકજ ભોજન લઈ પાણી પર ઉપાસી રહેવું.)

તા. ૧ લી ઓગસ્ટ ૧૯૪૦ થી તા. ૩૧ મી જુલાઈ ૧૯૪૧ સુધી, ઉપલા નિયમોનું પાલન કરવું.

આ એક સાલની મુદત દરમ્યાન હું એકાંતવાસે રહીશ, તેમજ કોઈ ધણાજ અગત્યના ગંભીર અને તાકીદની બાબતોને લગતા તારના સંદેશો સિવાય કોઈ પણ પ્રકારના પત્ર-બહેવાર કરીશ નહિ.

મેહરાબાદ, તા. ૧૦ મી જુલાઈ ૧૯૪૦.

+ + + +

બાબાના બીજા સંદેશો

આ પુસ્તકમાં છપાયેલા બાબાના ઉપલા બે સંદેશો ઉપરાંત, છેલ્લાં બે સાલમાં બાબાએ બીજા પણ સંદેશો નીચે મુજબ આપ્યા છે —

- (૩) નવીન માનવ-યુગ (New Humanity) ... નવેમ્બર ૧૯૪૦.
- (૪) આવતા જમાનાની આગાહી—
નવ-યુગનાં જન્મ પુર્વેની ભારે કષ્ટિઓ (Travail of the New World Order) ... નવેમ્બર ૧૯૪૧.
- (૫) હાલની લડાઈનું આત્મિક રહસ્ય (The Spiritual Significance of the Present War) ... માર્ચ ૧૯૪૨.
- (૬) હિંસા — અહિંસા (Violence and Non-Violence) ... માર્ચ ૧૯૪૨.

- (૭) હિંસા-અહિંસા — વધુ સમજ
(Violence and Non-Violence
—further explained) ... મે ૧૯૪૨.
- (૮) દુનિયાને હાલે શાની જરૂર છે ?
(What the World Needs ?) ઑગસ્ટ ૧૯૪૨.
જેમાં નીચલા એ વિષયો સમાયા છે —
- (ક) કર્મ અને અ-કર્મ (Action and
Inaction.)
- (ખ) હિંદને આગળ ધપાવનારી
રાહબરીની જરૂર (The Need
for Creative Leadership
in India.)

એ સધળા ઇંગ્રેજીમાં તો “એડેરબાબા જરતલ”ના ઉપલા
અંકોમાં પ્રગટ થઇ ગયા છે. ગુજરાતી ભાષાંતર કાગળની અછતને
સમયે આ પુસ્તકમાં સમાવી શકાયું નહિ, એજ દલગીરી છે.
તે હવે પછી પહેલી તકે પ્રગટ કરીશું.

(૯)

આપણે ખુદાને ખાતર જીવવું

અને ખુદાને ખાતરજ મરવું જોઇયે !

હાલની આ લગાઇ એક જરૂરી આવૃત્તિ છે. ઇશ્વરી યોજનાનો
તે એક ભાગ છે, જે માનવ જાતમાં ઉંચા બાન જનમ કરવાનો
છે. આ લગાઇના પાઠોથી ફાયદો હાંસિલ કરવા જોઇએ. નિષ્કળ
નિવડશે, તો તેણે સહન કરેલું સધળું વ્યર્થ જ લેખાશે. આ લગાઇ
તો દુનિયાને એ ઉત્તમ પાઠ શીખવી રહી છે કે રસ્તે ચાલતો
એક સાધારણ માણસ પણ પોતાનો સ્વાર્થ ત્યજીને, પારકાના હિતને
ખાતર મોટામાં મોટો નિતિ-ભોગ આપવા સામર્થ્યવાન થઇ શકે

છે; વળી આ લગ્ન ધીનું એ શીખવે છે કે દુનિયાની સઘળી તકલીદો વસ્તુઓ, જેવી કે ધન-દોલત, માલ-મીલકત, સત્તા, કિર્તિ, કુટુંબ, અને પૃથ્વી પર હસ્તિ ધરાવતી સઘળી વસ્તુઓનો આશય — સર્વ માયાવિ અને ક્ષણ-ભંગુર છે. એ માણેલું કશું અમર નથી. લગ્નના બનાવો જે ઉમદા સખકો શીખાડે છે, તે સખકો મારફત મનુષ્યને તેઓ પરમ-સત્ય એટલે ખુદા તરફ ખેંચી અને જીતી લઈ જશે. લગ્નના આ બનાવો સર્વ વસ્તુની ખરી અને અમર આંકણી કરવાને પ્રેરનાર જે નવ-જીવન, તેમાં મનુષ્યને પ્રવેશ કરાવશે.

પોતાના દેશ માટે યા રાજદારી આદર્શોના વિચારોથી દોરવાઇને લોકો ખેલદ ભોગો આપી રહ્યા છે, અને અસહ્ય સંકટો વહોરી રહ્યા છે. એ કારણે તેઓ ખુદા અને સત્યને ખાતર પણ આલોજ ઉમદા આત્મ-ભોગ આપવા અને આવાં સંકટો વેઠવાની તાકાત અવશ્ય ધરાવે છે. મનુષ્ય જીવન સત્ય માટેજ સરળાયું છે. એ કારણે સઘળા ધર્મોએ સઘળા માટેનો મનુષ્ય જીવન પરનો દાવો સ્પષ્ટ કર્યો છે. આથી ધર્મને નામે ધીંગાણા કરવાં યા ધર્મના કારણે લઢવું-વઢવું, એ સર્વામ મુખાંધ છે. તમામ જીવન યાને દુનિયાભરના સઘળા જીવો એકજ છે અને ફક્ત ખુદાજ ખરો છે અને જીવનમાં સર્વથી અવશ્યની અને ખરી વસ્તુ એજ છે — એ સત્યનું નવીન દ્રષ્ટિ-બિંદુ ખીલવવાનો વખત હવે આવી લાગ્યો છે. ખુદા માટેજ જીવન જરૂરી છે, તેમ ખુદા માટેજ મરણ પણ જોઈએ છે. બાકી બધું, ગમે એવું ઉત્તમ બળીદાન પણ ભ્રાંતિમય છે, જે પર નાહક અંજાઈ જવાથી જીવન વ્યર્થ ગુમાવવા જેવું છે.

બાબા દુનિયાને શું કહેવા માગે છે ?

બાબાના જીવન અને કામગીરીને લગતી ઘણી વાતોથી માહિતગાર, તેમજ એમને માટેની ખરી હકીકતથી ખીન માહિતગાર સઘળા હાલ જે પુછી રહ્યા, છે તે એજ કે આપ બધે જે ગડબડ ચાલી રહી છે, લાખો જીવો મરી રહ્યા છે, કરોડોનું પાસાવાર નુકસાન થઈ રહ્યું છે — એ બધાનું કારણ શું ? એ બધાનો અન્તમ શું ? આપણું (હિંદુ) શું થશે ? આપણે હવે શું કરવું ? ક્યાં જવું ?

ચોમેર ચક્રોળે ચઢેલા હાલના મામલામાં સર્વને મોટે આ સવાલો નીકળે એ સ્વાભાવિક છે. જેઓ બાબાના અર્થ-સુચક પ્રશ્નારો અને વાતો વરસોથી સમજતા આવ્યા છે, અને એમની આજ્ઞાનુસાર જીવન ગુજારી રહ્યા છે, તેઓ તો એકજ જવાબ આપી શકે કે બાબા ગમે એવી ગુપ્ત ભાષામાં અવારનવાર જે કંઈ કહે, તે કદાપી તુરતાતુરત સમજમાં નહિ આવે, છતાં છેલ્લાં એઓ જુદી જુદી બાબદો પર જે સંદેશો ૧૯૪૦ પછી આપતા આવ્યા છે, તે સઘળા તદ્દન સ્પષ્ટ છે. કોઈ પણ ગુપ્ત-જ્ઞાની ગુરૂએ આવી દુન્ય-વહેવારને લગતી વાતો આટલી સ્પષ્ટ કદાચજ સમજાવી હશે. તેથી એ સઘળા એમના સંદેશા ધીરજથી, શાંતપણે વાંચવા. તે વાંચીને ખરાબર સમજી મનમાં ઉતારવા. તે માટે ઉપર મુજબ ચાલુ પુછવામાં આવતા દરેક સવાલોના જવાબો ધણા ખુલાસાવાર અને પુરતી સમજણ સાથે આપ્યા છે. આ સઘળી ખાતે-ખરાખીના કારણો દર્શાવ્યાં છે, એટલુંજ નહિ પણ એ ગડબડ-ઘોંટાળાના મામલા દરમ્યાન આપણુ દરેકે શું કરવું, આપણી ખરી ફરજો શું ને તે કેમ બજાવવી, એ સર્વ વિસ્તારીને સમજાવ્યું છે. તે સઘળું વાંચી, સમજીને અમલમાં મેલવાની જરૂર છે.

દુનિયાને હાલે પોતાના દુઃખના રોદરા રડનારાં નહિ પણ
ખીજના દુઃખમાં ભાગ લેનારાં દીલસોઝો જોઈએ છે !

હાલના બારીક મામલામાં દુનિયાને જેની મુખ્ય જરૂર છે તે પોતાનાજ દુઃખના પુકારો કરનારાં નહિ, પણ દુનિયાના દુઃખીયારાંઓના દુઃખમાં ભાગ લેનારાં દીલસોઝો જોઈએ છે. ઘણા ખોલી ઉઠશે કે આપણેજ દુઃખમાં દહાડા કાઢીએ, તો વળી ખીજનું ક્યાંથી જોઈએ ? હકીકતમાં, આપણે દલગીરી સાથે જોઈએ છીએ કે આમ ખોલનારાંઓનો મોટો ભાગ સહરાગાત કરે છે, પોતાની ફરજમાંથી સટકી જવાની તક યા બહાનું શોધે છે. કારણ, આવી ક્યાંદનો પુકાર ઉઠાવનારાંઓ માહેલાં ઘણાંઓ હજીબી જીવન અર્થે જરૂરીઆતની ચીજો ઉપરાંત ખીજ ઘણીએ મોજ-શાખની ખીનજરૂરી વસ્તુઓનો ઉપભોગ, પોતાના સુખને ખાતર કરી રહ્યાં છે, જે તેઓ ખીજ વધુ દુઃખીઓને રાહત આપવા અર્થે સહેલાઈથી આપી શકે. પણ તેટલાં સ્વભોગ આપવાની તેઓની તૈયારી નથી. ચાલુ અયશ-આરામ કે સુખ-સગવડથી ટેવાઈ ગયેલાં શરીરને તેઓ કબ્બી આપવા માગતાં નથી. જ્યારે સરકારી મનાઈ હુકમ યા દુશ્મનનો કે કુદરતનો કોઈ અણુદીઠ ફટકો આવી કમર તોડી નાખે, લાઇલાજ કરે ને ભોંયે પછાડે, ત્યારે તેઓ ક્યાંદનો પુકાર ઉઠાવે છે કે “અરેરે! હવે શું કર્યે?” તે વેળા બહુ મોડું થઈ ગયું હોય છે ! તેથી હાલ જે સેવા કરવાની, સ્વભોગ આપવાની તક, કુદરત અને સંજોગો આપી રહી છે, તે તેઓએ વ્યર્થ ગુમાવી. ખુદા અને તેની કુદરતનો કારોબાર તો કમસર ચાલ્યો જાય છે અને જવાનો. પણ જેઓ લલાઇમાં ભાગ લઈ લે છે તેના નામે તે લખાય છે. દુઃખ-સુખના આ અનુભવો દરમ્યાન, જેઓ પ્રેમ, દયા, દાન, સેવા અને સ્વભોગ માટેની ઉમદા તકો ગુમાવે છે, તેમના જેવાં કમનસીબ ખીજનાં કોઈ નથી. કારણ-હાલ જ્યારે દુનિયા દુઃખમાં કુખી રહી છે,

ત્યારેજ સેવા અને સ્વસોગ આપવાનો ખરો ત્રોટો છે — સોનેરી તક છે. એવી તક કાંઈ હંમેશા આવતી નથી, તેથીજ દુનિયાના દુઃખમાં હમશરીફી આપવા અર્થેજ સદગુરૂઓ પોતાના અનુયાયીઓને કાંઈ વેઠવા લગાડે છે. બાબાના પ્રથમ બે સંદેશોમાં દર્શાવેલી અમુક શરતો અને આગાઓ પણ એ અર્થેજ હતી કે પ્રત્યેક જાણુ પોતાથી બની શકતી કોશિષે કાંઈ નહિ ને કાંઈ કળિ ઉઠાવે — દુનિયાનું દુઃખ માથે ઉઠાવી રહેલાઓના કાર્યમાં હમશરીફી આપે. તે ઉપર જેઓ ધ્યાન લગાડી પોતાથી બનતું કર્યાં જાય છે, તે ભાગ્યશાળી છે. બાકી બાધ-પીને તો જનવરોળી જીવે છે ને મરે છે

બાબાના આ સંઘળા સંદેશો આધ્યાત્મિક દ્રષ્ટિ-બિંદુથીજ અપાયા છે, કે જે સંઘળા દુનિયવી પ્રશ્નોના સર્વથી સહેલ ઉકેલ દર્શાવે છે. હાલના મામલામાં સર્વેએ શું કરવું, એ વાત સમજાવવા ઉપરાંત બાબાએ હાલના આ મામલાનું ખરું કારણ શોધી દર્શાવ્યું છે કે દુન્યામાં આ સંઘળો ઝઘડો જગાડનારું મુળ તે “આપ-સ્વાર્થ” (self-interest) છે, જેની મોઢાકણે આ સંઘળી શીખેલી-કેળવાયેલી અને સારી સંસ્કૃતી પાંખેલી પ્રજાઓ અકેકને ટોટે બાઝી છે. તે એકવાર દૂર થઈ ગયું કે સંઘળો ઝઘડો આપોઆપ મટી જશે. તેનો રામબાણુ ઇલાજ પણ બાબાએ દર્શાવી દીધો છે કે “પ્રેમ અને સ્વાર્થ-રહિત સેવા” એજ દુનિયાને સુખમય બનાવવાનો મહા-મંત્ર છે. એ માટે તમારે કેટલે દૂર જોવા જવું પડતું નથી. તમારી નજર આગળજ એવા કાંઈક કમનસીબ કેસો હાજર છે, જ્યાં તમે સહેલાઈથી હમશરીફી અને મદદનો દસ્ત લંબાવી શકો. ખોટી માત્ર તમારા એક દ્રઢ ઠરાવની અને થોડી મહેનતની છે. તો આસપાસ નજર કરો; જ્યાં-જ્યાંથી દુઃખના પુકાર કાન પર પડે ત્યાં દોડી પુગી, તમારેથી બનતી સેવા કરો; દુઃખીને રાહત આપો !

ધાર્મિક, સામાજિક, આર્થિક અને રાજદ્વારી પ્રકરણોને લગતા અણેળા પ્રમ્નોનો ઉકેલ પણ આપ્યા સાથસાથે દર્શાવીજ દે છે કે તમારી સાંકડી મનોવૃત્તિ હવે દૂર કરી, તમામ મનુષ્ય-જાતને જાતૃભાવની લાગણીથી જુલો, અને ન્યાત-જાત, કોમ, દેશ અને ધર્મને નામના અધ્યક્ષોને સમુળગા નાશુદ્ધ કરો. માનવ-જાતની સાચી સેવા અર્થે તમારી પોતાની જાત કે જાતિ-ભેદનું અભિમાન સંધળું દૂર કરી, કુલે આલમમાં સર્વમય જાતૃભાવ (Universal brotherhood) ઉત્પન્ન કરો.

નાની નિર્જીવ બાબદો ઉપર નાહક માથાફેડ કરી, અધડા જગાડવાનો આ વખત નથી. જનતા તરફની તમારી ખરી દૂરજનો ખ્યાલ ધરો. દુનિયા અને ઝમાનો ઝડપથી બદલાતાં ચાલ્યાં છે, નવીન માનવ યુગને આવકાર આપી રહ્યાં છે । આ નવીન યુગમાં પુરાણા જમાનાના ધાર્મિક અને સામાજિક બંધનો સંધળાં તુટીને ટુકડા થઈ જમીન-દોસ્ત થઈ જશે. નવા યુગના આ ઝડપથી આવતા ઝપાટાનો સામનો કરવાની કોઈમાં તાકાત રહેશે નહિ. કારણ, નવીન માનવ-યુગની નવ-રચના કરનારો કુદરતનો આ કાતિલ હાથ પોતાના જરબ હેઠળ આવતી સંધળી સાંકડી વળગણો, અને પ્રગતિમય જીવનને સંકોચમાં મેલનારી સંધળી વસ્તુઓનો એક સપાટે કચડ-ધાણુ કાઢી નાખશે. અત્યારેજ તે થઈ રહ્યું છે. આથી જેઓ પોતાના દેશ, જાતિ, કોમ કે ધર્મ માટે સેવા કરવા ચાહતા હોય, તે સર્વેએ બહુ દૂરનું જોઈને આગળ પગલાં ભરવાં. કારણ, કોઈ પ્રગતિને અટકાવી શકતું નથી. ખાસ કરી હાલે જ્યારે દુનિયાભરમાં ચોમેર ભારે ઉથલ-પાથલ થઈ રહી છે, જગતના આત્મિક ઉદ્ધાર અર્થે બળવાન શક્તિઓ ચોમેર પુરાણા કાળના કાટ ખાઈ ગયલા ને જડ ધાલી ખેડેલા રીત-રીવાજો અને રહેણી-કરણીને ઉથલાવી નાખી, નવીન માનવ યુગને આવકાર આપનાર નવાજ કંમ, ને નવીન પદ્ધતિ (New World Order) અર્થે કાર્ય કરી રહી

છે, તેવી વેળા સાંકડી મનોવૃત્તિથી જીવનને સંકોચમાં મેલનારા અને જન-સમુહથી પોતાને અલગ કરનારા કોષ્ઠપણુ પ્રયાસો ધરીભર ટકી શકનાર નથી. એજ સત્ય હકિકત ધ્યાનમાં રાખી, હવે પછી આવનારા નવીન માનવ યુગને માટેના ચિન્હો અને હીલચાલોને હરખભર આવકાર આપી, તેમાં હમશરીક થાવો !

આ જીવન-ચરિત્રમાં જણાવ્યા મુજબ, જનતાના એક સાચા અને દીલસોઝ રાહબર લેખે મેહેરબાબાએ પોતાનું જીવન કુલ્લે આલમની સેવામાંજ ધ્યુ છે. પૂર્વ અને પશ્ચિમમાં સઘળે આફતમાં અકળાયલી દુનિયાના લોકોના દુઃખડાં પોતે ઝીલી, તે અર્થે વરસોથી ચોમેર ફરતા રહી, દુઃખ, આફત યા જ્ઞાન-પ્રકાશ માટે પુકાર કરતા અવાજોના પ્રતિયુત્તર પોતાની અમૂલ્ય સલાહ, રાહબરી અને મદદથી આપી, બાબાએ હઝારોના મનને શાંતિ અને દિલને રાહત બક્ષી તેમના જીવનમાં પલટો કર્યો છે. મુંગે મ્હોડે પોતાનું કર્તવ્ય એઓ આજ વરસોથી બળવ્યા બળ છે. આલમના આવા એક સાચા સેવક, તારક અને રક્ષકના અર્થ-સુચક શબ્દો ધ્યાનમાં ધરી તે ઉપર અમલ કરવું, એ હવે આલમનું કર્તવ્ય રહ્યું !

સેવકમાં, મેહેરબાબાએ લખાવેલા સંદેશો માણેલા એકના નીચલા શબ્દો ઉપર જન-સમાજનું લક્ષ દોરી, આપણે હાલ અત્રેજ થોભીયું.

“...દૈવી પ્રેમ અને કૃપાના આધારે નવીન યુગમાં માનવજાત પરસ્પરના સહકાર અને અખંડ ઐક્યતાવાળું જીવન કેમ ગુજારવું તે હૃદયર શીખશે. જુના જમાનાના શુષ્ક થાને મરણ પામેલા રીત-રિવાજોની જીવંતભાવભરી જાંજીરમાંથી જીવનને મુક્ત કરશે, અને આત્મિક જ્ઞાનના પ્રકાશ વડે નવીન રચનાઓથી ભયુ જીવન જગાવશે. સઘળાં અનુમાનો અને ભ્રાંત્યોને તે દૂર કરશે; અને આત્મિક જ્ઞાનના પ્રકાશ વડે નવીન રચનાઓથી ભયુ જીવન આ અવનીપર સત્યનું દર્શન કરાવશે !

BOOKS ON MEHER BABA

HIS LIFE, TEACHING, DISCOURSES, ETC.

Discourses of Meher Baba, Vol. I—1938-39

Twelve articles by the Master, which have appeared in the *Meher Baba Journal*, 1938-39. Bound in a volume of blue cloth.

Do.	do.	Vol. II—1939-40	
Do.	do.	Vol. III—1940-41	
Do.	do.	Vol. IV—1941-42	<i>Price</i>
			<i>Each Vol. Rs. 1-8</i>

The Perfect Master: Life of Shri Meher Baba

By—C. B. Purdom. Published in London

Special price for India Rs. 6-0

Meher Baba—The Awakener

By—Dr. C. D. Deshmukh, M.A., Ph. D.

Foreword: By Princess Norina Matchabelli *Rs. 1-0*

Shri Meher Baba—His Philosophy & Teachings

By—A. K. Abdulla *Rs. 1-0*

The Sayings of Shri Meher Baba

As. 4

Meher Baba

By—His Eastern & Western Disciples *As. 3*

Shri Meher Baba (Marathi)

By—Dr. C. D. Deshmukh, M.A., Ph. D. *Rs. 1-0*

Meher Baba (Persian)

By—K. E. Afseri

Philosophy and Teachings with Life-Sketch *As. 2*

Meher Baba (Urdu)

By—S. A. Abbas

Life-Sketch and a Study of His Teachings from the Sufi view-point *As. 2*

Meher Baba on "Meditation" & "The Divine Theme"

(Gujarati): Translated by B. D. Jessawalla and the late Soli F. Kotwal *As. 2*

Can be obtained from:

The Publication Committee,
Meher Baba
Universal Spiritual Centre,
Meherabad, AHMEDNAGAR.

THE NEW BOOK Co.,
"Kitab Mahal,"
190, Hornby Road,
BOMBAY.

***“Serve Him Who serves the whole Universe;
Obey Him Who commands the whole creation;
Love Him Who is love itself.
Follow Him in every walk of life...”***

—Countess Tolstoy.

